

BORBE U BOSNI I HERCEGOVINI 1944. GODINE
— JUNI —

I

DOKUMENTA JEDINICA NARODNOOSLO-
BODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE

BR. 1

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 39. NOU DIVIZIJE OD 1. JUNA 1944.
POTČINJENIM JEDINICAMA O NOVIM TAKTIČKIM PO-
STUPCIMA NEPRIJATELJA U BORBI I ZAHTJEV ZA BO-
LJU ORGANIZACIJU SLUŽBE VEZE¹

STAB
39. DIVIZIJE
5 KORPUSA NOVJ
Str. pov. Br. 89
1. VI 1944. g.

ŠTABU XIII, XV i XVI BRIGADE, ZMIJANJSKOG
I MRKONJIČKOG NOP ODREDA

Poduzeta neprijateljska ofanziva još je u toku.² Prema po-
dacima neprijatelj ne vrši ofanzivu na cijelu Krajinu, već samo
na jedan dio, a to se vidi i iz toga što na pojedinim sektorima
Krajine nema naročitih promjena.

Taktika neprijatelja u ovoj ofanzivi jeste ta da se kreće
u više manjih kolona u jačini od 300 vojnika u cilju da obuhva-
ti kontrolu što veće naše teritorije, a pored toga na izvjesnim
mjestima ostavlja i izvjesne posade. Ovakvim načinom rato-
vanja neprijatelj izbjegava frontalne borbe težeći zaobilaznim
manevrom da djeluje našim snagama na krila i bokove. Ove
kolone upuštaju se u šume težeći da prikriju svoj pravac po-
kreta te da bi na taj način postigli iznenađenje kod naših
jedinica.

Da bi se neprijatelj onemogućio u ovakvom manevru po-
trebno je skrenuti pažnju vašim jedinicama na strogu budnost.
Upućivati od mjesta logora ili položaja izviđačke patrole što
dublje na koji bi se način na vrijeme otkrio svaki neprijateljski

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu Vojnoistorijskog
instituta (dalje: Arhiv VII), reg. br. 33/1, k. 1270.

² Odnosi se na drvarsku operaciju.

pokret. Držati jedinice čvrsto u ruci i održavati što bolju vezu sa susjednim jedinicama.

Po dosadanjem radu pojedinih štabova vidi se da se poklanja mala pažnja službi veze kao i izviđačkoj službi. Radio stanice sa kojima raspolažemo malo se upotrebljavaju i postavljaju na mjesta udaljenija od štabova tako da i one same budu češće izložene opasnosti. Već mnogo puta naglašavano je o važnosti službe veze. Vidi se da se na vezu malo polaže važnosti, što u više slučajeva dovodi do posljedica da se sa pojedinim jedinicama uslijed udaljenosti i neprijateljskog dejstva nema veze, kao što je bio slučaj kod XIII brigade. Svi štabovi koji raspolažu sa radio stanicama potrebno je da radio stanice imaju u neposrednoj blizini štaba gdje joj je mjesto, kako bi na taj način imali istu u vidu i težim situacijama. Svima je dobro poznato, kolika je važnost održavanja veze jer iz nje i proističe uspjeh u borbi.

Tako isto potrebno je posvetiti veću pažnju i kurirskoj službi. Za kurire odabrati najbolje borce i bistre ljude koji su u stanju da se probiju i kroz najopasnija mjesta da bi pronijeli poštu određenom štabu. I od njih u mnogom zavisi rad pojedinih štabova a neizvršenje zadatka jednog kurira može biti od presudne važnosti. Za to je potrebno da svi štabovi odmah odaberu najbolje vojnike za kurirsku službu.

Radio depeše koje se upućuju pojedinim štabovima trebaju da obuhvate jedan izvještaj sa što manje riječi, ali ipak da se iz tog može vidjeti jasna situacija. Skoro redovno se piše depeša nepotpuna, tako da se iz nje ne može vidjeti sve. Na pr. pojedini štabovi javljaju da je prošlo veći broj kamiona jednim pravcem a ne izvještavaju šta se nalazilo u tim kamionima. Osim toga i kod samog šifriranja ne poklanja se pažnja. Tako da se depeša pogrešno šifrira te gubi vrijeme i onaj koji je šifrira i onaj koji je dešifrira. Još od veće je važnosti, na što se mora naročito paziti, da se tačno depeše šifriraju, pošto ima hitnih depeša po kojima se mora brzo raditi a nema se vremena tražiti da se depeša ponovi.

Prilikom dobijanja zapovesti za pokret pojedini štabovi oslanjaju se na kartu ne tražeći putovođe tako da se desi da jedinice izlišno lutaju te bez potrebe zamaraju. U više slučajeva se desi da na karti postoji samo jedno mjesto a u stvari na toj prostoriji se nalaze dva mjesta istog imena te i za to je potrebno da se vodiči vode sa sobom i uz put raspituju o svom pravcu. Isto tako ima i dosta puteva koji ne postoje na karti, a vodiči ih znaju, te jedinica može da spriječi³ put. Vodiči su važni i zato što u izvjesnim momentima jedinica može

* To jest: skrati.

da naiđe na neočekivanog neprijatelja nadmoćnijeg te dobar poznavalac terena može da je izvuče iz teške situacije. Ubu-
duće sve jedinice da praktikuju upotrebu vodiča.

Svi štabovi brigada i odreda sem radio veze koja se mora redovno održavati bez obzira na pokrete (kad se stanica može rastovariti i održavati veza) dostavljaju stakodnevno izvještaje po kuririma, a u slučaju da je jedinica udaljenija dostavljati izvještaj po kuriru svaki drugi dan.

Prednjeg uputstva potrebno je da se sve jedinice pri-
državaju.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, potpukovnik, (M. P.) Komandant, pukovnik,
N.⁴ Jurinčić Vojo Todorović

Načelnik štaba, kapetan,
Nik.⁵ Prodanović

⁴ **Niko**
⁵ **Nikola**

GODINE¹

ljudstva, oružja, municije, komore, materijala za vezu

Redni broj	Jedinica	Ljudstva		O R U Ž J A													
		Po spisku	Na licu	Topova			Bacača		pušaka	puškomitraljeza	pr. avionsko	teških mitraljeza	strojnica	pištolja	ručnih bombi	protiven. pušaka	
				haubica	brdskih.	protivtenk.	teških	ručnih									
1	Št. Kor. pr. bat.	696	514	—	—	—	—	—	351	14	4	—	52	76	111	—	
2	IV divizij.	5567	4495	—	1	4	10	17	2821	186	—	18	125	277	1132	12	
3	X divizij.	3356	3036	—	2	2	5	9	2191	104	—	13	48	123	920	10	
4	XI divizij.	4021	3718	—	1	—	4	3	2388	157	—	5	52	217	720	3	
5	XXXIX divizij.	3353	2992	—	—	2	6	8	2235	148	—	16	100	126	503	10	
6	I. Art. divizij.	207	130	2	2	1	—	—	102	1	—	—	6	11	36	—	
7	II. Art. divizij.	192	179	—	3	3	—	—	103	1	—	—	3	12	20	—	
8	Dr.- pet. odred	505	409	—	—	—	—	1	320	13	—	3	16	28	79	1	
9	Liv. Dv. odred	319	297	—	—	—	—	2	215	7	—	3	17	21	146	—	
10	Glamoč. odred	182	175	—	—	—	1	—	147	9	—	2	10	11	44	1	
S V E G A:		18398	15945	2	9	12	25	40	10873	640	4	60	429	902	3711	37	

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/6, k. 458.

Ilija

STANJE

i minerske sprema na dan 1 juni 1944 godine

M U N I C I J E							V E Z A				Komora		Miner- sko ode- ljenje	
za topove			za bacače		puščane	za protivkol. pušku	kabela u km.	telefona	centrala	Radiost.	Jahaćih konja	tovarnih konja	eksploziva	nagazn. mina
haubičke	brdske	protivtenkov.	teške	ručne										
—	—	—	—	—	8760	—	5	14	1	9	20	5	—	—
—	7	137	89	93	91137	561	31	38	3	5	54	348	320	15
—	40	53	170	197	91954	671	12	11	2	5	85	405	276	32
—	28	—	28	7	62608	—	10	7	1	5	64	329	—	5
—	—	30	95	30	115493	686	19	18	1	5	58	326	50	23
111	157	61	—	—	5190	—	3	3	—	—	5	23	—	—
—	97	262	—	—	1298	—	3	3	—	—	5	36	—	—
—	—	—	—	12	9516	40	10	3	—	—	12	14	20	5
—	—	—	—	60	11065	—	—	—	—	—	7	19	—	16
—	—	—	20	—	15900	100	—	2	—	—	4	14	—	2
111	289	543	402	399	412921	2058	83	101	8	29	314	1516	666	108

Komandant,
general-major,
S.³ Rodić

³ Slavko

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA LIJEVE NAPADNE KOLONE
OD 1. JUNA 1944. NAČELNIKU ŠTABA 29. NOU DIVIZIJE
O TOKU NAPADA NA BILECU¹

KOMANDANT LIJEVE KOLONE

major Egić
1 juna 1944 g.
u 03.30 č.
Vlajinja

NAČELNIKU XXIX. UDARNE DIVIZIJE NOVJ
drugu pukovniku Radi Hamoviću

Naši bataljoni uglavnom su izvršili svoje zadatke, tj. očistili su položaje i tvrđave oko Bileće i satjerali neprijatelja u samu varoš.² Bataljoni su ovo izveli u vremenu od 22.30 č. do 24.00 č. Sva tri bataljona lijeve kolone sada se nalaze oko same varoši i to ovako:

4. bataljon XII. brigade oko željezničke stanice i desno od nje prema samoj varoši, vršeći pritisak na neprijatelja u samoj varoši, koji daje jači otpor iz automatskih oruđa iz zazidanih kuća.

1. bataljon II. Dalmatinske brigade nalazi se lijevo od 4. bataljona XII. brigade, prema žandarmerijskoj stanici i crkvi. Također ovaj bataljon vrši pritisak i napada na grad.

3. bataljon II. Dalm. brigade nalazi se lijevo od crkve i vrši pritisak na sam grad.

Dobio sam izvještaje od navedenih bataljona da neprijatelj daje jači otpor iz automatskih oruđa iz zgrada, gdje se zabarikadirao u zazidane kuće.

Naredio sam štabovima bataljona da privuku teške bacače i teške »Brede« što bliže gradu i da isti tuku sa što jačom vatrom, a sa ostalim ljudstvom također da se vrši pritisak

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 42/11, k. 1143.

² Napad na Bileću, koju je branila Bilećka četnička brigada, uslijedio je 31. maja/1. juna 1944. Za napad je Štab 29. NOU divizije odredio 12. hercegovačku brigadu, tri bataljona 2. dalmatinske brigade i jedan bataljon 10. hercegovačke brigade. Od tih snaga Štab divizije obrazovao je dvije napadne kolone: desnu, sastava 1. 2. i 3. bataljon 12. hercegovačke brigade i lijevu, sastava 1. i 3. bataljon 2. dalmatinske brigade i 4. bataljon 12. hercegovačke brigade (vidi knj. 25, dok. br. 143).

Бројно стање

Људства, оружја, муниције, коморе, материјала за везу и минерске спреме на дан 1 јуни

1944 године

Редни број	Јединица	ЉУДСТВА		О Р У Ж Ј А										МУНИЦИЈЕ				В Е З А		КОМОРА		МИНЕР. ОДЕЛЕНЈЕ																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
		на списку	на месту	Баталја	Топова	Против-тенкова	пушка	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар	пушкар

Или запис,
руководиоц

Командант,
БРОЈНИ СТАЊЕ

na grad, vodeći računa da ljudstvo vrši pokret, tj. primicanje prikrivenim pravcima, pored zidova, te kako ne bi trpilo gubitke iz zazidanih kuća.

U dosadašnjoj borbi imali smo 2 druga mrtva i to jednog zamjenika komesara čete iz 4. bataljona XII. brigade i 1 komesara čete iz Dalmatinske brigade, a 4 druga ranjena, i to 2 iz 4. bataljona XII. brigade, a 2 iz Dalmatinske brigade.

Također sam naredio da vrše jak pritisak na sami grad i da se ne povlače do daljeg mog naređenja. Međusobno ovi bataljoni moraju biti u stalnoj vezi, a isto tako da se povežu sa ostalim bataljonima XII. brigade.

Sa pravca Trebinja do sada nije ništa primijećeno, sem toga što se je sinoć oko 22.30 č. čula neka jaka detonacija artiljerije oko Trebinja, nekoliko bombi oko Cepelice i 1 raketla bačena oko Leotara.

Ja se nalazim sa drugovima komandantom' i načelnikom Prim.[orske] Op.[erativne] Grupe, kao i ranjениčkom prihvatnicom, u s. Vlajinja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major,
Obrad Egić

® Komandant Primorske operativne grupe tada je bio Radomir Babić.

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA LIJEVE NAPADNE KOLONE
OD 1. JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O TOKU NA-
PADA NA BILEČU¹

KOMANDANT LIJEVE KOLONE

major Egić

1 juna 1944 god.
u 9,00 č.

ŠTABU XXIX. UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Primio sam pismo od druga načelnika XXIX. Udarne divizije, pisano 1 o. mj. u toku noći,² na koje mu odgovaram slijedeće:

1. — Noćas, 1 o. mj. u 3,30 č. izvijestio¹ sam Te uglavnom o toku i razvoju naše borbe do navedenog vremena, a pored toga i u glavnim crtama raspored naših bataljona.³

2. — Naš 3. bataljon u toku noći bio je došao do kuća blizu sreskog načelstva. U istim kućama nije mogao ostati preko dana, iz razloga što mu Bileća nije bila dobro poznata, niti raspored kuća u varoši, te se je tako morao povući na Zlatište,⁴ jer je primijetio da sadejstvo ostalih snaga nije bilo dobro angažovano na samu Bileću. Ovaj bataljon povukao se na navedeni položaj i u toku dana osmotriće prikrivene pravce za večerašnji napad.

3. — Naš 1. bataljon i 4. bataljon XII. brigade nalaze se oko željezničke stanice i u desno u samim kućama iznad džamije. I ovi bataljoni u toku dana neće moći da preduzmu efikasan napad na Bileću, već će to uraditi kao i 3. bataljon, tj. osmotriće pravce i šupljine za večerašnji napad.

4. — Odlučio sam da večeras u prvi sumrak otpočnemo sa napadom i uništenjem Bileće, rokirajući se više desno, tj. smatram da bi bilo najzgodnije preduzeti glavni napad od pravca same džamije, tj. na njen pravac, kao i od pravca željezničke stanice.

Mislim da 3. bataljon rokiram više desno, te kako bi ovaj pravac od sreskog načelstva i trgovačke škole ostao prazan radi otvaranja pravca za bježanje bandama.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41/11, k. 1143.

² Vidi dok. br. 3 napomenu br. 2

³ Vidi dok. br. 3.

* Na karti 1:100.000 nije pronađeno.

Ja se nalazim sa drugom načelnikom i komandantom Prim. [orske] Op.[erativne] Grupe na Zlatištu, i sa komandantima bataljona ćemo se usmeno na terenu dogovoriti i dati potrebne instrukcije.

5. — Preduzećemo sve mjere da se Bileća u toku noći sruši,⁵ a ima mnogo izgleda da će biti uspjeha. Vas molim da i Vi naredite svojim jedinicama da u napadu budu što energičnije. Naši bataljoni će biti agilni u ovom napadu.

6. — Vezu sa udarnom grupom nemam i prilično je otežano istu održavati." Ne možemo odvajati patrole — ljudstvo iz bataljona, jer su čete prilično male. Mi smo motrili na Mosku iz Vlajinje, ali se tamo ne primjećuju nikakve borbe ni pucnjava.

7. — Molimo Vas ako imate jednu protivtenkovsku pušku da nam je hitno pošaljete sa nešto municije, jer bi sa njome mogli uspješno tući u sresko načelstvo. Naša se protivtenkovska puška nalazi kod udarne grupe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major,
Obrad Egić

P. S. Jutros oko 7,00 č. topovi iz Trebinja bacili su 2—3 granate prema Mosku ali nijesu dobacili ni 7 km. blizu Moskog.

Dostavljeno: Štabu XXIX. Udarne divizije NOVJ
Štabu XII. Udarne brigade NOVJ.

³ Misli se: oslobodi.

⁶ Vjerovatno se odnosi na Primorsku udarnu grupu. O njenom dejstvu vidi tom III, knj. 7, dok. br. 324.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 1.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O DEJ-
STVIMA U REJONU GRADINA — VAGANJ¹

Š T A B
PRVE PROLETBRIGADE

Broj služb.
1 juna 1944 god.
16.15 časova

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Neprijatelj se nalazi na Velikoj Gradini i utvrdio se u nekim starim bunkerima.² Snage neprijatelja su najviše do 200 vojnika prema izveštaju bataljona. Tri tenka im se nalaze na cesti u šumi i ne kreću se napred. Izgleda da do mina nisu došli.

Prema izveštaju II bataljona, naši bataljoni su prešli u napad i prednje delove gone ka Gradini (kota 1224) i ka Prijanima. Neprijatelj tuče artiljerijom od Vagnja položaje II bataljona kao i sa teškim bacačima sa Gradine.

Ceta II bataljona koja je sinoć bila u izviđanju kaže da se neprijatelj nalazi sa jačim snagama oko Vagnja — Podgradina — Odžak — Podgreda i u Glamoču. Prema izveštaju, snage neprijatelja su van i u pomenutim selima kao i motorizacija sa kojom raspolažu u većem broju. Jutros je neprijatelj dolazio u selo Hotkovce. Da li se zadržao nije nam poznato a, prema izveštaju dva druga iz Glamočkog odreda koji su jutros došli iz Hotkovaca, kažu da je neprijatelj sa manjim snagama dolazio do Hotkovaca, potpalio neke štale i povratio se natrag.

Prema izveštaju ovih drugova iz Glamočkog odreda — kažu da se III brigada nalazi u Crnom Vrh, severozapadno od Stekerovaca, a da se na prostoriji Poljice nalaze jače jedinice naše vojske.³ Prema izveštaju istih, kaže se da je naš I bataljon sa desnokrillnom četom uhvatio vezu sa delovima III

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16-2/11, k. 713.

² Na ovom sektoru dejstvovali su dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 123).

³ Odnosi se na 3. proleteršku (krajišku) brigadu 1. proleterške divizije (vidi dok. br. 103).

brigade. O ovom naš I bataljon do sada nije izvestio. Upoznati su da ovim pravcem treba da naiđe III brigada i Korpus.⁴

Ceta IV bataljona stigla je u sastav bataljona. Naredili smo IV bataljonu da odmah uputi jednu svoju odmorniju četu na desno krilo I bataljona kao pojačanje.

XIII brigada⁵ preko [radio-]stanice javlja da ako nam treba pojačanje da im javimo, da nam pošalju na našem levom krilu. U 16 časova javićemo im da upute pojačanje do jednog bataljona na levo krilo našeg II bataljona pošto je sektor II i I bataljona dosta širok i sasvim pošumljen te je vezu teško održavati i da bi pred noć mogli preduzeti i ozbiljniji napad na neprijatelja za potpuno proterivanje ka Vagnju.⁶

Brdski top smo uputili na položaj ka bataljonima. Tamo je pošao i načelnik ovog Štaba. Još se ne čuje dejstvo ovog topa, verovatno se još nije postavio ili traži neki pogodniji položaj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major,
J.⁷ Zarić

(M. P.)

P. S. Papira za pušenje nemamo, a slabo i duvana. Kad se ratuje treba i pušiti. To komandant svakako treba da zna.

* Riječ je o 1. proleterskom korpusu NOVJ.

⁵ Odnosi se na 13. proletersku brigadu »Rade Končar«.

• Štab 1. proleterske divizije uputio je u 15.15 časova radiogramom 13. proleterskoj brigadi »Rade Končar« naredenje da desnokrilnim bataljonom odmah izvrši jak pritisak na neprijatelja pravcem Prijani — Perduhovo Selo (vidi knj. depeša 1. proleterske divizije u Arhivu VII. reg. br. 29/3, list 12, k. 712 B).

⁷ Jagoš

BROJNO STANJE LJUDSTVA I BORBENIH SREDSTAVA
6. KRAJIŠKE BRIGADE NA DAN 1. JUNA 1944. GODINE¹

BROJNO STANJE LJUDSTVA, ORUŽJA, MU
I MINERSKE SPREME

Redni broj	Jedinica	Ljudstva		O r u ž j a										
		po spisku	na licu	Topova		Bacača		puška	puškomitraljeza	teških mitraljeza	strojnica	pištolja	ručnih bombi	Protiv ten. puška
				brdskih	protiv tenkov.	teških	ručnih							
1	I. bat.	351	266	—	—	—	—	197	16	2	1	16	58	1
2	II. bat.	314	254	—	—	—	1	148	13	1	9	10	30	—
3	III. bat.	309	227	—	—	1	1	153	13	2	7	28	62	1
4	IV. bat.	304	226	—	—	1	1	174	12	1	3	9	43	1
5	Indendatura	112	57	—	—	—	—	55	—	—	3	6	10	—
6	Teh. četa	102	96	—	1	—	—	94	1	—	1	7	10	—
7	Štab brigade	9	8	—	—	—	—	2	—	—	—	9	3	—
S v e g a:		1501	1124	—	1	2	3	823	55	6	24	85	216	3

Zam. Pol. komesara
si. **otsutan**

(M.P.)

¹ Original (tabela, štampana i popunjena) u Arhivu VII, reg. br. 28-2, k. 774 A.

NIČIJE, KOMORE, MATERIJALA ZA VEZU
NA DAN 1/VI-1944. GODINE

M u n i c i j e						V e z a			Komora		Miner. odeljenje	
za topove		za bacače		puščane	za protiv kol. pušku	kabla	telefona		jahaćih konja	tovarnih konja	esploziva	nagaz. mina
brdskih	protiv-tenkov.	teške	ručne									
—	—	22	—	6880	90	—	—		3	32	—	—
—	—	—	5	3120	50	—	—		2	23	—	—
—	—	16	12	6470	40	—	—		1	13	—	3
—	—	14	—	7970	40	—	—		2	27	—	—
—	—	—	—	1100	—	—	—		1	18	—	—
—	10	—	—	1000	—	4 km.	9		—	12	40 kg	8
—	—	—	—	30	—	—	—		3	—	—	—
—	10	52	17	26570	220	4 km.	9		12	125	40 kg	11

Komandant, major
Mile Kolundžija

NAREĐENJE ŠTABA 16. MUSLIMANSKE NOU BRIGADE
OD 1. JUNA 1944. ZA PREDISLOKACIJU JEDINICA I PRI-
PREMU BATALJONSKIH KOMANDI ZA REFERISANJE U
ŠTABU BRIGADE¹

Š T A B
XVI M.N.O.U. BRIGADE
1 juni 1944 godine

Z A P O V I J E S T
Štaba brigade za 1 juni 1944 godine

Situacija: U jučerašnjim napadima neprijatelj — Nijemci i četnici — uspjeli su da odbace naše jedinice sa linije Kuk — Orlovac — Treštenik na liniju Stabno — Zabrđe. Prema nepotpunim podacima koje smo dobili, neprijatelj se povukao prema Ravnome popalivši i opljačkavši prethodno sela Stubicu i Zukvu.

U vezi sa novim zadacima naše brigade bataljoni će se sutra u 5 sati pregrupisati ovako:

IV bataljon Krstac.

I i II bataljon, intendantura i bolnica Plužine.

Štabovi bataljona srediće jedinice poslije proteklih borbi.

Sutra u 9 sati održaće se u štabu brigade sastanak komandanata i političkih komesara. Za taj sastanak treba pripremiti pismene izvještaje o brojnom stanju, kao i izvještaje o posljednjim borbama i stanju u bataljonima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar

Komandant — major,
Cerić²

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12/2, k. 1112.
² Salem

NAREĐENJE ŠTABA 4. NOU DIVIZIJE OD 2. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA DA U DUHU ZAPOVIJESTI
VRHOVNOG KOMANDANTA DRUGA TITA PREDUZMU OP-
ŠTI NAPAD NA NEPRIJATELJA¹

Š T A B
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N.O.V.J.
Br. 398
dne 2. VI-1944. g

ŠTABOVIMA BRIGADA I ODREDA OVE DIVIZIJE

Položaj

Vrhovni Štab Narodno Oslobodilačke Vojske Jugoslavije
izdao je slijedeću zapovijest:

»U zadnje vrijeme Nijemci i njihovi kvislingovci Pavelić,
Nedić i Mihailović pokušavaju da pojačanim snagama na sve
moguće načine nanose što jače udarce N.O.V. i P.O.J. kako bi
podigli moral svojih jedinica koji je uzdrman zadnjim gubi-
cima i osjećanjem da se primiče čas velikog zajedničkog udarca
koji im spremaju vojske Crvene armije, Engleske i Amerike.

N A R E Đ U J E M :

Svim jedinicama NOV i POJ da na svim sektorima sa
svim snagama stupe u napade na neprijateljske garnizone, utvr-
đene položaje, objekte gdje god ima neprijatelja i saobraćajne
komunikacije.

Maršal Jugoslavije
Tito«

Za izvršenje prednjeg naređenja Vrhovnog Štaba NOV
i POJ naše jedinice odmah će preduzeti napade na neprijatelja
na svojim sektorima u cilju uništenja Nijemaca i njihovih po-
magača. Napade vršiti neprekidno sa svim jedinicama i svim
borbenim sredstvima. Ne smijemo dozvoliti nijednog časa vre-
mena da nam prođe bez borbe. Desetari, vodnici i komande
četa moraju imati najveću inicijativu u uništavanju neprija-
telja, da bi pomogli izvršenje većih akcija bataljonima i bri-
gadama, isto tako ovo moraju činiti i diverzantske grupe.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
1/2, k. 768.

Svi borci i rukovodioci na položaj, izviđati i pronalaziti, uništavati neprijatelja i sve ono što mu služi za borbu protiv nas i našeg poštenog naroda, koji strada već pune tri godine. Niko ne smije uzmaknuti nijednog koraka a da ne nanese mrskom neprijatelju teške gubitke.

Naređenje saopštiti borcima i rukovodiocima sa davanjem daljesežnih zadataka, ostavljajući odriješene ruke za samoinicijativu desetarima, vodnicima i komandama četa u duhu prednjeg naređenja.

Intendanture i sanitet, uz pripomoć intendature i saniteta divizije, moraju izvršavati svoje zadatke na vrijeme da bi se omogućila svakodnevna borba jedinica ove divizije.

Potvrditi prijem.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Sl. otsutan

(M. P.)

Komandant, pukovnik,
Petar²

BR. 9

IZVJEŠTAJ ŠTABU 36. DIVIZIJE OD 2. JUNA 1944. ŠTABU
3. KORPUSA NOVJ O TROMJESEČNIM DEJSTVIMA DIVI-
ZIJE¹

Š T A B
XXXVI NOU DIVIZIJE
O. br. 53
2 juna 1944. god.

Operativni izveštaj za
tromesečje: mart, april,
maj.

ŠTABU III KORPUSA NOVJ
GLAVNOM ŠTABU NOV I PO VOJVODINE

Stab novoformirane XXXVI NOU divizije otpočeo je de-
lovati 3 marta 1944. Ovog dana počelo se sa formiranjem di-
vizije.²

² Vojnović

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
7/2, k. 1240.

¹ Opširnije o formiranju divizije vidi knj. 22. dok. br. 152, obja-
šnjenje 9 i dok. br. 166, objašnjenje 5.

U sastav divizije ušle su: III, V i VI Vojvođanska brigada iz sastava XVI divizije. VI brigada nalazi se u Sremu, a samo prvi njen bataljon prebacio se iz Srema na Majevicu u sastav divizije.

I — NEPRIJATELJSKA OFANZIVA NA PODRUČJE MAJEVICE

[Naš] zadatak: ofanzivnim dejstvom, veštim i smelim manevrima, razbiti i proterati neprijatelja u cilju daljeg čvrstog držanja područja Majevice, kao važne vojničke, političke i ekonomske baze.

Dobiveni su podaci da je neprijatelj 9 III preduzeo ofanzivu na Bosutske šume u Sremu i da se na prostoriji: Vinkovci — Kukujevcima nalazi jedna neprijateljska divizija.³

Radi postojanja mogućnosti da neprijatelj poduzme ofanzivne akcije na području Semberije i Posavine, u cilju iščekivanja daljeg razvoja situacije, divizija se je 11 marta postavila na položaj:

Sa III brigadom na prostoriji: Vražići — Zovik Kalajdžija, a

sa V brigadom na prostoriji: Navioci — Humci.

15 III dobiveni su podaci da su se izvesne neprijateljske snage 14 III o.g. u 07.00 sati prebacile preko Save u Bos. Raču, a da su njegove jače koncentracije osmotrene u Samcu, Brčkom i Račinovcima.⁴ Prema svima podacima, neprijatelj raspolaže sa jednom divizijom. Primećeno je prikupljanje četnika duž desne obale Drine, a takode četnici i zelenokadrovci sa Majevice počeli su sa koncentracijom svojih snaga.

XXXVI divizija u operativnom pogledu stavljena je pod komandu štaba XVI divizije⁵ i dobila je operativno područje zapadno od ceste Brčko — Tuzla.

III brigada postavljena je na prostoriju: Vražići — Zovik Kalajdžija — Rahić, sa zadatkom izviđanja prema Brčkom, Palanki — Boderištu, Satorovićima i Kat. Dubravicama, držeći na taj način pod kontrolom cestu Brčko — Tuzla.

V brigada postavljena je na prostoriju: Kaštel — Humci — Sitari — Drijenča — Navioci, sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca od Tuzle.

³ Riječ je o 13. SS legionarskoj diviziji (»Handžar«).

⁴ Odnosi se na ofanzivu 13. SS legionarske divizije »Handžar« na istočnu Bosnu. Opširnije o tome vidi knj. 23, dok. br. 29. objašnjenja 4 i 5; dok. br. 63, objašnjenja 3 i 4; dok. br. 50, objašnjenja 3 i 13, i dok. br. 178, 180, 181, 183—188.

⁵ O tome vidi knj. 23, dok. br. 63. objašnjenje 2.

1 bataljon VI brigade raspoređen je u s. Štrepci sa zadatkom obezbeđenja divizijske bolnice.

Pod komandu divizije privremeno su stavljeni:⁶

XVIII Hrvatska brigada, koja je postavljena na prostoriju: Mus. Srnice — Biberovo Polje, sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca od Gračanice.

Posavsko-trebavski NOP odred postavljen je na prostoriju: Bukvik — Vitanović, sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca od Brčkog s tim da po potrebi aktivno sudejstvuje sa delovima III brigade.

Tuzlanski NOP odred postavljen je na prostoriju: Zahirovići — Straža, sa zadatkom izviđanja i zatvaranja pravca od Tuzle.

15 III oko 15.00 sati, patrole jedinica III brigade sukobile su se sa neprijateljskim patrolama — biciklistima. Neprijatelj je iz Brčkog krenuo u pravcu Čelića sa nekoliko tenkova, oklopnih automobila i sa pešadijom.

16 III neprijatelj iz Ratkovića vrši napad na I bataljon III brigade u s. Brnjik. Napad je počeo oko 12.00 sati i trajao do pada mraka. Borba je bila žilava i uporna. I bataljon odbija četiri neprijateljska juriša i nateruje neprijatelja u bekstvo.

Neprijateljski gubici:

oko 58 mrtvih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

2 poginula

3 ranjena.

Neprijatelj je prešao na desnu obalu r. Save kod Rače i Brčkog i nastupa pravcima: Rača — Bijeljina, Brčko — Brezovo Polje i Brčko — Celić — Koraj.

U cilju razbijanja neprijateljske koncentracije, XVI divizija sa svoje dve brigade trebala je 17 marta u 21.00 sat napasti neprijatelja na sektoru Koraja, produžujući s napadom u pravcu Čelića.⁷

Naša III i V brigada imale su istovremeno napasti neprijatelja na sektoru: Celić — Dubrave, sa težištem napada na Celić.

Sudejstvo jedinica XVI divizije nije se osetilo, i napad naše III brigade samo je delimično uspeo, jer se neprijatelj blagovremeno iz Ratkovića povukao.

⁶ Vidi knj. 23, dok. br. 63, objašnjenje 6.

⁷ O dejstvu 16. NOU divizije u toku marta vidi knj. 23, dok. br. 166.

18 III oko 14.30 sati, neprijatelj sa 5 tenkova i nešto pešadije vrši napad na I bataljon III brigade i uspeva da uđe u s. Vražiće i da krene u pravcu Zovika.

Pod pritiskom neprijateljske vatre I i V bataljon III brigade povlače se na položaje između Velinog Sela i Vražića.

Neprijateljski gubici:

onesposobljena 3 tenka.

Vlastiti gubici:

1 poginuo

5 ranjenih.

Neprijatelj jakim artiljerijskom vatrom od pravca Han Miladije i Čelića tuče položaje III brigade, kao i položaj V brigade, naročito na Oglavku.

19 III neprijatelj aktivan patrolama i artiljerijom.

Da bi se izbegle odbrambene frontalne borbe, naša i XVI divizija pristupile su elastičnom manevru, radi čega je divizija izvršila pokret noću 19/20 III na prostoriju: Hrgovi — Straža — Bijela — Zulumi — Srebrnik.

U s. G. Hrgovi:

uhvaćena 2 četnika.

Plen:

2 puške.

Prema podacima primljenim od štaba XVI divizije, neprijatelj na sektoru: Čelić — Koraj, neaktivan. Iz depeše primljene također od štaba XVI divizije, videlo se, da se jedinice naše divizije treba da vrate na ranije položaje u cilju odbrane bolnice u Jablanici.⁸

Radi ovoga, 22 III ujutro, divizija izvršila pokret s tim da III brigada posedne prostoriju: Vražići — Ciganluk — Satorovići,⁹ a V brigada prostoriju: Humci — Navioci — Vakuf, kontrolišući jačim patrolama sektor Drijenča — Sitari. Ovoga dana bila je samo obostrana patrolna aktivnost i sukobi, a neprijatelj je deistvovao artiljerijskom vatrom.

23 III, oko 11.00 sati, neprijatelj jačine oko 150 ljudi napadao je od pravca Palanke V bataljon III brigade u D. Zoviku. Energičnim radom V bataljona i III bataljona neprijatelj je nateran u panično bekstvo.¹⁰

Naši bez gubitaka.

Neprijateljski gubici:

Nepoznati.

⁸ Vjerovatno je riječ o divizijskoj bolnici. Štab 36. NOU divizije naredio je 19. marta Majevičkom NOP odreda da hitno uputi jedan bataljon za obezbeđenje ove bolnice (vidi knj. 23, dok. br. 106).

⁹ o i o n j i3 Opširnije o dejstvima 3. vojvodanske NOU brigade vidi knj. 23, dok. br. 159 i knj. 24, dok. br. 10 i 79.

U toku celoga dana neprijatelj jakim artiljerijskom vatrom obasipa naše položaje.

24 III oko 14.00 sati proterana je jedna neprijateljska patrola jačine 40—50 ljudi, koja je prošla pravcem od Ratkovića prema Vražićima. Napad je izvršila jedna četa II bataljona III brigade. Posle ovoga, neprijatelj je tukao žestokom bacačkom vatrom naše položaje kod Vražića, Velinog Sela i na Brnjiku.

Od bacačke i artiljerijske vatre jedinice II bataljona *imale su 7 ranjenih drugova.*

25 III jedna neprijateljska kolona u jačini od 200 ljudi krenula je od pravca Celića u pravcu Brusnice na sektor V brigade. IV i II bataljon V brigade napali su i razbili neprijatelja, *ubivši 6 vojnika. Neprijatelj je imao veliki broj ranjenih.*

Vlastiti gubici:

4 ranjena.

26 III oko 05.00 sati, neprijatelj u jačini 500—600 vojnika vrši napad na jedinice III brigade od pravca Palanke ka liniji: Rahić — Zovik. Neprijatelj uspeva da zauzme G. Rahić, a I bataljon III brigade povlači se prema Štrepcima i Zoviku. U vrlo upornoj borbi jedinice III brigade proteruju neprijatelja iz Rahića.¹¹ Borba je trajala do 13.00 sati, kada se neprijatelj povlači prema Brki i Palanki, gonjen od naših jedinica sve do Boća.

Druga neprijateljska kolona jačine 150—200 vojnika, istog dana oko 10.00 sati izvršila je napad na II bataljon III brigade u s. Vražićima. Snažnim i silnim naletom neprijatelj je odbačen čak do Ratkovića.

Neprijateljski gubici:

70 mrtvih

veći broj ranjenih.

Vlastiti gubici:

8 poginulih

57 ranjenih

3 nestala.

Plen:

jedan puškomitraljez (šarac)

dve rezervne cevi za šarac

šest redenika za šarac

500 komada puščane municije

3 puške

4 para odela i cipela.

Neprijatelj je imao gubitaka, naišavši na jednu nagaznu minu kod Vražića i na jednu nagaznu minu kod Rahića. Gubici se mogu ceniti na 20—30.

Noću 26/27 III izvršen je napad na neprijatelja i to:
III brigada na liniji: Boće — Palanka, a
V brigada na neprijateljske položaje kod Ratkovića i na Oglavku.

Neprijatelj je proteran sa prvih položaja kod Ratkovića, ali usled svanuća naše jedinice morale su se povući usled jake neprijateljske artiljerijske vatre i sa položaja sa Oglavka. Neprijatelj je proteran prema Ratkovićima i Celiću.

Neprijateljski gubici:
25 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
5 poginulih
6 ranjenih.

Plen:
1 puška
2 rezervne cevi za puškomitraljez
10 šatorskih krila
10 čebadi
5 torbica
4 čuturice
3 ranca
nišanske sprave za bacač
jedan telefonski aparat
manja količina puščane municije, veša i odela.

27 III, sem jake neprijateljske artiljerijske vatre, druge aktivnosti nije bilo.

28 III oko 12.00 sati neprijatelj vrši napad na IV bataljon III brigade kod Šatorovića sa četiri pravca: Prav. i Kat. Dubravka, Repinog Brda i Boća.

Jačina neprijatelja 500—600 ljudi sa 3 bacača i dosta automatskog oružja. Bataljon se u početku morao povlačiti prema Velinom Selu i Pukišu, a po pristizanju pomoći od strane II, III i V bataljona neprijatelj je odbijen i nateran na povlačenje. Borba je trajala do 17.00 sati.

Neprijateljski gubici:
oko 110 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
6 poginulih
20 ranjenih
7 nestalih.

U toku 29 III manji sukobi s neprijateljskim patrolama u pravcu Palanke, Brke i Šatorovića.

U toku noći 29/30 III, III i V brigada izvršile smenu položaja, zbog zamorenosti III brigade u dosadašnjim borbama.

30 marta oko 11.30 sati, jedna neprijateljska kolona u jačini od 50 vojnika napala je II bataljon V brigade na položaju D. Zovik od pravca Brke preko Palanke. Neprijatelj je odmah odbijen, ali pojavom druge neprijateljske kolone od pravca Boderišta u jačini od 150—200 ljudi, vršeći pritisak na naše desno krilo i pod zaštitom jake minobacačke vatre, naš II bataljon morao se povratiti na polazne položaje. Borba je prestala oko 14.30 sati, kada se neprijatelj povukao prema Boći i Brki.

Neprijateljski gubici:

oko 20 izbačenih iz stroja.

Vlastiti gubici:

7 poginulih

8 ranjenih

izgubljen jedan puškomitraljez.

31 III, oko 06.00 sati ujutru, neprijatelj u jačini od dva bataljona napao je položaje V brigade i to:

jedna kolona od 200—250 vojnika napala je I bataljon kod s. G. Rahić. Razvila se žilava borba. U toku borbe neprijatelju je došlo u pomoć 16 tanketa. Neprijatelj je uspeo da I bataljon razdvoji na dva dela: dve čete odbačene su na kose Zovik Kalajdžije i D. Zovika, a jedna četa odbačena je prema Bukviku i Skakavi;

druga neprijateljska kolona u jačini od 300 vojnika napala je od pravca Boće i Palanke na položaje II bataljona, koji se nalazio na kosi iznad D. Zovika. Zbog povlačenja I bataljona i II bataljon bio je prinuđen da se povuče na kosu iznad Zovik Kalajdžije, gde se je zadržao:

treća neprijateljska kolona u jačini od 400—500 vojnika napala je položaje IV bataljona kod Velinog Sela. Blagovremenim izvlačenjem IV bataljona i upućivanjem u bočni napad preko Laništa pariran je neprijateljski manevr. Pod zaštitom artiljerijske i minobacačke vatre neprijatelj je odstupio prema Vražićima.

Za celo vreme borbe neprijatelj je tukao naše položaje jakom artiljerijskom vatrom iz dve haubice, jednog p. k. topa i četiri bacača.

Borba se završila oko 14.30 sati, kada se neprijatelj pod zaštitom jake artiljerijske i minobacačke vatre povukao na polazne položaje.

Neprijateljski gubici:

40 poginulih

80 ranjenih

jedan automobil raznet od nagazne mine.

Vlastiti gubici:

12 poginulih

36 ranjenih.

Izgubljeno 5 pušaka.

Ukupni gubici u martu:

Neprijateljski gubici:

poginulih i ranjenih: 480

onesposobljeno 3 tenka

uništen 1 automobil.

Plen:

6 pušaka

1 p. mitraljez

4 rezervne cevi za p. mitraljez

6 redenika za p. mitraljez

nišanske sprave za bacač

1 telefonski aparat

10 šatorskih krila

10 čebadi

5 torbica

4 čuturice

3 ranca

nešto municije i odeli.

Vlastiti gubici:

poginulih: 41

ranjenih: 145

nestalih: 10.

Izgubljeno:

1 puškomitraljez

5 pušaka.

1 IV zbog stalnog neprijateljskog napadanja na odbrambeni sektor brigade, naređeno je da se položaj ne brani uporno, nego da se u slučaju neprijateljskog napada jedinice povlače ka liniji: k. 649 — k. 591 (Paljevina) — Debelo Brdo, nastojeći u svakom slučaju desnim krilom držati tesnu vezu sa jedinicama III brigade.

III brigada u slučaju jačeg neprijateljskog pritiska od pravca Brčkog treba sa jedinicama, koje zatvaraju taj pravac, da sadejstvuje sa jedinicama V brigade. U slučaju da neprijatelj jednovremeno vrši jači pritisak i od pravca Tuzle, onda jedinice koje zatvaraju pravac od Tuzle orijentisati ka liniji: Martinovići — Stublić (k. 722) — Operkovići. U toku 1. aprila neprijatelj tuče naše položaje jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom.

2 aprila na sektoru V brigade manji sukobi s neprijateljskim patrolama.

Na sektoru III brigade proterana jedna neprijateljska kolona u jačini 150—200 vojnika, koja je uspela da se provuče potokom između Lukavice i Jašterika u pravcu Brusnice.

Neprijateljski gubici:
znatni.

Vlastiti gubici:
1 lakše ranjen.

3 aprila na sektoru V brigade manji patrolni sukobi.

Neprijatelj drži položaj u glavnom na liniji: Vražići — Satorovići — D. Zovik — Rahić.

Na sektoru III brigade odbijena od Brusnice jedna neprijateljska kolona, koja je napadala preko Oglavka i Mačkovca. Borba je trajala oko 30 minuta.

Neprijateljski gubici:
10 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
1 poginuo
1 ranjen
1 nestao
izgubljeno 2 puške.

4 aprila neprijatelj u jačini oko 700—800 vojnika otpočeo napad oko 06.00 sati na položaje I, II i IV bataljona V brigade, uz pomoć jake artiljerijske i minobacačke vatre.

Elastičnim manevrovanjem bataljona V brigade, u duhu ranije izdate direktive, da se položaji ne drže uporno, neprijatelj je posle 6-časovne borbe odstupio, kada su se naši bataljoni ponovo vratili na ranije položaje.

Neprijateljski gubici:
15 poginulih
7 ranjenih.

Vlastiti gubici:
3 mrtva
4 ranjena.

Sadejstvo jedinica III brigade¹² nije došlo do izražaja, jer je neprijatelj ranije odstupio. U toku dana neprijatelj jakim artiljerijskom vatrom tukao je naše položaje kod D. Humaka i Vakufa.

5 aprila neprijatelj, neutvrđene jačine, oko 10.30 sati otpočeo napad na položaje II i IV bataljona V brigade sa pravca: Vražići — Satorovići i D. Zovik. Oko 13.00 sati neprijatelj je odbijen na polazne položaje.

Neprijateljski gubici:
10 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
1 ranjen.

Na sektoru III brigade nije bilo aktivnosti.

U toku 6 aprila odbijena jedna neprijateljska kolona u jačini oko 200 vojnika, koja je pokušala napad na položaje II i III bataljona V brigade. Neprijateljskom napadu prethodila jaka artiljerijska priprema.

Neprijateljski gubici:
neutvrđeni.
Vlastiti gubici:
1 ranjen.

Noću 6/7 aprila I i II bataljon V brigade izvršili su napad na neprijatelja jačine 200—250 vojnika, koji je zanoćio kod k. 240 i na kosi iznad r. Brke prema Palanki.

Neprijatelj je isteran iz rovova i bunkera, ali usled pri-dolaska njegovih pojačanja od Palanke i zbog svitanja, naše jedinice povukle se na polazne položaje.

Neprijateljski gubici:
100 poginulih i ranjenih.
Vlastiti gubici:
3 poginula
10 ranjenih
1 nestao.

7 aprila manji sukobi između patrola.

Neprijateljski gubici:
3 poginula i ranjena.
Vlastiti gubici:
1 ranjen.

8 aprila. Prema do sada dobivenim podacima neprijatelj se utvrđuje na liniji: Vražići — Zovik Kalajdžija — Rahić. Po neproverenim vestima neprijatelj se u Vražiću nalazi u jačini od 1200 vojnika.¹¹ Imajući u vidu njegovu dosadašnju aktivnost i upornost, može se zaključiti da ima nameru daljeg nadiranja prema Tuzli i ovladavanja cestom: Pukiš — Tuzla.

U cilju dobitka u vremenu za prebacivanje bolnice iz Srebrnika na prostoriju istočno od ceste Pukiš — Tuzla, kao i za prebacivanje jedinica na prostoriju istočno od ceste Pukiš — Tuzla u cilju odbrane bolnice u Jablanici i radi povezivanja sa snagama XVI divizije, naređeno da jedinice uporno drže polo-

¹¹ Odnosi se na dijelove 13. SS legionarske divizije »Handžar« (vidi dok. br. 122).

žaje: Jašterik — Ravna Kosa — Papratnica — Vjeternik — Razbijena Lipa.

U toku 8 aprila nije bilo dodira sa neprijateljem.

9 aprila radi povezivanja sa jedinicama XVI divizije, u cilju odbrane sektora istočno od drumca Celić — Tuzla, divizija dobila zadatak da zaposedne sektor: Brusnica — Pirkovci — Tobut — Labucka.

Pokret izvršen oko 16.00 sati.

10 aprila jedinice zaposele nove položaje i to:

III brigada postavila se na liniji: Jašterik — Volujak — Kokošinjac — Zivkovo Brdo — Civil Vis — Kameniti Breg, a

V brigada postavila se na liniji: Osjenjak — k. 360. Radi zatvaranja pravca Tuzla — Lopare, dva bataljona V brigade i bataljon VI brigade postavili se na liniji: Vukosavci — Labucka — Zloselo.

U toku dana nije bilo dodira s neprijateljem.

11 aprila neprijatelj manjim snagama napao IV bataljon III brigade na Volujaku. Neprijatelj glatko odbijen. I ponovni kontranapad neprijateljski odbijen, i pored jake artiljerijske i minobacačke vatre.

Neprijateljski gubici:

20 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

1 ranjen.

12 aprila oko 03.30 sati, neprijatelj vrši opšti napad na položaje XVI divizije kao i na položaje naše V brigade.

Na II i III bataljon V brigade neprijatelj je napadao u jačini od 500—600 vojnika uz pomoć jake artiljerijske i minobacačke vatre. Žestoka borba trajala je sve do 14.00 sati, do kojeg je vremena neprijatelj uspeo da ovlada položajima na Osjenjaku — k. 413 i k. 360.

Zbog povlačenja II brigade XVI divizije, moralo se povući i desno krilo V brigade.

Izdato je zapovest od strane štaba divizije da se brigada organizovano povuče na prostoriju: Završje — Ravni Zavid — Sandići — Brijest, što je i učinjeno bez ometanja od strane neprijatelja.

Neprijateljski gubici:

oko 50 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

5 poginulih

18 ranjenih.

Izgubljeno 5 pušaka.

Istog dana oko 14.00 sati neprijatelj u jačini od 600—800 vojnika vrši napad od Čelića preko Oglavka i Mačkovca na I bataljon III brigade na Jašteriku, a preko Belog Kamena na IV bataljon III brigade na Volujaku. Napadu je prethodila jaka artiljerijska priprema.

I bataljon bio je iznenađen i posle jednočasovne borbe potisnut je sa Jašterika. Neprijateljski napad na IV bataljon nije uspeo. IV bataljon održao je svoj položaj sve do 18.00 sati, kada se neprijatelj povukao u pravcu Celića.

Oko 16.00 sati neprijatelj je od pravca Zutavke napao II bataljon III brigade na Zivkovom brdu. Bataljon je neprijatelja pustio blizu, a onda ga jakom vatrom odbio.

Neprijateljski gubici:
oko 50 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
2 ranjena
7 nestalih
izgubljena 2 p. mitraljeza i 6 pušaka.

Oko 16.00 sati brigada izvršila pokret na prostoriju: Lopare — Zajednica — Zloselo.

II — POVLAČENJE KA BIRCU I BORBE NA JELICI I U BIRCU

Zadatak: zbog nadmoćnosti neprijatelja, u cilju očuvanja naših snaga, privremeno se povući na područje Birča,¹⁴ a eventualno i Ozrena pa čim se stvore povoljni uslovi, vratiti se na područje Majevica.

13 aprila V brigada u pokretu za prostoriju: pl. Jelica, a III brigada u pokretu ka prostoriji: Jajići — Zolje.

U toku pokreta usmeno naređeno da se V brigada smesti na prostoriji: Kalesija — Prnjavor — Musi. Jajići — Brdo, s tim da se likvidiraju zelenokadrovske bande¹⁵ u Kalesiji i Prnjavoru.

III brigada imala se smestiti na prostoriji: Rovine — Mahmutovići — Trifkovići — Lazići — Petrovići. III brigada u pokretu imala manje borbe sa četnicima kod Zlatova.

14 aprila. U toku ovog dana V brigada proterala je zelenokadrovske bande iz Kalesije.

¹⁴ Povlačenje ka Birču izvršeno je po naređenju Štaba 3. korpusa NOVJ. Opširnije o tome vidi izvještaj Štaba 3. korpusa od 11. jula 1944 u 27. knjizi.

¹⁵ Odnosi se na dijelove Domdo pukovnije »Bosanski planinci« (vidi knj. 22, dok. br. 166).

Neprijateljski gubici:

5 poginulih
veći broj ranjenih
7 zarobljenih.

Vlastiti gubici:

2 poginula
1 ranjen.

III brigada ovog dana posle borbe od pola sata ušla je u Prnjavor.¹⁶

Neprijateljski gubici:

oko 15 poginulih i ranjenih.¹⁷

Vlastiti gubici:

3 poginula
1 ranjen
1 nestao.

III bataljon odbio je jednu neprijateljsku kolonu u jačini od 150—200 ljudi, koja je od Međaša krenula u pravcu Prnjavora. Dobivši pojačanje od Tuzle, neprijatelj u toku celoga dana napada naše jedinice na položajima kod Miljanovaca.

Neprijateljski gubici:

40 poginulih
70 ranjenih.

Vlastiti gubici:

8 poginulih
6 ranjenih
1 nestao.

15 aprila zelenokadrovске bande još uvek se nalaze na liniji: k. 398 — k. 480 — k. 435 — s. Brdo, jačine oko 500 ljudi sa jednim bacačem i jednim topom na cesti blizu Međaša. Jedna grupa neprijatelja nalazi se kod G. Hrasna. Naš položaj uglavnom na liniji: Miljanovci — Sokoluša.

U toku celog dana neprijatelj preduzima napad iz raznih pravaca, ali bez uspeha.

Kod V brigade ništa naročito.

16 aprila. Radi likvidacije zelenokadrovskih bandi, naređeno je da ovog dana ujutro I brigada XVI divizije i III brigada ove divizije brzo i energično razbiju i unište ove bande i to:

I brigada sa svoja dva bataljona da napadne na otseku k. 480 — Miljanovci, a jedan bataljon da uputi južno od ceste

¹⁶ Prnjavor su branili dijelovi Domdo pukovnije, a 2. zdrug im je, na njihov zahtjev, poslao pojačanje od jedne satnije teških bacača (vidi knj. 24, dok. br. 193).

¹⁷ Prema izvještaju 2. zbornog područja neprijatelj je u ovoj borbi imao 2 mrtva i 7 ranjenih (vidi knj. 24, dok. br. 193).

Tuzla — Prnjavor radi onemogućavanja bežanja neprijatelju prema Međašima.¹⁸

III brigada sa otseka položaja Sokoluša — G. Hrasno ima izvršiti snažan pritisak prema Brdu i prema Lipovici.

Neprijatelj je posle dosta žilave borbe proteran i odstupio u pravcu Tuzle.

Neprijateljski gubici:

oko 25 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

2 poginula

1 ranjen.

17 aprila V brigada izvršila je pokret na prostoriju: Panduri — Makalići — Vukovina.

III brigada ostala je na dosadanjoj prostorijski.

18 aprila. Ovog dana III brigada izvršila pokret na prostorijski: Tupković — Gračanica.

19, 20 i 21 aprila jedinice na odmoru i sređivanju, bez osobitih događaja.

22 aprila sukobila se jedna neprijateljska jača patrola sa patrolom IV bataljona III brigade, ali se brzo povukla preko Bašigovaca ka Zivinicama.

Ovoga dana I bataljon VI brigade stavljen pod stalnu komandu štaba V brigade, kao njen V bataljon.

23 i 24 aprila bez osobitih događaja.

U cilju omogućavanja prebacivanja XVI divizije u Srbiju,¹⁹ XXXVI divizije dobila zadatak da se postavi na prostorijski bliže Zvorniku i da izvrši po potrebi i napad na ovo neprijateljsko uporište.

U cilju rasterećenja XVI divizije, XXXVI divizija primila je: sve bolesnike i ranjenike XVI divizije, sve pozadinske radnike, invalide i zbeg naroda sa područja Majevice.

Sve ovo kasnije je predstavljalo veliki teret i balast za udarnu i manevarsku sposobnost divizije.

Radi izvršenja gornjeg zadatka 25 aprila III brigada izvršila pokret na prostorijski: Osmaci — Podborogovo — Matkovac — Zidonje.

Neprijatelj je sa Caparda tukao kolonu artiljerijskom vatom, ali bez žrtava.

¹⁸ O dejstvu 1. vojvođanske NOU brigade na tom sektoru vidi knj. 24, dok. br. 167.

" Opširnije o tome vidi knj. 24, dok. br. 108.

Jedan bataljon V brigade iz Jelovog Brda prebačen u s. Panduri radi kontrolisanja doline r. Spreče.

Oko 08.00 sati jedna neprijateljska grupa iz pravca Jelovo Brdo i Vukovine, uz jaku artiljerijsku pomoć, uspjela je da odbije naš I i V bataljon V brigade ka Rakinom Brdu i Vrelu.

Neprijateljski gubici:
nepoznati.

Vlastiti gubici:
1 poginuo
2 ranjena.

Stab divizije ovoga dana, po predlogu štaba III Korpusa, premestio se u s. Caniće (4 km. severo-zapadno od Sekovića).

26 aprila, uz jaku artiljerijsku vatru, neprijatelj je napao položaj V brigade kod s. Panduri i uspeo odbaciti naše delove do Raševa. Pred večer ovoga dana neprijatelj vrši pritisak i na III brigadu i jedan bataljon te brigade povukao se sa Kamena u pravcu Zidonje.²⁰

Radi ovoga, povučen je bataljon iz Osmaka na Borogovo, a bataljon iz Matkovca na istočne kose Borogova.

U toku noći 26/27 aprila, dva bataljona V brigade izvršila su kontranapad na neprijatelja kod Raševa, i naneli mu velike gubitke. Posle napada, bataljoni se povukli u pravcu s. Petrovića.

Neprijateljski gubici:
oko 30 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
2 poginula
10 ranjenih.

Ovoga dana po podne jedna neprijateljska kolona od pravca Stupara i Kladnja zauzela je Sekoviće.²¹

Radi ovoga III brigada povučena na liniju: Jevik — Bjela Zemlja — Kominjača sa zadatkom zatvaranja pravca od Caparda, cestom, i od Zidonja preko Podborogova, a V brigada na prostoriju: Plakalovići — Vrelo — k. 826 — V. Stjena — k. 780 sa zadatkom zatvaranja pravca od Sekovića preko Stolica i Cikota za Vlasenicu.

Neprijatelj nastupa za našim jedinicama i vrši pritisak, naročito prema V brigadi.

Neprijateljski gubici:
oko 100 poginulih i ranjenih.

²⁰ i ²¹ Vidi knj. 24, dok. br. 188 i 189.

Vlastiti gubici:

2 poginula

4 ranjena

2 nestala.

U toku noći 27/28 aprila III brigada postavljena na položaje: Pobedarje — Stolica — Gradina — Begovići — Cincari, a V brigada na položaj: Gradina — Betanj.

Pri posedanju položaja III brigada imala manji sukob sa neprijateljem kod Supčana kojeg je protjerala, sve do mosta na Drinjači kod Sekovića.

XVII Majevička brigada XXXVIII divizije, postavljena je na prostoriju: Pobedarje — Milovanovići — Bobari, sa zadatkom zatvaranja pravca od Sekovića i Supčana, Korijena i Sadića.

28 aprila jaka neprijateljska kolona napala je položaj III brigade kod Gradine i Begovića s namerom prodora prema Vlasenici. Zahvaljujući jakoj artiljerijskoj i minobacačkoj vatri, neprijatelj delimično uspeva da se probije u pravcu Vlase-nice.

Odmah posle toga neprijatelj napada na čitav položaj III brigade, vršeći žestok pritisak jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom i automatskim oružjem.

Ogorčene borbe vode se celog dana, ali su svi neprijateljski napadi odbijeni uz osetne neprijateljske gubitke.

Pojedine čete i bataljoni III brigade vrše niz protivnapada. U jednome protivnapadu jedna četa II bataljona naterala je neprijatelja sa svog oteka u panično bekstvo i neprijatelj je nateran u Drinjaču, koja je nosila sve sa sobom.

Posle žestokih nasrtaja na položaj jedne čete na Milića Kosi,² neprijatelj uspeva oko 21.00 sat da ovlada Milića Kosom. Komanda ove čete sva je izginula, a četa se svela na jednu desetinu.

Sa ovog položaja neprijatelj pokušava najvećom žestinom da se proširi u levo i desno u nameri da zađe za leđa našim jedinicama na Stolicama i Nikolića Brdu. U toku cele noći neprijatelj je dovlačio pojačanje i produžio sa žestokim napadima ali bez uspeha.

Herojskim držanjem jedinica III brigade neprijatelj je zadržan.²¹ Vlastiti položaji od neprijateljskih bili su svega na 40—50 metara.

^a Ovo mesto nije nader.o na karti 1:100.000; vjerovatno se odnosi na Milića Stn.

²³ Opširnije o tim borbama 3. vojvodanske NOU brigade vidi knj. 25. dok. br. 7

Na položajima V brigade nije bilo aktivnosti, a nebudnošću V brigade, neprijateljska kolona koja se probijala ka Vlasenici nije u tome ometana.

Ovoga dana u 14.35 sati, štab XXXVI i XXXVIII divizije izdao je zapovest za pokret svojih brigada na prostoru: Grabovica — Klještani — Ponjerka, sa zadatkom da se ovlada Milan-Planinom, u cilju daljeg uspešnog manevrisanja.²⁴

Međutim, kada su se jedinice već pokrenule dobiven je radiogram od štaba XVI divizije da se pomenuta divizija nalazi na sektoru: Grabovica — Sokolovina — Tikvarići — Dubnica i da će sa našim divizijama preduzeti hitnu kontraofanzivu na neprijatelja sa ciljem proterivanja ka Majeveci. U isto vreme javljeno je da je XVII divizija dobila zadatak da napadne i protera neprijateljsku kolonu, koja nastupa od Sokolca prema Vlasenici.²⁵

Radi ovako izmenjene situacije, naređeno je da se obustavi pokret prema Grabovici i da se brigade zadrže:

XVII Majevečka brigada na liniji: Bobari — Milovanovići — Jezero.

III brigada na liniji: Stolice — Gačići — Gradina.

V brigada na liniji: Simići — Ripa — Vrelo.

Podrinski NOP odred na liniji: Jakšići — Tomići.

Namera: Obezbediti polazni položaj za opšti napad do dolaska jedinica XVI divizije, držeći pod kontrolom most preko Drinjače kod Kalabače i most preko Drinjače kod Gradine.²⁶

29 aprila u 03.40 sati izdata je zajednička zapovest grupe divizija, koju su sačinjavale jedinice XVI, XXXVI i XXXVIII divizije sa opštim zadatkom razbijanja neprijatelja na liniji: Betanj — Kalabače u cilju izvršenja proboja naših snaga ka Majeveci.²⁷

Radi ovoga:

V brigada XXXVI divizije dobila je zadatak da sa dosadašnjeg položaja napadne neprijatelja na liniji: Betanj—Gradina—Begovići i da ovlada mostom preko Drinjače ispod Gradine, stvarajući na taj način mostobran za prelaz ostalim snagama.

III brigada XXXVI divizije dobila je zadatak da po svaku cenu održi položaj Stolice, povezujući se levo sa V brigadom kod Begovića, a desno sa II brigadom XVI divizije na Rudištima. Osim toga da zbaci neprijatelja preko Supčana u Drinjaču i da ovlada mostom kod Sekovića.

²⁴ Vidi knj. 24, dok. br. 141, objašnjenje 5 i 11.

⁵⁵ O tim dejstvima 17. NOU divizije vidi knj. 24, dok. br. 168.

» Vidi knj. 24, dok. br. 141.

⁸⁷ Vidi knj. 24, dok. br. 150.

XVII Majevička brigada XXXVIII divizije dobila je zadatak da napadne neprijatelja kod mosta na Drinjači kod Kalabače u cilju stvaranja mostobrana preko Drinjače zauzimanjem položaja: Lemića Brdo — Jevik — Bjela Zemlja — Kominjača.

I brigada XVI divizije dobila je zadatak da se postavi na položaj: Rašića Gaj — Simići u cilju čvrstog zatvaranja pravca od Vlasenice.

II brigada XVI divizije dobila je zadatak da se postavi na liniji: Rudište—Milovanovići—Krstac sa zadatkom obezbeđenja leđa i bokova XVII Majevičkoj brigadi.

IV brigada XVI divizije, sa kojom još nije bilo veze i nije se znalo tačno gde se nalazi, dobila je zadatak:

a) ako stigne na prostoriju: Sokolovina—Grabovica, aa se poveže sa I brigadom i s njom zajedno da vrši prodor pravcem: Gradina—Jakovica—Plazače—Strmica—Akmačići.

b) ako stigne na prostoriju Šadića, da se poveže sa II brigadom s kojom da vrši prodor pravcem: Korjen — Kalabače — Petrovića Gaj — Kosovača.

Pošto je neprijatelj u toku noći 28/29 aprila uspeo da se jačim snagama prebaci preko Drinjače kod Kalabače u pravcu Korjena (blagodareći neizvršenju zadatka od strane XVII Majevičke brigade) situacija je izmenjena i prodor naših snaga preko Drinjače kod Kalabače nije više mogao biti izvodljiv. Doneta je odluka da se po svaku cenu ovlada mostom na Drinjači kod Gradine i Sekovića i da se prodor izvrši u pravcu zapada.

Jedinice III brigade vrše napad na neprijatelja na Milića Kosi u toku celoga dana.

Jedinice V brigade u cilju izvršenja svoga zadatka počele su obrazovati mostobran preko Drinjače ispod Gradine. Oko 09.00 sati, jedna neprijateljska kolona u jačini od 100 vojnika napada bataljon V brigade na mostobranu na Drinjači od pravca Sekovića. U kratkoj i oštroj borbi neprijatelj je razbijen.

Neki manji delovi V brigade prešli su preko mosta.

U isto vreme jedna jača neprijateljska kolona vrši jak pritisak na III i V bataljon V brigade kao i na položaj brigade od pravca Vlasenice.

Jedinice I brigade primile su borbu sa ovom neprijateljskom kolonom, a jedinice V brigade vršile su prelaz preko mosta, uspevši da razbiju drugu neprijateljsku kolonu (oko 80 vojnika) koja je nadirala od Vlasenice za Sekoviće.

III brigada stalno je u žestokim borbama sa neprijateljem koji po svaku cenu nastoji ovladati Stolicama. Borba sa neprijateljem vodi se na 2—3 metra odstojanja.

Uspešnim koncentrisanjem pojedinih bataljona, i dolaskom u pomoć jednog bataljona I brigade, štab III brigade uspeva da razbije neprijatelja na Milića Kosi i da ga zbaci niz padine ka Sekovićima.

Da bi olakšao opstanak svojim delovima na Milića Kosi, neprijatelj je vršio žestoke napade prema Bačkovcu, međutim bez uspeha.

Oko 19.00 sati neprijatelj je zbačen sa Stolica, odbijen od Bačkovca i proteran iz Supčana u Sekoviće na levu obalu r. Drinjače.

III brigada uz nadljudske napore izvršila je u potpunosti svoj zadatak.

Izdato je naređenje da ne vodi upornu borbu i da se u prvi sumrak otkači od neprijatelja i pređe Drinjaču preko mosta kod Gradine.

Neprijateljski gubici u borbama 28 i 29 aprila o. g. na položajima jedinica XXXVI divizije bili su:

oko 300 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

45 poginulih

63 ranjena

4 nestala.

Plen:

2 puškomitraljeza

2 pikavca

15 pušaka

2 topa »pito« (uništena)

3 konja

3 mazge

10 ćebadi

3 šatorska krila

hrane, telefonskog materijala, odeće i obuće.

Izgubljeno:

3 puškomitraljeza

6 konja (poginuli od artiljerijske vatre).

U toku noći 29/30 aprila sve jedinice, kako ove divizije tako i XVI²⁸ i XXXVIII divizije, prešle su preko Drinjače na mostu kod Gradine, neuznemiravane od neprijatelja, koji se razbijen povukao ka Sekovićima i Vlasenici. Neprijatelj, koji se nalazio na Korjenu, bio je u toku 29 aprila neaktivan i otišao je prema Vlasenici.

⁸⁸ O borbama jedinica 16. NOU divizije u ovom rejonu vidi knj. 24. dok. br. 167.

30 aprila III brigada smeštena je na prostoriji: Dopasci,
a V brigada na prostoriji: Jasen — Betanj.

Dan protekao bez naročitih događaja.

Ukupni gubici u aprilu:

Neprijateljski gubici:

poginulih i ranjenih: 860

zarobljeno: 7.

Plen:

2 p. mitraljeza

2 pikavca

15 pušaka

2 topa »Pito« (uništena)

3 konja

3 mazge

10 čebadi

3 šatorska krila.

Vlastiti gubici:

poginulih: 77

ranjenih: 127

nestalih: 17.

Izgubljeno:

5 p. mitraljeza

13 pušaka

6 konja.

1 maja o. g. III brigada nalazi se na prostoriji: Dopasci—
Trnovo — D. Dopasci s jednim bataljonom na Betnju. Ovaj
bataljon je imao zadatak da zatvori pravac Vlasenica — Se-
kovići.

V brigada na prostoriji: Draginovac — Noćajevići —
Gladojevići — Džebar — Omačević.

Ovoga dana neprijateljska avijacija jako aktivna. Sest
»Štuka« aparata bombardovalo s. Dopasci, gde se nalazio štab
divizije sa Glavnim Štabom za Vojvodinu.

Vlastiti gubici:

poginulih 7

ranjenih 17.

Od pravca Kladnja zelenokadrovci napali položaj III bri-
gade, ali su odbijeni uz gubitke.

Jedna neprijateljska kolona u jačini od 400—500 ljudi
pokušala se probiti od Vlasenice preko Sekovića, ali je zadr-
žana od strane bataljona III brigade sa položaja Betanj. Posle
dvočasovne borbe stigla su ovom bataljonu u pomoć dva bata-
ljona XVII Majevičke brigade, kada je neprijatelj razbijen i
odbačen preko Drinjače u pravcu Vrela.

Neprijateljski gubici:
oko 60 poginulih i ranjenih.
Naš bataljon bez gubitaka.

III — POVRATAK NA MAJEVICU

Zadatak: U cilju stvaranja šire manevarske prostorije radi vraćanja na područje Majevice i Šemberije, dobiveno naređenje da se XXXVI i XXXVIII divizija sa svojim glavninama prebace na prostoriju zapadno od ceste Tuzla — Kladanj.²⁹

Za izvršenje ovoga u toku noći 1/2 maja XVII Majevička brigada i štabovi XXXVI i XXXVIII divizije prebacili su se sa bolnicom i njenim obezbeđenjem u jačini od jednog bataljona, kao i Podrinskim NOP odredom sa zbegom naroda iz Majevice na prostoriju s. Olovci.

III i V brigada ostale na dosadanjoj prostoriji.

I ovoga dana zelenokadrovci od Kladnja bili aktivni, ali su odbijeni.

3 maja III brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriji: Matijevići — Crijevići — Lupoglava.

Prilikom pokreta četnici zarobili trojicu drugova, koji su zaostali iza kolone.

V brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriji: Prosjek — Galetić — Drijenjak — Brdijelji.

I ovoga dana neprijateljska avijacija aktivna. Žrtava nije bilo.

Vlastiti gubici:

3 borca zarobljena od strane četnika.

4 maja bez promene.

5 maja jedan bataljon III brigade prebačen iz Lupoglava u zaseok Naseoci.

Neprijateljska avijacija bombardovala položaje i kolonu III brigade, kojom prilikom je bilo žrtava:

3 poginula i

10 ranjeno.

V brigada premestila se na položaj: Toliša — Nočajevići — Kukorine — Jelečići.

6 i 7 maja bez promene.

²⁸ Odluku o prebacivanju glavnih snaga 36. i 38. NOU divizije na Majevicu donio je Štab 3. korpusa. Opširnije o tome vidi izvještaj Štaba Korpusa od 11. jula 1944. u 27. knjizi.

Noću 7/8 maja III brigada premestila se na prostoriju: Džanojevići — Aščerići — Jasikovići — Pavlavići, a V brigada na prostoriju: Borogovo — Paprača.

Ovoga dana oko 17.00 sati divizija izvršila pokret pravcem preko Caparda na prostoriju: Baljkovica — Međeđa — Kraljevići — Švrake — Sapna.

9 maja divizija na gore spomenutoj prostoriji na odmoru, bez naročitih događaja.

10 maja ujutru divizija izvršila pokret i smestila se sa:

III brigadom na prostoriji: Brzava — Čaklovica — Rastošnica — Krastava kosa, a sa

V brigadom na prostoriji: Brijest — Muzeli — Završje — Obršine.

Ovog dana oko 19.00 sati četničke i zelenokadrovske bande napale su na položaj III brigade na Krastavoj kosi od pravca Kiseljaka i od Čajira. Jačina ovih bandi oko 300 ljudi. Bataljon sa Krastave kose morao se povući.

Vlastiti gubici:

2 poginula

2 ranjena

izgubljen dvonožac i postolje teškog bacača.

11 maja rano izjutra četničke i zelenokadrovske bande ponovo vrše napad u nameri da zauzmu s. Cajiru. Energичnim naletom naših delova ove bande su odbijene u pravcu Kiseljaka.

Neprijateljski gubici:

veći broj poginulih i ranjenih (na terenu nađeno 7 poginulih).

Vlastiti gubici:

2 ranjena.

Oko 14.00 sati tri bataljona III brigade sa invalidima i zbegom naroda sa Majevice, kao i Glavnim štabom za Vojvodinu krenuli pod komandom komandanta divizije preko Čaklovice u cilju prebacivanja preko Save invalida i Glavnog štaba za Vojvodinu, kao i radi prijema ljudstva, oružja i opreme iz Srema.³⁰ Pri pokretu ka Teočaku kolona se susrela sa neprijateljem, koji je bio sastavljen od SS-ovaca i zelenoka-

³⁰ Glavni štab NOV i PO Vojvodine je pod pritiskom jedinica 13. SS legionarske divizije »Handžar« i neprijateljskih posada iz Vinkovaca i Sremske Mitrovice 9. marta 1944. prešao preko Save u istočnu Bosnu. Zajedno s njim su u Bosnu prešli 4. vojvodanska NOU brigada, 2. srem-ski NOP odred i 1. bataljon 6. vojvodanske NOU brigade, kao i većina naroda izbjeglog pred zvjerstvima neprijatelja (vidi knj. 23, dok. br. 50, objašnjenja 3 i 13, i tom I, knj. 8, dok. br. 60).

drovaca. Posle tročasovne borbe neprijatelj se povukao u pravcu Snežnice i Priboja.

Neprijateljski gubici:
oko 25 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
3 poginula
11 ranjenih

Kolona je obustavila dalji pokret toga dana i zadržala se na prostoriji Teočaka.

12 maja III brigada izvršila je pokret pravcem: do Krstača, odakle je imala za zadatak da se probije do prostorije: Krčina — Bare, a odatle dalje do Save.

V brigada izvršila je pokret na prostoriju: Peljave — Mezgraja, a Podrinski NOP odred izvršio je pokret prema Prosjeku. Pri samom izvršenju pokreta neprijatelj je napao na jedinice V brigade sa linije Arapovići — Ugljevik — Begutovo Selo, a Podrinski NOP odred naišao je na otpor na Prosjeku.

Zbog opkoljavajućeg rasporeda neprijatelja, brigada se izvukla u pravcu Teočaka.

Zbog novostvorene situacije i dobivenih podataka o neprijateljskom rasporedu i jačini (trupe SS-13 divizije), III brigada smestila se na prostoriji: Brijest — Muzeli — Ravni Zavid — Goduš, a V brigada na prostoriji: Teočak — Pušnica — Sniježnica, sa jednim bataljonom i Podrinskim NOP odredom na prostoriji s. Čajira.

Neprijateljski gubici:
nepoznati.

Vlastiti gubici:
8 poginulih
12 ranjenih
4 nestala.

12 maja uveče saznalo se od meštana da se jedna neprijateljska kolona, jačine oko 150 ljudi sa većom komorom, spustila sa Jelice preko Savića i Brijesta u pravcu Priboja, a druga jačine 300—400 ljudi da se je kretala prejko Ravnog Zavida u pravcu Rastošnice.

Radi ovoga naređeno da se V brigada postavi sa jednim bataljonom u Obršinama, sa jednim bataljonom i Podrinskim odredom u Čajiri, a sa dva bataljona u Rastošnici.

Prilikom pokreta jedinice V brigade, 13. V. ujutro, neprijatelj je napao od pravca Priboja uz pomoć artiljerijske i minobacačke vatre na kolone V brigade, a kasnije i od pravca Rastošnice.

Borba je vođena celog dana, kada se neprijatelj povukao u pravcu Priboja.

Istog ovog dana oko 09.00 sati dva bataljona III brigade izvršila su napad na neprijatelja koji je zanoćio kod s. Rastošnice. Posle 5-časovne borbe neprijatelj se povukao u pravcu Sniježnice i Teočaka, napadajući jednim delom svojih snaga položaj V brigade.

Četničke bande u jačini oko 400 ljudi³¹ napale su Podrinski NOP odred, potisnule ga s njegovog položaja, ali su u daljem napredovanju zadržane od strane bataljona V brigade.

Neprijateljski gubici:

oko 50 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

10 poginulih

22 ranjenih

1 nestao.

14 maja o. g. neprijatelj napada na položaj V brigade u pravcu Obršina, tukući jakom artiljerijskom vatrom i položaje na Ravnom Zavidu.

Radi zauzimanja povoljnijih položaja i izvlačenja ogromne divizijske bolnice, brigada je dobila zadatak da po svaku cenu zadrži položaje kod Obršina i Rastošnice, a potom da se povuče na prostoriju: Goduš — Sapna — Kraljevići, što je i učinjeno.

III brigada povukla se na prostoriju: Stolice — Jelica — Jajići — Međeđa — Baljkovica.

Neprijatelj je u toku celog dana tukao jakom artiljerijskom vatrom celu prostoriju ranijeg rasporeda naših jedinica.

Neprijateljski gubici:

nepoznati.

Vlastiti gubici:

1 poginuo

1 ranjen

3 nestala.

15 maja jedinice na novim položajima na odmoru, bez naročitih događaja, osim manje aktivnosti četničkih bandi od pravca s. Bošković.

16 maja. Primećeno živo kretanje četnika i zelenokadrovaca kosom od Vitinice prema Boškovićima.

U 14.00 sati neprijatelj napada od Rastošnice na delove V brigade kod Goduša.

si vjerovatno se odnosi na dijelove Majevičkog četničkog korpusa.

Oko 15.30 sati neprijatelj tuče artiljerijskom vatrom s. Kraljeviće, Svrake i Šapnu.

Pokušaji četnika da se od pravca Boškovića prebace preko ceste, odbijeni su.

Veća grupa zelenokadrovaca i SS trupa nalazi se iznad Šapne.

U toku cele noći neprijatelj tuče jakom artiljerijskom vatrom položaje V brigade.

Oko 11 časova neprijatelj napada na Stolice, bezuspešno.

Neprijateljski gubici:

oko 30 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

5 poginulih

6 ranjenih

3 nestala.

Ovoga dana stigla XVII Majevička brigada i štab XXXVIII divizije, kao i komandant III Korpusa.

Dobiven je zadatak da se u cilju sadejstva sa XVI divizijom, koja će se u toku 17 maja o. g. postaviti na liniji: Cage — Srebrnik — Straža,³ XXXVI i XXXVIII divizije orijentišu prema komunikaciji Tuzla — Brčko, a u toku 17 maja da zauzmu polazne položaje za dalje nadiranje, i to:

XVII Majevička brigada položaj: Busija — Zlatovo — Orlovine.

III brigada položaj: Rožanjska kosa — Jelica — Stolice, a V brigada položaj: Muzeli — Ravni Zavid.

Pri zauzimanju naređenih položaja, 17 V ujutro jedna neprijateljska kolona, koja je došla od pravca Seljublja — Hrasno — Debela lipa zauzela je Debelu lipu i odvojila XVII Majevičku brigadu, koja je u pokretu već prešla Debelu lipu, od jedinica ove divizije, napadajući snažno na Stolice.

Razvila se ogorčena borba u kojoj je neprijatelj upotrebljavao mnogo teškog i automatskog oružja. Uspelo se zadržati položaje sve do 16.00 sati, kada je neprijatelj, snažnim kontranapadom dva bataljona III i dva bataljona V brigade, nateran na povlačenje. Ova borba za Stolice završena je oko 18.00 sati.

Neprijatelj je jakom artiljerijskom vatrom tukao naše položaje na Ravnom Zavidu.

Osim toga, neprijatelj je tukao artiljerijskom i minobacačkom vatrom naše položaje i to sa Zlatova i iz pravca s. Rožanj.

Veću pešačku aktivnost nije pokazivao sa tih pravaca.

^a Vidi knj. 25, dok. br. 168.

Neprijateljski gubici:
oko 50 poginulih i ranjenih.

Vlastiti gubici:
13 poginulih
40 ranjenih
14 nestalih.

Plen:

1. p. mitraljez (šarac)
dva postolja za laki bacač
2.000 kom. puščanih metaka.

U toku noći 17/18 maja divizija izvršila pokret pravcem: Draganovac — Busija — Zelena kosa u cilju probijanja preko ceste: Tuzla — Lopare prema Međedniku.

Neprijatelj drži Ploče, Zelenu Kosu i Zlatovo.

Jedinice stigle na polazne položaje za prelaz preko ceste Tuzla — Lopare, 18 maja ujutro.

Pri pokušaju prelaza naišlo se na žestoki neprijateljski otpor i artiljerijsku vatru.

V brigada sa tri bataljona bila je postavljena na položaje: Draganovac — Busija i prema Pločama. Dva bataljona ove brigade, zbog nemanja veze zaostala su, i došla u sastav brigade tek oko 16.00 sati ovoga dana. Ovi bataljoni imali su manju borbu sa neprijateljem u Stolicama koji je od Jajića preko Jelice, nastupao pravcem za nama.

Diviziji se priključio na Busiji i jedan bataljon XVII Majevičke brigade koji je u toku prošlog dana otsečen od svoje brigade.

III brigada bila je raspoređena prema cesti u glavnom na položaju: Zelena kosa — Drenjak — Čivin vis.

Neprijatelj celoga dana obasipa jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom naše položaje.

Četnici jako aktivni na sektoru Draganovac i od Požarnice.

Neprijatelj stalno dovlači pojačanja na cestu, kao i tenkove.

Oko 16.00 sati posle snažne artiljerijske pripreme neprijatelj vrši žestoki napad prema Čivinom visu, ali bez usDeha.

Od pravca Draganovca neprijatelj vrši žestoki napad na Busiju.

Brzim ubacivanjem bataljona iz zaštite diviziske bolnice, položaji na Busiji je održan.

Pred večer neprijatelj uspeva da zauzme Draganovac.

Jače neprijateljske snage nalaze se i na samom Međedniku, što se doznalo od Majevičkog odreda, koji se ovos dana rano ujutru iz Međednika prebacio prema Busiji i priključio se našoj diviziji.

IV — PONOVO POVLACENJE U BIRAČ

Radi ovakve situacije odlučeno je da se sa divizijom izvrši pokret pravcem: Busija — Kolimer — Seljublje — Hrasno — Dubnica — Miljanovci — Spreča — Panduri, što je i izvršeno oko 22.00 sata.

Pri pokretu razbijene su četničke bande kod s. Kolimera, kao i zelenokadrovske bande kod s. Seljublja i s. G. Hrasno.

Neprijateljski gubici:

30—40 mrtvih i ranjenih.

Vlastiti gubici:

15 poginulih

35 ranjenih

23 nestala.

19 maja. Zbog teškog puta, usputnih borbi sa četnicima i zelenokadrovcima i velike bolnice (oko 800, među kojima 105 konjanika i 10 nosila) na cestu Tuzla — Zvornik čelo kolone izbilo 19 maja u 07.15 sati.

Na cesti Tuzla — Zvornik nije bilo neprijatelja sem manjih zelenokadrovskih grupa, koje su se razbežale.

Brigade raspoređene:

III brigada na prostoriju: Šeherdžik — Podborogovo — Like — Pantelići, a

V brigada na prostoriju: Zelina — Sajtovići — Raševo — Makalići — Jelovo Brdo.

Pri pokretu iz Busije do ceste Tuzla — Zvornik četnici i zelenokadrovci imali su ove *gubitke*:

3 poginula

5 zarobljenih (jedan od njih narednik VIII lov. puk.).

Vlastiti gubici:

1 ranjen.

Plen:

10 pušaka

veći broj stoke i nešto hrane.

20 i 21 maja jedinice na istoj prostorijskoj na odmoru i sređivanju.

22 maja III brigada postavljena na prostoriju: Jasikovići — Aščerići — Božići — Popovići — Maričin Breg — Mehići, a

V brigada na prostoriju: Zidonje — V. Njive — Odžaci — Bjela Zemlja — Paprača — Džanojevići — Šljepure.

Od 22 do 31 maja jedinice na istoj prostorijskoj na odmoru i sređivanju. Osim toga, prema naredenju štaba III Korpusa, cesta Capardi — Sekovići onesposobljena za prolaz motornih vozila.

U toku poslednjih dana meseca maja primljene veće količine oružja i materijala od saveznika putem aviona i jedinice su u glavnom bile angažovane oko prijema i raspodele ovog oružja i opreme.

Ukupni gubici u maju:

Neprijateljski gubici:

poginulih i ranjenih: 280

zarobljenih: 5.

Plen:

1 puškomitraljez

10 pušaka

2 postolja za laki bacač

2000 puščanih metaka.

Vlastiti gubici:

poginulih: 63

ranjenih: 158

nestalih: 51.

Izgubljeno:

1 dvonožac i postolje za bacač.

U prilogu dostavlja se u prepisu naredba V. Š. o pohvali III brigade, kao i naredbe ovog štaba kojima su pohvaljene jedinice i pojedinci koji su se u borbama istakli hrabrošću i požrtvovanošću.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
S.³³ Mitrović

Načelnik-major,
Kolundžić³⁴

Komandant-major,
Kamenjar³⁵

(M. P.)

³³ Stefan
^M Anton
^M Marko Peričin

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 2. KRAJIŠKE BRIGADE UPUĆEN 2. JUNA 1944. ŠTABU 17. NOU DIVIZIJE¹

Š T A B
II. KNOU BRIGADE
2. juna 1944 g.

ŠTABU XVII. NOU DIVIZIJE

Dostavljamo izvod iz operacijskog dnevnika za vreme od 15. V do 31. V. 1944 g. i to:

16. V. Brigada ovoga dana po prelasku ceste Sarajevo — Sokolac smestila se na prostoriju sela Bogovići sa zadatkom osiguranja kantonmana divizije sa sjeverne i sjeverozapadne strane, tj. od želj. stanice Sjetlina i Prača. Neprijateljska artiljerija aktivna na našem sektoru od Prače. Istoga dana brigada dobila zadatak da pređe cestu i želj. prugu Sarajevo — Višegrad i da se prebaci na prostoriju Vrhprača. Na izvršenje ovog zadatka brigada krenula u 18 časova u jednoj koloni kao prethodnica divizije pravcem: Bogovići — Ravna Njiva — Haluge — Jahorinski potok — Saračevo polje — Malo polje — Vrhprača. Kretanje sa padom mraka bilo je skopčano sa velikim poteškoćama, a naročito kad je put išao šumom, pri tome je još i kiša padala. Borci u koloni nisu ništa videli i veza se često kidala pa zbog toga kretanje je bilo sporo i na cestu kolona je izbila tek u 2 časa 17. V. Po prelazu ceste kolona odmah produžila u pravcu želj. pruge i prešla želj. prugu oko 4.30 časova ispod želj. mosta preko Jahorinskog potoka. Prilikom prelaza ceste postavljeno osiguranje levo i desno od mesta prelaza na jedan kilometar udaljeno od mesta prelaza kako na cesti, a isto tako i na želj. pruzi. Neprijatelj² nije bio aktivan i cesta i želj. pruga prešla se bez ikakve smetnje. Kolona se prikupila u Malom polju i posle kratkog odmora oko 9 časova krenula za Vrhpraču sa namerom da na istoj prostoriji odmori i da spremi jedinicama obrok hrane. U tu svrhu jedan bataljon upućen u s. Lučevicu, jedan bataljon u Osatnicu i jedan u Odžak. Štab brigade sa bolnicom krenuo je za s. Oglavak,

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 11/5, k. 987.

² O snagama neprijatelja u ovom području (vidi dok. br. 154).

ali je bio ispred sela dočekan zasedom četnika. Tom prilikom poginuo je vodnik kurira i jedan kurir ranjen. Jedna četa III. bataljona nakon četvrt sata pristigla je u pomoć i posle jednočasovne borbe četnici i SS-ovci³ povukli su se iz s. Oglavak u obližnju šumu. Sa naše strane u ovoj borbi takođe ranjen teško vodnik koji je docnije umro. Dalja akcija na pomenutu grupu četnika i SS-ovaca nije bila preduzeta iz razloga što su naše jedinice bile zamorene a i pretstojao je dalji pokret. Stab brigade se smestio u šumarku kod s. Guta a takođe i bolnica, otkuda su izdata potrebna naređenja za pokret bataljona u pravcu Knička Kosa — Jamići — Modro Polje. U 16 časova bolnica sa jednom četom II. bataljona krenula je određenim pravcem. Također povukao se sa svoga položaja i ostali dio II. bataljona na određeni pravac. III. bataljon iz s. Odžak oko 17 časova povukao se na kose na desnu obalu potoka Prače s tim da štiti prelaz preko Prače u slučaju ako bi odocnio I. bataljon. I. bataljon je bio napadnut od neprijatelja u s. Lučevica u 13 časova od pravca Stambulčića. Ovim napadom I. bataljon bio [je] iznenađen i neprijatelju je uspelo da ubije jednog nišandžiju p. mitraljeza i zarobi taj p. mitraljez. I. bataljon brzo se snašao, prešao u protivnapad i proterao neprijatelja nazad, tom prilikom ubio jednog neprijateljskog oficira i oteo jedan pikavac. Posle ovoga I. bataljon naredio povlačenje svoje komore u pravcu s. Osatnica gde se je nalazio II. bataljon, ali je komora krenula drugim pravcem te je bila zarobljena odnosno razbijena od četnika. Izgubljen 1 t. bacač, 1 t. mitraljez, 1 p. mitraljez, 10 karabina. Oko 18 časova bataljon se povukao po naređenju Staba brigade pravcem Knička Kosa — Jamići, gde je stigao u 24 časa te je tu i zanoćio. Neprijateljski gubici 3 mrtva i više ranjenih, naši gubici 2 mrtva i 4 nestala. Stab brigade sa bolnicom, II. i III. bataljonom oko 22 časa stigao je u s. Modro Polje gde se je smestio za odmor i prenoćište.

18. V. I. bataljon iz s. Jamići u 4 časa ujutro upućen u s. Slavičici sa zadatkom: osmatranje i zatvaranje pravca od Previle i doline r. Kolune. Brigadna bolnica u 7 časova upućena u s. Poplatiči, III. bataljon upućen u s. Podgrađe, II. bataljon upućen je u s. Zabor sa zadatkom zatvaranja pravca od Previle i Ustikoline. Stab brigade sa tehničkom četom divizije i intendanturom ostao je u Modrom Polju i oko 10 časova bio napadnut od neprijateljskih aviona bombama i mitraljezom. Tom prilikom poginulo 5 boraca i 1 konj. Oko 14 časova ponovo Stab brigade doživeo je napad nepr. avijacije, te su tom prili-

⁴ i ⁵ Vjerovatno se odnosi na dijelove 14. brdskog lovačkog puka 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi knj. 25, dok. br. 174, 175 i 176).

kom poginula 2 vojnika. I. bataljon oko 13 časova bio je napadnut od pravca Previle jednom neprijateljskom kolonom jačine 160 SS-ovaca⁴ i ustaša. Glavni neprijateljski napad bio upravljen prema Jabuci — k. 805. Na pomenutoj koti bila je jedna naša desetina sa 2 p. mitraljeza. Jakom vatrom iz mitraljeza, bacača i p[rotiv] k[olskog] topa neprijatelj je uspeo da potisne istu desetinu i da zauzme pomenutu kotu oko 19 časova. Tom prilikom jedan naš borac ostavio je na položaju p. mitraljez i još sa 2 druga izgubio se u nepoznatom pravcu. Bataljon je uspeo da do mraka zadrži svoje položaje. U 22 časa sišao u s. Podgrađe gde je zanoćio. Ovoga dana I. bataljonu nestao intendant bataljona. Neprijateljska avijacija ovoga dana bila je aktivna na celom sektoru koji poseda naša divizija, a naročito po podne, kada je bombardovalo naše položaje 7 neprijateljskih štuka.

19. V. Brigada dobila zadatak za pokret i prebacivanje preko ceste Kalinovik — Foča i preko reke Bistrice. Za izvršenje ovog zadatka izdata naređenja da se brigada prikupi u šumama na Panteliji (k. 1354) do 9 časova. Sve jedinice bez neprijateljskog pritiska izašle su na k. 1354 u određeno vreme, sem I. bataljona koji je bio napadnut od Jabuke od neprijatelja jačine 300 SS-ovaca^s i četnika, te milicije sa pt. topom, 2 bacača. I. bataljon uspeo je da se povuče sa ostalim dijelom brigade i izašao na k. 1354 oko 10 časova. Posle kratkog odmora brigada je krenula pravcem Kolunsko brdo — Hum (k. 1081) — s. G. Budanj. U 18. i 30 časova, kada je čelo kolone izbilo u severni deo s. G. Budanj, neprijatelj je otvorio vatru iz mitraljeza i jednog bacača sa k. 769 Debelo Brdo. Neprijateljska vatra bili je neefikasna i nije nanela nikakvih gubitaka. Posle prikupljanja kolone i izviđanja neprijatelja, nakon zastanka od 1 časa, u 19 i 30 časova kolona je krenula da pređe cestu i kod općinske zgrade u Miljevini izašla na cestu Foča — Kalinovik, cestom se uputila prema Kalinoviku, kod s. Duškovići skrenula sa ceste, prešla most preko Bistrice i izbila u s. Rataj oko 23 časa, gde je zanoćila.

20. V. Brigada je u pokretu u 5 sati ujutro u divizijskoj koloni za s. Zakmur, gde je stigla u 10 časova. U s. Zakmur se postavlja tako da zatvara pravce od Rataja sa jednim bataljonom, sa jednim bataljonom zatvara pravac od Foče kod s. Trbušće, jedan bataljon u samom s. Zakmur na odmoru i u rezervi. U 17 časova neprijatelj napada naš I. bataljon od pravca Rataja u jačini 200 SS-ovaca sa 2 bacača i 7—8 mitraljeza. Borba je trajala do 18 i 30 časova, I. bataljon se povlači preko s. Zakmur za Jezero i u s. Ljubinu gde se zaustavlja za prenoćište. Ovaj

bataljon imao u ovoj borbi 1 mrtvog; neprijatelj je imao 1 mrtvog i više ranjenih. II bataljon sa dve čete napao je neprijatelja koji je nadirao u pravcu I. bataljona sa levog boka, razbio ga, nanevši mu gubitke oko 20—30 mrtvih i ranjenih; vlastiti gubici 2 mrtva i 2 ranjena. III. bataljon poslije povlačenja I. bataljona u mrak povukao se za s. Ljubinu. II. bataljon ostao na položaju kod Jezera kao pretstraža. Štab brigade preko dana bio na položaju sa bataljonima a u 20 časova smestio se u s. Ljubini.

21. V. Bataljoni zorom upućeni su na položaj južno od s. Zakmur. Levo imali smo vezu sa dijelovima XV. Majevičke na Goloj rudi, a desno sa VI. Bosanskom brigadom.⁶ Oko 18 časova neprijatelj potiskuje bataljon XV. Majevičke brigade sa Gole rude i oko 20 časova izbija na kose zapadno iznad sela Ljubine, opaža našu brig. komoru i otvara vatru na istu iz bacača i mitraljeza. Komora se u neredu povukla u pravcu s. Vrbniče. Tom prilikom bilo je izgubljeno 4 tovarna i 2 jahača konja. Tovarni konji izgubljeni sa materijalom i namirnicama. Štab brigade sa bataljonima u prvi mrak povukao se obilazeći s. Ljubinu sa ist. strane u s. Vrbnicu, kuda je stigao u 22 časa, gde dobija naređenje kao zaštitnica divizije da krene za s. Izgore, preko Vrbničkih koliba — Ljubinog Groba. Na zadatak se krenulo u 23 časa.

22. V. Brigada je stigla na prostoriju sela Izgore u 18 i 30 časova gde se je smestila radi prenočišta. Pri nailasku naše kolone u s. Izgore primećena je četnička kolona u jačini od 70—80 pešaka koji su pljačkali stoku u ovom selu i zapalili nekoliko partizanskih kuća. Upućen je jedan naš bataljon u cilju presecanja puta za povlačenje ovoj bandi, ali pošto su naši borci bili suviše zamoreni, a teren težak, istim je pošlo za rukom da se nekažnjeno povuku u pravcu Čemerna.

23. V. U 4 časa brigada krenula za selo Orah, gde je stigla u 15 časova i smestila se za odmor. Na putu u s. Ravno uhvaćena je veza sa našim IV. bataljonom, koji je držao položaj prema Gacku, tj. liniju Treštenik — Slivovica — Orlovac. Takođe uhvaćena veza sa XVI. Muslimanskom brigadom i dijelom Štaba XXVII. divizije u Stabni.

24. V. Brigada smeštena na prostoriji Prisojni i Osojni Orah na odmaranju i sređivanju jedinica sa tri bataljona, dok je IV. bataljon na položaju iz prošlog dana sa zadatkom zatvaranja pravca od Gacka.

* O dejstvima 15. majevičke i 6. istočnobosanske NOU brigade vidi knj. 25, dok. br. 114.

25. V. U 14 časova, posle smotre brigade održane u čast ulaska u sastav brigade IV. bataljona⁷ brigada je krenula na novi zadatak pravcem Orah — Stabna — Plužine — Krstac — Pirni Do sa namerom da prede reku Pivu. Brigada je zanoćila sa jednim bataljonom i bolnicom u s. Krstac, a Stab brigade sa 3 bataljona u s. Pirni Do.

26. V. II. bataljon brigade upućen je sa komesarom divizije u s. Virak u 10 časova sa zadatkom pripremanja smeštaja za sve jedinice divizije. I. bataljon, brigadna bolnica, tehnička četa divizije upućeni su takođe u 14 časova za s. Virak. Dva bataljona (III. i IV.) sa komandantom brigade ostaju u s. Pirni Do na prenoćištu.

27. V. III. i IV. bataljon u 13 časova stižu u s. Virak iz s. Pirni Do. Radi ugodnijeg smeštaja I. i II. bataljon u 13 časova kreću u Motički Gaj, gde se smeštaju. Stab brigade, brigadna bolnica, III. i IV. bataljon smešteni su u s. Virak na odmoru.

28. V. 1944 g. Brigada na odmoru i sređivanju jedinica na prostorijsi Virak — Motički Gaj. Vršiti se raspodela dobivenih municije i ostalog materijala dobivenog od štaba divizije.

29. V. 1944. Brigada u sastavu divizijske kolone polazi u 6 časova iz sela Virak [pravcem:] Negobuda — most preko Tare između Levertare i Durđevića Tare i izbija u s. Prenčani oko 19 i 30 časova i smešta se za odmor. Ovoga dana brigada je formirala topovski vod u jačini 15 ljudi sa jednim pt. topom 47 mm.

30. V. Brigada se nalazi na predanku radi odmora u s. Prenčani. Ishrana vrlo loša i vrši se preko NO odbora. Hrana nedovoljna i stiže sa zakašnjenjem. Po jedinicama održani sastanci štabova i čišćenje oružja i pregled istog. U 17 časova II. bataljon kreće za s. Meljak sa zadatkom pripremanja prostorije smeštaja i hrane za ostale jedinice naše brigade. Sa ovim bataljonom krenuo je načelnik intendature divizije i intendant brigade.

31. V. II. bataljon stiže na prostorijsu Meljak u 7 časova te se smešta za odmor i prikupljanje hrane i pripreme smeštaja za ostale jedinice brigade. Tri bataljona, štab brigade, brigadna bolnica, intendatura i topovski vod kreću sa prostorijsu Prenčani u 6 časova ujutro pravcem Prenčani — Kosanica — Kakmuži i smešta se na prostorijsu: jedan bataljon, štab brigade, brigadna bolnica, brigadna intendatura i topovski vod u s. Višnjići, a dva bataljona u s. Zahum, radi odmora i sređivanja.

⁷ Stab 27. NOU divizije je u aprilu 1944. tim bataljonom ojačao 16. muslimansku brigadu. Opširnije o tome vidi knj. 24, dok. br. 28, objašnjenje 2.

Zaključak:

- 1.) Neprijateljski gubici: 15 mrtvih, 18 ranjenih.
- 2.) Vlastiti gubici: 7 mrtvih, 2 ranjena, 12 nestalih, 8 dezertera u ljudstvu, te u materijalu: 1 t. bacač, 1 t. mitraljez, 2 p. mitraljeza, 10 pušaka i 6 konja.
- 3.) U I. bataljonu pojavio se veliki broj dezertera i nestalih. Preduzete su mere da se ustanovi uzrok dezerterstva i nestajanja boraca i da se spreči ta pojava. Održani su sastanci i izvršene izvesne promene u komandama četa. Kod III. bataljona radi istih slučajeva i nesuglasica u samom Štabu bataljona izvršene promene komandnog kadra u Štabu bataljona i komandama četa. Novodošlih drugova i drugarica za ova vreme nije bilo. Održana je konferencija sa štabovima bataljona: pretresano pitanje komandnog kadra i nedostaci.
- 4.) Vojničke obuke sa komandnim kadrom i sa borcima u ovom periodu vremena nije bilo zbog nedostatka vremena i zamorenosti jedinica.
- 5.) Kulturno-prosvetnog rada nije bilo iz istih razloga.
- 6.) Stanje morala u jedinicama je osrednje ali se popravlja. Opadanje discipline i morala treba objasniti velikim i naporim marševima, slabom ishranom, nedostatkom obuće i odeće, a naročito malom količinom municije. Naređenja viših štabova dobro se izvršavaju.
- 7.) Borbenost kod boraca osrednja iz razloga navedenih pod t. 6.
- 8.) Odnos komandnog kadra međusobno dobar je, nesuglasice koje su se pojavile na vreme su primećene i otklonjene. Odnos komandnog kadra prema borcima kao i obratno dobar je.
- 11.) Odnos boraca prema narodu je slab i veći broj boraca prilikom logorovanja zalazi po kućama tražeći hranu. Razlog tome je slaba ishrana jedinica.
- 12.) Sanitetska služba u poslednje vreme je bila popustila radi prezamorenosti sanitetskog osoblja i u marševima do s. Izgori dešavali su se slučajevi da je sanitetsko osoblje ostavljalo bolesne borce putem. Protiv ovoga su preduzete mere i vršene izvesne promene i sada se sanitetska služba u brigadi poboljšala.
- 13.) Stanje naoružanja: S obzirom na brojnost ljudstva brigade, brigada je naoružana sa lakim naoružanjem dovoljno. Oseća se nedostatak teškog naoružanja, naročito u bacačima.
- 14.) Stanje odeće i obuće u brigadi malo se popravilo, ali je još uvek problem koga treba rešiti, dok je stanje veća dobro.

15.) Cete kao celina i bataljoni obučeni su u rukovanju oružjem i poznaju svoje naoružanje dosta dobro. Taktička upotreba naoružanja prilična je, disciplina vatre u borbi dobra je. Veze su slabe i nedovoljne zbog nedostatka materijalnih sredstava za vezu i celokupni teret veze u brigadi leži samo na kuririma pešacima. Radi se na obuci brzoborbene signalizacije sa barjačicima i u tome se dobro uspeva tako da brigada može kroz nekoliko dana koristiti i to sredstvo za vezu za mala i kratka naređenja. Barjaci su napravljeni i podeljeni svim jedinicama brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Komandant-ppukovnik:

BR. 11

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 2. JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O BORBAMA U REJONU KOBILJA GLAVA — VELIKA I MALA KITA¹

ŠTAB
XI. HERCEGOVAČKE U. BRIGADE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Pov. broj 277
Dana 2-VI-1944 g. u 21 č.
Položaj

ŠTABU XXIX UDARNE DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE.—

Od posle jučerašnjeg podnetog izvještaja, podnosimo vam sledeći izvještaj o radu i situaciji na ovome sektoru.-

Neprijatelj, jačine od 200 vojnika, uspio je da ovlada Kobilja Glava — Velika i Mala Kita i sa Vršac (1193), gdje je odbacio naš 2. bataljon na Hercegova Gradina, takođe je ovladao i sa Milatovica. Mi smo sa 1. bataljonom izvršili napad na neprijateljske položaje preko Nedoder — Duljički Vršac — Ježeva Glava — Vršac i dalje prema Razbijeno Korito, dok sa drugim dijelom ovog bataljona napadali smo neprijatelja na položajima Milatovica. Poslije jačih borbi ovog bataljona uspio

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 46 11, k. 1143. U tekstu su nazivi geografskih objekata pisani u prvom padežu kako bi se lakše pronalazili na geografskoj karti 1:100.000.

je da neprijatelja odbaci preko ceste Stepen — Kobilja Glava. Neprijatelj je povukao svoj top, koji je imao na Stepen, a koji je djelovao na položaje 1. i 2. bataljona. Naš 2. bataljon u toku noćasnje noći dva puta je vršio napad na položaje Kobilja Glava, dok je prethodno ovladao sa Velika i Mala Kita. Napad na Kobilja Glava nije uspio, jer se je neprijatelj u utvrđenim položajima uporno branio. Naš 3. bataljon u toku jučerašnjeg dana uspio je da odbaci neprijatelja na Jelovac — Oblo Brdo — Dobrelji — Gat gdje se je neprijatelj zadržao i na toj liniji prenoćio. Također je neprijatelj prenoćio sa jednim topom između Feratova Bara — Gat kod k. 932, koji je u toku jučerašnje borbe čitav dan djelovao na naše položaje Kazanci — Stepen Vis.¹

U toku današnjeg dana do 12 časova neprijatelj je bio potpuno neaktivan, izuzev što je manje dijelove poslao u pravcu Kazanci, a ostali dio svojih snaga je grupisao na sektor Pržine — Gat — Dobrelji odakle je oko 12.30 časova izvršio napad na naše položaje na liniji Stepen Grad — Stepen Vis — Milatovica — Zaselje. Ovaj napad je potpomagao sa dva topa i više bacača. Poslije upornih borbi neprijatelj je ovladao sa Milatovica — Stepen Vis i Stepen Grad, kao i čukama iznad Zaselje. Oko 15 časova čuje se jaka borba na sektoru našeg 2. bataljona oko Hercegova Gradina, ali o ishodu ove borbe ne znamo. Na tom sektoru, tj. sa 2. bataljona, nalaze se dva člana ovog štaba, koji će vas direktno obavještavati o situaciji i promjenama na tom sektoru.

U toku današnje borbe neprijatelj je upotrebio iste snage koje su juče napadale na sektor naše brigade. Njegove namjere su izgleda po svaku cijenu ovladati sa položajima do Troglava i omogućiti dalji prodor ka Bileća.

Mi se sada nalazimo na liniji Kocelj — Okresana Breza — Dulića Osoje i dalje na k. 1186 i 1050, sa dva bataljona, dok 2. bataljon je i dalje na Hercegova Gradina. Mi smo sada sa 3 bataljona preduzeli ponovni napad na Stepen Grad (1183), ali usled pojačanja neprijatelja vjerovatno je da se neće moći povratiti. Ovog momenta smo obaviješteni da je neprijatelj, u jačini oko 80 bandita, krenuo u Kazanci prema Vratkovići, valjda sa namjerom da napada Kocelj. U svakom slučaju ćemo težiti da povratimo izgubljene položaje.

Ukoliko ne bi uspjeli da povratimo izgubljene položaje, mi ćemo se oslanjati sa dva bataljona na Sominu, dok bi u tom slučaju naš 2. bataljon se oslanjao na Troglav.

² Tada se u Kuli Fazlagića nalazila 3. domdo bojna 9. posadnog zdruga. Opširnije o tome vidi dok. br. 155. O dejstvu snaga Nevesinjskog četničkog korpusa na ovom sektoru vidi operacijski dnevnik Štaba korpusa (Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

Ukoliko povratimo položaje, mi ćemo držati Kocelj — Stepen Grad — Stepen Vis.

Mi pretpostavljamo da će neprijatelj, iako bude odbačen sa zauzetih položaja, vršiti i u toku sutrašnjeg dana napad na naše položaje. S obzirom na malobrojnost naših bataljona (po 60—70 boraca), priličnu iscrpljenost i nespavanje, mišljenja smo da nećemo biti u stanju čvrsto držati te položaje.

Napad na Kobilja Glava smatramo da bi bio neuspješan, a s obzirom na novonastalu situaciju kod Bileća ne bi bilo pravilno davati veće žrtve.

Kako je teren Somine nenaseljen i prilično težak za uspješnu odbranu (usled velike šumovitosti), to vas molimo da nam čim prije dostavite vaše mišljenje o načinu oslanjanja na Sominu i Troglav, što je i predviđeno vašim zapovijestima. Takođe vas molimo da nas obavijestite da li je potrebno da veće snage (dva bataljona) angažujemo ka Kobilja Glava — Korita.

U toku jučerašnje i današnje borbe neprijatelj je imao od 20 do 30 mrtvih i ranjenih, ali se ipak ovaj broj ne može ustanoviti i postoji mogućnost da je imao i više. Ovdje je uračunato samo na sektoru 1. i 3. bataljona, dok kod 2. bataljona gubitke neprijatelja, kao ni naše, još ne znamo. Gubici kod nas su: 4 mrtva, za koje do sad znamo, i više ranjenih, od kojih komandant 3. bataljona drug Kosto Boljanović i jedan komandir čete iz 1. bataljona.

Vašu zapovijest od danas u 7 časova primili smo sada u 18.40 časova.³

Sto se tiče situacije preko Korita — Hodžići — Rioca, o ovome će vas izvijestiti zamjenik komandanta ove brigade,⁴ koji je na sektoru 2. bataljona.

Naše komore i brigadno previjalište uputili smo preko Somina za s. Turuntaš — Poljice, usled nastale situacije na našem sektoru.

Mi se sada nalazimo na k. 1186. I dalje ćemo se nalaziti na tome prostoru ukoliko ovladamo sa Stepen Grad i Stepen Vis.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Spiro Srzentić

Načelnik štaba
Smajo Balalić

Komandant
Jovan B. Andrić

(M. P.)

³ Vidi Arhiv VII, reg. br. 3/8, k. 1143.

⁴ Kapetan Srećko Rejić

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 3. JUNA 1944.
VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ O DEJSTVIMA JEDINICA
KORPUSA U ZAPADNOJ BOSNI¹

STAB
5 KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op-Str. Pov. Br. 603.-
Dne 3 juna 1944 g.

Operativni izvje-
štaj.

VRHOVNOM ŠTABU NOV I POJ

Za vrijeme od kada je prekinuta direktna veza sa Vašim Štabom, tj. od 30. V. 1944 g., pa do danas, 3. VI. 1944 g. dostavljamo operativni izvještaj u slijedećem:

1) 30. V. 1944 g. neprijateljske jače snage na sektoru 39 divizije nadiru u tri kolone, i to: iz pravca Crkveno, pravcem Ribnik — Busije i Vrbljani — Busije. Jedinice, koje su nadirale ovim pravcima, pripadaju »Princ Eugen« diviziji.²

Obje kolone koje su nadirale od Vrbljana i Busija, 16. krajiška NOU brigada sačekala je na bliskom otstojanju na mjestu, gdje se spajaju putevi iz Vrbljana i Busija za Resenovaču. U momentu kada su se ove kolone sastale i počele zalaziti u šumu, izvršen je snažan juriš. Jakim naletom neprijatelj je razbijen i povraćen nazad ka Vrbljanima i u Ribnik. Na taj način ove dvije kolone su ponovo razdvojene. U ovom jurišu naše snage dolaze do cijele neprijateljske komore. Ali snažnom vatrom, koju je neprijatelj otvorio sa okolnih kota, nije se uspjelo neprijateljsku komoru izvući i neprijatelj uspijeva da je ponovo preotme.

Sa kolonom koja je nadirala iz Crkvenog šumom preko Borovca prihvaćena je borba na Vučijoj Poljani. Poslije kraće borbe neprijatelj je povraćen natrag u Borovaču.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio veće gubitke u ljudstvu i materijalu.³

Istoga dana na komunikaciji Ključ — Petrovac, kod Dravskog, 8. Krajiška NOU brigada napala je neprijateljsku mo-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1—6, k. 458 A.

² O neprijateljskim snagama vidi knj. 25, dok. br. 192.

³ Opširnije o tim borbama vidi knj. 25, dok. br. 160.

torizovanu kolonu sa tenkovima. Poslije oštre borbe koja je trajala nekoliko sati neprijatelj je povraćen uz veće gubitke. Uništen je jedan kamion sa namirnicama.⁴

Drvarsko-petrovački NOP odred vodio je u toku ovoga dana oštru borbu sa neprijateljem na cesti Oštrelj — Drvar. U ovoj borbi neprijatelj je imao 50 mrtvih i ranjenih, 1 kamion uništen i dva oštećena.

Noću 30 31. V. 1944 g. uslijed novo-nastale situacije na sektoru Lisina — Potoci, sa jedinicama 39 divizije izvršen je pokret preko Resenovače, Uvale ka Srnetici.⁵

2) 31. V. 1944 g. 16 krajiška NOU brigada 39 divizije, uz koju se nalazi i Stab korpusa, vršila je pokret preko Srnetice do željezničke stanice 104 km. U momentu izbijanja na ovu stanicu, neprijatelj je napao iz zasjede naše prve dijelove iz prethodnice. Neprijateljska kolona, jačine jedne bojne »Princ Eugen« divizije pojačane sa četnicima, kretala je od Crkvenoga prema Srnetici. U momentu izbijanja naše i neprijateljske kolone na 104.— km. dolazi do borbe u susretu. U isto vrijeme neprijatelj iz pravca Srnetice napao je bočno našu kolonu. Sa dva bataljona 16 krajiške NOU brigade i Pratećim bataljonom Korpusa izvršen je brz razvoj za borbu i, poslije nekoliko uzastopnih juriša, neprijatelj je odbačen na zadnje položaje. Nakon borbe koja je trajala 5 časova, sa komorskom kolonom i ostalim dijelovima probili smo se prema Crkvenom.

Pored snažnih napada i juriša naših jedinica, neprijatelj je davao ogorčen otpor, uslijed čega je pretrpio znatne gubitke, oko 100 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci u ovoj borbi bili su 30 mrtvih i ranjenih.

Istoga dana neprijateljska pješadija sa jačom motorizacijom napala je na položaje 8. Krajiške NOU brigade od Pahunovca do Gradića. Neprijateljske napade potpomagala je snažna artiljerijska vatra. Poslije borbi koje su trajale preko cijeloga dana, neprijatelj je uspio izbiti na Gradić. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio veće gubitke.

U toku ovoga dana neprijatelj iz Ljubije pokušao se probiti za Sanski Most. Poslije kraće borbe, jedinice 11 Krajiške NOU brigade povratile su neprijatelja nazad u Ljubiju, nanijevši mu veće gubitke.⁸

3) 1. VI. 1944 g. neprijatelj je izbio sa svojim glavnim snagama na prostoriju Resenovača — Uvala — Potoci — Srnetica. U toku cijelog dana i noći vršio je pretraživanje i krstario šumom, putevima i prugama na ovoj prostoriji.

⁴ i ⁶ Bliže o tim borbama jedinica 4. NOU divizije vidi u izvještaju njenog štaba od 4. jula u 27. knjizi.

⁵ Vidi knj. 25, dok. br. 160, 184 i 192.

Snage 39 i IV divizije vršile su pregrupisavanje u vezi novo-nastale situacije i zadataka koji su postavljeni od ovog Štaba. Dijelovi IV Divizije vodili su borbe i ovog dana na komunikaciji Bihać — Petrovac — Oštrelj, gdje je neprijatelj trpio gubitke.

4) 2. VI. 1944 g. Snage 39 divizije 13 i 16 Krajiška NOU brigada) izbijaju na liniju Resenovača — Busije — Ribnik. U Ribniku i Busijama još su se nalazili neprijateljski garnizoni sa snagama »Princ Eugen« divizije, koje je neprijatelj ostavljao za sobom pri svome nadiranju.

Oko 15 h. ovog dana sa 13 Krajiškom brigadom izvršen je napad na neprijateljski garnizon u Ribniku. U tom momentu nalazio se u selu Raštoka (raskrsnica puteva Ključ — Čadavica i Ključ — Ribnik) Štab »Princ Eugen« divizije. Poslije kraće ali žestoke borbe, i pored pojačanja koja su mu pristizala, neprijatelj je bio razbijen i protjeran prema Klokotovcu.

U ovoj borbi ubijeno je i ranjeno preko 50 neprijateljskih vojnika, dok su tri zarobljena.

Zaplijenjeno je: 1 top, 1 bacač, 5 »Šaraca«, 1 puškomi-traljez, više pušaka, municije i ostalog materijala. Spaljen je 1 kamion.

U toku ovoga dana očišćena je i komunikacija Ključ — Petrovac, odakle se neprijatelj povukao prema Petrovcu.

Na komunikaciji Bihać — Bos. Krupa jedinice 6 Krajiške NOU brigade napale su neprijateljsku motorizovanu kolonu. U ovoj borbi ubijeno je 77 neprijateljskih vojnika (Nijemaca). Spaljena 2 kamiona i zaplijenjena izvjesna količina ratnog materijala.

U toku ovoga dana 8 Krajiška NOU brigada vodila je i jače borbe na prostoriji Petrovac — Skakavac — Krnjeuša. U ovim borbama neprijatelj je pretrpio gubitke, 50 mrtvih i ranjenih.

5) 3. VI. 1944 g. jedinice 39 divizije (13 i 16 Kraj. NOU brigada) ulaze u Ključ, protjeruju neprijatelja preko Klokotovca i Čadavice i nastavljaju gonjenje ka Mrkonjiću.

Sa jedinicama 39 i dijelovima IV divizije izvršeno je pregrupisavanje snaga za napad na neprijatelja na liniji: Lisina — Vrbljani i Štrbina — Barači. Sa ove linije, na koju treba da izađu naše jedinice, izvršiće se snažan napad u leđa glavnini neprijateljskih snaga, koje vode borbu sa jedinicama I Prol. Korpusa na liniji Podgorija — Mliništa — Ovčara.⁷

⁷ Vidi dok. br. 16 i 123.

Komunikacijom Mrkonjić — Mliništa neprijatelj se služi i saobraćaj na njoj je zadnjih dana vrlo živ.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik,
Došen

(M. P.)

K o m a n d a n t
general-major,
S. Rodić

BR. 13

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 3. JUNA 1944.
ŠTABOVIMA 4. i 39. DIVIZIJE ZA OPŠTI NAPAD NA NEPRI-
JATELJA¹

Š T A B
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Pov. br. si.
Dne, 3 juna 1944. g.

ŠTABOVIMA IV i XXXIX DIVIZIJE NOVJ.—

U vezi vojničke situacije i pokušaja neprijatelja da izvrši obuhvatnu ofanzivu na Zapadnu Bosnu,² Vrhovni Štab NOV i POJ dnevnom zapovešću od 1 juna 1944 god. naredio je da sve naše jedinice predu odmah u ofanzivu na neprijatelja, koji komunicira ili je u garnizonima.³ Ovo zbog toga da bi se rasteretili ostali sektori na kojima neprijatelj uz pomoć svojih slugu vrši ofanzivu i pritisak na jedinice naše Narodno-oslobodilačke vojske.

U vezi sa gornjim,

n a r e đ u j e m o :

1) Sve naše jedinice trebaju odmah preći u napad na neprijatelja koji komunicira dosadanjom našom slobodnom teritorijom ili se nalazi u garnizonima, a ima uslova da se likvidira.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14/1, k 1265.

² Riječ je o drvarskoj operaciji.

» Vidi dok. br. 8.

2) Operativna zona naših jedinica treba da bude:

a) IV Divizije: Bihać — Krupa — Petrovac — Bravsko — Drvar.

Uzeti pod komandu i koordinirati rad sa svim odredima na tamošnjim prostorijama.

b) XXXIX Divizije: Bravsko — Ključ — Mrkonjić — Resenovača — Mlinište. Uzeti pod svoju komandu i koordinirati rad i sve partizanske odrede na toj prostoriji.

3) Svakodnevno obavještavati nas radio-vezom, a često puta i kuririma o razvoju akcija, rezultatu istih, jačini i namjeri neprijatelja i o mjestu gdje se toga časa naše jedinice nalaze. Ovo posljednje praktikovati preko kurira — zbog veće konspiracije.

4) Štabovi divizija na pomenutim operativnim prostorijama trebaju biti samoinicijativni, a ukoliko je moguće i bude potrebno koordinacijom snaga i zajedničke akcije mogu izvoditi.

5) Nakon svakih 8 dana, računajući od dana prijema ovog naređenja, dostavljati nam iscrpan pismen izvještaj o razvoju i rezultatima izvedenih akcija. Ovo neovisno od izvještaja naznačenog u tač. 3. ovog naređenja.

6) Do daljeg, — mi [se nalazimo] na prostoriji Crkvenog.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Došen

K o m a n d a n t ,
general-major,
S. Rodić

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. DIVIZIJE OD 3. JUNA 1944. ŠTABU
5. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA JEDINICA DIVIZIJE U
SJEVERNOM DIJELU SREDNJE BOSNE¹

STAB
XI. DIVIZIJE
5. KORPUSA NOVJ
Op. Pov. Br. 122/44.
3. VI 1944. g.

Mesečni operacijski
izveštaj — dostavlja.

ŠTABU 5 KORPUSA — OP.

Izveštaj o akcijama ove divizije od 15 do 31 maja.

16. V. 1944. *Snage XII. brigade:* Dva bataljona bila su napadnuta, na svojim položajima, od jedne neprijateljske borbene grupe iz Kotor Varoši. Snage neprijatelja brojale su 650 boraca i bile su sastavljene od ustaša, četnika i milicije. Neprijatelj je odbijen i proteran.¹ Ubijen 1, ranjen 1. Naši bez gubitaka.

Snage XIV. brigade su u toku noći srušile šest manjih mostova na komunikacijama prema Banjoj Luci.

17 — V. *Snage V. brigade:* Neprijateljski avioni bombardovali su II. bataljon u Šipragama. Jedan borac je ranjen.— III. bataljon je u pokretu kroz s. Kamenicu zarobio 2 domobrana sa puškama i 80 metaka.³

Snage XIV. brigade: Položaje I. i III. bataljona bombardovala avijacija. Jedan borac ranjen.

18 — V. *Snage 5. brigade:* bile su napadnute od delova 6 lovačke domobranske pukovnije, Ferizbegovićeve Dombo bojne i četnika iz Teslića. Nepri-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 32/4, k. 866.

² i ⁶ Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 165.

* Bliže o dejstvima ove brigade u drugoj polovini maja vidi knj. 25, dok. br. 163.

jatelj je proteran.⁴ Naši bez gubitaka. Prilikom pokreta zarobljen je i streljan 1 četnički vodnik.

Snage Banjalučkog P. odreda zarobile su 7 četnika u selu Zivinice, od toga 5 sa puškama. Svi su ostali u našim redovima.

- 19 — V. *Snage V. brigade* bile su u zasedi na pruzi Doboj — Teslić. Prije nego što je naišao voz neprijatelj je iz Teslića izvršio napad sa jačim snagama, potpomognut artilerijom i 2 oklopna voza. Zauzeti su drugi položaji. Ubijeno 8, veći broj ranjenih. Gubitci [vlastiti]: 1 mrtav i 3 ranjena. Plen: 4 puške i nešto municije.

Snage XII brigade napadale su u s. Javoranima četnički bataljon.⁵ Neprijatelj je razbijen i proteran. Ubijena su 2 i 1 ranjen. Naši bez gubitaka. — Položaje IV. bataljona napala je grupa ustaša i milicije iz Kotor Varoši. Neprijatelj je odbijen i proteran. Ubijena su 2 i ranjena 3. Naši bez gubitaka.

Snage XIV. brigade ponovo su porušile most na Turjanici, kojeg je neprijatelj bio popravio.

- 20 — V. *Snage XIV. brigade* ruše 1 most prema Derventi.

- 21 — V. *Snage V. brigade*: Jedna diverziona grupa ubila je 4 četnika. Među njima 1 vodnika. Naši bez gubitaka. Plen: 4 puške.

Snage XII. brigade: Dva voda IV. bataljona prilikom prikupljanja hrane, u s. Postolje, bili su iznenada napadnuti od grupe ustaša iz Kotor Varoši. Neprijatelju su pali u ruke 11 konja sa opremom, 1 šarac i 1 karabin. Ubijen je 1 ustaša. Gubitci [vlastiti]: 2 mrtva i 1 ranjen.

- 22 — V. *Snage ove divizije* nisu imale dodira sa neprijateljem.

- 23 — V. *Snage XII. brigade* izvršile su napad na dva četnička bataljona u s. Osmači. Neprijatelj je razbijen. Ubijeno 5 (među njima komandir čete) i ranjeno 6. Gubitci [vlastiti]: 1 mrtav. Plen: 1 kara-

⁴ O toj borbi, i neprijateljskim snagama na tom području, vidi knj. 25, dok. br. 219.

⁵ Na prostoru Kotor-Varoš — Banja Luka djelovale su Mota-jička, Vrbaska i Jošavačka četnička brigada. Vidi izvještaj četničke Komande zapadne Bosne od 25. maja 1944 (Arhiv VII, reg. br. BH-X-654).

bin. — Razoreno je 500 metara železničke pruge Banja Luka — Kotor Varoš i porušen 1 železnički most.

Snage Prnjavorskog P. odreda sukobile su se sa većom grupom četnika i domobrana. Neprijatelj je bio razbijen. Ubijena su 2 (1 četnik i 1 domobranski zastavnik) i 5 ranjeno. Gubitci [vlastiti] 1 lakše ranjen.

24 — V. *Snage XIV. brigade* sukobile su se sa većom grupom četnika, koji su nakon kratke borbe razbijeni. Ranjena su 3 bandita.

25 — V. *Snage V. brigade* napale su jednu grupu četnika. Ubijena su 3 bandita. Naši bez gubitaka.

Snage XII. brigade: Neprijateljska borbena grupa iz Kotor Varoši izvršila je napad na naše položaje kod s. Vrbanjci. Napad je odbijen i protivnik proteran.⁶ Ranjena su 2 neprijateljska vojnika. Naši bez gubitaka.

26 — V. *Snage XIV. brigade* pretresale su sela Miškovci, Detlak, Kalenderovci, Drijen, Blaško i Četojevići. Ubijeno 5 (4 četnika i 1 ustaša) i 3 zarobljena. Gubitci [vlastiti]: 1 mrtav. Plijen: 1 puška, 85 metaka, 1 bomba, 4 para cipela, 2 opasača sa fišeklijama i 1 šinjel.

27 — V. *Snage V. brigade* minirale su voz na pruzi Doboj — Derventa, koji je bio na putu za Nemačku natovaren boksitom. Od eksplozije poginulo je nekoliko Nemaca i domobrana. Neprijatelj je odmah intervenisao iz Doboja i Rudanke. Vodeći borbu zauzeti su novi položaji. Ubijeno je 27 i veliki broj je ranjen. Naši bez gubitaka. Uništena je lokomotiva i 20 vagona.

28 — V. *Snage ove divizije* nisu imale dodira sa neprijateljem.

29 — V. *Snage V. brigade* izvršile su napad na uporište Johovac i minirale voz na pruzi Doboj — Derventa. Napad na Johovac nije uspeo, jer je neprijatelj bio obavešten i nije izveden istovremeno. Miniran je voz sa građevnim materijalom. Uništena je lokomotiva i 14 vagona. Ubijeno je 8 legionara i 5 Nemaca. Gubitci [vlastiti]: 1 mrtav i 10 ranjenih. Oslobođeno je 5 partizana, koji su bili zarobljeni u ist. Bosni. Plen: 150 kg soli. Razoren

je rezervoar za vodu, zgrada železničke stanice i desetak obližnjih kuća u kojima je stanovala neprijateljska vojska.

Snage XII. divizije:⁷ I. bataljon odbio je napad grupe ustaša i milicije iz Kotor Varoši. Ubijena su 3 neprijatelja. Gubitci [vlastiti]: 1 mrtav i 1 lakše ranjen.

30 — V. *Snage ove divizije* nisu imale dodira sa neprijateljem.

31 — V. *Snage ove divizije* nisu imale dodira sa neprijateljem.

Jedinice ove divizije od 15 do 31 maja imale su:

- 1.) Gubitci: a.) neprijateljski: 102 ubijeno
27 ranjeno
11 zarobljeno

140 ukupno
b.) vlastiti: 12 poginulo
15 ranjeno

27 ukupno
- 2.) Plen: a.) oružje: 21 puška, 2 pištolja
b.) municija: 715 metaka za pušku, 7 bombi,
c.) opreme: 4 para cipela, 1 šinjel, 2 opasača sa fišek.
d.) ostalog: 150 kg. soli.
- 3.) Uništeno: 2 lokomotive, 34 vagona, 500 m železničke pruge, 9 manjih mostova, 1 rezervoar za vodu, železnička stanica, 10 zgrada (nastambe za neprijateljske trupe).
- 4.) Raspored jedinica: Štab divizije nalazi se u Cečavi.
V. *KNOU brigada*: I i II bataljon Leskova Voda — Crnča — Pojezna, zatvaraju pravac prema Tesliću i Doboju.
III. bataljon u Cečavi, zatvara komunikaciju Teslić — Klupce,
IV. bataljon u zaštiti divizijske bolnice.
XII. *KNOU brigada*: I. bataljon Postolje — Dabovci — Cirkića Brdo, zatvaranje ceste Kotor Varoš — Šiprage,

⁷ Omaška; treba: brigade.

II. bat. Zivinice — Viševice, zatvaranje pravca Kotor Varoš — S. Vakuf,

III. bat. zaštita divizijske bolnice,

IV. bat. Hrvaćani — Tešići, čišćenje ustaško-milicionerskih sela i zatvaranje pravca Kotor Varoš — Šiprage.

XIV. SBNOU brigada: I. i II. bataljon na sektoru Devetine — Dragovići — Milosavci, zatvaranje pravca Klašnice — Prnjavor,

III. i IV. bataljon Smrtići — Jadovica — Glogovac, razbijanje četničkih grupa i zatvaranje pravca prema Derventi,

V. bat. (poljski)⁸ vrši mobilizaciju u poljskim selima.

XVIII. hrvatska brigada i Posavsko-trebavski P. odred: Osredci — Stanari — Crnča, zatvaraju pravac prema neprijateljskim uporištima duž železničke pruge Doboj — Derventa.

Banjalučki P. O.: Zivinice — Baština, kontroliše teren ispod Cemernice.

Vlašički P. O.: Glava⁹ — Bukovica, [kontroliše] područje Vlašića.

Prnjavorski P. O.: Kokori — Branešci.

Motajički P. O.: Rakovac.

Tešanjsko-teslički P. O.: Rastuša — Ukrnjica.

Sve jedinice imaju dužnost čišćenja terena od četničkih bandi osim navedenih zadataka.

- 5.) Zaključci: Jedinice su na svom sektoru samostalno delovale, uglavnom protiv četnika, a V. KNOU brigada dobila je naređenje da izvrši napad na železničku prugu. Izbacivanjem iz tračnica dva teretna voza, sa tovarom, neprijatelju je nanášena velika materijalna šteta i prilični gubici u ljudstvu, ali se nije uspelo zarobiti ni oružja ni municije, tako da je oskudica municije pojačana i stanje je u tom pogledu u V. brigadi teško. Bolji uspesi nisu postignuti radi toga što se oko pruge nalazi čitav niz četničkih i milicionerskih sela, te je iznenađenje nemoguće postići, a i ob. služba je slabo organizovana.

Neprijatelj na ovom sektoru nije pravio ispade, nego poziva četnike da vrše napade na naše jedinice i obećava im pomoć. Četnici se ne nalaze na našem terenu kao veća jedinica, nego kao male grupe. Borbu ne primaju nego izmiču i tek pod naročito povoljnim okolnostima može ih se prisiliti na borbu. Četnici imaju jaku ob. službu.

⁸ Vidi knj. 25, dok. br. 87, napomenu 10.

⁹ Vjerovatno Bukovica (s. Gluha Mahala).

Na ovom terenu su najkorisnije diverzione grupe, koje se mogu stvarati na terenu, ali pomanjkanje oružja sprečava širu primenu ove metode. Naši odredi imaju svoje diverzione grupe, koje vrše manje akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,

K o m a n d a n t ,
pukovnik,

(M. P.)

BR. 15

IZVJEŠTAJ ŠTABA 39. DIVIZIJE OD JUNA 1944. ŠTABU
5. KORPUSA NOVJ O BORBI KOD RIBNIKA I RASPOREDU
DIVIZIJE¹

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Noću između 1 i 2 o. mj. snage XIII brigade postavile su zasjedu neprijatelju koji je kretao iz Busija za Ribnik i povlačio se dalje prema Mrkonjiću. Ne raspolaže se sa tačnim podacima, što smatramo za veliki propust naše obavještajne službe. Neprijatelj se ranije izvukao tako da zasjeda postavljena između Ribnika i Busija nije uspjela. Jedan bataljon XVI brigade nalazio se je iznad Busija, da bi služio kao zaštita našoj zasjedi na cesti i da bi istovremeno u slučaju otvaranja borbe zalamao sa desnog krila sa snagama II. bataljona XIII brigade i zabacivao se neprijatelju bočno i zaledno.

2 o. mj. prošao je jedan kamion od Petrovića gaja² za Ribnik, a prilikom povratka bio dočekan od zaštitnice XIII brigade. Kamion je spaljen i tom prilikom zaplenjeno je 6 pušaka . . . Neprijatelj³ je odmah intervenisao u jačini od 150—200 vojnika i sa 3 topa. Naše su snage zaobilaznim manevrom prebacile se preko Ribnika iza Sredorca i djelomično napale neprijatelja s leđa zabacujući se prema Sani, dok je jedna četa III bataljona

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5/2, k. 1265. Na dokumentu nema datuma, ali se po sadržini može zaključiti da je vjerovatno pisan 3. juna 1944.

- Petrovića gaj nije pronađen na karti 1:100.000.

³ Vjerovatno se odnosi na dijelove 2. bataljona 13. puka 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

XIII brigade otsijecala neprijatelja od Hadžiosmanovićeve ćuprije. Neprijatelj je dao žestoki otpor (to je bila zaštitnica divizije »Princ Eugen«), ali su ipak naše snage uspjele da ga razbiju. Ukoliko se moglo vidjeti, neprijatelj je imao veliki broj mrtvih i ranjenih, a na terenu je ostalo 15 mrtvih Nijemaca. Neprijatelj je ipak uspio da se izvuče sa kamionima i produžio je skroz za Mrkonjić ne zadržavajući se ni na Čađavici. Naše snage XIII brigade krenule su odmah prema Klokotovcu, da otsijeku neprijatelju otstupnicu, ali nisu mogle stići na vrijeme.

XIII brigada nalazi se na sektoru Prisoje — Ponor (Čađavica) i prikuplja podatke o neprijatelju. Izvršeno je prekopavanje ceste na Klokotovcu i postavljene su nagazne mine.

XVI brigada krenula je pravcem Ribnik — Treskovačke Poljane,⁴ a odatle će preko Dimitora na Strbine. Sa snagama ćemo još tokom noći krenuti prema neprijatelju i nastojati da ga napadnemo.

Detaljan izvještaj o prošlim akcijama dostavićemo čim stigne izvještaj iz XIII brigade. Do sada nam je poznato da je u jučerašnjoj borbi zaplijenjen top, postolje od bacača, oko 100 mina i granata za top i bacač, 5 šaraca, 1 strojica i 1 Zbrojovka, te 1 SS strojica. Spaljen je 1 kamion. Tačan broj ubijenih i ranjenih neprijateljskih vojnika još nije poznat. Prema dosadašnjim podacima naši su imali 2 mrtva i 1 ranjenog.

Most u Ključu je zapaljen.

Izdali smo naređenje našoj bolnici da se prebaci u Borovac, a IV bataljon XIII brigade ostaće uz istu.

Intendanturi smo javili da upućuje hranu za nama cestom prema Čađavici.

O svim novostima izvještavaćemo Vas. Stab divizije kreće već prema situaciji pravcem Treskovačke poljane — Strbine, ili Treskovačke poljane — Orahovljani.

Molimo Vas da nam dodijelite izvjesnu količinu brašna. U tu svrhu upućujemo Vam jednog člana naše intendanture.

Naš štab kreće. Ukoliko imate podataka o stanju kod I. divizije i gdje se nalazi,⁵ javite nam da bismo mogli pravilnije djelovati, a u koliko bi bilo moguće radio vezom koordinirati napad na neprijatelja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik, Načelnik, kapetan, Komandant,
pukovnik,

⁴ Treskovačke poljane nisu nađene na karti, već samo Poljane — piedio 2 km sjeveroistočno od s. Treskovca.

⁵ Raspored 1. proleterske divizije vidi se iz dokumenata br. 5, 16, 48 i 103.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 3.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O BOR-
BAMA NA PROSTORU VUČJE POLJANE — ČARDAK LI-
VADE — PRESEDLO¹

Š T A B
PRVE PROLETERSKE BRIGADE

Broj služb.

3 juna 1944 g.

22²⁰ časova

ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE

Posle podne na liniji Vučje Poljane — Čardak Livade — Presedlo, I i IV bataljon vode uporne borbe. Neprijateljske snage ne mogu se procijeniti, ali se po pritisku vidi da su dosta jake.² Neprijatelj je ovladao željezničkom stanicom Čardak i Presedlom. I i IV bataljon nalazi se na liniji Presedlo—Ponore (k. 1472 — 1150). U borbama koje su danas vodila ova dva bataljona neprijatelj je pretrpio velike gubitke. Mi smo takođe imali izvjestan broj gubitaka. Tačan broj ne znamo. Borbe se i dalje vode na liniji koju smo gore naveli. Neprijatelj je pred noć izašao i na Lisinu, zapadno od Čardak Livada, odakle djeluje sa jednim teškim bacačem i šarcima. Jači neprijateljski pritisak je prema Presedlu i stanici Čardak. Neprijatelj se sa svojim lijevim krilom orijentiše starom željezničkom prugom od Presedla ka Smiljevcu, a od Čardaka željezničkim prugama sjeverno od Smiljevca.

Sa III Krajiškom brigadom od podne nemamo vezu. Njihovi³ manji dijelovi — pojedine patrole — nalaze se kod I i IV bataljona, koji⁴ su izgubili vezu sa brigadom. Njihova brigada rokirala se je izgleda prema Pljevskim Podovima sa svojim lijevim krilom, a njihovo⁵ desno krilo danas od Bubnjevih Poljana kretalo se pravcem kota 1333, k. 1161, preko željezničke pruge u pravcu Pljevskih Podova. Naše patrole koje su preko kote 1333 danas izbijale na prugu sjeverno od Smiljevca vidjele su III brigadu da prolazi ka Pljevskim Podovima. Izgleda da se njihove jedinice⁶ ne nalaze na pruzi sjeverno od Smiljevca.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 20/2-II, k. 713.

² Na tom sektoru djelovali su dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 123).

³ Trebalo bi da piše: Njeni.

⁴ Odnosi se na te dijelove 3. proleTERSKE (krajiške) brigade.

⁵ Trebalo bi da piše: njeno.

⁶ Riječ je o bataljonima 3. proleTERSKE (krajiške) brigade sa kojima su izgubili vezu pomenuti dijelovi.

Neprijatelj koji se kreće od stanice Čardak istočno prugom mogao bi ugroziti sa leđa njihovu brigadu. To bi se moglo zaključiti iz toga što njihove jedinice ne kontrolišu taj sektor, njihov slabo organizovani pokret u tome pravcu kao i isjeckanost pojedinih manjih jedinica⁷.

Na sektoru Čardak — Presedlo — Ponore naš I i IV bataljon u glavnom izdržavaju pritisak neprijatelja, koji svakako neće moći do kraja izdržati.

Predlažemo da našem II bataljonu, koji se nalazi na Otavi k. (k. 1497), izdate naređenje da krene pravcem Kovačevića Polje — Smiljevačka Poljana — Smiljevac (k. 1647) na staru prugu, odakle će sa jačim patrolama ispitiivati [teren] starom prugom ka Presedlu i novim prugama ka Čardaku. No, bataljon bi se mogao postaviti kod slova »S« k. 1333 i sa te prostori je kontrolisati predloženi pravac.

Naš brigadni Sanitet i Intendanturu u toku noći uputićemo na mjesto gdje se je danas nalazio naš II bataljon, sjeverno od kote 1497.

Divizijska artiljerija nalazi se na koti 1351.

Korpusna artiljerija nalazi se kod nas u Bubnjevima Poljanama koja nema veze sa III brigadom, te će ista ostati kod nas do uspostavljanja čvršće veze sa tom brigadom.

Prema našem predlogu i situaciji odgovorite nam po ovoj patroli, kao i to da li ste izdali zadatak II bataljonu i gdje ste ga u tom slučaju postavili.

Neprijateljski juriš koji je u 20 časova vršen na kotu 1472 kod Presedla odbijen je, ali se neprijatelj uvijek nalazi na Presedlu i Čardaku. Nije isključeno da neprijatelj u toku noći ne pokuša sa napadom i preko Čardak Livada ka Bubnjevima Poljanama i prema Boriku. Za zatvaranje tog pravca predviđene su sve potrebne mjere, no ipak ne možemo sve pravce najuspješnije zatvoriti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

**KOMANDANT-MAJOR.
J. Zarić**

P. S. Poslao sam pismo za III Kr. brigadu, upoznao ih o situaciji kod nas i upozorio ih da paze leđa. No, mislim da ta veza⁸ neće moći uspostaviti vezu. Zato smo upotrijebili i jednu njihovu četu, ali opet nije sigurno.⁹

⁷ O tadašnjem dejstvu 3. proleterske (krajiške) brigade vidi dok. br. 103.

⁸ Vjerovatno se misli na patrolu.

⁹ Tekst u podskriptumu dopisan je mastilom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 3.
JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O BORBAMA NA
TRUSINI PLANINI PROTIV DIJELOVA 369. LEGIONARSKE
DIVIZIJE¹

STAB
X. HERCEG. UD. BRIGADE N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Pov. br. 317
3. juna 1944 g.
Donje Beždede
19h

ŠTABU XXIX. U. DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE

P o l j i c e

1. — Primili smo vašu poštu kao i sav materijal koga ste nam poslali. Intendantura brigade naknadno će dostaviti potvrdu na sve što je primljeno.

2. — Situacija kod nas za cijelo vrijeme od kako se ovdje nalazimo, a naročito posljednja nekoliko dana, je u znaku neprekidnih i krvavih borbi. Neprijatelj već nekoliko puta pokušava svim raspoloživim snagama ljudstva i svakovrsnog oružja da nas natjera na napuštanje ovoga sektora, ali i pored svih tih njegovih nastojanja to mu ne polazi za rukom. Nipošto se ne bi moglo reći da su ovi neprijateljski neuspjesi rezultat njegove slabosti, nesnalaženja u gerilskom načinu vođenja borbe ili pak u slabom kvalitetu njegovih boraca. Naprotiv, prema nama se za cijelo vrijeme nalazi jak bataljon najokorelijih ustaških zlikovaca — »vražinovaca«.² Uz ove, oko 600 nevesinjskih, mostarskih a i nešto gatačkih četnika³ neprekidno nasrću na nas, vođeni švapskim rukovodiocima, tako da u svakoj grupi od 5 četnika redovno ima po jedan Švabo kao rukovodilac. Prisustvo ovih Švaba povećava za 50% borbenost četničkih bandita.

Da smo se i do danas uspjeli održati uz minimalne žrtve na ovome sektoru, može se zahvaliti jedino izdržljivosti i neviđenoj borbenosti naših boraca, kao i primjernoj snalažljivosti

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 49/11, k 1143.

² Riječ je o dijelovima 369. legionarske divizije »Vražje« (vidi dok. br. 91).

³ Na toj prostoriji djelovao je Nevesinjski četnički korpus (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

svih rukovodilaca naših jedinica. Položaji: Studenac, Magunica, Vranjkuk, Nekudina i Glog bila su ovih dana svjedoci neviđenih do sada krvavih borbi.⁴ Ove položaje zaista će »vražinovci« odnijeti iz Hercegovine u krvavoj uspomeni. Da bi se dobila jasnija slika ovih borbi dovoljno je napomenuti samo to da je neprijatelj 30. o. mj.⁵ istresao preko 300 topovskih i bacačkih granata samo na Magunicu i Studenac. Pa i pored toga naši borci nisu popuštali. Kada je Švaba bio potpuno uvjeren da će na čuki naći samo gomilu izmrcvarenih tjelesa, naši borci izbijali su iz dima i isprevtanih bunkera, dobacujući Švabama: »Švabo, pucaj ponovo! — Ova ti ne valja!«

Po do sada prikupljenim podacima o neprijateljskim gubicima, Švabe i četnici su imali preko 50 mrtvih i mnogo više ranjenih.

U toku jučerašnjeg dana imali smo prema sebi još i 200 »feslija« B. H. divizije.⁶ Četnici su juče primili hranu za 5 dana od Švaba i, zajedno sa svim »vražinovcima« i »feslijama«, ponovo su juče pokušali sa ofanzivom na nas. Međutim, uspjeli su

⁴ U operacijskom dnevniku Nevesinjskog četničkog korpusa o tim borbama piše:

- »1. juna 1944. god.

Sektor Nevesinje. Druga nevesinjska brigada prema dobivenom zadatku krenula je u napad pravac Golo brdo, koje su posle kraće borbe zauzeli. Odatle je pod jakom borbom produžen napad prema pl. Sniježnici i Stjepan Krstu, odakle je produžen pokret preko Sniježnice gde su sa desnim krilom u 19.10 izbili na Trusinu a levim krilom u »Vrani-kuće«, gde su zanoćili na položaju. Bilečka i Stolačka brigada, koje su imale zadatak da izbiju na Trusinu, iz nepoznatih razloga odstupile prema Bileći. ...

»2. juni 1944. god.

Sektor Nevesinje. Druga nevesinjska brigada pokušava da krene po dobivenom zadatku, pravcem: Lukovac — Bezdede ali boljševici napadaju ovu brigadu u obadva boka. Levi bok otvoren usled toga što Prva nevesinjska nije izašla na svoje položaje, što boljševici koriste, a desni bok ugrožavaju pošto je ostao upražnjen prostor koji je trebala napadati Bilečka i Stolačka brigada. Druge brigade se nalaze u vrlo kritičnoj situaciji, ali blagodareći ličnoj umešnosti i hrabrosti k-ta, poručnika Koprivice spasava se ljudstvo povlačenjem pod borbom i ispravljanjem fronta.

3. juni

Nevesinjski sektor: Prva nevesinjska brigada u rasulu. Komandant kapetan Bošković, nemoćan ma šta da učini. Kod prvog okršaja vojnici napuštaju svoje položaje bežeći kućama. ... Druga nev. brigada drži položaje: Nekudina — Glog — Džinova Mahala. Prepucavanje sa boljševicima. Većih borbi nije bilo.« (Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

⁵ Vjerovatno omaška

⁶ Odnosi se na dijelove 13. SS »Handžar« divizije (vidi dok. br. 91).

samo to da ovladaju sa Glogom i Nekudinom, koje su naši borci blagovremeno napustili i po prethodnom našem naređenju. Sa ovih položaja pokušali su sa daljim nadiranjem, ali smo ih u tome spriječili. Danas se vide pojedine grupice bandita kako se vijare Glogom,⁷ ali odatle u toku cijeloga dana nisu pokušavali da naprave ni korak dalje. Mi vršimo duboka izvidanja u pravcu Odžaka, Nevesinja i Snježnice i prikupljamo podatke o neprijatelju sa sektora: Šipačno — Žalom — Bratač, kao i ka Kobilja Glava, jer namjeravamo u toku nastupajuće noći ili sutra rano ujutro izvršiti pritisak na neprijatelja ka Nevesinju i Odžacima.

O situaciji u Ljubinju nemamo novijih podataka, a saznajemo da u Stocu ima oko 400 Švaba sa nešto četnika.

Četnici na sektoru Nevesinja mobilišu prisilno sve sposobne za vojsku od 15 do 60 godina.⁸

U jučerašnjim borbama neprijatelj je imao 4 mrtva i 10 ranjenih Švaba i četnika, dok mi nijesmo imali nikakvih gubitaka.

3. — U uvodnom dijelu vaše zapovijesti Broj: si. od 2. o. mj.⁹ napomenuto je da četnička grupa od 300 bandita koja se probila u Bileću od Vlahovića preko Vranjske, Krstače i Osmić Gomila nije osjetila dejstvo našeg bataljona koji je bio upućen da napadne ove bandite najhitnije preko Kubaša, čim smo dobili obavještenja o njihovom prisustvu i paležu u Vlahovićima. Međutim, bataljon koji je na ovaj zadatak upućen, kad je stigao kod Komande mjesta u Suzinu i dobio obavještenja od iste da se bande nalaze negdje oko Dlakoša i Oblog Brda, pohitao je ne preko Kubaša za njihovim začeljem da ih potiskuje, nego pravcem: Suzina — Kubatovina — Dolovi — V. i M. Gradina. Prije izbijanja na V. Gradinu bataljon je obaviješten da bande drže ovaj položaj i preduzeo je najhitnije izbijanje na V. Gradinu. Ovdje je bila zaštitnica neprijateljske kolone koja je hitala kroz Vranjsku preko Ostrovice ka Krstači. Cim je ova neprijateljska zaštitnica osjetila podilaženje našeg bataljona, napustila

⁷ Položaje na Glogu držala je 2. nevesinjska četnička brigada (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

⁸ O sprovođenju mobilizacije četnika na ovom sektoru u operacijskom dnevniku Nevesinjskog četničkog korpusa se kaže:

»1. juna 1944 god.

Prva nevesinjska brigada: Uzaludno pokušava kapetan Bošković da je mobiliše, u Podgrade stiglo svega 62 borca a po naređenju treba da posednu položaj Slato — Nekudina odakle treba da omoguće drugoj brigadi pokret napred. Ne samo što je nemoguće ovu brigadu mobilisati već nemoguće je ni mobilisane borce krenuti napred«. (Vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

⁹ Vidi Arhiv VII. reg. br. 4/8, k. 1143.

je V. Gradinu davši prethodno trubni znak njihovoj koloni, vjerovatno za ubrzani pokret bandi. Do borbe na ovom mjestu nije došlo, samo su bande opalile nekoliko pušaka. Poslije ovoga naš bataljon je izvršio dalji pokret ubrzano grebenom izmjeđu Zasade i Trenslove sa dvije čete, dok je sa jednom četom nadirao preko Ostrovice. Na ovaj način bataljon je nastojao da se domogne Kukuna prije nego uspiju bande da se probiju prema Krstači, odakle bi im presjekao dalje nadiranje ka Krstači i Osmić Gomilama. Međutim, bande su uspjele da prije izbiju na Simijovo i Kukun, odakle su odbacile naš sitnički bataljon, a zatim se suprotstavili sa Kukuna i Pangurice našem bataljonu. Bataljon je bio prinuđen da se sav razvije za napad i tek poslije jednog časa borbe uspio je da ovlada sa Kukunom i Panduricom, nastavivši pokret preko Oblog Brda ka Osmić Gomilama, težeći opet da odbaci neprijatelja prema Zvijerini i Viduši. Bande su na Osmić Gomilama dale žilav otpor i u ovoj borbi kako sa jedne tako i sa druge strane bila su upotrebljena i sva teška oruđa. Borba je trajala preko 2 sata. Poslije prvog sata borbe na Osmić Gomilama, naš bataljon osjetio je da su bande dočekane od neke naše jedinice i od pravca Granice. Radi toga je izvršio jači pritisak na neprijatelja želeći ga odbaciti ka Zvijerini i Viduši, no međutim bande su uspjele da se probiju u pravcu Bileće. Poslije ove borbe bataljon se spustio sa Osmić Gomila u selo Njeganoviće radi odmora gdje je i prenoćio, poslavši izvještaj diviziji.

Kuriri koje je zamjenik komandanta brigade iz Njeganovića uputio sa izvještajem Štabu Divizije u selo Okolišta, nisu se ni do danas vratili u ovaj štab, pa molimo da ih uputite ovamo ukoliko se kod vas nalaze.

4. — Tražili ste od nas da vam uputimo u prateći bataljon druga Novaka Benderača iz našeg »4« [bataljona], koji je izgubio u borbi 3 brata. Pošto formiramo prateći vod štaba brigade, za koji nam je potreban vodni delegat, to smo mislili ovoga druga uzeti za spomenutu dužnost. Smatramo da bi i u ovome vođu imenovani imao potrebnu poštedu, pa bi želili da nam se ovaj predlog odobri.

Drugaricu Radojku uputiće vam naš »1« za bolničarku u Prateći bataljon, a za »cara« tako isto obavijestili smo štab našeg »1« da ga briše iz spiska pošto ostaje za stalno u vašem pratećem bataljonu.

Upaljače za engleske bombe, koje ste nam tražili kao višak, naredili smo da vam se pošalju juče iz naše bojne komore i nismo još obaviješteni da li je ovo naše naređenje već izvršeno. Međutim, saznajemo da bombe koje ste nam danas poslali (60 komada) nisu sve snabdjevene sa upaljačima (nismo ih vidjeli jer nam još nijesu stigle iz intendanture) pa ukoliko je

zaista tako molili bi da nam rezervišete izvjestan broj upaljača za ove bombe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab — načelnik
Mus.¹⁰ R. Dizdarević

(M. P.)

Napomena:

Ovoga časa dobismo izvještaj da je neprijatelj napustio Glog, dok Nekudinu drži i dalje. Ne znamo kuda su otišle ove bande sa Gloga.

BR. 18

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 3. JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O BORBAMA I RA-
SPOREDU U REJONU STEPEN GRAD I STEPEN VIS'

Š T A B
XI. HERCEGOVAČKE U. BRIGADE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Pov. broj 280
Dana 3-VI-1944 u 7⁴⁰ č.
Položaj

ŠTABU XXIX UDARNE DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE

Primljena je vaša zapovijest O. Pov. br. 545 od 2. VI. 1944. god.

Kako smo već vas u jučerašnjem našem izvještaju obavijestili da smo izvršili kontranapad na izgubljene položaje Step-
pen Grad — Stepen Vis,² uspjeli smo da sa istim ovladamo. Neprijatelj je svoje snage povukao na liniju Galešina — Gat —
Pržine — Stepen i dalje na Kobilju Glavu.

¹⁰ Mustafa

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12/2, k. 1150-1.

* Vidi dok. br. 11.

Noćas se oko 2 časa čula jača borba na Kobiljoj Glavi. Izgleda da je naš 2. bataljon vršio napad na Kobilju Glavu, ali ishod ove borbe mi još ne znamo, što će vas vjerovatno obavijestiti zamjenik komandanta brigade. Od jutros se po neko manje pucanje čuje oko Razbijenog Korita.

Mi se nalazimo sa 1. bataljonom na Stepen Visu i Stepen Gradu, dok 3. bataljon smo povukli pozadi k. 1106 i k. 1108, ovo zbog stanja kakvo je nastupilo kod ovog bataljona. Jedan dio omladinske čete imamo na Kocelju.

U toku jučerašnje borbe mi smo imali iz našeg 3. bataljona 5 mrtvih i 8 ranjenih, od kojih 3 teže, dok su se iz ovog bataljona nekoliko boraca zagubili te je vjerovatno da su otišli preko Troglava ka Poljicama. Usled prednjeg, a i usled malobrojnosti ovog bataljona koji ima sada na položaju 41 borca sa štabom, u ovome bataljonu stanje je momentalno vrlo slabo i ne možemo na njega računati kao na bataljon, zbog toga smo ga smijenili na položajima Stepen Grad sa našim 1. bataljonom. Naš 1. bataljon u toku jučerašnje borbe imao je 1 mrtvog i 3 lakše ranjena. Kod ovog bataljona je moral i borbenost na dostojnoj visini. O 2. našem bataljonu ne možemo vas o tome obavijestiti, jer ne znamo ishod jučerašnje i noćasnje borbe.

Noćas su se povratili kuriri koji su išli za vezu XVI brigadi,³ ali ona nije dostavila nikakav izvještaj po njima. Ova brigada je ostala na sektoru Milošević — Plužine, a jedan njen dio povratio se prema Stabni. Kako smo vas već obavijestili, ova brigada je od neprijatelja bila odbačena u Pivu.⁴

Pivski bataljon se nalazi na sektoru Lisine. Neprijateljske snage koje su napadale na ovu brigadu i Pivski bataljon su se rokirale prema nama; koje su vršile napad na nas, možda je mali dio bandi ostao na sektoru Ravno.

Vaša naređenja bolnici u Pivskom Manastiru su predata.

Bataljon »Vule Skoko« nije pronađen niti se sa njime ima veza.⁵

Prema izjavi jednog teže ranjenog četnika, koji je nađen na položaju Stepen Grad, neprijatelj je jučer napadao na položaje našeg 1. i 3. bataljona sa svoja tri bataljona i to jedan od Stepena uz Milatovicu — Zaselje, jedan sa Gata — Galešine,

³ Riječ je o 16. muslimanskoj brigadi 27. NOU divizije (vidi knj. 25, dok. br. 159).

⁴ Na ovoj prostoriji dejstvovala su snage Nevesinjskog četničkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

⁵ Riječ je o bataljonu Sjevernohercegovačkog NOP odreda koji je, po naređenju Štaba 29. NOU divizije, prešao u sastav 11. hercegovačke brigade (vidi dok. br. 44).

a jedan preko Kazanaca — Vratkovića.⁶ Njihove snage su bile preko 300, dok su ih potpomagali oko 100 do 150 Švaba⁷ sa 2 topa i više bacača. Na sektoru Kobilje Glave ima oko 300 Švaba i četnika. Dalje ovaj zarobljeni četnik izjavljuje da u Gacku ima 500 — 600 Švaba sa 5 topova. Ovdje je uračunat i broj koji je napadao naše položaje.

Sad dobismo izvještaj od zamjenika komandanta, koji izvještava da se neprijatelj i dalje nalazi na Kobiljoj Glavi.

Najvjerovatnije je da će neprijatelj biti od pola dana pasivan, a zatim bi mogao preduzeti ponovan napad na naše položaje.⁸

Neprijatelj je u toku jučerašnje borbe imao preko 30 mrtvih i ranjenih na sektoru naše brigade, od kojih je nađeno na ovim položajima 5 mrtvih.⁹

Mi ćemo težiti zadržati sadašnje položaje.¹⁰

Među ranjenima nalazi se i K-dant 3. bat., dok je k-dir II čete 3. bat. poginuo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Spiro Srzentić

Načelnik štaba
Smajo Balalić

Komandant
Jovan Andrić

(M. P.)

⁶ i ⁹ U operacijskom dnevniku Nevesinjskog četničkog korpusa o tim borbama se kaže:

»2. juni 1944. god.

Sektor Gacko: Gatački jurišni i IV bataljon napadaju rano ujutro na Stab XI brigade na »Krstac«.

Za kratko vreme nateraju boljševike na povlačenje u pravcu Crkvice — Bukova Gradina — Mandelova Kosa — Orlina — Carade — Vratkovići i Runići, gdje su boljševici ostavili 7 mrtvih a naših je bilo 5 ranjenih. Za ovo vreme je I, II, III i V bataljon napadao boljševike na liniji: Ježica — Milatovica — Slivica i Kobilja glava odakle su potisti boljševike preko Korita«. (Vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336.)

⁷ Riječ je o dijelovima 369. legionarske divizije »Vražje« (vidi dok. br. 91).

⁸ O borbama u tom rejonu u operacijskom dnevniku Nevesinjskog četničkog korpusa se kaže:

»3 juni 1944. god.

Gatački sektor: Gatačka brigada izvršila napad na boljševike na liniji Pržine — Stepen gde se nalazila XI brigada XXIX divizije u jačini 450—500 boraca. Na ovom položaju u borbi učestvovala su naše jedinice II, III i V bataljon Gatačke brigade u jačini od 350 boraca. Posle petčasovne borbe boljševici su proterani preko Kobilje glave, bez naših gubitaka, a boljševici su imali 2 mrtva i 7 ranjenih«. (Vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336.)

" Sledeća rečenica dopisana je mastilom, latinicom.

ZAPOVIJEST ŠTABA 3. KORPUSA NOVJ OD 4. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OFANZIVNA DEJSTVA U
PRAVCU MAJEVICE, POSAVINE I SEMBERIJE¹

STAB
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Str. pov. br.: 44/44.

4. VI. 1944 god.

Z A P O V I J E S T

Sekcije Tuzla — Bijeljina — Kladanj — Zvornik
razmjer: 1:100.000

Situacija: Prema prikupljenim podacima dijelovi 13 SS divizije drže uporišta Bijeljinu, Koraj, Celić, Bukvik, Gradačac i Srebrenik, sa izbačenim manjim dijelovima na Straži i Humcima.² Neprijateljska artiljerija premještena je iz Srebrenika u Humce. Na ostalim sektorima Posavine, Majevice i Semberije nalaze se četničke³ i zelenokadrovske grupe.⁴

Na sektoru Donja Pilića — Lokanj — Tavana nalazi se nešto srbijanskih četnika, čija borbenost nije na visini, niti su pak navodno raspoloženi za borbu sa našim snagama.

Po svim uporištima koje drže jedinice 13 SS divizije, a naročito u Bijeljini, nalaze se izvjesne grupe četnika i zelenog kadra kao pojačanja. U Janji nalazi se samo zeleni kadar.

Na drumu Tuzla — Zvornik nema okupatorskih snaga, sem manji dijelovi zelenog kadra, koji djelimično kontroliše put.

Prema podacima dobivenim sa više strana snage 13 SS divizije treba da se krenu prema Jadranu, a izvjesni administrativni dijelovi već su i pokrenuti, kao i veći dio teške artiljerije.⁵

S obzirom, na novostvorenu situaciju i ofanzivu jačih nje-mačkih snaga prema našim jedinicama na sektoru u zapadnoj Bosni,⁶ a u vezi naredbe Vrhovnog komandanta maršala Jugo-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 30/1, k. 408.

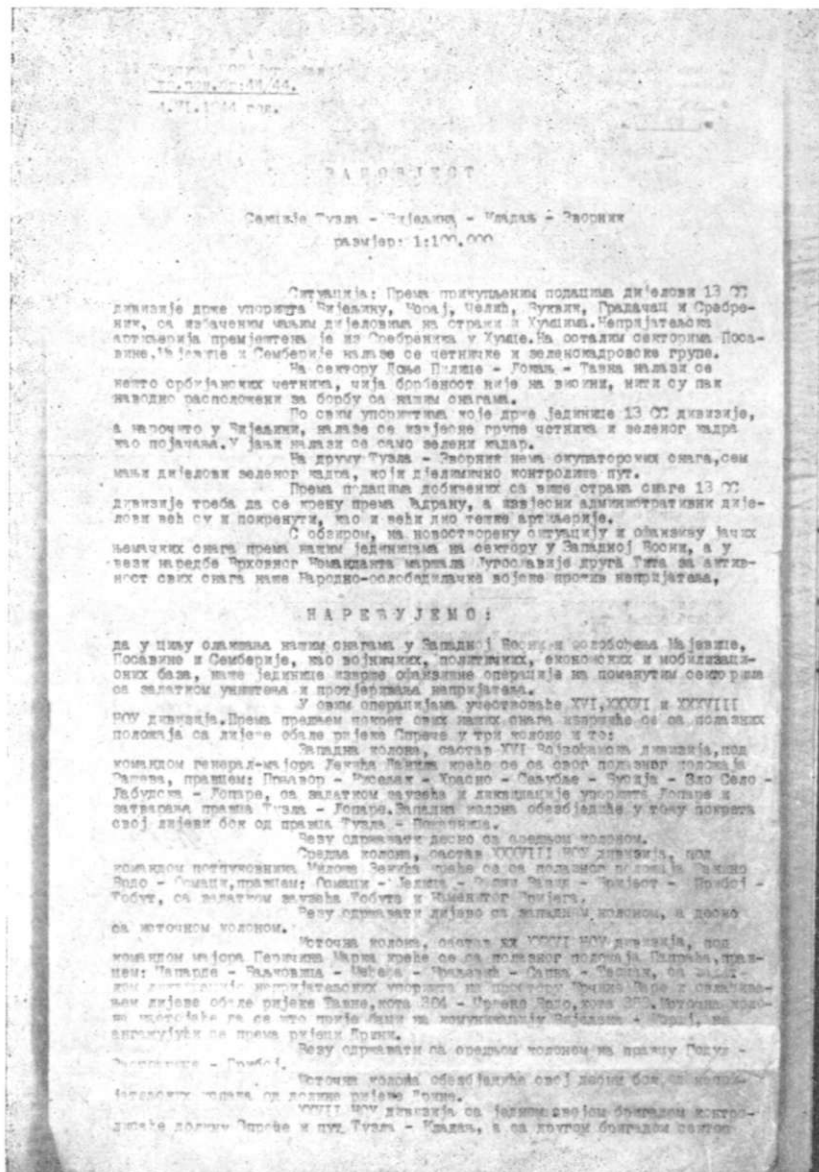
² O rasporedu 13. SS divizije »Handžar« vidi dok. br. 122.

³ Na tom sektoru dejstvovao je Majevički četnički korpus (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-11145).

⁴ O Zelenom kadru vidi knj. 22, dok. br. 116.

⁵ O tome vidi i dok. br. 91.

⁶ Riječ je o desantu na Drvar i dejstvu neprijateljskih snaga nakon desanta (vidi knj. 25, dok. br. 111, 137 i dok. br. 38, 39 i 45 ove knjige).

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 19

goslavije druga Tita za aktivnost svih snaga naše Narodnooslobodilačke vojske protiv neprijatelja,⁷

N A R E Đ U J E M O :

da u cilju olakšanja našim snagama u zapadnoj Bosni i oslobođenja Majevice, Posavine i Semberije, kao vojničkih, političkih, ekonomskih i mobilizacionih baza, naše jedinice izvrše ofanzivne operacije na pomenutim sektorima sa zadatkom uništenja i protjerivanja neprijatelja.

U ovim operacijama učestvovaće XVI, XXXVI i XXXVIII NOU divizija. Prema prednjem pokret ovih naših snaga izvršiće se sa polaznih položaja sa lijeve obale rijeke Spreče u tri kolone, i to:

Zapadna kolona, sastav XVI Vojvođanska divizija, pod komandom general-majora Lekića Danila kreće se sa svog polaznog položaja Raševa, pravcem: Prnjavor — Kiseljak — Hrasno — Seljublje — Busija — Zlo Selo — Labucka — Lopare, sa zadatkom zauzeća i likvidacije uporišta Lopare i zatvaranja pravca Tuzla — Lopare. Zapadna kolona obezbijediće u toku pokreta svoj lijevi bok od pravca Tuzla — Požarnica.⁸

Vezu održavati desno sa srednjom kolonom.

Srednja kolona, sastav XXXVIII NOU divizija, pod komandom potpukovnika Miloša Zekića kreće se sa polaznog položaja Rakino Brdo — Osmaci, pravcem: Osmaci — Jelica — Ravni Zavid — Brijest — Priboj — Tobut, sa zadatkom zauzeća Tobuta i Kamenitog Brijega.⁹

Vezu održavati lijevo sa zapadnom kolonom, a desno sa istočnom kolonom.

Istočna kolona, sastav XXXVI NOU divizija, pod komandom majora Peričina Marka kreće se sa polaznog položaja Paprača, pravcem: Caparde — Baljkovica — Međeđa — Kraljevići — Sapna — Teočak, sa zadatkom likvidacije neprijateljskih

⁷ U depeši Vrhovnog štaba od 1. juna 1944. Štabu 3 korpusa NOVJ je naređeno: »Vaš glavni pritisak treba biti usmeren u pravcu Romanije sa ciljem ugrožavanja saobraćaja: Sarajevo — Višegrad i Sarajevo — Brod. Po mogućnosti uništavajte garnizone na sektoru Romanija — Bratunac. Ako imate jedinice na sektoru Kalinovik — Foča dobro bi bilo očistiti taj teren od neprijatelja. Vojvođanske jedinice neka čiste teren Majevice i Posavine. Dublje u Bosnu ne treba ih upotrebljavati jer je za nas ovaj deo Ist. e i pravac vrlo važan« (vidi knjigu depeša 3. korpusa NOVJ, Arhiv VII, reg. br. 2/1-8/1, k. 408 A).

⁸ i ¹⁸ O dejstvima 16. NOU divizije u vezi s ovim zadatkom vidi dok. br. 119.

• i ¹³ O dejstvima 38. NOU divizije vidi dok. br. 28 i 40.

uporišta na prostoru Krčine—Bare i ovladivanjem lijeve obale rijeke Tavne, kota 304 — Crveno brdo (trig. 383). Istočna kolona nastojaće da se što prije baci na komunikaciju Bijeljina — Koraj, ne angažujući se prema rijeci Drini.¹⁰

Vezu održavati sa srednjom kolonom na pravcu Goduš — Rastošnica — Priboj.

Istočna kolona obezbijediće svoj desni bok od neprijateljskih ispada od doline rijeke Drine.

XXVII NOU divizija sa jednom svojom brigadom kontrolisaće dolinu Spreče i put Tuzla — Kladanj, a sa drugom brigadom sektor Srebrenica — Vlasenica i Vlasenica — Han Pijesak.¹¹

Cas polaska svih kolona u određenim pravcima biće 7 ov. mj. u 19 časova, tako da sve kolone pređu drum Tuzla — Zvornik najkasnije do 22 časa.

U cilju što bržeg izlaska svih kolona na označene položaje u toku kretanja predviđenim pravcima na manja neprijateljska uporišta angažovati slabije dijelove radi vezivanja neprijatelja a glavnine prodirati što brže i što dublje prema glavnim neprijateljskim uporištima. Sve kolone u toku podilaženja označenim ciljevima prema potrebi sadejstvovaće jedne drugoj u cilju lakšeg i bržeg prodiranja predviđenim pravcima.

Po zauzeću Lopara, zapadna kolona orijentiše se prema Celiću, sa zadatkom likvidacije ovog uporišta, u kom cilju jednu svoju brigadu orijentiše istočno od drumu Lopare — Celić prema Zutavki, obezbjeđujući se dijelom snaga od pravaca koji izvode od Tuzle prema Celiću.¹²

Srednja kolona kreće se prema Udrigovu, sa zadatkom zauzeća ovog uporišta, sa koga prostora prema situaciji izvršiti pripreme i napasti neprijateljsko uporište Koraj.¹³

Istočna kolona nastojaće da se što bržim pokretom baci na komunikaciju Bijeljina — Koraj na prostoru Ugljevik — Suhopolje, sadejstvujući po potrebi srednjoj koloni koja napada Koraj i obezbjeđujući joj njen desni bok sa pravca Bijeljine.¹⁴

U toku pokreta svih kolona prema liniji Celić — Koraj — Suhopolje, sve jedinice će obavještavati radio-putem* ovaj Stab o razvoju situacije na njihovim pravcima kretanja.

Prema konkretnoj situaciji na liniji Celić — Koraj — Suhopolje i u Semberiji štab XXXVI Vojvođanske divizije angažovat će svoju VI brigadu iz Srema na prostor Crnjelovo —

¹⁰ i ¹⁴ O izvršenju postavljenog zadatka vidi izvještaj Štaba 36. NOU divizije u Arhivu VII, reg. br. 14/2, k. 1240.

¹¹ O njenim dejstvima u vezi sa ovde postavljenim zadatkom vidi dok. br. 95.

Dragaljevac, sa zadatkom čišćenja četnika na tom sektoru i koordinacije sa snagama koje operišu prema Semberiji.¹⁵

Sve kolone na svojim pravcima, zapadna na pravcu Tuzle Brčko, a srednja i istočna na pravcu Zvornik — Lopare porušiće sve mostove i propuste na tim pravcima i izvršiti što temeljitije rušenja i barikadiranje puteva.

Veza. Radio-veza svih kolona sa ovim Štabom ostaje i nadalje kao i dosada u određeno vrijeme, s tim što će svaka kolona najavljivati prema potrebi naknadnu vezu.

Sanitet. Sve kolone organizovaće sanitetsku službu na svojim pravcima kretanja, kao i mjesto hirurških ekipa, prenos ranjenika, obezbjeđenja itd.

Znaci raspoznavanja dobiveni od Štaba ovog Korpusa pod pov. broj 42/44 od 31. V. 44. važe za sve kolone.

Preduzeti sve potrebne mjere od dejstva i ugleda od neprijateljske avijacije u toku pokreta i borbe.

Preduzeti sve potrebne mjere da držanje i odnos naših jedinica prema stanovništvu u toku ovih operacija bude na visini, a u duhu razgovora na sastanku održanom kod ovog štaba na dan 3 o. mj.¹⁶

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Vlado Popović

Načelnik Štaba,
general-major:
Jovo Vukotić

Komandant,
general-lajtnant:
Košta¹⁷

(M. P.)

¹⁵ Na prostoru Crnjelovo — Dragaljevac nalazili su se dijelovi Majevičkog četničkog korpusa. Oni su u cilju sprečavanja prodora jedinica NOVJ u Semberiju posjeli Savu, od Brezovog polja do Rače sa dvije svoje brigade. Vidi izvještaj Štaba Majevičkog četničkog korpusa od 9. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. BH-V-11145).

¹⁸ Riječ je o sastanku sa štabovima divizija, koji je u vezi sa ovom ofanzivom održan u Štabu Korpusa.

¹⁷ Nad

UPUTSTVO ŠTABA 3. KORPUSA NOVJ OD 4. JUNA 1944.
ŠTABU 16. DIVIZIJE O FORMIRANJU I STRUČNOJ OBUCI
JEDINICA VEZE PRI ŠTABOVIMA DIVIZIJA I BRIGADA I
O NAČINU UPOTREBE SREDSTAVA VEZE¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 45/44.
4. VI. 1944.

ŠTABU XVI VOJVODANSKE DIVIZIJE

P o l o ž a j

U cilju da se kod naših jedinica uzdigne služba veze, održava na visini, kao i da se zadovolje principi komandovanja, koji na službi veze počivaju, svi štabovi divizija formiraće pri štabu vod za vezu, a po brigadama odeljenja za vezu. U sastav vodova za vezu pri štabu divizije ući će radio-telegrafsko odeljenje štaba divizije i jedna telefonsko-signalna desetina. Sastav i komandovanje voda za vezu vidi se iz priloženog pregleda.

Pri štabovima brigada formirati telegrafsko-telefonska odeljenja, u koja ulazi radio-stanica štaba brigade i telefonsko-signalno odeljenje.

Komandno osoblje za vodove, odnosno odeljenje za vezu treba da bude po mogućnosti stručno. Prilikom određivanja ljudstva za popunu vodova, odnosno odeljenja za vezu držati se načela za izbor, da su oprobani borci, odani i disciplinovani i fizički sposobni. Ukoliko po jedinicama ima boraca koji su služili svoj vojnički rok po odeljenjima za vezu, inženjerskim jedinicama ili pak po poštanskim stanicama, ove prvenstveno uključivati u sastav vodova, odnosno odeljenja za vezu. Nedostatak ljudstva popuniti običnim borcima koji po prirodi same službe treba da budu pismeni, da bi mogli odgovoriti svom pozivu.

Po formiranju vodova i odeljenja za vezu, štabovi divizija, odnosno brigada sastaviće plan rada za obuku ovih jedinica. Obuku iz telefonske službe izvoditi po priloženom uputu,² s tim da se borcima objasne osnovni pojmovi iz elektrotehnike, pa onda pristupiti opisu, rukovanju i čuvanju telefonskih apa-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 31/1. k. 408.

² Redakcija je zbog obimnosti knjige izostavila ovaj uput.

rata, opisu i vezivanju elemenata, postavljanju, ispitivanju i održavanju telefonske linije. Naročito naglasiti dužnost telefonista na telefonskim centralama i stanicama, disciplini zbog mogućnosti neprijateljskog prisluškivanja.

Iz signalne službe preći sa borcima obuku u okviru za rad skraćenicama pomoću brojeva prema uputstvu iz službe veze, dostavljenom svim jedinicama od ovog Štaba. Za ovu svrhu koristiti signalne barjačiće i signalne lampe.

Za obuku radio-telegrafista plan i program izradiće štab XXXVIII divizije, gdje će se izvoditi obuka na radio-stanicama, za usavršavanje radio-telegrafista.

Svim specijalistima treba posvetiti punu pažnju u cilju da se ovaj kadar uzdigne, osposobi za samostalan rad. S obzirom na ulogu i značaj veze u modernom ratu pokloniti punu pažnju izboru ljudstva, kako za uspješno izvođenje obuke, tako i na sigurnost tog ljudstva.

Upotreba veza. Radio-telegrafska mreža radi u operativnoj i trupnoj mreži, i to:

U operativnoj mreži rade štabovi divizija sa štabom korpusa i obratno, po naročitoj šifri, ključu i određenim karakteristikama. Rezervne karakteristike i ključevi upotrebljavaju se prema naređenju starije komande. Izuzetno štabovi divizija mogu raditi u operativnoj mreži i sa Vrhovnim štabom kad to on naredi u konkretnoj situaciji.

U trupnoj operativnoj mreži rade štabovi divizije sa brigadama. Izuzetno ako neka brigada dobije neki važan i samostalan zadatak ova može biti uključena i u operativnoj mreži sa Štabom Korpusa kad to ovaj naredi.

Telefonska veza. Kod telefonske veze isto tako jedinice rade u trupnoj i operativnoj mreži i to: U trupnoj mreži rade štabovi brigada sa bataljonima unapred, a u operativnoj mreži štabovi korpusa sa štabovima divizija. Trupna mreža mora biti prekinuta od operativne mreže kod centrale štaba brigade, da bi se na taj način isključila mogućnost neprijateljskog prisluškivanja. Dakle, iz centrale od štaba brigade idu linije prema jednom ili više bataljona napred, a iz druge centrale ili telefonske stanice, koja je odvojena od brigadne centrale, ide telefonska linija nazad za operativni štab divizije. Telefonske linije od štaba brigade ka bataljonima napred moraju biti u duplom lancu radi onemogućavanja da neprijatelj osluškuje naše razgovore.

Pozivni, znaci kako trupnoj tako i operativnoj mreži uvijek se šifruju i češće mijenjaju, o čemu se brinu štabovi divizija, odnosno brigada. Sva naređenja operativne prirode predaju se uvijek šifrovanim putem, a nikad otvoreno. Ključ ugo-

vorenih znakova i skraćenica u okviru divizije daju štabovi divizija.

Prilog: brojno stanje voda i odeljenja za vezu, Morzeovi znaci i uputstva za rad na poljskom telefonu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

politkomesar:
V.⁵ Popović

Načelnik Štaba,
general-major:
Vukotić⁴

Komandant,
general-lajtnant:
Košta

(M. P.)

P R E G L E D

Brojnog stanja ljudstva i materijala divizijskog voda za vezu, odnosno brigadnih odeljenja za vezu

Red. br.	Naziv jedinice	L j u d s t v o										Materijal			Komora	
		Vodnik p.delegat	r. teleg. šifrant	motorist	linijaša	konjovodaca	bolničarki	r.stanica	t. centrala	t.aparata	t.kabla	motora	jah. konja	tovar. konja		
1	Divizijski vod za vezu	1	1	2	2	1	5	5	4	1	1	1	4	12	1	4
2	Brigadno odeljenja za vezu	1	1	1	1	1	4	4	3	1	1	1	3	10	1	2

Napomena: Vodnik divizijskog voda za vezu, odnosno voda odeljenja za vezu treba da bude čina oficirskog.

(M. P.)

⁵ Vlado

⁴ Jovan

⁵ U originalu je nečitljivo; vjerovatno treba: telefonista.

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 4.
JUNA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA DA OBEZBIJEDE PRE-
LAZAK KOMUNIKACIJE ŠUJICA — KUPRES — BUGOJNO¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Pov. Ob. Br. si.
4 juna 1944 god.

V r l o h i t n o

Š t a b o v i m a : I PROLETERSKE BRIGADE
 III PROLETERSKE BRIGADE
 XIII PROLETERSKE BRIGADE

Danas posle podne neprijatelj je sa motorizovanom kolo-
nom ušao u s. Pribelja. Osmotreno je: 13 tenkova i bornih kola
i oko 30—40 kamiona; pešadija je pratila ovu kolonu². U cilju
izvlačenja jedinica i pozadinskih delova iza pravca prodora ove
kolone i radi obezbeđenja prostorijske koja nam je potrebna za
dalje zadatke naređeno je: da se I brigada postavi na prostoru
M.Vitorog — V. Vitorog — Vitoroga stanica³, XIII Proleter-
ska brigada južno na prostoru M. Vitorog — Hajdukova Glava
(Hrbljine), a III Proleterska brigada da se kao rezerva prikupi
na prostoru Janja: Podgora — Lokva Repušnjak — Borić —
Đukića Košara — M. Lisina⁴.

Obzirom da je naš osnovni zadatak omogućiti svim jedi-
nicama prelazak komunikacije Šujica — Kupres — Bugojno za
postavljanje svih jedinica na prostoriji istočno od te komuni-
kacije, kao i zbog isturenosti datih sektora u odnosu na ovaj
zadatak

n a r e đ u j e m o

1.— Sve jedinice najhitnije će se prikupiti u toku ove
noći i odmah po tom usiljenim maršem grupisati se na prosto-
rije koje su dole označene.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 33/1,
k. 712.

² Vjerovatno je riječ o dijelovima 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi
dok. br. 123).

³ Riječ je o željezničkoj stanici.

⁴ Opširnije o zadacima koje su bile dobile jedinice 1. proleterske
divizije vidi naređenje Štaba divizije od 4. juna (Arhiv VII, reg. br. 34/1,
k. 712), a o izvršenju tih zadataka izvještaje Štaba 13. proleterske brigade
od 4. juna i 8. jula 1944 (Arhiv VII, reg. br. 11/2 i 25/2, k. 729 A) i izvještaj
Štaba 3. proleterske brigade od 9. jula (Arhiv VII, reg. br. 22'2, k. 714).

2. — I Proleterska brigada prikupiće se na prostoru Boric — Đukića Košara — Misir — Popovića Košara — Tešića Košara — Milovac Košara — Obradović Košara — Knežević Košara — Vukokolje (k. 1203) — Mosor (k-1371) — Javorac — Todorovića Košara (ovo je prostorija između Vitoroga — Janja i Kupreškog polja). Sa ove prostorije obezbediti od Vitoroga i železničkih pruga severno od Vitoroga sve pravce koji vode ka Kupreškom polju.

Sa svim jedinicama pokret na novu prostoriju odmah, usiljenim maršem izvršiti pravcem: Rupe — ž. stanica Vitoroga — Đuletske livade — Vranići (u jugozapadnom dijelu Janja) i dalje na svoju prostoriju. Jedan svoj bataljon najhitnije uputiti pravcem stanica Vitoroga — Čekrk da izbije na novi sektor brigade kao prethodnica koja će se na tom sektoru postaviti i obezbediti prikupljanje cele brigade⁵.

Do prelaska svih jedinica istočno od komunikacije Šujica — Kupres — Bugojno sa I Proleterskom brigadom kretaće se Korpusna i Divizijska artiljerija i Sanitet, Intendantura i ostali komorski delovi XIII Proleterske brigade. Stab I Proleterske brigade obezbediće prikupljanje svih tih delova na novu prostoriju. (Po ranijem naređenju artiljerija je dobila pravac s. Vranići. Sanitet, Intendantura i komorski delovi XIII Proleterske brigade pred noć su bili kod stanice Vitoroga, moguće da će i oni krenuti za s. Vranići).

3. — III Proleterska (Krajiška) brigada odmah će usiljenim maršem krenuti južno od Janja na prostoriju Vranja Glava — Zdravački Vrh — Lokva Repušnik — M. Lisina — Lisina — Plavšića Košare — Paljike. Sa ove prostorije obezbediće sve pravce koji vode od Pljevskih Podova — Đuletske Livade i Janja. Ova brigada uzeće sa sobom Divizisku bolnicu koja se nalazi u s. Vranići i stalno će sa sobom imati bolnicu do prelaska istočno od pomenute komunikacije.⁶

4. — XIII Proleterska brigada sa svim svojim boračkim delovima odmah će se postaviti na prostoru M. Vitorog — Slana Kosa — Bojna — Crni Vrh zatvarajući sa te prostorije sve pravce koji sa zapada i od Pribelje vode ka Kupreškom Polju. Na pravcima mogućeg dejstva motorizacije postaviti protivkolska oruđa.

⁵ O prikupljanju i prebacivanju Brigade na novu prostoriju vidi Arhiv VII, reg. br. 45/2-II, k. 713.

⁶ Opširnije o izvršenju ovog zadatka vidi izvještaj Štaba 3. proleterske brigade od 9. jula u Arhivu VII, reg. br. 22/2, k. 714.

Jedan od bataljona⁷ koji se nalazi sa zamenikom komandanta kapetanom Rapom⁸ postavljen je oko Malovana za zatvaranje pravca cestom od Sujice ka Kupresu. Sa ovim bataljonom odmah uhvatiti vezu i na njihov pravac obratiti naročitu pažnju.

U severozapadnom delu Kupreškog Polja oko sela Bajramovci nalazi se general-lajtnant Sreten Zujović-Crni sa kojim najhitnije uhvatiti vezu, obavestiti ga o situaciji i o ovom naređenju. Obezbediti da se drug Crni ili spoji sa ovim Štabom ili stalno kreće sa XIII Proleterskom brigadom.

5.— Predviđamo da će se na novim prostorijama sve jedinice prikupiti sutra 5 o. m. do 12 časova. No, Štabovi brigada moraju mnogo ranije uputiti najbliže jedinice najkraćim pravcem tako da one obezbede prikupljanje glavninama.

Na novom sektoru potrebno je po svaku cenu obezbediti prikupljanje jedinica radi organizovanja daljeg pokreta Divizije koji treba da usledi u toku noći 5/6 o. m.

6.— Prema proceni sadanje situacije i stanju na pravcima našega daljega rada predvideli smo da se pokret Divizije izvrši po brigadama u tri povezane kolone i to:

I i III Proleterska brigada severnom ivicom Kupreškog Polja preko Kupresa do na prostoriju Kukavice — Mračaj — Vukovsko — Ravno — Zahum — Raduša Planina, s tim što će III Proleterska brigada u ovoj grupi biti leva kolona, obezbeđujući od Bugojna i Vrbaske doline pokret celoj grupi.

XIII Proleterska brigada kretala bi se severoistočnim padinama Hrbaljine preko Malovana do na prostoriju Paklena planina — Munjevac — Zvirnjača, obezbeđujući u toku pokreta celoj grupi pravce od Livna i Duvna preko Sujice ka Kupreškom polju, a po izbijanju na novu prostoriju obezbeđujući komunikaciju i pravce koji sa prostora Duvno — Sujica vode ka Ravno — Zvirnjača.

Ovo je opšti plan koji će služiti za orijentaciju i postupak štabovima brigada u slučaju da se ne uspe ceo pokret detaljnije konkretizovati.⁹ U slučaju da se stvore takvi uslovi da brigade moraju samostalno raditi, štabovi brigada obezbediće sebi prebacivanje na prostoriju koja je označena za Diviziju posle prelaska komunikacije Sujica — Kupres — Bugojno. Razume se, da samostalni rad brigada po ovom planu može doći samo u slučaju da Kupreško polje ne bude toga momenta u

⁷ Prema izvještaju Štaba 13. proleterske brigade od 4. juna 1944, taj pravac je zatvarao 4. bataljon (vidi Arhiv VII, reg. br. 11/2, k. 729 A).

⁸ Marko Rapo je tada bio zamjenik komandanta 13. proleterske brigade.

• Vidi dok. br. 24.

našim rukama. No i tada prostorije za prebacivanje istočno ostaju iste, tj. za I i III brigadu između Kupresa i Bugojna, a za XIII brigadu između Sujice i Kupreškog polja. No, po svaku cenu nastojati da se obezbedi jedinstveno prebacivanje Divizije, tj. da se osigura u toku 5 i 6 o. m. Kupreško polje za prelazak njime glavnine naše Divizije sa bolnicama i sanitetima i ostalim teško pokretnim delovima, jer je prolaznost van njega vrlo teška.

7.— Zbog ispresecanosti terena i sporosti kurirskih veza naročito je važno obezbediti stalno funkcionisanje radio veze. Štabovi brigada će preduzeti sve da radio služba stalno normalno dejstvuje.

U toku sutrašnjeg dana Stab ove Divizije biće na Misiru (k.1282) a vezu će postaviti zapadno kod Đukića Košara.

Stab I Proleterske brigade postaviće se istočno od Misira u Đukića Košare.

Stab III Proleterske brigade postaviće se u M. Lisini kod kote 1208, a Stab XIII Proleterske brigade zapadno od Kupreškog polja na Orlovaču iznad s. Bajramovci.

Prvom radio vezom štabovi brigada izvestiće o onome što je izvršeno po ovom naređenju i o situaciji na svojim sektorima.¹⁰ I sledećim radio vezama nove momente po ovome javljati. Kurire sa opširnijim izveštajima uputiti nam sutra 5 o. m. u 8, 12, 14 i 15 časova.

8.— Radi opšte orijentacije obaveštavate se da ćemo se na prostoriji zapadno od komunikacije Sujica — Duvno — Bugojno zadržati samo kraće vreme, kao i da je dalji plan pokreta istočno od linije r. Vrbas — Prozor — r. Rama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
V.¹¹ Šćekić

NAČELNIK
ppukovnik,
Moma Đurić

KOMANDANT
pukovnik,
Vaso Jovanović

(M. P.)

" Prema knjizi depeša 1. proleterske divizije, brigade su odmah po pristizanju na novu prostoriju obavijestile Stab divizije o tome (vidi Arhiv VII, reg. br. 29/12, k. 712 B).

" Vlado

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 4. JUNA 1944. ŠTABOVIMA POTCINJENIH BRIGADA DA RASPOREĐENE BATALJONE 1. INŽINJERIJSKE BRIGADE UKLJUČE KAO POSEBNE FORMACIJSKE BATALJONE SVOJIH BRIGADA I POSTUPNO IH UVODE U BORBE¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Pov. Br. 454
4 juna 1944

Š t a b o v i m a : I PROLETERSKE BRIGADE
 III PROLETERSKE BRIGADE
 XIII PROLETERSKE BRIGADE

Prema odluci Vrhovnog Štaba NOV i POJ bataljoni Inžinjerijske brigade priključuju se brigadama ove divizije.

U vezi sa ovim

N A R E Đ U J E M O :

I Bataljon Inžinjerijske brigade raspoređuje se kao zaseban bataljon u sastavu XIII ProleTERSke brigade.

II Bataljon Inžinjerijske brigade raspoređuje se kao zaseban bataljon u sastavu III ProleTERSke brigade.

III Bataljon Inžinjerijske brigade raspoređuje se kao zaseban bataljon u sastavu I ProleTERSke brigade.

Od sada ovi bataljoni nose naziv Inžinjerijski bataljon — dodajući brigadu u kojoj se nalaze. Npr. Inžinjerijski bataljon XIII ProleTERSke brigade.²

Odsada će ovi bataljoni dobijati i izvršavati boračke zadatke u sklopu svojih brigada. U vezi sa ovim napominjemo da Inžinjerijska brigada dosada nije učestvovala u borbi i da ljudstvo kojim je popunjena takođe ili nije učestvovalo u borbi ili je odavno povučeno iz boračkih jedinica. Radi toga potrebno je preduzeti najhitnije sve mere za vojničko uzdizanje i boraca i rukovodstava inžinjerijskih bataljona. Sadanja situacija nama nalaže da taj posao što pre i dobro izvršimo. U početku ovi

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/5, k. 712.

² Na originalu je precrtan mastilom slijedeći tekst kojim se završavala rečenica: (dosadnji I bataljon Inžinjerijske brigade).

bataljoni ne mogu se uvoditi u borbe pod teškim okolnostima, ali to ne znači da ih u borbu ne treba još odmah uvoditi, već naprotiv postupno od lakših akcija ka složenijima uzdizati njihovo vojničko znanje i iskustvo.

Ovi bataljoni sastavljeni su od po tri čete, a čete od po dva voda. Svaki Inženjerijski bataljon ima po³ oko 160 boraca. Bataljoni su formirali svoje radne vodove, imaju kazane ali nemaju dovoljan broj konja za nošenje namirnica (po 4 do 5 konja).

Najveći broj naoružan je puškama i dobrim delom stornicama. Teških mitraljeza nemaju. Imaju po pet puškomitraljeza.

Štabovi brigada odmah će što je više moguće svojim sredstvima potpomoći da ovi bataljoni budu što pre sposobni za život i rad kao i ostali naši bataljoni. Svaki bataljon snabdeti puškomitraljezima tako da svaki vod ima po jedan puškomitraljez.

Za pomoć i popunu u starešinskom kadru daće:

Stab I Proleterske brigade za svoj Inženjerijski bataljon: poručnika Dušana Milutinovića za vršioca dužnosti zamenika komandanta bataljona: jednog druga za zamenika komandira 1 čete; jednog druga za vršioca dužnosti komandira 2 čete; jednog druga za zamenika komandira 3 čete; jednog druga za pomoćnika komesara 1 čete; 2 druga za komesara i njegovog pomoćnika u 2 četi i jednog druga za komesara 3 čete Inženjerskog bataljona.

Stab III Proleterske (Krajiške) brigade za svoj Inženjerijski bataljon daće: jednog oficira za načelnika Štaba bataljona; jednog druga za komandira čete; jednog za zamenika komandira čete, dva druga za komesare četa i jednog druga za pomoćnika komesara čete.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
V. Šćekić

(M. P.)

KOMANDANT
pukovnik,
Vaso Jovanović

³ Riječ »po« dopisana je mastilom, latinicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (LIČKE) BRIGADE
OD 4. JUNA 1944. ŠTABU 6. PROLETERSKE DIVIZIJE »NI-
KOLA TESLA« O BORBAMA U VRIJEME I NEPOSREDNO
POSLIJE NJEMAČKOG DESANTA NA DRVAR¹

STAB III PROLET. BRIGADE
VI PROLET. DIVIZIJE »N. T.«
4. VI. 1944 god.
Op. br. 105/44

Operativni izvještaj
od 25. V. do 30. V. 1944 g.

ŠTABU VI PROLET. DIVIZIJE »NIKOLA TESLA«

Dana 25. V. naša Brigada nalazila se i to: III bataljon u Podvučjaku, IV bataljon Gornji i Donji Babici, I bataljon u Vaganu, II bataljon u Resanovcima. Štab Brigade, Četa za vezu i Štabska četa nalazili su se u Trubaru, zaselak Popovići.³ Intendantura u Gornjim Vrtočama. Brigadna ambulanta — Trninić Breg. Pripreme [za pokret] nijesu vršene nikakove, jer su protekle noći, tj. 24. V. kasno došla dva bataljona sa otsjeka Bos. Štrbci, Bušević, Mišljenovac.

Podaci o neprijatelju. 25. V. oko 6 časova neprijatelj se sa padobranima i jedrilicama spustio u Drvar i okolicu jačine do 600 vojnika.³

Prema telefonskom naređenju koje smo primili od toga Štaba oko 7 časova.— da najhitnije krenemo sa dva bataljona u pravcu Drvara s ciljem da potučemo neprijatelja i osujetimo njegove namjere, bataljoni su se najhitnije spremili i oko 8 časova krenuli u određenom pravcu, gdje smo oko 10 časova stigli u Kamenicu i gdje ih je dočekaao Operativni oficir Divizije i dao im zadatak. I bataljon dobio je zadatak da napada sa jugo-zapadne strane Drvar, preko kote 745 i 601, a jednom četom da se spusti ispod Brine prema crkvi Prnjavor. III bataljon dobio je zadatak da napadne neprijatelja sa sjevero-zapadne strane, tj. od Gornjih Vrtoča. Težište borbe bilo je na levom krilu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16/2, k. 802. Posljednji red u zaglavlju dopisan mastilom, latinicom.

² Nije pronađen na karti 1 : 100.000.

³ Riječi »jačine od 600 vojnika« dopisane su mastilom, latinicom. Opširnije o desantu vidi knj. 25, dok. br. 111, 137, 184 i 192.

Naknadno je izdato naređenje da krene u pravcu Drvara i naš IV bataljon, koji je stigao u Kamenicu u 11.30 časova sa komandantom Brigade.⁴ Naš II bataljon, čim je doznao da je neprijatelj spustio padobrance u Drvar, Stab je inicijativno krenuo iz Resanovaca sa tri pješadijske čete u pravcu Drvara i napadao neprijatelja u Drvaru sa južne strane, preko Trninić Brega. IV bataljon preko dana bio je u Brigadnoj rezervi.

Tok borbe. Odmah po dobivenom zadatku bataljoni su otišli na zadatak. Neprijatelj⁵ se bio već sredio i težio da ovlada sa Trninić Bregom i kotom 745 i 601 jugoistočno od Drvara, koje dominiraju sa samim mjestom Drvarom. Neprijatelj nije uspio, pošto je naš I bataljon prije stigao na pomenute položaje, gdje se vodila ogorčena borba. Neprijatelj je vršio napad na pomenute kote. Naš I bataljon pustio je neprijatelja na blisko odstojanje i, nanijevši mu gubitke ručnim bombama, izvršio protunapad, te uspio, u sadejstvu II bataljona, protunapadom satjerati neprijatelja u polje. Ovom prilikom i naš I bataljon imao je više ranjenih drugova, pošto mu je bilo nepogodno za daljnje nastupanje. III bataljon oko 2 časa [poslije podne] uspio je da zauzme most na Uncu i pilanu, kao i Komandu područja." Neprijatelj se ogorčeno branio. Mi smo pristupili pripremama za ponovni napad na neprijatelja. Neprijateljska avijacija bila je vrlo aktivna. Oko 16 časova bio je ranjen i komandant Brigade. U prvi sumrak ubacili smo i IV bataljon iz rezerve, koji je napadao preko kote 541 na neprijatelja koji se nalazio u kućama zapadno od ceste Drvar — Dražice, a zatim da potpomogne napad III bataljona na groblje. Napad je otpočeo oko 20,30 časova. Nakon jednosatne borbe, I i IV bataljon uspjeli su da potisnu neprijatelja prema groblju. Isto tako III bataljon je pomoću Džon-bula istjerao neprijatelja iz crkve, koji se povukao prema groblju. Oko 23 časa otpočet je napad na samo groblje. Skoncentrisani su svi bacači, laki i teški, pješadija je uspjela da pobaca bombe, ali napad nije uspio. Neprijatelj se ogorčeno branio. Oko 1 čas ponovo je III i IV bataljon izveo napad sa bombama, pod zaštitom bacača, a neprijatelj je dva puta ispadao na IV bataljon, tj. vršio protunapad. Pošto je stigao i I bataljon I Brigade⁷ to je oko 2 sata poslije pola noći ubačen u borbu na levo krilo III bataljona, u sadejstvo naših bataljona. Ni treći put napad nije uspio. Oko

⁴ Komandant brigade bio je tada Milan Sijan.

⁵ Riječ je o dijelovima 500. SS padobranskog lovačkog bataljona.

⁶ Odnosi se na zgradu u kojoj je bila smještena Komanda područja Drvar.

⁷ Riječ je o 1. bataljonu 1. proleterske (ličke) brigade (vidi knj. 25, dok. br. 137).

3.30 časova izdato je naređenje od strane ovog Štaba da se bataljoni povukli: II bataljon u Resenovce, III bataljon i IV u Kamenicu, a I bataljon da ostane za blokadu neprijatelja na liniji kota 745, 601 i 541. Povlačenje je izvedeno u redu.

26. V. oko 8 časova neprijatelj se spustio niz Metlu, jačine oko 80 četnika, koji se je preko Kamenice spustio prema Drvaru, pravo za leđa našem I bataljonu. Odmah je izdato naređenje Štabu III bataljona da udari sa dve čete bočno neprijatelju, kako bi privukao na sebe pažnju da bi omogućili I bataljonu povlačenje, što je i učinjeno. I bataljon se povukao u pravcu Paleža kota 1232, istočno od ceste Drvar — Resanovci, a III bataljon povukao se prema Kamenici, gdje je preko cijelog dana odmarao.

Istoga dana poslije podne neprijatelj se je od Vagana, preko Metle, spustio kolonom jačine oko 800 vojnika,⁸ koji je onemogućio I bataljonu da pređe u sastav Brigade. Istoga dana izdato je naređenje od strane toga Štaba da se naša Brigada prebaci u toku noći na odsjek Vidovo Selo — Mokronoge. Izvršene su pripreme i oko 19 časova jedan vod iz I bataljona sa komesarom čete upućen je da uhvati vezu sa svojim bataljonom i da štabovima I i II bataljona uruči naređenje kojim pravcem treba da krenu, a u 20 časova sa III i IV bataljonom i Štabom Brigade krenuli smo preko Gornjih Kamenica, Omar, Bajići, Tomići, kod Runjevice izašli na cestu Drvar — Mokronoge i smjestili se sa bataljonima u Musiće i Vidovo Selo. Tamo se nalazio jedan bataljon IX Divizije. Neprijatelj je poslije podne oko 3 časa ispadao iz Drvara i zauzeo Runjevicu. IV bataljon vršio je napad na njih i neprijatelj je bio povraćen u Sipovljane. Istoga dana uhvaćena je veza sa Štabom Korpusa⁹ i dobili smo zadatak da zatvaramo pravac Drvar — Potoci. Oko 20 časova izdato je naređenje III bataljonu da se prebaci sjeverno od Mokronoga na liniju Culinovača — Mokronoške Kolibe (kota 857), a IV bataljon da jednu četvu ostavi na Visuću, južno od ceste Drvar — Prekaja, a sa ostalim dijelovima da se prebaci sjeverno od Prekaje — Sjenokosa — Marčete.

Pošto cesta Drvar — Prekaja nije bila uopšte uništena, izdato je inžinjerskom vodu Divizije naređenje da uništi cestu istočno od Mokronoga.

Neprijatelj¹⁰ je napao četvu IV bataljona koja se nalazila na Visuću 27. V i, nakon kraće borbe, istu odbacio prema Vi-

⁸ Na tom pravcu dejstvovali su dijelovi njemačke 373. legionarske divizije (vidi knj. 25, dok. br. 137, napomena br. 6, 7 i 13).

⁹ Odnosi se na Stab 1. proleterskog korpusa NOVJ.

¹⁰ Vjerovatno se odnosi na dijelove 7. SS divizije (vidi dok. br. 124 i knj. 25, dok. br. 184).

dovu Selu. Jačina neprijatelja bila je oko 6—700 vojnika, a zatim je produžio prema Prekaji i oko 2 časa poslije podne stigao u Prekaju. Poslije je vozio sa kamionima pješadiju tako da ih je moglo biti u jačini oko 1200 vojnika. Po dolasku u Prekaju, produžio je napad prema Marčetama, gdje su snage IV bataljona vodile borbu i, uz pomoć II bataljona Krajiške brigade¹¹, koji je udario bočno neprijatelja od pravca Bančevca, uspjeli smo neprijatelja povratiti u Skrbiće. Iste noći organizovali smo napad po naređenju Vrhovnog štaba. Imali smo dva krajiška bataljona i naš IV bataljon bez jedne čete, koja je bila južno od Prekaje. Napad je trebao otpočeti oko 1 čas poslije pola noći, ali isti nije uspio, pošto jedan krajiški bataljon nije uopšte napadao, pošto je komandant toga bataljona otišao u Stab Korpusa, te nismo imali uspjeha. Povukli smo se na položaj za odbranu, a III bataljonu izdato je naređenje da ostavi jednu četu sjeverno od Mokronoga, a da sa ostalim snagama dođe istočno od Velike Lunjevače gdje će biti kao Brigadna rezerva.

28. V. neprijatelj je dobio u Prekaji pojačanje sa tenkovima. Mi smo ponovo dobili [zadatak] da skoncentrišemo sva četiri bataljona, tj. dva naša i dva I proleterske divizije i da napadnemo neprijatelja, potučemo i uništimo. Odmah smo pristupili stvaranju plana i pripreme za napad na Prekaji, ali poslije podne situacija se izmjenila i od Štaba Korpusa dobili smo naređenje da ne napadamo već da izvršimo demonstrativni napad, pošto su se naše snage evakuisale iz Potoka na teritoriju VIII Korpusa: Podić — Preodac — Tičevo. Demonstrativni napad je izvršen. Iste noći oko 10 časova otišla su obadva Krajiška bataljona sa Korpusom napred navedenim pravcem a mi smo bacili III bataljon iz rezerve na položaj i povukli četu III bataljona koja je ostala sjeverno od Mokronoga.

29. V. neprijatelj iz Prekaje nije kretao nikuda. Snage naše iz Potoka evakuisale su se u raznim pravcima, a neprijatelj je u toku 28. kasno sa jakim snagama rasuo se po šumi od Lisine prema Potocima, to smo mi donijeli odluku da se sa ova dva bataljona i ostalim dijelovima naše Brigade povučemo u pravcu Otaševca. Povlačenje je izvršeno u 6 časova istoga dana. Isto smo uputili jednu patrolu sa odgovornim drugovima južno od Prekaje da upozna I i II bataljon sa našim povlačenjem i gdje treba da krenu. Bataljoni su oko 11 časova, oni koji su bili sa Štabom Brigade, stigli u Otaševac i oko 20 časova krenuli preko ceste Drvar — Petrovac u Zaglavicu.

¹¹ Riječ je o 3. proleterskoj (krajiškoj) brigadi. O njenim dejstvima vidi dok. br. 38.

30. V. bataljoni i Stab Brigade nalazili su se u Zaglavici [na] odmoru i izvršili su pokret u 17 časova za Korita — Trubar. Istoga dana borba nije vođena nikako.

Ishod borbe. Akcija na Drvar može se reći da je uspjela s tim što smo uspjeli da u sadejstvu ostalih jedinica spasimo naš Vrhovni štab i nanesimo neprijatelju teške gubitke, dočim borbe oko Prekaje nisu uspjele. Razlog tome je što smo dozvolili da nam se bataljoni razdvoje, a i ova dva bataljona [koja su bila sa Štabom Brigade] nisu bila potpuna, jer su iz njih čete i vodovi upućivani za obezbjeđenje ranjenika, pregon stoke itd. a inače su bili izmoreni sa maršom, borbom i nespavanjem, tako da se slobodno može reći da nisu momentalno predstavljali nikakvu udarnu snagu.

Ratni plijen. U ovim borbama zarobljeno je: 1 njemački bacač 81 mm sa 120 mina, 8 raznih »Saraca«, od kojih su 3 predata Pratećem bataljonu V. S., 7 šmajsera, 3 puške kal. 7,9 mm, 190 raznih pištolja, 1 dvogled, 25.000 metaka kal. 7,9 mm., 45 ručnih bombi, 6 čizama, 9 cipela, 4 šinjela, 9 bluza, 3 hlače i 4 para veša.

Gubitci neprijatelja. U ovim borbama nanešeni su neprijatelju dubitci, u sadejstvu ostalih jedinica, oko 130 u mrtvima, a isto tako može se slobodno reći i u ranjenima.

Sopstveni gubitci u oružju. 1 mali talijanski bacač 45 mm., 15 mauzer pušaka, koje su odnijeli dezertteri, koje se nijesu mogle izvući i kod nestalih drugova. 1 ruski šmajser je također izgubljen.

U svim ovim borbama imali smo 24 mrtva druga, 46 ranjenih drugova, među kojima i komandant Brigade. Među ranjenim bilo je oko 20 teže ranjenih, a većina ih je lakše ranjeno i već se veliki broj povratio u jedinicu.

Kritički osvrt. Akcija na Drvar nije u potpunosti uspjela. Razlog tome je što smo mi dosta kasno stigli sa Brigadom, već kada se neprijatelj sredio. Držanje Štabova bataljona bilo je prilično, izuzev III bataljona koji nije bio dovoljno energičan. Držanje boraca je bilo dosta dobro, ali moglo se je zapaziti nepoštivanje neprijateljske vatre, trčanje po položajima bez potrebe. Kada krenu u napad iz dalekog odstojanja galame, viču »napred«, »juriš«, što sve ide u korist neprijatelju. Stab Brigade i poslije izbacivanja iz stroja druga majora Sijana na Drvaru se prilično snašao, dočim kod Prekaje nismo se dovoljno snašli, razlog što nismo imali jedinice, tj. Brigadu u rukama, a Vrhovni štab postavljao je strogo pred nas teške zadatke. Veza za vreme same borbe bila je preko kurira i nije bila stalna. Intendantura u ovim borbama uopšte nije zadovoljila, kao ni brigadni sanitet, koji je bio rastjeran od neprijatelja.

Hrana za vreme borbe bila je nikakva. Na akciju je uticala u toku dana najviše neprijateljska avijacija, a u toku noći neprijatelj je koristio jake rovove na groblju koje su naši gradili za odbranu. Vrijeme je bilo lijepo.

Utrošak municije i materijala.

U ovim borbama utrošeno je:

kal. 7,9 mm	21163	metka
kal. 6,5 mm	2796	<i>n</i>
kal. 7 mm	965	<i>n</i>
kal. 8 mm	1930	<i>n</i>
kal. 9 mm za (šmajsere)	520	<i>n</i>
kal. 7,65 mm za (šmajsere)	350	<i>n</i>
kal. 12 mm (prot. kol.)	20	<i>ti</i>

Ofanzivnih bombi potrošeno je 110, a defanzivnih 62.—

Za male talijanske bacače potrošeno je 177 mina, a za teške bacače 81 mm 120 mina. Za engleske bacače 61 mm 41 mina.

U borbi su se istakle I i III četa I bataljona i III četa III bataljona, I četa IV bataljona a naročito I vod iste čete.

U prilogu se dostavlja lista gubitaka.—

Napomena. Među poginulim neprijateljskim vojnicima nalazi se jedan viši oficir kod kojeg su nađeni svi dokumenti o rasporedu naših snaga, mjesto V. S. i ostalih organizacija i čitavi plan za napad, kojega je II bataljon predao Štabu Korpusa. Isto su poginula dva niža oficira i jedan podoficir.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Goj.^ž S. Milekić

Zamj. K-danta, kapetan
D.¹³ Zaklan

(M. P.)

Gojko
" Dmitar

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 5.
JUNA 1944. ŠTABOVIMA POTCINJENIH BRIGADA DA OBE-
ZBIJEDE TRANSPORTOVANJE RANJENIKA S KUPREŠKOG
POLJA U PREKOMORSKE BAZE I PREBACE SVOJE JEDI-
NICE RADI DEJSTVA ISTOČNO OD KOMUNIKACIJE SU-
JICA — KUPRES — BOGOJNO'

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE

Broj si.
5 juna 1944 g.
u 16,30 č.

Š t a b o v i m a : I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE BRIGADE
XIII PROLETERSKE BRIGADE

1.— Noćas 5/6 o. m. saveznički avioni prebaciće sa Ku-
preškog Polja naše ranjenike i bolesnike u prekomorske baze.
Za obezbeđenje ovoga služiće I i XIII Proleterska brigada. III
Proleterska brigada, pak, sa Diviziskom bolnicom i Korpusnom
i Diviziskom baterijom dobila je naređenje da odmah krene
preko Komunikacije Bugojno — Kupreško Polje i da se postavi
na prostoru Vrata — Stožer — Otinovci — Brda — Relić —
D. Vukovsko sa zadatkom da sa te prostorije obezbedi pravac
Bugojno — Kupres i ostale pravce koji od Bugojna i doline
r. Vrbasa vode ka liniji Stožer — Mračaj — Vukovsko.²

2.— U pogledu obezbeđenja aerodroma u Kupreškom
Polju za noćas postupiti po sledećem:

I Proleterska brigada postaviće svoja dva bataljona na
prostoru Todorovića Košara — Ilića Košara — Milovac Košara
— Vukokolje — Razvale za zatvaranje pravaca koji ka Ku-
preškom Polju vode od masiva Vitorog planine.

Sa svim ostalim delovima i sa Sanitetom, Intendanturom
i radnim vodovima Štab 1 Proleterske brigade organizovaće
pokret za prelazak komunikacije Bugojno — Kupreško Polje.
Sa sadanje prostorije na ovaj marš te jedinice krenuće u 22
časa danas 5 o. m. Po prelasku komunikacije I Proleterska bri-
gada postaviće se na prostoru Zanolina — Vukovsko — Ra-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 35-1,
k. 712.

² Vidi dok. br. 103.

duša planina, sa zadatkom izviđanja i obezbeđenja prema susjednim neprijateljskim garnizonima na komunikaciji koja ide dolinom r. Vrbas i r. Rama. Svojim zaštitnicama obezbediti prostor Zanolina — Vukovsko.³

Bataljoni I Proleterske brigade koji ostaju na obezbeđenju aerodroma u Kupreškom Polju napustiće taj zadatak i krenuti sa određene prostorije 6 o. m. u 4 časa izjutra. Ovi bataljoni dalji pokret vršiće za glavninom brigade i postaviti se na novom sektoru dodeljenom I Proleterskoj brigadi.⁴

XIII Proleterska brigada sa glavninom svojih jedinica ostaće na prostoru M. Vitorog — Slana Kosa — Bojna — Crni Vrh sve do 6 o. m. do 4 časa izjutra na zadatku zaštite aerodroma u Kupreškom Polju sa pravaca M. Vitorog — Pribelja — Hrbaljina.⁵

Jedan bataljon ove brigade⁶ postavljen je kod Malovana na zatvaranju pravca od Sujice ka Kupreškom Polju za sve vreme prelaska jedinica ove Divizije istočno od komunikacije Bugojno — Sujica.

Glavnina XIII Brigade napustiće zadatak zaštite aerodroma i krenuti sa prostorije M. Vitorog — Crni Vrh 6 o. m. u 4 časa izjutra severoistočnim padinama Hrbljine i Cincara i preći komunikaciju Duvno — Kupres na sektoru između Sujice i G. Malovana. Po prelazu ove komunikacije cela XIII brigada postaviće se na prostoru severno od komunikacije Prozor — Duvno na prostoru Paklena planina — Razvršće — Rudo Polje — Ravašnica — Sjenokos — Lalića Brdo. Na prostoriji Paklena planina ostaviti samo manje delove koji će zaprečiti i minirati cestu Duvno — Mokronoge — Ravno. Zadatak glavnine brigade je da sa prostorije Lalića Brdo — Sjenokos — Ravašnica — Razvršće — Rudo Polje izviđa ka dolini r. Rame i zatvara pravce koji sa istoka vode ka Ravnom. Komunikaciju Prozor — Ravno dobro porušiti i minirati. Imati u vidu da ovom komunikacijom neprijatelj vrši ispade tenkovima preko Prozora i Sćita.

3.— Grupa od dva bataljona I Proleterske brigade koji ostaju na zaštiti aerodroma zatvaraće i pravce koji od Janja

³ Opširnije o izvršenju zadataka postavljenih ovim naređenjem 1. proleterskoj brigadi vidi izvještaj njenog Štaba od 9. jula 1944. Taj izvještaj će biti objavljen u 27. knjizi.

⁴ O tome vidi izvještaj Štaba 2. bataljona 1. proleterske brigade od 6. juna 1944. u Arhivu VII, reg. br. 23-2/II, k. 713.

⁵ O dejstvu i rasporedu te brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 6. juna 1944. u Arhivu VII, reg. br. 12—2, k. 729a i od 8. jula 1944. u 27. knjizi.

⁶ To je bio 4. bataljon.

vode ka Kupreškom Polju za sve vreme koje je predviđeno da ostanu na tom zadatku.

Po završenom radu na aerodromu Stab XIII Proleterske brigade prihvatiće Engleze⁷ i jedan svoj vod koji će biti na aerodromu za sve vreme prijema i otpremanja aviona; Engleze pridružiti Štabu brigade a kasnije nama.

4.— Stab XIII Proleterske brigade odrediće potrebne delove za pomoć na aerodromu. Za ovo se mogu upotrebiti i dve čete Slovenaca koje su dosada bile u zaštiti Divizijske bolnice, a koje će pak do mraka stići na aerodrom. I te delove u 4 sata izjutra 6 o. m. priključiti glavnini brigade u njenom daljnjem pokretu.

5.— Stab XIII Proleterske brigade 6 o. m. od 2 do 4 časa izjutra može ostaviti samo jedan bataljon na zatvaranju pravaca ka Kupreškom Polju a sa ostalim delovima u dva časa otpočeti naređeni marš.

6.— Stab ove Divizije i Stab I Proleterskog Korpusa krenuće na novu prostoriju sa sadanjeg mesta u 22 časa sa glavninom I Proleterske brigade koja u to vreme kreće. Po prelasku komunikacije ovaj Stab postaviće se između Vukovskog i Raduše planine na početku mesta zvanog Gaj Javorje, blizu izvora koji se nalazi na jedan kilometar zapadno od Varda (k. 1503). Sve jedinice po prelasku komunikacije dostaviće nam izvještaj o tome kao i o rasporedu svojih jedinica i prikupljenim podacima o neprijatelju. Svi Štabovi brigada obavezno će održavati redovnu radio vezu.

7.— Nemamo tačnih podataka o stanju neprijateljskih garnizona u dolini r. Vrbasa i Rame. Pre nekoliko dana neprijatelj je dolinom Vrbasa bio prodro u G. Vakuf a uz dolinu r. Rame do Prozora, odakle je sa nekoliko tenkova vršio ispadе ka Sćitu. Stab X Divizije radiogramom nas je obavestio...⁸ o. m. da je neprijatelj proteran iz G. Vakufa i Prozora. No, jednovremeno je javio o nekoj neprijateljskoj koloni nepoznate jačine koja je od Travnika išla ka Rastovu.

Radi ovoga Štabovi brigada odmah po izbijanju na novi sektor proveriće situaciju u dolini r. Vrbasa i Rame, jednovremeno obezbeđujući i od tog pravca svoj novi sektor.

Sada smo pbavešteni da je X Divizija juče uputila sledeći radiogram: »U Bugojnu, D. Vakufu i Travniku veći broj neprijatelja sa jačom motorizacijom. U Prozoru neprijatelj. Oko G. Vakufa vode se borbe.«⁹

⁷ Vjerovatno članove engleske vojne misije.

⁸ U originalu je ostavljeno mjesto da se naknadno dopise datum.

⁹ Vidi Arhiv VII. reg. br. 27/358-1, k. 372.

8.— Po izbijanju na novu prostoriju Štabovi brigada moraju učvrstiti vezu sa svim svojim jedinicama i omogućiti dejstvo svih jedinica u pravcima gdje se na to ukaže potreba.

Dalji pravac naše Divizije jeste prelazak komunikacije Bugojno — Gornji Vakuf — Prozor i dejstvo sa prostorije istočno od te linije. Radi toga na prostoru između Kupreškog Polja i doline Vrbasa i Rame ostaćemo samo najnužnije vreme, potrebno za kratak odmor jedinica i organizaciju daljeg pokreta i dejstva.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
V. Šćekić

NAČELNIK
ppukovnik,
Moma Đurić

KOMANDANT
pukovnik,
VJ.^{1*}

(M. P.)

BR. 25

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. DIVIZIJE OD 5. JUNA 1944. ŠTABU
5. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA JEDINICA DIVIZIJE U
BOSANSKOJ KRAJINI¹

Š T A B
IV DIVIZIJE 5. KORPUSA
N. O. V. J.
Str. Pov. Br. 228
Dne 5. VI 1944. g.

Mjesečni izvještaj za mjesec maj dostavlja se.—

ŠTABU V KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
(Operativni odsjek)

P o l o ž a j

U toku ovoga mjeseca naše jedinice imale su doticaj sa neprijateljem.

26. IV. 1944 Snage 1 bataljona XI brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je pošao iz uporišta Brežičani

¹⁰ Vaso Jovanović

¹ Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8—3, k. 768 a.

i Dragotinje na oslobođenu teritoriju. Neprijatelj je bio protjeran uz gubitke od 6 ubijenih i više ranjenih. Naši bez gubitaka.²

Diverzantska četa Kozarskog odreda digla je u zrak jedan neprijateljski voz sa 6 vagona sa radnicima za opravku pruge i vojnicima za osiguranje. Gubici neprijatelja 25 mrtvih i više ranjenih. Naši bez gubitaka.

27. IV. 1944 Snage IV bataljona VI brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je nadirao od Krupe prema Suvaji. Nakon 6 časova borbe neprijatelj je povraćen u svoje uporište.³ Borba je vođena sa 1 ustaškom bojnom.

U ovoj borbi naši gubici su slijedeći: poginula su dva podof., ranjeno 3 borca i 1 podoficir. Neprijatelj 8 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

1. bataljon XI brigade vodio je borbe sa neprijateljem na Milašinovica glavici i Vraniću sa neprijateljem koji je osiguravao prugu i cestu Prijedor — Bos. Novi. Neprijatelj je protjeran uz gubitke 4 ubijena, i 2 ranjena vojnika. Snage IV bataljona iste brigade postavile su zasjedu na koju je naišla neprijateljska patrola i tom prilikom je ubijen 1 neprijateljski vojnik. Plijen 1 karabin i 60 metaka.⁴

Snage Kozarskog odreda odbile su pokušaj neprijatelja da izađe iz bunkera kod Dubice. Ubijena 2 neprijateljska vojnika.⁵

28. IV. 1944 Snage 3 bataljona XI brigade na pruži Bos. Novi — Prijedor digle su u vazduh jedan neprijateljski voz fna] koji je zatim otvorena plotunska paljba. Voz je bio transportni i vozio je neprijateljsku vojsku.

Ubijeno je 100 i ranjeno 150 neprijateljskih vojnika. Prema izjavi naknadno zarobljenih neprijateljskih vojnika u redovima neprijateljske vojske se govori da takvu katastrofu nisu doživili na našim prugama. Bataljon je imao 1 poginulog i 6

² Opširnije o tome vidi knj. 24, dok. br. 136.

³ Vidi knj. 24, dok. br. 143.

⁴ • i ¹⁴ Opširnije o tim dejstvima 11. krajiške NOU brigade vidi knj. 25, dok. br. 125.

⁵ i ' O tim dejstvima Kozarskog NOP odreda vidi izvještaj Štaba odreda od 10. maja u Arhivu VII, reg. br. 22—3, k. 1625.

ranjenih. Uništeno je 10 vagona. Plijena nije bilo zbog brze intervencije neprijatelja iz okolnih uporišta.[®]

Podgrmečki odred vodio je borbu sa neprijateljem koji je krenuo prema Bulinoj Glavi i Buršaćevoj Glavi. Borba je trajala 7 časova. Neprijatelj je povraćen uz gubitke 15 mrtvih i 15 ranjenih. Naši gubitci 3 mrtva i 1 ranjen.

Kozarski odred odbio ponovni pokušaj neprijateljskih vojnika i zaplijenio 600 metaka.

Neprijatelj iz Jasenovca i Orahove, uglavnom ustaše, prodro je na oslobođenu teritoriju u selo Jablanicu, Bijakovac i Pucare, u Jablanici zapalio nekoliko kuća i ubio ženu i dijete. Gradiško-Ljevcanski odred odmah je pošao u pravcu neprijatelja koji je pred našim snagama pobjegao bez borbe.

29. IV. 1944 Snage Kozarskog odreda vršile su pretres sela Zivaje u potrazi [za] četničkom bandom. Tom prilikom zarobljen je jedan četnički komandant, 2 organizatora i 6 četnika koji su dobrovoljno ostali u našim redovima. Prva trojica su likvidirani. Tom prilikom zarobljeno je 5 karabina, 17 bombi i 350 metaka. Istoga dana došlo je do sukoba sa neprijateljem kod Dubice kojom prilikom je poginuo 1 naš drug i 1 ranjen. Diverzantska četa istog odreda digla je u vazduh jednu lokomotivu sa dva vagona na pruzi Bos. Novi — Kostajnica. Uništeno 10 lokomotiva i 2 vagona, ubijeno 8 Čerkeza. Saobraćaj [u prekidu] 10 sati.—

30. IV. 1944 IV bataljon VI brigade vodio je borbu sa neprijateljskim snagama koje su nadirale od Krupe prema Suvaji. Nakon 2 sata borbe neprijatelj je povraćen na polazne položaje.⁷ U ovoj borbi naši gubitci su bili 2 mrtva, 1 nestao i 1 ranjen. Tačan broj neprijateljskih vojnika, ubijenih i ranjenih, nije ustanovljen, a primijećeno je da su neprijateljski vojnici pri povlačenju nosili oko 15 nosila. Plijena nije bilo. Mi smo izgubili 1 puško-mitraljez, 1 mali bacač i 1 karabin.

I bataljon XI brigade vršio je akciju na neprijateljsko uporište Mašići. Uporište nije likvidirano. Ubijena su 3—4 oružnika a naš 1 drug lakše ranjen.

⁷ Vidi knj. 25, dok. br. 8.

Snage Gradiško-Ljevčanskog odreda kod Topole dočekale su 1 neprijateljski kamion. Ubijena su 3 neprijateljska vojnika od kojih 2 podoficira. Zarobljeno 2 karabina, 1 šmajser, 2 pištolja, nešto puščane municije, 25 kg. soli, 3 vojnička kazana, 1 šatorsko krilo. Kamion je spaljen.

1. maj 1944 Zaseda VI brigade ubila je 4 neprijateljska vojnika na sektoru Krupe. Ubijeni vojnici pripadali su 5 satniji 2 bojne 11 p. pukovnije. Naši bez gubitaka.

2 bataljon 11 brigade vodio je borbu sa neprijateljem koji je u jačini od dvije satnije ustaša i oko 50 četnika izašao iz Prijedora u s. Palančište sa namjerom da pljačka. Neprijatelj je protjeran uz gubitke 2 ubijena i 3 ranjena. Naš 1 borac lakše ranjen. Istoga dana snage IV bataljona iste brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je došao iz Prijedora, izašao u s. Dragotinju i Marine sa namjerom da pljačka. Neprijatelj je protjeran uz gubitke 10 ubijenih i 20 ranjenih. Naši gubitci: 1 poginuo i 3 ranjena, od kojih je 1 umro u bolnici.

U svim jedinicama a često i u zajednici sa narodom proslavljen je 1. maj.

2. maj 1944 IV bataljon XI brigade izvršio je akciju na neprijateljske položaje ispod Milašinovića Glavice, protjeravši neprijatelja iz rovova.

Dio snaga Kozarskog odreda razrušio je između Kozarca i Petrovog Gaja 5 km. željezničke pruge. Diverzantska grupa istoga odreda na pruzi Novi — Kostajnica porušila je 50 m. željezničke pruge kao i 20 metara telefonske linije.

Dio snaga Gradiško-Ljevčanskog odreda izvršio je pretres uz gonjenje ustaške bande u s. Sircima. Neprijatelj je davao otpor i njegovi gubitci su nepoznati. Naši bez gubitaka.

3. maj 1944 Od mina koje su postavile naše snage na pruzi Dobrljin — Volinja ubijeno je 10 neprijateljskih vojnika. Istoga dana na pruzi Bos. Novi — Prijedor dio snaga XI brigade minirao je voz poslije čega je povedena borba sa neprijateljem koji je istrčao iz voza. Neprijateljski gubitci: 15 ubijenih i više ranjenih i 4 ubijena željezničara. Uništena je jedna lokomotiva i dva vagona.

Naši gubitci: 4 poginula i 5 ranjenih, od kojih 1 na putu za bolnicu umro.

Diverzantska četa Kozarskog odreda digla je u zrak na pruzi Novi — Dobrljin 155 m. željezničke pruge. Saobraćaj je bio obustavljen 16 sati.

Snage Gradiško-Ljevčanskog odreda progonile su četničko-ustaške bande u selima Cikule i Turske Dubrave. Uhvaćeno je nekoliko bandita koji su predati vojno-pozadinskim vlastima na daljnji postupak. Neprijatelj je dao žestoki otpor. Naši bez gubitaka.

4. maj 1944 Snage 2 bataljona XI brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je izašao iz Prijedora u pravcu Čele.⁸ Neprijatelj je odbijen uz gubitke 10 ubijenih i više ranjenih vojnika.

Snage 3 bataljona iste brigade vodile su borbu istoga dana na Pastirevu. Neprijatelj je odbijen uz gubitke 6 ubijenih i više ranjenih., Naši gubitci 2 lakše ranjena.

5. maj 1944 Dio snaga VI brigade krenuo je u akciju na četnike u s. Rudice. Četnici su pobjegli bez borbe prije dolaska naših snaga. U sukobu patrola ubijen je 1 četnik i ranjen 1 naš drug. Snage XI brigade u zasjedi u D. Garevcima ubile su 2 četnika i 1 ustašu. Miniran je jedan neprijateljski voz na pruzi Prijedor — Bos. Novi. Uništeno 3 vagona, te ubijeno i ranjeno 15 neprijateljskih vojnika. Ista pruga prekinuta je na pet mjesta. U svim ovim akcijama naši bez gubitaka.

Diverzantska grupa Podgrmečkog odreda izbacila je iz šina jedan neprijateljski voz na pruzi Prijedor — Bos. Novi između Blagaja i Svodne. Oštećena dva vagona sa pijeskom.

Diverzantska četa Kozarskog odreda minirala je dva voza i to jedan na pruzi Blagaj — Prijedor, a drugi na pruzi Novi — Dobrljin. Uništeno je 9 vagona sa ratnim materijalom.⁹ Naši bez gubitaka.

6. V. 1944 Zasjeda VIII brigade u selu Gradini ubila je jednog četnika. Snage XI brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je sa jakim kolonama kretao

⁸ i " U to vrijeme na tom sektoru dejstvovala su snage njemačke 373. legionarske divizije »Tigar«. Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 125, napomene 4, 5, 9 i 10.

od Banje Luke za Prijedor, kao i kolonom koja je iz Prijedora pošla za Kozarac u susret koloni koja je išla iz Banje Luke. Neprijatelj je uspio ući u Kozarac. U toj borbi neprijatelj je imao oko 25 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci: 5 ranjenih. Drugi dio snaga iste brigade vodio je borbu sa neprijateljem na Pastirevu i istog protjerao nazad u Dobrljin. Ubijena 3 neprijateljska vojnika. Naši bez gubitaka. Plijen 3 jahaća konja sa opremom, 3 šatorska krila, 1 signalni pištolj.

Snage Kozarskog odreda natjerale su u bjegstvo neprijatelja koji je iz Dubice izašao u pljačku na teren Ravljanske opštine.

Gubitci neprijatelja nepoznati. Naši bez gubitaka.

7. V. 1944 Neprijatelj u jačini 150 turskih četnika,¹⁰ 50 Nijemaca i nešto domobrana izvršio je napad na Hambarine. Ovaj položaj držao je naš 3. bataljon VIII brigade; isti je u toku noći otišao prema Krupi a položaj bataljona zauzela je jedna četa 4 bataljona iste brigade. Četa je morala pod pritiskom neprijatelja da odstupi dok nije pristigao jedan bataljon iste brigade koji je primorao neprijatelja da odstupi za Prijedor. U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 12 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav i 2 ranjena. Neprijatelju je pao u ruke komandir 2. čete 5. bataljona VIII brigade poručnik Hazim Mujagić. Okolnosti pod kojima je zarobljen nisu nam još poznate

Patrola 1. bataljona XI brigade sačekana je od četničke zasjeđe na Simatovića Glavici¹¹ i tom prilikom poginula su 3 borca i izgubljena 2 karabina.

Neprijatelj je napao na snage Gradiško-Ljevučanskog odreda u s. Miljevcima i Turjaku. Ubijeno je 4 a ranjeno 7 neprijateljskih vojnika. Naši gubitci 2 lakše ranjena.¹²

8. V. 1944 Neprijatelj je u 4 časa napao na položaj Rakovčani — Hambarine. Napad je izvršila i neprija-

¹⁰ Odnosi se na Muslimansku miliciju, koja je sarađivala sa okupatorom.

¹¹ Nije pronađena na karti 1 : 100.000.

¹² O toj borbi, kao i o drugim dejstvima Gradiško-ljevučanskog NOP odreda od 27. aprila do 13. maja, vidi izvještaj njegovog Štaba u Arhivu VII, reg. br. 20—17 k. 1626.

teljska motorizacija cestom od Prijedora prema Sanskom Mostu¹³ Napad su izvršili Nijemci, turski četnici i milicija iz Stare Rijeke. Neprijatelj je uspio da se pod borbom, koja je trajala od 4 sata ujutro do uveče, probije cestom do Koprivne. Neprijatelj, koji je napadao na položaj Bišćani, nije mogao prodrijeti sve dok naše snage nisu bile primorane uslijed bočnog obuhvata da odstupe. Također se neprijatelj prebacio preko vode i u Cikotama ali ni oni nisu mogli prodrijeti dok se naše snage nisu povukle. Naše snage bile su primorane da se povuku pošto je neprijatelj zauzeo Mišku Glavu i spuštao se ka Surkovcu tako da je došao za leđa našim snagama koje su bile prema Prijedoru.

Ova neprijateljska kolona uspjela je prodrijeti i u Ljubiju. Istog dana borbu su vodile i snage XI brigade na cesti Prijedor — Sanski Most. U ovoj borbi VIII brigada nanijela je neprijatelju 30 mrtvih i 45 ranjenih uz vlastite gubitke od 7 mrtvih i 4 ranjena. XI brigada nanijela je neprijatelju nepoznat broj gubitaka dok je sama imala 2 ranjena druga.

Položaj prema Miskoj glavi i Radomirovcu držao je jedan dio snaga Podgrmečkog odreda koje su se morale povući uslijed nadmoćnosti neprijatelja. U toj borbi ubijeno je 12 neprijateljskih vojnika i 7 ranjenih, a vlastiti gubitci 1 poginuo i 2 ranjena, 1 bivši domobran prebjegao neprijatelju.

Neprijatelj se prebacio preko Sane i popalio nekoliko kuća u s. Bistrici. Dio snaga Podgrmečkog odreda napao je na neprijatelja i povratio ga u njegove polazne baze. Neprijateljski gubitci 9 mrtvih i 14 ranjenih.

9. V. 1944 Diverzantska četa Kozarskog odreda digla je na pruzi [Bos.] Novi — Dobrljin jedan neprijateljski voz sa dva vagona.

10. V. 1944 Snage VIII brigade napale su neprijatelja koji se nalazio na visovima iznad Ljubije. Nakon borbe od jednog sata neprijatelj je protjeran u Ljubiju i njegovi gubitci bili su 7 mrtvih i 4 ranjena. Među mrtvima nalazio se jedan njemački oficir, a također i ranjen 1 njemački oficir i bandit Jago Čavlović, vođa milicije.

11. V. 1944 Neprijatelj je iz raznih pravaca udario na naše snage koje su se nalazile prema njemu na liniji Ljubija — Sanski Most, Prijedor, Sanski Most. Dio snaga VIII brigade vratio je neprijateljsku kolonu koja je pošla iz Ljubije u pravcu Briševa. Neprijatelj je imao 3 mrtva i 5 ranjenih. Naši gubitci 1 ranjen.

Snage 3. i 4. bataljona XI brigade vodile su borbu sa neprijateljem koji je nastupao jednom kolonom cestom Sanski Most — Prijedor odvojivši jedan dio snaga i prebacivši ih preko rijeke Sane kod Pejića. Druga neprijateljska motorizovana kolona išla je iz Prijedora za Kozarac preko stanice Kozarac na Maričku, nastupajući prema Rakelićima i Tomašići. Treća kolona nastupala je iz Prijedora prema Čeli. Namjera neprijatelja bila je da obruči naše snage koje su se nalazile na položaju prema Prijedoru. U čemu je i uspio i naše snage 3. i 4. bataljon XI brigade bile su primorane da se probijaju [iz obruča]. Proboj je izvršen na rijeci Gomjenici preko pruge Prijedor — Kozarac za Kozar.¹⁴

U ovom proboju imali smo slijedeće gubitke: 14 poginulih, 39 ranjenih, 94 nestala, 10 pobjeglo, 2 teška bacača, 2 ručne bombe, 2 teška mitraljeza, 1 laki mitraljez, 3 puškomitraljeza, 51 karabin i još ostale sitne spremne. Neprijatelj je imao 15 poginulih i više ranjenih vojnika. Istoga dana neprijatelju je uspjelo da sa jednom manjom motorizovanim kolonom proдре u Sanski Most ali je poslije kraćeg zadržavanja još istoga dana povukao se u svoja uporišta Ljubiju i Prijedor.

Dio snaga VI brigade sa diverzantskom četom Podgrmečkog odreda u zasjedi na pruži Bihać — Krupa ubili su 4 neprijateljska vojnika.¹⁵

12. V. 1944 Snage Kozarskog odreda protjerale su pljačkašku bandu i oteli im opljačkanu stoku koju je banda uzela od našeg naroda.

Diverzantska četa Gradiško-Ljevčanskog odreda digla je neprijateljski voz između Prijedora i [Bos.] Novog. Uništena je jedna lokomotiva i 4 vagona. Neprijateljski gubitci nepoznati. Naših gubitaka nije bilo.

i5 } i6 Opširnije o dejstvima 6. krajiške NOU brigade u maju vidi knj. 25, dok. br. 150.

13. V. 1944 Došlo je do sukoba između dijelova VIII brigade i neprijatelja iznad Ljubije. 1 naš drug poginuo i 1 nestao.
- Jedan dio snaga XI brigade vodio je istoga dana borbu sa neprijateljem i prisilio ga da se povuče u Ljubiju. Gubitci neprijatelja nepoznati. Naši bez gubitaka
- Diverzantska četa Podgrmečkog odreda izbacila je iz šina jedan neprijateljski voz na pruzi [Bos.] Krupa — Bihać. Uništena su 3 vagona sa materijalom i vojskom.
- Diverzantska četa Kozarskog odreda podbacila je minu pod njemački oklopni vlak i tom prilikom digla u zrak lokomotivu, 5 običnih i 1 blindirani vagon. Neprijatelj je imao 20 mrtvih Nijemaca i 2 željezničara.
- Jedna četa Gradiško-Ljevčanskog odreda ubila je jednog ustašu.
14. V. 1944 Dio snaga VI brigade na pruzi Bihać — Bos. Krupa digao je minom voz, uništen je jedan vagon a dva oštećena. Ubijena 3 neprijateljska vojnika.
- Jedan dio snaga VIII brigade vodio je borbu sa jednom satnijom neprijateljskih vojnika i tom prilikom ubijeno 9 neprijateljskih vojnika.
- Dio snaga XI brigade vodio je borbu sa neprijateljem koji je krenuo iz Ljubije prema Sanskom Mostu. U borbi koja je trajala 3 sata neprijatelj je odbijen uz gubitke 22 ubijena i 29 ranjeno.
- Zaplijenjeno 1 šinjel, 1 karabin, 1 tromblon, 500 metaka. Naši gubitci: 1 teže i 5 lakše ranjenih drugova.
- Jedna grupa bandita iz Otoke izašla je u Srednji Bušević, zapalila dvije staje i ubila dva civila. Snage Podgrmečkog odreda došle su u tom pravcu, neprijatelj je pobjegao bez borbe.
15. V. 1944 Turski četnici u jačini od 150 ljudi krenuli su iz Zecova u pravcu Rasavaca. Dočekao ih je jedan dio snaga VIII brigade i vratio nazad. Neprijatelj je imao 2 mrtva i 3 ranjena. Naši bez gubitaka.
- Istoga dana neprijatelj je iz Ljubije krenuo i sukobio se sa dijelovima snaga VIII brigade, tom prilikom su ubijena 4 i 5 ranjeno neprijateljskih vojnika. Naš jedan drug lakše ranjen. Neprijatelj vraćen u Ljubiju.

- // r , i i u ü Diverzantska četa Gradiško-Ljevcanskog odreda digla jedan neprijateljski voz na pruzi Prijedor — Bos. Novi. Uništena je lokomotiva, 4 vagona; 70 neprijateljskih vojnika ubijeno i ranjeno.
16. V. 1944 Snage 2. bataljona XI brigade došle su u sukob sa četnicima u selu Busnovi. Ubijena su 3 četnika. Plijen 1 karabin, 1 pištolj, 6 ručnih bombi i nešto ostale sitne spremne.
- Diverzantska četa Kozarskog odreda na pruzi Bos. Novi — Prijedor kod Brežićana digla je jedan voz i uništila dva vagona. Broj neprijateljskih žrtava nepoznat. Iste noći srušeno je 104 metra željezničke pruge.
- Udarna grupa Gradiško-Ljevcanskog odreda u selu Lamincima zarobila je od civilne straže dva karabina i 60 metaka.
17. V. 1944 Jedan dio snaga XI brigade u sukobu sa četnicima na Panića groblju ubili su dva četnika. Naši bez gubitaka.
- Diverzantska četa Podgrmečkog odreda na pruzi Bihać — Krupa kod Pokoja izbacila je jedan neprijateljski voz iz šina. Uništeno je 6 vagona sa životnim namirnicama i ostalim ratnim materijalom. Istoga dana dignut je i drugi voz koji je naišao od Krupe gdje je uništeno 4 vagona sa materijalom.
18. V. 1944 Zaseda sa minom na komunikaciji Bihać — Bos. Krupa VI brigade dočekala je neprijatelje i što minom a što puščanom i matralješkom vatrom ubijeno je 31 neprijateljski vojnik i nekoliko natjerano da skoče u Unu. Naši bez gubitaka.¹⁶
- Snage Kozarskog odreda odbile su napad ustaša iz Kostajnice. Tom prilikom je ubijeno 5 ustaša a broj ranjenih nepoznat. Naši bez gubitaka.
19. V. 1944 Dio snaga VI brigade vršio je akciju na neprijateljsko uporište Spahići, gdje je ubijeno 10 a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika. Naši gubitci 3 mrtva i 7 ranjenih. Plijena nije bilo.
- Diverzantska četa Gradiško-Ljevcanskog odreda digla je neprijateljski voz na pruzi između Prijedora i Bos. Novog. Uništena je jedna lokomotiva i 5 vagona. Neprijateljski gubitci 9 mrtvih i 14 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo.

20. V. 1944 Jedan dio snaga VI brigade vodio je borbu sa neprijateljem i nanio mu je gubitke 3 mrtva i 7 ranjeno. Naša jedna drugarica poginula.
 IV bataljon XI brigade vodio je borbu sa neprijateljem oko rudnika Ljubije i neprijatelj je imao 2 ranjena. Naši bez gubitaka.
 Diverzantska četa Kozarskog odreda podmetnula je minu na pruzi ali je istu neprijatelj pro-našao i akcija nije uspješna.
 Udarna grupa Gradiško-Ljevčanskog odreda ubila je jednog žandara i jednog zarobila. Zarobljena je jedna puška i 60 metaka i dvije bombe.
21. V. 1944 Jedinice ove divizije nisu imale dodira sa neprijateljem.
22. V. 1944 2. bataljon VIII brigade postavio je zasjedu kod Crnog jezera (cesta Bihać — Bos. Krupa). U 6 časova ujutro naišla je neprijateljska kolona od Bos. Krupe za Bihać. Kolona je bila sastavljena od 4 tenka, 3 borna kola, 7 kamiona i 150 vojnika.
 Borba je trajala 1 sat. Neprijatelj je napustio borna kola i tenkove i počeo bježati prema Bihaću, ali potpomognut od strane svojih dijelova sa lijeve obale Une neprijatelj se povratio i potjerao tenkove i kamione za Bihać, ostavivši 2 oštećena tenka i 1 kamion na cesti. Do tenkova i kamiona nije se moglo doći uslijed vatre sa lijeve strane obale Une. Gubitci neprijatelja: 8 mrtvih i 12 ranjenih. Naši bez gubitaka. Tenkovi i kamioni bili su oštećeni od našeg protivkolskog topa.
23. V. 1944 Jedinice ove divizije nisu imale dodira sa neprijateljem.
24. V. 1944 Na zasjedu VIII brigade kod Crnog jezera, naišla je na 20 ustaša koji su pušteni u klopku.¹⁷ Kad je na njih izvršen juriš svih 20 niz strme litice »Brinu« na cestu su došla samo 4 živa, i ti su ubijeni od naših boraca. Istoga dana jedna neprijateljska kolona u jačini jedne bojne ustaša i četiri tenka krenula je iz Krupe za Bihać preko Radića. Bataljon VIII brigade napao je neprija-

¹⁷ Ova i sledeća rečenica su nejasne. Vjerovatno su u originalu glasila: Na zasjedu VIII brigade kod Crnog jezera naišla je grupa od 20 ustaša, koji su pušteni u klopku. Kad je na njih izvršen juriš, svih 20 su naterani niz strme litice »brine«. Na cestu su došla 4 živa, a i ti su ubijeni od naših boraca.

telja i borba je trajala 4 sata. Jedan tenk je naišao na minu i oštećen je. Pošto ga nisu mogli odvući, oni su ga sami zapalili. Na tu istu kolonu napale su u Vučjaku i snage VI brigade te su i one nanijele osjetne gubitke. Neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i 60 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav i 1 ranjen. Ovako veliki broj gubitaka neprijatelj je trpio zato jer se je povlačio pod vrlo nepovoljnim prilikama po njega, gdje je stalno bio tučen u svoj otkriveni bok.

IV bataljon XI brigade vodio je borbu sa neprijateljem koji je izišao iz Ljubije. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 6 mrtvih i 8 ranjenih. Naš jedan borac je ranjen.

Diverzantska četa Podgrmečkog odreda izbacila je iz šina transportni voz na pruzi Svodna — Blagaj (Prijeđor — Bos. Novi) uništena je lokomotiva i teško oštećeno 5 vagona.

Istoga dana naišao je na minu voz između Novog i Rudica. Oštećena su 3 vagona.

25. V. 1944

Neprijatelj je izvršio napad na oslobođenu teritoriju od Bihaća i Bos. Krupe u pravcu Bos. Petrovca u jačini jedne divizije sa motorizacijom i potpomognut garnizonskim snagama iz Bihaća i Bos. Krupe.¹⁸ Isti je dočekan našim snagama VI i VIII brigade i snagama Drvarsko-petrovačkog odreda na položajima Ripački klanac — Hrgar — Gudavac — k. 380. Jačina kolone koja je nadirala cestom od Bihaća prema Bosanskom Petrovcu bila je oko 210 tenkova, oklopnih automobila, kamiona, motocikla i kotača. Jačina kolone koja je nadirala od Bos. Krupe u pravcu Bos. Petrovca bila je oko 230 tenkova, oklopnih automobila, kamiona, motocikla i kotača. U obadvjema kolonama nije bilo pješadije. Detaljno o ovim borbama podnijeli smo zaseban operacijski izvještaj.¹⁹ Gubitci neprijatelja: mrtvih 216, ranjenih 268. Naši gubitci: mrtvih 4, ranjeno 25 (potrešeno od eksplozije) i nestalih 3 druga. Plijen 7 pušaka, 2 šarca, 2 strojnice, 2 pištolja, 2000 metaka. Uništena 4 tenka, 1 avion, 5 kamiona i oko 30 motorbicikla. Izgubljen je jedan protivavionski top.

¹⁸ Odnosi se na neprijateljska dejstva u pravcu Drvara uskladeni sa desantom. Opširnije o tim dejstvima i o neprijateljskim snagama koje su ih izvodile vidi knj. 25, dok. br. 111 i 137.

¹⁹ Vidi knj. 25, dok. br. 142.

JEDINICE OVE DIVIZIJE U TOKU MJESECA MAJA IMALE SU:

1) Gubitci:

a) neprijateljski	918 ubijeno
851 ranjeno
15 zarobljeno
b) vlastiti	1784 svega izbačeno iz stroja.
40 poginulo
122 ranjeno
95 nestalih

2) Plijen:

a) oružje	19 pušaka, 2 šarca, 4 strojnice,
5 pištolja, 25 bombi,
2 tromblona.
b) municija	4000 puščanih metaka, 16 tromb.
granata.
c) oprema	10 pari odijela, 4 šatorska krila
d) ostalog	25 kg. soli, 3 jahaća konja i nešto
živežnih namirnica.

3) Izgubljeno:

4 puškomitraljeza, 3 mala bacača, 54 karabina, 2 teška bacača, 2 teška mitraljeza, 1 laki mitraljez, 1 protivavi-
onski top.

4) Uništeno:

Željezničkih vagona sa materijalom 76, lokomotiva 7, ka-
miona 6, tenkova 5, aviona 1, motorbicikl i bicikl 30 (1, 15).

5) Oštećeno:

11 vagona sa raznom robom. 5400 metara pruge, 200 me-
tara telefonske linije, 2 tenka, 1 kamion.

**TOKOM MJESECA NAPADNUTO JE 20 NEPRIJATELJSKIH
VOZOVA**

4) Raspored jedinica:

Sadašnji raspored naših jedinica je slijedeći:
VIII brigada sa dva bataljona smještena je na prostori
Vranovina — Skakavac — Lastve, sa zadatkom djelovanja
na komunikaciju Petrovac — Krupa, pravljenja zasjeda
na istoj i sprečavanja prodora na oslobođenu teritoriju sa

pravca Petrovca. Druga dva bataljona ove brigade zauzimaju položaj Gudavac — Suvaja, s tim da sprečavaju prodor neprijatelja na oslobođenu teritoriju sa pravca Krupa — Krnjeuša.

VI brigada sa dva bataljona nalazi se u Crkvenom a sa druga dva na komunikaciji Čađavica — Mrkonjić Grad. Ova brigada momentalno je privremeno pod komandom štaba 5 Korpusa.

XI brigada sa svim svojim snagama zatvara pravac Prijedor — San. Most i Ljubija — Stari Majdan.

Odredi pod komandom ove divizije nalaze se na starim položajima sa ranijim zadatkom.

Diverzantske grupe postavljene su na komunikacije: Novi — Prijedor, Novi — Krupa, sa zadatkom miniranja pruga i rušenja neprijateljskog saobraćaja²⁰

5) Zaključci:

S obzirom na to da je neprijatelj u ovoj ofanzivi, na sektoru koji drži naša divizija, upotrebio znatne motorizirane snage tenkova i bornih kola kao i to da se je u ovoj ofanzivi služio taktikom dubokih prodora sa motorizacijom bez bočnih osiguranja pješadije, naše jedinice postigle su ipak vidne rezultate u borbi sa neprijateljem. Neprijateljski gubitci su dosta veliki i u ljudstvu i motorizaciji; naši gubitci srazmjerno su vrlo mali. Ipak i pored svega toga moglo bi se reći da neki od naših štabova brigada nisu snalažljivi kada dejstvuju u sklopu diviziskog operacionog plana. Odgovornost i striktno izvršenje naredjenja nisu još kod nekih štabova brigade na dovoljnoj visini. Primjećuje se da naši štabovi brigada nemaju još dovoljno znanja ni vještine za korišćenje teških oruđa i njihovo sadejstvo sa pješadijom. Cesta je pojava da teška oruđa ostanu za vrijeme borbe nedovoljno iskorištena.

6) Zdravstveno stanje:

Imali smo ukupno tri slučaja pjegavca, oko 170 svraba (kod novomobilisanih), 2 t.b.c., gripe ima sve manje slučajeva, dok stomatitisa ima još par slučajeva.

²⁰ Opširnije o tome vidi knj. 24. dok. br. 149 i izvještaj kapetana Marina Dragana u Arhivu VII, reg. br. 32—3, k. 768. (Marin je u svojstvu delegata Štaba 4. NOU divizije rukovodio diverzantskim grupama, usmjeravajući njihova dejstva i stručno uzdizanje.)

7) Odjeća i obuća:

Naše jedinice još uvijek su veoma slabo obuvane a naročito su slabo odjevene. Veša gotovo nema. To je jedna velika potreba naših jedinica. Obrazovane su radionice za krpanje ali oskudijeva se u materijalu za krpanje kao i u koncu koga nema nikako.

8) Ishrana

Zbog čestih i naglih pokreta, kao i iscrpljenosti kraja, ishrana jedinica nije zadovoljavajuća. Oskudijeva se u soli, žitu i varivu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar	Zamj. komandanta	Komandant
p. pukovnik,	maj ²¹ or,	pukovnik,
Dmitar Bajalica, s. r.	Roca, ²¹ s. r.	Petar, s. r.

Da je prijepis vjeran svome originalu za tačnost tvrdi i ovjerava.

Za Sefa operativnog odsjeka
kapetan,
Miloš Kosobašić

(M. P.)

²¹ **Bogunović Uroš**

PRIPREMNO NAREĐENJE ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD
5. JUNA 1944. ŠTABOVIMA POTČINJENIH BRIGADA ZA
PREBACIVANJE NA PROSTORIJU KAMENJAK — POTRK
— BIŠINA¹

STAB
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Br. Op. 35
5 juna 1944 g. u 7,20 č.

ŠTABU I, II, IV, BRIGADE

- 1.— U vezi najnovije zapovjesti štaba III Korpusa NOVJ² jedinice naše divizije prebaciće se na novu prostoriju u cilju izvršenja naređenja Vrhovnog komandanta maršala Jugoslavije druga Tita — prelaska u ofanzivno dejstvo protiv neprijateljskih uporišta, garnizona uopšte, komunikacija i dr.³ koje će otpočeti pokretom svih jedinica još u toku današnjeg dana.

U vezi toga, —

NAREĐUJEMO:

2. — I. Brigada: krenuće danas 5. VI. t. g. u 9 časova sa sadašnje prostorije, zajedno sa diviziskom bolnicom i smestiće se privremeno na prostoriju Kamenjak — k. 700 — k. 758 — Tulova Grana, gde će se zadržati danas do 19 časova kada će krenuti dalje na zadatak dobivši blagovremeno o svemu dalju zapovest.

II. Brigada: prebaciće se danas 5. VI. t. g. u 9 časova sa sadašnje prostorije na prostoriju Potrk (trig. 842) — k. 731 — Liješća PL, gde će se zadržati danas do 19 časova kada će prema naknadno dobivenoj zapovjesti krenuti dalje na zadatak.

IV. Brigada: prebaciće se danas 5. VI. t. g. u 9 časova na prostoriju Bišina — i dalje na pravcu od Bišine ka Raševu zaključno sa k. 305 — Lijepe Ravni — k. 758, odakle će danas u 19 časova krenuti na zadatak prema naknadno dobivenoj zapovesti.

- 3.— Štabovi brigada nastojaće da se pokret na gore pomenute prostorije izvede obavezno u naznačeno vreme, kako bi

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 48-7, k. 950.

² Vidi dck. br. 19.

³ O tome vidi dok. br. 19, napomenu 7.

se jedinicama na toj prostoriji, a već prema samom vremenu dolaska na prostoriju, mogao dati potreban odmor, na brzu ruku pripremiti jedan obrok (večeru), i kako bi štabovi brigada mogli doći na kratak sastanak sa štabom divizije u s. Raševo radi dobivanja usmenih direktiva o daljem radu.

4. — Stab divizije nalaziće se u s. Raševu gde će krenuti danas u 9.30 č.
5. — Svi štabovi brigada na novim prostorijama podesiće svoj smeštaj u neposrednoj blizini s. Raševa, kako bi blagovremeno i brzo mogli stići na sastanak sa štabom divizije.
Radi brže veze štabovi brigada po dolasku na određene im prostorije poslaće svoje kurire u štab divizije radi poziva.
6. — Primljeni materijal što brže podeliti bataljonima kako bi se pokret blagovremeno izveo.
7. — Odmah po dolasku na određene prostorije štabovi brigada će najhitnije uputiti svojih 20 tovarnih konja (svaka brigada po 20) od onih koji nisu zamoreni, u s. Dukiće, gde će se odgovorni drugovi svake brigade (intendanti koji će sa tim konjima ići) javiti zameniku intendanta divizije drugu Šimu, radi prijema materijala koga su saveznici noćas bacali.
Strogo voditi računa o hitnosti upućivanja komore, obzirom na to da danas u 19 časova jedinice kreću dalje. Takođe izvršiti sve pripreme za brzu podelu po jedinicama materijala koji bude došao.
8. — Štabovi brigada će videti da li se možda među dobivenim materijalom nalaze suvišnih 15 detonatora za engleske defanzivne bombe i iste najhitnije uputiti u s. Omačević.
9. — Za vreme pokreta voditi računa o zaštiti od ugleda iz vazduha a na novoj prostoriji preduzeti potrebne mere opreze i obezbeđenja, naročito od pravaca koji izvode sa linije Tuzla — Zvornik u pravcu prostorije.
10. — Stab I brigade smestiće svoj jedan bataljon u s. Raševo (i to u severnu grupu kuća), koji će izviđati i kontrolisati dolinu r. Spreče.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

za štab divizije,

(M. P.)

Zam. komandanta,
major R¹ Jović

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 27. DIVIZIJE UPUĆEN 5. JUNA 1944. ŠTABU 3. KORPUSA NOVJ¹

Š T A B
XXVII NOU DIVIZIJE
Pov. br. 53
5. VI. 1944.

ŠTABU III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavljamo petnaestodnevni izvještaj — izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 15.—31. maja 1944. g.

U ovom vremenskom periodu u sastavu divizije bile su slijedeće jedinice: XIX Birčanska brigada, XX brigada, Srebrenički NOP odred i Kladanjski NOP odred. XVI Muslimanska brigada nalazila se privremeno pod komandom XVII NOU Divizije na prostoriji Meljak — Zakmur.²

Poslije posljednje neprijateljske ofanzive u istočnoj Bosni³ ova divizija sa gore pomenutim jedinicama nalazila se na prostoriji Birča. Od Štaba III Korpusa divizija je dobila zadatak mobilizacije i sređivanja jedinica, kao i da ovlada prostorijom Srebrenica — Bratunac — Faković — Skelani u vojničkom i političkom pogledu.⁴

XIX Birčanska brigada:

U vremenu od 16—24 V. brigada se nalazila na prostoriji Kneževići — Vidakovići — [s.] Rakino Brdo sa zadatkom unutarnjeg sređivanja jedinica, prikupljanja dezertera⁵ i mobilizacije. Prvi zadatak sređivanja — u potpunosti je završen, dočim na prikupljanju dezertera i mobilizaciji nije se u potpunosti uspjelo iz razloga što je ovo područje poslije neprijateljske ofanzive prilično nastradalo.

24. maja II bataljon ove brigade pojačan jednom četom Vojvođanske brigade⁶ izvršio je akciju u Jeginov Lugu u dolini

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14—7, k. 1111.

² Vidi knj. 25, dok. br. 114 i 159.

³ Ta neprijateljska ofanziva na istočnu Bosnu otpočela je 14/15. marta 1944. Opširnije o tome vidi knj. 23, dok. br. 63 i 166 i izvještaj Štaba 3. korpusa od 11. jula u 27. knjizi.

⁴ Vidi knj. 25, dok. br. 45.

⁵ Riječ je o borcima koji su u vrijeme neprijateljske ofanzive izgubili vezu sa svojim jedinicama. Poslije dolaska tih jedinica oni su im se ponovo priključivali.

• Odnosi se na jednu četvu 5. bataljona 3. vojvođanske brigade (Arhiv VII, reg. br. 17—I. k. 1243).

rijeke Spreče na zeleni kadar. U ovoj akciji neprijatelj je izgubio 10 mrtvih i ranjenih i zarobljeno je 8 pušaka, 20 bombi i oko 1.500 metaka. Naših gubitaka nije bilo.

Od 25. do 31. maja u vezi pokreta XX brigade na prostorijsu Srebrenica — Bratunac, ova brigada nalazila se na prostorijsu Vlasenica sa zadatkom vršenja garnizonske službe i zatvaranja pravaca Vlasenica — Zvornik i Vlasenica — Sokolac. Za sve vrijeme putem daljnjih patrola ispitivani su navedeni pravci. Dodira sa neprijateljem nije bilo, sem sa manjim grupama četnika na prostorijsu Malog Polja.

Zaključak:

U ovom vremenskom periodu neprijateljski gubitci: 10 mrtvih i ranjenih. Naših gubitaka nema. Zarobljeno 8 pušaka, 20 bombi, 1.500 metaka.

XX Brigada:

U vremenu od 15—20. V. o. g. tada još Romanijski NOP odred nalazi se na prostorijsu Cikota, obezbjeđujući pravac Vlasenica. Za ovo vrijeme izvršena je jedna akcija na četnike u Cikotama gdje je ubijeno 3 četnika i 2 ranjena. Vođena je borba sa jednom njemačkom kompanijom iz Vlasenice u kojoj borbi neprijatelj je vraćen u Vlasenicu sa 5 mrtvih i veći broj ranjenih. Naši gubitci: dva druga ranjena.

20. V. odred je proglašen brigadom, po odluci Štaba III Korpusa NOVJ, u čiji je sastav ušao I. bataljon XV Majevičke brigade XVII NOU Divizije.⁷ Brigada se nalazila i dalje na Cikotama sa istim zadatkom.

22 — 25. V. brigada je sa dva bataljona vršila pokret u pravcu Srebrenice i Bratunca a sa jednim bataljonom bila u Vlasenici. U pokretu na prostorijsu Srebrenica — Bratunac brigada je dobila zadatak da očisti pomenutu prostorijsu od ustaničkih-legionarskih grupa, učvrsti našu narodnu vlast, uhvati vezu sa Srebreničkim NOP odredom, istog učvrsti i organizaciono sredi. Pored ovoga brigada je imala zadatak da sa pomenute prostorijsu organizuje Transporte hrane za jedinice divizije i korpusnu bolnicu.

25 — 28. V. brigada je ovladala prostorijsu Srebrenica — Bratunac, prethodno vodeći manje borbe sa domaćom legijom i ustašama.⁸ U međuvremenu slala je po jednu četvu u pravcu Sekovića po materijal i oružje koje su Šaveznici slali našoj vojsci.

⁷ Bliže o formiranju brigada vidi knj. 25, dok. br. 86.

⁸ U to vrijeme u Srebrenici se nalazila 5. sat. bojne 8. posadnog zdruga (Arhiv VII, reg. br. 6/2—29, k. 57), a 2. juna stigla je i 22. bojna 1. stajaćeg djelatnog zdruga (Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

26. V. bataljon iz Vlasenice stigao je u sastav brigade. Ovoga dana ustaše i legija napale su bataljon u Bratuncu od pravca Kravice i Zvornika u jačini od 100. Tom prilikom bataljon je razbio neprijatelja uz gubitke po istog 2 mrtva i 5 ranjenih. Naši gubici: 1 mrtav.

28.—31. V. brigada sa dva bataljona izvršila pokret do na prostoriju Osmaće — Močević — Dvorišta — Dučići, sa zadatkom proganjanja legije Omera Mustafića i prikupljanja hrane za diviziju i bolnicu.

29. V. ustaše su ponovo napale bataljon brigade u Bratuncu od pravca Kravice, isti su bili odbijeni sa gubiticima po njih 2 mrtva i 5 ranjenih, vlastitih gubitaka nije bilo.

30. V. ustaše i legija iz Skelana vodile su borbu sa jednim bataljonom ove brigade i Srebreničkim p. odredom. Tom prilikom naši gubici su bili: 2 mrtva i ranjen komandant bataljona Srebreničkog p. odreda. Neprijatelj je imao veći broj ranjenih.

Zaključak:

Neprijateljski gubici: 3 četnika, 5 legionara — mrtvih, 12 ranjenih.

Naši gubici: 3 poginula, 4 ranjena.

Zaplijenjeno: 4 puške, 20 konja, 900 metaka.

Novomobilisanih: 15 drugova.

Dezertiralo: trojica.

Napomena:

Prilikom dolaska brigade na prostoriju Srebrenica — Bratunac bila je od strane stanovništva primljena dobro. U ovom vremenskom periodu održano je niz sastanaka vojno-političkih po bataljonima i četama. Održano je nekoliko kulturnih priredaba i konferencija sa seljacima.

Srebrenički NOP odred:

Od dolaska XX brigade na sektor Srebrenica — Bratunac odred je zajedno sa ovom brigadom učestvovao u akcijama čišćenja ovog terena od ustaško-legionarskih grupa. Pored ovoga odred je kontrolisao prelaze na Drini.

Kladanjski NOP odred:

Odred se nalazio na prostoriji Trnovo — Grabovica — Dole — Dopasci sa koje je prostorije vršio sitnije akcije koje su se sastojale uglavnom u proganjanju pljačkaških bandi. Kontrolisanje putem patrolnih izviđanja drumova Kladanj — Tuzla.

23. V. odred je zarobio od pljačkaških bandi 2 puške sa 75 metaka i jedan par cipela.⁹

Opšti zaključak:

Neprijateljski gubitci: 30 mrtvih i ranjenih.

Naši gubitci: 3 mrtva i 4 ranjena.

Zaplijenjeno: 14 pušaka, 2.475 metaka, 20 bombi, 20 konja, 1 par cipela.

Novomobilisanih: 15 drugova.

Dezertiralo: 3 druga.

Stab divizije u ovom vremenskom periodu nalazio se jednim svojim dijelom sa XX brigadom a drugim dijelom sa XIX Birčanskom brigadom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Otsutan

Komandant — p. pukovnik
Kosorić Pero

(M. P.)

P. S.¹⁰ Organizovan niži politički kurs na kome učestvuje 28 slušalaca. Kurs počeo 21/V i trajaće do 10/VI ov. g. Kurs je pokazao dobar rezultat.

• Opširnije o aktivnosti Kladanjskog NOP odreda u drugoj polovini maja vidi izvještaj njegovog Štaba u Arhivu VII, reg. br. 29—3, k. 408.
¹⁰ Tekst pod P. S. dopisan je mastilom, latinicom.

ZAPOVIJEST ŠTABA 38. NOU DIVIZIJE OD 5. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OFANZIVNA DEJSTVA
NA PROSTORU MAJEVICE¹

STAB XXXVIII NOU DIVIZIJE

Str. pov. broj: 21
5. VI. 1944.

Z A P O V J E S T

Sekcije Tuzla — Bijeljina — Kladanj — Zvornik
Razmjer 1 : 100.000

Situacija: Prema raspoloživim podacima dijelovi XIII SS-divizije raspoređeni su na prostori Majevica — Posavina, i to: u Bijeljini, Koraju, Celiću, Brčkom, Bukviku, Gradačcu, i Srebreniku, sa izbačenim manjim djelovima na Straži i Humcima. Neprijateljska artiljerija premještena je iz Srebrenika u Humce. Na ostalim sektorima Posavine, Majevice i Semberije nalaze se četničke i zelenokadrovske grupe.² Na sektoru Donje Piliće — Lokanj — Tavna nalazi se i nešto srbijanskih četnika, čija borbenost nije na visini niti su (navodno) raspoloženi za borbu sa našim snagama.

Po svim uporištima koje drže jedinice SS-divizije, a naročito u Bijeljini, nalaze se izvjesne grupe četnika i zelenog kadra, kao pojačanja. U Janji nalazi se samo zeleni kadar.

Prema najnovijim podacima na pravcu Tuzla — Zvornik, i to u Međašu, Miljanovcima i Prnjavoru nalaze se manji neprijateljski dijelovi SS-trupa. Isto tako manje zelenokadrovske grupe nalaze se u Jeginovom Lugu, Kalesiji, Hrasnom, Lipovici, Vukovijama i Dubravama, naoružani sa po gdje kojim puško-mitraljezom.

Prema podacima dobivenim sa više strana snage XIII SS-divizije treba da se krenu prema Jadranu, a izvjesni administrativni dijelovi već su i pokrenuti kao i veći dio artiljerije (teške)³. Najnoviji podaci govore o tome da su se jedinice SS-divizije povukle sa Majevice prema Brčkom, a da u Bijeljini ima svega oko dvije stotine vojnika. (Od engleskog kapetana

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10/1, k. 1258.

- O neprijateljskim snagama na Majevici, u Posavini i Semberiji vidi dok. br. 19, napomene br. 2, 3 i 4.

³ O tome vidi dok. br. 91.

g. Vilsona⁴ saznali smo da je i on dobio izvještaj iz Kaira o pokretu XIII SS-divizije prema Mostaru, odnosno Jadranskom moru).

Naš zadatak: S obzirom na novostvorenu situaciju i ofanzivu jačih njemačkih snaga prema našim jedinicama u Zapadnoj Bosni, a u vezi naredbe V. K. maršala Jugoslavije druga Tita za aktivnost svih snaga naše Narodno-oslobodilačke vojske protiv neprijatelja,⁵ štab III Korpusa NOVJ naredio je jedinicama 16, 36 i 38 NOU divizije da smjesta poduzmu ofanzivne operacije na Majevicu, Posavinu i Semberiju, sa zadatkom protjerivanja neprijateljskih snaga koje sada zaposjedaju tu prostoriju.

Grupa 16, 36 i 38 NOU divizije izvršiće napad na neprijateljska uporišta na Majevici — Semberiji jednovremeno sa polaznih položaja lijeve obale reke Spreče, i to u tri kolone:

Zapadna kolona, sastav: 16 Vojvođanska divizija pod komandom general-majora Danila Lekića kreće sa svog polaznog položaja s. Raševa pravcem: Prnjavor — Kiseljak — Hrasno — Seljublje — Busija — Zlošelo — Labudska — Lopare, sa zadatkom zauzeća i likvidacije uporišta Lopare i zatvaranja pravca Tuzla — Lopare.⁶

Srednja kolona, sastav 38 NOU divizije, pod komandom potpukovnika Zekića Miloša, kreće sa polaznog položaja Bunarić — Sajtovići pravcem: Sajtovići — Osmaci — Jelica — Ravni Zavid — Brijest — Priboj — Tobut, sa zadatkom zauzeća Tobuta i Kamenitog Brijega.⁷

Istočna kolona, sastav 36 NOU divizija, pod komandom majora Perićina Marka, kreće sa polaznog položaja Papraća, pravcem: Caparde — Baljkovica — Međeđa — Kraljevići — Sapna — Teočak, sa zadatkom likvidacije neprijateljskih uporišta na prostoru Krčina — Bare, i ovladavanjem lijeve obale rijeke Tavne, kota 304 — Crveno Brdo, kota 383. (Istočna kolona nastojće da se što prije baci na komunikaciju Bijeljina — Koraj, ne angažujući se prema r. Drini).⁸

Po zauzeću Lopara, zapadna kolona orijentiraće se prema Celiću, sa zadatkom likvidacije ovog uporišta.

Srednja kolona produžava od Tobuta i Kamenitog Brijega prema Udrigovu sa zadatkom zauzeća ovog uporišta, sa koga prostora prema situaciji vrši pripreme i napada na neprijateljsko uporište Koraj.

⁴ Član engleske Vojne misije.

⁵ Vidi dok. br. 19, napomenu br. 7.

⁶ Vidi dok. br. 19.

⁷ O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 119.

⁸ O dejstvu 36. NOU divizije vidi Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1240.

Istočna kolona što bržim pokretom baca se na komunikaciju Bijeljina — Koraj, i to na prostoru Ugljevik — Suhopolje i sadejstvuje po potrebi sa srednjom kolonom u napadu na Koraj.

U vezi gornjeg naređenja štaba III Korpusa NOVJ, a u cilju izvršenja postavljenih zadataka pred našu diviziju,

N A R E Đ U J E M O :

XVII Majevička NOU brigada prikupiće se sutra do 15 časova na zbornom mjestu kod Bunarića. Tačno u 16 časova predaće raport potpisatom, a potom u 17 časova izvršiće pokret pravcem, kao što je napred predviđeno za srednju kolonu.

Zadatak: energičnim prodorima i brzim manevrovanjem razbijati neprijatelja na svom pravcu kretanja i ni po koju cijenu ne dozvoliti mu da se on sređuje i postavlja prema nama liniju fronta. Brzinom, drskošću i odlučnošću, a sa ovakvim naoružanjem i moralom ljudstva koje posjeduju naše jedinice, mi ćemo neprijatelja u prvi momenat ošamutiti i potom ne dozvoljavajući mu da se pribere goniti ga i nabaciti na r. Savu.

Vežu održavati levo sa zapadnom kolonom, a desno sa istočnom kolonom. Sa istim kolonama prema potrebi sadejstvovati.

U cilju što bržeg izbijanja na liniju Tobut — Kameniti Brijeg ne angažovati jače snage na manja neprijateljska uporišta ako ih bude na pravcu kretanja, nego ista likvidirati sa slabijim dijelovima, ili ostavljati markirajuća odeljenja u cilju vezivanja neprijatelja, a glavninom prodirati što brže i što dublje prema glavnim neprijateljskim uporištima.

Stab divizije kretaće se sa jednom od brigadnih kolona, i biće u neposrednoj vezi sa štabom brigade.

Napomene: 1) Cas polaska svih kolona u određenim pravcima biće sutra 6. o. mj., tako da sve kolone pređu drum Tuzla — Zvornik najkasnije do 22 časa.

2) Prilikom prelaza komunikacije Tuzla — Zvornik XVII brigada lično će se obezbjediti. Po izbijanju na komunikaciju Zvornik — Lopare istu temeljito rušiti.

3) Sanitet: Organizovati sanitetsku službu, brigadno previjalište, bataljonska previjališta, predvidjeti hiruršku intervenciju itd.

4) Preduzeti sve potrebne mjere od dejstva i ugleda neprijateljske avijacije, u toku pokreta i borbi. Takođe se obezbjedivati od neprijateljske motorizacije ako bi se ova pojavljivala na komunikacijama preko kojih budemo prelazili.

5) Stav prema stanovništvu: Preduzeti sve potrebne mjere da držanje i odnos naših jedinica prema stanovništvu u toku

ovih operacija bude na visini. U tom cilju koristiti svaki kontakt sa narodom i sa istim održavati sastanke, konferencije, zborove na kojima objavljivati da je Majevice — Semberija — Posavina naša i da Švabo⁹ sa svojim izmećarima mora bježati preko Save pod udarcima naših divizija koje su riješene da pod svaku cijenu izvrše naređenje našeg Vrhovnog komandanta maršala Tita. Ubijediti stanovništvo da mi hoćemo da držimo tu teritoriju. *Zabraniti svako paljenje, sem čisto vojnih objekata.* Najbudnije kontrolisati svaku pljačku i krivca na licu mjesta kažnjavati.

Odnos prema muslimanima da bude naročito dobar i putem propagande, svakodnevnog rada, uspostavljati prisni kontakt u cilju omogućavanja njihovog ponovnog vraćanja i ulaska u naše redove.

Povezivati se sa četničkim borcima i komandantima koji nisu mnogo s nama zakrvljeni, jer postoji vjerovatnoća da izvjesne grupe počnu pristupati u naše redove, naročito poslije izjave pretsjedinika britanske vlade g. Cerčila i kralja Petra II

6) Kod boraca razviti ofanzivni duh pod parolom:
Za oslobođenje Majevice — prodiri samo napred!

7) Znaci raspoznavanja po već izdatom ključu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Rolović¹⁰

Načelnik
potpukovnik
Krupić¹¹

Komandant
potpukovnik,
Mil[oš] Zekić

(M. P.)

⁹ Misli se na Nijemce.

¹⁰ Vlado

¹¹ Husein

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 5.
JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O DEJSTVU BRIGADE
3. I 4. JUNA¹

Š T A B
XI. HERCEGOVAČKE U. BRIGADE
N. O. V. JUGOSLAVIJE
Pov. broj 283
Dana 5-VI-1944 g. u 13 čas.
s. Bobotovo Groblje

ŠTABU XXIX UDARNE DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE

Podnosimo izvještaj o radu ove brigade za 3 i 4 o. mj. Primljena je vaša zapovijest za napad na neprijatelja na sektoru Kobilja Glava — Stepen, od 3 o. mj., br. službeno.

1. — U toku 3 o. mj. neprijatelj je bio potpuno neaktivan celoga dana i nije vršio nikakve pokrete prema našim položajima. Ovoga dana je neprijatelj ispred same noći gađao naše položaje sa artiljerijom i bacačima ali bez uspjeha. Mi smo prema vašoj zapovijesti napali neprijatelja sa dva bataljona i to: 2 bataljon sa prostora Hercegova Gradina pravcem Vršac (k. 1192), Razbijeno Korito i dalje za selo Stepen, 1. bataljon preko Milatovice i s. Zaselja pa dalje preko s. Pržina ka selu Stepenu. Ovi naši bataljoni u zajednici sa jednim bataljonom XII brigade² protjerali su neprijatelja sa napred pomenutih položaja i odbacili ga prema Pustom Polju i Cernici i tom prilikom su bili otsječeni neprijateljski topovi (izgleda dva topa). Međutim neprijatelj je izvršio protivnapad sa nešto pojačanja koje je dobio od pravca Pustog Polja — Zborne Gomile i uspio je da odbaci naše snage i povрати izgubljene položaje kao i napuštene topove.³ Borba je prestala oko 3.30 časova 4 o. mj. Mi smo bataljone povukli preko Zaselja i dalje na prostoriju Vratkovići. Za vrijeme ove borbe mi smo se nalazili sa 3. bataljonom u selu Stari Dulići. Ovdje su nas bande primijetile i mnogo su pucale sa prostora Kamenjače — Zgrade i sa Gata, jer su se bojale i sa te strane napada. Ispred zore smo prešli za s. Vratkoviće gdje smo sačekali dolazak ostalih bataljona.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4811, k. 1143.

² Odnosi se na 1. i 2. bataljon 12. hercegovačke NOU brigade (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—6, k. 1151 I).

³ Vidi dok. br. 18, napomenu 8.

Po povratku bataljona sa akcije razmjestili smo našu brigadu i to: 1. bataljon u selo Popovinu, koji izviđa prema Gornjim Kazancima i Bukovoj Gradini. 2. bataljon smjestili smo u selo Vratkoviće (Gornje Selo), koji drži zasjedu na Kocelju i Okresanoj Brezi, izviđa preko Starih Dulića i preko Čavlova Ždrijela. 3. bataljon je smješten u Bobotovom Groblju (bliže kuće do sela Bisaga). Štab brigade, Omladinska četa i brigadno previjalište smješteni su u selu Bobotovo Groblje. Pri prolazu 1. bataljona za selo Kazanci — Popovina imao je kraću borbu sa bandama oko Kazanaca koje je odbacio prema s. Kamenjači i Gradcu. Banda je bila oko 80 vojnika.

2. — Jutros smo poslali jednu patrolu iz Golijske čete za vezu sa Pivskim bataljonom, kojemu je naređeno da uhvati vezu sa bataljonom »Vule Skoko«⁴ kao i da Pivski bataljon nas izvijesti o situaciji na njihovom sektoru. Golijska četa nas obavještava da je ona pod komandom Komande mjesta u Gornjem Polju i da je od te komande sprečena da izvršava naša naređenja, kako je to predviđeno vašim naređenjem.

3. — Danas neprijatelj do sada ne vrši nikakve pokrete niti se pokazuje. Guje se poneka puška negdje u Jelovcu i ka Kosovom Visu. Snage neprijatelja u Gacku i na položajima prema nama ne možemo ustanoviti kolike su. Na Gatu se i dalje nalaze Švabe i četnici. Na Oblom Brdu — Gradac — Jelovac — Bukova Gradina se nalaze četnici.⁵

4. — Mi u ovim akcijama, tj. posljednjeg našeg izvještaja, nijesmo imali gubitaka, samo jednog ranjenog koji je potrešen od bacača.

5. — Mjesečne izvještaje, relaciju i ostalo, poslaćemo vam naknadno jer uslijed borbi posljednjih dana nijesmo mogli sastaviti.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Spiro Srzentić

Načelnik štaba
Smajo Balalić

Komandant
Jovan Andrić

* Vidi dok. br. 18, napomenu 5.

⁵ O četničkim snagama na ovom sektoru vidi dok. br. 18, napomene 6 i 8.

ZAPOVIJEST ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD 6. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRIPREMU NAPADA NA
NJEMAČKO UPORIŠTE LOPARE¹

Š T A B
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Br. Op. 36
6 juna 1944 god.
u 15 čas.

Z A P O V E S T

Sekcije: Zvornik — Bijeljina — Tuzla razm: 1 : 100.000

Situacija:

Jutros u 6 časova otpočelo je iskrcavanje Saveznika na severnoj obali Francuske. U vremenu od 6 časova — do 8.15 časova nekoliko hiljada brodova s trupama potpomognuti takođe sa nekoliko hiljada savezničkih ratnih brodova, i mnogo drugog pomoćnog brodovlja, iskrcalo je na francusku obalu savezničke trupe za invaziju u Evropi.

Uporedo sa iskrcavanjem morskim putem, hiljade padobranaca i vazdušne p[^]šadije spuštene su u pozadinu nemačkih linija.

11.000 savezničkih aviona prve linije svih vrsta potpomagali su ovaj pothvat. Taktičko iznenađenje nemačkih snaga na francuskoj obali je postignuto.

Prema najnovijim podacima žestoke borbe se vode u zapadnoj Bosni.²

Poslednji podaci primljeni pre par sati govore o tome da se u Humcima i okolnim uporištima ne nalaze snage SS jedinica. Izgleda, prema svemu, da se na Majevici neprijatelj ograničio samo na uporišta, dok se na samom sektoru Majevice (položajima, selima i dr.) nalaze ojačane četničko-zelenokadrovačke bande, koje su se za vreme boravka SS jedinica po Majevici mobilizacijom povećale.³

Raniji izveštaji o stanju na sektoru Majevice govorili su u više mahova takođe o odlasku SS jedinica (glavnine) na sektor Jadrana, šta više saznalo se da se teška artilje-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 50—7, k. 950.

² Vidi dok. br. 19, napomenu 6.

³ O jačini i rasporedu neprijateljevih snaga na Majevici vidi dok. br. 19, napomene 2, 3. i 4.

rija 13 SS divizije, njeni administrativni organi i dr. jedinice prebacile sa Majevice.⁴

Naš zadatak:

Preći odlučno u ofanzivu protiv neprijateljskih snaga na sektoru Majevice — Posavina, razbiti i proterati neprijatelja, u prvom redu SS jedinice, sa sektora Majevice u njegova stara uporišta i ponovo ovladati sektorom Majevice — Posavina — Trebava, kako vojnički, tako i politički, oživeti i učvrstiti našu narodnu vlast, aktivno je pomoći u rešavanju važnih problema sektora, široko razviti političku delatnost među narodom, koji je zadnjim terorom neprijatelja preplašen, izgubio perspektivu u cilju pomoći i dr.

Voditi strogo računa i povesti široku kampanju u cilju izbegavanja nepravilnih i nama nesvojstvenih postupaka sa i prema narodu, uz punu odgovornost itd., itd.

U vezi toga,

N A R E Đ U J E M O :

1. — I. Brigada: izvršiće pokret 6. VI. t.g. posle obavljene smotre divizije³ pravcem Raševo — Prnjavor — Hrasno — Seljublje — Banj Brdo — Draganovac — Busije (trig. 847), gde će se zadržati sve do odlaska II brigade na zadatak (likvidacije Lopara, prema danas dobivenim direktivama na sastanku).

Rasporedom se obezbediti i kontrolisati pravce od Požarnice — Cviljevme — Ploče — Zlatova i dr.

II. brigada: krenuće danas posle obavljene smotre pravcem kao i I brigada, zadržavajući se na prostoriji Draganovac — Potraš, obezbeđujući se i kontrolišući sve važne pravce samim rasporedom svojih bataljona.

IV. brigada: po izvršenoj smotri divizije krenuće pravcem Raševo — Gojčin — Prnjavor, likvidirajući to zelenokadrovsko uporište, a potom se postaviti u zasedu na drumu Tuzla — Zvornik u visini s. Miljanovci, gde postaviti zasede na cesti, istu razrušiti i obezbediti prolazak ostalim jedinicama put Busije.

Po prolasku jedinica I, II brigade i div. bolnice zasedu povući i krenuti gore navedenim pravcem do prostorije Banj Brdo — Potraš.

⁴ Vidi dok. br. 91.

⁵ Zbog nailaska neprijateljevih aviona smotra nije izvršena (vidi dok. br. 119).

2.- Na određenim prostorijama /I brigada: Buzija, II brigada: Dragosavac-Potraž, IV brigada: Buzj-Brd-Potraž/, brigada će se sadržati nekoliko sati radi odnosa i vremena potrebnog za spretavanje jednog obroka radi ishrane, a potom prema konkretnoj situaciji, i naknadnom naredjenju za pokret, jedinice će krenuti prema Loparama u cilju likvidacije istih na sledeći način:

I brigada: obezbeđivati prolazak jedinica II brigade na Buziju, a tim što će po prolasku jedinica II brigade krenuti pravcem Buzija-Ploče-Labunac-Majevica-Vukosavl, sa koje bi linije I brigada napadala neprijatelja u Loparama,

II brigada: posle odnosa i obavljene ručke krenude sa prostorije Dragosavac-Potraž, pravcem Buzije-Bošid /nasov Lopara/, isključujući na prostoriju Kosjak-Savari-Jablatica-Mačkova, sa koje će brigada krenuti u napad na Lopare,

IV brigada: sve do likvidacije Lopara i razdvajanja situacije na tom sektoru sadržati se kao obezbeđenje i kao opšta rezerva na prostoru Buzija, a potom biti povučena bliže ka Loparama.

3.- Marševski raspored: IV brigada bez jednog bataljona,

I brigada

II brigada

Načinom bolnica na pratećem jednog bataljona IV brigade

4.- ŠTAB DIVIZIJE kretanje se sa II brigadom i na novoj prostoriji nalaziti se takođe sa II brigadom/s.Potraž/.

5.- Delatkom na određene položaje štabovi brigada će preko svojih izviđačko-obaveštajnih organa prikupiti podatke o situaciji na liniji Tuzla-Lopara, neprijatelju u Loparama, liniji Lopara-Priboj, Majevica, Vukosavlina, oseti Lopara-Čelić-Koraj i dr. i o svemu najhitnije obavestiti štab divizije.

6.- Paš ponovni nastup na sektor Majevice treba da bude takav da, s jedne strane ne silinom našeg dejstva protiv neprijatelja, našim pravilima odnosom i ophodjenju sa narodom sektora Majevice, narod u nam našta uvidi svoju vojaku, a ne

7.- Biti budan i oprezan u odnosu na četničko-selenačkadrovačke bande. Kurire ne upućivati sa našim patrolama, već sa potrebnom pratnjom.

8.- Dortezi snaci: 6.VI.t.g. Durditor - Dušan

7.VI.t.g. Marko - Ilija

ŠTAB FAŠIZMU - NEBOGA NARODU

Politički komesar,

Stav

major

Zam. komandanta,

Rad. Jović

2. — Na određenim prostorijama (I brigada: Busija, II brigada: Draganovac — Potraš, IV brigada: Banj Brdo — Potraš), brigade će se zadržati nekoliko sati radi odmora i vremena potrebnog za zgotavljenje jednog obroka radi ishrane, a potom prema konkretnoj situaciji, i naknadnom naređenju za pokret, jedinice će krenuti prema Loparama u cilju likvidacije istih na sledeći način:

I brigada: obezbeđivaće prolazak jedinica II brigade na Busiji, s tim što će po prolasku jedinica II brigade krenuti pravcem Busija — Ploče — Labucka — Zajednice⁶ — Vukosavci, sa koje bi linije I brigada napadala neprijatelja u Loparama.

II brigada: posle odmora i obavljenog ručka krenuće sa prostorije Draganovac — Potraš, pravcem Busije — Božići (zaseok Lopare), izbijajući na prostoriju Kozjak — Zabari — Jablanica — Mačkovac, sa koje će brigada krenuti u napad na Lopare,

IV brigada: sve do likvidacije Lopara i raščišćavanja situacije na tom sektoru zadržaće se kao obezbeđenje i opšta rezerva na prostoru Busija, a potom biti povučena bliže ka Loparama.

3. — Marševski raspored:

IV brigada bez jednog bataljona,

I brigada

II brigada

Divizijska bolnica sa pratnjom jednog bataljona IV brigade.

4. — Štab divizije kretaće se sa II brigadom i na novoj prostoriji nalaziti se takođe uz II brigadu (s. Potraš).
5. — Dolaskom na određene položaje štabovi brigada će preko svojih izviđačko-obaveštajnih organa prikupiti podatke o situaciji na liniji Tuzla — Lopare, neprijatelju u Loparama, liniji Lopare — Priboj, Zajednicama, Vukosavicima, cesti Lopare — Celić — Koraj i dr. i o svemu najhitnije obavestiti štab divizije.
6. — Naš ponovni nastup na sektor Majevice treba da bude takav da, s jedne strane silinom našeg dejstva protiv neprijatelja, našim pravilnim odnosom u ophođenju sa narodom sektora Majevice, narod u nama zaista uvidi svoju vojsku.⁷

• Zajednice nisu pronađene na karti 1 :100.000.

⁷ O pokretu i dejstvima brigada po dobivenim zadacima vidi dok. br. 119.

Biti budan i oprezan u odnosu na četničko-zelenokadrovačke bande, kurire ne upućivati sa manjim patrolama, već sa potrebnom pratnjom.

Borbeni znaci: 6. VI. t. g. Durmitor — Dušan

7. VI. t. g. Marko — Ilija.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Romic⁸

Zam. komandanta,
major Rad. Jović

(M. P.)

BR. 31

NAREĐENJE ŠTABA 39. NOU DIVIZIJE OD 6. JUNA 1944.
ŠTABOVIMA BRIGADA ZA POSTAVLJANJE NA LINIJU
DIMITOR — UBAVIĆI — MARKOVIĆI — VOJVODIĆI¹

Š T A B
39. DIVIZIJE
5 KORPUSA NOVJ
Ši.
6 juna 1944
u 3 sata

ŠTABU: XIII, XVI, VI BRIGADE I BATALJONU III PROLETERSKE BRIGADE,

Danas predveče neprijatelj je sa dvije kolone krenuo od pravca Mliništa ka D. Peckoj. Jedna kolona (jačine 1000 vojnika) stigla je do D. Pecke kod crkve, a druga kolona jačine preko 1000 vojnika kreće se od Mliništa preko Jasenovih² potoka, zaobilazeći izvor Sane sa lijeve strane prema Previji.

⁸ Paško Romic Zdravko

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—1, k. 1265.

² Riječ je o snagama 13. brdskog lovačkog puka 7. SS divizije »Princ Eugen«. Opširnije o tome vidi izvod iz operacijskog dnevnika 2. bataljona ovog puka za juni, dok br. 123.

U toku današnjeg dana vodena je borba na liniji Sjenokos — Lokve sa jednim bataljonom XIII brigade, koji se morao povući na Mačju Gredu. Kao pojačanje za zatvaranje pravca od Čenića Kose i Štrbina izdali smo naređenje IV bataljonu XIII brigade, da se još u toku ove noći postavi na Dimitor. Bataljonu su data detaljna uputstva.

Obzirom na novo nastalu situaciju,—

N a r e đ u j e m o :

1. — XIII brigada odmah da se postavi sa dva bataljona na liniju Dimitor — Mačija Greda, a sa druga dva bataljona na Antonića Brdo,¹ zaposjedajući kote 753, 752 i 606. Ukoliko ne stignu bataljoni VI brigade na liniju Ubavići — Crni Vrh, ove položaje zaposjeće XIII brigada sa jednim bataljonom, i čim stignu bataljoni VI brigade, bataljon XIII brigade povući će se na Antonića Brdo.

Zadatak brigade je zatvaranje pravaca Štrbina, Carevca, D. Pecke (dok ne stignu 2 bataljona VI brigade).

2. — VI brigada odmah po prijemu ovoga naređenja da se postavi na liniju Ubavići — Crni Vrh, vežući desnim krilom do Sane. Zatvarati pravac neprijateljskog nadiranja od D. Pecke, gdje mu pružiti žilav otpor i ne dozvoliti prodor prema Vučijim Poljanama.

3. — Bataljon XIII proleterske brigade⁴ povezaće se sa snagama VI brigade, te u sporazumu sa tim štabom zaposjesti položaj i do daljnjeg ostati u sastavu VI brigade.

4. — XVI brigada najhitnije postaviće se na liniju Markovići (k. 362) — Vojvodići (k. 581), a jedan bataljon postaviti na liniju Karači (k. 475) — Cukovići (k. 510).

Zadatak brigade sprečavanje prodora neprijatelja preko mosta dok se snage ostalih brigada ne postave na povoljnije položaje.

5. — Ostala dva bataljona VI brigade koji se nalaze na liniji Klokotovac — Blatina Glava — Prisoje budno će pratiti svaki pokret neprijatelja, a čvrsto zatvarati pravac prema Ključu i Ribniku, pružajući neprijatelju što žilaviji otpor.

Održavati redovno vezu radio putem, ne ispuštajući ni jednu emisiju.

Potvrdite čas prijema ovog naređenja i izvjestite nas o času polaska bataljona na određene im zadatke.

* Nije pronađeno na karti 1 : 100.000.

⁴ O tome vidi knj. 25, dok. br. 140, i izvještaj Štaba brigade od 8. jula u knj. 27.

Za izvršenje prednjeg zadatka lično su odgovorni štabovi brigada.

Brigade da održavaju što čvršću i češću vezu između sebe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik,
Niko Jurinčić

Načelnik štaba, kapetan,
Nik. Prodanović

(M. P.)

P. S. zaposjedanje određenih položaja izvršiće brigade najkasnije do 5 sati ujutro. IV bataljon XIII brigade dobio je detaljan zadatak te mu nije potrebno davati nova uputstva.

BR. 32

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 7. JUNA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA IZVIĐANJE I ZATVARANJE PRAVCA KA RAVANJSKOM, VUKOVSKOM I KUPREŠKOM POLJU¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Pov. Br.
7 juna 1944 g.
u 14 č.

I PROLETERSKE BRIGADE
Š t a b o v i m a : III PROLETERSKE BRIGADE
XIII PROLETERSKE BRIGADE

Prema posljednjim obaveštenjima u dolini Vrbasa i Rame neprijatelj drži samo garnizonske snage.² Takođe ni na pravcima Duvno — Livno nema novih momenata po kojima bi se moglo zaključiti da neprijatelj sa toga pravca priprema kakve pokušaje prema našem sadanjem sektoru. Ipak, na tu stranu,

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 36—1. k. 712.

* O tome vidi bojnu relaciju 3. zbornog područja za mjesec juni u Arhivu VII, reg. br. 6/2, k. 57.

naročito u Livanjskom Polju, neprijatelj je imao neku manevarsku grupu sa motorizacijom, te zasada smatramo najverovatnijim eventualne neprijateljske pokušaje ka sadanjoj našoj prostoriji sa tog pravca.³

Naš zadatak je:

— Da sa sadanje prostorije preduzmemo intenzivno izviđanje i prikupljanje podataka o svim susednim neprijateljskim garnizonima i neprijateljskom rasporedu u cilju pripremanja dejstva za koje očekujemo direktive od Štaba Korpusa;

— Da u cilju obezbeđenja aerodroma i mesta na kojima će se dobijati materijal obezbedimo od svih pravaca Ravanjsko, Vukovsko i Kupreško Polje.

Dosadnji naš raspored bio je prilagođen ranijoj direktivi prema kojoj je bio predviđen dalji pokret ove Divizije. Radi toga, u cilju izvršenja sadanjeg zadatka, u nekoliko menjamo sadanji raspored i

n a r e đ u j e m o

1. — Pravce od Bugojna i doline Vrbasa ka Kupreškom Polju, Kukavicama i Donjem Vukovskom zatvoriće III Proleterska brigada jednovremeno ispitujući i dejstvujući na neprijateljske posade i saobraćajne veze ka dolini Vrbasa.⁴

Pravce od Gornjeg Vakufa, Prozora i doline Rame ka Vukovskom i Ravanjskom Polju zatvaraće I Proleterska brigada, jednovremeno dejstvujući na susedne neprijateljske garnizone i saobraćajne veze. Glavnina ove brigade biće u Vukovskom Polju kao rezerva Divizije.⁵

Pravce od Duvna i Sujica i Livna ka Ravanjskom i Kupreškom Polju zatvaraće XIII Proleterska brigada, jednovremeno dejstvujući ka tamošnjim neprijateljskim posadama i komunikacijama.⁶

2. — U cilju bolje povezanosti i punog obaveštenja o mestima susednih jedinica dajemo potrebni raspored kod svake brigade.

³ U knjizi »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, izdanje VII, 1958, Beograd, knjiga 2, na str. 105, o tome se kaže: » ... Napadnuta 12. juna u rejonu Vukovsko—Ravno od delova 7. SS divizije i 369. legionske divizije, sa pravca Kupresa, Livna i Duvna, 1. divizija se povukla prema istoku ... «

⁴ O dejstvu brigade na izvršenju postavljenog zadatka vidi dok. br. 103.

⁵ O izvršenju ovog zadatka vidi izvještaj Štaba 1. proleterske brigade od 9. jula u 27. knjizi.

⁶ O rasporedu i dejstvu ove brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 8. jula u 27. knjizi.

III PROLETERSKA BRIGADA:

Tri bataljona na prostoru V. i M. Vrata — Koprivnica — Stožer k. 1629 — 1758 k. — k. 1578 — Sapčenica k. 1387 — Mračaj — Lupoglava. Zadatak ove grupe je zatvaranje pravaca od Bugojna i doline Vrbasa koji vode cestom ka Kupresu i pravaca koji južno od ove ceste izvode ka liniji Kupres — D. Vukovsko. Manji delovi ove grupe dejstvovaće ka dolini Vrbasa na prostoru Bugojno — Gračanica;

— Jedan bataljon na prostoru Lanište — Vučelazine — k. 1400 — Crni Vrh (k. 1477). Zadatak ove grupe je zatvaranje pravaca ka D. Vukovskom i održavanje čvrste svakodnevnice veze sa levokrilnim jedinicama I ProleTERSke brigade;

— Dva bataljona u rezervi na prostoru Kukavice — D. Vukovsko za manevarsko dejstvo na sektoru brigade;

— Stab brigade kod s. Kukavice.

I PROLETERSKA BRIGADA:

— Jedan bataljon na prostoru Rasoje — k. 1320 — Debeli Glava — Romanov Gvozd — k. 1469 — Klapavica sa zadatkom zatvaranja pravca od Rame i Prozorske ceste ka Ravanskom Polju. Ovaj bataljon miniraće cestu ka Prozoru i na više pogodnih mesta temeljito je porušiti i zaprečiti;

— Jedan bataljon na prostoru Rudo Polje — Duge Mehotine — k. 1256 — Duga Dila, sa zadatkom zatvaranja pravaca koji od Jaklića i Zahuma vode ka Vukovskom Polju. Isturene delove držati iznad ceste na južnim padinama Raduše Planine. Jedno odeljenje ovog bataljona sa minerima uputili na Makljen sa zadatkom da eksplozivom na više mesta poruše serpentine.

Ova dva bataljona uzajamno će sadejstvovati.

— Jedan bataljon na prostoru Ječanj — Brdo — Pandurica za zatvaranje pravaca koji iz doline Vrbasa preko Ogļavka i uz Voljice potok vode ka Vukovskom Gornjem. Ovaj bataljon stalno će držati jednu četu na Plandištu — k. 1694, koja će ujedno služiti za vezu sa X Divizijom, kojoj je Plandište označeno kao mesto veze sa nama.

— Jedan bataljon na prostoru Previja — Jelica k. 1306 — Mezetovo Brdo za zatvaranje pravaca koji preko Dubokog Potoka vode ka Vukovskom Polju i za dejstvo na komunikaciju Gračanica — G. Vakuf. Na tom delu komunikacije porušiti objekte na cesti i minirati je što bliže s. Gračanici.

— Dva bataljona držati u rezervi u Vukovskom Polju.

— Stab brigade u G. Vukovskom.

XIII PROLETERSKA BRIGADA:

— Dva bataljona na prostoru D. Malovan — Oštra Glavica — Okič (k. 1209) za zatvaranje pravaca koji od Livna i

Sujice vode ka Kupreškom i Vukovskom Polju. Cestu između Sujice i Kupresa eksplozivom na više mesta porušiti i minirati je između Livna i Sujice.

— Dva bataljona postaviti na dubini na prostoru Mokronoge — Paklena Planina za zatvaranje pravaca od Duvna ka Ravanjskom Polju. Cestu na ovom pravcu na više mesta eksplozivom porušiti, a minirati je što bliže Duvnu.

— Jedan bataljon u brigadnoj rezervi na prostoru Milovanovića Košare — Prolisina (k. 1327).

— Stab brigade kod Prolisine.

3. — Divizijska baterija je na sektoru I brigade i biće pod njenom komandom u operativnom pogledu.

Korpusna baterija je na sektoru III brigade i u operativnom pogledu biće pod komandom Štaba te brigade.

4. — Stab ove Divizije od sutra u zoru biće u G. Vukovskom u šumi kod s. Bajići.

5. — Divizijska bolnica je kod III brigade oko s. Kukavice, a Hirurška ekipa kod I brigade u G. Vukovskom.

6. — Inženjerijske bataljone ne upotrebljavati na boračke zadatke.

7. — Raspored jedinica po ovom naređenju izvršiti do 8 o. m. do 8 časova.

8. — Štabovima i komandama jedinica narediti da odmah uhvate vezu sa susednim jedinicama i da je u buduće stalno patrolama održavaju. Obavezati ih da o svim promenama jednovremeno izveštavaju i susedne jedinice.

9. — Stab I Proleterske brigade povezaće se sa delovima VII Krajiške brigade koji se nalaze oko G. Vakufa i ka Prozoru.⁷

Na prostoru Kupres — Vrata nalaze se dva bataljona IX brigade.⁸ Stab III Proleterske brigade sporazumeće se sa tim bataljonima u cilju zajedničkog sadejstva na komunikaciji Kupres — Bugojno. No, u svakom slučaju, levokrilne jedinice III brigade moraju dejstvovati na samoj cesti.

10. — Već smo imali najpotrebnije vreme za odmor, priкупljanje i sređivanje jedinica, te odmah otpočeti sa stalnim diverzantskim akcijama letećih odeljenja i manjih jedinica. To će ujedno biti najsigurniji način za proveravanje neprijateljskih

⁷ U Izveštaju Štaba 6. bataljona 1. proleterske brigade od 9. juna 1944. o tome se kaže: »2—7. krajiška brigada raspoređena i to: Kobile k. 1083, Krašnjata k. 1044, k. 937, s. Karamustavić, Orlišće k. 915, s. Zdrimci i Seoci.

⁸ Mi ćemo održavati stalnu vezu sa njima ... « (Arhiv VII, reg. br. 24—211, k. 713).

⁹ O tadašnjem rasporedu i dejstvu 9. krajiške NOU brigade vidi dok. br. 109.

snaga i rasporeda koji su nam podaci neophodno potrebni za organizovanje i izvođenje predstojećih akcija.

11. — Pored redovne radio veze Štabovi brigada održavajuće svakodnevnu vezu i kuririma, kako sa ovim Štabom tako i međusobno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
V. Šćekić

NAČELNIK,
ppukovnik,
Moma Đurić

KOMANDANT
pukovnik,
Vaso Jovanović

(M. P.)

BR. 33

**NAREĐENJE ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD 7. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA U REJONU LOPARA¹**

Š T A B
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Br. si.
7 juna 1944 god.
u 13 čas.

ŠTABU IV BRIGADE

1.— Danas 7.VI. t. g. u 19 časova po podne sve jedinice će se pokrenuti sa sadašnje prostorije, zauzimajući sledeći raspored:

II Brigada: krenuće danas u 19 časova pravcem Busija — Zabari, postavljajući se na prostoriju Zabari — Jablanica, sa koje prikupiti tačne podatke i ispitati neprijateljsko uporište Lopare u cilju njegove likvidacije uz sadejstvo jedinica I brigade. Prikupljanje podataka o Loparama i uopšte o situaciji na tom sektoru mora biti vrlo konspirativno.

Štab II brigade će prilikom prelaska ceste Tuzla — Lopare porušiti nekoliko mostova između Lopara i Površ-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 51—7, k. 950.

nica, onemogućujući saobraćaj tom cestom. U tu svrhu se blagovremeno povezati sa štabovima I i IV brigade radi prijema potrebnih količina eksploziva, ukoliko nedostaje brigadi.

IV Brigada: krenuće danas u 18.30 časova pravcem Draganovac — Busija, u cilju smenjivanja jedinica I brigade na tim položajima, preuzimanja istih pod svoju kontrolu, u kom cilju će se štab IV brigade blagovremeno povezati sa štabom I brigade radi prijema položaja i dr., rasporeda bataljona i dr.

I brigada: će odmah po smeni od strane jedinica IV brigade izvršiti pokret na prostoriju Ploča — Livade — Zlatovo — Petkovići, postavljajući na Zlatovu i Ploči jača obezbeđenja, sa zadatkom prikupljanja podataka o situaciji u Loparama — Zajednicama — Tobutu — Priboju i dr. kao i priprema za likvidaciju Lopara.

Divizijska bolnica kretaće se sa IV brigadom.

Stab divizije nalaziće se u s. Livadama, odlazeći tamo sa jedinicama I. brigade. Stab I brigade će u vezi togā pred pokret svojih jedinica poslati vezu štabu divizije.

2. — 8 juna 1944 g. u 22 časa jedinice I i II brigade izvršiće napad na neprijatelja u Loparama u cilju njegovog razbijanja i uništenja, svaka sa svojih pravaca.²

I brigada: napadaće sa linije Labucka — Zajednice — Vukosavci, opštim pravcem napada Zajednice — Lopare, obezbeđujući se zasedom na cesti ka Celiću (Zivkovo brdo k. 366), kao i zasedom na cesti ka Tuzli u visini rudnika Konjiković. Obe zasede će izvršiti razaranje i onesposobljavanje ceste za saobraćaj i prolazak vozila.

II brigada: napadaće sa linije Kozjak — opštim pravcem napada Kozjak — Prijuga — Lopare, obezbeđujući se za vreme napada od pravca stare ceste Tuzla — Lukovica, ceste Površnica — Lopare, kao i ceste Celić — Lopare (Kokošinjac — k. 415).

Zasede I i II brigade će se usko povezati i sadejstvovati jedna drugoj.

Likvidaciju Lopara objaviti sa tri raketle crvene boje i paljenjem neke udžare, što će učiniti štab I brigade.

Po likvidaciji Lopara jedinice I brigade postaviće se na prostoriju Vukosavci — Lopare (istočni deo Lopara), Savići, kontrolišući i obezbeđujući se na Zivkovom brdu, Kaminitom brijegu, prethodno proteravši neprijatelja.

Jedinice II brigade po likvidaciji Lopara postaviće se, prethodno proteravši neprijatelja, na prostoriju Kozjak —

² Opširnije o toku ovog napada vidi dok. br. 119.

Mačkovac izviđajući i obezbeđujući se od pravca Kokošinjac — Debelo brdo, sa kojih položaja kontrolisati i zatvarati cestu Celić — Lopare. Obezbediti se takođe od stare ceste na sektoru Vakuf — Strnča.

IV brigada za ovo vreme zadržaće se na sektoru Busije, kao obezbeđenje i opšta rezerva odakle će prema daljem razvoju situacije biti povučena.

Za vreme operacije oko Lopara štab divizije kretaće se pozadi I brigade i nalaziti na liniji (cesti) Zajednice — Lopare).

Štabovi I i II brigade obaveštavaće štab divizije redovno o razvoju situacije i to:

Štab I brigade dostavljaće izveštaje svakog sata, dok štab II brigade dostavljaće izveštaje svaka 2 sata.

Za vreme akcije štabovi brigada biće u tesnoj međusobnoj vezi, kao i jedinice, obaveštavajući se međusobno o radu i situaciji i maksimalno sadejstvujući jedni drugima.

- 3.— Ukoliko pak ne bude bilo neprijatelja u Loparama, jedinice će zauzeti sledeći raspored: I brigada: Labucka — Zajednice — Vukosavci, II brigada: Kozjak — Mačkovac — Pirkovci, sa već gore pomenutim obezbeđenjima.

Orijentacija obeju brigada ostaje i nadalje u pravcu severa — tj. linije Celić — Koraj, u vezi čega će štabovi brigada podesiti rad svojih izviđačko-obaveštajnih organa.

- 4.— Radio veza: sve brigade će održavati redovnu radio vezu sa štabom divizije, prema već određenom vremenu rada.
- 5.— Sanitet: hirurška ekipa i trijažna stanica za vreme akcije na Lopare kretaće se pozadi I brigade i nalaziti na liniji (cesti) Zajednice — Lopare. Evakuaciju ranjenika vršiti tim pravcem: cestom od Lopara pošav Zajednicama.
- 6.— Svi štabovi brigada će najhitnije putem izviđačko-obaveštajnih organa prikupiti podatke o stvarnoj situaciji na sektorima Lopara, liniji Površnica — Lopare — Celić, Vakuf — Jablanica — Zajednice — Celić — Koraj, Priboj — Tobut — Udrigovo i dr. o *svemu hitno obaveštavajući ovaj štab*, kako bi se blagovremeno mogla doneti pravilna odluka.
- 7.— Napominjemo štabovima brigada da provlađaju po svim svojim jedinicama štednju municije u borbi, ne dozvoljavajući rasipanje i bacanje municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab divizije,

(M. P.)

Zam. komandanta,
major R. Jović

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 10. HERCEGOVAČKE BRIGADE
OD 7. JUNA 1944. ŠTABU 12. HERCEGOVAČKE BRIGADE
O BORBAMA U ŠIREM REJONU BILEČE¹

Š T A B
X. HERCEG. UD. BRIGADE N. O . V.
— JUGOSLAVIJE —
Br. Služb.
7. VI 1944 g.
s. Ubla

ŠTABU XII. HERCEGOVAČKE UDARNE BRIGADE.

1.— Od 1. maja pa do danas gotovo bez prekida vodili smo borbe sa četničkim bandama, Švabama i ustašama. Radi preširokog prostora kojeg smo morali obezbjeđivati, kao i velike brojčane nadmoćnosti neprijatelja, a i zaštite Divizije i ostalih dijelova, nismo bili u stanju da se održimo i dalje na gatačkom sektoru, pa smo se u takvoj situaciji povukli na sadašnju našu prostoriju: Pogledala — D. Vrbica, Crkvice — Kovači — Preraca — Golobrdje.

Juče prije svanuća bande iz Bileče² izvršile su jak pritisak na nas, napadajući jednovremeno na cijeloj širini fronta od Vučeg Dola, pa do Lađevica. Još pod zaštitom mraka i iskoristivši međuvrijeme kada smo mi smjenjivali obezbeđenja na Vardar i Tegarinu Gredu, bande su uspjele da ovladaju spomenutim položajima, dok smo mi i dalje držali Kokot. Pored toga bande su bile uzele i Kovčeg. Nakon ovoga četničke bande nastojale su da se na svaki način domognu i Kokota, kao i Bratogoša. Borba se razvijala velikom žestinom i neprekidno do oko 10 časova, kada je našim bataljonima uspjelo da širokim manevrom izvrše obuhvat neprijateljskih krila, zabacujući se bandama u bokove od Lađevica, kao i preko Vučeg Dola. Našavši se ovako u nebranom grožđu, bandama nije preostalo ništa drugo nego da se čas prije izvlače. Ubrzo su napustili Vardar i Tegarinu Gredu, a naš »5« sjurio ih je jednim snažnim protivnapadom sa Ravne Glave u Trnovicu i nastavio progonjenje dalje ka Bileći. Istovremeno »1« od Rogova i Lađevica poduhvatio ih je tako da se izvjesni dijelovi nisu bili više u stanju izvući ni ka Bileći, nego su pobjegli čak na Kr-

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—4, k. 1151 I.

² Vjerovatno je riječ o snagama Bilečke četničke brigade.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 15. KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 7.
JUNA 1944. ŠTABU 39. NOU DIVIZIJE O RASPOREDU I
AKTIVNOSTI BRIGADE NA ŠIREM REJONU SANSKOG
MOSTA¹

Š T A B
XV. KRAJIŠKE BRIGADE
39. DIVIZIJE
5 KORPUSA
NOVJ
Pov. Br. 175
7/VI 1944 g.

ŠTABU XXXIX. DIVIZIJE V. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

Mi se nalazimo sa snagama u Melini i Slavičkoj na liniji Palačkovići — Markovići — Stojanovići sa zadatkom zatvaranje pravca prema S. Mostu, u vezi Vaše poslednje depeše. Na ovom sektoru do sada nema bitnih promjena. Poslali smo vezu XI. Brigadi, ali se još nije povratila.² Od prošlog izvještaja od 2. o. mj. prokrstarili smo Melinu, Radmanice, Slavičku i Dobrnju. Tu smo postavili zasjede čet. bandi i uspjeli smo do sada ubiti 9 bandita, 5 raniti i 3 zarobiti. Zaplenili smo 7 pušaka, nešto municije i sprema. Prikupili smo 20 naših boraca koji su bili odbjegli.

Stanje na ovom sektoru je bez naročitih promjena. Stanovništvo iz B. Luke iseljeno je van grada oko Lauša i Motika, dočim u gradu su samo radnici koji čiste ruševine a ostalim je zabranjen ulazak u grad, sa nekim manjim snagama i artiljerijom nalaze se oko Saračice i Pavlovca zajedno četnici i ustaše, detaljnih podataka nemamo a isto tako i podataka o nekom pokretu prema S. Mostu. Angažovali smo se svakako da dobijemo potrebne podatke, što poslije bombardovanja grada ide teško, u Ljubiji su bili počeli izvoziti rudu ali poslije bombardovanja s tim su prekinuli. Novih podataka s te strane nemamo. Komunikacijom B. Luka — Sitnica nema pokreta. U toku prošlog dana smo na sektoru Dobrnje i Stražbenice postavili zasjedu u cilju hvatanja čet. bande i sprečavanja pokreta na komunikaciju, ali kako nije bilo nikakvih pokreta tu

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 8/3, k. 1270.

² O rasporedu i dejstvu 11. krajiške NOU brigade vidi dok. br. 98.

nije bilo uspjeha. U koliko ne bude pokreta prema S. Mostu krenućemo prema Omarskoj i Prijedoru gde je prema poslednjim obaveštenjima aktivna banda Vase Mijatovića (Marička, Rakelići, Miljakovci, Saničani itd.). Zmijanjski odred se nalazi u Nikolićima, mi smo mu pisali prema Vašem naređenju da krene prema Radmaniću tako da bi bio u stalnoj vezi s nama da bi mogli zajednički saradivati.

U jedinicama se radi po planu kako je to predviđeno. Rasporedili smo politrukovodioce koje smo dobili iz IV. Divizije o čemu ćemo vas posebnim dopisom upoznati. U glavnom smo popunili nedostatak politkadra. Još nam nedostaju dva pomoćnika politkomesara četa kao i jedan pomoćnik komesara bataljona u koliko se drug Vojko Marković ne bi skoro vratio. Potrebno bi bilo u koliko bi mogli dobiti 2 komandira četa za naš III. bataljon da bi smjenili dosadašnje komandire koji su nesposobni za dužnost usled bolesti.

U poslednje vrijeme nemamo dezertera.

Komisije koje rade na prikupljanju namirnica već su otpočele sa radom, mi smo se angažovali da bi u tome pogledu što bolje uspjeli. Šaljemo Vam izvjesnu količinu namirnica kao i konje koji bi prebacili robu i materijal za našu brigadu. U koliko postoji mogućnost potrebno je da nam se pošalje što više odijela i jugoslovenske municije.

Radio vezu imamo sa vama stalno ali se baterije već istrošile te bi bilo nužno da nam se što prije pošalju baterije za radio stanicu. Juče nam je predana neka depeša od Vas sa po 3 cifre u grupi, za koju mi nemamo ni šifre ni ključa.

Izvjestite nas o stanju na ostalim sektorima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Maran®

Komandant, kapetan,
si. otsutan

(M. P.)

' Dorde

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA
11. HERCEGOVAČKE BRIGADE 29. NOU DIVIZIJE NA DAN
31. MAJA 1944. GODINE¹

STAB
XI. HERCEGOVAČKE U. BRIGADE
N. O. V. JUGOSLAVIJE
K. Pov. Broj 291
Dana 8-VI-1944 g. u 18 čas
s. Bobotovo Groblje

P R E G L E D

brojnog stanja i naoružanja. XI. Hercegovačke Narodno-oslobodilačke Udarne brigade na dan 31. maja 1944. godine.

I — Ljudstva

Oficira ./. podoficira 55, boraca 310
Političkih komesara 24, drugarica 18
Ukupno ljudstva: drugova 389, drugarica 18

II — Oružja i municije

1— Brdskih topova ./. municije za njih ./. gran. ./. šrapnela	
2— Protiv kol. topova ./. municije za njih udarnih ./. pancir ./.	
3.— Teških mitraljeza »Breda«	3 ... municije za njih 12.600
4.— Teških mitraljeza »Fijat«	! municije za njih . /
5.— Teških mitraljeza »Svarcloze«	/ _____ municije za njih . /
6.— Teških mitraljeza drug. tipova (14 m/m) 2	municije za njih 240
7.— Puškomitraljeza »Brno«	7.... municije za njih 4.500
8.— Puškomitraljeza »Šarac«	4 ... municije za njih 3.000
9.— Italijanskih puškomitraljeza	8.... municije za njih 790
10.— Puškomitraljeza drugih modela	./. .. municije za njih ./. .
11— Jugoslovenskih pušaka	237. ... municije za njih 14.299
12.— Italijanskih pušaka	36. ... municije za njih 994
13.— Njemačkih pušaka	22. ... municije za njih 1.520
14.— Pušaka ostalih modela	10. ... municije za njih 400
15.— Teških bacača 81 m/m	2. ... municije za njih 51
16.— Lakih bacača	3. ... municije za njih 76
17.— Revolvera jugoslovenskih	12. ... municije za njih 107
18.— Revolvera njemačkih	9. ... municije za njih 170
19.— Revolvera italijanskih	9. ... municije za njih 105
20.— Revolvera drugih modela	4.... municije za njih 20
21.— Protiv kolskih pušaka	1 municije za njih 15
22.— Jugoslovenskih ručnih bombi	35.
23.— Italijanskih ručnih bombi	70.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/12, k. 1143 A.

24.— Njemačkih ručnih bombi		
25.— Engleskih i ostalih ručnih bombi	256	
26.— Signalnih pištolja	3 municije za njih	10
27.— Engleskih nagaznih mina	34..... sa kompletnim priborom	—

III — Stoka

Jahaćih konja 15 tovarnih konja 51
 tovarnih mazgi ./. teglećih konja ./

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar	Načelnik štaba	Komandant
Spiro Srzentić	Smajo Balalić	Jovan Andrić

Napomena: Ukupno ljudstvo je pokazano po spisku koji se vodi u jedinicama ove brigade. U ukupni broj ljudstva nisu uračunati Italijani, kojih ima na licu 24 i 4 u bolnici.

U brojno stanje i naoružanje koje je pomenuto u prednjem spisku nisu uzeti borci iz 4. bataljona, koji je 17 maja 1944 g. otišao u sastav XIII Hercegovačke Nar. oslob.u.brigade,¹ a koji se nalaze u brigadnom previjalištu i u divizijskoj bolnici. Ovih ima a) u previjalištu jedan, b) u divizijskoj bolnici 11, c) u pratećem bataljonu divizije jedan. — Svega 13 boraca.—

Razlika između prošlog brojnog stanja (tj. na dan 30 aprila) i ovog na dan 31 maja 1944 god. je 226, od toga 165 otpada na 4 bataljon, 21 u toku mjeseca poginuo u borbama, 7 za Pozorišnu ekipu Nar. oslob. Hercegovine, 5 otpušteno svojim kućama ili komandama mjesta kao nesposobni za boračke jedinice, i ostali broj dezertirao.—

¹ Vidi knj. 25, dok. br. 64.

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 9. JUNA
1944. ŠTABU 8. KORPUSA NOVJ O BORBAMA ZA RASTE-
REĆENJE 1. PROLETERSKE DIVIZIJE I SITUACIJI U CEN-
TRALNOJ BOSNI I BOSANSKOJ KRAJINI¹

STAB
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE

Str. Pov. Op. Br. 691
Dne 9 juna 1944 g.

Izveštava o situaciji
na sektoru.—

ŠTABU VIII KORPUSA

Pošto zadnjih dana nemamo nikakve veze sa vama, to vam
dostavljamo sledeće:

1. — Nakon prodora neprijatelja iz nekoliko pravaca od
Potoka i čišćenja pošumljenih masiva Srnetice, Klekovače i Ov-
čare, neprijatelj se sa manjim dijelom snaga povukao ka Pet-
rovcu i Mrkonjiću. Sa glavninom snaga neprijatelj je i dalje
nastavio sa napadima i pritiskom na jedinice I Divizije na pro-
storiji Mliništa — Čardak — Vitorog, gde se ova divizija za-
bacila za leđa neprijatelja nakon prodora ovog u Potoke.²
Neprijatelj je napadao iz tri pravca i to: sa prostorijske Glamoč-
kog Polja, od Mliništa i od Podgorije.

U cilju rasterećenja I ProleTERSke divizije, koja je vodila
borbu sa glavninom neprijateljskih snaga, sa XXXIX Divizijom
i dijelovima IV Divizije poduzeli smo napad sa leđa neprijatelju
prema Mliništu i na uporišta duž komunikacije Mrkonjić
— Mliništa.³ U toku 5 i noći 5/6 ovog meseca neprijatelj je iste-
ran iz više uporišta i u nekoliko snažnih juriša odbačen preko
ceste Štrbina — Mliništa, čime je bio prekinut saobraćaj ovom
cestom, koji je do tada bio vrlo živ.

6 ovog meseca neprijatelj sa jačim snagama »Princ Eu-
gen« divizije ponovo je poduzeo napad širim frontom sa linije
Mrkonjić — Mliništa u pravcu Ključa, Ribrika, Busija i Potoka.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br 5—6,
k. 458 A.

² O tim dejstvima I. proleTERSke divizije vidi dok. br. 16, 32, 45 i 103.

³ Opširnije o tome vidi operativne izvještaje 4. i 39. NOU divizije
za jun 1944. u knj. 27.

⁴ Vidi dok. br. 123.

Ovaj napad je usledio odmah posle naših izvedenih akcija na komunikaciju Mrkonjić — Mliništa, radi odbacivanja naših snaga od ove komunikacije i ponovnog čišćenja terena koga su naše jedinice kontrolisale.

Posle jačih borbi u toku 6, 7 i 8 ovog meseca neprijatelj je prodro u Ključ i Ribnik i sa ove prostorije produžio preko Bravska za Petrovac.

Ovim borbama postignut je cilj, tj. rasterećenje I Divizije, jer već od 5-VI neprijatelj nije vršio nikakvog pritiska na I Diviziju, pošto je glavnine snaga usmjerio prema našim jedinicama.

U ovim borbama neprijatelj je pretrpio veće gubitke u ljudstvu i materijalu.

Karakteristično je napomenuti da je neprijatelj ovoga puta vršio pokrete danju i noću.

2. — Sadašnja situacija je sledeća:

Neprijatelj drži komunikaciju Banja Luka — Mrkonjić — Mliništa, ostavljajući na njoj jača obezbeđenja, i komunikaciju Bihać — Petrovac — Ostrelj — Drvar sa obezbeđenjima duž puta. Saobraćaj na ovim komunikacijama je vrlo živ, naročito prema jugu. Iz Banje Luke preko Mrkonjića prebacuje se neka motorizovana jedinica. Između ovih komunikacija neprijatelj je ostavio uporišta u Ribniku i Bravskom.

Na sektoru X Divizije (Kupres — Gornji Vakuf — Prozor) neprijatelj je bio prodro do Gornjeg Vakufa i Prozora. Pritiskom i napadom jedinica X Divizije neprijatelj je povraćen u svoje polazne garnizone.⁵ Ovaj teren je pod kontrolom naših jedinica.

U Centralnoj Bosni nije bilo nikakvih promjena i teren između Bosne i Vrbasa osim Kotor Varoša nalazi se i dalje pod kontrolom jedinica XI Divizije.

3. — Zadnja dva dana jedinice IV Divizije vodile su uspešne borbe na komunikacijama Bihać — Petrovac — Ostrelj i Bihać — Bos. Novi. U ovim akcijama uništeno je 25 kamiona, 2 voza, 1 top, a ubijeno i ranjeno 570 neprijateljskih vojnika.

Jedinice X Divizije u zadnjim akcijama uništile su 3 voza sa vojskom i materijalom, 2 kamiona. Zaplenjeno: 1 top, 1 teški bacač i ostalog ratnog materijala. Zarobljeno 17 neprijateljskih vojnika sa jednim poručnikom. Neprijatelju su naneti veći gubici.

4. — Potrebno je da sa nama uspostavite odmah radio vezu i da nas obaveštavate o situaciji na vašem sektoru.⁶ U ko-

⁵ Opširnije o dejstvima 10. NOU divizije na sektoru Prozor—Gornji Vakuf—Kupres vidi operativni izvještaj njenog Štaba od 12. jula u 27. knj.

« Vidi dok. br. 61.

ШТАБ
КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр 691
Датум 9. јуна 1944. г.

630

Број документа: 11
Датум: 9. јуна 1944. г.
Бр. Пош. 5/1-6/10
К. 4124/10

Извештава о ситуацији
на сектору.-

ШТАБУ VIII КОРПУСА

Пошто задњих дана немamo никакве весте са вама, то
вам достављамо следеће:

1.- Након продора непријатеља из неколико правца,
до Потoka и Шишчења покушаних масива Грнетце, Клековаће и Овдаре,
непријатељ се са мањим дијелом снага повукао ка Петровцу и Мркоњи-
ћу. Са главном снагом непријатељ је и даље наставио са нападима и
притиском на јединице I Дивизије на просторији Млиништа - Чардак - Ви-
торога, где се ова Дивизија забавила сах леђја непријатеља након про-
дора овог у Поток. Непријатељ је напао из три правца и то: са про-
сторје Шумаčkog Поља, од Млиништа и од Подгорије.

У циљу растеређења I Пролетерске дивизије, ко-
ја је водила борбу са главном непријатељских снага, са XXXIX Диви-
зијом и дијеловима IV Дивизије подузели смо напад са леђја непријате-
ља према Млиништа и на упоришта дуж комуникације Мркоњић - Млини-
шта. У току 5 и ноћи 5/6 овог месеца непријатељ је истеран из више у-
поришта и у неколико мањих јерића одбаћен преко цeste Штрбина - Мли-
ништа, тиме је био прекинута саобраћај овом естом, који је до тада би-
о врло жив.

6 овог месеца непријатељ са јачим снагama
"Princ Eugen" дивизије поново је подuzeо напад широм фронтом са лини-
је Мркоњић - Млиништа у правцу Кљуша, Рибника, Буаја и Потокa. Овај
напад је уследио одмах после наших изведених акција на комуникацију
Мркоњић - Млиниште, ради одбацивања наших снага од ове комуникације
и помоћног Шишчења терена кога су наше јединице контролисале.

Послије јачих борби у току 6, 7 и 8 овог месе-
ца непријатељ је продор у Кљуш и Рибник и са ове просторије проузди-
о преко Бравака за Петровац.

Овим борбama постигнут је циљ тј. растеређења
I Дивизије, јер већ од 5-VI непријатељ није вршио никаквог притиска
на I Дивизију, пошто је главне снаге усмерио према нашим јединица-
ма.

У овим борбama непријатељ је претрпео веће гу-
битке у људству и материјалу.

Карактеристично је напоменути да је непријатељ
овог пута вршио покрете данју и ноћу.

2.- Садашња ситуација је следећа:

Непријатељ држи комуникацију Банја Лука - Мр-
коњић - Млиниште, остављајући на нjoj јаћа обезбеђења и комуника-
цију Биһад - Петровац - Оштрелј - Дрвар са обезбеђењима дуж пута.
Саобраћај на овим комуникацијама је врло жив, нарочито према југу. Из
Банја Луке преко Мркоњића пребације се нека моторизована јединица. Из-
међу ових комуникација непријатељ је оставио упоришта у Рибнику и
Браваком.

На сектору X Дивизије /Купрес - Горњи Вакуф -
Прозор/ непријатељ је био продор до Горњег Вакуфа и Прозора. Притис-
ком и нападом јединица X Дивизије непријатељ је повраћен а своје полас-
не гарнизоне. Овај терен је поново под контролом наших јединица.

У Централној Босни није било никаквих промјена
и терен између Босне и Врбаса осим Котор Вароша налази се и даље под
контролом јединица XI Дивизије.

3.- Задња два дана јединице IV Дивизије водиле су
успешне борбе на комуникацијama Биһад - Петровац - Оштрелј и Биһад -

liko vaša radio veza ne funkcioniše, potrebno je da češće upućujete kurire za vezu.

V. S. nas izveštava da nema veze sa vama i interesuje ga situacija kod vas. Radi toga, u koliko ne možete uspostaviti direktnu vezu sa V. Š., obavestavajte ih o situaciji preko nas.

5. — U prilogu vam se dostavljaju šifra i plan rada za radio vezu, u koliko su dosadašnje šifre uništene ili zagubljene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Pukovnik,
Došen

(M. P.)

Komandant,
General-major,
S. Rodić

BR. 38

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (KRAJIŠKE) BRIGADE OD 9. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O DEJSTVU BRIGADE NA PROSTORU GLAMOČ — LIVNO — MLINIŠTA¹

STAB
III PROLETERSKE BRIGADE
I PROLETDIVIZIJE
9-VI-1944 g.

Br. 74/44

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE NOVJ.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ:

Za mjesec maj 1944 godine.

U vremenu od 1 maja do 24 maja jedinice ove brigade nalazile su se uglavnom na zatvaranju pravca Glamoč — Livno, te krstarenju sa manjim djelovima prema Šujici, Duvnu i Buškom Blatu. U ovom periodu bilo je manjih čarki i patrolnih sukoba sa neprijateljem, a naročito u selima istočno i južno od Livna, gdje su naše jedinice išle u ekonomsku akciju.

25 maja o. g. rano ujutru neprijatelj je krenuo sa snagama od 8 tenkova, 30 kamiona i 1.500 pješadije komunikacijom za

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—2, k. 714.

Glamoč i brdima lijevo i desno u istom pravcu.² Borba je otpočela oko 5.30 časova. Neprijatelj je prodirao cestom, dok su naši bataljoni rokirajući se lijevo i desno ostajali na bokovima i pozadini neprijateljskoj. Oko 14 časova neprijatelj je prodro do Vrbe ispred Glamoča. Borba je bila žestoka preko cijelog dana, a naročito na liniji između Korične i Priluke — u pozadini neprijatelja — sa neprijateljskim pojačanjem koje je stizalo. Pošto je ubačena i naša rezerva u borbu oko 19 časova, odlučnim napadom bataljona na Korični i udarom na prednje neprijateljske djelove, neprijatelj je razbijen i nastavljeno gonjenje. Do 21 čas cijeli sektor između Glamoča i Livna bio je očišćen i neprijatelj je vraćen u sami grad.

U ovoj borbi, što je sigurno provjereno, neprijatelj je imao 139 mrtvih i oko 52 ranjena. Broj ranjenih bio je mnogo veći, ali za ovu cifru smo samo doznali. Zarobljeno je: 2 šarca, 9 pušaka, 10 granata za mali bacač, 5.500 metaka, 22 čebeta, 52 bicikla, 30 šinjela, 12 šatorskih krila, 6 pari cipela, 20 ranaca i 15 porcija. Uništen je jedan tenk od 12 tona i jedan kamion oštećen.

Naši gubitci bili su: 5 mrtvih i 5 ranjenih, dok je nestalo 4 Italijana.³ Oštećen je u borbi jedan puškomitraljez 7,9 mm i nestale dvije puške.

27 maja o. g. neprijatelj je ponovo krenuo prema Glamoču i našim položajima u dva pravca i to s tenkovima i kamionima cestom i pješadijom u pravcu Cincare preko Gruga.⁴ Sa ovim neprijateljem je vođena tročasovna borba i to III i V bataljon. Nakon tri časa borbe neprijatelj je povraćen u Livno uz gubitke 27 mrtvih, koje je pod zaštitom jakih snaga i tenkova uspio pokupiti i odnijeti sa sobom. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Plijena nije bilo.

Noću između 27 i 28 maja cijela brigada se prebacila zapadno od komunikacije Glamoč—Mlinište.

28 maja jedan bataljon je upućen prema Prekaji, koji je dobijao naređenja od štaba Korpusa,⁵ dok su tri bataljona išli u čišćenje terena na liniji Jokića Poljane — Ovčara i prema Mliništima.

29 maja brigada se je prebacila u Poljice, a odatle južno od Rora iznad Preodca, gdje smo ostali do 31 maja uveče.

² Odnosi se na početak drvarske operacije. Na ovom pravcu djelovao je ojačani izviđački odred njemačke 369. legionarske divizije. Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 111.

³ Nekolicina Italijana su poslije kapitulacije Italije stupili i u proletersku (krajišku) brigadu.

⁴ Odnosi se na ojačani izviđački odred njemačke 369. legionarske divizije.

⁵ Upućen je 2. bataljon (vidi knj. 25, dok. br. 131).

S T A B
III PROLETERSKE BRIGADE
I PROLETSDIVIZIJE
9-VI-1944 g.

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE NOVJ.

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ:

Za mjesec maj 1944 godine.

U vremenu od 1. maja do 24. maja jedinica ove brigade nalazila se uglavnom na satvarenju pravca Glamoč - Livno, te kretarenje sa manjim djelovima prema Šujici, Duvnu i Buškom Blatu. U ovom periodu bilo je manjih šarki i patrolnih sukoba sa neprijateljem, a naročito u selima istočno i južno od Livna, gdje su naše jedinice išle u ekonomsku akciju.

25. maja - s.g. rano ujutru neprijatelj je krenuo sa aragana od 8 tenkova, 30 kamiona i 1.500 pješadije komunikacijom sa Glamoč i brdima lijevo i desno u istom pravcu. Borba je otpočela oko 5.30 časova. Neprijatelj je prodirao cestom, dok su naši bataljoni rokirajući sa lijevo i desno ostajali na bakovima i pozadini neprijateljskoj. Oko 14 časova neprijatelj je prodro do Vrbe ispred Glamoča. Borba je bila šestoka preko cijelog dana, a naročito na liniji između Koričine i Prilake - u pozadini neprijatelja -, sa neprijateljskim pojačanjem koje je stizalo. Pošto je ubačena i naša rezerva u borbu oko 19 časova, odlučnim napadom bataljona na Koričini i udarom na prednje neprijateljske dijelove, neprijatelj je razbijen i nastavljeno gonjenje. Do 21 čas cijeli sektor između Glamoča i Livna bio je očišćen i neprijatelj je vraćen u sami grad.

U ovoj borbi, što je sigurno provereno, neprijatelj je imao 139 mrtvih i oko 52 ranjena. Broj ranjenih bio je mnogo veći, ali sa ova cifra smo samo doznali. Zarobljeno je: 2 šarova, 9 pušaka, 10 granata, 3 mali bacači, 3.500 metaka, 22 čebeta, 52 bicikla, 30 sinjela, 12 satorskih krila, 6 pari cipela, 20 ransaca i 15 perocija. Uništen je jedan tenk od 12 tona i jedan kamion oštećen.

Naši gubici bili su: 5 mrtvih i 5 ranjenih, dok je nestalo 4 italijana. Oštećen je u borbi jedan puškomitraljez 7,9mm. i nestale dvije puške.

27. maja s.g. neprijatelj je ponovo krenuo prema Glamoču i našim položajima u dva pravca i to s tenkovima i kamionima cestom i pješadijom u pravcu Cincara preko Kruga. Sa ovim neprijateljem je vodjena tročasovna borba i to III i V bataljonom. Nakon tri časa borbe neprijatelj je povraćen u Livno sa gubitke 27 mrtvih, koje je pod zaštitom jakih anaga i tenkova uspio pokupiti i odnijeti sa sobom. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Plijena nije bilo.

Noću između 27 i 28. maja cijela brigada se prebacila zapadno od komunikacije Glamoč-Mlinište.

28. maja jedan bataljon je upućen prema Prekaji, koji je dobio naredjenje od Štaba Korpusa, dok su tri bataljona išli u očišćenje terena na liniji Jokića Poljana-Ovčara i prema Mliništu.

29. maja brigada se je prebacila u Poljice, a odatle južno od Rora i Kriča Prevođa, gdje smo ostali do 31. maja uveče.

31. maja uveče II bataljon vodio je manje borbe prema Prekaji, a V bataljon prema Vaganu sa neprijateljem koji je u Vagan stigao od Glamoča. Odbijena su nekoliko neprijateljskih napada od Vagana u pravcu Rora. Gubici neprijatelja nisu provereni, mada ih je bilo. To ga dana II bataljon je imao jednog ranjenog od neprijatelja i 2 od savezničkih aviona u s. Poljicu.

U periodu od 1. do 24. maja sa našim minama uništeno je: 2 tenka i 1 oštećen /Tigra/, 5 kamiona, 1 motorcikl i jedna vojnička kola sa tri vojnika. Od uništenih kamiona bilo ih je sa vojskom a nekih sa materijalom. Gubici neprijateljskih vojnika u kamionima nisu nam poznati. Tenkova posada sa tenkovima je uništena.

31. maja uveče II bataljon vodio je manje borbe prema Prekaji, a V bataljon prema Vagnju sa neprijateljem koji je u Vaganj stigao od Glamoča. Odbijena su nekolika neprijateljska napada od Vagnja u pravcu Rora. Gubitci neprijatelja nisu provjereni, mada ih je bilo. Toga dana II bataljon je imao jednog ranjenog od neprijatelja i 2 od savezničkih aviona u s. Poljicama.

U periodu od 1 do 24. maja sa nagaznim minama uništeno je: 2 tenka i 1 oštećen (Tigar), 5 kamiona, 1 motorcicl i jedna vojnička kola sa tri vojnika. Od uništenih kamiona bilo ih je sa vojskom, a nekih sa materijalom. Gubitci neprijateljskih vojnika u kamionima nisu nam poznati. Tenkovska posada sa tenkovima je uništena.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
S.⁶ N. Tadić

Komandant — ppukovnik,
V.⁷ Bajić

(M. P.)

P. S.

U pregledu naoružanja za mjesec maj⁸ ima manjka u puškama koji se opravdava s tim što je mnogo drugova iz pjevačkog hora prilikom bombardovanja Petrovca i putem za brigadu, rasuli se i zaostali, te još svi nisu izbili. Ovi drugovi pristižu svakog dana.

⁶ Simo

⁷ Vlado

⁸ Vidi knj. 25, dok. br. 162.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE
KONCAR« OD 9. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE
DIVIZIJE O DEJSTVU BRIGADE U TOKU MAJA 1944.
GODINE¹

Š T A B
XIII. PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONCAR«
Broj 148
9. juna 1944 godine

ŠTABU I. PROLETERSKE DIVIZIJE

Dostavljamo operativni izvještaj za mjesec maj od I.V.
do I.VI.

1.V. Brigada se nalazila na položajima: Potšiljak — Rogolje — Potselo. V. bataljon je bio u Jasenovim Potocima u zaštiti bolnice i davao pratnju ranjenicima za Drvar. Bataljoni su priredili proslavu Prvi maj.

2.V. Prema naređenju Štaba brigade svi bataljoni osim V. učestvovali su u napadanju na Mrkonjić Grad.¹ Zadatak prije upadanja u grad bio je likvidacija neprijateljskih posada na Grabežu — Glavici i Metaljci. Neprijatelj je davao jak otpor, a bataljoni su dejstvovali nepovezano i u jutro se morali povući od Grada.

3.V. III. Bataljon zatvarao je pravce od Mrkonjića na Čelićima. Ostali bataljoni su bili na odmoru.

4. i 5.V. III. bataljon na istim položajima. Kod ostalih bataljona radilo se na vojničkom i političkom uzdizanju. U ove vrijeme rešavan je problem prekomoraca³ i analizirana akcija na Mrkonjić Grad.

6. V. II. bataljon dejstvovao je bočno na neprijatelja koji je bio ovladao položajima IV. bataljona I. brigade Lisina i Široka kosa. Neprijatelj se povukao bez borbe.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 24/2; k. 727.

² Opširnije o tom napadu vidi dok. br. 45 i zapovijest Štaba 13. proleTERSKE brigade od 1. maja 1944. u Arhivu VII, reg. br. 21—1, k. 727.

³ Odnosi se na borbe 1. prekomorske brigade (formirane 20. oktobra 1943. u logoru u Karbonari). Poslije njenog rasformiranja, januara 1944. u Drvaru, oni su bili raspoređeni u jedinice 1. proleTERSkog korpusa. Opširnije o tome vidi knj. 21, dok. br. 159, napomenu br. 6, i tom VIII, knj. 1, dok. br. 56, napomenu br. 2.

7.V. Bila je proslava dvogodišnjice osnivanja I. Proleter-skog bataljona Hrvatske.

8.V. III. bataljon vodio je borbu ceo dan i prisilio nepri-jatelja da se povuče u Mrkonjić Grad.

IV. bataljon zaposeo je položaje Crni Vrh — Poljane.

Istog dana neprijatelj je napao položaje IV. bataljona I. Brigade.⁴ Jedna četa našeg II. bataljona vodila je borbu sa ne-prijateljem koji je napadao od Potšiljka ka Gradini. Nakon kraće borbe četa se povukla u pravcu Poljana. Neprijatelj u čijem sastavu je bilo Švaba, Rumuna, četnika iz »Princ Eugen« divizije⁵ prodro je do Podrašnice i krenuo u pravcu Čađavice na XIII. Krajišku brigadu.⁶ I. bataljon krenuo je sa Sjenokosa u pravcu sela Tomića da bočno udari na neprijatelja, ali se on povukao u Mrkonjić te do borbe nije došlo.

9.V. III. bataljon je na odmoru u s. Carevcu. Od 10.V. do 16.V. osim II i IV. bataljona, ostali su bili na odmoru. Radilo se vojnički i politički sa bataljonima. Bataljonske konferencije su održavane. Zatim su se držali vojnički časovi iz egzercira, fortifikacije, borbene obuke i stražarske službe.

11.V. Neprijatelj je sa jačim snagama nastupao cestom od Mrkonjića ka Čađavici.⁷ Lijevo pobočnicom od sela Potšiljka napao je jednom kolonom u jačini od 140 vojnika na Gradinu gdje je držala položaj jedna četa II. bataljona. Četa se nakon jednosatne borbe povukla i neprijatelj je ovladao Gradinom.

II. bataljon napao je na ovog neprijatelja frontalno i bočno sa jednom četom preko Široke kose i primorao neprijatelja uz gubitke da se povuče u Mrkonjić Grad.

14.V. Jedna četa II. bataljona vodila je borbu na Gradini i morala se povući. Neprijatelj je preko Široke kose — Lisine pošao u pravcu I. Brigade. Bataljon je uputio jednu četu da dejstvuje bočno na neprijatelja, no do borbe nije došlo. Ista se sukobila sa jednom četničkom grupom koja je pobjegla u Mr-konjić.

Istoga dana izvršena je smotra jedinica I. Divizije, na ko-joj su učestvovala i naše jedinice.

15. V. IV. bataljon na položaju, V. bataljon u zaštitnici bolnice. Ostali na odmoru.

16.V. Naš IV. bataljon krenuo je da napadne neprijatelja koji je napadao na I. brigadu. Do borbe nije došlo.

⁴ i ¹¹ Vidi dok. br. 45.

⁵ Riječ je o dijelovima 7. SS divizije »Princ Eugen«.

⁶ i » Vidi dok. br. 119, 120 i 160.

⁷ U Mrkonjić-Grad prebačen je 25. aprila 7. SS izviđački bataljon 7. SS divizije, koji je tokom maja dejstvovao na tom sektoru (vidi knj. 24, dok. br. 192).

17.V. V. bataljon iz zaštite bolnice došao je u s. Carevac. I. bataljon izvršio je pokret za s. Dolove gdje je imao zadatak da preuzme položaje II. bat. XIII. Krajiške brigade i zatvara pravac od Mrkonjića ka Ključu.

III. bataljon otišao je iz sela Carevac i Krivokuće radi zatvaranja pravca od Mrkonjića preko Podrašničkog polja.

Od 17. — 22.V. radilo se vojnički i politički. Kod svih bataljona održavali su se sastanci svih vojničkih rukovodioca. Na tim sastancima diskutovalo se o neprijateljskoj taktici kojom se služi u svojim ispadima od kad se brigada nalazi na sektoru Mrkonjić Grada. Kao rezultat tih diskusija bili su zaključci da protivmjere koje moramo preduzeti da bismo parirali taktiku neprijatelja su učvršćivanje discipline, pojačavanje budnosti, blagovremeno sadejstvo dvije ili više jedinica, držanje jače rezerve do otkrivanja glavnog pravca neprijateljskog nadiranja, postavljanje zasjeda i pojačavanja izviđačko-obaveštajne službe.

18.V. Jedna kolona od 80 vojnika izbila je na predstražne položaje II. bat. na Gradini. Nakon nekoliko izbačenih mina iz teškog bacača neprijatelj se povukao.

22.V. V. bataljon izvršio smjenu II. bataljona.

23.V. V, IV. i I. bataljon napravili zasjedu ispred sela Potšiljka i Široke kose. Neprijatelj je tim pravcem vršio česte ispade u pravcu naših položaja. Zasjedu su otkrili četnici i ista nije imala rezultata.

25.V. Otpočela je borba na svim sektorima koje je držala naša brigada. Na sektoru I. Bataljona koji je držao položaje na Orlovcu — Dolovi od pravca Sitnice napadale su jake snage neprijatelja, išla je i motorizacija.⁸ Čitav dan vodio je borbu, kad je neprijatelj uzimanjem položaja II. bataljona XIII. Krajiške brigade ugrozio lijevo krilo bataljona, isti se morao povući na G. i D. Previću.⁹ Bataljon je kao cjelina radio vrlo dobro.

II. bataljon izvršio je pokret iz Carevca da smijeni IV. bataljon na Crnom vrhu koji je krenuo u pomoć V. bataljonu na položaje Štrbina — Sjenokos, gdje je vodio borbu udarajući neprijatelja u bok koji je kretao preko Kozje strane za Sjenokos.

III. Bataljon nalazio se na položajima Krivokuće. Neprijatelj na njihov položaj nije nadirao već je jedna četa upućena na Cenića kosu koja se povezala sa jednom četom V. bataljona, koje su u sadejstvu vodile borbu.

25.V. u 10 časova neprijatelj jačine od 100 vojnika koji je izbio sa Široke kose na Poljane napao je na jednu četu IV.

⁸ O tome vidi dok. br. 45, napomenu br. 17.

plima, pojačavanje budnosti, blagovremeno sadejstvo dvije ili više je nice, držanje jedne rezerve do otkrivanja glavnog pravca neprijateljske nadirenja, postavljanje zasjeda i pojačavanje invidijske obavještajne službe.

18.V. Jedna kolona od 80 vojnika isbihaše na predstražna položaja II. bataljona. Nakon nekoliko isbačenih mina iz teškog busaša neprijatelj se povukao.

21.V. V. bataljon izvršio je napad na II. bataljona.

23.V. V. IV. i I. bataljon napravili su napad ispred sela Podbiliha i široke kose. Neprijatelj je tim pravcem vršio česte ispuštanje u pravcu naših položaja. Napadu su odrekli četnici i ista nije imala rezultata.

25.V. Otpočela je borba na svim sektorima koje je držala naša brigada. Na sektoru I. bataljona koji je držao položaje na Orlovici i Polovi od pravca Stitnice napadale su jake snage neprijatelja. Išla je i motorizirana četa dan vodila je borbu, kad je neprijatelj usimljen položaja II. bataljona XVIII. Krajiške brigade ugrozio je lijevo krilo bataljona, koji se morao povući na S. i D. Prevlju. Bataljon je kas ojačavao vrlo dobro.

II. bataljon izvršio je pokret iz Careva da napadne IV. bataljon na Crnom vrhu koji je krenuo u pomoć V. bataljona na položaje Stitnice i Sjenokos gdje je vodio borbu nadređujući neprijatelja u bek koji je kretao preko Kosijih stijena na Sjenokos.

III. bataljon nalazio se na položajima Krivokude. Neprijatelj na njihov položaj nije nadirao već je jednu četu upućena na Čelidsu kosu koja se povezala sa jednom četom V. bataljona, koje su u andejstvu vodile borbu.

29.V. u 10 časova neprijatelj je snage od 100 vojnika koji je isbio sa široke kose na Poljane napao je na jednu četu IV. bataljona koja je držala položaje na Poljanama i istu prisilio da se povuče u sastav bataljona koji je držao položaje na Crnom vrhu.

Isto vremena neprijatelj je nastupao u tri kolone jačine od 150 - 200 vojnika prema Gradini - Knežaju i Čelidsi kosi. V. bataljon je nakon žestoke borbe napustio O. i D. i položaje iznad Knežaja R. 890 i povukao se iza čete na Sjenokos - Strbina, a jedna četa je poslovala na Sudo vrhu da spreči neprijatelja koji je nadirao Čelidsu kosu. Tamo se ta četa povezala sa jednom četom III. bataljona i čitav dan je vodila borbu sa neprijateljem nedovoljavajući da napreduje ni stopu.

Isto vrijeme kad su ove dvije kolone napadale na sektor V. bataljona, kolona koja je isbiha prema Gradini krenula je prema našem IV. bataljona na Crnom vrhu. IV. u andejstvu jedne čete Sovjetske čete is II. bataljona koja je dejetvovala bočno od pravca Strbine ispričali su jake napade i jurili neprijatelja pa su nanijeli su teške gubitke od bacila u pravcu Knežaja.

Na ovo vrijeme V. bataljon pod pritiskom jakih neprijateljskih snaga, 400 od prilike stopa po stopu mora da napusti položaj Sjenokos i povuče se u pravcu Kosije Glave i Dimitova.

Preko večer od pravca Strbine i Sjenokosa dolazi IV. bataljon neprijatelju na boka.

Na isto vrijeme neprijatelj iznenada isbiha na Organjski vrh. Paden ovog položaja padaju i čitav položaj prema Podrečnici. Kneđenje dolazi od Stabe brigade da čitavi položaji moraju održati jer da I. brigada vodi čestoke borbe u pravcu Černova.

V. bataljon je od zraka do 24 časa vršio pet uspostojnih juriša na Čiganki vrh i tek časti put uspio da neprijatelja odbaci u jednom silnom jurišu.

Na da je tu bio IV. bataljon i isti dobio nadstak da se i četom sadejstvuje u čestom jurišu ni bilo sadejstva i podržavnog nalaganja te je sav teret pao na V. bataljon, koji je u ovim jurišima pokazao divan primjer proletarskog ofanzivnog slika.

U ovoj borbi pao je junakom umro Polikomenar bataljona i sam komandant bataljona kao i mnogi drugi. Čiganki vrh su naši čuvajili.

26.V. U 9 sati u jutro neprijatelj je napao položaje I. bataljona na sektoru O. Prevlje. Bataljon je zauzeo položaj i prihvatio borbu. Borba je bila preko čista slabijeg karaktera, a pred večer neprijatelj je izvršio jaki juriš na položaj bataljona te je bio prisiljen da se povuče preko rijeke Sane u pravcu sela Vasiljevići.

III. bataljon nalazio se na položaju oko Ribnika.

Neprijatelj je nadirao prema položaju bataljona je prihvatio borbu koja je trajala od 16-19 sati gdje je bio nadirao. Poslije toga bataljon je zauzeo nova položaje kod prelaza r. Sane. Neprijatelj tokom dana nije pokušao prelaziti preko Sane.

bataljona koja je držala položaje na Poljanama i istu primorao da se povuče u sastav bataljona koji je držao položaje na Crnom vrhu.

Istovremeno neprijatelj je nastupao u tri kolone jačine od 150 — 200 vojnika prema Gradini — Mračaju i Cenića kosi. V. bataljon je nakon žešće borbe napustio Gradinu i položaje iznad Mračaja, k. 850, i povukao dvije čete na Sjenokos — Strbine, a jednu četu je poslao ka Suhom vrhu da spreči neprijatelja koji je nadirao Cenića kosom. Tamo se ta četa povezala sa jednom četom III. bataljona i čitav dan je vodila borbu sa neprijateljem ne dozvoljavajući da napreduje ni stope.

Istovremeno kad su ove dvije kolone napadale na sektor V. bataljona, kolona koja je izbila prema Gradini krenula je prema našem IV. bataljonu na Crnom vrhu. IV. u sadejstvu jedne čete Sovjetske čete¹⁰ iz II. bataljona koja je dejstvovala bočno od pravca Strbine izdržali su jake napade i juriše neprijatelja pa su, nanijevši mu teške gubitke, odbacile ga u pravcu Mračaja.

Za ovo vrijeme V. bataljon pod pritiskom jakih neprijateljskih snaga, 400 od prilike, stopu po stopu mora da napušta položaj Sjenokos i povlači se u pravcu Kozje strane i Dimitora.

Pred večer od pravca Strbine i Sjenokosa dolazi IV. bataljon neprijatelju sa boka.

No istovremeno neprijatelj iznenada izbija na Ciganski vrh. Padom ovog položaja pao je čitav položaj prema Podrašnici. Naređenje dolazi od Štaba brigade da se ti položaji moraju održati jer da I. brigada vodi žestoke borbe u pravcu Gerzova.¹¹

V. bataljon je od mraka do 24 časa vršio pet uzastopnih juriša na Ciganski vrh i tek šesti put uspio da neprijatelja odbaci u jednom silnom jurišu.

Mada je tu bio IV. bataljon i isti dobio zadatak da sa 1 četom sadejstvuje u šestom jurišu ni[je] bilo sadejstva i požrtvovnog zalaganja te je sav teret pao na V. bataljon, koji je u ovim jurišima pokazao divan primjer proleterskog ofanzivnog elana.

U ovoj borbi pao je junačkom smrću politkomesar bataljona¹² i zamj. komandanta bataljona¹³ kao i mnogi drugi. Ciganski vrh su naši osvojili.

26.V. U 9 sati u jutro neprijatelj je napao položaje I. bataljona na sektoru G. Previja. Bataljon je zauzeo položaj i prihvatio borbu. Borba je bila preko dana slabijeg karaktera, a

¹⁰ Riječ je o četi koja je formirana od crvenoarmejaca, pobjeglih iz njemačkog zarobljeništva.

¹² Nikoliš Stevo

¹³ Mraović Jovica

pred večer neprijatelj je izvršio jaki juriš na položaj bataljona te je bio prisiljen da se povuče preko rijeke Sane u pravcu sela Vasiljevići.

III. bataljon nalazio se na položaju oko Ribnika.

Neprijatelj je nadirao prema položaju, bataljon je prihvatio borbu koja je trajala od 16 — 19 sati gdje je bio zadržan. Poslije toga bataljon je zauzeo nove položaje kod prelaza r. Sane. Neprijatelj tokom dana nije pokušavao prelaziti preko Sane.

II, IV. i V. bataljon održali su položaje Crni vrh — Sjenokos — Ciganski vrh — Dimitor. Neprijatelj ovoga dana nije napadao na ove položaje već se jedino primjetila pojačanja koja su pristizavala u Mračaj. Primjećena je i motorizacija oko 30 kamiona i 4 tenka.

Neprijatelj je pred večer počeo da podilazi našim položajima. Istovremeno ovi bataljoni su dobili naređenje da se povuku i posednu nove položaje: Ubavića brdo — Pecka — Nabojina.

27.V. I. bataljon krenuo u 4.45 iz Ribnika na nove položaje kod sela Vojvodiča i Markovića, sa zadatkom zatvaranja pravca Slatina — Vrbljani — Medna. Toga dana na navedenom položaju nije došlo do borbe. III. Bataljon ostaje na istom položaju na zatvaranju prelaza r. Sane. Neprijatelj nije kretao u tom pravcu te nije došlo do borbe, već je krenuo na položaj XIII. Krajiške brigade gde je bila upućena jedna četa u pomoć koja je vodila borbu sa neprijateljem.

Noću 26/27.V. II, IV. i V. bataljon povukli su se na nove položaje. Iste noći rasformiran je V. bataljon, a formiran je Slovenački.

II. bataljon poseo položaj Nabojina i smijenio IV. bataljon I. brigade. IV. bataljon poseo je Ubavića brdo — D. Peska, kota 642 — Cojderi.

Jedna četa Slovenačkog bataljona pojačala je desno krilo II. bataljona.

Kad su pristigle jake neprijateljske snage od pravca Podrašnice neprijatelj je otpočeo žestok napad na II. bataljon. Dvije čete su bile potisnute sa položaja, ali su u protivnapadu ponovno povratile položaj. Borbe su bile krvave prsa u prsa. Neprijatelj je imao velike gubitke. No kako je Nabojinu tukla baterija brdskih topova i bacači, a Nemci jurišali, bataljonu je naređeno da se povuče na drugi uzastopni položaj na Babinoj glavi.

Istovremeno na položaje IV. bataljona napadala je jedna kolona od 300. Pod pritiskom bataljon se povukao preko Sane.

Predveče su se povukli sa Babine glave II. i V. bataljon jer je neprijatelj nastupao u više jakih kolona.

28.V. I. bataljon krenuo je iz prostorije s. Vojvodići — Markovići na nove položaje Jasenove Potoke, gdje je bataljon bio dodeljen da pojača II. i IV. bataljon. Čete koje su bile u sastavu II. bataljona napale su u zajednici sa II. bataljonom neprijatelja u šumi jugozapadno od Jasenovih potoka, koje su vodile dosta žestoke borbe. Pošto je bio teren nepregledan, čete su se povukle. Četa koja je bila u sastavu IV. bataljona vodila je borbu sa IV. bataljonom, koji su se nakon žešće borbe povukli. Na večer bataljon se povukao za G. Vrbljane gde je prenoćio.

III. bataljon je na istim položajima. Pošto je neprijatelj nadirao sa jakim snagama, bataljon se povukao za G. Vrbljane u 18 časova da zatvori pravac neprijatelju koji je nadirao iz pravca D. Pecka ka Vrbljanima. Bataljon je u G. Vrbljanima prihvatio borbu koju je vodio do mraka. Preko noći bataljon je ostao na istim položajima. Na tim položajima bataljon se povezao sa snagama brigade.

II, IV. i V. bataljon držali su položaje Jasenovi potoci — Samar — Odžina glava — izvor reke Sane. No kako je neprijatelj noću, i neprimjećen, izbio od Lipovca i Babine glave na Lipu (kota 1087), pretila je opasnost da zaobiđu naš II. i V. bataljon, pa smo naredili V. bataljonu da se pomeri u pravcu Oštre glave i čvrsto se poveže sa IV. bataljonom. II. bataljonom i 1. čete I. bataljona¹⁴ dobili su zadatak da izvrše zaobilazno pokret i da sa jugozapadne strane postavе se prema neprijatelju koji je izbio na Lipu. Odmah po dolasku na određene položaje otpočeo je borbu. Neprijatelj je uspio da potisne naš II. bataljon. Prema Lipi su se bile postavile dvije čete IV. bataljona I. brigade. Prema zajedničkom planu naš II. bataljon i jedna četa I. bataljona kao i dvije čete IV. bataljona I. brigade napali su neprijatelja na Lipi jednim silovitim jurišem i odbacili neprijatelja ka Jasenovim potocima. U progonjenju neprijatelja naišli su na brojne kolone koje su od Jasenovih potoka u više pravaca napadale na naš IV. i V. bataljon. Raspalili su po kolonama i komorama i nanijele neprijatelju ogromne gubitke.

Istovremeno na naš IV. bataljon neprijatelj je vršio jak pritisak, a borba je otpočela i od D. Pecke u pravcu Vrbljana. Usled toga IV. i V. bataljon pomerili su se u pravcu Vranovina (trig. t. 934) — Brdo.

II. bataljon sa dvije čete I. bataljona pokušali su da preko Palalića i Mihajlčića izbiju na Rušnjak 988 — i pruge gde bi

¹⁴ Na ovom mjestu tekst u originalu je nejasan. Vjerovatno je trebalo da stoji: »II bataljon i I četa I bataljona ... «

uhvatili vezu sa I. Brigadom i zatvorili pravac koji od Jasenovih potoka prema Mihajlčićima vodi ka Vrbljanima.

I pored žestoke borbe koju je vodio naš I. bataljon ovim pravcem se [ni]je moglo doći na pomenute položaje, već se moralo izbiti na prugu i stazom koja vodi od kote 1381 ka Perišićima. Za vreme ovog pokreta neprijatelj je vodio borbu sa našim IV. i V. bataljonom, ovladao Vranevinom trig. t. 934 i počeo da podilazi Brdu na koje je izbio u sam mrak.

29.V. Čitava brigada nalazila se na položajima Klimenta (kota 1081) — Crljenica (k. 1112) — Sjenokos — Tanka kosa — Busija sa zadatkom da na tim položajima zadrži neprijatelja. Ujutro je neprijatelj žestoko napadao na položaje VI. bataljona I. brigade prema Lisini te smo po naređenju Štaba divizije uputili I. i II. bataljon naše brigade u tom pravcu. I. brigada je uspjela da odbaci neprijatelja na polazne položaje tako da su se ova dva bataljona do 16 sati nalazila u rezervi.

U to vrijeme neprijatelj je žestoko napao na VI. bataljon I. Brigade i u najkritičnijem momentu ova dva naša bataljona u silnom jurišu protjeraju neprijatelja i osujete njegove namjere da probije na željezničku stanicu Lisina.

Naš IV. bataljon koji je ujutro držao položaje Klimenta — Crljenica nakon kraće borbe povukao se iznad Strahinića i postavio se na desno krilo III. i V. bataljona koji su držali položaje na Lisini i u pravcu Busije.

III. bataljon vodio je borbu u G. Vrbljanima koji je nadirao od Pecka do 10 sati ujutro, u to vrijeme bataljon se povukao na novi položaj Lisina gdje je držao položaj. U 18 sati neprijatelj je naišao na Lisinu gdje je vođena jedan sat oštra borba, nakon toga neprijatelj je prodro na desnom krilu kod jedne čete V. bataljona i tako jedan vod V. bataljona i III. bataljon bio je odbačen na lijevo u pravcu Ribnika i time bio onemogućen bataljonu prolaz da dođe u sastav brigade, već je krenuo u pravcu Uvale gdje je došao u sastav V. Korpusa.

30.V. I. bataljon kretao je na čelu cijele kolone Divizije pravcem Stekerovci — Mlinište, gdje je bataljon davao osiguranje cijeloj koloni preko ceste Glamoč — Mlinište. Uveče bataljon se povukao preko ceste iznad sela Vasići gdje je prenoćio. U toku pokreta i osiguranja nije došlo do borbe.

III. bataljon kretao je sa V. Korpusom između Petrovca i Ključa gdje je naišao na neprijatelja, gdje je bataljon prihvatio borbu koja je trajala od 10 sati do 16 sati, nakon te borbe neprijatelj je bio odbijen. U toku dana i noći bataljon je bio na istim položajima.

31.V. I. Bataljon je izvršio pokret iz sela Vasića preko Čardak Livada za selo Pribelju, gdje se bataljon smestio na

odmor. Također davano je osiguranje u pravcu Glamoča. Na veće upućena je jedna četa u s. Dubravu kao osiguranje i izviđanje (ispitivanje) u pravcu Glamoča. Također bataljon je na veće sakupljao materijal kojeg su bacali Saveznici.

III. bataljon po naređenju V. Korpusa povukao se u selo Crkveno, gdje je držao položaj. Toga dana nije dolazilo do borbe na sektoru bataljona.

Kritički osvrt:

U toku posljednjih akcija kod svih jedinica ove brigade borbenost je bila na visini. Sadejstvo je postojalo ne samo između jedinica unutar brigade, već između naše i I. brigade u više navrata, što je mnogo doprinijelo učvršćivanju borbenog jedinstva naše divizije. Slovenački bataljon nismo angažovali na najtežim zadacima. Međutim se pokazuje da je njihovo izdvajanje u poseban bataljon bilo vrlo pravilno i da će on za kratko vrijeme izrasti u dobar bataljon.

Za proteklo vrijeme izbio je na površinu čitav niz nedostataka kako u radu štabova bataljona tako i u radu Štaba brigade.

1. — Stab brigade u više mahova nije dejstvovao kao jedno tijelo, nije bio čvrsto povezan sa bataljonima koji često nijesu znali gde se zapravo nalazi Stab brigade.

2. — Ni kod svih članova Štaba brigade ne postoji disciplina, što se najbolje vidjelo kada je komandant izdao jasno naređenje šefu Ob. centra da uhvati vezu sa našim III. bataljonom koji je sa Lisine bio odsječen. Isti drug je našao mnogo ništavnih razloga da ne izvrši ovo naređenje. Koliko je štetno ne preduzeti mjere za povezivanje sa bataljonima svima nama je jasno.

3. — Štabovi bataljona isto tako ne rade kao jedno tijelo i češće ćete ne znaju gde se zapravo nalazi Stab bataljona.

b) Pokazalo se kod pojedinih bataljona slabo vojničko rukovođenje i nesnalaženje u težim momentima.

c) Nevojničko zapošćivanje položaja i povlačenje na prihvatne položaje koje se često pretvori u bježanje.

d) Usprkos naređenju nije dolazilo češće puta do saradnje bataljona u pojedinim akcijama. Slučaj IV. bataljona koji je odstupio od napada na Ciganski vrh dok je V. bataljon krvorio i pod cijenu teških gubitaka isti vrh nakon šest juriša uzeo.

e) Usled malobrojnosti bataljona, izuzev Slovenačkog, isti su preopterećeni automatskim oružjem i nošenjem municije. To se naročito izrazilo u poslednjim dugim pokretima.

f) Osjećali smo u poslednjim akcijama nedostatak municije za bacače, ručnih bombi, ulje za podmazivanje oružja.

Na sastanku našeg Štaba zaključili smo da održimo analizu svih borbi i da ih upoznamo sa nedostacima koje smo uočili kao i davanje zadataka za budući rad.

4. — Rad Intendanture brigade zadovoljava, dočim radni vodovi nijesu zadovoljili, što se vidi iz neredovnog pripremanja i donošenja hrane na položaj.

Ovo se otklonilo u s. Vrbljanima kada smo dobili naređenje od Štaba divizije da radni vodovi budu neposredno uz bataljon a ne kao ranije negdje uz brigadnu Intendanturu daleko 5 km.

Osjeća se oskudica u tovarnim konjima i u nabavci istih prave se greške.

5. — Obavještajna služba nije zadovoljila, ali u poslednje vrijeme malo je živnula.

6. — Sanitetska služba je zadovoljila.

U prilogu vam dostavljamo naše gubitke, gubitke neprijatelja, zaplijenjeni materijal, izgubljeni materijal, i utrošak municije.¹⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
DenacIvan

Načelnik štaba
major:

Komandant, major:
Zeželj M.¹⁸

(M. P.)

¹⁵ Ovaj prilog nije pronaden.
" Milan

IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. HRVATSKE BRIGADE OD 9. JUNA
1944. ŠTABU 11. NOU DIVIZIJE O BORBI NA SOKOLINI
I KRNJINOM BRDU¹

Š T A B
XVIII. N. O. U. BRIGADE
Položaj, 9. juna 1944. g.

ŠTABU XI. N.O.U. DIVIZIJE

Položaj

Sinoć u li časova naše jedinice izvršile su napad na neprijatelja, koji se nalazio na Sokolini, kota 428 i na Krnjinom brdu (kota 432). Napad nije bio jednovremen, pošto do toga vremena nismo mogli pravovremeno obavjestiti bataljone i izdati im zadatke. Tako je u to vrijeme napao samo jedan naš bataljon na pomenuti položaj, i to II. bataljon, a III. bataljon V. Kozarske brigade na Ukrnjici kod škole.²

Naš IV. bataljon trebao je u isto vrijeme da napadne neprijatelja od Donje Radnje i Vitkovaca, a I. bataljon, da napada, ili provocira napad na Vitkovce i Križ, gdje se je prema nekim izvještajima nalazio neprijatelj. Usljed zakašnjenja akcija nije u potpunosti uspjela. Mi smo predlagali III. bataljonu V. brigade i saopštili mu da o tome i Vas obavijesti, da napad počne najranije u 1 sat poslije pola noći, i mislimo da bi u tom slučaju rezultat bio povoljniji. Tako su naš IV. i I. bataljon napali neprijatelja tek oko 3 časa i uspjeli ga protjerati sa Krnjina brda i Sokoline prema Tesliću. U toj borbi mi smo imali 5 ranjenih, od kojih dva teže. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih i nekoliko zarobljenih.

U toku borbe zarobljen je od neprijatelja jedan teški bacač sa nešto municije, nešto pušaka i nešto municije za mali bacač, kao i nešto puščane municije i jedan teški mitraljez.³

III. bataljon V. Kozarske ostao je na Ukrnjici kod škole. O rezultatu njihovih borbi nemamo podatke. Obavješteni smo da postoji još jedna neprijateljska kolona od Omanjske i Križa. I. bataljon V. Kozarske otišao je noćas u dva časa u tom pravcu.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41/3, k. 866.

² O dejstvu ovog bataljona vidi izvještaj Štaba 5. krajiške brigade od 1. jula 1944 (Arhiv VII, reg. br. 39^4, k. 866).

³ Tekst: »i jedan teški mitraljez«, na originalu je dopisan mastilom.

Naš I. bataljon nalazi se u šumi Dubrave kod Donje Radnje, a drugi naš bataljon krenuo je od Rastuše prema toj koloni s namjerom da joj se zabaci što više za leđa. Prije pola sata čula se je u tom pravcu jača borba, ali još izvještaja nemamo. Mi smo imali namjeru da ovu kolonu upustimo dublje, ali izgleda da je neprijatelj osjetio povlačenje svoje lijeve kolone sa Ukrnjice i Sokoline i da će vjerovatno pokušati da odstupi.

Izvještaj zarobljenika:

U Tesliću nalazi se 2. bojna VI. pukovnije, koja je jučer izašla na Krnjino brdo i Sokolinu, naoružana je sa dva topa i dva bacača. Sa njima ima i nešto malo Nijemaca.⁴ Zadatak im je bio da izbiju do tih položaja i da tu sačekaju smjenu, koja im je trebala doći iz Teslića, a oni poslije toga idu za Brod. Navodno izjavljuju da će iza njih doći i njemačka vojska. Poznato im je, da od Doboja ide jedna kolona sa dva topa i da su se negdje oko Stanara trebali danas sastati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkoma:	Načelnik štaba	Komandant — major:
Moni ⁵	Kapetan:	Franjo ⁷
	N. ⁶ Simić	

(M. P.)

⁴ Prema izvještaju Zapovjedništva 2. zbornog područja od 2. avgusta 1944. odbrana Teslića se u to vrijeme sastojala od stožera i stožerne sati, 2. i 4. sati I bojne 6. lovačke pukovnije, 7. i 8. sati II bojne 6. lovačke pukovnije, stožera III bojne i 1. i 3. sati 6. posadnog zdruga (Arhiv VII, reg. br. 7/1—55, k. 60).

⁵ Finci

⁶ Nikola

⁷ Herljević

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 10. JUNA 1944.
ŠTABU 39. DIVIZIJE O OSNOVNIM ZADACIMA 16. KRA-
JIŠKE BRIGADE U VEZI S NJENIM PREBACIVANJEM NA
DRVARSKI SEKTOR¹

Š T A B
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE

Pov. Op. Br. 622
Dne 10 juna 1944 g.

Zadaci jedinica u vezi
nove situacije.—

ŠTABU XXXIX DIVIZIJE

Situacija: Neprijateljske snage (»Princ Eugen« divizije) poslije prodora u Ribnik i Ključ i daljeg nadiranja u pravcu Petrovca i Potoka ostavile su uporišta u: Ribniku, Vrbljanima, Busijama, Crkvenom, Potocima, Srnetici, na 104 kilometru i Bravskom.² Ove snage su zadržane na pošumljenom masivu gde su se do sada nalazile naše jedinice i magacini u cilju čišćenja ovog terena i pronalaženja skrivenog materijala.

Na sektoru Drvara zadnjih dana vodile su se borbe prema Otaševcu i Prekaji, nakon čega su snage VI Ličke divizije prebacile se zapadno od ceste Drvar — Petrovac.³ Verovatno je da je neprijatelj ostavio uporište u Otaševcu.

Zadnjih dana neprijatelj je čistio Jedovnik i vršio jači pritisak na jedinice 8 Korpusa.⁴ Sa 8 Korpusom sada nema-
mo veze.

Radi prebacivanja jedinica VI Divizije⁵ i upražnjavanja sektora oko Drvara koga sada ne kontrolišu naše snage,

N A R E Đ U J E S E :

1. — 16 Brigadu odmah prebaciti najboljim pravcem na Drvarski sektor. U koliko se radi situacije ne može izvršiti prebacivanje najkraćim putem, uputiti je preko Medenog Polja i Osječenice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 29—1, k. 1265.

² Vidi dok. br. 123.

³ Vidi dok. br. 23.

⁴ Vidi tom V, knj. 28, dok. br. 41.

⁵ U pokretima 6. NOU divizije vidi operativni dnevnik njenog štaba u Arhivu VII, reg. br. 14—2, k. 797.

Zadaci brigade su:

a) Postavljanje zasjeda i vršenje napada na komunikaciji Oštrelj — Kamenica, sa naslonom na Lunjevaču — Klekovaču.

b) Zatvarati pravce koji od Drvara i Petrovca izvode prema Klekovači.

c) Kontrolisati prostoriju Potoci — Kozila — Klekovača — Prekaja. Vjerovatno je, u koliko neprijatelj ima svojih snaga na pojedinim mjestima na ovoj prostoriji, da će izvući ove snage u garnizone ili ih upotrijebiti na nekom drugom sektoru.

d) Povezati se odmah sa jedinicama 8 Korpusa i ispo-
magati ih prema potrebi. Obaveštavati stalno o situaciji kog
ovog Korpusa i biti sa njim u stalnoj vezi.

e) Jedan bataljon Drvarsko-petrovačkog odreda nalaziće
se na prostoriji Kulen Vakuf — Zaglavica — Boboljuske.⁶ Sa
ovim bataljonom se povezati i biti u stalnoj vezi sa njime.
Na ovoj prostoriji se nalaze i jedinice Drvarskog područja.

f) Povezati se sa vojnim vlastima u pozadini i mobiliza-
cijom ljudstva sposobnog za vojsku izvršiti popunu Brigade.
Za ovo će dobiti poseban dopis i Komanda područja.

g) Štab brigade smjestiti na prostoriji Otaševac — Lu-
njevača.

2. — Ishrana brigade sa stokom vršiće se sa terena. Or-
ganizovati karavane i upućivati u Sanicu radi dotura žita iz
korpusnih rezervi. U krajnjoj nuždi može se podići 3.000 kilo-
grama pšenice iz magacina u Klekovači, zašto se povezati sa
Kamenkovom ekipom, koja se nalazi na terenu.

3. — Štab divizije će osloboditi Brigadu težih ranjenika
i bolesnika.

4. — U Klekovači se nalazi 150 teških i lakih ranjenika.
Kao zaštita uz ove ranjenike nalazi se sada i jedna četa VI
Ličke divizije. Po dolasku 16 Brigade na određeni sektor, Bri-
gada će preuzeti ove ranjenike, a četu koja je do sada bila u
zaštiti uputiti u sastav svoje jedinice. Sve lakše ranjenike pr-
vom prilikom prebaciti za Podgrmeč, odakle će se transporto-
vati dalje.

Sa Brigadom će ići šef Sanitetskog odsjeka ovog štaba
major Tvrtko,⁷ koji će u sporazumu sa Štabom brigade regu-
lisati sva pitanja u pogledu ovih ranjenika.

5. — Brigada će održavati stalnu i čvrstu vezu sa Štabom
divizije. Radio vezu nadopunjavati sa kuririma. Imati u vidu
da se veza mora po svaku cijenu održavati, obaveštavajući
stalno o situaciji na Drvarskom sektoru i kod 8 Korpusa.

• O dejstvima ovog odreda vidi izvještaj njegovog štaba od 29. juna
1944. u Arhivu VII, reg. br. 30—2, k. 1628.

⁷ Matijević

Stab Divizije će o svemu redovno i blagovremeno izveštavati ovaj Stab.

6. — Stab divizije će se nalaziti sa 13 Brigadom. Pri prebacivanju u 13 Brigadu javiti se radi izdavanja daljih direktiva. Prijem naređenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Služb. odsutan

(M. P.)

Komandant,
general-major,
S. Rodić

BR. 42

**NAREĐENJE ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD 10. JUNA 1944.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH BRIGADA ZA IZVLAČENJE
JEDINICA I POSEDANJE POVOLJNIJIH POLOŽAJA ZA
DALJA DEJSTVA¹**

S T A B
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ
Br. si.
10 juna 1944 g. u 20.50 č.

ŠTABU I, II i IV BRIGADE

SITUACIJA:

Posle dvodnevničkih teških borbi sa jedinicama SS divizije br. 13,² naše su jedinice zadale neprijatelju teške udarce postigavši velike uspehe, kako u pogledu uništavanja neprijateljske žive sile, tako i u pogledu uništavanja njegove tehnike i ratnog materijala.³

Tokom današnjeg dana neprijatelj je skoncentrisao jake snage na sektoru Zajednice — Lopare — Mačkovac — Međednik — Površnica, sa kojima će verovatno krenuti sutra u napad na naše položaje, a u cilju odbacivanja naših jedinica sa sektora Majevice.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 54—7, k. 950.

² Riječ je o 13. legionarskoj SS diviziji »Hadžar«.

³ Opširnije o tome vidi dok. br. 119.

Obzirom na to, a u cilju izbegavanja frontalnih borbi u kojima neprijatelj, obzirom na svoju jaču tehniku, artiljeriju i dr. ima preimućstvo, naše jedinice će se otkaćiti u toku noći 10/11. VI. t.g. od neprijatelja i postaviti se na nove položaje — liniju Ploča — Busija — Draganovac — Banj Brdo.

Verovatno je, ukoliko to situacija bude dozvolila, da će jedinice još u toku sutrašnjeg dana izvršiti prebacivanje južno od pomenute linije na prostoriju preko ceste Tuzla — Zvornik.

U vezi prednjeg, —

N A R E Đ U J E M O :

- 1.— Prva brigada će odmah po prijemu ovog naređenja prebaciti svoje jedinice na prostoriju Draganovac — Potraš,⁴ vezujući se severno sa jedinicama II brigade na Busiji, i južno sa jedinicama IV brigade na Banj Brdu. Zadatak brigade na pomenutoj liniji je kontrola i zatvaranje svih pravaca koji od pravca Požarnica i linije Livade — Okruglica izvode na položaje brigade.
- 2.— Druga brigada će odmah po prijemu ovog naređenja prebaciti svoje jedinice na prostoriju Ploča (k. 700) — Busija, kontrolišući i zatvarajući po svaku cenu sve pravce koji izvode na pomenuti položaj od pravaca Zla Sela, G. Lipovice, Kurijeva brda, Drenjka i Požarnice. U tom cilju štab II brigade izvršiće takav raspored svojih jedinica da na sektoru Busije ima glavninu svojih snaga, dok na Ploči takođe drži jače snage. Pravac od k. 648 takođe kontrolisati. Predvideti jednu jedinicu kao opštu rezervu.⁵
- 3.— Četvrta brigada će odmah po dolasku jedinica II i I brigade izvršiti pomeranje svojih jedinica na liniju Banj Brdo (gde držati glavninu svojih snaga) — Potraš, odakle će po dolasku svih teških ranjenika iz I i II brigade, teških ranjenika na konjima i diviziske bolnice, a ukoliko situacija to dozvoli, izvršiti prebacivanje sa teškim ranjenicima i divizijskom bolnicom preko Hrasnog — Lipovica i Prnjavora za Raševo, gde će sačekati dolazak ostalih naših jedinica. O svemu ovome štab IV brigade će dobiti usmene direktive od štaba divizije.

⁴ O prebacivanju brigade vidi izvještaj njenog štaba od 16. juna (Arhiv VII, reg. br. 14—1, k. 964).

⁵ Vidi dok. br. 66.

- 4.— *Divizijska bolnica*: štab IV brigade će istu prebaciti noćas zajedno sa svojim jedinicama do Banj Brda.
- 5.— Svi štabovi brigada će *najhitnije* po prijemu ovog naređenja prikupiti sve svoje teške ranjenike na kolima i teže ranjenike na konjima, uz iste odrediti izvestan broj bolničarki da vode brigu o nezi i transportu ranjenika i hitno ih uputiti IV brigadi (Banj Brdo) gde će se isti skoncentrisati i odatle krenuti dalje. Napominjemo da se sa težim ranjenicima koji mogu jahati upute i dobri konji. Transport svojih teških ranjenika (kola i konja) najhitnije uputiti IV brigadi, tako da isti budu u sastavu IV brigade do zore 11. ov. meseca.
- 6.— Štabovi brigada hitno će pribaviti za svoje jedinice rezervne hrane bar za 1 dan — 11. ov. m. Uz svoje teške ranjenike uputiti i nešto hrane (za jedan dan).
- 7.— Štabovi brigada srediće svoje jedinice, komore i sanitete tako da isti budu što pokretljiviji i ne predstavljaju veliki balast za jedinicu.
- 8.— Skrećemo pažnju svim štabovima brigada na najveću budnost i oprezu na novim položajima, u kom cilju ljudstvo stalno kontrolisati ne dozvoljavajući iznenađenja od strane neprijatelja.
- 9.— XXXVI divizija prebaciće se u toku noći na prostoriju Goduš — Jelica,⁶ a XXXVIII divizija⁷ na prostoriju Brijest — Debela Lipa.
- 10.— Štab divizije prebaciće se noćas u Potraš, gde slati izveštaje i kurire za vezu.
- 11.— Na novim položajima voditi računa o zaštiti od ugleda i dejstva aviona iz vazduha.
- 12.— Na novim položajima štabovi brigada će se međusobno tesno povezati, a u slučaju potrebe obavezno jedni drugima sadejstvovati.
- 13.— Posedanje novih položaja po svaku cenu izvesti do zore.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Z. Romac

Zam. komandanta,
major R. Jović

⁶ O dejstvu 36. NOU divizije na tom prostoru vidi Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1240.

⁷ O prebacivanju 38. NOU divizije na tu prostoriju vidi dok. br. 60.

ZAPOVIJEST ŠTABA 17. NOU DIVIZIJE OD 10. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA NA PROSTORU CELEBIC —
S. KRZAVE — METALJKA — S. PODKOVAC¹

STAB
XVII UDARNE DIVIZIJE NOVJ.
Broj: si.
10. juna 1944 g. u 23 časa.
Položaj.—

Z A P O V I J E S T
(Sekcije: Zabljak — Višegrad — Gacko — Sarajevo 1:100.000)

Prema dobivenom zadatku naša divizija ima se pokrenuti na prostoriju sa koje će kontrolisati pravce prema Foči — Cajniču i Pljevljima u cilju preduzimanja ofanzivnih akcija.

U sastav naše divizije pod današnjim danom, do daljeg naređenja, ušla je XVI Muslimanska brigada.²

Situacija za izvršenje zadatka povoljna.

N a r e đ u j e m o :

1.) II Krajiška NOU brigada sutra ujutru, 11 o. mj. sa dosadanje prostorije krenuće na prostoriju s. Bobovo.

12 o. mj. ujutru iz Bobova krenuće i postaviti se na prostoriju Celebić — Omarina — Trtoševo, sa zadatkom razbijanja četnika usput i na toj prostoriji, a prema situaciji odbacujući ih i goneći do linije Papkov Dol — Zavajit.

Na toj prostoriji, po izvršenju zadatka štab brigade treba da bude što bliže prema Cehotini (zbog veze).

2.) VI Bosanska NOU brigada sutra ujutru 11 o. mj. krenuće sa dosadašnje prostorije (oko Kakmuža) i postaviti se na prostoriju Cestin — Petine — Nange.

12 o. mj. ujutru sa te prostorije kreće i postavlja se na prostoriju s. Bukovica, s tim da sredina rasporeda brigade bude oko s. Kržave, uz potrebna obezbeđenja prema sjeveru i zapadu.

3.) XV Majevička NOU brigada sutra ujutru 11 o. mj. sa dosadanje prostorije (oko Podpeća) kreće i postavlja se na prostoriju s. G. i D. Brvenica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—2, k. 987.

² Vidi dok. br. 62, napomene br. 16 i 21.

12. o. mj. ujutru kreće dalje i postavlja se na prostoru s. Boljanići — Metaljka, sa zadatkom obezbeđenja na cesti od Goražda i Plevanja (aktivno rušeći cestu) i postavljanja potrebnih obezbeđenja i s jedne i s druge strane ceste.

4.) XVI NOU brigada sutra ujutru 11 o. mj. sa dosadanje prostorije (Kosanica) kreće pravcem preko Kakmuža i postavlja se na prostoriju s. Višnjica — Zahum.

12 o. mj. ujutru sa te prostorije najpovoljnijim pravcem (oko Nange) prelazi preko Cehotine i postavlja se na prostoriju s. Podkovač.

13 o. mj. ujutru sa te prostorije produžava i postavlja se na prostoriju Čajniče — Drina kod Goražda, sa zadatkom obezbeđenja od Goražda, razbijanja četnika na toj prostoriji istočno i zapadno.

5.) Štab divizije sutra ujutru 11 o. mj. krenuće i smjestiće se u s. Višnjica Gornja.³

12 o. mj. ujutru štab divizije krenuće preko Cehotine i smjestiti se u s. Tvrđakovići (zapadno od s. Podkovač).

NAPOMENE:

1.) Obavezno svi štabovi brigada po izbijanju na određenu prostoriju 12 o. mj. uhvatiće vezu — tj. podnijeti izvještaj štabu divizije u s. Tvrđakovićima. da bi dobili nove zadatke.

2.) II i VI brigada od 12 o. mj. nastojaće da prikupe što brže podatke o Foči, XV Majevička prema Priboju i Pljevljima, XVI brigada prema Goraždu.

3.) Pokrete vršiti tako da se četničke bande, ukoliko se na njih naiđe, razbiju u naletu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Petričević⁴

Komandant — pukovnik,
Gligo⁶

(M. P.)

Načelnik štaba — ppukovnik,
Vukašin⁵

³ Riječ »Gornja« dopisana je mastilom.

⁴ Branko

⁵ Subotić

⁶ Mandić

NAREDBA ŠTABA 29. NOU DIVIZIJE OD 10. JUNA 1944.
O UKLJUČENJU TRI BATALJONA SJEVERNOHERCEGO-
VACKOG NOP ODREDA I JEDNOG BATALJONA JUŽNO-
HERCEGOVACKOG NOP ODREDA IZ SASTAVA ODREDA
U SASTAV HERCEGOVAČKIH BRIGADA¹

NAREDBA BR. 568

ŠTABA XXIX UDARNE DIVIZIJE N. O. V. JUGOSLAVIJE
Od 1-0 juna 1944 godine

I.

Prema ukazanoj potrebi

RESAVAMO

1. — Da se partizanski bataljon »Miro Popara« Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda uputi štabu XI Hercegovačke N.O.U. brigade, koji će taj bataljon sa eventualnim predlozima za promjenu u štabu uvrstiti u brigadu kao 4 bataljon iste brigade.

2. — Da se partizanski bataljon »Nevesinjska puška« Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda uputi štabu X Hercegovačke N.O.U. Brigade koji će taj bataljon sa eventualnim popunjavanjem i predlozima za izmjenu u štabu uvrstiti u brigadu kao 3 bataljon X Hercegovačke N.O.U. brigade.

3. — Da se partizanski bataljon »Vule Skoko« Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda uvrsti u 1 bataljon XI Hercegovačke N.O.U. brigade. Za pojedine članove štaba toga bataljona donijeće se rešenje našom naredbom naknadno.

4. — Da se partizanski bataljon »Savo Belović« Južnohercegovačkog partizanskog odreda uputi štabu XIII Hercegovačke N.O.U. brigade, koji će taj bataljon sa potrebnim predlozima za izmjenu u štabu uvrstiti kao 3 bataljon XIII Hercegovačke N.O.U. brigade.

Štab Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda komandovaće do dalje naredbe »Sitničkim« partizanskim bataljonom, zaštitnom partizanskom jedinicom štaba odreda. Pored toga formiraće novu partizansku jedinicu u nevesinjskom srezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Dragiša Ivanović

Komandant, generalmajor
(M. P.) Vlado Šegrt

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—1, k. 1151—1.

- Vidi dok. br. 90. napomenu br. 14.

IZVJEŠTAJ KOMANDANTA I. PROLETERSKE BRIGADE
OD 10. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE
O DEJSTVU BRIGADE NA PODRUČJU CENTRALNE I ZA-
PADNE BOSNE U MAJU 1944. GODINE¹

S T A B
I PROLETBRIGADE
Broj služb.—
10. juna 1944

Izveštaj komandanta
brigade o akcijama
I proletbrigade od
1 do 31 maja 1944 g.

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

(I—)

ZADATAK:

(Mrkonjić — Jezero — Trnovo)

Prema zapovesti Štaba I proleterske Divizije od 1
maja 1944 god. br. 681, koja glasi:

»Po podacima naše izviđačke i obaveštajne službe
u Mrkonjić-Gradu i neposrednoj okolini nalazi se do 1400
neprijateljskih vojnika iz divizije »Princ Eugen«² i čet-
ničkih jedinica Tešanovića.¹ Raspoloživi podaci dostavljaju
se u prilogu, no oni nisu potpuno provjereni i moguće
je da se u detaljima ne slažu sa stvarnim stanjem. Bor-
bama vođenim poslednjih dana na ovom sektoru potvr-
đuje se da neprijateljske snage na Mrkonjićkom sektoru
nisu velike. Njihovi česti ispadi omogućeni su time, što
su naše snage raspoređene na širokom frontu koji je stal-
an i poznat, a naše dejstvo bilo u sklopu opšteg defan-
zivnog zadatka. U cilju preuzimanja inicijative, uništenja
neprijatelja na Mrkonjićkom sektoru i snabdevanja rau-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg.
br. 15—2, k. 713.

² U Mrkonjić-Grad je 25. aprila 1944. prebačen 7. SS izviđački bata-
ljon 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi knj. 24. dok. br. 192). On je i to-
kom maja 1944. dejstvovao u širem rejonu Mrkonjić-Grada.

* Odnosi se na Srednjobosanski četnički korpus, čiji je komandant
tada bio Lazar Tešanović (poginuo 1946. u borbi s organima narodne
vlasti).

ničijom i ostalim potrebama naređujemo 2. maja 1944. god., u 22 časa, jedinice I i XIII proleterske brigade napasće i likvidirati neprijatelja na Mrkonjićkom sektoru.

Napad izvršiti sa tri udarne kolone, a akcije obezbediti dejstvom jedne udarne grupe na pravcu Majdan — Sinjakovo — Perućica ka Jezeru i Jajcu.⁴

POSTUPAK:

I maja jedinice naše brigade izvršile su potrebne pripreme za napad na neprijateljski garnizon u Mrkonjiću i okolini. U napadu su učestvovali II, IV, VI bataljon i Protivkolska četa. Naš III bataljon nalazio se pod komandom Štaba XIII proleterske brigade koji je sačinjavao deo zapadne kolone. I i V bataljon napadali su sektor Sinjakovo — Jezero.

II bataljon napadao je pravcem Borovnjak i niz Potok Rijeka sa zadatkom što bržeg prodora i upada u grad. Ovaj bataljon uspio je da iznenadi neprijatelja na njegovim prvim — spoljnim položajima i da dođe do samog grada. VI bataljon — preko Previle i k. 795 — prodro je preko sela Podorugle do blizu grada gde je naišao na vrlo jak otpor. IV bataljon napadao je preko Previle sa jednom četom VI bataljona i odeljenjem protivkolskog topa. Zadatak ovog bataljona bio je brzo likvidirati Oruglo trig. 882 i čvrsto zaposesti taj položaj sa potrebnim snagama, a glavninu bataljona postaviti na Previli pa po dubini do Katuništa (k. 701) i istočno od Previle preko k. 741 preko brda Lipovača — kota 830 sa zadatkom obezbeđenja od Jezera i Magaljdola. Četa VI bataljona se poslije likvidacije Orugla treba da postavi istočno od Orugla — k. 778 pa u desno do istočnog dijela sela Kopljevići, dejstvujući sa te prostorije na neprijatelja i zatvarajući taj pravac u slučaju neprijateljskog povlačenja. U prvom momentu IV i dijelovi VI bataljona uz sadejstvo protivkolskog topa i teških bacača uspjeli su da ovladaju sa Oruglom, no Štab IV bataljona nije se snašao i bio puno inicijativan da čvrsto zaposjedne Oruglo i počne sa utvrđivanjem tog položaja, te se je neprijatelj pribrao i ponovo izvršio napad na naše dijelove i na taj način Oruglo zaposjeo sa jačim snagama koje se kasnije nijesu mogle likvidirati. II i VI bataljon vodili su vrlo upornu borbu na periferiji južnog dela grada. Neprijateljska vatra bila je skoro još u prvom momentu prenet na sektor II i VI bataljona s obzirom da su jedinice XIII proletbrigade svoj napad ograničile na pojedine spoljne grupe i utvrđenja ne koristeći brze i duboke

⁴ Ovo je samo dio pomenute zapovijesti. Ona je u cjelini objavljena u knj. 25 kao dok. br. 5.

prodore ka gradu koji bi zbunili neprijatelja i razbili njegovu odbranu, to neprijatelj sa te strane nije osjećao jak i ozbiljan pritisak.

Zapadna kolona XIII brigade u čijem je sastavu bio i naš III bataljon prilikom nailaska na jak neprijateljski otpor skoro je otstupila od glavnog zadatka, te se time prenijela slaba aktivnost i na drugim sektorima XIII brigade i nepovezanost njihovih jedinica, te i povremeno dejstvo njihovih jedinica.³

Borba u napadu trajala je od početka sve do 4 časa izjutra kada smo naredili povlačenje bataljona cijeneći situaciju i videći neuspjeh za likvidaciju grada. Rad i aktivnost II i VI bataljona u ovom napadu bili su dobri i u prvom momentu uspjeli su da prodru do samog grada. No s obzirom na slabo sadejstvo susjednih jedinica ova dva bataljona nijesu mogli ništa više uraditi jer je u glavnom na njih i preneseno težište neprijateljske vatre.

I i V bataljon istovremeno sa napadom na Mrkonjić [Grad] otpočeli su napad na Sinjakovo — k. 1098 — Jezero — Majdan. Ova dva bataljona nijesu uspjeli da likvidiraju neprijateljske posade koje su se nalazile na tom sektoru, ali su uspjeli da vežu sve te neprijateljske snage i onemoguće njihovu intervenciju ka Mrkonjiću.

Prilikom napada na Mrkonjić naša minerska odeljenja postavila su nagazne mine između Mrkonjića i Previle kao i na sektor Previla — Hoćune radi zaštite od neprijateljske raotorizacije.

Dejstvo divizijske artiljerije na sam grad bilo je dobro i da je rad svih jedinica bio po predviđenom planu bilo je puno izgleda na uspjeh.

Naši gubiteci u ovom napadu na Mrkonjić bili su iz II bataljona 1 mrtav i 6 ranjenih boraca, iz VI bataljona 1 mrtav i 10 ranjenih boraca, IV bataljon imao je 1 lakše ranjenog borca, I bataljon imao je 2 ranjena borca, dok ostale naše jedinice nijesu imale gubitaka. Prema prikupljenim podacima na sektoru II i VI bataljona neprijatelj je imao 43 mrtva i ranjena vojnika, među kojima i dva poginula oficira koje su prenijeli avionima za Banju Luku. U ovoj akciji zaplijenjeno je 1500 metaka, 2 rezervne cijevi za »Šarca«, 20 tromblonskih bombi, 6 ručnih bombi, 10 ćebadi, 6 šatorskih krila, 1 šinjel, 2 bluže, i druge razne spremne.

Posle povlačenja naših jedinica brigada se postavila na polazne položaje s tim što su bataljoni ostavili izviđačke patrole prema neprijatelju.

^{5, 10 i 18} Opširnije o tome vidi dok. br. 39.

3/4 maja brigada se nalazila na liniji s. Potšiljak — Šibovi — Duge Njive — Sinjakovo — Perućica. Dva bataljona kao brigadna rezerva postavljeni su na liniji selo Trnovo — Šipovo — Sokolac. U toku 3/4 na sektoru brigade nije bilo značajnih promena, vršena je izviđačka i patrolna služba.

5 maja takođe na sektoru brigade nije bilo nikakvih promena.

6 maja u 5.30 časova neprijatelj je napravio ispad na položaje našeg IV bataljona i dijelova II bataljona koji su se nalazili pod komandom Štaba IV bataljona na liniji Majdanska kosa (k. 1438) — k. 1304.⁶ Na ovim položajima IV bataljon držao je u tom momentu manje snage koje zbog nepogodnog terena i guste magle nijesu mogle uspješno zatvoriti sve pravce i pratiti neprijateljske pokrete od samog grada te je neprijatelj uspio da ovlada sa Majdanskom kosom i odbaci dijelove IV bataljona južno prema Šibovima. IV bataljon sa dijelovima II bataljona dva puta je preduzeo napad na neprijatelja, ali zbog slabo organizovanog napada od strane Štaba IV bataljona protivnapadi nijesu uspjeli. U 15.30 časova Štab brigade izdao je II i IV bataljonu naređenje da neprijatelja napadnu na Majdanskoj kosi padom prvog mraka i to obuhvatajući neprijatelja napadom sa krila a sa fronta upotrebljavajući manje snage. Ovaj napad je uspeo i bataljoni su odbacili neprijatelja za Mrkonjić nanoseći mu gubitke [od] 11 mrtvih i 15 ranjenih vojnika. Naši gubitci u toku ovoga dana [su] 2 mrtva i 16 ranjenih boraca.⁷

7 maja na sektoru brigade nije bilo značajnijih promena. Vršena je patrolna i izviđačka služba.

Prema naređenju Štaba Divizije Pov. br. 445 od 7 maja 1944 g., koje glasi:

»Prema našim obaveštenjima nema bitnih promena u jačini i rasporedu neprijateljskih posada na sektoru Jajce — Jezero — Mrkonjić Grad. Međutim, dosadnji raspored a naročito rad pojedinih naših bataljona omogućavaju neprijatelju da i sa manjim grupama stalno uznemirava i po svojoj inicijativi izaziva na borbu naše bataljone, da nam nanosi osetne gubitke, što dovodi i do zamaranja jedinica i priličnog trošenja municije bez naročitih rezultata. Naši sadanji zadaci su najupornije zatvaranje svih pravaca koji vode ka Mliništima. Sa manjim snagama zatvaranje i kontrolisanje pravca Mrkonjić Grad — Čađavica. Preuzimanje inicijative za dejstvo na manje neprijateljske posade, pozadinu, veze i pravcem neprijatelj-

⁶ Vjerovatno je riječ o dijelovima izviđačkog bataljona 7. SS divizije.

⁷ Opširnije o toj borbi vidi knj. 25, dok. br. 35.

skog saobraćaja. Prema tome naša brigada dobila je zadatak da se postavi na liniji Sipovo — Sokolac — Potkraj — Grabež — Gerzovo — Trnovo. Zadatak brigade je sa te prostorije zatvaranje svih pravaca koji istočno od komunikacije Rogolje — Mliništa vode ka Mliništima.«⁸

Brigada se na ovoj prostoriji postavila do 11 časova 8 maja 1944 god.

8 maja u 7.30 časova neprijatelj je sa jačim snagama napao položaje koje je do tada držao III bataljon na Širokoj kosi — k. 1348. Na ovom položaju u nekom momentu nalazio se . . .⁹ je bio iznenađen od strane neprijatelja. Ovo iznenađenje postignuto je najvećim dijelom time što je jedan borac iz III bataljona prebegao neprijatelju noću između 7 i 8 maja koji je i ranije pripadao neprijateljskim jedinicama. Taj borac je upoznao neprijatelja sa našim položajima, snagama i rasporedom istih, a istovremeno je poslužio neprijatelju kao putovođa. Neprijatelj je brzim napadom i postignutim iznenađenjem uspio da razbije vod III bataljona koji je bio kao zaštitnica bataljona u pokretu na novo određenu prostoriju. U 8 časova neprijatelj je ovladao linijom Mračaj — Podrašnica. Jedinice XIII proletbrigade koje su bile postavljene južno od linije Mračaj — Podrašnica primile su borbu i usporile kretanje neprijatelja dalje prema jugu.¹⁰ Naš III bataljon postavio se na desnom krilu dijelova XIII brigade i zatvorio pravac prema Poljanama.

Gubitci III bataljona u toku borbe 8 maja bili su 8 ranjenih i 1 mrtav borac koji je poginuo od III bataljona XIII proletbrigade. Neprijateljski gubitci u ovoj borbi bili su 3 mrtva i 12 ranjenih vojnika.

III bataljon u ovoj borbi izgubio je jedan talijanski p. mitraljez, 5 pušaka i 1 »Šarac«, koji je »Šarac« posle pronašla patrola III bataljona na mestu vođenja borbe.

9 maja na sektoru brigade nije bilo nikakvih promena. Vršena je patrolna i izviđačka služba.

10 maja takođe na sektoru brigade nije bilo nikakvih promena. Istoga dana Stab brigade sa štabovima bataljona i komandama jedinica u prisustvu komandanta i komesara divizije održao je sastanak sa dnevnim redom:

a) analiza akcija od 10 aprila do 10 maja, rad brigade i pojedinih bataljona u sklopu tih akcija,

⁸ Ovo je samo dio pomenutog naređenja. Ono je u cjelini objavljeno u knj. 25 kao dok. br. 31.

⁹ Tačnicama je označen nečitak dio teksta.

b) praktični vojnički zadaci u brigadi u cilju rešavanja nebudnosti pojedinih bataljona i jedinica kao najglavniji problem u tom momentu u brigadi.

11 maja na sektoru brigade nije bilo nikakvih promena. Nastavljala su se redovna izviđanja prema neprijateljskim položajima.

12 maja, prema naredenju Štaba divizije broj 447 od 12 maja 1944,¹¹ izdali smo naredenje našem II bataljonu i pod njegovu komandu stavili jednu četu bataljona »Garibaldi«, sa zadatkom da noću između 12 i 13 maja izvrši jak pritisak na liniji Previla — Mrkonjić u cilju olakšanja jedinicama V korpusa na liniji Čađavica — Sitnica. Istovremeno smo izdali naredenje i VI bataljonu da sa jednom četom izvrši demonstrativni napad na neprijateljske posade na liniji Sinjakovo — Jezero — Majdan. Ovaj pritisak na neprijatelja na oba sektora trajao je preko cijele noći. Sa II bataljonom kao i sa četom VI bataljona upućena su minerska odeljenja koja su postavila nagazne mine na liniji Mrkonjić — Previla i Majdan — Hoćune. U ovom pritisku na neprijatelja II bataljon imao je jednog lakše ranjenog borca. Četa VI bataljona nije imala gubitaka. Neprijateljski gubici u ovom pritisku nijesu nam poznati.

Prilikom povratka II bataljona na polazne položaje njihove patrola naišle su na vođu četničke trnovske petorke i uspjele da ga ubiju.

U 10 časova izjutra 13 maja naišla je neprijateljska motorizacija na postavljene mine, tom prilikom uništen je 1 kamion, ostala motorizacija vratila se za Mrkonjić. Noću 13 maja jedno minersko odeljenje u zajednici sa dijelovima VI bataljona postavilo je nagazne mine na liniji Majdana. Rano izjutra naišla je neprijateljska motorizacija od Jajca, jedan kamion naišao je na minu koji je bačen u zrak. U kamionu se nalazila vojska među kojima je od eksplozije bio veći broj mrtvih i ranjenih. Ostale mine otkrivene su i upaljene od strane neprijatelja.

14 maja na sektoru brigade nije bilo znatnijih promena. Nastavilo se sa izviđanjem prema neprijatelju.

Istoga dana u selu Špirićima održana je smotra divizije na kojoj su prisustvovali dijelovi naše brigade.

15 maja Stab brigade izdao je naredenje II, IV i VI bataljonu da pošalju jača izviđačka odeljenja na liniju Mrkonjić — Previla — Majdan — Sinjakovo sa zadatkom izviđanja neprijateljskog garnizona na Mrkonjićkom sektoru.

Naređenje je izdano na osnovu uhvaćenog dokumenta »Štaba bosansko-krajiškog četničkog korpusa«¹² izdato 15. maja u 5 časova koje glasi: »da Nemci, uvidevši nezgodan položaj Mrkonjić Grada i pretrpjevši velike gubitke u poslednjim borbama sa našim jedinicama, prinuđeni su da napuste Mrkonjić Grad itd.«. U vezi tog akta ova odeljenja imala su zadatak da stupe u kontakt sa neprijateljem i u slučaju njegovog povlačenja da izvrše jak pritisak na neprijatelja. Ova odeljenja uspele su da dođu u dodir sa neprijateljem i istovremeno su postavili nagazne mine na liniji Mrkonjić — Previla. U jutro 16. maja naišla je neprijateljska motorizacija od Mrkonjića; jedan kamion koji je bio pun vojske bačen je u zrak. Poginulo je oko 25 neprijateljskih vojnika.

16. maja rano izjutra neprijatelj je napravio jak ispad na sektor naše brigade sa snagama do 800 vojnika.¹³ Napad je vršen iz dva pravca i to od pravca Mrkonjić preko sela Šibovi ka Trnovu, a drugi pravac bio je preko Majdana — Sinjakova — Debeljaka — Črljenica ka Trnovu i Lubovu. Odeljenja II, IV i VI bataljona koja su prethodne noći bila upućena na komunikaciju Jezero — Mrkonjić otkrili su pokret neprijatelja i primili borbu sa njim, a o tom pokretu blagovremeno obavestili Štabove bataljona preko kojih je bio obavješten i Stab brigade. Ova odeljenja su se pod borbom povlačila ka glavnini svojih bataljona. Oko 10 časova izjutra neprijatelj je uspio da proдре do linije Međugorje — Trnovo kao i do linije Bešnjevo — Lubovo. Na liniji Gerzovo Brdo (k. 1088) postavljen je bio IV bataljon, na liniji Međugorje — Borik — k. 1103 — Brda — k. 1129 postavljen je bio II bataljon, na liniji Sipovo — Dakić — Branjašće nalazio se je VI bataljon. Na tom sektoru razvila se oštra borba koja je trajala sve do 17 časova, nakon čega su naši bataljoni uspjeli da neprijatelja odbace preko sela Lubova — Stupne — Perućice u pravcu Jezera, goneći ga uvek sa jačim odeljenjima. U ovom napadu neprijatelj je upotrebio i jednu bateriju topova koja je dejstvovala sa Previle, a kasnije i sa Majdana.

Položaji koji su naši bataljoni na toj liniji organizovali bili su dosta utvrđeni što je i omogućilo našim bataljonima da neprijatelja puste na blisko odstojanje i da mu sa tih položaja nanesu osjetne gubitke. U borbi u toku 16. maja naši gubitci iznose 4 mrtva i 4 ranjena borca. Neprijateljski gubitci na sektoru II bataljona iznose 18 mrtvih i 26 ranjenih vojnika.

¹² Dijelovi ovog četničkog korpusa dejstvovali su u to vrijeme na široj prostoriji Mrkonjić-Grada.

¹³ Vjerovatno se odnosi na izviđački bataljon 7. SS divizije »Princ Eugen«.

Na sektoru VI bataljona neprijatelj je imao 7 mrtvih i 9 ranjenih vojnika.

Držanje i upornost naših boraca i rukovodilaca u ovoj borbi bilo je na dostojnoj visini. Naročito se u ovoj borbi istakli borci i rukovodioci II bataljona.

Od 17 do 24 maja na sektoru brigade nije bilo znatnijih promena, vršena je izviđačka i patrolna služba prema neprijateljskim garnizonima i položajima na liniji Jajce — Jezero — Mrkonjić.

U ovom periodu od 17 do 24 po svim jedinicama naše brigade preduzete su najintenzivnije mere za otklanjanje vojničkih grešaka i propusta koji su se pojavili u našim jedinicama u prvoj polovini meseca maja. Takođe se u istom tom periodu preduzele sve mere na uzdizanju vojnih rukovodilaca u ratnoj veštini kao i o utvrđivanjima svojih položaja.

O C J E N A :

U ovom periodu naša brigada nije postigla nekih naročitih uspeha koji se mogu vidno uočiti, ali u svim ovim borbama i akcijama brigada je uspjela da neprijatelju nanese osjetne gubitke kako u ljudstvu tako i materijalu. U istom ovom periodu kod većine jedinica naše brigade pojavili su se krupni vojnički propusti koji su za našu brigadu postali ozbiljni problemi, a koji su istovremeno prijetili da brigadu onesposobe za uspešno izvršenje postavljenih zadataka. Ti propusti uglavnom su se sastojali u nebudnosti pojedinih naših jedinica u prvom redu rukovodstva tih jedinica. Ovakova nebudnost i labavost donekle je bila uslovljena time što je naša brigada bila postavljena frontalno prema neprijatelju i iz takvog rasporeda nije mogla uspešno zatvoriti sve pravce, uzeti neprijatelju inicijativu iz ruku i onemogućiti njegove svakodnevne ispade na svom sektoru. Zbog čestih neprijateljskih ispada većina naših jedinica nalazila se danočno na položajima te je otuda i došlo do zamorenosti naših jedinica, što je bio i cilj neprijatelju.

Greške koje je u ovom periodu učinio Štab brigade bile su te što nije najenergičnije preduzeo sve mere da se ti vojnički nedostaci na vrijeme i što brže otklone, iako je Štab brigade na vrijeme uočio te nedostatke. No Štab brigade propustio je momenat takvog brzog otklanjanja tih i sličnih nedostataka računajući da se takvi propusti ne mogu desiti kod ostalih naših jedinica, što se je desilo obrnuto, tj. da su nekoliko naših bataljona u jednom kratkom periodu napravili puno propusta nebudnosti, zbog

kojih je došlo do nepotrebnih gubitaka u pojedinim našim bataljonima. Radi toga Štab brigade bio je prinuđen da preduzme najoštrije mere protiv tih problema, a naročito prema štabovima i rukovodstvu jedinica.

Konkretna mere koje je preduzeo Štab brigade uz veliku pomoć Štaba divizije omogućile su da su se u najkraće vreme otklonili može se reći skoro potpuno propusti i nedostaci koji su se u proteklom periodu pojavili po našim jedinicama.

Svi rukovodioci po jedinicama, a i sami borci, pravilno su shvatili ukazivanje na njihove propuste i nedostatke a takođe su shvatili i pomoć koju im je ukazao Štab brigade u tom pogledu, te u buduće daju dovoljno garancije, da se takvi i slični propusti ne mogu pojaviti u našim jedinicama.

II.

(Sipovo — Mliništa — Lisina — Vučije poljane.)

ZADATAK:

Naša brigada prema ranijim direktivama Štaba divizije i dalje je imala zadatak najupornije zatvaranje svih pravaca koji od Jajca preko Janja, Jezera i Mrkonjića vode ka Mliništu.¹⁴

POSTUPAK:

Brigada se nalazila 25 maja na liniji Sarići — Šipovo — Vražić — Trnovo — Gerzovo — Špirići. Naš III bataljon nalazio se svojom glavninom u selu Peckoj i služio kao neposredno obezbeđenje divizijske bolnice, dok je dijelove svog bataljona imao na liniji Jasenovi Potoci — Mliništa koji su imali zadatak obezbeđenja divizijskog magacina koji je stizao od Drvara i Petrovca do Mliništa, kao i kontrolu tog terena od pojedinih četničkih grupa koje su se na tom terenu pojavljivale. Kasnije je III bataljon prema traženju Štaba Korpusa, a po naređenju Štaba divizije, dobio specijalni zadatak na pravcu Crni Potoci — Prekaja.¹⁵

25 maja neprijatelj je započeo ofanzivne operacije od Mrkonjića i Jajca ka našoj slobodnoj teritoriji.¹⁶ Neprijateljske snage u prvom momentu toga dana iznosile su do 1500 vojnika sa nekoliko kamiona i jednom baterijom topova. Kamioni i to-

¹⁴ Vidi dok. br. 31 i 74 u knj. 25.

¹⁵ Vidi knj. 25, dok. br. 112.

¹⁶ Toga dana borbena grupa 7. SS divizije preduzela je napad iz Jajca, preko Mrkonjić-Grada, ka Čadavici i Ključu i od Jajca, preko Sipova, ka Mliništima (vidi knj. 25, dok. br. 129. 184 i 192).

povi kretali su se od Jezera prema Sipovu. Neprijateljska pešadija kretala se u tri kolone i to: jedna kolona kretala se komunikacijom od Jezera prema Šipovu, druga od Jajca preko Drenov Dola — Gorice u pravcu Šipova, treća kolona kretala se od Jajca istim pravcem do Gorice, a odatle skrenula južno prema Janju. Izviđačke patrole VI bataljona koje su izvidale preko Gorice ka Jajcu i od Šipova prema Jezeru sukobile su se sa neprijateljem na liniji Gorica i od Šipova komunikacijom prema Jezeru. Ta odeljenja pod borbom su se povlačila ka glavnini bataljona, dok je glavnina bataljona zaposjela položaje na liniji Sarići — Sipovo — Vražići. Na toj liniji VI bataljon je imao već organizovani i utvrđeni položaj što mu je omogućilo da neprijatelja pusti na vrlo blisko odstojanje i tako reći iznenadi neprijatelja sa tih položaja. U glavnom VI bataljon vodio je borbu sa neprijateljskom kolonom koja je nastupala od Jezera prema Sipovu.

Ovoga dana VI bataljon neprijatelju je nanio gubitke preko 40 mrtvih i ranjenih vojnika. Gubitci VI bataljona bili su 7 ranjenih i 2 mrtva borca. Neprijateljska kolona koja se kretala prema Janju izbila je preko sela Mujdžići ka Sarićima, a odatle glavnina kolone spustila se u Sipovo, dok je jedan deo kolone pošao preko sela Brdana ka selu Majevac i izvoru reke Plive. VI bataljon uspio je da zadrži neprijateljsko brzo prodiranje ka pravcu Sokolca i izvoru reke Plive, držeći uvek čvrsto položaje na liniji Vražići — Borovica prema Sokolcu.

Naš II bataljon koji se nalazio u selu Spirićima kao brigadna rezerva u 17 časova istog dana uputili smo na prostoriju Sokolac da zatvori pravac prema Sipovu i onemogući dalje i brzo neprijateljsko nadiranje preko Sokolca ka Potkraju i Peckoj. Prilikom dolaska II bataljona na prostoriju Sokolac jaka neprijateljska prethodnica već je izbila na tu liniju. II bataljon otkrio je neprijatelja, napravio mu zasjedu i puštajući ga na vrlo blisko odstojanje uspio da mu nanese gubitke i da ga potisne do istočnog dijela Sokolca, odakle je neprijatelj preko čitave noći davao jak otpor. U 21 čas prebacili smo glavninu bataljona »Garibaldi« južno od Potkraja i Sokolca na liniji Suvaja — Kalkanove livade. Glavnina I bataljona nalazila se u Trnovu štiteći pravac prema Šibovima, dok je jedna četa bila u pojačanju VI bataljona kao i jedna četa bataljona »Garibaldi«.

IV bataljon prema naređenju Štaba divizije nalazio se na liniji Zelenikovac kao rezerva jedinicama XIII proleterske¹⁷ brigade, koji je učestvovao u borbama na liniji Mračaj — Podrašnica.

¹⁷ Vidi knj. 25, dok. br. 113.

U toku noći 25 na 26 neprijatelj je stalno dovlačio pojačanja u ljudstvu i oružju i preko cele noći vršio pritisak na naše jedinice. Glavnina neprijateljskih snaga posle jakog otpora VI i II bataljona pošla je od Sipova preko Sarića na selo Oliće ka Pljevskim Podovima i da sa te strane obuhvati naše jedinice na prostoriji Barači — Potkraj — Trnovo. Te neprijateljske pokrete i gomilanje glavnih snaga prema Pljevskim Podovima i izvoru rijeke Plive osjetili smo na vrijeme te smo blagovremeno prebacivali potreban broj jedinica na našem desnom krilu tako da smo na liniji Suvaja — Dragnić Podovi — Pljevski Podovi 26 maja imali tri bataljona. Za čitavo to vrijeme od Mrkonjića prema Trnovu i Baraćima nije se ispoljilo neprijateljsko dejstvo te smo sve jedinice postepeno od Trnova i Borovice povlačili preko Potkraja na liniji Potkraj — Dragnić Podovi.

26 maja na sektoru Sokolca — Dragnić Podovi — Pljevski Podovi i iznad rijeke Plive razvile su se naojštrije borbe, tako da su se na tom sektoru borbe vodile od ranog jutra do pada mraka. Položaji naših jedinica na ovom položaju bili su odlični i prirodno utvrđeni. Neprijatelju je preko cijelog dana stizalo pojačanje u ljudstvu i materijalu. Na ovom sektoru neprijatelj je pretrpio ogromne gubitke. Prema prikupljenim podacima od seljaka sa tog terena a i prema sopstvenom zapažanju neprijatelj je imao preko 300 mrtvih i ranjenih vojnika i oficira. Ovoga dana u borbi na ovom sektoru učestvovali su najbolji naši bataljoni, a koji su skoro čitavog dana raspolagali i sa dovoljnim brojem municije. Ovoga dana naši gubitci bili su 7 mrtvih, 16 ranjenih i 2 nestala borca. Izgubili smo u borbi 1 pušku. Naše lijevo krilo koje se nalazilo južno na kosama od Sokolca i Potkraja koje je uglavnom sačinjavala glavnina bataljona »Garibaldi« i dijelovi VI bataljona bili su potisnuti od strane neprijatelja, a kao najveća greška tog krila bila je ta što je rukovodstvo bataljona i jedinica dozvolilo borcima da utroše veliki broj municije na ranijim položajima, te ove položaje koji su za nas postali od prvorazredne važnosti nismo mogli dovoljno braniti. U vezi sa nestankom municije i brzim prodorom neprijatelja na tom krilu nastalo je i rasulo u priličnoj mjeri kod bataljona »Garibaldi«, a i jedne čete IV bataljona, jer su se osjećali nemoćni da dadu neprijatelju ma i najmanji otpor. Na ovom krilu nalazio se i načelnik Štaba brigade koji nije mogao zadržati odstupanje lijevog krila. Kao najveći propust na tom krilu bio je taj što načelnik Štaba brigade te jedinice nije postavljao na položajima duž komunikacije i istočno prema Podgori pa po dubini prema Bjelovini i Lipovcu, nego je dozvolio da ti dijelovi pređu zapadno preko komunikacije ka Peckoj i Jasenovim Potocima. IV bataljon

koji se nalazio kod XIII proleterske brigade na Crnom Vrh^u i Zelenikovcu po naređenju Štaba divizije trebao je da izbije na Gradinu istočno od komunikacije i da se poveže sa našim bataljonima. Još veća greška bila je ta što je načelnik Štaba dozvolio ne samo bataljonu »Garibaldi« i dijelovima VI bataljona nego i IV bataljonu da skoro preko cijele noći 26 na 27 ostanu bez jasnog zadatka i određenog položaja, te su te jedinice sve dok nisu uhvatile sigurnu vezu sa Štabom brigade ostale pasivne.

Naše desno krilo koje je vodilo borbu oko Pljevskih i Dragnić Podova pod velikim neprijateljskim pritiskom i novim neprijateljskim pojačanjima koja su pristigla 26 u veče bilo je prinuđeno da se povuče željezničkom prugom i preko Podgore ka Mliništima. Sve manje pokretne dijelove naše brigade 26 na 27 noću prebacili smo zapadno od željezničke stanice Mliništa na pruzi, dok smo brigadu do na osvit 27 postavili na liniji Smrčeva Kosa — Mliništa — Bjelovina — Lipovac — Ljubišna Dol — Nabojina (k. 883). Ovoga dana naša brigada dobila je dobru popunu municije, tako da smo neprijatelju mogli davati sasvim jak otpor. Neprijateljske snage koje su ovoga dana napadale prema Mliništima i Jasenovim Potocima bile su velike cijeneći najmanje do 4.000 vojnika.

Rano izjutra 27 maja neprijatelj je otpočeo napadom prema Mliništima i Lipovcu i kroz šumu uspio da prodre do Mliništa i prema Đula Glavi (k. 1486). Pravac neprijateljskog dejstva još se nije mogao jasno uočiti, da li će njegovo kretanje biti južno prema Glamoču ili željezničkom prugom prema Drvaru kao i preko Jasenovih Potoka ka Vrbljanima, ovoga dana još je bilo u iščekivanju.

Prema ranijoj direktivi Štaba divizije ako se neprijateljsko dejstvo ispolji komunikacijom ka jugu naša brigada imala je zadatak postavljajući se svojim desnim krilom uvijek u visini neprijateljskog čela a svojim lijevim krilom čvrsto zatvarajući željezničku prugu, te pravac zapadno od komunikacije Mlinište — Glamoč prema Ovčaru i Štekerovcima najupornije zatvarati. U ovom slučaju XIII proleterska brigada takođe je imala zadatak naslanjajući svoje desno krilo na prugu i vezujući se sa lijevim krilom naše brigade, a svojim lijevim krilom naslanjajući se na Vrbljane i zatvarajući taj pravac.¹⁸ Ovoga dana na sektoru Mliništa — Lipovac razvile su se uporne borbe. No ove borbe VI i IV bataljon uspjeli su da odbiju te neprijatelj ovoga dana nije mogao prodrijeti dalje od Mliništa i Lipovca.¹⁹

¹⁹ Rečenica je nejasna. Vjerovatno bi njen početak trebalo da glasi: No, u toku ovih borbi VI i IV bataljon su uspjeli da odbiju neprijatelja, te on ovoga dana...

U toku ovoga dana već se izrazilo neprijateljsko dejstvo željezničkom prugom ka Lisini i preko Jasenovih Potoka ka Vrbljanima kuda je i pošla glavnina neprijateljskih snaga. Naše desno krilo (I bataljon) imalo je zadatak da se postavi na liniji Đula glava (k. 1486) — k. 1429 — Lokve. II bataljon od lijevog krila I bataljona do željezničke pruge. VI bataljon direktno na prugu, a IV bataljon Lipovac (k. 1033) i Lipovi vrh. Bataljon »Garibaldi« na kojega više nismo mogli mnogo računati postavili smo na Tubino Brdo (k. 1226), kao rezervu i povezivanje I i II bataljona.

Prema naređenju Štaba divizije od 27 maja²⁰ naša brigada imala je zadatak da izvrši noću između 27 i 28 napad na neprijateljsku grupu na Mliništu i Lipovcu. No zbog nepovezanosti našeg desnog krila do organizovanog napada na ovu grupu nije moglo doći. II bataljon napadao je preko kote 1426 i Đula Glave (k. 1486) ka cesti. Međutim na toj liniji neprijatelj se nije nalazio. Dijelovi IV i VI bataljona vršili su napad na Mlinište i prema Lipovcu no nekih vidnih rezultata ni ovi bataljoni nijesu postigli.

Prema izveštaju II bataljona da se neprijatelj ne nalazi zapadno od komunikacije a i prema neprijateljskom rokiranju ka Vrbljanima već se jasno uočio i izrazio pravac neprijateljskog nadiranja, te smo prema tome naredili II bataljonu da se čvrsto poveže sa VI bataljonom i uglavnom orijentiše na prugu. I bataljon da se postavi na liniji Tubino brdo — Oštrelvi — Ovčara (k. 1576), a takođe i bataljon »Garibaldi«. Kod ovih bataljona nalazio se i načelnik Štaba brigade koji je imao zadatak i mišljenje Štaba brigade za povezivanje tih bataljona ka pruži i komandnim mjestom brigade. Međutim rad ovih bataljona kao najjačih naših bataljona ovoga dana nije zadovoljio.

28 maja neprijatelj je sa jačim snagama počeo sa napadima od Mliništa i Lipovca na sektor IV i VI bataljona. Ovoga dana neprijatelj je na tom sektoru vršio uzastopne juriše koje su ova dva bataljona uspjeli da djelimično odbijaju. Ovoga dana imali smo čvrstu vezu sa XIII proleterskom brigadom, čiji je II bataljon vodio vrlo uporne borbe na lijevom krilu našeg IV bataljona. Svakoga časa podvlačili smo IV i VI bataljonu da položaje zapadno od Mliništa kao Lipovac i Lipovi Vrh po cijenu najvećih žrtava moraju braniti nastojeći istovremeno da uhvatimo čvrstu i sigurnu vezu sa načelnikom Štaba brigade i desnokrillnim bataljonima i da te bataljone uvedemo u najaktivniju borbu. No sve te mjere koje je preduzeo Štab brigade bile su uzaludne i sigurnu vezu nikada nismo

²⁰ Vidi knj. 25, dok. br. 128.

mogli uspostaviti sa ovim bataljonima, jer i sami bataljoni na desnom krilu nijesu imali vezu jedan sa drugim, te je i ovoga dana težište borbe podnio IV i VI bataljon. Ispred noći neprijatelj je uspio da potisne VI bataljon od Mliništa prugom prema željezničkoj stanici Ovčari, kao i naš IV bataljon i II bataljon XIII brigade. U tom momentu bila je odsečena i jedna četa IV bataljona na Lipovcu koja je ostala u neprijateljskoj pozadini. Ovoga dana upornost IV i VI bataljona bila je na zavidnoj visini i može se sigurno reći da nije mogla biti bolja. Bataljoni nijesu napustili niti jedan metar položaja, a da ga nijesu najupornije branili.

Pored svakočasovnih patrola koje smo upućivali načelniku Štaba brigade kao i I i II bataljonu u 17 časova 28 maja uputili smo naređenje načelniku Štaba brigade kao i bataljonima, a istovremeno ih upoznali sa situacijom na sektoru IV i VI bataljona kao i na sektoru XIII brigade. Ovo naređenje odnio je komandant I bataljona kapetan Voja Jovović, koji je sa sobom imao sigurne patrole, a i sam je bio očevdac situacije i pored naređenja je dobio usmeni zadatak od Štaba brigade, šta treba da rade desnokrilni bataljoni i kojim pravcem da se kreću. Ovo naređenje dobio je načelnik Štaba brigade i bataljoni negde oko 21 čas istoga dana. No bataljoni ni u toku noći 28 na 29 nijesu uspjeli da uhvate vezu sa Štabom brigade kao ni sa VI bataljonom koji se uvek nalazio prugom i južno od pruge. U toku noći 28 na 29 neprijatelj je uspio da proдре preko željezničke stanice Ovčara do na prugu istočno od Krša (k. 1488) negde do slova A, a sa izvesnim grupama neprijatelj je poseo k. 1361 južno od pruge. Preko cele noći IV i VI bataljon vodili su borbu prugom i neposredno lijevo i desno od pruge.

29 maja oko 8 časova izjutra I, II i V bataljon sa načelnikom Štaba brigade stigli su na liniju Krš (k. 1488) — Gola Kosa (k. 1650) i sa te linije preduzeli napad na neprijatelja koji se kretao prugom u pravcu IV i VI bataljona prema Lisini. Ovi bataljoni istovremeno su uhvatili vezu sa VI bataljonom i obavestili ga da vrše napad na neprijatelja bočno sa namerom da ga zbace preko pruge. IV i VI bataljon istovremeno sa I i II izvršili su napad i uspjeli da potisnu neprijatelja 2 do 3 kilometra. U ovom napadu bataljoni su neprijatelju nanijeli osetne gubitke a naročito I i II bataljon. No neprijatelj je uspio da se provuče sa nekom grupom iza leđa bataljona te ih je na taj način zbunio, te su se bataljoni bili prinuđeni povlačiti i to ne u određenom pravcu prema Lisini (Ponorci—Obršina) nego južno prema Bukovači. I ovoga dana sa ovim bataljonima bila je mnogo otežana veza te smo teško mogli uspjeti da ih postavimo na liniju Obršina — Ponorci — Bjeljevina.

U toku ovoga dana neprijatelj je vršio stalne juriše prugom od Babića Krčevina i Crljenice (k. 1112) na položajima koje je držao naš VI i IV bataljon od bezimene kote južno od Lokve pa prema Obršini. Na ovom sektoru ovoga dana razvile su se najoštrije i najupornije borbe. Na ovom sektoru pomoć koju smo dobili od jedinica XIII brigade bila je neizmjerena. Od pola dana do noći II bataljon sa Obršine pa sjeverno i istočno prema pruži vršio je jak pritisak na neprijatelja i sa te strane nije dozvolio neprijatelju da kroz šumu prodre i sa te strane ugrozi naše jedinice.

Položaje koje smo ovog dana držali za nas su bili od presudnog značaja s obzirom na jedinice i Štabove koji su se nalazili pozadi nas. Ovakvu situaciju pravilno su shvatili svi rukovodioci a i sami borci te su na ovim položajima pokazali neviđenu upornost i uspjeli smo da ove položaje zadržimo i omogućimo prikupljanje svih dijelova za izvlačenje ispred neprijateljskog udarca. Neprijateljski gubitci od 27 zaključno sa 29 maja na sektoru Mliništa — Lisina iznose preko 500 mrtvih i ranjenih vojnika i oficira. Da ovakve gubitke nanesimo neprijatelju uspjeli smo s jedne strane što smo uvijek imali pogodnije položaje, dovoljan broj municije, a s druge strane što su naši borci i rukovodioci svaku stopu terena najupornije branili. Naši gubitci u ovim borbama iznose 15 mrtvih, 13 ranjenih i 10 nestalih boraca sa jednim puškomitraljezom za koje pretpostavljamo da su 6 od njih dezertirali, a 4 sa puškomitraljezom prema prikupljenim podacima izgleda da su poginuli. U borbama kod Lisine zapljene su 3 puške, nekoliko pari odijela, ubijeno je 10 konja sa materijalom.

U toku 29 maja pored najupornije borbe koju su vodile naše jedinice prema naređenju Štaba divizije kao vrlo važan zadatak dobili smo da do 21 čas noću 29 prikupimo sve naše jedinice na sektoru Lisina — Obršina — Ponorci — Bjeljevina sa zadatkom izvlačenja ispred daljeg neprijateljskog pritiska, ostavljajući potrebne dijelove prema neprijatelju za najupornije zatvaranje i obezbeđenje prostorije na kojoj treba da se sakupe jedinice naše divizije. Izvršenje ovog zadatka kod naših jedinica išlo je vrlo teško. S jedne strane vodeći najuporniju borbu do u samu noć i vrlo teškog održavanja veze sa svim jedinicama, a s druge strane sporo prikupljanje jedinica XIII brigade i smenjivanje našeg lijevog krila.

Između 22 i 24 časa noću 29 otpočeli smo sa pokretom sa prostorije Bjeljevina odakle je formirana divizijska kolona. Na čelu kolone kao prethodnica kretao se je naš IV bataljon. Naša brigada u sklopu divizije sa prostorije Lisina — Bjeljevina izvršila je pokret preko Štekerovaca i 30 maja do 13 časova pre-

bacili su se svi dijelovi naše brigade preko komunikacije Mliništa — Glamoč na istočnu stranu, na sektor Ponor — Vučje Poljane. U toku ovog dana nijesmo nigdje naišli na neprijatelja te prema tome nijesmo ni vodili borbu. Pokret koji je izdržala naša brigada u sklopu ostalih jedinica divizije bio je dosta dug i naporan, ali i u ovom maršu naši borci pokazali su veliku izdržljivost.

Poslije stizanja na komunikaciju Mlinište — Glamoč uputili smo IV bataljon i dijelove VI bataljona na žand. stanicu Mliništa za obezbeđenje sjeverno od Mliništa i Mrkonjića. Prilikom dolaska bataljona na taj položaj saveznička avijacija bombardovala je u tri maha položaj koji je zaposjeo ovaj bataljon i tom prilikom pretrpjeli smo teške gubitke 6 mrtvih i 9 ranjenih boraca. Južno prema Glamoču prolaz naše kolone obezbeđivao je I bataljon XIII brigade, a kasnije smo postavili i naš I bataljon sa zadatkom obezbeđenja sa te strane kao i protivkolski top.

31 maja glavnina naše brigade postavljena je na liniji Vučje Poljane — Čardak Livade — Presedlo. II bataljon dobio je zadatak da se postavi na liniji Gradina (k. 1357) — Jaslići — k. 976 — Debeljak (k. 1295) — Breg (k. 1384) sa zadatkom zatvaranja pravca od Prijana i Perduhova Sela prema Mliništu. Sa II bataljonom nalazilo se je i odeljenje protivkolskog topa postavljeno na cesti. I bataljon postavljen je na koti 1356 — Skokovi (k. 1302) — Kosa — k. 1190 sa zadatkom zatvaranja pravca prema Hotkovcima i Perduhovom Selu. IV bataljon i dalje se zadržao na položajima žand. stanica Mliništa — Ploča sa zadatkom obezbeđenja sa severne strane.

U toku ovog dana I i II bataljon vodili su manje borbe sa neprijateljem na liniji Velika Gradina k. 1224 — Perduhovo Selo. Neprijateljske snage bile su do jednog bataljona sa pratnjom od dva tenka. Svi neprijateljski napadi i pokušaji da prodre za Mliništa bili su odbijeni. Ovoga dana naši bataljoni nisu imali gubitaka. Neprijateljski gubitci također su nam nepoznati.

Istoga dana južno od Vasića prema Perduhovom Selu postavljene su nagazne mine.

O C J E N A :

U borbama na sektoru Sipovo — Mliništa — Lisina — Vučje Poljane naša brigada pokazala je visoku borbeni sposobnost u uništavanju neprijatelja i branjenju⁵¹ njegovog prodora ka našoj slobodnoj teritoriji. Teren na

⁵¹ To jest: sprečavanju

ovom sektoru i uslovi pod kojima smo vodili borbu bili su vrlo teški. Sam teren, njegova pošumljenost i ispresecanost, onemogućavala nam je čvrsto povezivanje naših jedinica te u svakom momentu nijesmo mogli podjednako uvlačiti sve naše jedinice da aktivno i na vrijeme djeluju na neprijatelja. No ovakav teren, velike magle i iscrpljenost jedinica, velika nadmoćnost neprijatelja u ljudstvu i tehnici, sve to nije pokolebalo naše borce i rukovodioce da pokleknu i da se zbune pred tako nadmoćnijim neprijateljem, naprotiv svi borci i rukovodioci bili su čvrsto uvjereni u rešivost te situacije i izvlačenje ispod neprijateljskog udara. Naši gubitci koje smo dali u ovim borbama veliki su i nenadoknadivi, ali ni toliki gubitci naše borce nisu pokolebali, znajući da su ti gubitci bili potrebni i da su teren i situacija bili takvi da su se ti gubitci morali dati; s druge strane svi naši borci i rukovodioci svakoga časa pred sobom su posmatrali ogromne neprijateljske gubitke, koji su ih primoravali da sa što većom upornošću i trudom na svakom koraku uništavaju neprijatelja.

U ovim borbama naši borci i rukovodioci dali su dovoljno garancije da mogu i umeju rešavati sve postavljene zadatke. Jednom riječju, u ovim borbama može se reći da su svi naši borci sa svojom borbenošću prerasli sami sebe. Kao primjer upornosti i požrtvovanja u borbama na odseku Mliništa — Lisina mogu se istaći VI i IV bataljon. No i drugi bataljoni naše brigade imaju isto toliko heroizma i upornosti, kada uđu potpuno u kontrolu svojih starešina. Ove borbe u poslednjoj polovini prošlog meseca pokazale su kod svih naših boraca i rukovodilaca najveću budnost na bilo kakvom terenu, [što] se može zaključiti i iz toga da na ovakvom najnepogodnijem terenu ima vrlo mali broj nestalih i izgubljenih boraca.

Sadanji moral i borbenost u našoj brigadi jeste na zavidnoj visini. Odnos starešina prema borcima i obratno potpuno odgovaraju našoj brigadi. Sa naoružanjem u brigadi stoji se vrlo dobro, kao i sa municijom. U pogledu odijela brigada stoji dosta slabo, te u tom pogledu vjerujemo da će i pretpostavljeni štabovi preduzeti sve potrebne mjere.

Kao najvažnije pitanje sada u našoj brigadi, s obzirom na velike gubitke koje smo imali, jeste popuna. Disciplina u brigadi u toku samih ovih borbi nije popustila, već naprotiv osjeća se i čvršća. I u najtežim trenucima naše borbe, marševima i ishrani kod boraca nije se moglo

primetiti ni najmanje negodovanja ili klonulosti, malodušnosti i slično.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT-MAJOR,

P. S. 25 maja jedno leteće odeljenje našeg VI bataljona uništilo je ručnim bombama 4 neprijateljska kamiona sa ratnim materijalom na komunikaciji Jezero — Mrkonjić. Tom prilikom ubijeno je 5 Nemaca i zapljeno nekoliko pari odela i nekoliko pušaka. Ostali materijal spaljen je u kamionima zbog nedostatka ljudstva za evakuaciju.

Takođe u toku prošlog meseca naš minerski vod pored postavljanja mina na komunikacijama uništio je preko 10 km puta i napravio više prepreka.

BR. 46

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (LICHE) BRIGADE
OD 10. JUNA 1944. ŠTABU 6. PROLETERSKE DIVIZIJE
O NAPADU NA ČETNIČKO UPORIŠTE POPINU¹

**STAB III PROLET. BRIGADE
VI PROLET.DIVIZIJE »N. T.«**

10. VI. 1944 g.

Op. Broj: 107/44-

Operativni izvještaj
za 5 i 6.VI.1944 g.

ŠTABU VI. PROLET. DIVIZIJE »NIKOLA TESLA«

Dana 4/VI, naša brigada bez jedne i po čete II bataljona nalazila se na odsjeku Trubar — Vagan. Istog dana oko 8 čas. naveče dobili smo naređenje da se sa brigadom prebacimo preko Kaldrma — Ljubina Poljana, da izvršimo akciju na Popinu, a zatim da djelujemo na komunikaciji Gračac — Otrić — Srb.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 17—2, k. 797.

² U zaglavlju je podvučeni dio teksta dopisan mastilom, latinicom.

Po primitku zapovjesti izvršene su sve pripreme i brigada je 4/5/VI. krenula u 3 sata poslije pola noći sa mjesta koncentracije stanica Trubar, pravcem Dugo Polje — Kaldrma — Jelenačka draga — Ljubina Poljana, gdje smo stigli 5 u 7.30 čas., razmjestili jedinice u šumi u cilju odmora i kuhanja hrane. Logor smo obezbedili sa svih strana.

Istoga dana samovoljno se udaljio iz jedinice zamj. komandira potporučnik Šuper sa dva borca, sa namjerom da traži hrane u Vaganu. Isti je bio dočekan od strane četnika, gdje su on i još jedan drug nastradali, a jedan je pobjegao. Na to je Štab bataljona uputio jedan vod da ispita šta je bilo sa njima, četnici su sačekali u šumi ovaj vod gdje je poginuo p.mitraljezac i komesar čete ranjen. Ovdje je izgubljeno jedan p.mitraljez. U ovom vremenu Štab brigade sa komandantima i komesarima bataljona bili su na izviđanju Popine na Kurozebu, gdje je stvoren plan za [napad na] četničku bandu u Popini.³

Poslije dnevnog odmora oko 20 čas. sa brigadom smo krenuli i spuštili se na ivicu šume sa namjerom da se prebacimo preko ceste između Klanca i Lukić drage. II bataljon imao je zadatak, ojačan sa protukolskim oruđima, da obezbedi lijevo i desno prolaz brigade preko ceste, a zatim poslije kad se prebaci brigada da štiti snage koje će napadati na Popinu. III bataljon imao je zadatak da sa sjeverno-istočne i istočne strane napadne Podijut. IV bataljon da napadne zaseok pod Golom Milom i Gradinu⁴ sa južne i jugo-zapadne strane. I bataljon bio je na obezbeđenju bolnice i komore, sa zadatkom da kada III bataljon prečisti Podljudt produži pravo preko Labusa za Pusto polje. Napad je trebao otpočeti u 22 časa, a isti nije otpočeo na vreme iz razloga što baš kad smo sa čelom brigade prilazili ka cesti neprijatelj je saobraćao sa komunikacijom od Srba prema Otriću sa oko 250 motornih vozila, te smo čekali dok cela kolona nije prošla. Na kolonu nismo mogli napasti, zato što je teren vrlo nepogodan na mjestu prebacivanja i što smo imali bolnicu i komoru. Sam napad na Popinu otpočeo je oko 1 čas., borba je trajala oko tri ftrtalja sata i neprijatelj je bio likvidiran. Banda je pobjegla u pravcu Šuplje glave,⁵ Klanca i prema Otriću. Jačina neprijatelja mogla je biti oko 150⁶ četnika. Za vreme borbe četnici Marićevi i sa Otrića došli su sa leđa za nama i preko polja nastupali, te smo upotreбили II bataljon, koji je vodio borbu sa istima, dok smo mi evakuisali stoku iz sela. Jedna

³ Vjerovatno se odnosi na neku grupu četnika iz 1. dinarske četničke divizije.

⁴ Na karti 1 : 100.000 Gradina nije pronađena.

⁵ Vjerovatno je riječ o Supljem brdu.

⁶ Broj 5 dopisan je mastiljavom olovkom, a ispod njega se nazire mašinom otkucana cifra: O.

grupa četnika dala je otpor sa Šuplje glave, koja nam nije smetala prolazu. Kada je izvršena evakuacija oko 3 sata poslije pola noći, bataljoni su dobili naređenje da se povuku u pravcu Pustog polja, a II bataljon ostao je na položaju na liniji Debeli brijeg — Opaljenik, dok su ostale snage odmarale se. U ovim borbama mi smo imali: 2 mrtva, 1 nestao i 1 ranjen. Gubitci neprijatelja, kako se moglo doznati da je bilo izbačeno 6 četnika iz stroja, što mrtvih i ranjenih. Zarobljenih nije bilo.

Ceta II bataljona ojačana sa jednim vodom, koja je ostala u sastavu VIII Korpusa, vodila je borbu u zajednici sa snagama IX divizije,⁷ bila je u zaštitnici Sovjetske misije i Štaba VIII Korpusa, kad su bili opkoljeni, vodila borbu sa Njemcima oko Jadovnog⁸ i Paleža, ista četa ubila je 3 četnika, dok broj gubitaka Njemaca nije poznat. Četa je imala 3 mrtva druga, među kojima je potporučnik komandir čete Novković Marko.

U svim ovim borbama izgubljeno je: 1 protukolska puška 12 mm, jedan p.mitraljez Z. B.⁹ i 10 pušaka 7,9 mm., kao i 9 bombi. Isto je izgubljena arhiva II bataljona, pisača mašina i štambilj prilikom prelaza preko Popinjskog polja,¹⁰ te je potrebno da se javi i ostalim našim brigadama izgubljenje službenog štambilja II bataljona, što smo mi učinili u našoj brigadi.

U Popini zapljenili smo: 11 konja, 33 goveda, 230 kom. ovaca. Od toga vraćeno je seljacima iz okolnih sela gračačkog kotara i Dugog polja 8 goveda, 1 konj i 15 ovaca. Drugog plijena nije bilo.

U ovoj borbi nije bilo nekih naročitih nedostataka, bataljoni su izvršili svoj zadatak.

Utrošak municije: 3655 mauzer metaka, 585 met. kal. 6,5 mm, 380 metaka kal. 8 mm., 140 metaka kal. 7 mm., 50 metaka protivtenkovske puške kal. 12 mm, 19 mina za teški bacač 81 mm, 8 mina za bacač 51 mm, 9 mina za bacač 45 mm, i 13 bombi.

Prilaže se lista gubitaka.—¹¹

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar
Goj. S. Milekić

Zamj. K-danta — kapetan,
D. Zaklan

(M. P.)

⁷ O dejstvu 9. divizije, vidi tom V, knj. 28, dok. br. 42.

⁸ Vjerovatno: Jadovnik.

⁹ Vjerovatno: »zbrojovka«.

¹⁰ Ovo polje nije objeleženo na karti 1 :100.000.

¹¹ Redakcija nije pronašla pomenutu listu gubitaka.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 10.
JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O DEJSTVU BRIGADE
U ŠIREM REJONU NEVESINJA¹

ŠTAB
X. HERCEG. UD. BRIGADE N.O.V.
— JUGOSLAVIJE —
Pov. Br. 329
10-VI-1944 g.
Mucalović
23^h

ŠTABU XXIX. U. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

1. — Primili smo Vašu poštu koju ste nam poslali po našim kuririma (»Bilten« i ostalo).

2. — U toku prošla dva dana i noći izvršili smo sa sva tri bataljona detaljnije čišćenje prostorije: Biograd — Udrežnje, zahvatajući i jedan dio prostora istočno od drumu: Džinova Mahala — Odžak, kao i izvršili jači pritisak na samu varoš Nevesinje. Ovaj naš rad kombinovali smo noćnim i dnevnim akcijama i u potpunosti smo izvršili naš predviđeni plan. Naše jedinice naišle su na otpor tek na položajima Kuline, koje su držale četničke bande, dok je naše lijevo krilo izbilo na sam Vilenjak bez ikakvog otpora. Bande sa Kulina ubrzo su odbačene, a zatim je produženo njihovo protjerivanje ka Odžaku i preko Babje Glave i ubrzo zatim naš »5« [bataljon] upao je u Odžak, potisnuvši neprijatelja ka Ziljevu i Nevesinju; »2« je istovremeno ovladao sa Babjom Glavom spuštajući svoje dijelove duboko naprijed iznad same varoši, a jedan vod »4« uspio je da se sa Vilenjaka spusti i upadne u prve kuće varoši Nevesinja. Međutim, u varoši nalazilo se je oko 250 Švaba² kao i potisnuti dijelovi četničkih bandi, te su se naši bataljoni morali ponovo izbaciti na polazne položaje: Babja Glava, Vilenjak. Za vrijeme pritiska na samu varoš naš »4« bacio je 10 do 15 minobacačkih granata u samu varoš. Sve ovo bilo je izvršeno u toku noći 8. na 9. o. mj. a oko podne 9. o. mj. Švabe su sa četiri tenka, uz prethodno jako tučenje artiljerijskom vatrom, izvršile povratni napad i potisle naš »4« sa Vilenjaka. Ostatak

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 57/11, k. 1143.

² Vjerovatno se odnosi na dijelove 369. legionarske divizije »Vražje«. Opširnije o tome vidi dok. br. 90.

dana naši bataljoni proveli su u puškaranju sa bandama, dok su Švabe tukle topovima iz Nevesinja naše položaje; pad mraka zatekao je naše bataljone uglavnom na položajima koje smo gore naveli s tim što se pred sami mrak osjetilo jače puškaranje od polja na položajima našeg »5« na krajnjem našem desnom krilu. Oko 18 časova šest njemačkih kamiona otišlo je iz Nevesinja u pravcu Mostara, ali nismo mogli doznati šta je bilo u njima. Prema provjerenim podacima, u Nevesinju je 9. o. mj. bilo oko 250 »vražinovaca«, sa 3 topa, 4 tenka i priličnim brojem konja. Ispitivanjem do sada nismo mogli saznati ni za kakve promjene u tom pogledu. 9. na 10. o. mj. ponovo smo izvršili jaki prepad na varoš Nevesinje. Četničke bande pretihodno su bile izvršile pokušaj povratnog napada prema Babjoj Glavi i ka našem desnom krilu ali su Doslije kraće borbe ponovo sjureni u grad i po izvršenom pritisku na varoš mi smo se odbacili inicijativno na liniju: s. Mucalovići — Lastavica — Mučibabići,³ dok je »Nevesinjska puška«⁴ ostala na položaju: Nekudina i kosama iznad Slata, gdje se je i inače nalazila za cijelo vrijeme dok smo mi vršili akciju ka Nevesinju. Pojedine sitnije dijelove iz sva tri bataljona ostavili smo na položaju koji su bataljoni držali prema Nevesinju prije njihovog odbacivanja, sa zadatkom obmanjivanja neprijatelja o našem prisustvu.

Ovi dijelovi su u toku današnjeg dana izvršili zadatak pripucavajući se sa neprijateljem koji nije pokušao da vrši kakav jači ispad. U toku ove naše akcije mi nismo imali gubitaka dok su kod neprijatelja nađena dva mrtva, dva ranjena; pet četnika smo zarobili, zaplijenili tri puške, nešto ručnih talijanskih bombi, 12 teških bombi od bacača 81 mm, nešto vojničkog hljeba i konzervi. Od pet uhvaćenih, dva su otpuštena kao nesposobni a trojica su mobilisana za naš novi bataljon (»Nevesinjska puška«),

3. — U toku ove noći (10. na 11. o. mj.) kao i sutrašnjeg dana izvršićemo pritisak na prostoriju sela: Slato — Sipačno — Crnče — Žalom — Bratač i Budisavlje, a zatim ćemo se ponovo odbaciti na naše stare položaje (Trusina — Slato).

4. — Naš novi bataljon broji ukupno sa rukovodstvom 46 boraca. Naoružanje: 4 puškomitraljeza, ostalo puške. Stab Sje-

³ Prema podacima Operacijskog dnevnika Nevesinjskog četničkog korpusa u ovim borbama učestvovala su 1. i 2. nevesinjska četnička brigada i jurišna brigada — ukupno oko 600 četnika (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336).

⁴ Riječ je o bataljonu »Nevesinjska puška«, koji je do tada pripadao Sjevernohercegovačkom NOPO. Bataljon je naredbom Štaba 29. NOU divizije od 10. juna 1944. uključen u sastav 10. hercegovačke NOU brigade kao njen 3. bataljon (vidi dok. br. 44).

vernohercegovačkog odreda htio je da uzme jednog borca iz ovog bataljona sa jednim puškomitraljezom za njihov prateći vod, ali smo mi to spriječili dok ne dobijemo od vas rešenje po ovom pitanju, u vezi Vaše naredbe po kojoj kompletan bataljon ulazi u sastav naše brigade. Mi bi želili da nam se ovaj puškomitraljez kao i borac ostavi u bataljonu.

5. — Od četiri engleska puškomitraljeza koja ste nam poslednji put poslali, koji su slupani, — prema izjavi našeg puškara — teško da će se moći kompletirati i jedan od sva četiri.

6. — U prilogu šaljemo relaciju za mjesec maj⁵ sa potrebnim prilogima kao i predloge za odlikovanja po vašem naređenju 519 od 25. maja tg. Predloge za proizvođenje i unapređenje podoficira dostavićemo Vam kroz nekoliko dana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom,	Načelnik — kapetan,	Komandant — major,
Zivko Jošilo	Mus. R. Dizdarević	N. ⁶ Ljubibratić

(M. P.)

BR. 48

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE KONCAR« OD 10. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O DEJSTVIMA BRIGADE U REJONU SELA PRIJANA I PRIBELJA¹

STAB

XIII. PROLETERSKE BRIGADE

»RADE KONCAR«

Broj sl.

10. juna 1944 godine

ŠTABU I. PROLETERSKE DIVIZIJE.—

Dostavljamo vam kratki operativni izveštaj od 1. VI. do 8. VI zaključno.

U ovom vremenu naša brigada vodila je borbu na položajima Visibaba — Turska kosa — Gradina iznad sela Prijana. Na ovim položajima bili su naš II. bataljon i 1. četa I. bataljo-

⁵ Vidi Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 1148 II.

⁶ Nikola

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—1, k. 727.

na. Desno od nas bio je II bataljon I. brigade.¹ Borba je otpočela u 13.30 časova (dana 2.VI.) sa neprijateljem u jačini od 400 — 500 vojnika koji je nadirao u pravcu naših položaja.³ Borba se vodila do 23 časa, a da neprijatelj nije uspio prodrijeti. Težište neprijateljskog napada na položajima naše brigade bio je Visibaba. Svi neprijateljski juriši bili su odbijeni. Tek u 24 časa neprijatelj je izvršio siloviti juriš i uspio da ovlada Visibabom, sa kojeg položaja u toku noći nije kretao dalje.

Brigada se u toku noći pomjerila na nove položaje, u visini sela Pribelja. 4. VI. naše izviđačko odeljenje uništilo je jedan veći tenk na cesti Glamoč — Livno.

4. VI. oko 15 časova neprijatelj je sa motorizacijom brzo izbio u selo Pribelja. Moglo je biti oko 65 motornih vozila među kojima je bilo i tenkova veće tonaže.⁴ Naš II. bataljon, koji je bio na Matragu, vodio je kratku borbu sa neprijateljem i bio je primoran da se povuče na nove položaje Slana kosa — Zubovića košare. Istog dana naš protivkolski top uništio je dva oklopna automobila ispod sela Pribelje.

Istoga dana naš III. bataljon sa dijelovima V. Slovenskog bataljona koji su bili bez veze sa brigadom od borbe na Lisini, vodio je borbu od jednog sata sa jednom neprijateljskom kolonom u jačini od 300 — 400 neprijateljskih vojnika⁵ i bio primoran da se povuče prema Busijama.

5. VI. III. bataljon vodio je borbu sa četnicima u G. Pec-koj od 16 — 21 čas, nakon čega se povukao u Jasenove potoke gde je vršio pripreme za pokret u sastav brigade.⁶

Naši gubitci:

Poginulo.		3 druga
Ranjena.		4 „
Nestala.		16 drugova iz III. bataljona

Neprijateljski gubitci:

Ubijeno.		30 vojnika
Ranjeno.		35 „
Utrošak municije:	3.000 kom.	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. Politkomesara	Načelnik Štaba	Komandant, major:
Vlado Kovačević	...	Zeželj M.
	(M. P.)	

³ Vidi dok. br. 16.

⁴ i ⁵ Na ovom području dejstvovali su dijelovi 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

⁶ Treći bataljon je 29. maja, za vrijeme borbi na Lisini, bio odsječen od brigade (vidi dok. br. 39).

IZVJEŠTAJ ŠTABA 15. KRAJIŠKE NOU BRIGADE OD 10.
JUNA 1944. ŠTABU 39. NOU DIVIZIJE O BORBI SA ČET-
NICIMA U REJONU IVANJSKE I O RASPOREDU BRIGADE¹

STAB
XV. KRAJIŠKE BRIGADE
39. DIVIZIJE
5. KORPUSA
NOVJ
Op. Pov. Br. 176
10/VI 1944 g.

ŠTABU XXXIX. DIVIZIJE 5. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Položaj

Mi se sa našim snagama nalazimo na sektoru Bronzanog Majdana, Stojanovići, Blagojevići, Kozjerac sa zadatkom zatvaranja pravca prema Sanskom Mostu u vezi Vaših poslednjih naređenja. Desno od nas nalazi se Zmijanjski NOP odred na sektoru Vilusi — Radmanići. Lijevo od nas nema naših snaga. Sa snagama XI. K. brigade imamo povremeno kurirsku vezu. One se nalaze na lijevoj strani Sane.² Za sada na našem sektoru nema nikakvih promjena.

Od prošlog izvještaja imali smo sledeće akcije:

8 o. mj. naš II. bataljon prokrstario je sa dvije čete teren oko Ivanjske i na Klupama postavio zasjedu, tom prilikom ubijeno je 12 a ranjeno 15 četničkih bandita. Mi nismo imali gubitaka. Zapljeno je 12 pušaka, 1. pištolj, 600 kom. metaka kao i nekoliko komada bombi. Istoga dana desetina III. bataljona ubila je 1 bandita u Melini.

9. o. mj. naš I. bataljon krenuo je da postavi zasjedu čet. bandi na sektor Borkovići — Bistrica. Zasjeda nije uspjela jer je naša jedna četa udarila na četničku bandu koja je bila zanoćila baš na mjestu gde je trebalo postaviti zasjedu. Banda se razbjegla. Zaplijenjena je 1 puška, 250 kom. metaka, 2 okvira od puškomitraljeza sa municijom i jedno postolje od teškog mitraljeza. Prošle noći jedna naša četa otišla je u zasjedu sa Zmijanjskim odredom na sektor Vodičkog Vrh. Pošto se do sada nije vratila ne znamo da li je štogod uspjela.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 9/3, k. 1270.

² O tadašnjem rasporedu i dejstvu 11. krajinske NOU brigade vidi dok. br. 98.

Stanje četničke bande na ovom sektoru je bez promjena. Doznali smo za izvjesno pojačanje garnizona u Prijedoru ali ta stvar nije potvrđena. U Banjoj Luci uvijek isto stanje.

Mi ćemo i dalje produžiti sa protjerivanjem i uništavanjem čet. bande, postavljanjem zasjeda i t.d., osim toga prikupljamo odbjegle borce u čemu smo do sada imali prilično uspjeha. Preduzeli smo mjere da mobilišemo Kmećane i Suboticu.

U jedinicama se radi po planu kako je to ranije predviđeno.

U poslednje vrijeme nemamo dezertera.

Potrebno bi bilo da nas izvjestite o situaciji jer do sada nemamo nikakvih vijesti. Od kurira IV. Divizije saznali smo da je otvoren drugi front ali o tome ne znamo ništa i potrebno bi bilo da nas obavjestite.

Upućujemo vam druga Markovića Stolu koji je vršio dužnost politkomesara čete u III. bataljonu i druga Savanovića Božu koji je vršio dužnost komandira u istom bataljonu. Isti su povučeni sa dužnosti jer su bili nesposobni da je vrše bez konja, kako ih ne možemo usled fizičke nesposobnosti zadržati u našoj jedinici to ih upućujemo na raspoloženje tome štabu. Karakteristike slijede.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major,
Maran

Komandant, kapetan,
Jovo Medić

(M. P.)

KRITIČKI OSVRT ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 12. JUNA
1944. NA BORBENA DEJSTVA I RAD POTCINJENIH JEDI-
NICA¹

STAB
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Op. Str. Pov. Br. 636
dne 12. juna 1944. g.

Primedbe na rad
jedinica

ŠTABU XI DIVIZIJE

U borbama koje su vođene zadnjih dana, tokom VII neprijateljske ofanzive, naše jedinice pokazale su vidne uspjehe. Ali bilo je i takvih krupnih taktičkih nedostataka, koje štabovi divizija i brigada moraju uočiti i otkloniti, da se ne bi u pretstojećim borbama imalo nepotrebnih gubitaka i težih posljedica za uspješno rukovođenje trupama.

Neprijatelj je upotrebio taktiku prodora na glavnim komunikacijama motorizacijom i oklopnim snagama; bacivši prethodno padobrance i izviđačke grupe kod sjedišta V. Š.² sa ciljem uništenja centralne komande i dezorganizacije veza. Napadao je kroz šumu planinskim jedinicama sa više pravaca na usku prostoriju Srnetice i Klekovače, sa ciljem uništenja i razbijanja pojedinih naših djelova. Ostavljao je manja uporišta i po nenaseljenim predjelima, prelazio je mjestimično iz povlačenja u nastupanje, iz odbrane u napad. Vršio ponovne pretrése i čišćenja šuma od naših djelova. Marševao je danju i noću, motorizacijom kreće u zadnje vreme samo noću.

1. — Duboki prodori komunikacijama brzih oklopnih snaga pocijepali su naše okomite — frontalne zasjede, tako da naše jedinice po prikupljanju nisu stigle na vreme na nove položaje. (6 i 8 Br. Ripač — Risovno.)³

¹ Dokument (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 458 A, dostavljen je kao raspis štabovima divizija iz sastava 5. korpusa NOVJ.

² Riječ je o desantu na Drvar.

³ i ⁴ O dejstvima ovih jedinica u to vrijeme vidi knj. 25, dok. br. 160 i dok. br. 25 u ovoj knjizi, kao i operativne izvještaje: Štaba 5. korpusa od 23. jula, 4. NOU divizije od 4. jula i 39. divizije od 3. jula u 27. knjizi.

2. — Držanje svih naših snaga u prvoj borbenoj liniji onemogućilo je štabovima da blagovremeno upotrebe rezerve na novim položajima (6 Br. Ripač).

3. — Intervencija štabova — po pitanju brzog reagiranja na promijenjenu situaciju i čvrstog držanja jedinica u rukama, bila je spora. Jedinice su se gubile često radi toga što nisu imale pravilne orijentacije u zadacima. U promjenjenim uslovima, kod prelaza iz povlačenja u napad, ili iz nastupanja u povlačenje, cepale su se. (6 i 13 Br. — 16 Br.)⁴

4. — Olako se prelazilo preko neizvršavanja zadataka i udovoljavalo se željama pojedinih štabova brigada, koji su izbegavali primanje težih zadataka u ozbiljnoj situaciji (6 i 13 Br. Oštrelj, 13 Br. Ribnik).

5. — Izbjegavanje borbe radi umora na povoljnim položajima nepravilno je jer je i neprijatelj još umorniji i treba ga tući i u zasjedi i u noćnim napadima. (6 i 13. Br. Paunovac).

6. — Neprijatelj se dovoljno ne izviđa, prekida se kontakt sa neprijateljem i ne tuče se na krilima i bokovima, što nam je bilo moguće na cesti Čadavica — Ključ — Bravsko — Petrovac. Na krilima treba i jače kolone napadati sa našim jačim snagama većim jedinicama iz zasjeda (6, 13. i 16. Br. Paunovac), naročito danas, kada su pokreti neprijatelja brzi i iznenadni.

7. — Veza brigada i divizija sa korpusom oslanjala se gotovo samo na radio vezu. Djelovi radio-stanica gubljeni su bez potrebe i u ne tako teškim situacijama, a kvareni su preteranom upotrebom i nestručnim okretanjem generatora. Telefon se nije dovoljno brzo koristio jer se telefonske linije nisu brzo opravljale pozadi neprijatelja. Nisu se koristile naše stalne linije, niti su se povezivali djelovi oko štaba sa štabom. Kuriri su se upotrebljavali od bataljona — brigada ka diviziji i korpusu manje, nego pak od korpusa na niže, što je nepravilno. Ne uspostavljaju se dovoljno brzo veze sa susjednim snagama. OP⁵ — depeše ne šalju se po redu i važnosti pod dovoljnom kontrolom štabova (IV i XXXIX Div. 8 i 16 Br.).

8. — Pismeni operacijski izvještaji i depeše ne podnose se redovno i prema uputstvima, što ometa pravilan uvid u operacije. Neki štabovi površno se zadovoljavaju izveštajem »borba se vodi — dostaviće se naknadno iscrpan izvještaj«, a nalaze se na samom položaju. (XXXIX Div. br. i Liv. [anjsko] — Duv. [anjski] odr. [ed].)

9. — Teža oruđa ne koriste se dovoljno i gube se neopravdano. Povlačenje se vrši na pravcu neprijateljskog nadiranja (motorizacijom) — bat. [erije] II divizionu).

* Operativne

10. — Nedovoljna aktivnost jedinica van sektora na kojem se vrši neprijateljska ofanziva pokazuje nedovoljno shvaćanje odgovornosti i ozbiljnosti za izvršenje naredbe Vrhovnog i ovog štaba. (XI div., 15 Br. Kozarski i Liv.—Duv. PO).⁶

11. — Pri pokretima ne vodi se dovoljno računa o obezbeđenju kolone, pravilnom marševskom pokretu, o mjestima gdje se trebaju nalaziti komandanti kolona i komandanti pojedinih odjeljenja u kolonama (6, 13 i 16 Br. u maršu Resenovača — Crkveno — Bravsko).

12. — Za pohvalu je inicijativa 8 brigade koja je za napade i paljenje tenkova i kamiona upotrebljavala grude-lopte engleskog eksploziva (dinamita 808), zapalivši grudvu eksploziva šibicom, nikako sa kordom i kapislom, i bacajući ga kao benzinsku flašu na motorna vozila, te u napadu 4. o. m. imala je velikog uspjeha. Isti eksploziv, kad se zapali, smolast je, sporo gori i ne gasi se.

13. — Mjesto štaba divizije u borbi mora biti pozadi jedinica odakle može najbolje osmatrati i komandovati.

Mjesto komora i djelova pri štabu je pozadi borbenog djela jedinica.

BR. 51

ZAPOVIJEST ŠTABA 17. NOU DIVIZIJE OD 12. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA FOČU¹

STAB
XVII UDARNE DIVIZIJE NOVJ.

Broj. si.
12 juna 1944 g. u 19 č.
Položaj.—

Z A P O V I J E S T
(Sekcija: Zabljak — Višegrad — Sarajevo — Gacko 1 : 100.000)

Po izbijanju na sadanju prostoriju jedinica naše divizije, obzirom na situaciju, u toku sutrašnjeg dana preduzeće ofanzivne akcije kako bi se neprijatelj što više iznenadio i nanijeli mu što efikasniji udarci.

⁸ O dejstvima ovih jedinica vidi knj. 25, dok. br. 160, dok. br. 14 u ovoj knjizi i Arhiv VII, reg. br. 46—3, k. 1625.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 11—2, k. 987.

U tome smislu II i VI brigada izvršiće napad na neprijateljski garnizon Foča u noći 13/14 o. mj.

N a r e đ u j e m o :

1.) II Krajiška brigada sutra ujutru 13 o. mj. u svanuće kreće u napad, kao lijeva kolona glavnim napadnim pravcem Celebić. — Podgaj (Žavajit) — Kruščičko Brdo (između s. Kruščice i Bunoval — Okrugljice — Crni Vrh — Foča (dio grada od Ceotine do Drine).

Ukoliko se u pokretu naiđe na otpor četničkih grupa, brzo ih razbiti i, ne gubeći vremena, produžiti energično na glavni zadatak — Foču.

Prema razvoju situacije štab ove brigade može uputiti još sa Okruglice jedan bataljon pravcem Brod na Drini — Gradačka stijena, sa zadatkom da kod Broda pređe Drinu i napada obuhvatno neprijatelja, koji će vjerovatno braniti Foču i sa lijeve strane.

2.) VI Bosanska brigada sutra ujutru 13. o. mj. u svanuće kreće u napad kao desna kolona, glavnim napadnim pravcem: Bukovica — s. Kozarevina — raskrsnica Han Soha — Vranjevica (915) — Zlatari — Ilovino Br. (860) — Foča sjeverno [od] Ceotine, istočno od Drine.

Prema potrebi, ispitujući podatke o neprijatelju, štab brigade može uputiti manji dio snaga pravcem Trovrh — Orahovsko Br., koji bi napadao na grad obuhvatajući s lijeva.

POSEBNE NAPOMENE.

a) Početak napada na Foču za obje brigade ponoć 13/14 o. mj.²

b) Potrebno je u napadu ostvariti što čvršće sadejstvo i vezu između obiju brigada. Tako ukoliko koja od brigada izvrši zadatak na svom pravcu odmah će pomoći drugoj brigadi, ako to treba.

c) Ranije su glavni položaji Foče bili: na pravcu II brigade Crni vrh, na pravcu VI brigade: između Ilovina Br. i Foče (bili [su] ranije italijanski bunker).

d) Za VI brigadu važno je da što prije zauzme most na Drini, odsijecajući neprijatelju odstupnicu.

e) Po zauzimanju Foče sa ove strane, II brigada prebaciće brzo polovinu svojih snaga na lijevu obalu Drine (prema situaciji i procjeni štaba), sa zadatkom da zauzme položaje koji na lijevoj obali Drine dominiraju Fočom.

^a O izvršenju napada vidi dok. br. 62.

Prema tome II brigada imaće zadatak da drži Foču obezbeđujući se od Kalinovika, Goražda i prema Kmuru.

Važno je odmah porušiti ceste prema Kalinoviku i Goraždu.

Kad se ovlada Fočom, štab II Krajiške brigade može predvideti držanje glavnine snaga brigade na lijevoj obali Drine, a jednog dijela na desnoj obali Drine, koji će za svaki slučaj sigurno držati mostobran. Ne smije se desiti iznenađenje i odsijecanje jednih snaga od drugih.

U Foči uspostaviti Komandu mjesta i organizovati narodnu vlast.

f) Po zauzimanju Foče, VI Bosanska brigada odmah će se pomjeriti na prostoriju: Vranjevica — Raskršće (1221) — Slatina — Kozarevina, sa zadatkom kontrolisanja Drine prema Ustikolini, i Osanici, zatvarajući time cestu Goražde — Foča (sa manjim snagama). Desno održava vezu sa XVI³ a lijevo sa II Krajiškom brigadom.

3.) XVI NOU brigada sutra ujutru u svanuće sa dosadane prostorije krenuće na prostoriju Cajniče — Miljeno (Podkozara) — Ifsar, sa zadatkom razbijanja neprijatelja na toj prostoriji,⁴ potom obezbeđenja od Goražda (glavni zadatak) i držanja ove prostorije.

4.) XV NOU brigada uglavnom ostaće na dosadanjoj prostoriji sa zadatkom čvrstog zatvaranja pravca od Pljevlja, u kome će cilju razviti aktivnost prema Gotovuši — Pljevljima, ne angažujući se prema Čajniču.

5.) Štab divizije: sutra ujutru pokrenuće se i smjestiti u Ponikve (južno od Čajniča), gdje slati izvještaje.

OPŠTE NAPOMENE:

1.) II Krajiška brigada vezu štabu divizije slaće preko VI Bosanske brigade za cijelo vrijeme.

2.) Hirurška ekipa od 13 o. mj. nalaziće se kod štaba VI Bosanske brigade (zbog toga će štab XV brigade odmah uputiti Dr. Ginsberga Ervina, sa ostalim osobljem hirurške ekipe, štabu VI Bosanske brigade u s. Brdo (kod s. Rašćići).

3.) Pošto se očekuje prijem avionskih pošiljki za našu diviziju u vremenu od 13—18 o. mj. to zabraniti svako loženje vatri preko noći na otvorenom prostoru, bilo od strane naših jedinica, bilo od strane stanovništva.

³ Šesnaesta muslimanska brigada bila je tada privremeno pod komandom 17. NOU divizije (vidi dok. br. 62, napomene 17 i 21, i Arhiv VII, reg. br. 6/2—7, k. 982).

⁴ U Čajniču se nalazila Čajnička četnička brigada. O njenim borbama protiv 16. brigade vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1114. 1121 i 1124.

4.) Pošto su pogrešno u znacima izdatim od strane ovoga štaba 10 juna o.g. za vrijeme od 11—20 o. mj. stavljeni dva puta znaci za 15. VI 1944. g., to se:

Poništavaju znaci samo za 15. VI. 1944. g. petak ...
»Branko« »Bodež — Borovo«.

Znaci za sve ostale dane važe i dalje, s tim da 16 o. mj. treba da stoji dan petak, 17 o. mj. subota itd.

5.) U cilju boljeg održavanja veze u toku napada na Foču, između II i VI brigade biće ugovoreni znaci raketama (bez obzira kakve boje) izbačenim u pravcu neprijatelja, po dvije rakete, bačene jedna za drugom u rastojanju od 10 sekundi, koji se znaci mogu ponoviti više puta.

6.) Pošto je velika prostorija koju drži naša divizija, to će štabovi brigade posvetiti najveću pažnju *brzom održavanju veze i sigurnom održavanju veze*. U ovome smislu štabovima brigada skreće se naročita pažnja.

7.) Shodno posljednjoj naredbi Vrhovnog komandanta Maršala Jugoslavije druga Tita,⁵ kod svih jedinica potrebno je razviti ofanzivni duh i ostvariti ofanzivnost, prodornost i polet u izvršenju zadataka.

8.) *Prijem ove zapovesti odmah potvrditi.*

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
B. Petričević

Komandant — pukovnik,
Gligorije Mandić

Načelnik štaba ppukovnik,
Vukašin

(M. P.)

⁵ O toj naredbi vidi dok. br. 19.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 12.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O RASPO-
REDU SVOJIH I NEPRIJATELJSKIH SNAGA¹

STAB
I PROLET. BRIGADE
12/VI 1944 god.
15¹⁰ časova

ŠTABU I PROLET. DIVIZIJE

1.) Juče 11 o. m. dok se još nalazio naš III bat. na Podovi (k. 919) — s. Kutu, neprijatelj jačine do 200 vojnika od Makljenja spustio se i od Pidriša na Podovi i Kuta sa jednim tenkom, koji je izašao na Podovi i tukao ka selu Kutima i Kobili. Kasnije se spustilo još 200 vojnika od istog pravca sa nešto kamiona, koji nijesu išli cestom nego seoskim putem od Pidriša na Uzričje i Podgrade.²

2.) Na Makljanu se nalazi oko 300 vojnika i nešto motorizacije (uglavnom kamioni sa gusjenicama) i najviše 2—3 tenka, 1 top.

Jedna četa I bat. jutros u zoru izvršila je prepad na Makljen; Neprijatelj je slabo reagovao, tukao je iz topa, i u samom prepadu počeo spuštati motorizaciju ka Prozoru. Četa se vratila u sastav bataljona stim što imaju jače patrole prema Makljenu i Prozoru.

3.) 11 o. m. Na sektoru Pidriš — Makljen uništen je jedan kamion koji je naišao na nagaznu minu, a koje su bile postavljene noću 10 na 11 o. m.

4.) U Prozoru i na Makljenu prema prikupljenim podacima snage neprijatelja su do 1200 vojnika, nekoliko tenkova, oko 40 kamiona na gusjenicama, kao i nešto običnih kamiona. Najviše jednu bateriju topova [tu imaju].

Sastav vojske: većina »Plava divizija«³ a ima i Nemaca. Moral im je dosta slab. — Prilikom sukoba sa našim patrolama pobjegli su za Prozor.

5.) Opravljaju most na Rami niže Prozora. Govori se da će krenuti za Mostar.

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 31—2 II, k. 713.

* Odnosi se na dijelove 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 123).

³ Podatak o ovoj diviziji je netačan (vidi napomenu br. 2).

6.) Kod našeg IV bat. nalazi se jedna četa XVII br. koja je odsječena prilikom ulaska neprijatelja u Prozor.⁴ IV bat. tu četu stavio je pod svoju komandu i upotrebljavao je za prikupljanje podataka i obaveštenja. *Javite X div. da se [ta četa] nalazi kod nas.*

7.) IV bat. sa protiv kol. topom postavljen je na liniji Voli Dolac (k. 953) — Kumna Glava (k. 989); I bat. na liniji Zahum — Poljana (k. 903) — G. Jaklići (k. 1224). Sa te prostorije izviđaju i zatvaraju sve pravce prema Prozoru i Makljenu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant
J. Zarić

BR. 53

**NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 13. JUNA 1944.
ŠTABU 39. DIVIZIJE ZA AKTIVIZIRANJE SNAGA NA SEKTORU BANJA LUKA — MRKONJIC-GRAD¹**

Š T A B
5. KORPUSA NOV
JUGOSLAVIJE
Pov. op. br. 643
Dne, 13. juna 1944 g.

Zadaci u vezi nove
situacije.—

ŠTABU 39 DIVIZIJE

Vaš dopis od 11 -VI-44 g. primili smo danas 13. ov. mj. u 7 časova.

Prema zadnjim obaveštenjima neprijatelj je poslije odlaska iz Ribnika — Crkvenog — Bravska i pošumljene prostorije Srnetica — Klekovača, napustio i komunikaciju Mrkonjić — Mlinište — Glamoč. Veći dio snaga, koji je učestvovao u

¹ U izvještaju 17. brigade od 4. jula 1944. o tome se kaže: »... Dvije čete I bataljona bile odsječene od bataljona dolaskom neprijatelja u Prozor ...« (Arhiv VII, reg. br. 27—3, k. 854.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 21—1/1, k. 1265.

ofanzivi na Krajinu, sada se hitno izvlači od Drvara i Petrovca prema Bihaću, a od Ključa — Ribnika — Mliništa ka Jajcu. Na liniji Bihać — Prijedor zapažaju se živi pokreti neprijatelja.²

Iz svega ovoga zaključuje se, da neprijatelj u vezi opće sadašnje situacije, vrši u našim krajevima a izgleda i u jugoistočnoj Evropi veće pregrupisavanje snaga.

U vezi gore navedenog, —

N A R E Đ U J E S E :

1) Sa snagama koje se nalaze neposredno pod vašom komandom, aktivizirati se na sektor Banja Luka — Mrkonjić, naročito imati u vidu komunikaciju Banja Luka — Mrkonjić,³ postavljajući stalno zasjede i napadajući slabija uporišta.

2) Sa Zmijanjskim i Pljevskim odredom uz ispomoć brigadnih snaga treba očistiti i uništiti četničke bande, koje su u ovoj ofanzivi dublje zašle na našu teritoriju. Odredske snage povezati sa operativnim jedinicama na svom sektoru. Odredske snage moraju biti stalno aktivne i na taj način onemogućiti stvaranje ma kakvog četničkog uporišta na našem terenu.

3) Štab divizije odmah će se povezati telefonski sa ovim Štabom.

4) U vašem zadnjem izvještaju od 11 ov. mj. nije uopšte izneto stanje i situacija na sektoru, gdje se sada nalaze vaše jedinice. Situaciju treba iznijeti svakako, a naročito poslije prolaza neprijatelja ovim terenom. Isto tako nije naglašeno šta namjeravate poduzeti sa jedinicama na svom sektoru, već samo da ćete biti u 13 Brigadi na radu.

5) Po ranijem naređenju trebali ste uputiti još dva konja za ovaj Štab, međutim konji još do sada nijesu poslani niti je odgovoreno po ovome.

6) Službena pošta od 11 ov. mj. upućena je kuririma Vi Brigade, tako da je pošta zakasnila i došlo do ovog Štaba tek 13 ov. mj. Ovo upućivanje pošte po kuririma drugih jedinica nepravilno je, već se u buduće služiti vlastitim kuririma, kako pošta ne bi zakašnjavala i kako bi kuriri shvatili odgovornije svoju dužnost.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Zamjenik komandanta
P u k o v n i k
Karanović

(M. P.)

² O snagama i dejstvu neprijatelja na ovom području vidi dok. br. 38, 39 i 45 i knj. 25, dok. br. 111 i 137.

³ Riječi: »naročito imati u vidu komunikaciju Banja Luka — Mrkonjić« na originalu su dopisane olovkom.

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 13.
JUNA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA DA JEDINICE ODVOJE
OD NEPRIJATELJA I PREBACE U GORNJI TOK REKE
VRBASA¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Pov. Op. Br. SI.
13 juna 1944 g.
20,30 č.

I PROLETERSKE BRIGADE
Š t a b o v i m a : III PROLETERSKE BRIGADE
XIII PROLETERSKE BRIGADE

Jače neprijateljske motorizovane snage od Duvna i Livna preko Sujice danas popodne izbile su na prostor D. Malovan — G. Malovan — Relić. Neprijateljska motorizovana kolona od Bugojna zaposela je Mala i Velika Vrata i odatle pojedinačnim motornim vozilima preko Kupreškog Polja povezuju se sa motorizovanom grupom na prostoru Malovan.²

U ovakvoj situaciji smatramo da bi prelazak naše glavnine sa neboračkim delovima preko ceste Sujica — Kupres — Bugojno bio pod naročito teškim uslovima. Sem toga izgleda da se glavnina neprijateljskih snaga orijentisala na prostoru Kupreško Polje — Ravanjsko Polje.

U cilju izvlačenja od daljih borbi na ovom sektoru rešeno je da se jedinice naše Divizije prebace istočno od linije Vrbas — Rama.

U tom cilju

N a r e đ u j e m o :

1. — III Proleterska brigada u toku ove noći prikupiće se na prostoriji Ječanj — Pandurica — Cador — Oglavak, odakle će u toku sutrašnjeg dana ili noći preći liniju Vrbas — Rama na najpovoljnijem mjestu između Bugojna i G. Vakufa, ili — ako na tom prostoru nema mogućnosti — između G. Vakufa i Pidriša.³

¹ Original (pisan na mišini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—1, k. 712.

² Vidi dok. br. 32, napomenu br. 3.

³ O prebacivanju brigade vidi dok. br. 103.

2. — XIII Proleterska brigada odmah će se prikupiti i u toku noći izbiti na prostoriju G. Vukovskog odakle će dalji pokret za prebacivanje preko linije Vrbas — Rama organizovati na najpogodnijem pravcu na prostoriji koja je označena i za III Proletersku brigadu.

(Intendantura ove brigade već je priključena koloni III Proleterske brigade i dalje pokrete vršite sa njom).

U slučaju da XIII Proleterska brigada zbog eventualno nepovoljnog razvoja situacije na prostoru Ravno — Vukovsko ne uspe da po ovom naređenju izvrši prikupljanje iznad G. Vukovskog, — a ako ima mogućnosti da se po ranijem naređenju prebaci zapadno od komunikacije Sujica — Kupres, — neka organizuje i izvrši manevar tim pravcem. U ovom slučaju Štab XIII Proleterske brigade povezaće se sa VI Ličkom Divizijom koja će u toku sutrašnjeg dana izbiti na prostoriju Glamočko Polje — Pribelja — Vaganj — Stekerovci.⁴

3. — I Proleterska brigada prikupiće se na prostoru Raduša planina i odatle u toku sutrašnjeg dana ili noći prebaciti se preko komunikacije na prostoru Pidriš — Prozor. Nastojati da glavnina brigade izvrši prebacivanje preko Makljena jednovremeno likvidirajući tamošnje neprijateljske snage i držeći Makljen u cilju obezbeđenja sa te strane prolaza jedinica III, a po tom XIII Proleterske brigade.⁵

4. — Štab ove Divizije kretaće se sa III Proleterskom brigadom.

5. — Po prelasku linije Vrbas — Rama, I i XIII Proleterska brigada postaviće se u izvornom delu Vrbasa, a III Proleterska brigada dejstvovaće na prostoru Rastovo — G. Vakuf. Dalje direktno narediće se radiogramom.

6. — U toku sutrašnjeg dana Štab ove Divizije biće na Pandurici (k. 1481). Tamo nam uputiti kurire, a radio vezu redovno održavati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
V. Šećkić

NAČELNIK
ppukovnik,
Moma Đurić

KOMANDANT
pukovnik,
Vaso Jovanović

⁴ Brigada se prebacila preko komunikacije G. Vakuf — Prozor. Iz izvještaja njenog Štaba od 14. juna 1944. vidi se da je toga dana bila na položajima s. Mejnik, s. Šejići, s. Gazići. Zastinje i Cvrče (Arhiv VII, reg. br. 16—2, k. 729 A).

⁵ O izvršenju ovoga zadatka vidi izvještaj Štaba brigade od 9. jula 1944. u 27. knjizi.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 13.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O RASPO-
REDU I BORBENIM DEJSTVIMA BRIGADE U REJONU
PLANINE RADUŠE'

ŠTAB
I PROLET. BRIGADE
13/VI 944 god.

ŠTABU I DIVIZIJE

1.) Neprijateljska grupa je juče od Prozora i Makljena prodrla do linije G. Jaklići (k. 1224) — Ripci — Majčić — Varvara; sa dva bat. 13 o. m. u 3 h izvršili smo napad na tu neprijateljsku grupu. Napad nije uspio. Neprijatelj je, kako izveštava Sava,² dosta jak, dobro naoružan sa teš. i lakim bacačima a potpomaže ga artiljerija sa raskršća puteva (Ripci — k. 598).

2.) IV bat. se nalazi na položaju Voli Dolac — Kumna Glava, iznad izvora r. Rame. Na njegovom pravcu neprijatelj je juče pokušavao [prodor] i bio je odbijen. Od sinoć do jutros na tom pravcu nije pokušavao sa prodorom.

3.) I i II bat. nalaze se na liniji Kadinica (1489) — 1361 — 1604 — 151 . . .³ Borba se vodi od 3 h pa sve do sada, odnosno i dalje se nastavlja. Kod bat. se nalazi Savo i Mirko.⁴ Kod njih ima i jedno odeljenje Pajevi.⁵

4.) VI bat. je sa glavninom u Plandištu i zatvara pravac na lijevo krilo I bataljona, preko Mlične Gl. (k. 1807) — 1541 — kao i sve puteve koji sa te prostorije vode ka Pidrišu — Volicama. III bat. nalazi se na liniji Previja — Mezetovo Brdo — Cador, zatvara i izviđa pravce koji vode iz Volića u D. Potok.

5.) Savo piše, nastojeći da zadrži i onemogući dalje neprijateljsko napadanje. O daljoj situaciji ćemo vas izvjestiti.

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 32—2'II, k. 713.

* Savo Mašković, tada zamjenik komandanta brigade, narodni heroj. Poginuo je 3. decembra 1944. u borbama na sremskom frontu, kao komandant 8. crnogorske NOU brigade.

³ Posljednja brojka se ne vidi, jer je dokumenat na ovom mjestu oštećen. Vjerovatno se odnosi na k. 1511.

⁴ Mirko Jovanović, tada politički komesar brigade.

⁵ Ljubivoje Pajović, tada komandir brdske baterije 1. proleTERSKE divizije.

6.) VI bat. čitav prebacićemo na Plandište i povezati ga sa I bat. [Bataljon] »Garibaldi« ćemo ubaciti između VI i III da zatvori prema Voljicama i Oglavku.

7.) Prema razvoju dosadanje borbe Raduša je važna za nas a izgleda i za neprijatelja.

8.) Stalno se čuje oštra borba. Po ovom kuriru naredite potrebno.

S F — S N!

9. 10 časova

Komandant — major
J. Zarić

BR. 56

ZAPOVIJEST ŠTABA 3. PROLETERSKE (LICKE) BRIGADE
OD 13. JUNA 1944. ZA ZATVARANJE PRAVACA KOJI OD
MLINIŠTA I PRIBELJA IZVODE KA GLAMOCU¹

STAB III PROLETERSKE BRIGADE
VI PROLETDIVIZIJE »NIKOLA TESLA«
13 juna 1944 g.

Z A P O V J E S T I
(Sekcija Drvar, Jajce 1 : 100000)

Podaci o neprijatelju:

Prema prikupljenim podacima i obaveštenjima neprijatelj koji se nalazio u Uvali i u Potocima, danas, tj. 13. ov. mj. oko 15 čas. sa nepoznatim snagama iz pravca Mliništa preko Čardak livada spustio se u Pribelju.² Daljnje namjere neprijatelja nisu nam poznate.

Naše snage i zadatak:

Naša divizija sa sve tri svoje brigade imade zadatak da se smjesti na prostorijski Rore — Vaganj — Glamoč — Livno — Pribelja — Mliništa, i da zatvara pravce Mliništa — Glamoč —

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—6, k. 802.

* Vjerovatno se odnosi na dijelove 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

Livno — Pribelja — Glamoč — Livno, Livno — Glamoč — Vaganj,³

I Brigada naše divizije biće na prostorijski Rore — Vaganj.

II Brigada biće orijentisana prema Livnu, sa zadatkom zatvaranja pravca prema Glamoču.

Naša Brigada imade zadatak da zatvara pravce Mliništa — Glamoč — Pribelja — Glamoč.

Na osnovu prednjeg

N a r e đ u j e m o :

I bataljon:

sastav: 3 pješa-
dijske čete i 1
mitr. četa.

Imade zadatak da sa prostorijski na ko-
joj je zanoćio krene pravcem Prijani — Vi-
dovićevo do — Pribelja, sa ciljem prikuplja-
nja podataka o neprijatelju, koji se spustio
u Pribelju. U slučaju da neprijatelj krene iz
Pribelje u pravcu Dubrava da neprijatelja
napadne bočno.

³ Iz juna 1944. godine redakcija nije uspjela pronaći izvještaje, na-
ređenja i zapovijesti Štaba 6. proleterske divizije, niti njenih 1. i 2. bri-
gade. Međutim, na osnovu podataka iz Operacijskog dnevnika Štaba divi-
zije, može se zaključiti da se Štab divizije, sa prištapskim dijelovima —
štabnom četom, divizijskom bolnicom, intendanturom i Inžinjerijskom
četom — nalazio u periodu od 1. do 12. juna 1944. na prostoru: s. Grubor-
ski Naslon, s. Rastoka, s. Boboljusi, s. Bušević, da su odatle pošli 12. juna,
13. i 14. juna noćili u s. Vaganj, a 15. juna prebacili se u s. Čoslije, gdje
se Štab divizije zadržao do kraja mjeseca. Prva brigada ove divizije
nalazila se 1. juna na prostorijski Otaševac — Oštrelj. Njen 4. bataljon
postavio je zasjedu, ali ju je neprijatelj obišao i bataljonu naneo gubitke
od 6 mrtvih i 7 ranjenih. Noću 1/2. juna brigada se prebacila u rejon s.
Zaglavice — s. Bujanj — s. Bastasi, a 4. juna u rejon s. Boboljusi —
s. Kamenice — Hrnjadi, gdje se zadržala do 12. juna. Njen 1. bataljon je
4. juna u s. Kamenici zapalio kamion sa 500 l. benzina i ubio 6 neprijatelj-
skih vojnika, 6. juna su 2. i 3. bataljon spriječili dvije satnije da prodru u
s. Bastase, nanijevši im gubitke od 30 mrtvih i više ranjenih vojnika, a
8. 9. i 10. juna brigada je onemogućila neprijatelju da se iz Drvara pro-
bije prema Otaševcu. Noću 12/13. juna brigada se prebacila u rejon s.
Vaganj — Oblaj — s. Popovići, gdje je ostala do 23. juna, a 24. juna
smijenila je 3. brigadu na prostorijski s. Dubrave, s. Prijani, s. Pribelja (sem
jednog bataljona koji se čitavo ovo vrijeme zadržao u s. Rore), gdje je
ostala sve do kraja juna.

Druga brigada se, pak, do 12. juna nalazila na prostoru: s. Zagla-
vice, s. Bujanj, s. Bastasi, s. Hrnjadi, s. Bušević. Jedna njena zasjeda
između Lapca i s. Boričevca nanijela je 6. juna neprijateljskoj koloni gu-
bitke od oko 40 mrtvih i više ranjenih vojnika, a druga zasjeda u blizini
s. Nebljusa nanijela je 7. juna neprijatelju gubitke od oko 30 mrtvih i
više ranjenih. Ova brigada je 12. juna krenula na prostorijski između Gla-
moča i Korične, gdje se zadržala do kraja juna 1944. godine (Opširnije
o rasporedu i dejstvu 6. proleterske divizije »Nikola Tesla« vidi Opera-
cijski dnevnik Štaba divizije, reg. br. 14/3, k. 797, u Arhivu VII, a o 3.
Brigadi još i dok. br. 23, 46. 56. 75 i 97).

II bataljon: Imade zadatak da sa prostorije na kojoj je zanoćio krene pravcem Prijani — Dugi do — Pribelja, sa zadatkom da izvidi neprijatelja u Pribelji i na putu Mliništa — Čardak livade — Pribelja.

III bataljon: Imade zadatak da zatvara pravac Mliništa — Glamoč. Ovaj bataljon zaposjeće položaje na prostoriji Andanuša (kota 1338), Ređuša S. (kota 1356). Prekopati cestu na najpodesnijim mjestima, minirati je i postaviti protukolni top i »Džon bul«.

IV bataljon: Nalaziće se u brigadnoj rezervi, sastav: 3 pješa- dijske čete i 1 mitr. četa.—

Veza: Štabovi bataljona unutar bataljona i sa štabom brigade održavaće vezu pomoću kurira.

Stab brigade: Stab brigade sa bataljonom koji je u rezervi i djelovima pri brigadi kretaće se pravcem Prijani, kota 1200, Kružići (k. 1405), Ninkovićeve glava (1182). Štabovi bataljona slaće izvještaje na Ninkovićevu glavu. Stab I i II bataljona prikupljene podatke o neprijatelju u Pribelji dostaviće što pre, tako da bi na osnovu podataka dobili zadatke za likvidaciju neprijatelja u Pribelji.

Vreme polaska: I, II, IV, Stab brigade i djelovi pri Štabu brigade sem protukolnog topa, koji je pridodat III bataljonu, krenuće u određenim pravcima 14 ov. mj. u 6,30 čas. IV bataljon sa intendanturom brigade i ambulantom sašekaće Stab brigade i četvrtu za vezu na prostoriji u kojoj je zanoćio, dok I i II bataljon u određeno vrijeme krenuće svaki u svom pravcu. III bataljon sa svim svojim snagama, sem jedne čete koja se nalazi na osiguranju bacanja hrane,⁴ krenuće 14 ov. mj. u 3 h; četa koja se nalazi na osiguranju bacanja hrane doće 14 ov. mj. u sastav bataljona. Naređenje za pokret ovoj četi izdaće Stab...* Ishrana: Ukoliko se bude hrana bacala avionima, ishrana će biti... ukoliko ne bude, ishrana bataljona biće... — Mliništa — P...

Sanitet: Brigadno previjalište kretaće se sa štabom brigade i po dolasku u Ninkovićevu glavu nalaziće se u kolibama. Bataljonska previjališta regulisaće štabovi bataljona.

⁴ Riječ je o primanju savezničke pomoći vazdušnim putem.

⁵ Tačkama su označeni dijelovi teksta na onim mjestima na kojir je dokumenat oštećen.

Izvještaj slati što češće, kako bi blagovremeno bili obavešteni o situaciji na svim sektorima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Goj. S. Milekić

Komandant, major,
Lazo S. Radaković

(M. P.)

Dostavljeno: Štabovima bataljona 1—4,
Komandi čete za vezu, Referentu saniteta i Intendantske brigade.—

BR. 57

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 13. JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O BORBI U IIEJONU BILECE¹

STAB
XII. HERCEG. UD. BRIGADE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O Pov. Br. 371
13/VI 1944 g.
Vrbica

ŠTABU XXIX. U. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE

Izvještavamo vas u sljedećem:

1. — Noćas oko 3 časa bande iz Bileće² izvršile su napad na naše položaje. Težište napada im je bilo na sektor našeg »1«¹ na prostoru Pilatovci — Mokri Do, dok su manjim dijelovima zadržavali naš »3« i »4« na Vučem Dolu i Baljcima. Naš »3« i »4« brzo su odbacili neprijatelja uz gubitke, dok su bande naš »1« napale zaobilazno od Miruša i Počekovića tako da su napad izvršili iznenadno i sa leđa. Izgleda da je komora našeg »1« pala u ruke neprijatelja, a prema dosadašnjem izvještaju imamo više ranjenih, kao i jednu drugaricu mrtvu iz našeg »4«. Osim ostaloga izveštava nas naš »1« da su znaci raspoznavanja

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 22—4, k. 1151 I.

* Vjerovatno je riječ o Bilećkoj četničkoj brigadi (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-8468 i 9185).

² Odnosi se na 1. bataljon.

pali u neprijateljske ruke, o čemu smo izvjestili XIII. brigadu i preko nje i X. brigadu. Mi smo za našu brigadu odredili za

13. VI.: 4 — 6, a borbeni znaci, Mitar — Danilo.
za 14. VI.: 7 — 9, „ „ „ Stanko — Jovan.
za 15. VI.: 2 — 5, „ „ „ Petar — Nikola.

Ove znake prenijećemo na XIII. i X. brigadu. Potrebno bi bilo izvijestiti i XI. brigadu.

Za neprijateljske gubitke do sada nemamo tačnih podataka, ali na sektoru našem »4« imao je 5 mrtvih i ranjenih, a jednoga su odveli ispred našeg »3«. Od štaba »1« bataljona očekujemo detaljan izvještaj, pa ćemo vas izvijestiti kako o našim, tako i o neprijateljskim gubicima.

2. — Prema podacima koje smo dobili od naših ob. organa, grupa četnika, njih oko 200, koja je 9. o. mj. pošla ka Sitnici, vratila se odmah nazad za Bileću. Jedna druga grupa od 200 boraca, i to onih koji su došli od Ljubinja i Stoca, otišli su za Trebinje. Bande u Bileći napravile su lađu na izvoru Trebišnjice, koja može da prevozi do 50 osoba. Do 8. o. mj. bande su oskudjevale u municiji, a tada im je došlo iz Trebinja 80 mina za teški bacač i 6 sanduka puščane municije.

3. — Sto se tiče dezertiranih drugova Denda Rade i Bratić Alekse izvještavamo vas da za Bratića Aleksu imamo podatke da se krije kod svoje kuće izbjegavajući dodir sa našom vojskom, a tako isto bježi i od četnika. Za Denda Radu još nemamo nikakvih podataka, jer nema dugo kako je dezertirao. Najvjerojatnije da se i on krije kod svoje kuće. O imenovanima ćemo nastojati prikupiti tačne podatke, kao i pokušati da se vrate nazad u naše redove.

4. — U tehnici XI. brigade nalazi se intelektualac, drug Mate (iz Dubrovnika), koji bi odgovarao položaju sekretara brigade, pa vas molimo da nam ga XI. brigada uputi, jer nikako ne možemo doći do sekretara odgovarajućih kvalifikacija.

5. — Upućujemo kapetana druga Mrgana⁴ u taj štab, a druga Terzića⁵ molimo da nam uputite što prije.

6. — Drug komandant brigade i pomoćnik komesara odlaze sada u Pilatovce da ispituju slučaj sa našim »1«, pa ćemo Vas o svemu naknadno izvijestiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar:

V. d. Komandanta, kapetan:
Milinko Okiljević

Za štab:
Načelnik, poručnik,

⁴ Omer
⁵ Milovan

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE
KONCAR« OD 13. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE
DIVIZIJE O BORBAMA U REJONU MALOVANA¹

ŠTAB
XIII PROLETER. BRIGADE
»RADE KONCAR«
13. VI. 44 god.
u 12.40 h

ŠTABU I PROLETER. DIVIZIJE

Neprijatelj nadire sa jakim snagama u pravcu Ravnog i u pravcu Malovana.²

Neprijateljske jače snage izbile su od pravca Zvirnjače, između Ljubuše i Ravašnice, da li su te snage od pravca Prozora ne znamo. Kolone se kreću preko polja Ravnog i već su prednji djelovi izbili prema crkvi u selu Ravnom. Neka jedinica u tom pravcu vodi borbu sa njima. Poslali smo za vezu.

Naš I i IV bataljon vode uporne borbe sa jakim neprijateljskim snagama i primorani su da se povlače.

Naš II i V bat. vodili su žestoku borbu sa neprijateljem koji nadire od Sujice prema Malovanu. Neprijatelj je uspio da izbije sa motorizacijom od 25 vozila u pravcu Malovana ka Prekopima. Naš V bat. vodi borbu sa jačim neprijateljskim snagama i orijentisan je prema Zanoljinskoj šumi.

U vezi sa situacijom na oba krila brigade naredili smo sledeće:

II bat. će se pod borbom povlačiti pravcem Rilić — Zanoljina, gdje će zatvoriti pravac ka Vukovskom polju.

V bat. pod borbom orijentisaće se prema Zanoljinskoj šumi.

IV bat. prebaciće se u pravcu Razvršća (k. 1439).

Ing. bat. je na Crljencu i Debelom Brdu.

III bat. smo hitno uputili da izbije na Gradinu (k. 1310) i da se poveže sa tamošnjim jedinicama.

Javite nam kuda da krenemo sa neboračkim jedinicama.

Mi ćemo se nalaziti na Crljenici.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkoma
Vlado Kovačević

Komandant — major
Zeželj M.

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 729 A.

² Vidi dok. br. 48, napomenu 3.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 14.
JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O NAPADU NEPRI-
JATELJA NA NJENE POLOŽAJE U REJONU BILEĆE¹

STAB
XII. HERC. UD. BRIGADE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Op. Pov. Br. 372
14/VI-1944 g.
D. Vrbica, 10 h

ŠTABU XXIX. U. DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE.

Primili smo znake raspoznavanja za drugu polovinu tekućeg mjeseca. Za X. i XIII. brigadu poslali smo jutros kako ste naredili.

U borbi 13. o. mj. bande² su uspjele iznenaditi naš »1« zaobišavši ga od Deleuša sa sjevera i preko Vidna i Počekovića s juga, tako da su najpre napali štab bataljona. Bataljon se ipak uspio koncentrisati, te uz pomoć jedne čete našeg »3« iz Vučeg dola preko Kapor, bande su protjerane u Bileću. Međutim je neprijatelj uspio zarobiti svu komoru i teško oružje, tj. t. bacač (neispravan i bez ploče), tešku »bredu« i 800 metaka za istu. kao i »automatski top« 14 mm sa nešto metaka. Pored toga zaplijenjeni su sav materijal štaba bataljona (knjige, okrugli štambilj), jer su članovi štaba u brzini sve to ostavili u kuli.

Bande na sektoru kod »1« izgleda da su imale samo mali broj ranjenih, dok je »1« imao 4 lakše ranjena, među kojima komesara bataljona i pomoćnika komesara bataljona. Pored toga bande su zarobile 3 Talijana i 2 bivša domobrana, pored još jednog druga. Za još dva druga nijesu jučer znali, ali prema jednom izvještaju iz Bileće nijesu zarobljeni, a niti su poginuli.

Na sektoru kod »3« i »4« bande su odnijele 4 nosila.

Prema najnovijem izvještaju, koji je stigao sinoć direktno iz Bileće preko dosta sigurne osobe, oko 200—300 bandita je ipak otišlo prije nekoliko dana za Ljubinje i to kombinovani od raznog ljudstva. Jedna druga grupa iste jačine odlazila je pre neki dan za Trebinje, ali vjerujemo da je ta išla radi osi-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 23—4, k. 1151 I.

² J s Vjerovatno se odnosi na Bilećku četničku brigadu (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-8468).

guranja puta kada je bandama dolazila hrana i municija. Sada računamo da u Bileći može biti oko 800—900 naoružanih boraca.³ Moral im je opet porastao, jer su dobili hranu i municiju, a vođe ih osim toga okrijepljuju raznim lažima, kao n. pr. da je u Crnoj Gori ofanziva, da će naša vojska potpasti pod komandu Draže, da nam saveznici više neće bacati spremu itd. O nekoj ofanzivi u Hercegovini ništa ne govore.

12. o. mj. na večer vidjela se jaka borba sa Vardara u pravcu Gacka. Rezultat borbe još nepoznat.⁴

Ukoliko kod Vas ima baterija, bilo bi nam potrebno, jer se ne možemo više služiti našim radio-aparatom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Z a š t a b :

Polit, komesar:

Načelnik štaba, poručnik

BR. 60

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. MAJEVIČKE BRIGADE OD 14. JUNA
1944. ŠTABU 38. NOU DIVIZIJE O BORBAMA BRIGADE
U REJONU LOPARA¹

Š T A B
XVII MAJEVIČKE NOU BRIGADE
14 juna 1944.

ŠTABU XXXVIII NOU DIVIZIJE

Dostavljamo izvještaj o radu brigade i njenim borbama od 7 — 11. VI. 1944:

7. VI. 1944 produženje pokreta od prošle noći do 8 sati ujutro kada je brigada zaustavljena na Stolicama radi odmora i kuhinja. Jedna četa III bataljona upućena sa Stolice prema Ravnom Zavidu radi izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju. Na Ravnom Zavidu ta je četa dočekan od jedne grupice četnika, koji su odmah razjurenjeni. U 14 sati brigada

⁴ Borbu je vjerovatno vodila 11. hercegovačka brigada (vidi njenu relaciju za juni u Arhivu VII, reg. br. 13—2, k. 1150 I).

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 3/1, k. 1259.

krenula prema [s.] Priboju pravcem Ravni Zavid — k. 595 — Prelovina — Obršine — Brijest. Na Brijestu čelni III bataljon dočekan od strane četnika,² ali su ubrzo isti bili razbijeni. Odmah iza toga naišlo se na neprijateljsku bojnu SS divizije jačine 500—600 vojnika sa jednim teškim bacačem.³ III bataljon je odmah stupio u borbu, a dvije čete II bataljona su bočno upućene zapadno od kote 445. Neprijatelj je dao žestok otpor i svojom artiljerijom sa Zajednice tukao neprestano jakom artiljerijskom vatrom. Uz sve to neprijatelj je bio nabačen na Petrovića brdo⁴ (Sviž) preko rijeke Janje, gdje je posjeo položaje i vođena borba cijelu noć. U borbi po noći neprijateljska artiljerija i bacači bili su veoma aktivni.

Oko 20 sati IV bataljon upućen sa Brijesta preko sela Gunjevci u selo Grujičiće, gdje je zauzeo položaj orijentisan prema navedenom neprijatelju.

I bataljon ostao kao rezerva između Brijesta i Prelovine obezbjeđujući bolnicu i intendanturu.

Gubici naši: 5 mrtvih, 9 ranjenih, 4 nestala.

Gubici naši u materijalu: 1 puškomitraljez i 3 puške.

Gubici neprijatelja: 22 mrtva, 38 ranjenih, 1⁵ šarac zarobljen, 1 uništen i 2.000 metaka.

8. VI. 1944: II i III bataljon do rano ujutro vodili borbu cijelu noć, a u svanuće povučeni su iz borbe i prebačeni preko ceste na nove položaje i to: II bataljon od Rikića brda prema Kamenitom brdu, III bataljon u selo Grujičiće i na k. iznad sela, dominirajući cestom Priboj — Lopare, IV bataljon od sela Delića do Rikića brda povezan čvrsto sa II bataljonom, I bataljon sa intendanturom i bolnicom u selu Obršine i prema Brijestu. Stab brigade u selu Grujičićima.

U zoru povučena jedna četa III bataljona i jedna četa II bataljona za leđa neprijatelja, koji se čvrsto drži na Petrovića brdu. Na prvoj koti bili su četnici, koji su prvim naletom napustili položaj. Druga linija bili su esesovci — jedna bojna. Oni su pružili veoma jak otpor uz pomoć artiljerije, koja je snažnom, brzom i neprestanom vatrom tukla naš streljački stroj. Radi toga su se čete razdvojile i jedna se povukla prema Brijestu, a druga prema Grujičićima. Po podne jedna četa III bataljona i jedna četa IV bataljona udarile su na otstupajuće dijelove od Mezgraje prema Janji. Ti su dijelovi bili razbijeni od 36 NOU divizije" i imali su namjeru dolinom Janje da se

² i ³ O neprijateljevima snagama vidi dok. br. 19, napomene br. 2 i 3.

⁴ Nije pronađeno na karti 1 : 100.000.

⁵ Test koji slijedi u ovoj rečenici dopisan je mastilom, ćirilicom.

⁸ Opširnije -o tome vidi u izvještaju Štaba 36. NOU divizije za juni i avgust (Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1240).

probiju prema Koraju. Isti su rastjerani, zarobljeno je tom prilikom: jedan teški bacač bez postolja, 1 pištolj, 4 mazge sa opremom, 2000 puščanih metaka. Pred večer je neprijatelj artiljerijskom vatrom tukao selo Grujičiće, ali bez gubitaka. U toku noći četa III bataljona je porušila tri mosta na cesti Lopare — Zvornik. II bataljon u toku noći upućen je da potpomogne napad 16. divizije na Zajednice,⁷ gdje se nalazila neprijateljska artiljerija sa svojim osiguranjem. Ta pomoć je veoma dobro došla i neprijatelj je uz teške gubitke napustio Zajednice ostavivši topove i ogroman materijal.

Tom prilikom zarobljeno: 25 konja, 18 samara, 1 laki bacač, 40 mina za bacač, 55 čebadi, 1 radio-stanica, 1 telefon, 6 pušaka, 25 šatorskih krila, 1000 metaka puščane municije, 1 pištolj i nogari od teškog bacača.

Naši gubici: 1 mrtav i 1 ranjen.

Neprijateljski gubici: 14 mrtvih i 31 ranjen.

9. VI. 1944. I bataljon sa bolnicom i intendanturom krenuo iz Brijesta i Obršine u selo Grujičiće. U pokretu jedna kolona od oko 100 ljudi primjećena u spuštanju sa Petrovića brda prema Priboju i dalje prema Brijestu, jarugama i udoljima. Ne znajući ko je, I bataljon propustio je tu kolonu bez uznemiravanja, iako se poslije ustanovilo da je to bila četnička kolona. Pošto je neprijatelj još uvijek sa jednom bojnom držao Petrović brdo, to je izvršen slijedeći plan za napad: I bataljon da udari u cilju obuhvata kod Priboja i južno od Petrovića brda kosama na samo Petrovića brdo, III bataljon od sela Grujičića preko Vojničkog polja na Petrovića brdo. Napad je izvršen oko 11 sati kada se neprijatelj htio probiti prema Zlatovu i Ploči. Neprijatelj je tu razbijen i uspio jednim dijelom da se probije prema Ploči, jedan dio ubijen, a nešto po grupicama ostalo po šumicama i živicama.

Naši gubici: 2 mrtva i 2 dezertirala sa 2 puške, 1 nestao.

Gubici neprijatelja: ubijeno 25, ranjeno 50, zarobljeno 7...

Zarobljeno u materijalu: 1 radio-stanica, 1 telefon, 7 konja sa opremom, 2 šarca (jedan bez dijelova), 2 strojnice, 1 pištolj, 1 signalni pištolj i 1 baterijski durbin.

Po likvidaciji neprijatelja na kosama iznad Priboja III je bataljon upućen na Kamenito brdo, a I bataljon u selo Trnjaci, zaseok Vasići.

U 21 sat pokret štaba brigade sa II i IV bataljonom, brigadnom intendanturom i bolnicom do sela Tobuta, odakle brigada u toku noći kreće u dva pravca i to: prema Kamenitom brijegu i prema Osjenjaku.

⁷ i ⁸ Vidi dok. br. 119.

10. VI. 1944: U 2 sata pokret brigade u dvije kolone i to: desna kolona sastav: zamjenik komandanta brigade i zamjenik komesara, I i II bataljon. Pokret od Tobuta do Osjenjaka, odakle je odmah upućen i bataljon na Udrigovo — Mamutova voda preko k. 450, gdje je zauzeo položaj i povezao se prema IV bataljonu, orijentisan ka Puškovcu i Koriju. II bataljon ostao na Osjenjaku kao rezerva i bočno osiguranje prema Trnački i prema Mezgraji.

Lijeva kolona sastav: štab brigade, brigadna intendanтура, bolnica, III i IV bataljon. Pokret od Kamenitog brda, odakle je odmah upućen IV bataljon na Udrigovo preko Đermanovače. Na Udrigovu nije bilo neprijatelja, bataljon je stigao bez borbe i posjeo taj položaj. III bataljon po odlasku IV bataljona na Udrigovo posjeo je jednom četom Kameniti brijeg, a sa dvije čete položaje na putu od Kamenitog brijega prema Vukosavcima i Trnjacima — jedan vod na Svjetliki. Intendatura i bolnica južno od Kamenitog brijega u šumarcima.

Zapadno od brigade dijelovi 16 NOU divizije orijentisani prema Loparima vode borbu već od noći.

Neprijatelj je toga dana veoma aktivan pješadijom i artiljerijom. Oko 10 sati jedna satnija SS trupa napala na Svjetliku. III bataljon primio borbu i istu vodio do 14 sati, kada se neprijatelj povukao u pravcu Lopara.

Gubitci neprijatelja: 9 mrtvih i 22 ranjena. Naših gubitaka nije bilo.

IV bataljon radi pritiska iz Lopara bio je povučen sa Udrigova na Kameniti brijeg, gdje je trebao biti raspoređen na položaj zapadno od III bataljona. Pri njegovom izlasku na Kamenito brdo bio je primjećen od neprijateljske artiljerije i tučen tačnom i snažnom vatrom oko 15 sati. U to vrijeme neprijatelj jednom satnijom SS trupa — oko 250 — iz Pirkovaca krenuo je prema Kamenitom brijegu. Borba je primljena od strane III a kasnije od IV bataljona. Uslijed jače artiljerijske vatre oba bataljona su povučena na položaje na Trnjake, povezana sa dijelovima 16 NOU divizije⁸ na Zajednicama. Odmah po napadu neprijatelja na Kameniti brijeg prebačena je intendanтура i bolnica u selo Panjeviće, a zatim preko Trnjaka — D. Lipovice u selo Gornju Lipovicu, gdje su ti dijelovi zanoćili. Naveče I i II bataljon povučeni su do Simikića hana u selu Tobutu, gdje su prenoćili.

Gubici naši: 4 mrtva, 9 ranjenih, 1 nestao, 5 dezertirala sa puškama.

Gubici neprijatelja: 20 mrtva i 40 ranjenih.⁹

• O borbama kod Lopara vidi i dok. br. 133. 134 i 135.

11. VI. 1944. u toku noći izdato naređenje da se bataljoni povuku i to pravcem Tobut — Trnjaci — k. 431 — Petkovići — Aćimovići — Debela lipa i Stolice, I i III i IV bataljon krenuli tim pravcem, a II bataljon upućen u G. Lipovicu radi osiguranja bolnice, gdje je stigao oko 5 sati. Odatle pokret intendanture i bolnice preko: Zlo sela — Zlatova — Bijele Šljive — Orlovina — Debele lipe i Stolica. Na Stolicama I i II bataljon ostavljen na obezbeđenju prema Debeloj lipi, IV bataljon prema Tomanića kosi i Ravnom Zavidu a III bataljon prema Jelici. Do 17 sati odmor na Stolicama. U 17 sati pokret brigade sa Stolica preko Jajića — Zolja — puta Tuzla — Zvornik na Osmake, gdje se je stiglo 12. VI oko 8 sati. Uzne-miravanja od neprijatelja na našem sektoru nije bilo.

Zaključak: Gubici naši: 12 mrtvih,
19 ranjenih,
8 nestala,
9 dezertirala.¹⁰

Gubici naši u materijalu: 3 puškomitraljeza, od kojih jedan nestao u borbi, a jedan odrenes sa dezertierom, jedan nestao sa komesarom 2 čete III bataljona, 17 pušaka.

Gubici neprijatelja: 90 mrtvih,
181 ranjen,
7 zarobljenih.

Zaplijenjeno: 3 šarca i 1 uništen, 2 pištolja, 1 laki bacač, 1 teški bacač bez postolja, 7 pušaka, 4000 metaka, 40 mina za bacač, 2 radio-stanice, 2 telefona, 2 strojnice, 1 signalni pištolj, 55 čebadi, 35 šatorskih krila, 32 konja sa priborom, 1 baterijski durbin i ostalog sitnog materijala.

Borbenost boraca u posljednjim akcijama dosta dobra, nemaju dovoljno vojničkog iskustva naročito u pogledu zauzimanja zaklona kako od metka tako i od oka, radi čega često privuku vatru neprijateljsku na sebe i trpe od iste. Upotreba puškomitraljeza nije bila onakva kao što je trebala biti, jer su puškomitralješci novi i neobučeni dovoljno u gađanju sa istim, tako je puno pucano, a malo pogadano.

Osjeća se nedostatak teškog oružja — bacača i artiljerije, dok je naprotiv u posljednjim akcijama neprijatelj baš u teškom naoružanju naročito aktivan bio.

Moral neprijatelja u ovim akcijama bio je dosta slab i da nije bilo artiljerije pretrpjeli bi mnogo više gubitaka obzirom na moral naših boraca, koji su mnogo zadržavani u svojim nalletima baš vatrom teškog oružja.

¹⁰ U lijevom uglu originala dopisano je mastilom: 2 nestala 2 dezertirala.

Niži sanitetski kadar je u ovim borbama zadovoljio, dok organizacija brigadnog previjališta nije u većini slučajeva ni postojala radi nezauzumljivosti referenta brigadnog saniteta.

Ishrana za ove protekle dane bila je dosta slaba, jer su borci većinom jeli supu sa mesom bez hleba.

Borci su bili preopterećeni nošenjem municije, puškomi-traljeza i ostalog, te se osjeća zamorenost istih kod svih ba-taljona.

Brigada je sređena i spremna za nove borbe, samo bi trebalo nekoliko dana odmora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Načelnik,	Komandant, major:
Mil.[utin] Pejanović	kapetan:	Egić Dušan
	Zvonko Radeljković	

BR. 61

OBAVJEŠTENJE ŠTABA 8. KORPUSA NOVJ OD 15. JUNA 1944. ŠTABU 5. KORPUSA NOVJ O DESETODNEVNIM BORBAMA POTČINJENIH JEDINICA'

Š T A B
VIII. KORPUSA N.O.V.
JUGOSLAVIJE
Pov. Op. br. 86
15. juna 1944.

Izveštava o situaciji
na sektoru.

ŠTABU V. KORPUSA

Primili smo Vaš dopis Str. pov. br. 691/44,² te u vezi depe-še od 14 tek. mj. dostavljamo vam izvještaj o situaciji na našem sektoru:

I. Naša IX. divizija 30. maja bila je raspoređena na pro-storu od Jadovnika (k. 1650), preko Marina Brda do uključivo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 3—2/1, kut. 1265.

² Vidi dok. br. 37.

položaja iznad sela Grkovaca, sa zadatkom zatvaranja pravca prema Tičevu. Istoga dana neprijatelj je rano ujutro preduzeo napad od Grahova pravcem Grahovo — Tičevo, u 3 kolone preko s. Marinkovaca i Maleševaca, koje su bile potpomognute artiljerijom i tenkovima.³ Jačina neprijatelja bila je oko 2000. Na pravcu neprijateljskog napada nalazila se je jedna naša brigada bez jednog bataljona, potpomognuta jednom brdskom baterijom, koja je uspjela da poslije 10-satne žestoke borbe zadrži i odbije neprijatelja, a u toku iste noći izvršenim protivnapadom da ga odbaci u njegove polazne baze uz gubitke od oko 200 mrtvih i 250 ranjenih. Sadejstvovala je i saveznička avijacija.

1. juna neprijatelj je kolonom jačine oko 100 kamiona, 20 tenkova i 2 topa došao od pravca Grahova na prostor Peulje — Grkovci, gdje se razvio za borbu u pravcu Tičeva preko s. Crnaca. Ovaj pravac zatvarali su dijelovi II. i III. brigade IX. divizije, sastava 4 bataljona do ukupno jačine 500 boraca. Žestoka borba vođena je u toku čitavog dana. Neprijatelj je na pojedinim sektorima vršio i do 10 juriša na naše položaje, ali je bio uvijek odbačen uz osjetne gubitke, a u sumrak prisiljen je na povlačenje u pravcu Grahova, uz gubitke od 70 mrtvih i preko 100 ranjenih.⁴

2. juna jedna neprijateljska kolona jačine oko 100 kamiona zaustavljena je na prostoru Korita — Peulje. Za vrijeme borbe naišla su 4 saveznička aviona i sa odličnim uspjehom tukla istu, uništivši 10 kamiona i više ih onesposobili. U borbi su učestvovali samo naši istureni dijelovi i neprijatelj u ljudstvu imao je manje gubitke.

3. juna pošto su snage I. korpusa napustile prostor Drvar — Rore, naše zaleđe zatvorili smo sa 2 bataljona. Neprijatelj je rano ujutro napao na naše položaje sjeverno od s. Preodca, sa 2 manje kolone iz pravca Rora i Poljica,⁵ i uspio da sa tih položaja zbaci naše snage, jačine jednog bataljona u s. Preodac. Istoga dana poslije podne 2 neprijateljske kolone jačine oko 2000, opremljene za brdsku borbu, sa istog pravca nastupale su prema Preodcu, dok je istovremeno jedna druga kolona nastupala sjevernije prema Tičevu preko Podića, a jedna preko Vidova Sela, svaka jačine do 200 vojnika. Na grahovskom sektoru neprijatelj je demonstrirao jakim snagama prema našim položajima. Krajem dana neprijatelj je stigao sa sjeverne strane na prilaze samoga Tičeva, a od pravca Peulja izbio na naše

³ i • O dejstvu neprijateljevih snaga vidi knj. 25, dok. br. 111, napomene br. 7 i 8, kao i dok. br. 137, napomenu br. 9.

⁴ Vidi knj. 25, dok. br. 156.

⁵ Riječ je o dijelovima 13. puka 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

položaje. U ovim borbama nanijeti su mu gubici od 80 mrtvih i preko 100 ranjenih.

U ovakvoj situaciji i pod pritiskom znatno nadmoćnijih neprijateljskih snaga naše jedinice izvršile su pokret, tako da je jedna brigada, koja se nalazila na položajima Peulje — Grkovci, sa bolnicom prebačena u pravcu Dinare, a 2 brigade, štab korpusa i dijelovi oko štaba izvršili su pokret u pravcu Jadovnika sa namjerom daljeg kretanja prema zapadu. Snage, koje su izvršile pokret u pravcu Dinare, prošle su bez teškoća.

5. juna neprijatelj je po zauzeću Tičeva pristupio čišćenju Šatora, sa jednim dijelom snaga, a sa drugim dijelom prostor Jadovnika.

U 10.40 sati otpočela je borba na položajima: Crni Vrh (k. 1519), k. 1536 i Jedovnik (k. 1539). Naša 3 bataljona prihvatila su borbu na ovim položajima, dok su se ostale snage povlačile u pravcu zapada. U 16 sati stvoren je obruč oko naših snaga od neprijatelja koji je nastupao sa pravca Tičevo — Crni Vrh, sa linije Maleševci — Zebe, također u pravcu Crnog Vrh, sa linije Resanovci — Drvar i Drvar — Vidovo Selo. Ukupna jačina neprijatelja kretala se je oko 6000. Neprijatelj je od pravca Tičeva i Vidova Sela pod vrlo žestokom borbom zadržan na istim položajima. Od pravca Maleševci — Zebe neprijatelj je izbio na Jadovnik (1650) — Lisinu — Tremušnjak — Pladnište i nastupao prema našim snagama. Od zapada neprijatelj je nastupao prema Osječenici (k. 1267), a od Paleža preko k. 1419, gdje se je spojio sa snagama od Drvara i grebenom Tisove Kose nastupao nešto istočnije od k. 1489. Neki naši dijelovi formirani od raznih prištapskih i pomoćnih dijelova pokušali su da pređu Tisovu Kosu, ali su bili odbačeni zbog svoje slabe prodornosti. U ovakvoj situaciji donijeta je odluka da se neprijatelj razbije na čitavoj liniji Tisove Kose i da se izvrši manevar u pravcu sjevera, dok se ne izbije iz neprijateljskog obruča, a dalje prema situaciji. Ovaj manevar izvršen je sa 3 bataljona i neprijatelj bačen sa Tisove Kose i odbačen u pravcu Drvara i kote Paleža. Neprijatelj je bio obilno potpomognut artiljerijskom vatrom. Neprijateljske snage, koje su nastupale sa pravca juga, nisu do noći izbile prema Tisovoj Kosi, što je nama omogućilo izvođenje ovoga manevra preko Tisove Kose. U toku ovoga dana neprijatelj je imao gubitke 60 mrtvih i 130 ranjenih.

6. juna naše snage po izvršenom manevru, spustile su se nešto južnije od k. 745 i preko k. 951 do Suhog Potoka, gdje su se zadržale u toku čitavoga dana na terenu koga je neprijatelj prethodnog dana očistio. Istovremeno neprijateljske snage prošle su terenom gdje se je vodila borba i ne naišavši na naše jedinice produžile u pravcu Zebe i Resanovaca.

Noću 6. — 7. juna naše snage izvršile su pokret i 7. juna prije podne izbile sa prednjim dijelovima u Tičevo, gdje su u toku dana razbile nekoliko stotina četničkih bandita koji su se nalazili na ovom prostoru radi pljačkanja i traženja bunkera, i natjerale ih u bjegstvo u pravcu Grahova i Šatora i oslobodili prostor na liniji Maleševci — Grkovci.

9. juna dijelovi Brandenburške divizije⁶ napali su na naše položaje od pravca Grahova ka Tičevu i uz vrlo žestoku borbu uspjeli su da izbiju u sumrak na Marino Brdo. Protivnapadom naše prve i bočnim udarom II. brigade IX. divizije neprijatelj je bio zadržan, razbijen i bačen natrag prema Grahovu uz gubitke od 42 mrtva i 28 ranjena.

Od 9. juna neprijatelj nije pokazao nikakovu aktivnost prema Tičevu.

II. Neprijatelj sada drži liniju Knin — Grahovo — Drvar sa manjim snagama. U Grahovu se nalaze snage 82. lovačke divizije sa 250 kamiona i 18 tenkova. Sav ostali prostor je slobodan. U Dalmaciji primjećuje se veća pokretljivost neprijatelja u raznim pravcima i izvesna pregrupisavanja kao i djelomičan odlazak prema sjeveru.

III. Snage naše XIX. i XX. divizije vode ofanzivne akcije na sektorima svoga djelovanja i zadaju neprijatelju teške gubitke od 42 mrtva i 28 ranjenih.

IV. Od 1. juna do 10 juna jedinice ovoga korpusa zadale su neprijatelju gubitke od preko 2200 izbačenih iz stroja, uništeno 9 tenkova, 88 kamiona, zaplijenjeno 42 »Šarca«, 3 topa 105 m/m i mnogo drugog ratnog materijala.⁷

V. Primili smo dostavljenu šifru i plan rada za radio-vezu i po istoj već radimo. Sa V. S. imamo vezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komesar pukovnik
Boško Šiljegović

(M. P.)

Komandant pukovnik
V.⁸ Cetković

⁷ Opširnije o dejstvu jedinica ovog korpusa vidi tom V, knj. 27, dok. br. 164, i knj. 28, dok. br. 41 i 42.

⁸ Vlado

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. NOU DIVIZIJE OD 15. JUNA 1944.
ŠTABOVIMA 2. I 3. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA DIVI-
ZIJE KRAJEM MAJA I U PRVOJ POLOVINI JUNA¹

ŠTAB
XVII UDARNE DIVIZIJE NOVJ.

Broj: si.
15 juna 1944 godine.—
Prostorija Cajniča.

Kopija
Strogo povjerljivo!

Operaciski izveštaj za
vrijeme od 26. V. — 15. VI. 1944.
dostavlja.

ŠTABU KORPUSA NOVJ.

Dostavlja se operaciski izvještaj za vrijeme od 26. V. —
15. VI. — 1944. godine.

26. V. 1944 godine:

U toku protekle noći (25/26 o. mj.) saveznički avioni su
bacali ratni materijal za našu diviziju u s. Plužinama.

II Krajiška NOU brigada sa političkim komesarom divi-
zije u 5 časova produžila pravcem: Pirni Do — Sedlo — Virak,
gdje je stigla pred mrak.

Štab divizije sa VI i XV brigadom ostao na prostoriji
Plužine — Krstac.

U toku ovoga dana prikupljao se i raspoređivao primljeni
ratni materijal i hrana. Nešto od toga nije se moglo pronaći —
avioni bacali sa velike visine.

27. V. 1944 godine:

U 5 časova ujutro VI i XV brigada sa štabom divizije kre-
nuli pravcem Plužine — r. Piva (preden most kod Krstača) —
Pirni Do — Sedlo — Virak, gdje se stiglo oko 19 časova. Divi-
zija je zanoćila u ovom rasporedu:

Štab divizije i II Krajiška brigada: Virak — Motički Gaj.
VI Bosanska brigada: Pašćenski Kraj.²

XV Majevička brigada: Javorje — Pašina Voda.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII,
reg. br. 9—3, k. 982.

* Vjerovatno Katun

28. V. 1944 godine:

U toku dana divizija je ostala na istoj prostoriji u cilju odmora i sređivanja. Ishrana organizovana preko Komande mjesta Zabljak.

Primljeno naređenje od štaba II Korpusa³ prema kojem se naša divizija ima orijentisati i postaviti na prostoriju: Čelebić — Čajniče — Meljak.

29. V. 1944 g.:

U toku dana divizija se prebacila na desnu obalu Tare i postavila na prostoriju:

— Stab divizije i II Krajiška brigada — s. Prenčani.

— VI Bosanska NOU brigada — s. Selac.

— XV Majevička NOU brigada — s. Cavanj — Pušanjski Do.

Ovaj pokret izvršen je pravcem: Virak — Negobuđa — Tara (izrađeni most između Đurđevića Tare i Prenčana) — Prenčani. Brigade su se kretale samostalno, kao zasebni ešaloni ovim redom: VI, XV (sa štabom divizije), pa II brigada. Prva brigada krenula je u 4 časa, ostale na po jedan sat rastojanja. Stiglo se na određenu prostoriju pred veče. Postavljena manja neposredna obezbeđenja po jedinicama.

Prema dobivenim podacima u Pljevljima i Prijepolju nalaze se izvjesne okupatorske snage, u Čajniču i Foči, četnici.⁴

30. V. 1944 g.:

U toku dana, u cilju odmora i sređivanja, divizija je ostala na istoj prostoriji. Ishrana organizovana odmah po dolasku preko Komande mjesta s. Bujaci.

Pred veče jedan bataljon II Krajiške brigade upućen u Meljak, zajedno sa načelnikom intendature ovoga štaba, da pripremi i organizuje ishranu za diviziju na tom prostoru.

31. V. 1944 god.:

Produžujući izvršenje dobivenoga zadatka,⁵ ujutro ovoga dana, divizija se pokrenula na novu prostoriju ovako:

— Stab divizije i II brigade izvršili su pokret od 6 časova, pravcem: Prenčani — Pušanjski Do — Bitinsko Polje — Kosaničko Polje — Glibači — Dragaši — Kakmuži — Višnjica — Zahum. Stab divizije smjestio se u Višnjicu, a II brigada u Višnjicu, Zahum, Meljak, gdje se stiglo oko 19 časova.

— VI Bosanska brigada kretala se istim pravcem i smjestila se na prostoriju: Kakmuži — Hoćevina.

», ⁵ i « Vidi tom III, knj. 7, dok. br. 257.

⁴ Odnosi se na dijelove Drinskog četničkog korpusa.

— XV brigada kretala se pravcem preko Bitinskog Polja, odakle je okrenula prema s. Bobovu, gdje je stigla oko 18 časova, postavljajući se u zaseocima Meki Do — Jovići — Morajce, sa zadatkom zatvaranja pravaca od Čelebića.

Zadatak II i VI brigade: izviđanje i osmatranje, te zatvaranje pravaca prema Pljevljima — Cehotini.

1. VI. 1944 godine:

U toku dana divizija ostala na istoj prostoriji.

Cijeli dan iskorišćen na organizacionom sređivanju i učvršćivanju jedinica, zbog čega držani potrebni sastanci. Ishrana organizovana preko NO odbora i Komande mjesta Meljak.

Jedan vod XV brigade sukobio se sa jednom četničkom grupom kod s. Ograđenice, poslije čega su četnici protjerani.

2. VI. 1944 god.

U toku dana nije bilo promjena u rasporedu jedinica. Produžen intenzivni rad na organizacionom sređivanju jedinica. U tome cilju po jedinicama održani su mnogi sastanci na kojima pretresana vojna, politička pitanja pojedinih jedinica, nedostatci.⁶

Kod II brigade održana vrlo uspješna priredba za borce i narod, u izvođenju umjetničke ekipe naše divizije.

U toku noći primijećeno je od patrole VI brigade da je iz Prijepolja u Pljevlja stiglo 20 vozila.⁷

3. VI. 1944 god.:

Nešto poslije pola noći, jedan bataljon II brigade izvršio pokret do s. Potkovač u cilju hvatanja veze sa jedinicama XXXVII divizije (Sandžačke divizije).⁸ Bataljon se vratio ne uhvativši vezu, pošto je divizija u međuvremenu krenula dalje prema Rudom.

U toku popodneva štab divizije donio odluku i izdao zapovijest za dalje pomjeranje — pokret prema dobivenoj direktivi štaba II Korpusa.

Pokreti jedinica izvršeni su tokom noći. II brigada krenula je na zadatak oko 20 časova.

4. VI. 1944 god.:

Produžujući svoj pokret II brigada stigla je na prostoriju Strahov Do — Potkovač do 10 časova ovoga dana sa zadat-

⁷ i ¹² O neprijateljevim snagama u ovom području vidi tom III, knj. 7, dok. br. 257, 288 i 326.

⁸ Opširnije o dejstvu 37. NOU divizije vidi tom III, knj. 7, dok. br. 312 i 257.

kom: nasjedanje na cestu Pljevlja — Čajniče, između Metaljke i Boljanića, rušenje ove, prekidanje svakog saobraćaja, izviđanje i obezbjeđenje u zapadnom i sjevernom pravcu, prema Celebiću i Ifsaru, a ukoliko neprijatelj nema jače snage u Čajniču, ovladavanje ovim.

VI brigada krenula je sa dosadanje prostorijske oko ponoći i izbila na prostoru: Kakmuž — Hoćevina — Zahum — Višnjica, između 5 i 7 časova, sa zadatkom čvrstog zatvaranja pravaca prema Pljevljima, hvatanja i održavanja veze u desno sa IV Krajiškom brigadom kod Podpeća,⁹ u lijevo sa II brigadom.

XV brigada tokom protekle noći izvršila je pokret i na prostor s. Ječmište — Celebić — Vojtine izbila oko 6 časova. Prilikom nastupanja brigada je naišla na četnike, koji su držali položaje više Suhog Polja, na Viševini i prema Ječmištu, u jačini od 150 četnika.

Poslije borbe, koja je s prekidom trajala oko 4 sata, brigada je sa dva bataljona uspjela protjerati neprijatelja, prethodno ih razbivši.¹⁰

U ovoj borbi XV brigada imala je gubitke: 2 mrtva, 2 ranjena, 2 nestala. Tom prilikom poginuo je komandir čete II bataljona poručnik drug Slavko Krstić.

U toku dana četnici su stalno pripucavali.

Pred samu noć četnici su kroz šumu napali na jednu desetinu koja je bila isturena kao obezbjeđenje prema Uzluju. Iz te borbe nestalo je 4 druga i jedna drugarica.

5. VI. 1944 godine:

Nije bilo promjena niti borbi u toku ovoga dana. Prikupljani su podatci i vršena izviđanja u raznim pravcima. Tako se

• i " O tim dejstvima 4. krajiške brigade vidi tom III, knj. 7, dok. br. 273 i 283.

¹⁰ Iz naredbe komandanta Drinskog četničkog korpusa se vidi da su u tim borbama učestvovali četnički 1. bataljon brigade »Nova Srbija« i Celebićko-drugočavski četnički bataljon (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1050). O tim borbama komanda Celebićko-drugočavskog četničkog bataljona u svom izvještaju od 6. juna 1944. piše komandantu četničke leteće brigade »Bosna« da je 15. maja 1944. NOU brigada 4. juna u 6 i 35 časova napala na položaj Suho Polje, Lokvice, Radonjice i dalje duž Celebićke opštine da je borba bila uporna, ali su se četnici morali povući (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1057/1). Stab istog bataljona u svom izvještaju od 5. juna piše: »Dana 4VI—1944 god. u 6 sati ujutro bio sam napadnut od strane partizana na Suhom Polju ... otpočeo sam sa njima borbu, mnogo nadmoćniji partizani potisli su nas ka Crnom vrhu do sela Hoćevo i brda Velika ravan gde su mene presjekli, te sam jedva utekao za selo Hoćevo i poveo sa njima borbu...« (Vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1054.) Iz drugih četničkih dokumenata se vidi da su jedinice 17. NOU divizije u tim borbama razbile četnički 1. celebićki bataljon (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1055).

saznalo za pojačanje koje je stiglo u Pljevlja (100 motornih vozila.)

Neprijatelj napao cestom od Pljevalja prema s. Podpeće i Vlahovićima dijelove IV Krajiške brigade, koji su zatvarali ovaj pravac, popodne ovoga dana.¹¹

Neprijatelj je dotle izbio u jačini sa 70 motornih vozila. Odmah se uvidjelo da je njegova namjera ofanzivna — probijanje i nadiranje preko Tare i dalje.¹²

Zbog ovakvog razvoja situacije štab divizije (na osnovu naređenja štaba II Korpusa¹³) nešto prije pola noći izdao je naređenje štabu VI brigade da ta brigada usiljenim maršem krene i napadne neprijatelja bočno na prostoru s. Odžak — Vlahovići (na cesti) i time sadejstvuje jedinicama V divizije, tj. IV Krajiške brigade.

U vezi s tim naređeno da se II brigada pomjeri nešto južnije, a XV brigada nešto istočnije.

6. VI. 1944 godine:

Prema dobivenom zadatku VI brigada ujutru oko 5 časova izvršila pokret usiljenim maršem prema cesti.

Oko 23 časa brigada je izvršila bočni napad na neprijatelja (sa dva bataljona) na mjestu između Vlahovice i Odžaka. U toj borbi naše jedinice potisle su neprijatelja i prisilile ga na povlačenje. U toku same borbe naišla su dva njemačka kamiona iz Pljevalja. Jedan kamion zaustavljen je, posada likvidirana, a docnije kamion zapaljen, drugi kamion vraćen. U ovoj borbi, VI brigada nanijela je neprijatelju gubitke od 14 mrtvih i veći broj ranjenih. Naši gubitci: 1 mrtav, 1 teže ranjen i 2 lakše ranjena druga.

Zaplijenjeno je: 23.000 puščanih metaka, 60 ručnih bombi, 100 tromblonskih bombi, 1 laki mitraljez »Šarac« nov, 100 bacačkih mina.

Da bi spriječio ovaj uspjeh bataljona VI brigade, neprijatelj je, nešto poslije ponoći, izvršio na njih kontranapad, ali je uz ponovne gubitke po njega odbijen.

Na ovim položajima bili su Nijemci i četnici zajedno.

" To naređenje glasi: »... Naredili smo 16. muslimanskoj da se postavi na prostoriju: Kosanica—Glibaci sa zadatkom zatvaranja pravca Pljevlja—Tara i povezivanja sa jedinicama Pete divizije. Odmah orijentišite jednu vašu brigadu ka prostoriji sela Odžak—Vlahovići, sa zadatkom pritiska na ovaj dio komunikacije i sadejstva jedinicama na sektoru Vlahovići—Glibaci—Kosanica. Peko.« Depeša Štaba 2. udarnog korpusa od 5. juna 1944. Štabu 17. NOU divizije u Arhivu VII, reg. br. 2/17—7, k. 982.)

U toku dana XV i II brigada pomjerile su se i to XV brigada na prostoriju Sule — Popov Do — Vrba — Bitine, sa zadatkom što aktivnijeg izviđanja i obezbeđenja prema sjeveru (Cehotina) i zapadno, II brigada: sa polovinom snaga na desnoj strani Cehotine: G. Brvenica — Čavlović Kula, sa zadatkom aktivnog djelovanja na cesti kod Boljanića i obezbeđenja od sjevera, a sa polovinom snaga na lijevoj strani Cehotine (D. Brvenica — Hoćevina) sa zadatkom obezbeđenja od Pljevalja i, prema razvoju situacije, udaranje u bok neprijatelja, ukoliko i dalje bude nadirao, odnosno ugrožavao lijevi bok VI brigade.

U tome smislu dva bataljona II brigade razbili su jedan četnički bataljon kod s. Gotovuše i pri tom zarobili jednog četnika i 8 konja. Druga dva bataljona u toku noći 6/7 o. mj. vršila su demonstrativni napad na Pljevlja sa sjeverne i sjeverozapadne strane. Ovaj demonstrativni napad bio je od naročitog značaja i važnosti za razvoj operacija u toku sutrašnjeg dana i može se reći doprinio je naglom povlačenju neprijatelja, koji je već bio prešao Taru.

Od ne manje važnosti za neprijateljsko povlačenje je bio napad koji je ove noći izvršila VI brigada, kako je to gore opisano.

Pod pritiskom jake neprijateljske snage — motorizovana kolona jačine od 1.500 vojnika sa preko 100 motornih vozila — IV Krajiška brigada, koja je direktno zatvarala cestu Pljevlja — Tara povukla se ovoga dana i neprijatelj je do mraka izbio na Taru, a u toku noći 6/7 o. mj. prebacio glavninu svojih snaga preko Tare na lijevu obalu, sa nešto motorbicikla, ostavljajući svu ostalu motorizaciju kod Đurđevića Tare na desnoj obali, sa manjim pješadijskim obezbeđenjem.¹⁴

Uveče ovoga dana štab divizije dobio je naređenje od štaba II Korpusa,¹⁵ da sa cijelom divizijom napadne na neprijateljsku kolonu, koja se od Pljevalja kretala ka Zabljaku. U to vrijeme štab divizije nije imao tačnih podataka dokle je neprijateljska kolona stigla, a jedinice su bile i suviše udaljene od ceste Pljevlja — Tara — sve do prema Čajniču i Čelebiću, tj. na desnoj i lijevoj strani Cehotine, sem VI brigade, koja je već bila na cesti i stupila u borbu sa neprijateljem, ali nije uspjela održati kontakt sa neprijateljem, koji je sa glavinom svojih snaga već prošao njene položaje.

Ovoga dana saznalo se za otvaranje drugog fronta od strane Saveznika u Normandiji.

¹⁴ Vidi tom III, knj. 7, dok. br. 284.

¹⁵ O tome vidi depešu Štaba 2. udarnog korpusa NOVJ Štabu 17. NOU divizije od 6. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 2/18—7, k. 982).

Oko 2 časa noću 6/7 o. mj. jedinicama izdata zapovijest za opšti napad na neprijatelja na liniji: Tara — Podpeće.

7. VI. 1944 godine:

Ujutru ovoga dana neprijatelj je sa Tare produžio pokret prema Žabljaku, pravcem Vrela — Ninkovići, usput paleći Ninkoviće — Negobuđu — Vrela i Zabljak. Neprijatelju pri tom na lijevoj obali Tare nije pružen nikakav otpor, iako su za to postojali sjajni terenski uslovi, jer se tu nije našla ni jedna od naših jedinica. Neprijatelju je uspjelo u ovoj akciji proizvesti iznenađenje. Ali nadiranje neprijatelja i njegov rad bili su neodlučni, kod neprijatelja se zapažala nesigurnost.

Oko podne neprijatelj se naglo povukao ka Tari, istim pravcem i do pola noći sve njegove snage bile su prebačene već na desnu obalu Tare. Od pola noći neprijatelj je sa Tare, koristeći motorizaciju, produžio dalje svoj pokret povlačenja prema Pljevljima, cestom. U svemu ovome mi na vrijeme nismo imali obavještenja, nego je to tek naknadno ustanovljeno. Inače je bilo dovoljno da se u toku noći 7/8 o. mj., tj. kada je on vršio prebacivanje svojih snaga preko Tare, nađe samo jedna, makar i manja, naša jedinica prema Katuši i Durđevića Tari, pa da se neprijatelju zatvori izlaz iz kanjona Tare, da se tu napadne i u potpunosti uništi.

XVI Muslimanska brigada, koja je prethodnih dana kretala preko Pivske Planine i Virka u privremeni sastav naše divizije,¹⁶ našla se 5 o. mj. na prostoru Prenčana, 6 o. mj. prebacila se ponovo na lijevu obalu Tare naspram Prenčana, a u toku 7 o. mj. bila je držala položaje između Negobuđa i Kučajevice. Nije uspjelo ni ovu brigadu na vrijeme ubaciti u borbu protiv neprijatelja, a i štab ove brigade nije se snašao, te uslijed toga i njegove nedovoljne odlučnosti i [ne]inicijativnosti, ova brigada nije mogla povoljnije uticati na razvoj ove operacije. Drugim riječima, ova brigada nije napala neprijatelja, već se ograničila na držanje položaja, do kojih neprijatelj nije ni izbio.

Prema zapovijesti štaba divizije od 6 o. mj. u 23.30 časova,¹⁷ opšti napad na neprijatelja na liniji Tara — Podpeć bio je zamišljen ovako: XV brigada ujutru u 6 časova krenula

¹⁶ Stab 3. korpusa NOVJ obavestio je 31. maja 1944. depešom Stab 17. NOU divizije da se 16. muslimanska NOU brigada stavlja privremeno pod komandu Štaba 17. divizije (vidi Arhiv VII, reg. br. 2/14—7, k. 982).

¹⁷ Vidi Arhiv VII, reg. br. 8—2, k. 987.

[je] sa prostorijske Popov Do — Vrba, preko Bobova, Zaglavka i Igrišta, gdje je stigla oko 22 časa, sa zadatkom da napadne neprijatelja na Levertari, nabacujući ga u kanjon Tare i time odsijecajući ga od ostalih njegovih snaga na koje je trebala da napadne II i VI brigada.

II brigada, koja se nalazila najudaljenija od neprijatelja, na prostorijske Brvenica — Glisnica — Hoćevina, prikupila se u zoru ovoga dana i u toku dana, usiljenim maršem, produžila prema cesti pravcem preko Kakmuža i Glibača, sa zadatkom da napadne neprijatelja na prostoru Ravne Gore — s. Bitine i Kosaničkog Polja. Zbog velike udaljenosti ova brigada nije uspjela da stigne na vrijeme do ceste (napad svih jedinica bio predviđen u 22 časa), već je na određenu prostorijsku izbila oko ponoći, ne naišavši na svom pravcu na neprijatelja.

VI Bosanska brigada imala je zadatak da napadne neprijatelja na cesti od Vlahovića do Podpeći, pri tom, sa jednim dijelom snaga, da obezbijedi lijevi bok rasporeda naše divizije na liniji Kruševo — Hoćevina. Ova brigada stigla je na vrijeme na zadatak.

Borbe u toku noći 7/8 o. mj.

XV brigada, izbivši sa dva bataljona na Levertaru, ne naišavši nigdje na neprijatelja, zadržala se u toku noći na ovoj prostorijske, ne učestvujući u uništenju neprijatelja.

Za rad ove brigade važno je iznijeti sljedeće:

Zadatak brigade određen je bio prema sekciji (Talijanskog izdanja, na kojoj je ucrtana cesta da ide preko Levertare, što je u stvari pogrešno, jer cesta, kojom se neprijatelj kretao, tj. nova cesta, ide preko Đurđevića Tare). Stab ove brigade nije se snašao, a ni ispoljio dovoljno inicijative, te nastojao da pro-nađe neprijatelja i napadne ga u duhu zadatka, iako se on nalazio nekoliko kilometara udaljen, između Đurđevića Tare i Kutuše. Ograničeno vrijeme od nekoliko sati kao i nepovoljan teren uticali su u ovom slučaju i time se donekle može opravdati neaktivnost XV brigade, tj. njenog štaba u ovoj situaciji.

Ovaj slučaj doprinio je da poraz neprijatelja u borbama ove noći ne bude mnogo veći.

U drugoj polovini noći i rano ujutru bataljoni II brigade napali su neprijatelja kod Kutuše i Suhog Polja (kod Kutuše bio glavni neprijateljski logor). Do svanuća neprijatelju su nanijeti vrlo osjetni gubitci i njegova motorizovana kolona, koja je bila krenula ka Pljevljima, prisiljena da se vrati natrag.

Zbog pritiska samo s jedne strane, pošto nije uspjelo vremenski ostvariti sadejstvo II Krajiške i IV Krajiške brigade, neprijatelju je ipak uspjelo ujutru 8 o. mj. da se sa glavinom

svojih snaga, pretrpjevši osjetne gubitke, probijanjem, povuče prema Pljevljima.

Kada su bataljoni II brigade oko 4 sata ujutru jurišali na neprijatelja, na cesti, u to vrijeme IV Krajiška brigada, koja je u toku noći takođe napadala neprijatelja, povukla se ispred neprijatelja prema Crnom Vrh. Neprijatelj je, pod udarom dva bataljona II brigade, odbačen od ceste istočno prema Crnom Vrh, u isto vrijeme kad se IV Krajiška brigada povlačila na položaje Crnog Vrh. Tek kasnije, oko svanuća, štab II brigade uhvatio je vezu sa dijelovima IV Krajiške brigade i tražio da IV brigada pojača napad na neprijatelja, kako bi se napadom sa obje strane ceste neprijatelj što više uništio, ali je već bilo dockan za njegovo potpuno uništenje — svanulo je. Neprijatelj, brojno znatno jači, izvršio je protivnapad i jak vatreni pritisak na jedinice II brigade, koje su se zbog toga morale povući sa čistine u šumu zapadno od ceste.

II Krajiška brigada u ovim borbama nanijela je neprijatelju gubitke: 70 mrtvih i još veći broj ranjenih. Oštećena jedna tanketa, uništen jedan motocikl, nekoliko kamiona oštećeno, oteto od neprijatelja 200 brava, koje je neprijatelj gonio kao plijen iz Crne Gore (neprijatelj je iz Crne Gore tjerao oko 2.000 brava), 7 konja sa samarima.¹⁸

VI brigada u toku ove noći sa jednim ojačanim bataljonom napala je neprijatelja — četnike, koji su držali položaje između Vlahovića i Odžaka, koji su pružili jak otpor. Četnici su razbijeni i povukli se sjeveroistočno od Odžaka. U toj borbi četnicima su nanijeti gubitci koji se nisu mogli tačno utvrditi, i tom prilikom zarobljen je jedan četnik i 100 brava.¹⁹

Gubitci II brigade u ovoj borbi: 3 mrtva i 9 ranjenih drugova.

8. VI. 1944 god.:

Prije podne ovoga dana, neprijatelj, koristeći motorizaciju u prethodnici i zaštitnici, produžio je svoj pokret i povukao se prema Pljevljima, kasnije naišavši na zasjedu X Krajiške brigade između Podpeći i Pljevalja.²⁰

U toku dana, divizija je poslije borbi sa neprijateljem bila raspoređena ovako:

- XV brigada: Đurđevića Tara,
- II brigada: Glibači — Bitine,
- VI brigada: Kakmuži — Kruševo,
- Stab divizije: Meki Do.

i8 j i» Riječi: »7 konja sa samarima« i »i 100 brava« dopisane su mastilom, latinicom.

²⁰ Vidi tom III, knj. 7. dok. br. 283.

U toku noći 8/9 o. mj. jedan bataljon VI brigade napao je četnike sjeverno od s. Vrbica, razbio ih i nagnao na povlačenje prema Pljevljima.

Zaključak o borbama u toku 6, 7 i 8.-VI. 1944 g.

Uslijed orijentacije divizije prema postavljenom zadatku i njenog pokreta na prostoriju Čajniče — Čelebić — Meljak, divizija bila suviše udaljena od ceste Pljevlja — Tare, tako da nije stigla na vrijeme da sa svim snagama napadne neprijateljsku motorizovanu kolonu, koja je nastupala u pravcu Žabljaka, a potom se povlačila naglo prema Pljevljima. Iz razloga udaljenosti, onemogućeno je bilo blagovremeno prikupljanje podataka o neprijatelju na ovom pravcu, za koji se smatralo da je sigurnije zatvoren. I pored tih činjenica napadima u toku 6/7, a naročito 7/8 o. mj. neprijatelj je bio prinuđen na povlačenje uz osjetne gubitke po njega.

U ovim borbama su se istakle II Krajiška i VI Bosanska brigada.

9. VI. 1944 godine:

U toku ovoga dana divizija je ostala na istoj prostorijskoj izviđajući prema neprijatelju. Sređivanje i odmor.

10. VI. 1944 godine:

U toku ovoga dana (od druge polovine noći do svanuća) VI brigada pomjerila se na prostorijskoj s. Lađevići — Vrbica — Hoćevina, ostajući sa jednim dijelom u Kakmužima, sa zadatkom pritiska prema Pljevljima i prikupljanja podataka.

XV brigada krenula je na prostorijskoj Podpeč — Odžak, sa prednjim dijelovima prema Zenici i s. Borovici, sa zadatkom čvrstog zatvaranja pravca od Pljevalja, rušenje ceste i izviđanja — što bliže prema Pljevljima.

II Krajiška brigada ostala je na istoj prostorijskoj.

Štab divizije u Glibačima.

Ovoga dana stigla je u privremeni sastav divizije XVI Muslimanska NOU brigada i smjestila se u Kosanicu.

Uveče dobijeno naređenje od štaba II Korpusa⁵¹, o pomjeranju divizije na prostorijskoj prema Čajniču i Foči, sa kojih [položaja] će se moći ofanzivno djelovati i ovladati tim mjestima — sa polovinom snaga, a sa polovinom snaga postaviti se na prostorijskoj sa koje će se vršiti pritisak a prema razvoju situacije i napad na Pljevlja.

⁵¹ Vidi Arhiv VII, reg. br. 6/2—7, k. 982.

Na osnovu tog naređenja izdata zapovijest štaba divizije.—

11. VI. 1944 godine:

Prema zapovijesti štaba divizije od prošlog dana, sve jedinice krenule su rano ujutru ovako:

— XV brigada pokrenula se i postavila na prostoriju G. i D. Brvenice,

— II brigada na prostoriju s. Bobovo.

— VI brigada: s. Nange — Petine — Cestin.

— XVI brigada: Višnjica — Zahum.

— Štab divizije: G. Višnjica.

Sve jedinice izbile su na određenu prostoriju u toku popodneva, ne naišavši nigdje na otpor neprijatelja.

12. VI. 1944 godine:

Rano ujutru divizija produžila dalji pokret i to:

— XV brigada postavila se u s. Mirovići — Plješaničko Brdo — Durovići — Čitluk, isturajući jače zasjede prema Pljevljima i u pravcu Goražde.

— VI brigada smjestila se na prostor s. Bukovice (zaseoci Kovačevići — Selište — s. Brdo).

— XVI brigada razmijestila se na prostoriji s. Potkovač (zaseoci: Rajšići — G. Dubac — Krstače — Pužići).

— II brigada krenula prethodnog dana, nešto prije ponoći, da bi poizvela iznenađenje i ovoga dana oko 10 časova izbila na prostoriju Čelebić — Ječmište — Kunovo, postavljajući obezbjeđenja prema Foči.

— Štab divizije smjestio se u zaseok Brdo.

Nije bilo borbi u toku ovoga dana. Četnici, predviđajući pokret naših jedinica i primijetivši to, povukli se i razbježali po šumama i prema Foči.

Ovoga dana pred veče štab divizije donio je odluku i izdao zapovijest prema kojoj:

II i VI brigada imaju zadatak da u toku 13/14 o. mj. napadnu i likvidiraju Foču i to: VI brigada desnom stranom Cehotine kao desna kolona, II brigada lijevom stranom Cehotine kao lijeva kolona.

XVI brigada dobila je zadatak da zauzme Čajniče i postavi se između Čajniča i Goražda.

XV brigada i dalje da zatvara pravac — cestu od Pljevalja za Čajniče, vršeći ofanzivne akcije prema Pljevljima.

13. VI. 1944 godine:

U toku ovoga dana II i VI brigada vršile podilaženje prema Foči.

" Vidi Arhiv VII, reg. br. 10—2, k. 987.

Napad na Foču izvršen je u pola noći 13/14 o. mj.

VI brigada napadala glavnim pravcem: Han Soha — Vranjevac — 913 — Zlatari — Ilovino Br. (860) — Foča (dio grada sjeverno od Cehotine).

II brigada napadala glavnim napadnim pravcem: Krušičko Br. — Okrugljice — Crni Vrh — Foča (dio grada južno od Cehotine do Drine).

Pošto su se četnici »Romanijskog Korpusa«, ²³ koji su se dotle nalazili u Foči, povukli i evakuisali, ne dajući nikakav otpor, to su jedinice II Krajiške i djelimično VI Bosanske brigade oko ponoći ušli u Foču bez otpora. Četnici su sa sobom povel i nešto građana i građanki iz Foče.

Četnici su pokušali braniti Foču vatrom sa lijeve obale Drine, ali su bataljoni II brigade ubrzo skršili taj njihov vatreni otpor i odmah iza ponoći prešli Drinu i ovladali dominantnim položajima na lijevoj obali Drine, postavljajući obezbeđenja prema Kalinoviku i Goraždu.

Prilikom povratka desetine II brigade, koja je pratila ranjenike otpremljene za korpusnu bolnicu, — ovu je dočekala četnička zasjeda u s. D. Meštrovac. Tom prilikom nestao je politkom čete i jedan borac, za koje se vjeruje da su poginuli. Ova desetina u borbi, koja se razvila, zarobila je dva četnika, od kojih je .. . jedan pobjegao. To su bili domaći četnici.

U toku podilaženja prema Foči dijelovi VI brigade u dva maha sukobili se sa četnicima i to: kod s. Ponikve, sa grupom četnika od 30 naoružanih sa jednim lakim mitraljezom i puškama, koji su poslije kraće borbe pobjegli prema Čajniču. ²⁴

Između Ifsara i Foče (kod raskršća k. 1221) jedno odjeljenje VI brigade zaplijenilo je 11 tovara soli (650 kg) i 11 tovarnih konja, te zarobili jednog četnika. To je bila komora, koja je nosila sol četnicima iz Priboja za Foču. Četnička pratnja te komore razbježala se čim su se naši pojavili.

U toku ovoga dana vršeći nastupanje na određenu prostoriju, XVI brigada naišla je na otpor četnika na prostoru s. Ponikve — Stražica (1439) — Trojan (1340). To su četnici pokušali da brane Čajniče. ²⁵ Poslije nekoliko sati borbe, razbijeni su i odbačeni od jedinica XVI brigade i povukli se sjeverno i sjeveroistočno od Čajniča. Neposredno zatim oko 14 časova XVI brigada, s jednim dijelom snaga, ušla je u Čajniče, a sa ostalim produžila za Ifsar i Podkozaru, koju je prostoriju zauzela sa manjom borbom protivu četnika u toku popodneva ovoga dana.

^a U ovom rejonu dejstvovali su dijelovi Drinskog četničkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-1057. 1061 i 210).

^{** i 15} Riječ je o četnicima Čajničke četničke brigade. Opširnije o njihovom dejstvu vidi Arhiv VII. reg. br. BH-V-1114, 1121 i 1124.

XV brigada izbila na određenu prostoriju oko Boljanića, ne naišavši na otpor četnika, koji su se povukli prema Pljevljima.

Stab divizije ovoga dana smjestio se u s. Ponikve.

U ovo selo noću 13/14 o. mj. saveznički avioni bacali su ratni materijal za našu diviziju.

14. VI. 1944 godine:

Po zauzeću Foče VI brigada još prije svanuća pomjerila se na prostoriju Boljoradina (Vranjevica) — Slatina (Raskršće, Banjače) — Han Soha, isturajući izviđačka odeljenja sve do Drine prema Ustikolini, te zatvarajući na taj način pravce prema Foči, kao i samu cestu i prugu koja od Goražda vodi ka Foči.

II brigada, u cilju držanja Foče, imala je ovakav raspored:

jedan bataljon na prostoriji Crni Vrh — Brod,

jedan bataljon na desnoj obali Drine, kod mosta sa topom i bacačem,

dva bataljona na lijevoj obali Drine: Gradačke Stijene — Borovac — Tjemenik, zatvarajući pravce od Kalinovika i Goražda. Stab brigade Foča, gdje je uspostavljena i Komanda mjesta.

XV brigada na istim položajima kao 13 o. mj., s tim što je u svanuće pomjeren i stigao u s. Ponikve II bataljon te brigade, sa zadatkom sigurnijeg obezbeđenja ovoga sela gdje se je primila avionska pošiljka ratnog materijala.

XVI brigada na istoj prostoriji kao prošlog dana. U toku ovoga dana jedinice te brigade vodile su na nekoliko mjesta manje i kraće borbe sa grupicama četnika, koje su protjerali, bez gubitaka.

Stab divizije u s. Ponikve.

15. VI. 1944 godine:

U toku noći 14/15 o. mj. dva bataljona II brigade, iznenadnim napadom (koji je inicijativno preduzeo i naredio štabu II brigade), zauzela su Ustikolinu.²⁶ Tom prilikom zaplijenjena su dva ispravna kamiona, dosta velika količina hrane i namirnica, puščane i bacačke municije, zarobljeno je 7 milicionera sa jednim puškomitraljezom i puškama, a 20 ih je ubijeno.

Raspored ostalih jedinica nije se izmijenio, sem što su preduzimane manje akcije čišćenjem terena kod pojedinih brigada.

²⁶ U Ustikolini se nalazio stožer III bojne i njena 1 satnija iz sastava 8. posadnog zdruga. Opširnije o vođenim borbama vidi dok. br. 138 i 154.

Kod VI brigade, jedna njena patrola ubila je jednog četnika.

Kod XVI brigade poginuo od četničke zasjede jedan kurir, jedan kurir lakše ranjen, između s. Trpinje i Ifsar. Preduzete mjere gonjenja i traganja za četnicima, koji se kriju po šumama i napadaju naša manja odeljenja, u čemu ih pomaže stanovništvo okolnih sela — domaće grupice četnika.

Zaključak:

Za vrijeme ovog izvještajnog perioda, bilo je predviđeno sređivanje i odmor jedinica naše divizije, poslije vrlo napornih pokreta i borbi u toku mjeseca maja i krajem aprila (kako je to iznijeto u izvještaju ovoga štaba od 25. maja t. g.).²⁷

Međutim, aktivnost neprijatelja i njegovo prodiranje preko Tare prema Zabljaku u vremenu od 5—8 o. mj. te pokreti i borbe sa neprijateljem, koje je naša divizija vodila u takvom razvoju situacije, unekoliko su omeli odmor i sređivanje jedinica.

Za ostalo vrijeme vođene su manje borbe sa četničkim grupama i grupicama, pri čemu su jedinice redovno uspijevale ove razbiti i natjerati u bjekstvo.

Ishrana jedinica za ovo vrijeme bila je relativno zadovoljavajuća, naročito za vrijeme bavljenja na prostoriji Pive i Jezera, gdje je dobrom i pravilnom organizacijom prikupljanja hrane preko organa narodne vlasti omogućena uredna ishrana jedinica.

Po prelasku u Sandžak, organi vojno-pozadinskih vlasti (komande mjesta), nisu uspijevali osigurati dovoljnu količinu hrane za jedinice, zbog čega se povremeno pristupalo rekviziciji kao i konfiskaciji od narodnih neprijatelja. Tako je ishrana i na ovoj prostoriji bila uglavnom dobra.

Obzirom na sve ove okolnosti, u toku ovog perioda znatno se popravilo fizičko i zdravstveno stanje ljudstva, moralno stanje i ofanzivni duh kod jedinica još su se više učvrstili. Naročito se to zapazilo kod VI brigade, koja je u proteklom periodu imala najveće gubitke, zbog čega je i bila popustila borbenost pa i borbeni moral u nekim od bataljona te brigade.

Primljene pošiljke ratnog materijala od Saveznika omogućile su popunu jedinica neophodno potrebnom municijom, sa kojom se inače vrlo slabo stajalo. Ova okolnost, pored efektivnog jačanja jedinica u pogledu količine municije i ostale spremne, pozitivno je uticala i na moralno stanje i raspoloženje boraca.

Odnos prema narodu u ovom vremenu, kod jedinica naše divizije, bio je dosta pravilan. Izvjesne manje greške, koje su primijećene, ispravljene su i otklonjene na vrijeme.

Držanje organa narodne vlasti prema našim jedinicama uglavnom je bilo dobro, ali je kod nekih od njih primijećen u izvjesnoj mjeri oportunistički stav po pitanju četnika ili njihovih porodica.

Kao jedan od najvažnijih problema za diviziju ostaje i dalje pitanje popune naših jedinica ljudstvom. U ovom pogledu, kroz ovaj izvještajni period, nije uspjelo mobilisati, niti se dobrovoljno javio u jedinice naše divizije ma i jedan mještatin. Brojno stanje jedinica prema tome za nešto se i smanjilo, tako da ono danas izgleda ovako:

II brigada	drugova 546.	drugarica 55
VI brigada	drugova 338.	drugarica 57
XV brigada	drugova 376.	drugarica 49
Stab divizije i okolina štaba drug. 64.		drugarica 7

Ukupno svega: drug. 1324 . . . drugarica 168

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
B. Petričević

(M. P.)

Komandant — pukovnik,
Gligoriije Mandić

Načelnik štaba — ppukovnik,
V. S.

Dostavljeno:

Štabu II i III Korpusa N.O.V.J.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 15.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O BOR-
BAMA U REJONU KOŠTICE — MAKLJEN¹

Š T A B
PRVE PROLETERSKE BRIGADE

15 juna 1944.
u 16.30 časova.

ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE

1. — Sa glavninom brigade stigli smo i rasporedili se na prostoriji Blace — Duge — Kranjčiči — Kalakušići — Donja Vast — Uzdol.

2. — II bataljon i dve čete III bataljona sa Protivlokskom četom nalaze se na Makljenu — Koštica — Bevana. Danas u 10 časova jedna neprijateljska kolona jačine do hiljadu ljudi i oko 200 konja komore kretala se od V. Dolca (k. 1758) — k. 1604, preko Jaklića — Draševa u pravcu Makljena.² Neprijateljske snage jačine do jednog bataljona (oko 600 ljudi) nalaze se u selu Ripci sa 2 topa i nekoliko blindirana automobila. Ove snage iz s. Ripci pokušale su sa manjim snagama ka Prozoru rano ujutru, delovi II bataljona koji su se nalazili kod s. Gostova do drumu k. 799 odbili su te manje neprijateljske delove ka s. Ripci. Drum Prozor — Ripci miniran je oko k. 799.

U 16 časova na sektoru Koštica — Makljen čula se jača mitraljeska vatra, bataljoni su već primili borbu sa neprijateljem. Pretpostavljamo da će neprijatelj sa tim snagama uspeti da odbaci naše snage sa Makljena, koje će se u tom slučaju povući ka rasporedu naše brigade.

3. — Neprijateljske snage koje se nalaze u s. Ripci i koje su operisale na sektoru Ravno — Vukovsko jesu jedinice »Princ Eugen«.³ Ovi podaci su provereni sa više strana.

4. — Prema prikupljenim podacima od seljaka sa više strana neprijatelj u borbama na sektoru izvornog dela reke Rame i Raduše planine u toku 12 i 13 o. m. imao je 6 poginulih oficira i oko 150 mrtvih i ranjenih vojnika, ubijeno je nekoliko konja, kao i oko 10 civila koji su neprijatelju služili kao

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 36—2/II, k. 713.

² i ³ U to vrijeme na ovom sektoru dejstvovali su dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen«. Opširnije o tome vidi dok. br. 123 i 156.

vodiči. Zaplenjeno je nekoliko hiljada metaka, 6 pušaka, 1 puškomitraljez, jedna snajperka, 1 pištolj, više tromblonskih bombi i ostale vojničke spreme.

5. — Naši gubici u ovim borbama bili su 4 mrtva i 11 ranjenih boraca.

6. — Naš Stab nalazi se u s. Uzdol (zaseok Križ).

7. — Četa IV bataljona, koja je bila ostala na sektoru Vukovskog danas je stigla u sastav bataljona bez gubitaka. Jedna četa Inženjerskog bataljona XIII brigade do G. Vakufa došla je sa četom IV bataljona, i u Vakufu se zadržala kod jedinica VII Kr.[ajiške] brigade, zbog neizdržljivosti puta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major
J. Zarić

(M. P.)

BR. 64

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. DIVIZIJE OD 16. JUNA 1944. ŠTABU
5. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA NA PROSTORU OTOKA
— KRUPA¹

Š T A B
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N. O. V. J.
Str. pov. Br. 255
Dne 16. VI. 1944 g.

ŠTABU V. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Položaj

Operacijski izvještaj
dostavlja se.

Noću između 8 i 9 o. mj. snage VIII. brigade u jačini od jednog bataljona sačekali su neprijateljski voz u zasjedi između Blatne i Otoke, lijevo od rečice Vranovine, i ubili dosta neprijateljskih vojnika i više ranili.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 28—3, k. 768A.

² U izvještaju 8. krajiške brigade od 17. juna o tome se kaže: da je zasjeda iz 3. i 4. bataljona, jačine oko dva voda 10. juna 1944. sače-

XI. brigada: tri bataljona na položajima Stari Majdan — Briševo — Ljubija, jedan u Kozari.

Odredi na svojim sektorima.

U zadnje vrijeme od naših jedinica najveću aktivnost pokazuje VIII. brigada,⁴ vjerovatno radi toga što se ona nalazi na najživljim komunikacijama. VI. brigada prilično je premorena radi čestih pokreta u zadnje vrijeme,⁵ dok XI. brigada radi pocjepanosti svojih snaga a i radi toga što često puta mora osiguravati prolaz za Kozaru odnosno pružati prolaznicima zaštite nema mogućnosti za veću vojničku aktivnost." Odredi su prilično neaktivni. Izuzetak čini Drvarsko-petrovački odred.⁷ Uz to oni imaju i malo vještine za postavljanje zasjeda, više su skloni frontalnim borbama i iz težnje za većim akcijama ne iskorišćuju svoje snage za manje diverzione poduhvate.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
ppukovnik
si. odsutan

(M. P.)

Komandant
pukovnik
Petar^s

⁴ Opširnije o njenim dejstvima vidi Arhiv VII, reg. br. 14—3 i 33—3, k. 768 A.

⁵ Vidi dok. br. 108.

⁶ O aktivnosti II. krajiške NOU brigade u to vrijeme vidi dok. br. 98.

⁷ O aktivnosti Drvarsko-petrovačkog NOP odreda vidi izvještaj njegovog Štaba za juni 1944 (Arhiv VII, reg. br. 30—2, k. 1628).

⁸ Vojnović

IZVJEŠTAJ ŠTABA 10. DIVIZIJE OD 16. JUNA 1944. ŠTABU
5. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA DIVIZIJE NA SEKTORU
JUŽNOG DIJELA SREDNJE BOSNE¹

Š T A B
X DIVIZIJE 5. KORPUSA
N. O. V. J.
Str. P. Br. 33
Dne 16/VI 1944 g.

Naknadno protokolisan

Mjesečni operacijski
izvještaj dostavlja.

ŠTABU V. KORPUSA NOVJ. — OP.

30. IV. 1944. Izveštaj o akcijama ove divizije u maju mjesecu. Jedinice I brigade¹ bile su napadnute od dijelova »Princ Eugen« na prostoriji Jablan — Slatina. Neprijatelj je povraćen uz gubitke od 10 mrtvih i ranjenih. Naši bez gubitaka.

Jedinice VII brigade napale su neprijateljsko uporište Kreševo, koje je branila milicija, kao i na okolna sela. Neprijatelj je imao 34 mrtva, 55 ranjenih i 6 zarobljenih milicionera. Naši gubitci 2 mrtva i 7 lakše ranjenih. Zaplijenjeno 15 pušaka, 2000 metaka i ostale ratne sprema.³

1. V. 1944. Jedna četa IX brigade oštetila je jedan kamion na komunikaciji D. Vakuf — Jajce i tom prilikom pobijeno je 20 nepr. vojnika. Zbog nabujalog Vrbasa nije se moglo doći do plijena. Naši bez gubitaka.

Kod ostalih jedinica bez promjena.

2. V. 1944. Jedna četa IX brigade oštetila je jedan nepr. kamion sa vojskom i zapalila jedan motocikl sa kuririma, na cesti D. Vakuf — Jajce. Ubijeno 20 nepr. vojnika. Plijena nije bilo.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 23—3, k. 854.

² Riječ je o 1. proleterskoj brigadi 1. proleterske divizije (vidi knj. 25, dok. br. 17).

³ Opširnije o napadu na Kreševo vidi knj. 24. dok. br. 160 i 189.

Istog dana dijelovi IX brigade bili su napadnuti od »Princ Eugen«⁴ jačine dvije satnije, sa nešto četnika i legionara, na sektoru Semina — Rasavci. Neprijatelj je odbijen uz gubitke od 6 mrtvih i ranjenih. Kod nas jedan mrtav i 2 lakše ranjena. Plijena nije bilo.

3. V. 1944. Neprijatelj koji je pripadao »PE«⁵ diviziji u jačini od jedne bojne, na prostoriji Semin — Rasavci, napao je dijelove IX brigade. Borba je trajala 15 časova. Neprijatelj je imao 50 mrtvih i ranjenih, dok na našoj strani bila su 3 mrtva i 8 ranjenih. Bez plijena. Istog dana jedan vod IX brigade napravio je zasjedu neprijatelju na Kutanskom Brdu. Ubijeno je 8 nepr. vojnika. Naši bez gubitaka.

4. V. 1944. Jedinice VII brigade na pruži Sarajevo — Mostar uništile neprijateljski voz sa dvije lokomotive i 25 vagona sa vojskom, benzinom, brašnom, krompirom i soli. Ubijeno 45 a zarobljeno 6 nepr. vojnika. Naši bez gubitaka. Zaplijenjeno nešto municije i oružja. Ostalo uništeno zbog intervencije nepr.

Neprijatelj koji je pripadao »PE« diviziji napao je na dijelove IX brigade kod Slatine. U borbama neprijatelj je imao 2 mrtva i 4 ranjena, dok na našoj strani 1 mrtav i 4 lakše ranjena.⁶

XVII brigada napala je na miliciju u s. Lug kod Prozora. Ubijen je jedan ustaša. Naši bez gubitaka. Zaplijenjena jedna puška.

5. V. 1944. Snage ove divizije nisu imale dodir sa neprijateljem.
6. V. 1944. Jedinice VII brigade, na pruži Visoko — Zenica, digli jedan nepr. oklopni voz u vazduh. Uništena dva vagona i oštećena jedna lokomotiva. Ubijeno 80 nepr. vojnika i oficira. Kod nas jedan lakše ranjen. Plijena nije bilo.⁷

⁴ i ⁵ Riječ je o 7. SS diviziji »Princ Eugen« (vidi knj. 25, dok. br. 192).

• i " U izvještaju zapovjedništva 5. oružaničke pukovnije od 26. maja 1944. se kaže da je njemačka posada iz Donjeg Vakufa 3. i 4. maja 1944. napala na 9. krajišku NOU brigadu u selu Slatina—Jablan (6 km jugozapadno od Donjeg Vakufa) i tom prilikom uspjela da zaplijeni komoru sa 16 konja i arhivu brigade, ali je pretrpjela sopstvene gubitke od 2 mrtva i 8 ranjenih (Arhiv VII, reg. br. 15 2—2, k. 149 e).

⁷ Opširnije o dejstvu 7. krajiške NOU brigade u prvoj polovini maja 1944. vidi knj. 25, dok. br. 77.

7. V. 1944. Snage ove divizije nisu imale dodir sa neprijateljem.
8. V. 1944. Neprijatelj iz Kiseljaka u jačini od 200 vojnika Nijemaca napao je na dijelove VII brigade kod Maslinovića. Nepr. je imao 2 mrtva i 6 ranjenih. Kod nas 1 mrtav i 3 ranjena. Plijena nije bilo.
9. V. 1944. Neprijatelj iz Jajca i D. Vakufa, koji je pripadao »PE« diviziji, sa jačim snagama napao na položaje IX brigade Ljuša — Podobzir. U ovim borbama nepr. je imao 15 mrtvih i ranjenih vojnika. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.
- Dijelovi VII brigade u zajednici sa Visočko-fojničkim odredom izvršili su akciju na miliciju u s. Lugovi. U ovoj akciji razoružano je 60 milicionera, od kojih je zaplijenjeno 60 pušaka sa municijom i nešto ostale ratne spremne.
10. V. 1944. IX brigada vodila je borbu sa neprijateljem koji je pripadao »PE« diviziji, na sektoru Vukovo — Kriva Jelika — Kneževići. Borba je trajala 7 časova. Neprijatelj je imao oko 80 mrtvih i ranjenih, dok je na našoj strani bilo 1 mrtav i 19 ranjenih. Plijena nije bilo.
- Jedinice Travničkog odreda između Komara i Donjeg Vakufa napravile su zasjedu neprijateljskoj motor, koloni. Kod neprijatelja je oštećen jedan automobil, dok su dva vojnika mrtva i 4 ranjena. Na našoj strani nije bilo gubitaka. Plijena nije bilo.
11. V. 1944. Jedinice Travničkog NOP odreda napravile su zasjedu neprijateljskoj grupi u jačini od 15 vojnika koja se kretala od Rankovića prema Prenici. Neprijatelj je imao 6 teže ranjenih vojnika, dok na našoj strani nije bilo gubitaka. Plijena nije bilo.
- 12 i 13 V. 1944. Snage ove divizije nisu imale dodira sa neprijateljem.
14. V. 1944. Jedna satnija »PE« divizije u s. Ričica napala je položaje IX brigade. Neprijatelj je odbijen uz gubitke 5 mrtvih i ranjenih. Kod nas 1 mrtav i 1 ranjen vojnik. Plijena nije bilo.
- Dijelovi VII brigade na sektoru Kiseljak vršili su ekonomsku akciju. U ovoj akciji zaplije-

njeno je 6 pušaka od tamošnje milicije.⁸ Ovoga dana izvršena je proslava formiranja XVII brigade.

15. V. 1944. Na sektoru Kiseljak — Fojnica, neprijatelj sa 8 kamiona vojske napao je na jedinice VII brigade. U ovoj akciji neprijatelj je imao 15 mrtvih i 36 ranjenih, među kojima i 2 oficira. Zaplijenjeno je 8 pušaka, 500 metaka, 3 bombe, 6 pari odijela, 6 pari cipela i dr sitnih stvari. Naši gubitci 9 mrtvih i 12 ranjenih.
16. V. 1944. Snage ove divizije nisu imale dodir sa neprijateljem.
17. V. 1944. Jedna patrola IX brigade sukobila se s jednom neprijateljskom patrolom u s. Crnice kod Bugojna. Neprijatelj se povukao uz gubitke 1 mrtvog i 2 ranjena. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.
- Jedinice XVII brigade opkolile su s. Skrobučane — Paroš — Goricu, gdje je bila milicija. Neprijatelj je osjetio prije za dolazak naših snaga pa se povukao sa glavninom za Ramu. Ubijena su 2 milicionera dok je jedan domobran zarobljen. Naši bez gubitaka. Zaplijenjeno je 100 kg duvana, 4 šinjela i 2 para vojničkog odijela.
- 18 i 19. V. 1944. Naše jedinice nisu imale dodir sa neprijateljem.
20. V. 1944. Jedinice XVII brigade bile su napadnute od domobrana i milicije u jačini od 350—400 vojnika na sektoru Tolovac — Rogulje. U ovoj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 14 ranjenih dok su 4 nepr. vojnika zarobljena. Neprijatelj je povraćen nazad u Ramu. Kod nas 1 ranjen. Zaplijenjeno je: 1 puškomitraljez »Brno«, 1 njemački ručni bacač sa 12 mina, 3 puške i 1500 metaka, 3 bombe, 26 šaržera za »brno«, i ostale spreme. Istog dana druge snage XVII brigade tukle su neprijateljsku ko-

⁸ U izvještaju zapovedništva 5. oružničke pukovnije od 26. maja 1944. se kaže da je grupa partizana napala 13. maja 1944. u 23.30 sati državni silos na Gromiljaku (3 km s.z. od Kiseljaka), u kojem je bilo smješteno jedno odjeljenje vojnika i 50 konja iz sastava 7. SS divizije »Princ Eugen«. Tvrdi se da su partizani odbijeni, i da su pri povlačenju porušili drveni most na cesti Kiseljak—Busovača—Fojnica.

Takođe se kaže da su partizani iste noći izvršili napad na vojnu posadu u Kiseljaku (vidi Arhiv VII, reg. br. 15/2—2, k. 149 e.)

Ionu na putu Gorani — Celinska planina. Ubijeno je 4, ranjeno 8 nepr. vojnika. Naši bez gubitaka. Plijen: 2 puške, 150 metaka, 3 bombe i 4 odijela.

Snage VII brigade postavile su zasjedu na pruzi Visoko — Zenica. Dignut u vazduh jedan transportni voz sa vojskom i ratnim materijalom. Voz je bio od 28 vagona sa dvije lokomotive. Tri vagona sa vojskom su spaljena. U ovoj akciji zarobljeno je 50 domobrana iz III opkoparske bojne. Ubijeno i ranjeno oko 100 vojnika i oficira. Plijen: 1 puškomitraljez, 20 pušaka, 2000 metaka, i druge ratne spremlje. Naši gubitci 1 mrtav i 1 lakše ranjen.⁹

21. V. 1944. Snage ove divizije nisu imale dodir sa neprijateljem.

22. V. 1944. Snage IX brigade vodile su borbu sa nepr. trupom¹⁰ u jačini od 90 vojnika, koji je izišao iz nepr. garnizona Bugojno. Neprijatelj je razbijen uz gubitke od 20 mrtvih i ranjenih, dok na našoj strani nije bilo gubitaka.

Dijelovi XVII brigade napali su jednu nepr. manju kolonu u blizini Ostrošca gdje je ubijen 1 nepr. vojnik. Naši bez gubitaka.

23 i 24. V. 1944. god. Naše jedinice nisu imale dodir sa neprijateljem.

25. V. 1944. XVII brigada napravila je zasjedu miliciji kod Ostrošca. Neprijatelj je imao 2 mrtva. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.

XVII brigada na prostori Dugog Polja ubila je 2 milicionera. Zaplijenjeno 3 puške, 400 metaka i 2 bombe. Naši bez gubitaka.

26. V. 1944. Jedinice VII brigade izvršile su akciju na pruzi Konjic — Sarajevo i tom prilikom digli u vazduh jedan nepr. voz. U ovoj akciji ubijena su 2 i ranjena 3 nepr. vojnika. Plijen: 6 pušaka, 250 metaka, 18 voj. odijela. 6 pari cipela. 9 čebadi i dr. sitnih stvari.¹¹

Dijelovi XVII brigade tukli su tri nepr. kolone koje su išle iz Rame i Ostrošca, sa namjerom da što dublje prodru u naše položaje. Neprijatelj

• Opširnije o tome vidi knj. 25, br. 210. 211 i 222.

¹⁰ O namjeni i organizaciji trupova vidi knj. 20, dok. br. 27.

¹¹ Vidi knj. 25, dok. br. 216.

je odbijen uz gubitke 2 mrtva. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.

27. V. 1944. Dijelovi IX brigade, napali su nepr. zaštitnicu na Mlinišćima. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih, kao i veći broj konja ubijenih.

28. V. 1944. Snage VII brigade napadnute su od 500 Nijemaca iz Kiseljaka, među kojima je bilo nešto ustaša i milicije. Nakon duže borbe neprijatelj je odbijen nazad u Kiseljak uz gubitke od nekoliko mrtvih i ranjenih.¹⁸ Na našoj strani bilo je 1 mrtav i 2 ranjena. Zarobljen je jedan nepr. vojnik (milioner). Plijen tri omota kabla.

Dijelovi IX brigade odbili su jednu neprijateljsku kolonu sastavljenu od jedne bojne »PE« divizije i nešto četnika, u s. Podgori. Neprijatelj je imao 4 mrtva. Na našoj strani bez gubitaka.

29. V. 1944. Naše jedinice nisu imale dodir sa neprijateljem.

JEDINICE OVE DIVIZIJE U TOKU MAJA IMALE SU:

1) Gubitci a) neprijateljski:

338 ubijeno,
546 ranjeno,
123 zarobljeno
997 svega izbačeno iz stroja

b) vlastiti: 30 mrtvih
66 ranjenih
96 svega izbačeno iz stroja.

2) Plijen: a) oružje: 220 pušaka, 1 ručni bacač, 2 puškomitraljeza, 1 tromblon.

b) municija: 13.800 puščanih metaka, 46 ručnih bombi i 12 komada granata od ručnog bacača.

c) oprema: 5 šinjela, 54 odijela, 10 šatorskih krila, 26 pari cipela. 2 opa-

¹⁸ Riječ je o napadu s leđa na snage neprijatelja, koje su djelovale protiv jedinica 1. korpusa. Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 111, napomenu 7.

" O dejstvu 7. krajiške NOU brigade u drugoj polovini maja 1944. vidi knj. 25, dok. br. 151.

sača, 19 čebadi, 15 pari veša, 10
pari čarapa, 10 torbica.

d) ostalog:

jedna neispravna radiostanica, 10 komada anodnih
baterija, 400 uložaka za džepne lampe, 253 kg soli,
nešto pisaćeg pribora, 1. šapirograf, 30.000 kuna,
17 konja i drugih sitnih stvari i 100 kg duvana,

3) Uništeno: Jedna ustaška kuća, 1 lokomotiva,¹⁴ 12 vagona art.
municije, 5 vagona sa hranom, 5 vagona sa ćumuro-
m, 1 vagon sa telefonskim materijalom. Ošte-
ćena 4 kamiona i spaljen jedan motocikl, uništen
jedan most, 10 konja, i prekinuta pruga na pet
mjestâ.

4) Raspored jedinica:
30. V. 1944. godine.

Stab divizije nalazi se u s. Valice.

Stab VII brigade nalazi se u s. Jasenik. I i III. ba-
taljon na prostorijski Ragale — Tješilo, II bataljon
na prostorijski na Požetvi, a IV. bataljon u sastavu
XIII Hercegovačke brigade.

Stab IX brigade nalazi se u s. Vagan. I bataljon
na prostorijski Podobzir — Ljuša. II bataljon, na
prostorijski Strojice, III bataljon na prostorijski s. O-
lovo i zatvara pravac od Bugojna i IV bataljon u
s. Popuži.

Stab XVII brigade nalazi se u s. Crni Vrh, I bata-
ljon nalazi se u s. Lug — s. Gmići, II bataljon na-
lazi se na prostorijski Kruščica, a III bataljon na
prostorijski Solakova Kula.

Odredi se nalaze na svojim sektorima.

5) Zaključci:

Akcije koje su izvodile naše jedinice za navedeno
vrijeme karakterišemo kao uspjele, ne samo u od-
nosu na uništenje neprijateljske žive sile i mate-
rijala nego i u odnosu na jačanje borbene sposob-
nosti, udarnosti naših jedinica. U toku mjeseca
maja jedinice su imale priličan broj gubitaka u
nižem rukovodstvu. Ovo se naročito odnosi na IX
brigadu, kao i na Janjski NOP odred. Razlozi ovo-
me su slabo iskustvo nižeg rukovodstva i nizak

¹⁴ Dopisano mastilom, latinicom.

nivo teoretske izgradnje. Pošto su naše jedinice vodile borbu u toku ovog mjeseca najviše sa »Princ Eugen« divizijom koja je upotrebljavala noćne napade, to smo našim jedinicama izdali potrebna uputstva u vezi sa ovom neprijateljskom taktikom. Boreći se sa neprijateljem koji je drzak i uporan i koji praktikuje iznenadne napade, budnost i borbena gotovost kod naših jedinica je porasla.

6) Naročito:

Iznenadnim neprijateljskim napadom na štab IX brigade, 4 maja o. g., neprijatelj uspio da zarobi čitavu arhivu IX brigade.¹⁵ Isto tako neprijatelj je 7 maja o. g. rano u jutro napao na logor jedne čete Janjskog odreda, kojom prilikom je poginulo 7 a ranjeno 2 naša vojnika. Neprijatelj je zarobio 14 pušaka i 2 puškomitraljeza.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — ppukovnik, Komandant — ppukovnik,

Načelnik štaba-major,

(M. PJ

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. VOJVODANSKE BRIGADE OD 16.
JUNA 1944. ŠTABU 16. NOU DIVIZIJE O BORBAMA NA
MAJEVICI¹

STAB
II BRIGADE XVI NOU DIVIZIJE
16 juna 1944.

ŠTABU XVI NOU DIVIZIJE

Naša brigada noću 6/7. VI. o. g. po naređenju štaba divizije² prebacila se sa prostorije sela Raševo na sektor Majevica — na Busiju (Draganovac), produžavajući predveče 7. VI. o. g. dalje pokret preko Ploče i drumu G. Tuzla — Lopare — Božići za Jablanicu, odakle će brigada u zajednici sa I brigadom³ u toku noći 8/9 juna o. g. izvršiti napad na neprijateljsko uporište u Loparama.

Prilikom prelaska preko drumu G. Tuzla — Lopare IV bataljon koji je bio određen da postavi zasjedu odnosno obezbeđenje od pravca Lopara naišao je na neprijatelja na 1.000 m. od mjesta prebacivanja brigade, koji je krenuo iz Lopara u cilju onemogućenja i sprečavanja prebacivanja brigade.

IV bataljon primio je borbu s neprijateljem zadržavajući ga borbom sve dok se cijela brigada nije prebacila preko drumu.

Prilikom prebacivanja mineri digli su u vazduh dva mosta na drumu koji vode od Lopara ka Površnicama.

8. VI. o. g. u 22 časa brigada prema naređenju štaba divizije dobila je zadatak da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Lopare⁴ u zajednici sa jednim bataljonom I brigade.⁵

Posada koja je branila Lopare bio je jedan SS-ovački bataljon u jačini 1.000 vojnika držeći položaje dobro fortifikacioni utvrđene na brdu Prljuge (s. Kozjak) gde se je nalazio i štab neprijateljskog puka.⁶

Raspored naših snaga za napad na Lopare bio je sledeći:

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 12—3, k. 951.

² Vidi dok. br. 30.

³ Odnosi se na 1. vojvodansku brigadu (vidi dok. br. 119).

⁴ Vidi dok. br. 33.

⁵ U napadu je učestvovao 2. bataljon, i to pravcem: Labucka — Lopare (vidi operativni dnevnik 1. vojvodanske brigade Arhiv VII, reg. br. 14—4, k. 964).

⁶ O rasporedu neprijateljevih snaga vidi dok. br. 19, napomene 2. 3 i 4.

III bataljon sa jednom četom dobio je zadatak da se postavi u zasjedu u visinu Smrekove Njive kao obezbeđenje izvođenja akcije, onemogućavajući neprijateljsku intervenciju od pravca Površnice. Sa dve čete III bataljon dobio je zadatak da napadne na Lopare sa južne strane pravcem duž drumu Površnica — Lopare.

I bataljon dobio je u zadatak da preko Cerika i Kozjaka duž seoskog puta Cerik — Lopare izvrši napad na Lopare sa zapadne i jugozapadne strane.

IV bataljon imao je u zadatak da napadne na Prljuge — Lopare preko Kozjaka sa zapadne strane, dok je

II bataljon dobio zadatak da sa jednom četom obezbeđuje pravac koji vodi od Celića, a sa dve čete sadejstvovati IV bataljonu prilikom likvidacije Prljuga, a odmah po likvidaciji postaviti se u zasjedu, orijentisani ka Celiću u visini mosta na Jablaničkoj reci (drum Celić — Lopare).

V bataljon kao obezbeđenje zaleđa brigade od pravca Navioka, Humaca i Vakufa dobio je zadatak da napadne na neprijatelja koji je u toku dana 8. VI. o. g. posjeo kosu iznad s. Lozovina.

Napad otpočeo je sa izvesnim zadocnjenjem tek oko 23 časa (I, IV i III bataljon), dok se sadejstvo dveju četa II bataljona osjetilo nešto kasnije. Neprijatelj brojno jak i tehnički vrlo dobro opremljen pružao je vrlo jak i žilav otpor, dok su naše jedinice, ne obazirući se na neprijateljsku vatru, pod zaštitom sopstvene vatre i vatre iz minobacača, prodirale postupno napred sve bliže i bliže ka neprijateljskim rovovima. Po prispjeću naših jedinica na jurišno odstojanje i po izvršenoj pripremi juriša slijedio je juriš, koji nije uspio. Neprijatelj jakom i planskom vatrom iz šaraca i l.fakog] bacača odbio je naš juriš.

Posle kraćeg zastoja ponovo otpočeto je sa drugim napadom, koji je uspješno potpomagan vatrom iz t. [eškog] bacača nanoseći neprijatelju osjetne gubitke. Jednoj četi IV bataljona pošlo je [za rukom] posle ogorčene borbe uz pomoć bombaša da istjera neprijatelja iz prvih rovova i da iste rovove odmah zaposjednu odakle su produžili dalju borbu za svaki rov. Ostale jedinice (bataljoni) po uskakanju čete IV bataljona u prve rovove izvršile su silovit i uspješan juriš i konačno, posle žestoke i žilave četvoročasovne borbe, uspjele su neprijatelja moralno pokolebanog i iskasapijenog istjerati iz rovova i natjerati u bjeg preko Lopara u pravcu Celića, ostavivši na položaju veći broj mrtvih vojnika i ogromni ratni materijal koji je pao našim jedinicama u plen.

Neprijatelj u svom povlačenju zapalio je dva magacina — skladišta municije i opreme.

Jedan sat kasnije, t. j. po zauzeću Lopara od strane naših jedinica, neprijatelj, koji je odstupao ka Celiću, zaustavio se, pribrao se i krenuo natrag u pravcu Lopara i Kozjaka u cilju izvršenja kontranapada na naše jedinice koje su gospodarile Kozjakom.

Neprijatelj pod gustom jutrašnjom maglom privukao se blizu položaja našeg II bataljona koji je držao položaj na padinama Kozjaka iznad Jablaničke reke kontrolišući drum Lopare — Celić i most.

Posle jednočasovne borbe uz bočno sadejstvo IV bataljona, II bataljon uspio je da potpuno razbije i protera daleko ka Celiću razbijenog neprijatelja i posjedne Kokošinjac i Zivkovo brdo. Neprijatelj u toku dana nije više intervenisao tim pravcem (drumom Celić — Lopare).

U isto vreme dok je II i IV bataljon odbijao neprijateljski kontranapad usmjeren na Kozjak, jedna jača neprijateljska kolona kretala se od Strnče preko Bašča ka Međedniku, drugom kolonom od Brđana preko Vidovića, dok trećom kolonom od Narančića preko Bosnika ka Gradini. Kolona koja se kretala od Brđana preko Bašča i kote 568 zaobišla je Međednik s južne strane i sa iste ga napala, dok su ove dve druge kolone frontalno napadale.

Pošto je Međednik bio zaposjednut sa vrlo malim našim snagama (jedna oslabljena četa), za kratko vreme borbe neprijatelj je uspeo da zauzme Međednik. Po zauzeću Međednika od strane neprijatelja, izvršen je na neprijatelja koji je poseo Međednik kontranapad od strane naših jedinica ali isti nije uspeo. Naše jedinice su zauzele položaje na nižim kosama ispod Međednika frontom okrenute ka zapadu, jugu i severu.

Oko 12 časova jedna jača neprijateljska kolona pojačana brdskim topovima nastupala je od Navioka, preko Vakufa, Vakufovom kosom ka Loparama. Sa Vakufove kose neprijatelj iz brdskih topova tukao je oko dva časa preciznom artiljerijskom vatrom položaje naših jedinica na padinama Kozjaka, iznad Jablaničke reke. Za vreme dok se je neprijateljska pešadija vrlo lagano i prikriveno [kretala] podilazeći ka Kozjaku u tri napadne kolone. Naše snage koje su branile Kozjak bile su svega dve čete I bataljona (dok je IV bataljon bio na Međedniku, a II [na] Zivkovom brdu koji je samom pojavom neprijatelja od Vakufa bio otcepljen). Neprijatelju je posle borbe od jednog časa uspjelo da zbaci naše jedinice sa položaja i potisne ih ka Ceriku u kom pravcu neprijatelj nije produžavao s napadom, već se zadržao na Kozjaku do mraka.

Situacija koja je sada vladala na sektoru naše brigade bila je vrlo teška (neprijatelj je izbio na Međednik i Kozjak,

jak pritisak vršio je od Strnče preko Bašča) tako da je štab brigade doneo odluku da se sa brigadom prebaci u toku noći 8/9 juna o. g. sa istočne strane drumu Lopare — G. Tuzla na prostoriju s. Labucke, gde se je brigada zadržala u toku 9 o. m.

Noću 9/10 o. m. po naređenju štaba divizije brigada prebačena je na sektor Busije (dva bataljona), Ploče (dva bataljona), dok je I brigada bila postavljena na prostoriji Draganovac, a IV brigada na Banj brdo.⁷

Oko 11 časova 10 o. m. neprijatelj (SS-ovci i četnici) krenuo je od Površnica u dve napadne kolone ka Busiji u cilju napada na naše položaje i posjedanja istih.

Neprijatelj, vrlo uspešno potpomognut artiljerijskom vatrom sa Površnica, vešto podilazio je ka samom vrhu Busija (bunkerima na samom vrhu Busija) potisnuvši naš I bataljon sa prvih položaja isturenih unapred ispred vrha.

Bataljon nije mogao održati niti položaje na samom vrhu Busije (rovove) i posle jednočasovne borbe budu pod jačom neprijateljskom vatrom i izvršenom neprijateljskom jurišu izbačeni s položaja.⁸

Neprijatelj, po zauzeću vrha Busije, zastao je izvesno vreme na samom vrhu u cilju sređenja svojih jedinica da bi odmah zatim produžio s napadom. Ovaj zastoje kod neprijatelja iskoristio je naš V bataljon, koji u jednom silovitom naletu izvršio je juriš na neprijatelja i uz pomoć bombi neprijatelja zbacio sa malo čas zauzetih položaja i neprijatelja otpočeo goniti ka Površnicama.

Neprijatelj po njegovom proterivanju sa Busije nije preduzimao ništa u toku dana sem što je povremeno tukao artiljerijskom vatrom sa Površnica položaje naših jedinica.

Oko 15 časova brigada krenula je po naređenju štaba divizije pravcem G. Hrasno — Dubnica i prebacila se na prostoriju sela Gračanice.

Naši gubitci u svim borbama na Majevici bili su 31 poginuo, 79 ranjenih i 19 nestalih drugova. Broj izbačenih neprijateljskih vojnika iz stroja je oko 150.

Zaplenjeno je: 1 nemački m. [ali] bacač sa 120 mina, 2 pikavca »šmajsera«, 3 pištolja parabeluma, 10 pušaka, 80 pari odjela, 40 šatorskih krila, 3 dogleda, 30 tovarnih konja i velike količine ostalog ratnog materijala i sprema, koji nisu mogli biti izvučeni i jednim delom su uništeni ili zapaljeni, dok je jedan dobar deo neprijatelju ponovo pao u ruke.

Izgubljeno je: dva puškomitraljeza.

⁷ Vidi dok. br. 42.

⁸ Drugi dio rečenice bi vjerovatno trebalo da glasi: i poslije jednočasovne borbe bude jačom neprijateljskom vatrom i izvršenim neprijateljskim jurišem zbačen s položaja.

U ovim borbama borbenost, ofanzivni elan, polet i udarnost naših boraca i rukovodilaca bio je na dostojnoj visini, a što najbolje potvrđuju oni juriši koje su naši bataljoni vršili na neprijateljske utvrde na Kozjaku. U ovome su se naročito i vidno istakli borci našeg IV bataljona koji su se uporno i žilavo sa bombama i kundacima tukli sa neprijateljem za svaki pojedinačni neprijateljski rov. Upornost, žilavost i držanje rukovodilaca i boraca II bataljona u borbi kod Mačkovca pri preduzetom neprijateljskom kontranapadu, za svaku je pohvalu.

Nedostaci koji su uočeni u ovim akcijama su sledeći:

— nedovoljno udubljivanje štaba brigade u dodijeljeni im zadatak i još nedovoljna širina i svestranost u posmatranju svih mogućnosti za najbolje i najbrže rešenje postavljenog zadatka.

— nemanje još dovoljne rukovodilačke rutine za pravilno rukovođenje brigadom u komplikovanim i težim situacijama. Nemogućnost praćenja situacije na sektoru cele brigade kao i neblagovremeno reagovanje na svaku od strane štaba brigade novonastalu, nepredviđenu situaciju na sektoru brigade.⁹

— nerukovođenje akcijom iz jednog komandnog centra, t. j. štaba brigade tako da se češće dešavaju slučajevi gde su štabovi bataljona prepušteni sami sebi i svojoj inicijativi. Ovo proizilazi iz nedovoljno čvrste, organizovane i tesne veze između jedinica i štaba brigade u toku akcije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
P.¹⁴ Kapičić

Načelnik:
kapetan Rebula¹¹

Komandant:
kapetan Sava Sogić

(M. P.)

⁹ Misao je nejasno izražena. Drugi dio rečenice trebalo bi da glasi: kao i neblagovremeno reagovanje od strane Štaba brigade na svaku novonastalu, nepredviđenu situaciju na sektoru brigade.

¹⁰ Pavle

" Eduard

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. HERCEGOVAČKE BRIGADE OD 16.
JUNA 1944. ŠTABU 29. NOU DIVIZIJE O PREPADU NA
ČETNIČKE POLOŽAJE RASPOREĐENE NA PRILAZIMA
BILECI¹

STAB
XII. HERCEG. UD. BRIGADE
Op. Pov. Br. 377
16/VI-1944 g.
D. Vrbica, 13^h 30'

ŠTABU XXIX UDARNE DIVIZIJE NOV JUGOSLAVIJE.

Stanje kod neprijatelja u Bileći je nepromenjeno.²

Noćas u 23.30 časova smo izvršili pregled na neprijateljske položaje na Vlajinja — Hadžibegovo brdo — Modropac, a sa jačim snagama na Dubovac. Ovaj prepad je bio u svrhu uznemiravanja neprijatelja, kao i ometanja eventualnog njihovog prepada.

Težište ovog prepada je bilo na Dubovac, gde smo ga bili zauzeli i držali do pred zoru. Naš »3«, koji je prepad vršio na Hadžibegovo brdo, zauzimao je prve bunkere, a bacačke bombe su padale na sami vrh Hadžibegova brda; u šancima čula se vriska i jauci, što pretpostavljamo da je bilo žrtava; naš »1« je bio dočekan od neprijateljskih patrola u s. Deleuše, te ih je protjerao i borba je bila oko bunkera.

Mi u ovome napadu nijesmo imali nijednu žrtvu.

Preksinoć se čula borba na Mosku između 14 i 15 o. mj. koja je odmicala u pravcu Trebinja, 1 bataljon X brigade još se nije vratio, što ga očekujemo u toku noći.³

Izveštava nas II Dalmatinska brigada da su 7 i 8 bande u jačini od 600—700 četnika i do 150 Švaba napravili ispad u pravcima Trešnjevo — Bata, Rokoči — Ubli, dva bataljona dalmatinske brigade su ih rastjerali i bande su odstupale bez otpora.⁴

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 26—4, k. 1151/1.

² U Bileći se tada nalazila Bilečka četnička brigada (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-X-118 i BH-V-8468).

³ Ovaj bataljon privremeno je bio stavljen pod komandu 12. hercegovačke brigade (vidi Arhiv VII, reg. br. 7—1, k. 1148—II, i knj. 25, dok. br. 143).

⁴ O dejstvu 2. dalmatinske brigade vidi tom III, knj. 7, dok. br. 721.

Dobili smo izveštaj od načelnika divizije i komesara, oni će danas biti kod X brigade, a X je krenula za Popovo [polje].

Jedan izveštaj koga smo dobili od Mihajla Lalićevića glasi da se u Stocu četnici briju, a Vražja divizija da hitno kreće za Francusku, kao da su Švabe napustile Nevesinje i otjerali sve teško oruđe.

Pošto su nam u posljednjem napadu bandi na naš »1« dva člana štaba lakše ranjena, to molimo da nam se hitno pošalje novoodređeni komandant »1« drug Milovan Terzić.

Naš 2 bataljon se povratio u sastav ove brigade, i nalazi se u rezervi u s. Kovači. Iz izveštaja pomoćnika načelnika te divizije [vidi se] da je naš 2 bataljon izvršio sve zadatke koji su pred njega postavljeni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar,

v. d. Komandanta — kapetan.

Načelnik — poručnik,
Franjo Tomaić

BR. 68

**ZAPOVIJEST ŠTABA 38. NOU DIVIZIJE OD 17. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PRIPREMU NAPADA NA
NEPRIJATELJEVE SNAGE U SREBRENICKOM KRAJU¹**

ŠTAB XXXVIII NOU DIVIZIJE

Broj: si.

17. VI. 1944. u 14 časova

Z A P O V J E S T

Sekcija Zvornik 1 : 100.000

1) Situacija: U srebreničkom kraju nalazi se jača grupa ustaša (oko 600) sa Sudarom na čelu.² Pored toga ima nešto i naoružane muslimanske milicije, tako da je ukupna snaga neprijatelja oko 1000 boraca. Naoružanje im je slabije od našeg.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13/1, k. 1258.

² Odnosi se na 22. bojnu 1. stajaćeg djelatnog zdruga. Ona je, pod rukovodstvom dopukovnika Franje Sudara, početkom juna 1944. došla u Srebrenicu. Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57.

Raspoređeni su uglavnom kod Srebrenice i Bratunca. (Detaljniji podaci o neprijateljskoj jačini i rasporedu itd. slijede u sutrašnjoj zapovjesti).

2) Naš zadatak: U cilju razbijanja i protjerivanja pomenute neprijateljske skupine naša divizija dobila je zadatak da se prebaci u srebrenički kraj, da se poveže sa djelovima XXVII divizije, koji već više dana vode borbu sa ustašama,³ i da udruženim snagama izvršimo planski napad na neprijatelja u cilju odlučne likvidacije istog.⁴ U vezi s tim

NAREĐUJEMO

1) XVII majevička brigada izvršiće pokret sa dosadanje prostorije opštim pravcem: Tikvarići — Vrtoče — Milići — Koprivno. Po izbijanju u Koprivno brigada neka se smjesti na toj prostoriji obezbeđujući se u duhu situacije i hvatajući vezu sa djelovima XXVII divizije (XX brigada i Srebrenički NOP odred), koji se nalaze na liniji Slatina — Bukovik (917).

Pokret na novu prostoriju izvršiti sutra 18 o. mj. u dva časa ujutro. Na novoj prostoriji bataljone razmjestiti po šumarcima (sela su popaljena) i hranu odmah nastaviti za kuhanje. U nedostatku hrane zamoliti — zatražiti od XX brigade.

2) Mačvanski NOP odred ostaje u Vlasenici kao posadna jedinica, zatvarajući naročito pravce od Han Pijeska — Sokolca, kao i od Nove Kasabe — Drinjače. U pomenutim pravcima slati što dublje izviđačke patrole. Radi što boljeg regulisanja ishrane povezati se sa intendantom XXVII divizije od koga će dobiti uputstva i pomoć.

3) Opšte napomene:

- a) Stab divizije ostaće do daljnjeg u gradu Vlasenici.
- b) Znaci po već ugovorenom ključu.
- v) Prijem ove zapovesti potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
V. Rolović

Načelnik štaba
ppukovnik,
Krupić

Komandant
potpukovnik,
M. Zekić

Dostavljeno: XVII Majevičkoj NOU brigadi i
Mačvanskom NOP odred.

(M. P.)

³ O rasporedu i dejstvu 27. NOU divizije u drugoj polovini juna vidi operativni izvještaj njenog Štaba od 6. jula u 27. knjizi.

* O toku napada vidi dok. br. 99 i Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 17.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O BOR-
BAMA U REJONU S. LUG I POKRETIMA NJEMAČKIH JE-
DINICA DOLINOM REKE RAME¹

ŠTAB
PRVE PROLET. BRIGADE
Broj služb.
17 juna 1944 god.
U 11.45 čas.

ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE

Juče 16 o. m. neprijatelj jačine do 600 vojnika, 5 kamiona, 3 luksuzna automobila, jedan tenk i nekoliko motocikla, jedan brdski i jedan protivkolski top probio se od Prozora do sela Luga.² U toku čitavog dana VI i dijelovi II bataljona vodili su borbu sa tom grupom i uspjeli su da ga zadrže do noći na prostorijsi sela Luga. Jedna neprijateljska grupa koja je od Prozora prešla rijeku Ramu na južnoj strani i postavila se u selo Šibenik — Gorica kao zaštitnica te kolone.

Juče poslije podne jedna kolona od 39 kamiona sa vojskom stigla je od Neretve do na liniju Gračanica — Gorica. Pošto je most bio srušen kamioni [su] se vratili niz Ramu ka Jablanici, a pešadija se iskrcala i počela prelaziti Ramu kod mosta pomoću nekih brvana. Dijelovi II i IV bataljona napali su ovu kolonu koja se povukla prema Gračanici i dalje cestom. Da li se ova kolona povukla ka dolini Neretve nije nam tačno poznato ali u svakom slučaju pretpostavljamo da se je jedan dio te kolone zadržao južno od Rame na liniji Paroš — Skrobučani.

Sinoć u 22 časa na ovu grupu koja se nalazila u Lugu preduzeli smo napad sa tri bataljona kao i demonstrativni napad na Prozor sa jednim bataljonom. Neprijateljska grupa u Lugu padom prvog mraka povukla se prema Prozoru i Šćitu tako da su bataljoni na prostorijsi Luga naišli na sasvim male dijelove, koji su dali slab otpor i posle toga se povukli. Motorizacija koja im je juče stigla do na okuke kod k. 584 pa do kote 820 povukla se za Prozor. Na tom sektoru nalazili su se i gore pomenuti topovi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 38—211, k. 713.

² Na toj prostorijsi u to vrijeme dejstvovali su i dijelovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 123).

Juče oko 16 časova [i] padom noći od Gornjeg Vakufa za Prozor stiglo je oko 100 kamiona sa vojskom. Ovi kamioni su se zadržali djelomično i do Makljena, a glavnina im se nalazila kod Prozora pa cestom prema Šćitu. Također juče od Duvna na liniji Šćit — Prozor stiglo je 10 kamiona.

U toku jučerašnjeg dana od Prozora ka Gornjem Vakufu prošlo je nekoliko kamiona koji su se ponovo vraćali na liniji Prozor — Šćit.

Jutros oko 9 časova neprijatelj je ponovo od Prozora otpočeo sa nadiranjem niz Ramu. Artiljerijom iz Prozora tuče položaje Troglav (k. 773) — Duge, Bilušina (k. 735) — Kranjčići. Borbe se vode na sektoru Duge — Lug.

Danas oko 10 časova od sela Škrobučani preko Šibenika na rijeci Rami kod k. 737 prešla je jedna kolona ka Lugu jačine oko 200 vojnika.

Prema prikupljenim podacima od juče u jutro do sada na liniji Lug — Prozor — Makljen, Prozor — Šćit nalazi se od 2000 do 3000 neprijateljskih vojnika. Sastav vojske tačno nije poznat, izgleda da je neka mješavina, znamo da se nalazi Simićeva pukovnija,³ djelovi divizije »Princ Eugen« i još neke SS divizije.⁴ Tačan naziv ne znamo.

Neprijateljske namjere su ofanzivne i svakako će njihov pravac prema dosadanjem nadiranjima biti niz dolinu reke Rame.

Neprijateljski gubitci u sinočnoj borbi bili su oko 15 vojnika izbačenih iz stroja. Naši gubitci bili su jedan mrtav i tri ranjena. U današnjoj borbi ima gubitaka sa jedne i druge strane ali još nemamo tačne podatke.

Preko radio stanice vas ne čujemo, odnosno ne možemo uhvatiti vezu sa vama. Da li radite na nekim drugim u to vrijeme ili ne možemo da se čujemo nije nam poznato. Pošaljite nam vrijeme o vremenu rada između naše i vaše stanice, mi smo do sada radili po starom vremenu određenom u ranijoj šifri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — major,
J. 2arić

(M. P.)

³ Franjo Simić, ustaško-domobranski general, bio je komandant Šestog ustaškog stajaćeg djelatnog zdruza. Stožer zdruza u to vrijeme nalazio se u Imotskom, a njegova 1. bojna u Livnu (vidi dok. reg. br. 17/3—1, k. 114 A, u Arhivu VII).

⁴ Redakcija nije mogla utvrditi da je, pored 7. SS divizije »Princ Eugen«, na ovoj prostoriji dejstvovala još neka SS divizija.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 17.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O BOR-
BAMA NA LINIJI PROZOR — LUG — GRAČANICA¹

Š T A B
PRVE PROLETERSKE BRIGADE
Broj službeno
17 juna 1944 god.—
U 16 časova.

ŠTABU PRVE PROLETERSKE DIVIZIJE

Kako smo vas i jutros izvjestili da vodimo borbu na liniji Prozor — Lug — Gračanica, na toj liniji se i dalje nastavljaju borbe. Naša tri bataljona postavljena su na liniji Celička stijena (k. 664) — Čelice — Kopila brdo — k. 813. — I uglavnom ova tri bataljona vode borbu sa neprijateljem. Jedan bataljon nalazi se na prostoriji Blace — k. 926 i zatvara pravac prema Prozoru i Makljenu, bataljon »Garibaldi« nalazi se na prostoriji Stare Blace — Betine — Kalakušić — k. 904. Ova dva bataljona imaju stalnu vezu sa I bataljonom XIII brigade. Jedan bataljon nalazi se na prostoriji Uzdol — Grab (k. 991). Inžinjerski bataljon i sve manje pokretne dijelove postavili smo istočno od Bukve (k. 1211) do Cepine kose (k. 941).

Izvesne neprijateljske snage i danas pokušavaju od Jablanice da se spoje sa snagama od Prozora, ali bataljon sa k. 664 tuče prostoriju Gračanica i primorava ih da se vraćaju niz Ramu. Neprijateljske snage na prostoriji Luga, Prozora, Šćita, kako smo Vam i jutros javili,² iznose do 3000 vojnika, sa dosta velikim brojem tenkova, a naročito velikim brojem kamiona. Takođe imaju i jaku artiljeriju. Danas s vremena na vrijeme vidi se niz Makljen da slazi izvestan broj motorizacije.

Od Prozora pa istočno prema Blacama i Herama neprijatelj ne pokušava ni sa kakvim ispadima. Neka manja kolona od Makljena preko Debelog brda i Kolca kretala se ka Mejniku. Sa tom kolonom prema izveštaju našeg I bataljona vodio je borbu bataljon XIII brigade.³ Izgleda da tamo do sada nema ništa ozbiljnije. Kako smo vam i jutros javili, neprijateljske namjere izgleda da su probijanje niz Ramu ka Neretvi, jer je

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br 39—2/II, k. 713.

* Vidi dok. br. 69.

³ Vidi dok. br. 76.

do sada veliki dio ovih snaga orijentisan niz Ramu. Borbe se stalno vode.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT-MAJOR,
Jagoš Žarić

P. S. Tri izviđačka odeljenja poslali smo još juče sa obaveštajnim oficirom u dolinu Rame i Neretve, sa zadatkom prikupljanja podataka o neprijatelju u garnizonima Ostrožac — Rama — Jablanica, a po mogućstvu i Mostar. Sa ovim odeljenjima uputili smo i minersko odeljenje sa potrebnim eksplozivom radi izvođenja diverzantskih akcija na tom terenu. Do sada ova se odeljenja još nijesu vratila, zadatak imaju da se zadrže nekoliko dana radi boljeg ispitivanja.

Prilažemo vam izvještaj I bataljona kojeg smo sada od njih dobili.

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. VOJVOĐANSKE BRIGADE DOSTAVLJEN 17. JUNA 1944. ŠTABU 36. NOU DIVIZIJE¹

ŠTAB
V. VOJVOĐANSKE BRIGADE N.O.V.J.
O. Br. 48
17. VI 1944
Položaj

Dostavlja izvod iz operacijskog dnevnika za period od 1 do 15 juna 1944.

ŠTABU XXXVI NOU DIVIZIJE

Dostavljamo izvod iz operacijskog dnevnika za period od 1 do 15 juna 1944 godine, a u vezi naredbe toga Štaba Br. 1 od 8 marta 1944 godine, tač. II/3:

1 juni 1944 godine, s. Velika Njiva, sastav brigade: Štab brigade, I, II, III, IV i V bataljon, na licu 658 drugova i 76 drugarica, naoružanje: 489 pušaka, 36 pištolja, puškomitraljeza 61, teških mitraljeza 4, pikavaca 99, šaraca 1, 2 teška bacača mina, 2 laka bacača mina, 10 protivkolskih pušaka.

Raspored jedinica bio je sledeći:

I bataljon u s. Zidonje,
II bataljon u s. Džanojevićima,
III bataljon u s. Bjela Zemlja,
IV bataljon, V bataljon, štab brigade sa sanitetom i intendanturom u s. Velike Njive.

Naročitih događaja nije bilo.

Brigada na odmoru i sređivanju jedinica, kako u vojničkom tako i u političkom pogledu. Vršen je prijem i podela oružja, municije i opreme primljene od saveznika.

6 juna 1944 godine, s. Velike Njive, sastav brigade bez promene, na licu 690 drugova i 78 drugarica, naoružanje bez promene.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. Ib—3, k. 1244.

² Redakcija je izostavila tekst pod 2, 3, 4. i 5. junom, jer se brigada nalazila na odmoru, a uz to nije bilo promjena u pogledu sastava, naoružanja i rasporeda brigade.

Brigada je preko dana bila na starom sektoru a u 18,30 časova počela je vršiti pokret prema operaciskoj zapovesti Štaba XXXVI NOU Divizije, O. Br. 54 od 6. VI. 1944. god. pravcem: Capardi — Baljkovica — Međeđa — Kraljevići — Šapna — Teočak, sa zadatkom likvidacije neprijateljskih uporišta na prostoru Krčina — Bare i leva obala reke Tavne, k. 304. Pokret u samom početku nešto je ometen od strane neprijateljskih aviona, no gubitaka nije bilo.

7 juna 1944 godine, Mejdan, sastav brigade bez promene, na licu 690 drugova, 78 drugarica, naoružanje bez promene.

Brigada vršila je pokret iznetim pravcima na dan 6 o. m. Pri nailasku u s. Rastošnicu prethodnica brigade (I bataljon) sudarila se kod škole sa neprijateljem u jačini dve čete, ukupno oko 150 SS vojnika⁵ i zelenokadrovaca. Ona se odmah razvila za borbu i izvršila napad na neprijatelja potisnuvši ga u pravcu Sniježnice, gde se je isti ponova ukopao i počeo davati otpor, no isti je savladan i neprijatelj je odbačen u pravcu reke Janje i Priboja, ostavivši na bojištu 4 mrtva i veći broj ranjenih poneo je sa sobom. Posle ovoga prethodnica produžila je pokret za selo Krstac. U ovim borbama imali smo 4 lakše ranjena druga.

Po sudaru prethodnice sa neprijateljem i kada je isti potisnut II i III bataljon upućeni su od Rastošnice preko Cajire da zauzmu Mejdan, a IV i V bataljon koji je bio u pratnji diviziske bolnice zadržani su od strane štaba divizije sa diviziskom bolnicom kod Goduše na kraćem odmoru, tako da je brigada u prvom momentu sudara sa neprijateljem raspolagala sa svega tri bataljona. II i III bataljon pri izbijanju na Mejdan sudarili su se [sa] slabijim delovima bandita zelenokadrovaca koji su se posle kraće borbe povukli preko sela Teočaka i Bilalića ka severu.

Po izbijanju brigade na liniju Krstac — Bilalić zauzet je sledeći raspored:

I bataljon s. Krstac, II bataljon s. Bilalić, III bataljon sa štabom brigade, sanitetom i intendanturom u s. Huseinovići a predveče stigao je IV i V bataljon u s. Krstac sa diviziskom bolnicom. U ovom rasporedu brigada je zanoćila, no u toku noći neprijatelj izvršio je protivnapad na selo Krstac koji je odbijen usled čega je diviziska bolnica prebačena u s. Laze.

Gubitaka u toku ove noći nismo imali a neprijateljski gubitci su nam nepoznati.

8 juna 1944 godine, Mejdan, sastav brigade bez promene, na licu 690 drugova i 78 drugarica, naoružanje bez promene.

⁵ Vjerovatno se odnosi na dijelove 13. SS legionarske divizije »Handžar« (vidi dok. br. 19, napomenu 2).

Raspored brigade ovoga dana bio je sledeći:

Stab brigade sa sanitetom i -ntendanturom na Mejdanu više s. Huseinovići. I bataljon sa jednom četom na k. 439 a jednom četom na k. prema Sniježnici, sa zadatkom da zatvori pravce od Priboja i Sniježnice i kontrole južno od Mejdana. II bataljon na položajima kod sela Bilalića. III bataljon na Pušnici. IV bataljon prema Jasikovcu. V bataljon u s. Laze sa zadatkom obezbeđenja diviziske bolnice.

I i III bataljon izvršili su u toku dana napad na Pušnicu koja je posle duže i žestoke borbe zauzeta. Ovom prilikom neprijatelj je pretrpeo teške gubitke u mrtvima i ranjenima.

II bataljon u toku celog dana pokušao je da zauzme bunker na Grebenu, što mu nije uspelo, već je oko 16,30 časova neprijatelj izvršio protivnapad na II bataljon koji se povukao preko sela Teočaka za selo Laze, odakle se je ponova vratio na Mejdani pošto je neprijatelj zastao u s. Bilaliću.

Usled toga što je neprijatelj prodro na našem desnom krilu, zauzevši s. Bilalić, pretila je opasnost da neprijatelj dođe preko sela Huseinovića u pozadinu naših bataljona na položajima kod sela Krstača i Pušnice, to je izdato naređenje da se isti povuku na Mejdani.

U toku ovoga dana neprijateljski gubitci samo na Pušnici iznosili su 48 mrtvih i veći broj ranjenih koje je neprijatelj odneo sa sobom, a neprijateljski gubitci kod s. Bilalića nisu nam poznati.

Naši gubitci u toku ovih borbi iznosili 12 mrtvih⁴ i 29 ranjenih.

9 juna 1944 godine, Mejdani, sastav brigade bez promene, na licu 690 drugova i 78 drugarica, naoružanje bez promene.

Raspored brigade ovoga dana izvršen je prema operacijskoj zapovesti O. Br. 56 u sledećem:

Stab brigade na Mejdani kod bunkera, brigadni sanitet i intendantura na Mejdani u šumici, I bataljon poseo je Jasikovac, k. 341, II bataljon postavio se na Kamenjak (trig. 504), III bataljon ostao je na svom dosadanjem mestu na Pušnici, IV bataljon postavljen je na Greben s tim da se poveže sa II bataljonom, V bataljon kao brigadna rezerva na Mejdani.

Prilikom pokreta sa Mejdana I i III bataljon zaustavili su se na položajima ispred sela Krstača i Pušnice koja je posle kraće borbe zauzeta. Po tragovima krvi moglo se zaključiti da je neprijatelj i ovom prilikom imao teške gubitke a nađeno je i 6 mrtvih neprijateljskih vojnika, no dalje napredovanje I

⁴ U originalu je prvobitno bilo napisano 20 mrtvih pa je naknadno dopisano mastilom: 12 mrtvih.

bataljonu ka selu Jasikovcu nije bilo moguće usled jakog neprijateljskog otpora.

II i IV bataljon na položajima Greben — Kamenjak — Jasen u toku dana nisu imale sudara sa neprijateljem već su isti otvorili vatru na neprijateljske kolone koje su se kretale sa pravca Turska Trnava⁵ ka Mezgraji i obratno, kojom su prilikom nanošeni teži gubitci neprijatelju, naročito minobacačkom vatrom. Gubitci neprijatelja u toku ovoga dana na oteku III i II bataljona: 6 mrtvih, nepoznat broj ranjenih a na oteku II i IV bataljona ubijeno je i ranjeno veći broj neprijateljskih vojnika kao i tovarne stoke.

Naši gubitci bili su 4 ranjena i 2 mrtva druga.

10. juna 1944 godine, Mejdan, sastav brigade bez promene, na licu 618 drugova i 76 drugarica, naoružanje bez promene.

Raspored brigade ostao je isti kao što je bio 9 o. m., no izjutra prebačen je I bataljon u s. Jasikovac — k. 341.

U toku ovoga dana na položajima I i III bataljona nije došlo do nikakvih značajnih akcija jer se neprijatelj povukao u pravcu Arapovića, dok je primećeno na položajima ispred II i IV bataljona u toku prepodneva prikupljanje neprijateljskih snaga. U toku celog prepodneva do 15 časova neprijatelj je vršio pokrete ispred navedenih položaja na koje je stalno otvarana mitraljeska i bacačka vatra, koja je neprijatelju nanosila teške gubitke. Oko 15 časova neprijatelj je počeo napad na sektor II i IV bataljona sa jakom artiljeriskom i minobacačkom pripremom tako da su se II i IV bataljon morali povući na Mejdan ispred bunkera s. Huseinovići. U 18 časova primljena je zapovest od štaba divizije za otkačinjavanje od neprijatelja i pokret na prostoriju Završje — Tomanića kosa — Stolice — Jelica. Usled jakog pritiska neprijatelja na III brigadu bataljoni povukli su se preko Čaklovice i Sniježnice na novu prostoriju. U toku ovog dana neprijateljski gubitci nisu nam poznati ali bili su znatni. Naši gubitci bili su 13 poginulih, 11 ranjenih i 2 nestala druga.

11 juna 1944 godine, Tomanića kosa, sastav brigade bez promene, na licu 618 drugova i 76 drugarica, naoružanje bez promene.

Brigada je bila u toku noći u pokretu i oko 7 časova stigla je na novi sektor, gde je zauzela sledeći raspored:

I i V bataljon na Jelici, II bataljon Ravne Njive, III bataljon Muzeljska kosa, IV bataljon sa štabom brigade, brigadnim sanitetom i intendanturom na Tomanića Kosi.

Brigada je bila na odmoru, naročitih događaja nije bilo.

⁵ Na karti 1 : 100.000 Donja i Sr. Trnova.

11. juna 1944 godine, po podne, primljena je zapovest za pokret na novu prostoriju: Bajre — Zelina — Delići — Drvenica — Jelovo Brdo, na koju prostoriju je brigada stigla 12 o. m. u 9 časova.

12. juna 1944 godine, Zelina, sastav brigade bez promene, na licu 618 drugova i 76 drugarica, naoružanje bez promene.

Brigada po dolasku na novu prostoriju bila je na odmoru. Naročitih događaja nije bilo.

U toku pokreta nestala su dva druga, koji su se verovatno priključili drugim jedinicama.

U toku dana primećeni su pokreti jačih neprijateljskih snaga na cesti Tuzla — Zvornik.

13. juna 1944 godine, Raševo, sastav brigade bez promene, na licu 613 drugova i 75 drugarica, naoružanje bez promene.

Po operaciskoj zapovesti brigada je izvršila pokret sa dosadanje prostorije na sektor Raševo sa jačim izviđačkim delovima iznad sela Vrela i sela Pandura.

Na ovim položajima brigada se je zadržala u toku dana do 16 časova, kada je izvršen pokret na novi sektor na Bišini, gde je brigada zanoćila u bivaku.

Naročitih događaja nije bilo.

14. juna 1944 godine, Odorovići, sastav brigade bez promene, na licu 613 drugova i 75 drugarica, naoružanje bez promene.

Prema operaciskoj zapovesti brigada je izvršila pokret sa Bišine na novi sektor Muslimanska Gornja Bišnja,⁶ Odorovići, gde je stigla u 22 časa. Pokret je izvršen bez smetnji. Jedan drug iz III bataljona prilikom osiguranja ceste Kladanj — Zivinice lakše je ranjen. Naročitih događaja nije bilo.

15. juna 1944 godine, s. Odorovići, sastav brigade bez promene, na licu 609 drugova i 75 drugarica, naoružanje bez promene.

a) Vlastiti gubitci u ljudstvu za period od 1 do 15 juna 1944 godine sledeći su: poginulih 28 drugova, ranjeno 48 drugova i nestalo 9 drugova. Od oružja izgubljeno 9 pušaka nestalo sa nestalim drugovima, 8 pušaka uništeno u borbi, 170 pušaka bazirano, jedan teški mitraljez (Svare Loze), dva teška mitraljeza (Svare Loze) bazirana, dva engleska puškomitraljeza od kojih jedan izgubljen sa nestalim drugom a drugi u borbi uništen, jedan pikavac (engleski).

b) Neprijateljski gubitci u ljudstvu: 54 mrtva za koje se tačno zna a osim ovoga neprijatelj na sektoru II i IV bataljona

⁶ Vjerovatno se odnosi na selo G. Višće.

imao je verovatno isto onoliki broj mrtvih. Broj ranjenih ne možemo navesti jer je ranjenike neprijatelj evakuisao a po pričanju seljaka saznali smo da je taj broj znatan.

U toku ovoga perioda zaplenjena je sledeća sprema: 12 pušaka, jedan šarac, 2 mazge sa samarima, 2200 mauzerovih metaka, 100 kg. šećera, manji broj raznog sitnog materijala.

c) Uništen je jedan šarac i jedan neprijateljski protivkol-ski top, a veći broj, oko 50 — 60 konja, pobijeno je.

d) Prilikom ovih borbi moral kod boraca i rukovodilaca bio je na dostojnoj visini.

e) U toku ovoga perioda nismo imali dobrovoljno pridol-šlih kao ni mobilisanih drugova.

f) Broj odbeglih drugova nismo mogli ustanoviti već je verovatno da su zarobljeni pošto su isti u borbi i pokretima nestali.

g) Stanje discipline, borbenoga duha i gotovosti je zado-voljavajuće.

h) Zdravstveno stanje u periodu od 1 do 15 stalno se poboljšavalo tako da nema priliva, niti otoka. Jedino laki na-zebi recidivi starih malaričnih oboljenja i lake nezgode na putu. Obolelih od tifusa bilo je dva slučaja (pegavac). Kroz sanitet za ovaj period prošao je 71 drug i drugarica od kojih 48 ranjenih i 23 bolesnih, većinom od lakših nazeba. Preduzete su sve mere da se tifus spreči.

i) Stanje odeće i obuće u proteklom periodu znatno se je popravilo, naročito u vešu, pošto su nam u poslednje vreme saveznici bacili veću količinu ove sprema, i od padobrana izra-đivan je veš kao i vrce od kože. Sada nemamo ni jednog borca bez dva para veša niti jednog bosog.

Stanje ishrane za protekli period bilo je slabo. Na sekto-rima na kojima smo se kretali i vršili operacije bili su pasivni. Do hrane se dolazilo vrlo teško. Brašna uopšte nismo imali. Nabavka hrane vršena je putem rekvizicije.

Borci su se u ovome periodu hranili mesom i po katkada bilo je po malo brašna za podmetu u supu, kao i za vreme ope-racija na Mejdanu, Teočak i Krstaču imali su par puta pasulja i krompira.

k) Odnos prema narodu u toku [izveštajnog] perioda bio je pravilan i nije bilo slučajeva prestupa.

l) Međusobni odnosi između drugova i drugarica pravilni su i nisu primećene nepravilnosti u ovim odnosima.

m) Zdravstveno stanje stoke je dosta slabo. Ovo proističe usled nepodešenih samara prema veličini konja usled čega na-staju uboji. Isto tako na kondiciju stoke utiče nedovoljna ishra-na jer u celom periodu stoka nije imala zrnaste hrane niti sena

već se je hranila isključivo pašom. Potkivanje stoke vrši se od strane potkivača intendantura, no za ovo brigada ne raspolaže materijalom — nedostaju potkovice i klinici koje nismo bili u stanju da nabavimo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Odsutan

Komandant — kapetan,
Bikić⁷

Načelnik — kapetan,
Jernej Viser

BR. 72

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 18.
JUNA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA PREBACIVANJE
JEDINICA NA VRANIČU PLANINU¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
Op. Pov. Br. SI.
18 juna 1944 g.
u 9,30 č.

St. pov.

Š t a b o v i m a : I PROLETERSKE BRIGADE
III PROLETERSKE BRIGADE
XIII PROLETERSKE BRIGADE

DNEVNA SITUACIJA

Na sektoru I ProleTERSke brigade jača neprijateljska grupa sa linije Prozor — Lug — Gračanica izbila je na brda na desnoj obali potoka Lučica. Do podne jedinice I brigade povukle su se na liniju Here — Konjsko — Bukva (k. 1211) — Stožer (k. 1114).

Na sektoru XIII ProleTERSke brigade neprijateljska grupa sa prostora s. Mejn timer danas je napadala položaje ove brigade na liniji Košare — k. 1115 — k. 1066 — Tur (k. 1071) — Gradina (k. 1030).

' Stevan

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII. reg. br. 40—1, k. 712.

Još jutros neprijatelj je sa pravca G. Vakuf ovladao Orlišćem i Babom koje su držali delovi VII Kr. brigade.-

U toku 14 i 15 o. m. u Kreševo i Fojnicu stigle su jače neprijateljske snage.³ Od ovih grupa jedna kolona preko Zec planine izbila je na Vitreušu (k. 1911) gde su se predveče sa njim sukobili delovi III Proleterske brigade. Druga jača kolona ove grupe nadirala preko Pogorelice planine ka s. Požetvi.

Od r. Neretve primećene su neprijateljske grupe na pravcu Solakove Kule, Čelinske planine i s. Klek.

NAS ZADATAK

Sa sadanje prostorije na koju je neprijatelj poduzeo koncentrične napade prebaciti se na Vraniću planinu odakle posle najnužnijeg odmora izvršiti pokret ka povoljnoj prostoriji za naše dalje dejstvo.

Za izvršenje ovoga

n a r e đ u j e m o :

1. — Sve jedinice svoj pokret na prostoriju Vranića planina izvršiće u marševskom poretku sa potpunim borbenim rasporedom i punim obezbeđenjem krila i bokova, bez obzira na pokrete susednih naših jedinica. Prethodnice organizovati za eventualni proboj u toku pokreta, kao i za ovladavanje sa krajnom označenom prostorijom.

2. — Pokret ka Vranići planini preduzeti po sledećem:

I proleterska brigada. Dva svoja najbliža bataljona sa prostorije Šcipe — Liska — Dugi Otkosi uputiće na Blazine tako da na tom mestu kod ovog Štaba budu 19 o. m. najkasnije u 3,30 časova izjutra. Sa ova dva bataljona da pođe i jedan član Štaba brigade. Ova dva bataljona i Prateći bataljon biće zaštita Divizijske bolnice i sa njom će preduzeti pokret u 3,30 časova od Blazina pravcem Jezerine (južno od Kamena (k. 1521) — s. Valice, s. Crkvica — Dobruška planina — Kolo — Sarajevska vrata (zapadno od Trskavice (k. 2024). Sa ovom kolonom kretać se Štab ove Divizije i I Proleterskog Korpusa.

Sve ostale jedinice I Proleterske brigade najhitnije prikupiti i odmah krenuti pravcem Kute — Dolovi Vrelo — Završće — Kamena Ravan — Valice (seljaci put ovim pravcem

- O tim dejstvima 7. brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 7. jula 1944. Štabu 10. divizije (Arhiv VII, reg. br. 26—3, k. 854).

³ Vjerovatno se odnosi na dijelove 7. SS divizije, pošto je 17. juna 1944. na tu prostoriju stigao i 2. bataljon 13. SS puka 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

označavaju: »Kute — Lučice — Mejn timer — Završće — Kamena Ravan — Valice«), Od s. Valica odmah nastaviti sa daljim pokretom pravcem Valice — Crkvica — Dobruška planina — Sarajevska vrata. Na ovom delu puta tražiti vezu sa kolonom koja u pokretu štiti Divizijsku bolnicu.

Po izbijanju na Vraniću planinu cela I Proleterska brigada postaviće se na prostoru Sarajevska vrata — Smiljevačka kosa — Suho Jezero — Trskavica — Stražica, obezbeđujući se sa te prostorije ka liniji Mujaković — Majdan-Prokos — Fojnica i ka Zec planini.⁴

III proleterska brigada. Odmah će preduzeti razbijanje neprijateljske grupe koja je primećena na planini Vitreuši i dalje razbijajući neprijatelja ka Zec planini izbiti sa celom brigadom na prostoriju Lučina — k. 1701 — Kotlov Dol — Zec planina — k. 1818 — Luke — Štit — Debelo Brdo — Tikva — Vrata — Derala, povezujući se sa I brigadom ka Sarajevskim vratima. Sa nove prostorije obezbediti se ka svim pravcima od Majdan-Prokosa, [od] Fojnice — Dusine — Pogorelice i [od] Požetve.

19 o. m. do mraka na prostoriji V. Cajir — Struga — Vitreuša — Vagan zadržati dovoljno jake delove koji će sa toga pravca obezbeđivati pokrete Divizijske bolnice i I i XIII brigade.⁵

XIII proleterska brigada. 19. o.m. do mraka po svaku cenu mora zadržati u svojim rukama liniju položaja Košare — Lisac (k. 1341) — Kasli Brdo (k. 1421) — Velež šuma — Zastinje — Seferovići — Berač (k. 1291) u cilju obezbeđivanja pokreta srednjoj koloni koja ujedno štiti Divizijsku bolnicu. Štab ove brigade odmah će preduzeti mere za organizaciju i učvršćenje navedene linije položaja. 19. o.m. padom mraka cela brigada organizovaće pokret preko Dobruške planine i Sarajevskih vrata do na prostoriju Nadkrstac (k. 2112) — Devetaci — Vrela — Bela Gromila — Gradski Kam. — Crvena zemlja — Uložnica — Timočka Kosa, obezbeđujući se sa te prostorije ka pravcima od G. Vakufa — Rastova i [od] Sebešića. Svoje nepokretne delove orijentisati na datom pravcu pokreta još u toku dana 19. o. m.⁶

3. — Putovođe. Svi Štabovi obratiće naročitu pažnju pitanju putovođa. Nastojati da svaka četa ima svoga putovođu. Putovođe ne uzimati od katolika već ih odabrati među pouzdanim drugim stanovništvom i to one koji što bolje poznaju

⁴ Detaljnije o prebacivanju i novom rasporedu brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 9. jula u 27. knjizi.

⁵ Vidi dok. br. 103.

⁶ Opširnije o pokretu i daljem dejstvu brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 8. jula u 27. knjizi.

put na našem pravcu. Sve putovođe koji se za ovaj pokret odaberu zadržati do daljnjeg naređenja. Pitanje putovođa je vrlo važno kako za brzinu naših pokreta i veze tako i za tajnost pokreta, te će ovo pitanje rešavati lično štabovi.

4. — U cilju brže i sigurnije veze po izbijanju na novu prostoriju 19. o. m. štabovi brigada postaviće se:

I Proleterska brigada kod Lokava koje su na sekciji označene između Sarajevskih vrata i Trskavice.

III Proleterska brigada na raskrsnici puteva kod Lokve ili izvora iznačenog na sekciji na 1 km jugoistočno od Debelo Brdo k. 1861.

Stab XIII Proleterske brigade na putu koji se nalazi iznad izvora potoka Suhodol na 1 km zapadno od Nadkrstac (k. 2112).

Stab ove Divizije biće kod mosta označenog za Stab I Proleterske brigade.

Po izbijanju na novu prostoriju odmah uputiti vezu sa izveštajem.

5. — Moguće je da će se, ne samo kod III brigade, pokreti vršiti pod borbom, a moguće da će se i nova prostorija borbom osvajati, te zato je potrebna puna borbena sposobnost i detaljna organizacija pokreta svih jedinica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,

NAČELNIK
ppukovnik,
Moma Đurić

K O M A N D A N T
pukovnik,

NAREDBA VOJNE OBLASTI 29. NOU DIVIZIJE OD 18. JUNA
1944. ZA FORMIRANJE 1. PODRUČJA¹

N A R E D B A br.: 4
VOJNE OBLASTI XXIX U. DIVIZIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Od 18 juna 1944 god.

(M. P.)

I.

Prema ukazanoj potrebi

F o r m i r a m o :

I područje, koje obuhvata srezove: nevesinjski, gatački i
bilečki.

II.

Prema ukazanoj potrebi

P O S T A V L J A J U S E :

1. — Za komandanta I područja drug *Vlado Vujović*, dosadašnji komandant mjesta — Bileća.

2. — Za političkog komesara I područja drug *Mirko Mastilović*, dosadašnji politički komesar Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda.

3. — Za zamjenika komandanta I područja kapetan drug *Veljko Ivković*, dosadašnji komandant Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda.

III.

Prema ukazanoj potrebi

P o s t a v l j a s e :

Za političkog komesara Komande mjesta — Gacko drug *Milan Skiljević*, dosadašnji politički komesar čete 1 bataljona XI hercegovačke N. O. U. brigade.

IV.

Politički komesar Komande mjesta — Bileća drug *Risto Vojčić* određuje se na novu dužnost, koju će mu saopštiti N. O. O. sreza bilečkog.

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 6—10, k. 1143 A.

Prema ukazanoj potrebi

P o s t a v l j a s e :

Za političkog komesara Komande mjesta — Bileća drug
Mihajlo Laličević.

VI.

Komanda I područja otpočeće odmah sa radom. Ova oblast
će dostaviti uputstva za rad posebnim naređenjem i obilaskom.

Sjedište Komande I područja za sada biće u selu Davi-
dovići.

VII.

Komanda I područja predložiće ovoj oblasti komandanta
komande mjesta — Bileća.

VIII.

Ostale komande mjesta koje nisu obuhvaćene Komandom
I područja biće pod neposrednom komandom ove oblasti.

IX.

Bivši Stab Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda
upotrijebiće dosadašnju zaštitnu partizansku jedinicu kao voj-
ničku jedinicu komande I područja sa zadacima posadne čete
i partizanskog dejstva.

X.

Kapetan drug Petar Milidragović, dosadašnji načelnik
štaba Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda, javiće se
Štabu XXIX U. Divizije, koji će ga odrediti na novu dužnost.

XI.

Poručnik drug Momčilo Mandić, dosadašnji ob. oficir
Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda, dodeljuje se Ko-
mandi I područja sa istom dužnošću, koju će obavljati na sek-
toru toga područja i neposredno obaveštavati štab divizije.

Njegovo postavljenje regulisano je naredbom štaba divizije broj 577 od 18 juna o. g.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
XXIX U. Divizije
N.O.V. Jugoslavije
Dragiša Ivanović

Zamjenik komandanta
XXIX U. Divizije N.O.V.J.
potpukovnik
Petar Komnenić

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Svima štabovima brigada
ove divizije, komandi I područja
i štabu Južnohercegovačkog par-
tizanskog odreda.

BR. 74

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. PROLETERSKE BRIGADE OD 18.
JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O ODBI-
JANJU NAPADA NEPRIJATELJA NA KONJSKO¹

STAB

I PROLET. BRIGADE
18 - VI - 944 god.
20 časova

ŠTABU I PROLET. DIVIZIJE

1.) Neprijatelj je u 15 časova stigao sa jednom jačom kolonom do s. Here. Sa drugom manjom kolonom do s. Uzdol (kod crkve), od te kolone odvojila se jedna manja kolona i od Uzdola pošla preko Hera. U blizini Hera imaju i jedan brdski top, sa kojim tuku Konjsko.

2.) Neprijatelj je dva puta pokušao sa napadom na Konjsko da istim ovlada, ali je oba puta odbijen. Prema izveštaju bataljona neprijatelj je oba puta pretrpio gubitke. Izgleda za danas da ćemo zadržati položaje.

¹ Original (pisan mastilom ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 40—2/II, k. 713.

Prema Bukvi (k. 1211) bio je manji pritisak, koji je takođe odbijen.²

3.) Sa raskršća (k. 1320) naša artiljerija tukla je Here.

4.) Potrebno bi bilo da naredite XIII prolet. brigadi da čvrsto zaposjedne Košare (k. 1115) i da na tom sektoru postavi neki bolji bataljon koji bi mogao uspješnije zatvoriti taj sektor. Izgleda da se na tom sektoru nalazi njihov inžinj. bat. koji ne bi mogao ništa uraditi. Prema izvještaju našeg I bat. sektor (Košare) neprijat. može najbolje iskoristiti za zauzimanje položaja naših bataljona.

S F — s N!

Komandant — major
J. Zarić

P.S. Naredite Vašim telegrafistima da nas slušaju u određeno vrijeme. Nekoliko dana ima [da] kad [im] treba nemamo vezu sa Vama.

Javite nam o situaciji na sektoru XIII i III brigade.³

Jedna kolona u 14 časova izašla je od Rame na Celinsku pl. (k. 1307) i bacila raketu. Odatle je prošla preko Studenčice — Kleka u pravcu Rame (rijeka). Izgleda da je došla do doline Neretve kao obezbeđenje njihovoj sjevernoj grupi.

Dva bat. imamo u rezervi na liniji Dugi Otkosi s. Liska.

Jagoš

² O neprijateljevim snagama koje su tada djelovale na ovom području vidi dok. br. 123 i 156.

³ O rasporedu i dejstvu 13. proleterske brigade »Rade Končar« vidi dok. br. 76, a o rasporedu 3. proleterske krajiške brigade dok. br. 103.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (LIČKE) BRIGADE
OD 18. JUNA 1944. ŠTABU 6. PROLETERSKE DIVIZIJE
O RAZBIJANJU ČETNIKA U ŠIREM REJONU SELA GER-
ZOVA¹

STAB III PROLET. BRIGADE
VI PROLET. DIVIZIJE »N.T.«
18. VI. 1944 g.

ŠTABU VI PROLET. DIVIZIJE »NIKOLE TESLE«.—

Dana 16. o. mj. u 6 časova tri pješadijske čete II bataljona i tri pješadijske čete IV bataljona sa lakim bacačima i jednim teškim bacačem krenule su sa Čardak Livada preko Presedla za Podgorije i Dragnić Podove, sa zadatkom da razbije četničku bandu koja se nalazi u Podgoriju, Dragnić Podovima, Potkraju, Sokolcu i Gerzovu i da izvrši konfiskaciju narodnim neprijateljima. Istoga dana dve čete III bataljona pod komandom Štaba krenule su od Mliništa preko željezničke stanice Mliništa za Jasenove Potoke — Pecku sa istim zadatkom. Jedna četa I bataljona krenula je iz Pribelje preko Rupa za Pljevske Podove, sa istim zadatkom i da uhvati vezu sa našim snagama koje se tamo nalaze.

Podaci o neprijatelju. Neprijatelji, četnici, nalazili su se sa glavnim snagama u Gerzovu, Potkraju i Sokolcu, jačine oko 300 četnika.² Sa predstražarskim dijelovima jačine jednoga voda na Lunji glavi, zapadno od Dragnić Podova. Isto tako jedna grupa četnika nalazila se na Bogovići (kota 914), sjeveroistočno od Podgorja, a manje grupe nalazile su se u selima, većina domaćih četnika. U Peckoj i Mednoj nismo imali tačnih podataka o neprijatelju.

Raspored snaga. III i IV bataljon u 10 časova stigli su kod željezničke stanice, koja se nalazi na putu Presedlo — Dakići. II bataljon okrenuo je levo željezničkom prugom sa jednom četom da se spusti na Popoviće i da napadne neprijatelja koji se nalazi na Bogovići (kota 914), a po zauzimanju da produži gonjenje neprijatelja i da se obezbedi do Jasenovih Potoka. Sa jednom četom da napadne neprijatelja preko Dakićakote 725 i da izbije na kotu 949, jugoistočno od Lunje Glave, a jedna četa koja je bila u rezervi kretala [bi] se Došlovi — Potkraj — Korita — Zelen Breg.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 18—2, k. 797.

² Na ovom prostoru nalazila se četnička brigada, čiji je komandant bio Mitar Trivunčić (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-10520).

IV bataljon imao je zadatak da sa sve tri čete krene od željezničke stanice u desno i da napadne neprijatelja sa jednom četom preko kote 849 na Lunjoj Glavi (trig. 1085), a jednom četom da prečisti Dragnić Podove i da izbiје na trig. 921 i 902, južno od Sokolca.

Tok borbe. Cim su naše jedinice izbile svaka na svoj pravac i spustile se ispod šume Dragnić Podovi — Podgorije, neprijatelj nas je primjetio i na daleko odstojanje otvarao vatru. Naš II bataljon produžio je u pravcu neprijatelja. IV je malo kasnio. Ali nakon kraće borbe neprijatelj je bio zbačen sa Lunje Glave i trig. 1085 i Bogovice (kota 914), te se povukao u pravcu Pecke i Potkraja. Ranije nego su ovi bataljoni stigli, snage III bataljona razbile su četnike u Jasenovim Potocima i Peckoj, našto je komandant Trivunčić poslao jednu četu iz Gerzova u pomoć, koja nije stigla na vrijeme niti je došla do izražaja, zato što smo se mi pokazali na Podgoriju i Dragnić Podovima. Kada su naše snage izbile oko 12 časova na liniju kota 921, 902, Novaković Košare, Berića Glava, izdato je naređenje da se drži kontakt sa neprijateljem i izviđa neprijatelj, gdje će neprijatelj da organizuje odbranu, a pristupilo se prikupljanju hrane da se hrani ljudstvo, a komisije su pristupale prikupljanju podataka i konfiskaciji neprijateljske imovine. Neprijatelj se zadržao na koti 917, 903, Grabež, jugozapadno od Potkraja. Do 17 časova ljudstvo se prilično odmorilo i nahranilo i oko 19 časova bataljoni su krenuli u napad na Potkraj, Gerzovo.

II bataljon imao je zadatak da napadne neprijatelja sa jugozapadne strane Gerzovo, da izbiје na kotu 960, sjeverozapadno od Gerzova i kotu 779 ka Crkvi i školi: da se sa manjim djelovima osigura prema Peckoj.

IV bataljon — da se osigura sa jednim vodom prema Sipovu i da napadne neprijatelja u Gerzovu sa jugoistočne strane preko Gromila, Grabeža (kota 837). A po zauzimanju mjesta da se pristupi konfiskaciji. Neprijatelj je još u toku dana počeo bježati sa stokom, te smo mi još za vida otpočeli sa napadom, tj. oko 7 časova. Neprijatelj je bio za kratko vreme bačen sa južne strane Potkraja i u paničnom bijegu pobjegao preko Gerzova. II bataljon nastavio je gonjenje i neprijatelj je bio organizovao otpor na koti 960 Brdo i Grabežu kota 837, ali u prvi sumrak je bio likvidiran, te je odstupio sa glavnim snagama u pravcu Podrašnice a sa manjim djelovima u pravcu Trnova.

II bataljon, kada je izbio na sjevernu stranu Gerzova, sa dve čete ostao je na obezbeđenju a sa jednom četom koja je bila u rezervi prikupljao je stoku, a IV bataljon ostavio je izvjesne snage na osiguranju na Grabežu, a s drugim djelovima prikupljali su stoku i živežne namirnice. Po završenoj konfis-

kaciji oko 4 sata naše snage povukle su se na južnu stranu Potkrajja i Sokolca u cilju odmora ljudstva, a komisije su konfiskovale stoku u Dragniću, Podgoriju i Novaković Košare.

III bataljon 16. VI. oko 17.30 časova povukao se bez gubitaka u pravcu Mliništa sa pljenom od 4 konja, 9 volova i 20 ovaca i nešto žita.

Četa I bataljona povukla se istoga dana sa plijenom: jedno prase, dvoje junadi i jedna krava. Ista nije vodila borbe.

II i IV bataljon zapljenio je ukupno oko 10 konja, 40 komada goveda, 150 komada ovaca, 4 svinje i 3 tovara žita (oko 200 kgr. kukuruza i pića).³

Ukupno zapljunjeno je 14 konja, 53 goveda, 170 ovaca, 5 komada svinja, 3 tovara žita. Zapljunjeno je jedan dvogled, koji je nađen na položaju. Gubitaka na našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih, a nije se moglo primjetiti da je i neprijatelj imao gubitaka, pošto nije dozvolio da mu se naše snage približe od 300 metara. Može se reći da nije davao nikakav otpor, već je bjegao sa čuke na čuku.

Kritički osvrt. Akcija je djelomično uspjela, a razlog što nije u potpunosti uspjela je taj što nismo imali nikakvih podataka o neprijateljskim snagama, i rasporedu kao ni podataka da li ima Njemaca u obližnjim garnizonima, što je ova akcija iziskivala više vremena da bi mogao iskupiti stoku iz šume i nastaviti gonjenje za neprijateljem do Mrkonjića.

Na borbe je ova akcija dobro djelovala. Nije bilo naročitih propusta. Jedino IV bataljon malo je kasnio i bilo je grešaka kod konfiskacije što nismo imali tačnih podataka, a blago⁴ je oteto i zarobljeno u jednoj dolini, te je bilo i blago partizanskih familija, koje smo naknadno vraćali, a još imamo nekima vratiti manji deo. 18. o. mj. u 7 sati bataljoni su krenuli iz Podgorja za Čardak Livade i Goricu, gdje su stigli u 12 časova.

Utrošak municije.

U ovim borbama utrošeno je:

mauzer metaka kal. 7,9 mm	2.030.—
talijan. metaka kal. 6,5 mm	200.—
Za engleske šmajlere	320.—
Za ruske šmajlere	530.—
Za talijanski bacač kal. 51 mm potrošeno je 10 mina.—	
Naročitih napomena nema.—	

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
Goj. S. Milekić

(M. P.)

Komandant, major,
Lazo S. Radaković

³ Tekst u zagradi dopisan je mastilom. latinicom.

⁴ Odnosi se na stoku.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE
KONCAR« OD 18. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE
DIVIZIJE O BORBAMA U REJONU VALICE I KASLI BRDA¹

STAB
XIII. PROLETERSKE BRIGADE
»RADE KONCAR«
18. juna 1944. godine
u 19 sati

ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE

1. — Naš III i II bataljon od 10.30 časova vode borbu sa neprijateljem koji u tri kolone nastupa ka Kasli brdu i desno ka Velež šumi. Snage neprijatelja koje napadaju na sektor naše brigade iznose 600—700 vojnika. Pod pritiskom neprijatelja naš III. bataljon se povukao ispod Valica (k. 1210), II bataljon se još drži na Kasli brdu (k. 1421), ali je vrlo vjerovatno da će ga morati napustiti. V bataljon se nalazi na Liscu, a I bataljon ispod Košara (k. 1115 i 1066). Isti ima vezu sa dijelovima I brigade na Tisovicu. Inženjerijski bataljon sa sanitetom i Intendanturom nalazi se na stazi između Kamen — Gorače koja vodi za Divan. Stab brigade nalazi se kod Gorače na istoj stazi.

2. — Borbe su žestoke. Imali smo jednog mrtvog i 7 ranjenih do sada. Neprijatelj je imao dosta gubitaka.

3. — Od Štaba X. divizije dobili smo sledeći izveštaj pisan 18. VI. u 13 časova.

»Neprijatelj jačine od jednog bataljona produžio je preko Fojnice preko Tješala pravcem za Zec Planinu (k. 1653) — Gilica.² Istovremeno jače neprijateljske snage kreću se od Kreševa preko Dusine ka Pogorelici. Isto tako u Kiseljak i Kreševo došlo je pojačanje od 400 SS-ovaca. ov. mj. uveče u 8 časova došla je jedna bojna iz Dalmacije u Kiseljak i kreće u pravcu Dusine. Sada se nalaze kod Suvog Dola. Dva bataljona VII. brigade i Visočko-fojnički odred nalazi se u prokoškim selima i Fojnici.«³

4. — Javite nam gde da upućujemo teže ranjenike, odnosno gde se nalazi Divizijska bolnica.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br 20—2, k. 729 a.

² Ovim pravcem nastupao je 2. bataljon 13. SS puka (vidi dok. br. 123).

³ Opširnije o tadašnjem rasporedu i dejstvu 10. NOU divizije vidi Arhiv VII. reg. br. 29 3, k. 854.

5. — Top iz Korpusne baterije stigao je i istoga ćemo prema situaciji koristiti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Denac Ivan

Komandant, major:
Zeželj

BR. 77

NAREĐENJE ŠTABA 16. MUSLIMANSKE BRIGADE OD 18. JUNA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NOV RAZMJEŠTAJ BRIGADE¹

Š T A B
XVI. M.N.O.U. BRIGADE
18. juna 1944 godine

Z A P O V I J E S T

Štaba brigade za 18 juni 1944 god.

Radi novih zadataka naše divizije² i naše brigade, izvršiće se nov raspored jedinica. Naša brigada postaviće se na prostoriju Raskršće — Banjača — Goli Vrh — Slatina, sa zadatkom dejstva prema komunikaciji Ustikolina — Goražde kao i zatvaranje pravca od Goražda i Ustikoline i razbijanje četnika.³

II Krajiška brigada ostaje na prostoriji Foče.

VI Bosanska brigada pomjera se na prostoriju Ifsar — Čajniče — Metaljka.

XV Majevička brigada orijentiše se prema Pljevljima.

Stab divizije ostaje na istom mjestu.

N A R E Đ U J E M O :

I bataljon smješta se na prostoriju Gapić — Konjevići sa zadatkom obezbeđenja na Golom Vrh. U sastav toga ba-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19/2, k. 1112.

² Riječ je o 17. NOU diviziji pod čijom se komandom brigada privremeno nalazila (vidi dok. br. 62). O njenim zadacima, razmještanju i dejstvima u drugoj polovini juna 1944. vidi izvještaj njenog Štaba od 2. jula (Arhiv VII, reg. br. 10—3, k. 982).

³ Na ovom sektoru dejstvovali su dijelovi Drinskog četničkog korpusa.

taljona pridaje se protivtenkovsko odeljenje koje treba sa potrebnim obezbjeđenjem postavljati radi dejstva prema komunikaciji Ustikolina — Goražde.

II bataljon smjestiće se sa jednom četom u zaseok Vojvodići, sa zadatkom obezbjeđenja na Banjači. Jedna njegova četa smjestiće se u Obrace radi obezbjeđenja jedinica oko štaba brigade. I četa toga bataljona krenuće sutra u 7 časova iz Cagarića sa intendantom brigade za Foču sa specijalnim zadatkom koga će dobiti od intendanta brigade i zamjenika intendanta XXVII divizije. Sa tom četom neka krene jedan član štaba bataljona. Po izvršenju zadatka četa ostaje u Foči.

IV bataljon ostaje u Ponikvama.

Brigadna intendatura smješta se u Vojvodiće.

Bolnica, štaba brigade i kulturna ekipa sa pratećom četom smještaju se u Obrace.

OPŠTE NAPOMENE:

Bataljoni će razviti najživlju aktivnost na proganjanju i uništavanju razbijenih četničkih bandi, nastojeći da prilikom akcija te vrste prikupi što veći broj konja.

Ishrani jedinica treba posvetiti najveću pažnju. I bataljon neka izvesti o kvalitetu ishrane i o mogućnosti nabavke žita i mesa na svom sektoru (Jošanice). II bataljon snadbjevaće se sa sektora Slatine.

Brigadna intendatura organizovaće meljavu žita za II bataljon i jedinice oko štaba brigade na mlinima ispod Pratina i eventualno kod Vina. Potrebno obezbjeđenje za meljavu daće II bataljon.

Pokret jedinice iz Cagarića izvršiće se sutra u 10 časova. Do toga vremena sve jedinice treba da skuvaju po jedan obrok.

Četa II bataljona koja će ići u Foču treba da doručkuje prije pokreta.

Desetina I bataljona koja je došla za vezu krenuće sa protivtenkovskim odeljenjem preko Obrača za I bataljonom u produženju pokreta.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Begić⁴

Komandant, major
Cerić

(M. P.)

⁴ Muhidin

IZVJEŠTAJ ŠTABA 18. HRVATSKE BRIGADE OD 18. JUNA
1944. ŠTABU 11. NOU DIVIZIJE O ZAUZIMANJU FOČE
I NAPADU NA JOHOVAC¹

STAB

XVIII. N.O.U. BRIGADE

Položaj, 18. juna 1944. god.

ŠTABU XI — N. O. U. DIVIZIJE

Položaj

Mi smo sinoć 17. ov. mj. izvršili napad na neprijatelja u Foči, tačno u 11,45 ali podatci koje smo dobili bili su pogrešni, tj. u Foči osim milicije nije se nalazilo nikakve druge vojske. Neprijatelj je sve snage iz Foče prikupio u Johovcu tako da je u Johovcu bilo oko tri satnije vojske² i nešto milicije. Nakon razbijanja milicije u Foči mi smo krenuli na Johovac u cilju likvidacije istoga, ali smo u tročasovnoj borbi bili odbijeni. Neprijatelj se je branio iz tvrdih zgrada i čvrstih bunkera. Naši gubici su vrlo veliki. Imamo 18 lakše ranjenih, tri teže ranjena i 6 do 7 mrtvih. Na bojištu je nađeno 15 mrtvih neprijateljskih vojnika, a broj ranjenih nije nam poznat. Zaplijenjeno je nekoliko pušaka i ostale sitne vojničke spremne. Napad smo prekinuli u 4 časa, pošto smo vidjeli da bez teškog oružja ne možemo likvidirati Johovac. U toku borbe imali smo vezu sa jedinicama V. brigade,³ koja je napala sa zakašnjenjem od dva sata. Rezultat borbe jedinica V. brigade nam je nepoznat.⁴

Vaši sinoćni najnoviji podaci nisu nam uručeni, pošto su i suviše kasno stigli.

Sa našim snagama postavili smo se na određenu nam prostoriju.⁵

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom — major:
Budoni"

Komandant — major:
Franjo

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 44 3, k. 866.

² Na ovim položajima bili su dijelovi 2. bojne 4. lovačke pukovnije (vidi dok. br. 153).

³ Riječ je o 5. krajiškoj (kozarskoj) NOU brigadi.

⁴ O dejstvu 5. krajiške (kozarske) brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 1. jula 1944 (Arhiv VII, reg. br. 39—4. k. 866).

⁵ Na zahtjev Štaba 11. NOU divizije, Stab brigade je 19. juna uputio još jedan izvještaj o ovom napadu (vidi Arhiv VII, reg. br. 45—3. k. 866).

* Teufik Selimović Budoni

NAREĐENJE ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD 19. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA SEKTOR RIB-
NICA — GARE¹

Š T A B
XVI NOU DIVIZIJE
Br. Šl.
19. juni 44 g.

ŠTABU BRIGADE

Situacija:

Prema do sada prikupljenim podacima, na pruži Krivaja — Ribnica nalazi se oko 400 SS-ovaca, oko 100 gestapovaca, do 100 zelenokadrovaca- i jedan četnički bataljon. Raspored neprijatelja je sledeći: u Ribnici (Jedin — trig 704) — Mujići — Vračevac — Brezovača — Catići — Mrgan — Krš, nalaze se uglavnom SS-ovci i gestapovci, sa isturenim odjeljenjima (zelenokadrovcima) na Kapetanovom Brdu. Do dolaska gestapovaca naoružanje se sastojalo od 4 teška mitraljeza, 8 puškomitraljeza, jednog teškog bacača koji se nalazi na stanici i jednog lakog bacača koji se nalazi na mostu u Ribnici. Dolaskom Njemaca to naoružanje je pojačano. Na sektoru Krš — Krivaja nalaze se uglavnom četnici, sa neznatnim djelovima SS-ovaca i Njemaca. Njihovo naoružanje slabo.

Na sektoru Ribnica — Olovo obezbeđenje pruge daje uglavnom zeleni kadar sa vrlo malim delovima SS-ovaca i Njemaca.

U Zavidoviću nalazi se garnizon, jačine do 1000 vojnika. Na Ozrenu nalaze se četnici raspoređeni na sektoru po bataljonima.³

Zadatak:

Jakom koncentracijom vatre iz svih automatskih i teških oruđa i brzim silovitim naletom razbiti i uništiti neprijatelja na sektoru Ribnica — Gare, da se odmah zatim pristupi potpunom uništavanju Krivajske pruge, koju nepri-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 39—7, k. 211.

² Na ovom sektoru bili su raspoređeni i dijelovi 4. bojne 8. posadnog zdruga (vidi dok. br. 154).

³ Na Ozrenu je operisao Ozrenski četnički korpus.

jatelj koristi kako za eksploataciju naših dobara tako i za prevoz trupa u borbi protiv naših jedinica.

Za izvršenje postavljenog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

1. IV brigada poći će u napad sa sektora Zeljova — Vrana u tri uporedne kolone: jedna koja će kretati pravcem Cvetkovo brdo — Smajlovići — Omerovići — Mrgan, druga koja će se kretati pravcem Cvetkovo brdo — Kapetanovo brdo — Ribnica i treća koja će se kretati pravcem Zeljova — Gradina — Vračevac — Jedin. Zadatak je brigade da razbije i uništi neprijatelja na sektoru Kapetanovo Brdo — Mrgan — Jedin (trig. 704) i da postavljanjem na sektoru Predražići spriječi eventualnu intervenciju od pravca Olova. Brigada će izvršiti napad uporednim kolonama, koje će se kretati u istoj visini, tako da jakom koncentracijom vatre sa fronta i bokova onemogući neprijatelju otpor. Brigadnu rezervu kretati pravcem Zeljova — Kapetanovo brdo — Mujići.⁴

2. I brigada (dva najjača bataljona) poći će u napad sa sektora Vrana — Viševac u dve uporedne kolone: jedna će se kretati pravcem Viševac — Hodžino brdo — Omerovići — Krš (trig. 578) i druga pravcem Viševac — Crnjevo — Osječani — Krš. Zadatak brigade je likvidacija neprijateljskog uporišta na Kršu, što će izvesti ove dve kolone uporednim obuhvatnim pokretom.⁵

3. II brigada poći će u napad sa sektora Crnjevo — Vis u tri uporedne kolone: jedna koja će se kretati pravcem Crnjevo — Sljivici — Vukovine — Mitrovice, druga pravcem Halilovići — Kuk — Gare — Podzborište i treća pravcem Vis — Glavica — Kablovac. Zadatak brigade je uništiti prugu na sektoru Osječani — Gare (uključno) i obezbediti operacije od pravca Doboja i Ozrena, postavljajući se (najjačim snagama) na sektoru Bukovik — Crni vrh — Klupe.⁶

4. Jedinice XXXVI divizije obezbeđivaće operacije od pravca Tuzle, držeći položaje na sektoru Tulovići — Treštenica.⁷

⁴ O dejstvu 4. vojvodanske brigade po ovom zadatku vidi Arhiv VII, reg. br. 16—3, k. 969.

⁵ Opširnije o dejstvu 1. vojvodanske brigade u ovom periodu vidi izvještaj njenog Štaba od 30. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 16—4, k. 964).

⁶ O dejstvu 2. vojvodanske brigade u vezi s ovim zadatkom vidi dok. br. 119.

⁷ i ⁸ O tadašnjem rasporedu i dejstvu 36. NOU divizije vidi Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1240.

5. I brigada (tri bataljona) služiće kao opšte divizijska rezerva i postaviće se 19. o. m. do 17 časova na sektor Zeljova (sa dva bataljona) — Vrana (sa jednim bataljonom).

6. Hirurška ekipa kretaće se sa IV brigadom. Divizijska bolnica za vreme napada nalaziće se u **Zeljovi** (pri I brigadi).

7. Štab divizije će se nalaziti dijelom sa II brigadom, a dijelom sa IV brigadom.

8. Početak napada 19. o. m. u 16 časova, što znači da će u 16 časova, već sređene i formirane napadne kolone krenuti određenim pravcima sa linije Zeljova — Viševac — Crnjevo — Vis. Štabovi brigada preduzeće sve mjere i svu odgovornost da njihove kolone pođu sa te linije tačno u 16 časova. Do tog vremena kolone će se na toj liniji povezati, održavajući stalan kontakt i u daljem pokretu prema određenim tačkama, tako da sadejstvo svih kolona bude maksimalno zastupljeno.

9. Da bi se likvidacija neprijatelja provela što brže i sa što manje žrtava, štabovi brigada će izvršiti takav raspored snaga i oružja, da njihovom potpunom koncentracijom razbiju neprijatelja pri prvom sukobu. Mora se predvideti svaki detalj pripreme i svaka mogućnost neprijateljskog otpora, da nam ni jedan borac uzaludno ne bi stradao. Radi toga će štab I brigade odmah dodijeliti štabu IV brigade dva teška bacača (iz svojih rezervnih bataljona) sa odgovarajućim brojem mina, koji će omogućiti razbijanje neprijateljske glavnine na sektoru IV brigade i, po potrebi, sadejstvovati pri likvidaciji Krša. Sa bacačima štab brigade će poslati i njihovo ljudstvo.

10. Borbeni znaci: **Slobodan — Maksim**.

11. Po likvidaciji neprijatelja, jedinice će zauzeti sledeći raspored:

I brigada na sektoru Ribnica — Osječani, dajući obezbeđenje prema Tuzli (na liniji **Zeljova** — Vrana — Viševac) i prema Olovu (na sektoru Predražići), sa zadatkom potpunog uništavanja pruge na sektoru Predražići — Ribnica — Osječani.

II brigada na sektor Vukovina — Gare, dajući jaka obezbeđenja prema Doboju i uništavajući prugu na sektoru Vukovine — Hrge (Stog).

IV brigada na sektor s. Vozuća (na levoj obali Krivaje), dajući obezbeđenja prema Varešu i liniji Zavidovići — **Zepče**, uništavajući prugu na sektoru Osječani — Vukovine.

Divizijska bolnica smestiće se na sektoru II brigade (Sljivici, između Osječana i Vukovine), pod komandom štaba II brigade.

Štab divizije smestiće se u s. Osječane.

12. XXXVI divizija postaviće se po likvidaciji neprijatelja na našem sektoru na sektor Pravoslavna Orahovica — Seona,

sa zadatkom obezbeđenja od Puračića i Ozrena i sadejstva sa našim jedinicama u slučaju neprijateljske intervencije od Zavidovića.⁸

13. Načelnik divizijske intendature, uz sadejstvo sa ekonomskim organima naše divizije, izvršiće pravilnu raspodelu plena na sve jedinice, uračunavajući tu i jedinice XXXVI divizije.

Opšta napomena:

Neophodno je potrebno da naš udarac po neprijatelju bude jedinstven i neodoljiv, da bi se likvidacija neprijatelja provela u što kraćem vremenu, te se na taj način svele na minimum naše žrtve. A potpuno razbijanje i uništenje neprijatelja imaće neobično važne posledice za naše naredne operacije. Skrećemo pažnju na potrebu maksimalne budnosti, kako bi se izbeglo svako iznenađenje i kako bi se svaki pokušaj neprijatelja blagovremeno osujetio. Skrećemo pažnju štabovima brigada da su, prema izvjesnim podacima, mostovi na Krivaji minirani, te da spriječe prelaze preko mostova sve dok se ne ispitaju. Budući da je Krivaja gazna, pitanje mostova ne predstavlja nikakve poteškoće.

Štabovi brigada će održavati sa štabom divizije redovnu kurirsku i radio vezu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab divizije,

(M. P.)

Komandant,
general-major
D⁸ Lekić

' Danilo

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 20. JUNA 1944. ŠTABU 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE KONCAR« ZA PREBACIVANJE BRIGADE NA NOVU PROSTORIJU I IZVIĐANJE DOLINE REKE VRBASA'

STAB
I PROLET. DIVIZIJE
20-VI = 13^h

ŠTABU XIII PROLET. BRIGADE

1. — Sa vašim jedinicama što pre se postaviti na određenu prostoriju: Nadkrstac — Rasoje — Devetaci — Rosin — kolibe Korita — Timočka kosa — Bela Gromila — Gradski Kam — Crvena zemlja — kolibe Uložnica.²

Sa nove prostorije preduzmite duboka izviđanja doline r. Vrbasa na liniji Boljkovac — Zdrimce — G. Vakuf i ka komunikaciji G. Vakuf — Rastovo — Šebešić. Ka tim pravcima ujedno obezbedite sadanju prostoriju. (U Rastovu neprijatelj drži jednu grupu od oko 5—600 vojnika iz sastava Zagrebačkog konjičkog zdruga zvana »Brzi zdrug«.)³

2. — Sa izviđačkim odeljenjima sigurno proverite šta je bilo sa neprijateljskom grupom koja je do juče bila u borbi sa nama.

3. — Naredite svojim jedinicama da preduzmu sve mere maskiranja od ugleda iz vazduha. Do sada su nepr. avioni bili aktivni u vremenu od 4,30 do 8^h i od 19 do 21,15 časova. Za sve vreme moguće nepr. vazdušne aktivnosti ne smeju se ložiti vatre (sem po 1 vatra na bataljon za kuvanje — i ona da bude dalje od bivaka bataljona) a konji moraju biti vezani u šumama.

4. — Mi se nalazimo na 1 km. jugozapadno od Suhog jezera (iznad košara ka brdu Krstac).

Neka jedan član štaba dođe kod nas.

Izvestite nas o rezultatu jučerašnje borbe i o vašim i nepr. gubicima, kao i poslednji raspored i pravce dejstva neprijatelja.⁴

S.F. — S.N.

Komandant, pukovnik
Vaso Jovanović

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 41—1, k. 712.

² Raspored i zadatke svojih jedinica Stab brigade odredio je naređenjem od 20. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 30—1, k. 727).

³ O tadašnjim zadacima brzog zdruga vidi dok. br. 156.

* Vidi izvještaj Štaba brigade od 8. jula 1944. u 27. knjizi.

NAREĐENJE ŠTABA 3. KORPUSA NOVJ OD 21. JUNA 1944.
ŠTABU 27. DIVIZIJE ZA ZATVARANJE PRAVCA SOKOLAC
— HAN PIJESAK — VLASENICA I ŠTABU 38. DIVIZIJE
ZA RASPORED NA PROSTORIJI KRAVICA — KASABA —
MILICI¹

Š T A B
III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 53/44.
21. VI. 1944 g.

ŠTABU XXVII NOU DIVIZIJE

P o l o ž a j

Situacija: Na sektoru Majevice, Posavine, Semberije stacioniraju jedinice 13 SS divizije sa dijelovima u Brčkom i Tuzli.² Prema posljednjim podacima dijelovi ove divizije iz Tuzle pokreću se ka Brčkom. U toku ofanzivnih operacija naših jedinica na području Majevice od 6—13 o. mj. neprijatelj je pretrpio osjetne gubitke u ljudstvu, tehnici i naoružanju. Da bi izbjegli frontalnu borbu na sektoru Majevice mi smo izvršili manevar našim jedinicama na pravcu Tuzla — Doboj.³

U dolini rijeke Spreče neprijatelj drži potrebne snage u jačini do 3500 vojnika raznog sastava, SS trupa, HIPO⁴ dijelova, ustaša i četnika, koji do sada ne ispoljavaju ofanzivne namjere, već obezbeđuju tuzlanski garnizon i pravce Tuzla — Doboj i Tuzla — Zvornik.

Naše vojvodanske jedinice u svojim ofanzivnim operacijama u dolini rijeke Krivaje i Ozrena pokazale su opet vidne rezultate, tako XVI vojvodanska divizija u brzom naletu razbila je jedan njemački policijski bataljon »Kroacija«, ubili 60, a zarobila 12 Nijemaca.⁵ Broj zarobljenih se stalno povećava. Ovom prilikom je zaplijenjeno: 12 teških mitraljeza, 2 protivavinska mitraljeza 4 puškomitraljeza, 3 šarca, 3 laka bacača, 50.000 puščanih metaka, 150 granata za bacač, 400 pari odijela i mnogo druge ratne spreme. Istovremeno je izvršena akcija na

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII. reg. br. 4 6, k. 1111. Naređenje iste sadržine upućeno je i Štabu 38. NOU divizije, ali je redakcija uspela pronaći primerak dostavljen 27. NOU diviziji.

² Vidi dok. br. 19, napomenu br. 2.

³ Detaljnije o tome vidi izvještaj Štaba 3. korpusa od 11. jula u 27. knjizi.

⁴ Vjerovatno jedinice pomoćne policije (Hielfs polizei — Hipoj.

⁵ O tim borbama ima podataka i u nekim četničkim dokumentima. Ističe se da su Nijemci bili iznenađeni i pretrpjeli velike gubitke (Arhiv VII, reg. br. BH-V-7026 i BH-X-333).

željeničkoj pruži u dolini Krivaje, te je ova od sela Hrge do Stjepin Hana potpuno uništena i svi mostovi porušeni. Velike naslage drveta, koje je organizacija »TOT« spremala za preradu i izvoz zapaljene su, kao i svi njemački logori i kasarne na ovom dijelu pruge. Rušenje pruge se nastavlja.⁶

Jedinice XXXVI NOU divizije razbile su četnike i zeleni kadar na prostoru selo Orahovica — Podsijelovo.⁷

Sektor Kladanj — Olovo — Vareš: manji dijelovi legije do sada neaktivni.

Sektor Sokolac — Rogatica: garnizone posade od po jedne bojne ustaša, sa zadatkom osiguranja puta i željezničke pruge Sarajevo — Višegrad.⁸ U neposrednom obezbeđenju željezničke pruge Sarajevo — Višegrad nalaze se i dijelovi 7-e njemačke SS divizije »Princ Eugen«. Na prostoru Sokolovića četničke grupe dijelom demoralisane.

Foču, Čajniče i Ustikolinu drže jedinice naše XVII divizije.⁹

U vezi izveštaja štaba operativne grupe XXVII i XXXVIII divizije od 20. ov. mj.¹⁰

NAREĐUJEMO :

Da štab XXVII divizije orijentiše svoju XX brigadu u pravcu Romanije na prostoru Sokolovića, sa zadatkom: da pristupi čišćenju ovog terena od četničkih grupa, kao i političkom radu među četnicima u cilju uključivanja onih koji mogu stupiti u naše redove u duhu sadanje situacije; vršenja mobilizacije za popunu brigade, koju izvoditi na dobrovoljnoj bazi, no ako se ne pokažu rezultati pristupiti i nasilnoj mobilizaciji, vodeći računa da postupci prilikom ovakve mobilizacije budu taktični; i zatvaranja pravca Sokolac — Han Pijesak — Vlase-nica.¹¹ Pored ovih zadataka štab XXVII divizije preduzeće potrebne mjere za prihvatanje XVI Muslimanske brigade, koja treba da se prebaci na sektor Romanije.¹²

Štab XXXVIII divizije sa Majevičkom brigadom,¹³ Mačvanskim i Srebreničkim Partizanskim odredom postaviće se na

⁶ Opširnije o dejstvu na ovom sektoru vidi dok. br. 119.

⁷ Vidi Arhiv VII. reg. br. 14—2, k. 1240.

⁸ Na ovom sektoru nalazili su se tada dijelovi 8. posadnog zdruga (vidi dok. br. 154 i 1. stajaćeg djelatnog zdruga vidi Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

⁹ O rasporedu i dejstvu 17. NOU divizije vidi dok. br. 62.

¹⁰ O ovoj operativnoj grupi vidi naređenje Štaba 38. divizije od 17. jula u 27. knjizi.

¹¹ O dejstvu 20. romanijske brigade vidi izvještaj Štaba 27. NOU divizije, dok. br. 95.

¹² O tome vidi izvještaj Štaba 17. NOU divizije od 2. jula 1944 (Arhiv VII, reg. br. 10—3, k. 982).

¹³ Odnosi se na 17. majevičku brigadu, koja je bila u sastavu ove divizije.

sektoru Kravica — Kasaba — Milici, sa zadatkom čišćenja četnika i zelenog kadra, ustaša na lijevoj obali rijeke Drine od Zvornika prema Srebrenici.¹⁴ Na ovom sektoru ispoljiti aktivnost na pravcu Zvornik — Drinjača — Bratunac, kojim neprijatelj prebacuje hranu iz Zvornika za srebrenički kraj. Prema primljenim podacima ustaše popravljaju most na Drinjači, te ih u tome treba spriječiti.

Mačvanski partizanski Odred postaviti tako da bude bliže Drini u smislu uspostavljanja kanala preko sa Srbijom.

Mjesto štaba XXXVIII divizije, sa pripadajućim dijelovima odrediće sam štab, mislimo da bi bilo pogodno postaviti se na prostoru sela Brda.

Po prijemu ovog naređenja štab XXVII divizije prihvatiće svoju bolnicu i o istoj povesti brigu oko ishrane [i] obezbeđenja jer je bolnica do sada nedovoljno hranjena, a i obezbeđenje nije bilo sigurno. Kladanjski Partizanski Odred, s obzirom da je brojno slab, nije mogao dati jače obezbeđenje za bolnicu, kao ni dovoljnu količinu hrane, s obzirom da je i sam Odred oskudijevao u ishrani.

Odlaskom XX brigade prema Sokolovićima i Mačvanskog Partizanskog Odreda prema Drini, neka posadu Vlasenice primi prateća četa štaba XXVII divizije, no ukoliko ova ne može zadovoljiti garnizone potrebe upotrijebiti jednu četu Birčanske brigade.¹⁵

Veza štabova divizija biće prema ugovorenom ključu i karakteristikama u određeno vrijeme. Prilikom izvještavanja povesti naročito računa da izvještaji sadrže sve one elemente iz kojih se može tačno uočiti situacija na sektoru vaše jedinice.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:	Načelnik Štaba,	Komandant,
V. Popović	general-major:	general-lajtnant,
	Vukotić	Košta
	(M. P.)	

STAB
XXVII DIVIZIJE
27. VI. 44
br. 58

Izdato naređenje XX kdi.
orig. u akta.

(M. P.)

¹⁴ O borbama 38. NOU divizije na ovom sektoru vidi izvještaj njenog štaba od 6. jula 1944 (Arhiv VII. reg. br. 5—3, k. 1258).

¹⁵ Odnosi se na 19. birčansku brigadu.

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 21.
JUNA 1944. ŠTABOVIMA POTCINJENIH BRIGADA ZA PRE-
BACIVANJE JEDINICA ZAPADNO OD KOMUNIKACIJE
G. VAKUF — TRAVNIK¹

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Pov. Op. Br. 257
21 juna 1944
u 1 čas

I PROLETERSKE BRIGADE
Š t a b u : III PROLETERSKE BRIGADE
XIII PROLETERSKE BRIGADE

Dnevna situacija:

Neprijateljske grupe koje su vršile prodore ka našoj ranijoj prostoriji u izvoristu Vrbasa uglavnom su u pokretu,² a delimično već stupile u borbu i na sadanjoj prostoriji naše Divizije.

U toku današnjih borbi neprijatelj je sa prostorije Vitreuša — Zec planina jačim snagama pred mrak ovladao sa brdom Štit.³ Kolona koja je od Smrčevice kod Jelića prešla Vrbasa izbila je u Kozicu gde je do noći zadržana. Po jednom obaveštenju jača neprijateljska grupa od Zastinja izbila je u Seferoviće i na Sedlo, — dalji njen pravac nije osmotren.

Na sektoru VII Kr. brigade neprijateljska grupa iz Fojnice sve do noći bila je aktivna u dva kraka: uz r. Zeleznicu i uz r. Fojnička Reka.⁴ Kolona koja se kretala uz Fojničku Reku izgleda da je do noći izbila do linije Mujaković — Turković.

Od Busovače kolona nepoznate jačine danas posle podne izbila je ka liniji Carev Dol — Klisura.

Nova obaveštenja o neprijateljskim snagama u dolini r. Vrbasa i na komunikaciji G. Vakuf — Rastovo — Trav-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 42—1, k. 712.

² i ⁵ O neprijateljskim snagama (vidi dok. br. 123 i 156).

³ Brdom Štit ovladao je 2. bataljon 13. SS puka 7. SS divizije (vidi dok. br. 123).

⁴ Vidi izvještaj Štaba brigade od 7. jula 1944. (Arhiv VII, reg. br. 26—3, k. 854).

nik u glavnom potvrđuju ranije stanje. Našim izviđanjima raniji podaci dopunjeni su u toliko što se delovi neprijateljske grupe iz Rastova nalaze i u Sebešiću i s. Laze, kao i da se severno od G. Vakufa u s. Bistrici nalazi neka grupa SS-ovaca.

Na ovom — nepovoljnom terenu ne primati odlučnije borbe već se manevrom prebaciti sa ovog sektora zapadno od komunikacije G. Vakuf — Travnik. Sa nove prostorije hitno prikupiti podatke o neprijatelju te na osnovu toga sa Divizijom preći na sektor koji se pokaže najpovoljnijim, bilo zapadno od Vrbasa ili severno od linije Jajce — Travnik — Zenica.

U tom cilju

N a r e đ u j e m o :

1. — Prebacivanje preko komunikacije izvršiti u dve kolone: XIII Proleterska brigada između Gornjeg Vakufa i Rastova a I i III na sektoru Rastova.
2. — XIII Proleterska brigada odmah će preduzeti prikupljanje svih svojih jedinica i krenuti od Bele Gromile preko Crvene Zemlje — kolibe Uložnica — k. 1711 — k. 1607 (Zuberske Lazine) — k. 1073 — Koprivnica, odakle će na sektoru k. 743 — Knežev Greb preći komunikaciju G. Vakuf — Rastovo. Prelaz komunikacije sigurno obezbediti sa obe strane: ka G. Vakufu i ka Mostaru. Na mestima obezbeđenja što više po dubini zaprečiti, porušiti i minirati cestu i postaviti jake zasede sa protivkolskim oruđima. Po prelazu komunikacije produžiti od k. 879 uz potok Veliki Gusar postavljajući glavninu brigade na prostoru Radovan planine odakle se obezbediti ka Vrbaskoj dolini, G. Vakufu, Rastovu. Na cesti kod utoka V. Gusar postaviti jaku zasedu sa protivkolskim oruđima koja će tamo ostati za sve vreme dok se glavnina Divizije ne prebaci preko iste komunikacije između Rastova i Travnika. Pretpostavljamo da će se glavnina Divizije svakako prebaciti preko komunikacije posle prelaska XIII brigade, te zbog toga ova grupa kod potoka V. Gusar mora biti dovoljno jaka kao bočno obezbeđenje od G. Vakufa i tamo ostati za sve vreme dok se ne prebaci glavnina Divizije. Predviđamo da će glavnina Divizije prelaz komunikacije Rastovo — Travnik izvršiti u toku noći 22/23 o.m. najkasnije.
3. — li III Proleterska brigada sa Diviziskom bolnicom i ostalim diviziskim i korpusnim delovima kretaće se u jednoj koloni pravcem Trskavica — Suho Jezero — Smiljevačka K. sa k. 1865 — Runjevica (k. 1728) — k. 1434 — Javorovača (k. 1663) — Pandurica (k. 1840) — Kamenjača — Poljana (k. 1664) — Lužke staje — Mokra Ravan. Odavde će se organizo-

vati prelazak komunikacije bilo preko Rastova prethodno likvidirajući tamošnju neprijateljsku grupu ili pak severnije na sektoru Bistro — Orašac.⁵

U toku današnjeg dana marševski poredak ove kolone biće: I Proleterska brigada u čijem sastavu će biti diviziski i korpusni delovi i neposredno za njom III Proleterska brigada. U toku pokreta davati jaka bočna obezbeđenja prema Fojnici i, s druge strane, prema Laze — Sebešić — Rastovo. Po izbijanju čela kolone na Moku Ravan zadržaće se:

— I Proleterska brigada na prostoru Mokra Ravan — Lužke staje — Ščitski Dol — k. 1564 — Mirošavica — k. 1566, obezbeđujući se jakim delovima ka svim pravcima od Fojnice — Bušovače — Busovačkih staja — Kruščičke planine i Rastovo — Sebešić;

— III brigada zadržaće se na prostoru Kamenjača — Sčit (k. 1780) — Poljana (k. 1664) — Cemerničke staje, obezbeđujući se od svih pravaca od Fojnice — Sebešića, a ostavljajući zaštitnice na pravcu Pandurica (k. 1640) i Javorovača (k. 1663).

Na ovoj prostoriji štabovi brigada dobiće naređenje o daljem radu.

Po prelasku komunikacije I Proleterska brigada postaviće se u izvornom delu pritiska r. Rijeka, a III Proleterska brigada na prostoru Polje Bašarinac (seljaci ga zovu »Malo Rostovo«) — Rudina (k. 1385) — Kalin (k. 1531).

4. — U toku celog ovog marša štabovi I i III Proleterske brigade održavaće sa nama kurirsku vezu. Štab XIII Proleterske brigade, pak, obavezno će održavati radio vezu u 0600, 1040, 1800 časova. U slučaju da u ovo redovno vreme otkaže veza tražiti vezu u rezervno vreme. Po potrebi zakazivaće se i vanredno vreme veze.

5. — Štab XIII Proleterske brigade zadržaće u svojoj brigadnoj ambulanti sve ranjenike i bolesnike koje kod sebe ima. Potreban broj konja za nošenje uzeti od Korpusne baterije kojoj narediti da jedan top pre pokreta zakopa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR.

V.⁶ Šćekić

NAČELNIK

ppukovnik,
Moma Durić

KOMANDANT

pukovnik,
Vaso Jovanović

(M. P.)

⁵ O prebacivanju 1. proleterske brigade vidi izvještaj njenog Štaba od 9. jula u 27. knjizi, a 3. proleterske brigade, dok. br. 103.

• Vlado

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. NOU DIVIZIJE OD 21. JUNA 1944.
ŠTABU 5. KORPUSA NOVJ O DEJSTVIMA NA PROSTORU
KOZARAC, BALTINA BARA, BOS. PETROVAC — OŠTRELJ»

Š T A B
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N.O.V.J.
Str. pov. Br. 264
Dne 21. VI. 1944 g.

ŠTABU V. KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE
O.P.

Položaj

Operativni izvještaj
dostavlja se.

Noću između 9 i 10 ovog mjeseca jedan bataljon² XI brigade i jedna četa Kozarskog odreda napali su neprijateljsko uporište Kozarac, u kome se nalazilo oko 300 ustaša i milicije i poslije petočasovne borbe morali su se povući zbog pritiska jake neprijateljske vatre iz utvrđenih tačaka. Ubijeno je 10 i ranjeno više neprijateljskih vojnika. Naši gubitci — manji broj ranjenih. Plijena nije bilo.³

Noću između 11 i 12 ov. mj. IV bataljon XI brigade izvršio je napad na četnike u Baltinoj Bari. Borba je trajala 2 časa i 30 minuta, poslije čega su se četničke bande razbježale.

Četnici pripadaju odredu Vase Mijatovića.

Jedna četa Gradiško-lijevčanskog odreda, 14 ov. mj. vodila je borbu sa Njemcima kod Nove Topole između Banje Luke i Gradiške od 8 do 11 časova prije podne i oslobodile 5 savezničkih avijatičara a 5 je palo neprijatelju u ruke.⁴

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 42—3, k. 768 A.

² Odnosi se na 3. bataljon.

³ Detaljnije o borbi za Kozarac vidi dok. br. 98 i izvještaj Štaba Kozaračkog NOP odreda od 25. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 46—3, k. 1625).

⁴ Stab Gradiško-lijevčanskog NOP odreda u vezi s tim izvještava da su njemački lovci 14. juna 1944. napali jednu savezničku vazduhoplovnu formaciju koja se vraćala poslije bombardovanja Budimpešte i nad samom Topolom zapalili jedan američki avion. Iz njega se 10 avijatičara padobranima spustilo između Topole i Bereka. Da bi spasla savezničke avijatičare, 3. četa Gradiško-lijevčanskog NOP odreda, koja je

U ovoj borbi nepoznati su neprijateljski gubitci. Naših manji broj je ranjen.

Na komunikaciji Petrovac — Oštrelj, dva bataljona VI KNOU brigade postavila su zasjedu 16. VI. u 3 časa poslije pola noći t. g. Neprijatelj je naišao sa 16 kamiona i 1 oklopnim automobilom natovarenim vojskom i ratnim materijalom. Zasjeda je otvorila vatru na odstojanju 60 metara i potukla neprijateljsku motorizovanu kolonu, uništivši sve kamione sa materijalom i oklopni automobil. U toj borbi neprijatelj je imao 47 ubijenih, nepoznat broj ranjenih i jednog zarobljenog. Naši gubitci: 2 poginula, 6 drugova ranjenih, među kojima jedan komandant bataljona. Zaplijenjeno: 6 pušaka, 8 bombi, 3 doboša sa municijom, 1 raketni pištolj, 1 pištolj, 2800 puščanih metaka, 5 pari odijela, 10 čebadi, 3 šatorska krila, 7 torbica, 2 ranca, 11270 kuna, manja količina cigareta. Zapaljeno: 16 kamiona, 1 oklopni automobil, 8 šaraca, 3 protivkolska topa i 20 pušaka, kao i sav materijal koji je prevožen u kamionima.⁵ Naziv neprijateljske jedinice nepoznat.

Na vodi zvana Pečina kod Petrovca 18. VI u 2 časa poslije pola noći, III bataljon VI brigade postavio je zasjedu, gdje je sačekao neprijateljsku kolonu koja je izlazila iz grada, koju je potukao i natjerao u bjekstvo prema gradu poslije tročasovne borbe. Gubitci neprijatelja: 10 mrtvih i 3 ranjena. Naši gubitci, 2 mrtva i 5 ranjenih. Plijena nije bilo.

Neprijateljska jedinica nepoznata. Uglavnom pripada »Tigar« diviziji.⁶

Iz prednjih akcija vidi se da rukovodioci nisu, većinom, postavljali pravilno zasjede i obezbjeđenja bokova i leđa, gdje je neprijatelj uspio ugrožavati snage koje su se angažovale u borbi i iste su morale uništavati materijal, koji je mogao biti zaplijenjen. Na sve nedostatke ukazane su pojedinačno primjedbe i skrenuta pažnja na pravilno rukovođenje. Isto tako osjeća se nedostatak nagaznih mina i eksploziva za rušenje neprijateljskih tenkova i oklopljene motorizacije.

Akcije o rušenju vozova nisu unesene jer je o tome u potpunosti javljeno depešama.

držala položaje prema tim neprijateljskim uporištima, stupila je u borbu protiv neprijatelja. U toku borbe, koja je trajala 4 sata. 3. četa Gradiško-liječanskog NOP odreda uspjela je osloboditi 5 avijatičara, uprkos tome što su neprijatelju pritekli u pomoć dijelovi 7. lovačke domobranske pukovnije iz Bosanske Gradiške (Vidi Arhiv VII, reg. br. 35—3, k. 768 A i 1/1—113, k. 120).

⁵ Opširnije o tome vidi dok. br. 108 i Arhiv VII, reg. br. 32—3, i 18—3, k. 768 A.¹

⁶ Riječ je o dijelovima njemačke 373. legionarske divizije »Tigar«, koja je u to vrijeme bila raspoređena na toj prostoriji.

Gubitci:

a) neprijateljski: ubijenih 63
 ranjenih 33
 zarobljenih 3

Izbačeno iz stroja 99 neprijateljskih
vojnika, podoficira i oficira.

b) vlastiti poginula 4
 ranjenih 13 drugova, među kojima 1
 komandant bataljona.

Plijen:

a) oružje: 7 pušaka, 1 raketni pištolj, 8 bombi, 1 pištolj.
b) municija: 2950 puščanih metaka.
c) oprema: 5 pari odijela, 10 ćebadi, 3 šatorska krila, 7
torbica, 2 ranca .. ? brdska kazana.
d) ostalog: 11270 kuna, manja količina cigareta.

Uništeno:

16 kamiona sa raznim materijalom — zapaljeno. 1 oklopni
automobil.

Naročito:

Oslobođeno 5 savezničkih pilota iz neprijateljskih ruku.

Raspored jedinica:

Jedinice se nalaze na dosadašnjim položajima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar, ppukovnik
(si. odsutan)

K o m a n d a n t,
pukovnik,
Petar

(M. P.)

" Dio teksta označen tačkicama u originalu je nečitljiv.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. VOJVODANSKE BRIGADE OD 21.
JUNA 1944. ŠTABU 16. NOU DIVIZIJE O NAPADU NA NE-
PRIJATELJEVO UPORIŠTE RIBNICU¹

STAB
IV. NOU. V. VOJVODANSKEJ BRIG.
Br. Služ.
21 juna 1944 god.

ŠTABU XVI. NOU DIVIZIJE

Prema zapovesti Štaba XVI. NOU divizije od 19-VI-1944 god.² ova brigada dobila je zadatak da likvidira neprijateljsko uporište Ribnicu.³

Napad je izvršen 19 ov.m. tačno u 16 č. sledećim rasporedom:

I bataljon dobio je zadatak da preko s. Smajlovića — Omerovića napadne i uništi neprijateljsko uporište Mrgan, a po uništenju da krene preko (k. 313) i sadejstvuje u napadu na željezničku stanicu u Ribnici. Ovaj bataljon svoj zadatak u potpunosti je izvršio.

II bataljon dobio je zadatak da likvidira Kapetanovo Brdo, i po likvidaciji istog produži putem preko (k. 529) ka Brezovači — (k. 421) željeznička stanica Ribnica. I ovaj bataljon je u potpunosti izvršio svoj zadatak.

III bataljon dobio je zadatak da preko Gradine — s. Vračevac likvidira neprijateljsko uporište na Jedinu, i po likvidaciji istog postavi se u zasedi prema Olovu, rušeći sve komunikacione veze prema Olovu. Isti bataljon i ako je dobio minersko odeljenje za rušenje pruge prema Olovu, imao je propust u rušenju pruge. Razlog za ovaj propust štab bataljona navodi kao uzrok zadocnjenje, ovaj razlog mu se ne može uzeti kao opravdavajuća okolnost jer je isti imao mogućnosti i vremena da izvrši postavljeni mu zadatak.

IV bataljon bio je brigadna rezerva, a po likvidaciji uporišta imao je u zadatak da prikupi i evakuiše ratni plen.

Likvidacija neprijateljskog uporišta Ribnice izvršena je u potpunosti, neprijatelj je delom uništen, delom rasteran, izuzev propusta III bataljona.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—3, k. 969.

² Vidi dok. br. 79.

³ O neprijateljevima snagama na ovom području vidi dok. br. 154.

U ovoj akciji naročito se istakao naš II bataljon, koji je po likvidaciji uporišta bez zastoja krenuo u poteru za neprijateljem, ne dajući mu mogućnosti da organizuje bilo kakav kontra napad, ili pak organizovanu odbranu.

Neprijateljski gubitci: 50 mrtvih, 10 ranjenih i 15 zarobljenih vojnika i oficira.

Naši gubitci: 5 mrtvih, i 7 ranjenih. Poginuo je načelnik naše brigade drug Rade Senker.

Zaplenjeno je u sledećem: 12 t. mitraljeza »Breda«, 3 laka mitraljeza (»Maksim«), 2 laka bacača sa 30 mina za iste, 1 šarac, 2 šoše, 30 pušaka, 10 pištolja raznog kalibra, 20.000 municije za Bredu, 10.000 mauzer municije, 4000 francuske, za šošu (ista je sa mitraljezima šošom uništena). Od spremne je zaplenjeno 50 pari odela, 30 pari čizama, 25 pari cipela i drugog sitnijeg ratnog plena, izvesna količina kancelarijskog materijala i jed. pis. maš., 100 čebadi.

Posle izvršene evakuacije materijala i oružja uništili smo vojničke objekte, kao i željezničku prugu u pravcu Olova.

Od svega ovoga naša brigada je zadržala: 5 t. mitraljeza Breda, 2 laka bacača, 1 lak. mitraljez (Maksim), 1 šarac, 20 pušaka i odgovarajući broj municije za iste. Ostalo oružje i municija predana je jedinicama I brigade.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab brigade, Komandant, major
Marko Milanović

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ŠTABA 4. NOU DIVIZINE OI) 22. JUNA 1944.
ŠTABU 5. KORPUSA NOVI O BORBAMA POTCINJENIH
JEDINICA NA KOMUNIKACIJI BIHAĆ — BOSANSKI PE-
TROVAC¹

STAB
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N.O.V.J.
pov. br. 268
Dne 22. VI. 1944 g.

ŠTABU V. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE
O P.

Položaj

Operativni izvještaj
dostavlja se.

14 ov. mj. Bihaćki bataljon Drvarsko-petrovačkog odreda, prilikom prebacivanja grupe iznemoglih i bolesnih boraca iz VI ličke divizije preko ceste Bihać — Petrovac, vodio je borbu sa neprijateljem u Duhovskom. Neprijatelj je išao u jačini jedne satnije u pratnji 15 kola komore i naišao na desno krilo osiguranja ceste. U borbi koja je trajala 1 sat i 30 minuta neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i ranjenih. Bolesnici su se uspjeli prebaciti i naši su se zatim povukli radi toga što je neprijatelj dobio pomoć od logora Tarkovac i iz Bihaća. Naši gubitci 1 lakše ranjen. Ubijena su 4 konja i 7 ranjeno.

15 ov. mj. isti ovaj bataljon dočekaio je neprijateljsku kolonu pješadije u jačini jedne satnije na Goričevcu cesta Bihać — Petrovac. Kolona se kretala od Bihaća ka Petrovcu. Borba je trajala pola sata. Kad je naišla pomoć iz Ripča, naši su se povukli. Neprijatelj je imao 15 mrtvih i 25 ranjenih. Do plijena se nije moglo doći. Naš jedan drug teže ranjen.²

Noću između 16 i 17 ov. mj. I. bataljon VIII KNOU brigade postavio je zasjedu na koti 846 — Dolovi — cesta Bihać — Krupa.³ Ali u samom podilaženju položaju naišlo je 30 kamiona i tenkova. Na njih je otvorena vatra i naneseni im gu-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 43—3, k. 768 A.

² Opširnije o dejstvima Drvarsko-petrovačkog NOP odreda u junu 1944. vidi Arhiv VII, reg. br. 30—2, k. 1628.

³ Vjerovatno omaška. Sela Dolovi i Vrščić nalaze se na komunikaciji Bihać — Bosanski Petrovac.

bitci. Iste noći istu kolonu napala je jedna četa II bataljona kod Vrščića (k. 736).⁴ Broj neprijateljskih gubitaka nije ustanovljen. Kolona se je kretala od Petrovca za Bihać.

18 ov. mj. dijelovi I. bataljona VIII KNOU brigade, postavili su zasjedu na koti 725 — Goričevac. Naišla su 4 kamiona od Bihaća, te su 2 oštećena i ubijeno 15 neprijateljskih vojnika i oficira a 20 ranjeno. Zbog brze intervencije neprijatelja iz Goričevaca i Dubovska nije se moglo više iskoristiti.

18. ov. mj. po danu naišao je II. bataljon VIII KNOU brigade na neprijatelja iz II. satnije I. bojne I. lov. pukovnije na Crnom vrhu (k. 850). U borbi je neprijatelj imao 2 mrtva i 6 ranjenih. Neprijatelj je bio pošao u Bos. Doljane radi pljačke i vraćen je natrag u Tarkovac. Neprijatelj je brzo pobjegao izbjegavajući jaču borbu.

19 ov. mj. u 5 sati u Dubovskom Polju naišla je II. satnija I. bojne I. lov. pukovnije na II. bataljon VIII KNOU brigade. U borbi je ubijeno 32 neprijateljska vojnika a 15 ranjeno.⁵ Plijen: 3 talijanska puškomitraljeza, 2 pištolja, 1 strojnica, 6 pušaka talijanskih, 5 pari odijela, 800 talijanskih metaka i 200 metaka jugoslovenskih. Zarobljena su 3 neprijateljska vojnika.

Iz prednjih akcija vidi se da naše jedinice često puta otvaraju vatru na neprijatelja iz veće udaljenosti, te tako neprijatelj uspije da bez velikih gubitaka sačeka pojačanje iz okolnih uporišta i time izbjegne veće žrtve koje bi imao kada bi ga naše zasjede napale iz neposredne blizine. (Borba VIII KNOU brigade noću 16 i 17 ov. mj. i danju 18 ov. mj.).

1. Gubici a) neprijateljski 84 poginulih
96 ranjenih
3 zarobljena
183 izračeno iz stroja
- b) vlastiti 1 poginuo
3 druga ranjena

2 Plijen

- a) oružja: 3 talijanska p. mitraljeza, 2 pištolja, 1 strojnica
6 pušaka talijanskih.
- b) municija: 800 talijanskih metaka i 200 metaka jugoslov.
- c) oprema: 5 pari odijela.

⁴ Vjerovatno 763

⁵ Vidi dok. br. 141.

3. Uništeno:
11 konja, 2 kamiona.

Raspored jedinica: Isti kao i do sada. Stab Drvarsko-petrovačkog odreda nalazi se na liniji Vranovina — Smoljana.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
ppukovnik,
(si. otsutan)

(M. P.)

K o m a n d a n t ,
pukovnik,
Petar

BR. 86

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. VOJVOĐANSKE BRIGADE OD 22. JUNA 1944. ŠTABU 16. NOU DIVIZIJE O NAPADU NA SELO VOZUCU I RAZARANJU ŽELJEZNIČKE PRUGE ZAVIDOVICI — OLOVO¹

Š T A B
II BRIGADE XVI NOU DIVIZIJE
22 juna 1944.

ŠTABU XVI NOU DIVIZIJE

Prema naredenju štaba divizije od 19. VI. o. g.,² a u sklopu divizije, naša brigada dobila je zadatak da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Vozuću i da uništi što veći dio pruge koja vodi Zavidovići — Olovo.

Napad je otpočeo u tačno određeno vreme, tj. u 16 časova.

Napad je izvršen u tri kolone i to:

Prva kolona koju je sačinjavao III i IV bataljon kretala se preko Visa — Sikira prema Kablovcu sa zadatkom da protera ili uništi neprijatelja na Kablovcu i da se postavi kao obezbeđenje od Ozrena i od Zavidovića na položajima Kablovac — Lanište i Bukovik. Pošto se neprijatelj nije nalazio na položajima Kablovca III i IV bataljon su bez borbe ušli na Kablovac i postavili se na određenim položajima.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 13—3, k. 951.

² Vidi dok. br. 79.

Druga kolona koju je sačinjavao II bataljon krenula je sa Visa, sa koga je pre jedan dan posle tročasovne uporne borbe našeg II bataljona steran neprijatelj, krenula je u napad pravcem preko Glavice — Brda prema Podzborištu. Pošto je neprijatelj davao slab otpor, II bataljon je uspeo da brzo prođe do određenog mu cilja, tj. do pruge gde je odmah pristupio sa detaljnim rušenjem pruge kao i mostova.

Treća kolona koju je sačinjavao I bataljon kretala se preko Crnjeva — Halilovića — Durakovića prema željezničkoj stanici Vozuća. Kada se ova kolona puštala od Crnjeva prema Halilovićima u pravcu Vozuće, na Kuku ga je sačekao neprijatelj i dao jači otpor, ali ga je I bataljon u brzom i energičnom naletu uz pomoć svojih bombaša i teškog bacača likvidirao i produžio sa daljim gonjenjem neprijatelja. Pošto se neprijatelj dalje u neredu povlačio i nije davao skoro nikakav otpor već je pobjegao do same stanice, ukrcao se u voz i pobjegao prema Zavidovićima,³ I bataljon se brzo spustio do same stanice Vozuća, tj. do same pruge gde je zapalio neprijateljsko uporište — školu od koje je neprijatelj napravio bunkere za odbranu i dalje otpočeo sa detaljnim rušenjem pruge i mostova.

IV bataljon zajedno sa brigadnom intendanturom i sanitetom kretao se pozadi II bataljona i služio kao brigadna rezerva, a pošto neprijatelj nije davao jak otpor, da je IV bataljon morao sadejstvovati ostalim bataljonima isti se odmah po zauzimanju uporišta smestio na određeni mu sektor s tim što je svoju jednu četu držao celu noć na položaju Vis kao ledno osiguranje.

Po likvidaciji uporišta, kao što smo naveli, II i I bataljon celu noć nastavili su sa rušenjem pruge i mostova, dok je u toku sutrašnjeg dana nastavio IV bataljon rušenje pruge i uništavanje mostova, a I i II bataljon su se odmarali.

Za ovo vreme dok se nalazimo na ovom sektoru porušeno je devedeset km. pruge i uništeno jedanaest mostova, među kojima devet velikih i tri mala.

Naši gubitci u ovoj akciji, uključivši i borbu II bataljona na Visu jedan dan pre akcije i sutrašnji napad neprijatelja na Vis, iznose pet mrtvih i jedanaest ranjenih. Utrošeno je 5.900 metaka i 10 bombi (ručnih) i oko 30 minobacačkih.

Gubitci neprijatelja su tri mrtva i veći broj ranjenih, ne zna se tačno koliki je broj, ali po pričanju seljaka bilo ih je dosta. Zaplenjen je jedan šarac sa 200 metaka, 3 puške, 1 pištolj, 10 šatorskih krila i 8 čebadi.

³ Na ovom sektoru dejstvovali su dijelovi 8. posadnog zdruga (vidi dok. br. 154).

Borbenost naših boraca kao i rukovodilaca u ovoj akciji bila je na visini, a naročito I i II bataljona, koji su nailazili na jači otpor. Konkretno borci I bataljona, iz kojeg su njih pet bombaša sa svojim delegatom ručnim bombama sterali neprijatelja sa Kuka (koji je davao prilično jak otpor), podvlačeći se na vrh Kuka pod zaštitom mitraljeske vatre na deset metara i bacivši bombe i za kratko vreme sterali neprijatelja sa položaja. Isti se slučaj desio i kod našeg II bataljona pri zauzimanju Visa, gde su bombaši odigrali glavnu ulogu.

Nedostaci u ovoj akciji nisu se tako mogli zapaziti. Bataljonsko rukovodstvo kao i četno prilično se snalazilo i držalo ljudstvo u rukama, jedino to što se još dešava da kod boraca i nižih rukovodilaca se ne vodi dovoljno računa o držanju veze, kao i o tome koja se jedinica nalazi pored njih i da se služe zakazanim borbenim znacima, tako da se desilo da je I bataljon izbio na Kuk i po izbijanju II bataljona na Glavicu, II bataljon otvorio je vatru na njih, tako da je I bataljon imao 1 ranjenog.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:
Otsutan

Načelnik:
kapetan
Rebula

Komandant:
kapetan
Sava Sogić

(M. P.)

ZAPOVIJEST ŠTABA 16. NOU DIVIZIJE OD 23. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA DA OVLADAJU PROSTOROM
OMEROVA VODA — JANKOVA VODA — RECANE — POD-
SIJELOVO¹

Š T A B
XVI UDARNE DIVIZIJE NOVJ

Br. si.
23 juna 1944 g. u 20 č.

Z A P O V E S T

Sekcije: Tuzla — Kladanj — Derventa — Zenica 1:100.000

S i t u a c i j a :

Jedinice I i II brigade u današnjim borbama sa četničko-zelenokadrovačkim bandama i SS-ovcima proterale su neprijatelja sa njegovih položaja, nabacivši ga u pravcu Zavidovića i Ozrena. Jedinice I brigade su odbacile neprijatelja preko Perovića na položaje Glavica — Ruduća.²

Jedinice II brigade u borbi oko ovlađivanja položajem Podsijelovo, koga je branilo, pored četiri četnička bataljona (I, VI, VII i VIII),³ nešto zelenokadrovaca iz Seone i SS-ovaca, posle žestoke borbe proterale su neprijatelja sa Podsijelova i odbacile ka liniji Radlovo — Mramorovi — Mekotica.

I na sektoru I i II brigade neprijatelj je imao priličnih gubitaka.⁴

U ovim borbama četničko-zelenokadrovačke bande potpomagala je artiljerija od pravca Zavidovića, tukući položaje I brigade i greben Podsijelova.

Prema iskazu nekih seljaka u Zavidoviće je stiglo oko 400 nemačkih vojnika iz Sarajeva.

Zbjegovi stanovništva i stoke ovdašnjih sela koji su izbegli pred pojavom naše vojske nalaze se po selima Kovači, Dragovići i Mečevići.

Na sektoru XXXVI NOU divizije nema nikakvih promena.⁵

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4—8, k. 950.

² Vidi dok. br. 21, napomene br. 6 i 10.

³ Vjerovatno je riječ o dijelovima Ozrenskog četničkog korpusa.

⁴ Opširnije o borbama na tom sektoru vidi dok. br. 119.

⁵ O tome vidi Arhiv VII, reg. br. 14--2. k. 1240.

Zadaci:

Ovladati najdominantnijim položajima: linijom Omerova voda — Jankova voda — Rečane — Podsijelovo, sa kojih izvršiti što potpunije i svestranije ispitivanje četničko-zelenokadrovačkih bandi na sektoru Ozrena, neprijatelja uopšte na liniji Zavidovići — Maglaj — Doboj, kontrole doline r. Krivaje i obaveštavanja (preko jedinica XXXVI div. i naše ob. službe) o situaciji na liniji Doboj — Tuzla.

Snabdeti sve jedinice potrebnom količinom stoke i namirnica radi ishrane, u kom cilju koristiti prvenstveno sektor na kome se jedinice nalaze.

Maksimalno razviti izviđačko-obaveštajnu službu u gore pomenutim pravcima, onemogućavajući na taj način ma kakva iznenađenja sa strane neprijatelja. Jedinicama naglasiti i kontrolisati najpotpunije sprovođenje svih mera predostrožnosti u pogledu krajnje opreze i budnosti jedinica, imajući u vidu mogućna iznenađenja od strane četničkih bandi u vidu prepada po danu ili noći itd., itd.

U vezi prednjeg,—

Naređujemo:

1.) I. brigada prebaciće se 24. VI. t. g. u 5 časova ujutru sa sadašnjih položaja na liniju Omerova voda — k. 588 — Jankova voda — Rečana, sa zadatkom ovladivanja pomenutom linijom, posjedanjem iste i razvijanjem izviđačko-obaveštajne službe u pravcima Ozrena, linije Zavidovići — Maglaj — Doboj, tesne povezanosti sa jedinicama II i IV brigade.

II brigada postaviće se 24. VI. t. g. do 6 časova ujutru na prostoriju G. i D. Cavaljuša — G. i D. Brijesnica, kontrolišući dijelom svojih snaga Podsijelovo (vezujući se preko k. 709 sa jedinicama IV brigade na Podsijelovu).

Na toj prostoriji II brigada služiće ujedno kao rezerva I brigadi, a štab I brigade po potrebi može neposredno preko štaba II brigade koristiti jedinice II brigade za sadejstvo pri ovladivanju linijom Omerova voda — Jankova voda — Rečane.

Stab II brigade uzeće odmah od IV brigade divizisku bolnicu u svoj sastav smeštajući je zajedno sa svojim jednim bataljonom u Vukadinovo brdo. Tom bataljonu naglasiti da sem obezbeđenja bolnice kontroliše i pravac od Kravog greba.

IV. brigada postaviće se 24. VI. t. g. do 6 časova ujutru na liniju Tunik — Sjenokos — Borovci, sa zadatkom pune kontrole grebena Podsijelova na otseku od k. 781 — 709 — Previjske (trig. 648) kao i opreze od doline Krivaje. Stab IV brigade održavaće vezu sa Štabom II brigade.

Divizijska bolnica potpada pod komandu Štaba II brigade, koji će se 24 o. m. do 6 časova ujutru sa svojim jednim bataljonom postaviti na prostoriju Vukadinovo brdo.

Štab divizije prebaciće se 24. VI. t. g. u 6 časova ujutru iz s. Kesten u selo Vukadinovo Brdo, gde slati sve izveštaje.

2. — Napominjemo štabovima brigada da prilikom borbi sa četničko-zelenokadrovačkim bandama, kao i likvidacije pojedinih kosa, položaja uopšte, likvidaciju i napad sistematski i planski pripreme, maksimalno koristeći premoć u automatskom naoružanju, bacače, kombinujući sve to sa pokretima svojih jedinica.

Pri likvidaciji — napadu ne biti brz i napade ne vršiti isključivo na jednom jedinom otseku gde neprijatelj lako može da izvrši koncentraciju svojih snaga i vatre, već kombinujući pokrete i vatrenu premoć svoga naoružanja, bočnim dejstvom sa više pravaca i uporednim kolonama svojih bataljona napadati neprijatelja sa više strana, razvijajući maksimalno sadejstvo svojih jedinica.

Po dolasku na određene prostorije štabovi brigada neće iscrpne izveštaje o rezultatima akcije, situaciji uopšte, neprijatelju, rezultatu prikupljanja stoke za svoje jedinice itd., itd.

3. — Nakon izvesnog zadržavanja na označenim prostorijama, a prema konkretnoj situaciji, naše jedinice će se, prema daljoj zapovesti, pomeriti na prostoriju i to:

I brigada: Mićijevići — Vasiljevići,

II brigada: D. Brijesnica,

IV brigada: Tumare.

Ovaj pokret, kao i čas njegovog izvršenja, uslovljen je daljim razvojem situacije.

4. — Kurire upućivati sa *odgovarajućom pratnjom*.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
Romic

Zam. komandanta,
major
R. Jović

NAREĐENJE ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 24. JUNA 1944.
ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA ORGANIZOVA-
NJE IZVIĐAČKE SLUŽBE I FORMIRANJE IZVIĐAČKIH
CETA U BRIGADAMA¹

STAB
5. KORPUSA NOVJ
—OBAVJEŠTAJNI OTSJEK—
Ob. str. pov. br. 652
Dana 24-VI 1944 g.

Predmet: Organizacija
izviđačke službe u
jedinicama 5. korpusa
NOVJ. /

ŠTABU X. DIVIZIJE

Činjenica da organi vojne ob. službe u uslovima neprijateljskih ofanziva i brzih pokreta, kao i pri pokretima naših jedinica, nisu u stanju da na dosada uobičajeni način dovoljno brzo pribave informativne podatke o neprijatelju i zonama taktičkih operacija, nameće nam potrebu formiranja specijalnih izviđačkih dijelova kao organa štabova i njihove ob. službe.

Ove izviđačke čete i njihovi dijelovi imaju za zadatak da u zoni taktičkih operacija za potrebe štaba a pod rukovodstvom šefa izviđačke službe, prikupe *najbržim putem* tačne podatke o svim neprijateljskim jedinicama, na sektoru brigade odnosno divizije, uključujući vrijeme, mjesto, jačinu, formaciju, pravac pokreta, namjere itd.

Ove podatke izviđačke čete i dijelovi prikupljaju izviđanjem ispred i pozadi neprijateljskih jedinica, zarobljavanjem osamljenih neprijateljskih vojnika i manjih patrola i brzim saslušavanjem, pronalaženjem ličnih i službenih dokumenata, na mjestu bojišta ili prolaska neprijatelja, saslušanjem civila iz blizine neprijateljskih položaja ili pokreta itd., a koje će podatke hitno slati štabu i višim ob. organima.

Pored glavnog zadatka, izviđanja, izviđačke čete vršice samoinicijativno, u povoljnim uslovima, i po naređenju štabova, prepade na neprijateljske štabove i druge akcije diverzantskog karaktera.

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—1, k. 460.

U vezi napred izloženog

Naređuje se:

štabovima divizija da pri štabovima brigada formiraju izviđačke čete u formaciji po priloženom formularu,² s tim da vode računa da brojno stanje izviđačke čete bude punog formacijskog sastava kod brigada čije je brojno stanje oko 1.000 boraca.

Izviđačke čete punog formacijskog sastava formirati kod brigada V., VI., VII., VIII., IX., XI., XII. i XIII. a nepotpunog formacijskog sastava kod brigada: XIV., XV., XVI. i XVII.

Pošto izviđačka služba zahtjeva veće fizičke i umne napore nego služba u ostalim jedinicama, potrebno je u komande svih četa postavljati ljudstvo sa činom poručnika ili kapetana i sa sposobnostima razvijenim ili naklonjenim za izviđačku službu. Vođe izviđačkih grupa treba da budu podoficiri, zastavnici ili potporučnici sa odgovarajućim kvalitetima za ovu službu. Izboru ljudstva treba se posvetiti naročita pažnja da bi fizički i umno odgovorili postavljenim zadacima. Ljudstvo mora biti odano, pouzdano, pronicljivo, snalažljivo, fizički sposobno, hrabro i uvršteno u jedinice na *dobrovoljnoj bazi*. Njegovoj nastavi i izobrazbi, naoružanju, odjeći i hrani treba posvetiti naročitu pažnju, i kada se ne nalazi na zadatku ne upotrebljavati ga ni za kakve druge poslove.

Zadatke izviđačkim jedinicama postavljati prema stepenu izvježbanosti i formacijskoj jačini, a voditi računa da se postavljeni zadatci izvršavaju. Sa povećanjem brojnog stanja brigada voditi kurs na povećavanju izviđačkih dijelova do potrebne jačine u odnosu na zadatke.

Štabovi će voditi računa da se ovim izviđačkim dijelovima stalno daju zadatci kako bi se osposobljavali, sticali potrebna iskustva i navikavali i na teže zadatke i napore u ovoj službi. Poslije svakoga zadatka davati kraći odmor u granicama mogućnosti i prema stepenu zamorenosti po dolasku sa zadatka.

U obuci i osposobljavanju izviđačkih jedinica treba da se angažuju i članovi štabova kako bi uspjeh u uzdizanju ljudstva bio što veći.

Opće direktive za obuku i rad izviđačkih dijelova dostaviće se, a nakon toga će se prema potrebama i stečenim iskustvima davati povremene direktive za rad izviđačkih jedinica i ob. službe uopće.

- Taj formular redakcija nije uspjela pronaći. Inače, formaciju izviđačke čete dao je Stab 5. korpusa 19. juna 1944. Prema njoj izviđačka četa ima: 1 oficira, 1 podoficira, 5 grupa od po 5 boraca sa po jednim vođom grupe, a od naoružanja 20 strojica (po mogućnosti ruskog porijekla), 2 puškomitraljeza, 7 pištolja, 64 bombe, 32 kame i 6 dvogleda (vidi Arhiv VII, reg. br. 3—4, k. 458).

Po izvršenoj formaciji izviđačkih jedinica štabovi divizija će o tome podnijeti Štabu korpusa pismeni izvještaj, sa tačnim formacijskim podacima, a nakon toga će u jednomjesečnim izvještajima izvještavati o svim organizacionim promjenama, radu i uspjehu u pojedinim izviđačkim četama.

Štabovi divizija prenijeće ovu Naredbu na štabove brigada i staraće se za njeno izvršenje, a štabovi odreda upoznaće se sa sadržajem ove Naredbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik,

K o m a n d a n t ,
General-major

BR. 89

**NAREĐENJE ŠTABA 4. NOU DIVIZIJE OD 25. JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA DA OBEZBIJEDE NARODU
NEOMETANO PRIKUPLJANJE LJETINE I PRUŽE MU PO-
MOĆ PRI IZVOĐENJU RADOVA¹**

Š T A B
IV. DIVIZIJE 5. KORPUSA
N.O.V.J.
Br. 446
Dne 25-VI-1944 g.

ŠTABOVIMA BRIGADA I ODREDA OVE DIVIZIJE.—

Pošto će uskoro da nastupi žetva i kosidba, sve naše jedinice moraju voditi računa o slijedećem:

Da svi sektori na kojima djeluju naše jedinice manje ili više oskudjevaju u ljudskoj i marvenoj radnoj snazi. Takođe treba imati u vidu da su sela koja se nalaze u blizini neprijateljskih uporišta izložena čestim napadima neprijatelja. Imajući sve to u vidu potrebno je da se svi štabovi naših jedinica ozbiljno pozabave pitanjem pomoći, koju će narodu ukazati u predstojećoj žetvi i kosidbi. Ta pomoć bi se sastojala u slijedećem:

1. — Potrebno je vojnički obezbjediti sva ona mjesta, koja se nalaze u blizini neprijateljskih garnizona i u kojima

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14—2, k. 768.

bi rad mogao biti ometan od strane neprijatelja za vrijeme dok traju radovi.

2. — U svim ovim mjestima u kojima se oskudjeva u ljudskoj odnosno marvenoj radnoj snazi potrebno je da vojska uzme aktivnog učešća u tim radovima a naročito u kosidbi.

3. — Za vršidbu i prevoz stavljati na raspoloženje vojničke konje onim selima, koja u tome oskudjevaju.

Skrećemo pažnju svim našim štabovima da od uspješnog i brzog obavljanja žetve zavisi i ishrana naše vojske, te s obzirom na to treba narodu u ovim poslovima ukazati svestranu pomoć. Ta pomoć će se ukazivati u sporazumu sa narodnim vlastima, a po ocjeni štabova jedinica svako na svome sektoru.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
ppukovnik,

Komandant,
pukovnik,
Petar

(M. P.)

BR. 90

RELACIJA ŠTABA 29. NOU DIVIZIJE UPUĆENA 25. JUNA
1944. ŠTABU 2. UDARNOG KORPUSA NOVJ O BORBAMA
U HERCEGOVINI U TOKU MAJA¹

STAB
XXIX UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. Pov. Broj 590
Dana 25. juna 1944 g. u 24. č
s. Poljice

ŠTABU II UDARNOG KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Dostavljamo relaciju o operacijama i radu XXIX U. Divizije i partizanskih odreda Hercegovine za vrijeme od 1 do 31 maja 1944 godine.

XXIX Udarne divizija imala je zadatak da zatvara pravac Trebinje — Viluse i Bileća — Viluse, a ostalim snagama

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 10—6, k. 1143 A.

da ofanzivno djeluje u Hercegovini, naročito na saobraćaj. Posebnim direktivama naređeno je da se ispoljava dejstvo ka Trebinju, kao i dejstvo i čišćenje prostora Trebinje — Metković, a oslobođeni smo zadatka zatvaranja pravca Trebinje — Viluse.

1. — SITUACIJA:

a. — *Kod neprijatelja:*

Nijemci i četničko-ustaške bande poslije trubljenja kroz čitavu zimu spremali su se da otpočnu ofanzivu iz svih garnizona Hercegovine. Neprijatelj je držao sve garnizone u Hercegovini sem Ljubinja i Plana. Međuprostor je bio uglavnom pod našom kontrolom kao i komunikacije Stolac — Plana — Bileća, Plana — Avtovac i Dabar — Nevesinje, kao i Stolac — Ljubinja — Popovo [polje].

Od Nijemaca bila je »Vražija« divizija u svim garnizonima, ukupno oko 3.000, sem garnizona u kotlini Neretve, gdje je bio ostatak ove divizije. Ova divizija imala je u Hercegovini preko 50 topova i četu bornih kola.² Veći broj artiljerije bio je zbog odbrane obale, a nijesu je smjeli držati bliže obalskom pojasu zbog stalnih bombardovanja od strane Saveznika.

Četničkih bandi bilo je oko 3.200³ a Švaba oko 6.000 u garnizonima, domobrana oko 2.000⁴ i ustaša i milicije oko 2.000. Domobrani su bili po garnizonima i duž pruge Metković — Trebinje — Dubrovnik, a milicija i u nekim selima oko Stoca, Gacka, Trebinja i do Metkovića.

b. — *Kod nas:*

Divizija je imala 3 brigade i dva partizanska odreda, dvije brigade su imale po četiri bataljona, a treća tri bataljona, jer je četvrti izdvojen i upućen [ka] Konjicu gdje je trebao sa Mostarskim odredom da se preformira u zasebnu brigadu. Jedna brigada je bila na prostoru Grahovo — Trebinje, jedna na komunikaciji Plana — Bileća i Bileća — Trebinje, a jedna manjim dijelovima na komunikaciji Gacko — Plana, a glavninom na drumu Stolac — Ljubinja. Jedan odred bio je oko Nevesinja, a jedan u pozadini neprijatelja ka Neretvi i od Metkovića do Trebinja.

² Riječ je o 369. legionarskoj diviziji »Vražjoj«, čiji su se dijelovi u to vrijeme nalazili u Hercegovini. Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 154. i knj. 24, dok. br. 25, napomenu br. 4.

³ Odnosi se na Nevesinjski i Trebinjski četnički korpus (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336 i BH-X-118).

⁴ O domobranskim snagama vidi knj. 25, dok. br. 221 i Arhiv VII, reg. br. 6'2—14, k. 57.

c. — *Kod susjeda:*

Povlačenje XXVII divizije sa prostora Kalinovik — Foča — Sarajevo⁵ na sjever ka Romaniji oslobodilo je neprijatelja sa toga sektora te je sjeverna Hercegovina otuda postala ugroženija. Manja aktivnost naših jedinica zapadno od Neretve dozvoljavala je neprijatelju jaču aktivnost u Hercegovini. Nagovještavanje ofanzive na Crnu Goru i povremeno djelimični uspjesi ka Cevu — Grahovu stvarali [suj] ubjeđenje kod kolebljivih masa Hercegovine o ozbiljnijoj proljećnoj ofanzivi kod neprijatelja, što je u izvjesnoj mjeri pojačalo moral kod bandi i uslovalo manja dezerterstva novomobilisanih boraca naših jedinica.

2. — **PROCJENA SITUACIJE:**

Obzirom na koncentracije neprijateljskih snaga, stvor zemljišta, operacijske pravce i međusobni odnos, očekivali smo glavni napad od Bileće i Nevesinja, a jednovremeno pomoćne od Gacka, Stoca, Grahova i Trebinja.

Naše snage smo postavili tako da čitavom brigadom razbijemo sigurno napad od Bileće, drugom brigadom od Grahova i Trebinja, a trećom od Stoca zadržavajući dotle napad od Gacka pa i po cijenu upuštanja kolona od Nevesinja [ka] Planoj. Brzim razbijanjem napada od Stoca i Bileće stvorilo bi se bar nekoliko dana vremena i oslobodile naše snage tih sektora, te bi naša grupa od Bileće mogla usiljeno da se prebaci glavninom preko Plane i sigurno zadrži kolone od Gacka odmaknute od svojih baza i vozeće artiljerije i mehanizacije i tako omogućiti oslobođenoj našoj grupi od Stoca da udari neprijatelju od Nevesinja u leđa privodeći ga uništenju.

Za olakšanje na svim napadnim pravcima djelstvovala su u pozadini svih napadnih kolona neprijatelja manje partizanske jedinice sa glavnim zadatkom unošenja panike u pozadini neprijatelja.

Ovim načinom osiguran bi bio i oslonac na slobodnu teritoriju Crne Gore i Primorsku Grupu,⁶ što je bilo nužno zbog divizijske bolnice sa preko stotinu ranjenika. U slučaju uspjeha neprijatelja omogućen je bio manevar bočno prostorom istočno od Gacka, zabacivanje u pozadinu neprijatelja preko Nevesinja i prelaz sa leđa svim snagama u kontra ofanzivu i čišćenje Hercegovine. Predviđanje

⁵ O dejstvu 27. NOU divizije na toj prostoriji vidi knj. 25, dok. br. 63.

⁶ Odnosi se na jedinice Primorske operativne grupe. O njenom dejstvu vidi tom III, knj. 7, dok. br. 264.

uspjeha neprijateljske ofanzive predviđalo se je jedino zbog nedostatka municije.

3. — ODLUKA:

U vezi naprijed iznijete procjene situacije XII Brigada, postavljena je na sektor Grahovo — Zubci — Bileća,⁷ X brigada glavninom na prostor Bileća — Plana sa dejstvom [ka] Trebinju, a manjim dijelovima [ka] Gacku,⁸ XI brigada na komunikaciju Stolac — Ljubinje i Stolac — Dabar sa dejstvom [ka] Metkoviću,⁹ a prema Nevesinju dejstvovala su jedinice sjevernog odreda, kao i u pozadini Gacka. Jedinice južnog odreda prešle su u pojačanu ofanzivu na komunikacije Mostar — Stolac, Metković — Dubrovnik i Trebinje — Dubrovnik kao i prugu Gabela — Hum. Brigade su prikupile svoje snage, razvile najširu izviđačku i obavještajnu službu, budno pratile pokrete neprijatelja, spremne za doček.

4. — TOK OPERACIJA:

a. — Prvi pokušaj neprijateljske ofanzive:

1 maja oko 1.000 Švaba »Vražije« divizije, 3.000 četnika i 500 ustaša otpočeli su napada iz Bileće, Gacka, Nevesinja i Stoca, koncentrično, a sve kolone su težile Planoj.

X brigada istoga dana potpuno je razbila kolonu od Bileće, dok je neprijatelj od Gacka za to vrijeme odbacio slabe dijelove X brigade i ovladao sa linijom: Somina — Troglav — Kobilja Glava.¹⁰ U ovo isto vrijeme neprijatelj od Trebinja i Grahova otpočinje napad sa 300 Švaba i 800 četnika ka Vilusama te se dobijao utisak da bi kolone od Gacka i Grahova trebale da se sastanu oko Velimlja. Međutim, XII brigada razbija sve napade iz Grahova i Trebinja, tukući neprijateljske kolone počesno,¹¹ a X brigada razbivši neprijatelja od Bileće baca se na kolonu Gacka, tuče je na prostoru Korita i neprijatelj se povlači u Gacko iako je kolona od Nevesinja potisla slabe dijelove Sjevernog odreda 2 maja i izbila već na liniju Baba Planina — Lipnik — Divin.

⁷ O dejstvu 12. hercegovačke brigade vidi knj. 25, dok. br. 23, 37, 66 i 102.

⁸ O dejstvu 10. hercegovačke brigade vidi knj. 25, dok. br. 18, 78, 91 i 164.

⁹ O dejstvu 11. hercegovačke brigade vidi knj. 25, dok. br. 36, 79 i 101.

¹⁰ Opširnije o toj borbi vidi knj. 25, dok. br. 18, i relaciju Štaba 10. hercegovačke brigade od 10. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 6—1, k. 1148 II).

¹¹ O tome vidi knj. 25, dok. br. 23, i relaciju Štaba 12. hercegovačke brigade od 4. juna 1944 (Arhiv VII, reg. br. 9—6, k. 1143).

XI brigada 1 maja odbija slabe napade od Stoca i upućuje preko Trusine svoje dijelove u leđa koloni od Nevesinja, napada u toku 3 o. mj. u zoru na artiljeriju i neprijatelj bezglavo bježi u Nevesinje.

Pošto se osjetilo slabo dejstvo iz Stoca, taj se pravac prepušta manjim dijelovima Južnohercegovačkog partizanskog odreda, a XI brigada cijela se prebacuje na sektor Nevesinja i goni neprijatelja sve do u sam grad.

U ovom periodu ubijeno je: 70 Švaba i četnika, ranjeno 50, a zarobljeno 1 puškomitraljez, nešto pušaka, opreme i artiljerijske municije. Mi smo imali 35 mrtvih i ranjenih.

5 maja 800 četnika i 200 Švaba od Grahova i 1.000 četnika iz Bileće su ponova pokušali sa napadom, ali istog dana razbijeni i stjerani u gradove. Ubijeno: 30 Švaba i četnika, zarobljeno 5 Švaba, 1 teški bacač, 1 radio-stanica, 2 puškomitraljeza, opreme i oružja.

Ovoga dana srušio se je jedan »meseršmit« u Dabar. Pilot zarobljen, aparat uništen.

b. — Drugi pokušaj neprijateljske ofanzive:

Poslije neuspjeha neprijatelj se sređuje uz manje čarke i 12 maja ponova otpočinje napad od Nevesinja, Gacka, Bileće i Stoca. Ovog puta neprijatelj je pojačao svoje snage i ukupna jačina je bila 1.300 Švaba, 500 ustaša i 3.200 četnika.

11 maja XII brigada smijenjena je sa sektora Grahovo — Trebinje i došla na prostor Plana — Bileća. XI brigada prebacila se na pravac Gacko — Plana, a X brigada otišla od Bileće ka Stocu kao manevarska grupa za dejstvo [ka] Stocu i Nevesinju.¹²

U upornim borbama u toku 12 i 13 maja razbijene su kolone od Gacka i Bileća zatim [su] ponova pokušale napad 15 maja i ponova razbijene, a za to vrijeme kolona od Nevesinja prodrla je skoro do same Plane i već počela paliti s. Rioca — Podklanac. Rastjeravši neprijateljsku pomoćnu slabiju kolonu u pravcu Stolac — Ljubinje, X brigada se hitno prebacuje preko Dabra [k] Nevesinju, u žestokoj borbi odbacuje neprijateljske zaštitne dijelove i udara mu u leđa, te tako i nevesinjska kolona, ostavši usamljena i osjetivši čitavu brigadu na leđima u neredu odstupa na Babu i Bjelašnicu planinu pa potom [k] Nevesinju.¹³

U ovim borbama ubijeno je: 113 Švaba, 87 četnika i komandant nevesinjske četničke brigade Veljko Sipovac, a ranjeno oko 170 Švaba i četnika. Mi imali 18 mrtvih i 38 ranjenih.

¹² Prebacivanje brigada na nove prostorije određeno je zapovješću Štaba 29. NOU divizije od 10. maja 1944 (vidi knj. 25, dok. br. 47).

¹³ Vidi knj. 25, dok. br. 66, 78 i 79.

U ovome vremenu krenuo je jedan bataljon XI brigade preko prostora Uloga ka Konjicu radi prihvata delegacija i mostarskog odreda zbog formiranja nove — XIII brigade.¹⁴

c. — Treći pokušaj neprijateljske ofanzive:

Oko 3.000 Švaba i četnika pokušavaju napad od Gacka 22. maja i iz Nevesinja, Gacka i Bileće, ali istog dana su sve tri kolone razbijene i vraćene natrag. Ubijeno: 46 Švaba i četnika. Mrtvih je bilo i mnogo više koje su uspjeli odvući, ranjeno je: preko 50 samih Švaba. Mi ukupno imali 7 mrtvih i 12 ranjenih.

d. — Četvrti pokušaj neprijateljske ofanzive:

Od 23. do 25. maja neprijatelj se sređuje i 25. maja ponova vrši ispad iz Nevesinja, ali ga X brigada razbija i vraća nazad. Nađeno 12 mrtvih Švaba, ranjeno 18, zarobljen 1 i uništen jedan kamion. Mi imali 4 mrtva.

26. maja, 27. maja, 29. maja i 30. maja oko 1.200 »vražijaka« i 900 četnika vrše svakog dana uzastopne napade od Nevesinja i Stoca i svaki put bivaju razbijeni, zgodnim udarima u bokove i leđa. Ove napade pomagale su slabije kolone od Gacka i Bileće više demonstrativnog karaktera koje su takođe bile razbijene.¹⁵

U ovim borbama ubijeno je preko 60 Švaba i 10 četnika.

e. — Diverzione akcije:

Za vrijeme neprijateljske ofanzive na snage divizije veći dio jedinica partizanskih odreda razvio je ofanzivu u pozadini neprijatelja na komunikacije, komore i štabove, a vršeni su prepadi i na garnizone. Tako Mostarski odred srušio je 2 voza kod Konjica i zarobio 8 ustaša, Južni odred uništio četnički štab i stražu u s. Aleksina Međa kod Trebinja ubivši 10 četnika, razbijeno je nekoliko manjih njemačkih i četničkih kolona kod s. Šćenica (Popovo [polje]), kod s. Hairlići (Stolac), kod Ljubomira (Trebinje), a naročito kod Hrasna i Hrguda (Stolac). U ovim sitnim akcijama ubijeno: 49 Švaba i 11 četnika, ranjeno 39, a zarobljeno: 2 šarca, 27 pušaka, 1 tromblon, 9 konja sa municijom i druga sprema.¹⁶

Pored ovoga uništen je jedan voz sa 12 vagona kod Huma (Trebinje). U vozu je uništeno 80.000 obroka hrane.

U ovim akcijama mi smo imali: 3 mrtva i 11 ranjenih.

¹⁴ Ova brigada formirana je 13. juna 1944. Opširnije o tome vidi knj. 25, dok. br. 64.

¹⁵ Opširnije o tim borbama vidi relacije 10, 11. i 12. brigade u Arhivu VII, reg. br. 6—1, k. 1148 II, reg. br. 13—2, k. 1150 I i reg. br. 9—6, k. 1143.

¹⁶ O dejstvu odreda vidi izvještaje njihovih štabova u Arhivu VII, reg. br. 20—11, 21—11, 22—11, 40—11. k. 1143.

5. — **ZAKLJUČAK:**

Na ovaj način divizija je izvršila u potpunosti dodeljene zadatke. I još uvijek se osjeća nedostatak u ograničenoj službi veze kod štabova brigada, a donekle i nedostatak i nepotpuno obezbeđenje kantonmana. Kao posljedica ovog posljednjeg su iznenađenja, a naročito noću, te se prinudno primaju frontalne borbe.

Osjeća se sve veća udarnost divizije u pokretnoj vojsci i napredak rukovodilaca, koji sve smelije i sa više manevarskog duha i ofanzivnosti upotrebljavaju svoje jedinice.

Najveći nedostatak osjetio se zbog nedostatka municije što je slabilo moral naših boraca, povećavalo naše gubitke a neprijateljske umanjilo. Iako se je smanjilo brojno stanje divizije zbog gubitaka, bolesti i dezerterstva, pojačani kvalitet je nadomirio njenu vrijednost. Rukovodioci i jedinice bili su na visini i zadovoljili su.

6. — **GUBITCI:**

a. — *Kod neprijatelja:*

Ubijeno, ranjeno i zarobljeno: 858 neprijateljskih vojnika i to: ubijeno: 354 Švabe, 144 četnika, ranjeno: 273 Švabe, 61 četnik, zarobljeno: 6 Švaba i 1 oficir, 11 četnika i 8 ustaša.

Zaplijenjeno:

1 teški bacač sa nešto municije, 1 radio-stanica, 1 teški mitraljez, 5 puškomitraljeza, oružja, opreme i municije.

Uništeno:

1 kamion, 3 voza i u njima 80.000 obroka vojničke hrane i mnogo druge opreme,

b. — *Kod nas:*

Mi smo imali: 51 mrtvog, 73 ranjena . . .

Uništena su: 4 puškomitraljeza.

7. — **IMENA NEPRIJATELJSKIH RUKOVODILACA:**

a. — *Kod Nijemaca:* Kod Nijemaca bilo je uglavnom rukovodstvo »Vražije« divizije. Imena nijesu poznata.

b. — *Kod četnika:*

Janičić,¹⁷ Milorad Popović, Milorad Vidačić, pop Perišić,¹⁸ Sava Kovač, Spiro Babić, Petar Samardžić, Vaso Gutić, Jovan Draganić, Kureš¹⁹ i drugi.

¹⁷ Ivan

¹⁸ Radojica Perišić, organizator četnika na sektoru Pive, Duge Golije. Poginuo početkom 1945.

¹⁹ Miloš

8. — IMENA NAŠIH RUKOVODILACA:

- a. — *Štaba XXIX U. Divizije:*
Komandant drug Vlado Šegrt, pukovnik
Politički komesar drug Dragiša Ivanović
Načelnik štaba drug Rade Hamović, pukovnik
- b. — *Štab X hercegovačke N.O.U. Brigade:*
Komandant drug Nikola Ljubibratić
Politički komesar drug Zivko Jošilo
Zamjenik komandanta drug Nikola Radošević
Zamjenik političkog komesara drug Slobodan Sakota
Načelnik štaba drug Mustafa Dizdarević
- c. — *Štab XI hercegovačke N.O.U. Brigade:*
Komandant drug Jovan Andrić
Politički komesar drug Spiro Srzentić
Zamjenik komandanta drug Srećko Rejić
Zamjenik političkog komesara drug Mato Markotić
Načelnik štaba drug Drago Đukanović
- d. — *Štab XII hercegovačke N.O.U. Brigade:*
Komandant drug Danilo Komnenić — do polovine mjeseca
Politički komesar drug Đoko Novosel
Zamjenik komandanta drug Milinko Okiljević — od polovine mjeseca vrši dužnost komandanta, a dužnost zamjenika komandanta vrši drug Ljubo Miljanović.
Zamjenik političkog komesara drug Franjo Novak
Načelnik štaba drug Franjo Tomajić
- e. — *Štab Juznohercegovačkog partizanskog odreda:*
Komandant drug Dako Kundačina
Politički komesar drug Sefkić Safet
Zamjenik komandanta drug Milan Vukalović
- f. — *Štab Sjevernohercegovačkog partizanskog odreda*
Komandant drug Veljko Ivković
Politički komesar drug Mirko Mastilović
Zamjenik komandanta drug Radovan Sakotić

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar Za komandanta načelnik, generalmajor
Rade Hamović

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ŠTABA 29. NOU DIVIZIJE OD 25. JUNA 1944.
ŠTABU 2. KORPUSA NOVJ O STANJU I RASPOREDU NE-
PRIJATELJEVIH SNAGA U HERCEGOVINI I PLANOVIMA
ZA DEJSTVO DIVIZIJE¹

STAB
XXIX UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. Pov. Broj 591.
Dana 25. juna 1944 u 24. č.
s. Poljice

ŠTABU II UDARNOG KORPUSA N.O.V. JUGOSLAVIJE

Poslije razbijanja neprijateljske ofanzive kroz čitav mjesec maj², gdje je neprijatelj pretrpio poraz i imao znatne gubitke, on se je povukao u garnizone, a našom neprekidnom ofanzivnošću ne dozvoljavamo mu izlaz iz gradova.

U Hercegovini su snage ostale nepromenjene, tj. u njoj se nalaze dijelovi SS 55 B.H. divizije zvane »plave«³, 369 SS divizija »vražija«⁴, dijelovi 118 »vermaht« divizije,⁵ IX zdruk,⁶ četničke bande⁷ i milicija Hercegovine i nešto italijanskih fašista. Ove snage raspoređene su ovako:

U kotlini Neretve od Konjica do Metkovića pa dalje prugom od Trebinja i Dubrovnika posade drži IX zdruk jačine do 6.000 i 1.000 domobrana pomješanih sa ustašama, kao i 500 italijanskih fašista. Glavnina zdruga je u

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 2—12, k. 1143.

² O dejstvima 29. NOU divizije u maju 1944. vidi dok. br. 90.

³ Vjerovatno se misli na 13. SS diviziju »Handžar« čiji su komandni kadar sačinjavali Nijemci, a borački sastav pretežno muslimani i ustaše sa teritorije Bosne i Hercegovine. Zbog toga su je neki nazivali »Bosansko-hercegovačka divizija«. Međutim, ona je dejstvovala u istočnoj Bosni i Sremu (vidi Arhiv VII, reg. br. 1—5, k. 1240). Prema istorijatu divizije, sastavljenom na osnovu izjava njenih pripadnika, dijelovi 13. artiljerijskog puka nalazili su se u Hercegovini, pa je vjerovatno riječ o tim dijelovima (vidi Arhiv VII, reg. br. 25/4, k. 9). O tome vidi i knj. 23, dok. br. 29, napomene 4 i 5; knj. 25, dok. br. 143.

⁴ Vidi dok. br. 90.

⁵ Riječ je o 118. lovačkoj diviziji. O njenom rasporedu vidi tom V, knj. 29, dok. br. 67, i knjigu »Der weg der 118 Jäger Division«.

⁶ O ustaško-domobranskim snagama vidi dok. br. 155 (Arhiv VII, reg. br. 6/2—6, k. 57).

⁷ O četničkim snagama vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-9336 i BH-X-118.

[illegible]

СТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Посебије равнојавна непријатељске офанзиве. Кроз читав мјесец мај, глаје је непријатељ претрпано пораз и било знатно губитке, он се је повукао у гарнизоне, а нагом непријатељског офанзивноју надовозило се му изазло из градова.

U Hercegovini su omlaze ostale nadproljećanske, t. j. u već se čezdale dijelovi OS 55 B.H., dijametrično zvanе "plave", 389 OS dijametrično "vrađane", dijametrično 118 "vremet" dijametrično, 43 drug, četirićke bijele i 11 milijardi Hercegovine i nento itadijanskih fakulteta. Uve omlaze raspoređene su ovako:

[illegible]

Последњих десетак дана пријема су веће колоне, иако сам математички знао да се прву од њих преко стотинак и у другом Битовом Месту не даде Сарајево. Брод Геве се не одваја од мреже. Ја сам увијек посетује брод, иако и мањим одних непријатељских Јапанца. Б.Х. 56. Јапанца изгледа да се омање ни долазити. На разгледу немачких официра и подофицира и њима блиских кругова, као и на мислима, заборавања њених војника не може се закључити нити поштено се неким покрету или одласку "Јапанца".

Stavke kod njemackih jedinica iz dana u dan je gore, borbenost niska, a usteade su u pojave deseterosti, preklapanja u borbi, prodaja se spremne i oruzja i kupovine pivnickih odnaka. Ovo cak rade i organizovano u Mostaru, te dok jedna kupuju u dukanu, drugi cuvaju strahu stih dukanom.

„Једна од најважнијих ствари је да се не дозволи да се у овоме времену наших снага на простору: Улог - Кошич - Саржење очигледно је пристопило огула најчешће бандината Сјeverне Херцеговине. Док бар неки ликвидирали Гачко под оваквим околностима ни неће моћи упутивати Кошичу наших снага.

Čakobić je napredovao u životu, ali je i dalje bio pod utjecajem moćnog mračnog svijeta. Kao glavni lik, napredovao je u životu, ali je i dalje bio pod utjecajem moćnog mračnog svijeta. Kao glavni lik, napredovao je u životu, ali je i dalje bio pod utjecajem moćnog mračnog svijeta.

отпадна, а одредителен сисај на највисоки честотаст есејени због својста
сти веќе се бригадами, што често онемогушту, има и висе случајеви, нук-
но потребно чине непосредно руковођење сложености операцијама. Поред
е сејени и јави честотаст при нахилања на градеви због неама арти-
етиче. Честотаст мучије 7/9 мм, граница за бацање 81 мм и ручних бе-
се се јот "вијек сејени, што редовно спроведу непријатеља од великих гу-
битака и повећава чине жите.

Mostaru (oko 4.000), a nešto i u Ljubuškom. B.H. 55 divizije ima samo 800 u Mostaru. Zapadno od Neretve je 118 divizija i južno ka Splitu. 369. ima u Gacku 300, Nevesinju 500—800, Blagaju 300, štab divizije i četa bornih kola, Stolac 350, Mostar 1.000, Trebinje 500, Dubrovnik 500, Metković — Pelješac — Dubrovnik 1.500. Ustaša ima u Gacku 500, Nevesinju 100, prugom Trebinje — Metković 1.000. Četnika u Hercegovini ima oko 3.200, od kojih 1.200 u Bileći. Na prostoru: Ulog — Konjic — Sarajevo — Miljevina 1.800 četnika i 1.000 milicije, sem navedenog broja.

Posljednjih desetak dana primjećene su veće kolone, dijelom sa motomehanizacijom, da se kreću od Boke preko Metkovića, a druge od Imotskog [ka] Mostaru pa dalje Sarajevo — Brod. Govori se da odlaze sjeverno od Save. Još uvijek ispitujemo broj, naziv i namjere ovih neprijateljskih jedinica. B.H. 55 divizija izgleda neće ovamo ni dolaziti. Iz razgovora njemačkih oficira i podoficira i njima bliskih krugova, kao i iz iskaza zarobljenih njemačkih vojnika ne može se zaključiti ništa pozitivno o nekom pokretu ili odlasku »vražijaka«.

Stanje kod njemačkih jedinica iz dana u dan je gore, borbenost manja, a učestale su i pojave dezerterstva, predavanja u borbi, prodaje spremne i oružja i kupovine civilnih odijela. Ovo čak rade i organizovano u Mostaru, te dok jedni kupuju u dućanu, drugi čuvaju stražu pred dućanom.

Uslijed neprisustva već duže vremena naših snaga na prostoru: Ulog — Konjic — Sarajevo očekivati je pristizanje otuda pojačanja banditima sjeverne Hercegovine. Dok bar ne bismo likvidirali Gacko, pod ovakvim okolnostima mi ne bismo mogli upućivati [ka] Konjicu [od] naših snaga.

Razbijanje neprijateljske ofanzive, prelaz naš u ofanzivu uz približavanje Mostaru i Metkoviću, događaji u svijetu i početak mobilizacije novog ljudstva, sve je to još više učvrstilo diviziju, koja se iz dana u dan sve više izgrađuje i uzdiže u svakom pogledu. Ima još mnogih pojava manjeg značaja za ispravljanje, što se sa uspjehom postepeno otklanja. U operativnom smislu mi najveći nedostatak osjećamo zbog sporosti veze sa brigadama, što često onemogućuje, u više slučajeva, nužno potrebno naše neposredno rukovođenje složenijim operacijama. Pored ovoga osjećamo i jači nedostatak pri napadima na gradove zbog nemanja artiljerije. Nedostatak municije 7/9 mm, granata za bacače 81 mm i ručnih bombi se još uvijek osjeća, što redovno spasava neprijatelja od velikih gubitaka i povećava naše žrtve.

U ovakvoj situaciji bilo bi najkorisnije što prije likvidirati Gacko i Bileću, time bi skratili front, širom osnovicom oslanjajući se na slobodnu teritoriju Crne Gore i dobili dovoljno snaga za uspješno dalje dejstvo na jug [k] Trebinju i morskoj obali do Metkovića, na zapad sve do kotline Neretve, a mogli bi ispoljiti dejstvo i na prostoru Obalj — Konjic, što bi ne samo razbilo u najjačoj mjeri bande Hercegovine, još više učvrstilo našu vlast i bacilo naše jedinice u dobre ekonomske krajeve i mobilizacije terene, već bi time u većoj mjeri olakšali rad našim jedinicama oko Foče i zapadno od Neretve, a tada bi i Primorska Grupa mogla ostvariti prodor [ka] Konavljima bilo zapadno bilo istočno od komunikacije Bileća — Trebinje — Dubrovnik. Za sve ovo pak pod ovim prilikama bila bi nam dovoljna dva topa brdskog tipa sa većom količinom municije, a mi bi sami koordinirali rad sa Primorskom Grupom, kada bi moglo doći u obzir i likvidiranje Grahova. Dotle mi ćemo držati i dalje najnužnije snage prema Gacku i Bileći a sa ostatkom moramo produžiti čišćenje Nevesinja i ka prostoru: Mostar — Metković, jer nas tamo vode putevi mobilizacije i ishrane ljudstva.

Prihvatanje naših težih ranjenika oslobodilo nas je velikog balasta i u mnogome povećalo manevarsku sposobnost divizije.

Od dvije, dobijene u ovom mjesecu radio-stanice od toga štaba, jedna se je pokvarila, uputili smo je u Kolašin na popravku, pa molimo da nam se vrati ako se popravi, ili po mogućstvu da bi nam uputili kakvu drugu stanicu.

Molimo da se prema mogućnostima ubrza bacanje municije 7/9 mm, granata za bacače 81 mm, ručnih bombi, automatskog oružja, pušaka, sanitetskog materijala, pa tek onda odijela i hrane. Mnogo bi nam koristilo kada bi znali možemo li se nadati topovima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Dragiša Ivanović

Za komandanta
načelnik štaba generalmajor
Rade Hamović

(M. P.)

NAREĐENJE ŠTABA 3. PROLETERSKE (KRAJIŠKE) BRIGADE OD 25. JUNA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA RASTERECIVANJE OPREME RADI BRZIH POKRETA KOJI PREDSTOJE¹

Š T A B
III PROLETERSKE BRIGADE
I PROLETDIVIZIJE
25-VI-1944
u 15.30

SVIMA JEDINICAMA OVE BRIGADE

1. — Prema usmenim dobivenim obavještenjima od štaba naše divizije javljamo vam sledeće:

neprijatelj sa jakim snagama drži komunikaciju Jajce — Bugojno — Kupres — Livno — Duvno i Livno — Sinj za Jadran. Također drži komunikaciju od Krupe i Bihaća preko Petrovca i Drvara ka Grahovu i Kninu, također za Jadran. Na svim pogodnim mestima, kao npr. Kupresu, Šujici itd. drži prilično jake garnizone. Sem toga ima vrlo jake snage u dolini Vrbasa, drži vrlo jaku manevarsku grupu koja manevriše na liniji Travnik — Donji Vakuf — Bugojno — Gornji Vakuf, a odatle prema Travniku i dolini rijeke Rame. Očevidno je da neprijatelj očekuje iskrcavanje saveznika na Jadranu, te zato drži jake snage kao rezervu za jadranski operativni sektor. Radi toga uporno brani komunikacije, te nas napada na svakom mestu, jer smo blizu komunikacija.²

Radi svakodnevnih borbi i manevra, ljudstvo se mnogo iscrpljuje, te zato je štab divizije donio odluku da se udaljimo sa ove prostorije i potpuno izbjegnemo ovoga neprijatelja. Da bi se ovo postiglo, potrebni su vrlo brzi pokreti. U vezi toga odmah pristupiti što višem rasterećenju komora, smanjenju broja konja u bataljonima, prikupljanje neispravnog oružja, bacača i puškomitraljeza, koje ako ne prime dijelovi X divizije moramo zakopati. III i VI bataljon ostaviće bacače, s tim što će III ostaviti samo jedan teški bacač, a VI bataljon će svoj dostaviti štabu brigade, jer je neispravan. Također male italijanske ba-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 31—1, k. 714.

- O dejstvu neprijateljevih snaga na ovoj prostoriji vidi dok. br. 123 i 156 i »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, izdanje VII. Beograd 1958, knj. 2, str. 105.

cače koji nemaju granata dostaviti, te će biti predati X diviziji ili zakopani.

Kao avizo javljamo vam da će pokret uslijediti sa ove prostorije sutra 26 ov. mj. u 3 sata. Voditi strogo računa da se ljudstvo hrani ne gledajući na obrok, već kuhanje kad je god to moguće i kad ima stoke.

2. — Radi konspiracije naših daljih manevarskih pokreta i držanja u tajnosti od neprijatelja naziva naših jedinica daju se sledeći nazivi:

Štab korpusa nosiće naziv »Cer«

Štab divizije nosiće naziv »Avala«

Štab I brigade nosiće naziv »Dunav«

Štab III brigade nosiće naziv »Bosna«

Štab XIII brigade nosiće naziv »Sava«.

Dosadašnji prateći bataljon³ nosi naziv X bataljon.

Bataljoni I brigade nosiće naziv od 10 pa naviše, kao npr. XI bataljon, XII bataljon, XIII bataljon itd., bez naznačavanja brigade.

Naši bataljoni nosiće naziv od 20 pa naviše.

Bataljoni XIII brigade nosiće naziv od 30 pa naviše.

Intendanture brigada nosiće naziv: I brigada XVIII bataljon a sanitet XIX bataljon. Naša intendantura nosiće naziv XXVIII bataljon a sanitet XXIX bataljon. . . .⁴ i trideset deveti.

Bataljoni će pisati npr. ovako: štab dvadeset prvog bataljona, datum itd., a adresa umjesto štabu III Proleterske brigade, samo »Bosna«. Dakle, I bataljon je -21, 11-22, 111-23, 1V-24, V-25, VI-26, VII-27, intendantura 28, sanitet 29. S tim treba upoznati borce i pravilno im objasniti. Kad neki traži svoj bataljon on će pitati samo gdje je 21, 22 itd., a nikako da govori o brigadi ili novom nazivu brigade. Šta više sa nazivom brigade, divizija i korpusa se moraju upoznati samo štabovi bataljona, dok sa nazivom štaba brigade trebaju biti upoznate i komande četa. Borcima nije potrebno, te prema tome ne trebaju ni znati. Ako neko upita koje si brigade, on će samo reći ja sam 21 ili 22 bataljona i ništa više.

Pošto se potpuno upoznaju rukovodioci sa ovim naređenjem i dovoljno ga objasne nižim rukovodiocima i borcima u onim granicama koliko je za koga potrebno, naređenje poništiti.

³ Vjerovatno je riječ o Pratećem bataljonu Vrhovnog štaba, koji je, poslije odlaska Vrhovnog štaba noću 3/4. juna sa Kupreškog polja, ostao u sastavu I. proleterskog korpusa.

⁴ Na ovom mjestu dokumenat je oštećen.

Pristupiti što bržem rasterećenju komora i škartiranju pokvarenog oružja, kako bi to do sutra bilo gotovo i sutra nesmetano mogli nastaviti pokret.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. Politkomesara,
Đ.⁵ Lončarević

Komandant-ppukovnik,
Bajić

P.S. Potpis starešina od sada da bude samo sa imenom, ili prezimenom, ili obadvoje skupa, ali bez čina i funkcije.

Radi što sigurnijeg obezbeđenja prolaza na pravcu I i IV bataljona I bataljon će sa izvjesnim djelovima posjesti kotu 1904 i kontrolisati pravce prema Fojnici sa nje. IV bataljon također posjesti Zečevu Glavu. Prednji bataljoni što dublje ispitivati ka Kreševu i uopšte prema istoku i što prije dostavljati izvještaje ovome štabu.

BR. 93

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 26. JUNA 1944. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PREBACIVANJE ISTOČNO OD KOMUNIKACIJE SARAJEVO — KONJIC¹

»AVAL A«⁸
26 juna 1944
u 20,30 č.

1. — Sve naše jedinice sutra 27 o. m. izvršice prelaz komunikacije Sarajevo — Konjic.

2. — Polazne prostorije su one date ranijim naređenjem. Na tim prostorijama dobro nahraniti, odmoriti i pripremiti jedinice za predstojeći zadatak. Mesta smještaja držati u tajnosti i maskirati od neprijateljskih aviona koji su aktivni u zoru od 4—8 časova. U to vreme konji moraju biti po šumama a vatre ugašene.

⁵ Duro

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 43—1, k. 712.

² O šifrovanim nazivima jedinica 1. proleTERSKE divizije vidi dok. br. 92.

3. — Radi izbegavanja dejstva iz vazduha sutrašnji pokret ne otpočinjati pre 8 časova.

4. — Prelaz komunikacije izvršiće:

»Dunav« će preći na otseku između Raštelice i Tarčina. Sa ovom jedinicom ići će »Vukadin« i X bataljon. Sa ovim jedinicama Stab »Dunava« odmah će uhvatiti vezu i izdati im potrebno naređenje.³

»Bosna« će preći komunikaciju na sektoru Podorašac — Dragočaj. Stab »Bosne« blagovremeno će obavestiti o vremenu pokreta i mestu u koloni »Cera«, »Avale« i inženjeriske čete, koji će delovi ići sa jedinicama »Bosne«.⁴

»Sava« će se prebaciti preko komunikacije na otseku Ovčari — Kanine.⁵

Baterija Pajovićeva ići će sa »Bosnom«, a baterija Cerovičeva sa »Dunavom«.⁶

5. — Navedene grupe nastojeće da prelaz komunikacije izvrše u više kolona, kako bi postigli za kraće vreme brzo prebacivanje.

Sve grupe na komunikaciju će izbiti jednovremeno — 27 o. m. tačno u 22,30 časova.

Sva mesta prelaza obezbediti bez obzira na pravce susednih kolona.

Zelezničku prugu na što većoj dužini potrgati, objekte na pruzi eksplozivom uništiti, cestu i prugu minirati. Na pravcima moguće upotrebe motornih vozila postaviti protivkolska oruđa, koncentrišući ih gde treba.

Protivkolske bacače i puške upotrebiti i na objekte (kuće, bunkere, oklopne vozove) iz kojih neprijatelj daje otpor.

6. — Prebacivanje svih jedinica preko komunikacije izvršiti po svaku cenu. Obzirom na neophodnost ove operacije organizovati i izvršiti je angažujući sve rukovodioce do maksimuma. Upornost i požrtvovanost starešina mora nadoknaditi slabo fizičko stanje i zamorenost boraca. Način na koji se postavlja ova akcija mora biti poznat celokupnom ljudstvu, a starešine moraju biti upoznati sa najsitnijim detaljima rada na izvršenju svoga zadatka.

³ O izvršenju tog zadatka vidi izvještaj Štaba 1. proleterske brigade od 9. jula 1944. u knj. 27.

⁴ O borbama 3. proleterske (krajiske) brigade prilikom prelaska komunikacije vidi dok. br. 106.

⁵ O prelasku 13. proleterske brigade preko komunikacije vidi dok. br. 107.

⁶ Riječ je o artiljerijskim baterijama 1. proleterske divizije čiji su komandiri bili Ljubivoje Pajović, odnosno Vasilije Cerović.

7. — Pokret za prebacivanje preko pruge dobro organizovati kako bi jedinice što sposobnije i udarnije došle do same komunikacije na kojoj očekujemo jak neprijateljski otpor. Marš do pruge organizovati tako da jedinice na pošumljenom neosmotrenom mestu u toku pokreta dobiju odmor od najmanje dva sata na kome će se konji rastovariti. Za vreme ovoga odmora sa svim starešinama na terenu dopuniti i konkretnije postaviti njihove zadatke.

Veze u pokretu i na mestima prelaza pojačati i dobro organizovati. Po izbijanju na prugu obezbediti neprekidno prebacivanje jedinica zaobilazeći uporišta koja do tada ne budu likvidirana.

8. — Po prelasku komunikacije jedinice će se postaviti:

»Dunav« na prostoru planine Bjelašnice koristeći — po potrebi — i njene južne padine, no na prostoru Hranisava — Mrtvanje — Stanine sa najmanje jednim bataljonom zatvoriti pravce sa severa ka planini Bjelašnici.

»Bosna« će se postaviti na prostoru Raška Strana — Jagodina — Najvazi — Hajdučki Dol, ostavljajući zaštitnice na prostoru D. i G. Stanine — Usamovine. Takođe postaviti obezbeđujuće delove na pravcima Vukovo polje — Gojanovac — Megra (Kuvlja) u koliko na tom pravcu ne izbiju delovi »Dunava«.

»Sava« će se postaviti na prostoru Jarene — Bubin Kamen — Jeličin bunar — M. Straište — Radobolje — Stuparovice — Pod Lovnicom, obezbeđujući se od s. Džepa.

»Cer« i »Avala« biće u kolibama Jagodina.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Folitkomesar,

Komandant, pukovnik,
Vaso Jovanović

Načelnik, ppukovnik
Moma Đurić

NAREĐENJE ŠTABA 11. NOU DIVIZIJE OD JUNA 1944.
POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NAPAD NA DERVENTU¹

Z A P O V I J E S T

sekcija Prnjavor, Derventa, Brod i Slav. Požega
razmera: 1:100.000

I. AKCIJA I NJEN ZNAČAJ

Povoljni vojno-politički momenti [po]vezani su [sj]početkom ofanzive Crvene armije i napredovanjem anglo-američkih trupa u Italiji i Francuskoj i nagoveštavaju odlučnu fazu rata, koja će imati veliki odraz na situaciju u našoj zemlji, a pogotovo na operacije naše vojske.

Poslednje akcije naših snaga otvorile su put pojačanoj borbi protiv okupatorskih trupa na našem sektoru i aktiviranjem naših snaga na okupatorske komunikacije, koje su do sada bile skoro podignute. Akcija na Derventu² i okolna uporišta mora napraviti prelom kod naših snaga u smislu jačanja udarnosti, složenih i organizovanih napada koji se moraju vezati za razvitak naše vojske, koja se danas ukopčava u velike savezničke armije.

Svaka akcija remeti za kraće ili duže vrijeme saobraćaj na tako važnoj okupatorskoj arteriji i daje mogućnost našim jedinicama u Slavoniji i istočnoj Bosni da dođu u povoljniju situaciju u borbi sa neprijateljem.

Konačno akcijom treba da bude ispunjena naredba maršala Tita, koja će djelovati snažno na opšte političko stanje u srednjoj Bosni u smislu još jače, veće i snažnije mobilizacije novih boraca i uništavanja četničkih bandi na čitavom terenu.

II. PODACI O NEPRIJATELJU

Derventa:

1800 mješovite vojske, od čega 150 Nijemaca, 30 ustaša, ostalo domobranci koji su smješteni u gradu, a djelomično na vanjskim uporištima. Posada grada raspolaže sa 10 topova raznog kalibra. Grad opasan mjestimično žicom, rovovima i bunkerima.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 38—1, k. 876.

² Napad na Derventu izvršen je 27. juna 1944. O tome vidi izvještaj Štaba divizije, dok. br. 102.

Ch. 1

sekolja Prnjavor, Duvanta, Brod i Slav. Polje
razmer: 1: 100.000

33-12-11
JONES ACADEMY - BOSTON, MASS.
Sp. Fee. 50 - 111
N. 275

Naše vojske. Poslednje vojske naših mornar otvarile su put pešadiji, borbi protiv oku utvorenih izmora na našim sektorima i aktiviranjem naših snaga na skupoterske komunikacije, koje su do sada bile neprodirane. Vojske na Dardani i Kolos uverila mora naša vojska, protiv svih naših izjava u svetu i u našim vlastitim, sleđenih i razvijanih napada koji se boreju protiv naših vojski, koje su naša vojska u velikoj razvijenosti.

Svaka krećuća remeni sa krađa i ličnu vrijednost saobraćaj na tako važnoj obustorbenoj arteriji i daje mogućnost malim jedinicama u Slavoniji i Istočnoj Bašni da dođu u povoljniju situaciju u borbi sa kriminalcima.

Konkretno mišlja treba da bude ispunjenje naredbe Jure i TITA koja da ojačati anđelo na postojećim stajama u Beogradu. Svi su mislili još da će ući u mišljenoj obilježenoj svih poruka i umišljenoj obilježenoj bardi na čitavom terenu.

DERIVATA:

18000 pješevite u jeku od dana 190. Nijemaca, to su tada
pobijele masovno ubijajući u grad, a djelimično i van grada
pješevitima. Posleda grada raspadla se na tečove razne kolibe. Grad
poslije 18. june 1941. bio je revirao i bunkera.

[illegible]

Tricijana, kafena Hanke, Manjericina, kafena Avde, Porocina i sterc
karnina. Ovo su i u jama i krasu za stanovanje. Najbolje su nalet
u jasadima.

Ljugaljenica; 13 pušaka JALG, stral. boje 15 sanduka i 40
meta, morali su u 2 sata i 2 min. Cor: 1 sat i 1 boje (nos. por.
u 130 pušaka, Foca: 3 sat i boje i pos. rucica 140 metaka.

Spoljna odbrana grada

a) Od Save, tj. do Bos. Dubočca preko Bjelog Brda do Derventskog luga domaći ustaše, koji su dosta jaki i dobro organizovani. Osojci — Kalenderovci (kt. 216) do Jabukovca drži II sat I bojne 4 lovačke pukovnije sa 180 pušaka, 3 teška mitraljeza, 12 p. m., 20 strojica, 2 bacača mina, ojačani sa 2 t. mitraljeza iz 4 sata; Vrhovi — Kamen — Brđani drži 3 sat I bojne 4 lov. puk. sa 133 puške, 13 p. mitraljeza, ojačani sa 3 bacača i 1 teškim mitralj. Stožer bojne u Vrdoljacima (kod kapelice) sa 16 pušaka, 1 t. m. i 2 strojice. Kao rezerva za ove položaje odn. za položaje unutrašnjeg odsjeka odbrane ostaje jedan vod, koji daje stražu po Derventi sa 3 t. m. 6 bacača koji su smješteni u Derventi. 13 stožerna sat sa 85 pušaka, 3 strojice, dva brdska topa na prostoru Potočani, 14 stož. sat sa 46 pušaka, 2 p. m., 6 strojica i 4 protukolska topa u gradu (jedan pred novim mostom, jedan u tvornici »Ukrina«, jedan pred starim mostom, jedan pred kafanom »Triglav«). 15 stož. sat sa vodom koturaša i vodom pionira, 150 pušaka, 3 p. m., 10 strojica, osigurava put prema Plehanu, a na Plehanu se nalazi 2 sat I bojne 6 posadnog zdruga (Domdo bojna) 135 pušaka, 2 bitnice V topničkog sklopa sa 160 pušaka, 4 t. m., 20 strojica i 4 haubice. Haubice se nalaze: dvije na rezervoaru, a 2 na vagi.³

b) Unutrašnja odbrana grada:

Zgrade koje se imaju braniti jesu: gimnazija, kafana »Triglav«, kafana Himze Džoniagića, kafana Avde Porobića i stara kasarna. Ovo su im ujedno i kasarne za stanovanje. Nijemci se nalaze u Jasencima.

Lupljanica: 33 vojnika želj. straž. bojne, 15 žandara i 40 ustaša, naoružani sa 2 teška i 2 p. m. Cer: 4 sat I bojne 6 pos.

³ U izvještaju Zapovjedništva 1. lovačkog zdruga od 2. jula o jedinicama koje su učestvovala u borbama za Derventu kaže se:

» ...

2) Vlastite snage

Prije početka napadaja bile su u Derventi slijedeće naše jedinice: stožer 4. 1. p. sa 13., 14. i 15. sati, 2. bitnica XVI. topničkog sklopa, dok je na postavima oko Dervente (Kalenderovci — Vrdoljaci — Vrhovi) bila raspoređena 174 1. p. pojačana sa dijelovima L6. Posadnog zdruga (mili-cijom).—

Kao pojačanje stiglo je noću 27./28. VI. 44. jedan oklopni vlak iz Doboja, 28. VI. 44. u 06.00 sati II/4. 1. p., u 16.00 sati istoga dana III/4. 1. p. i školska bojna iz Vinske, kao i Koturaška i ustaška sat iz Broda oko 16.30 sati istoga dana. —

... «

(Vidi Arhiv VII, reg. br. 6/1—20, k. 60).

O dejstvu neprijateljevih jedinica u toj borbi vidi dok. br. 150, 151 i 153 i Arhiv VII, reg. br. 6/1—16 i 24, k. 60.

zdruga, 130 pušaka. Foča: 3 sat I bojne 6 pos. zdruga, 140 pušaka. Johovac: 1 sat želj. straž. bojne. Na prostoru Cer — Foča — Johovac nalazi se i II bojna 4 lov. puk. sa 620 domobrana, 614 pušaka, 50 p. m., 12 t. m., 6 lakih i 2 t. bacača. Glavnina joj je na Johovcu. Doboj ima oko 2000 vojnika.

III. PODACI O NAŠIM SNAGAMA

U izvođenju operacija na Derventu i okolna uporišta biće angažovane sledeće naše snage: XIV brigada, V brigada bez dvije čete, tri bataljona XVIII hrv. fatske] brigade i jedan bataljon XII K.[rajiške] brigade.

IV. ZADATCI NAŠIH JEDINICA

Likvidirati sva neprijateljska uporišta u gradu i spoljnu odbranu grada Kalenderovci. Jabukovac, Detlak, Lupljanica, Vrhovi, Sušnjari i Plehan. Za vrijeme akcije Tešanjско-tes. [lički] odred i jedan bataljon XVIII hrv. brigade demonstrativno će napasti neprijateljska uporišta Cer, Foču i Johovac ostavljajući manje snage da zatvaraju pravac prema Cečavi i Stanarima.⁴ Radi lakšeg komandovanja gore navedene jedinice dijelimo na tri operativne grupe. U vezi gore navedenog.

NAREĐUJEMO:

I. Gruga komanduje štab XIV brigade sa 4 bataljona, 4 t. bacača, 35 p.m.	Napada grad sa sjeverne strane između komunikacije Derventa — Prnjavor, Derventa — Brod vodeći računa da je na ovome pravcu najslabiji sistem odbrane grada, što treba koristiti ⁵ . S jednim bataljonom provući se neopaženo pravcem Agići — Derventske bare prelazeći potok Plin, reku Ukrinu, levo od gvozdenog mosta i likvidira posadu na istom i produžava u centar grada likvidirajući sva uporišta na svom pravcu nastupanja. Vezu održavati sa snagama V brigade koja napada desno. S jednim bataljonom provući se neopaženo između Agića (kt. 153 i 183), prelazeći selo Kulenovice, rijeku Ukrinu i produžuje preko Lipice, likvidira posadu na mostu kod Zirovine i preko Čardaka upada u grad likvidirajući sva uporišta u pravcu nastupanja. Vezu održavati sa snagama XVIII hrv. brigade koje napadaju lijevo od njih. S

⁴ O dejstvu Tešanjско-teslićkog NOP odreda vidi izvještaj njegovog Štaba od 29. juna (Arhiv VII, reg. br. 34y4, k. 866).

⁵ O toku izvođenja napada vidi izvještaj Štaba brigade od 1. jula (Arhiv VII, reg. br. 38—4, k. 866).

jednim bataljonom nastupa pravcem Kuljenovci, likvidirajući Jasense, ruši most na cesti i pruži kod Zirovine i postavlja se u zasjedu prema Brodu i Vinici kod M. Kulina i Zeravcu rušeći prugu prema Brodu.

S jednim bataljonom napada Kuljenovce, Bjelo Brdo i Begluke i štiti snage koje napadaju sa istog pravca na grad.

II. Grupa komanduje štab

V brigade® sa 3 bataljona, 2 t. bacača, 3 topa i 50 p. m.

Napada na grad sa sjeverozapadne strane između komunikacije Derventa — Prnjavor i Srđevići. Sa jednim bataljonom provući se neopaženo kroz Derventski lug, Omeragiće i bez borbe upasti u grad, izazvati iznenađenje kod neprijatelja, likvidirati unutrašnja uporišta u svom pravcu nastupanja.

Sa jednim bataljonom ojačanim sa jednom četom III bataljona provuće se neopaženo preko Slatine između Kukavice i Ukrine, preko Potočana, upasti u grad, izazvati paniku kod neprijatelja, isprekidati ovakve veze i onemogućiti komandovanje spoljnim uporištima u toku same borbe, likvidirati unutrašnja uporišta u svom pravcu nastupanja. Sa jednim bataljonom napasti Kalenderovce, Detlak i Violjce.⁷ Ukoliko stignu snage III. bataljona, iste upotrebiti u likvidaciji ovih uporišta. Spoljna linija odbrane na otcjeku Derventski lug — Kukavice također je slabo branjena, što treba iskoristiti.

III. Grupa komanduje štab

XVIII brigade sa 3 bataljona

Izvršiće pokret Ljeskove Vode — Crnča — Kojići, tokom 27 ov. mjeseca u 20 časova da bude u Kojićima, odatle produžiti pokret u dvije kolone. Desna kolona bataljona Modran, Piskovica, Harambašići, Zelenika sa zadatkom upasti u grad s leve i desne strane ceste Derventa — Doboj, likvidirajući sva uporišta u pravcu nastupanja. Vezu održati sa snagama XIV i V brigade. Leva kolona jedan bataljon produžuje pokret Dažnica — Kamen sa zadatkom likvidirati uporište Šušnjari — Vrhovi i osigurati snage dvaju bataljona koji uđu u grad.

• Vidi dok. br. 114.

⁷ Nije pronađeno na karti 1 :100.000.

Dejstvo artiljerije Baterija topova dodeljuje se II grupi koja će ostati pod njihovom komandom za sve vrijeme akcije.

IV Grupa I bataljon Nalazeći se kod štaba divizije kao divizijska rezerva.
XII. K. brigade,
komanduje štab
bataljona

U napadu na uporišta, primjenjivati odlučan i brz prodor po klinovima u centar grada rastrojavajući na taj način unutrašnji otpor neprijatelja a dijelom snaga likvidirati spoljne odbrane napadajući neprijatelja bočno i sa leđa. Uporišta koja bi ometala brzi prodor i davala jak otpor, blokirati sa manjim snagama, a potom likvidirati ih sa teškim oruđem. Jedinice koje izvrše ranije svoj zadatak neka pristupe potpomaganju izvršenja zadatka ostalim jedinicama koje budu naišle na jači otpor.

Voditi računa da se snage ne bi nagomilavale na pojedinim uporištima, već nepotrebne snage odvajati na uporišta koja su manje tučena od naše vatre.

Borba protiv tenkova

Za borbu protiv tenkova sve grupe snabdjeće svoje jedinice sa benzinskim flašama i nagaznim minama koje će upotrebiti u slučaju nailaska tenkova, protivkolske topove postaviti na pogodnim mjestima odakle bi mogli tući uspješno tenkove ukoliko bi pošli od Broda ili Doboja.

Veze

a) Radio-telegrafska. XIV i XVIII brigada održaće radio-telegrafsku vezu sa Štabom divizije po planu koji im je ranije dostavljen s tim što će od početka akcije pa nadalje javljati u slijedeće vrijeme: XIV brigada javljaće se svakog parnog sata, tj. u 22, 24, 2, 4 itd. časova.

XVIII brigada javljaće se svakog neparnog sata, tj. 23, 1, 3, 5, itd. časova.

b) Telefonska veza: divizijski vod za vezu podigneće telefonsku liniju od štaba divizije do štaba V brigade.

c) Kurirska veza: I. grupa povezaće se kuririma preko II grupe i slati poštu za štab divizije.

III grupa slaće svoje kurire preko II grupe u štab divizije.

d) Signalna veza: sve jedinice označavaće mjesta do kojih su prodrle paljenjem većih vatara. Štabovi grupa održavaće sa svojim jedinicama vezu i pomoću raketla, što može poslužiti za označavanje ciljeva artiljeriji. Kako XIV i XVII brigada ne-

maju artiljerije, iste će se sporazumjeti sa štabom V brigade o signalima kojima će označavati tvrde objekte koje će tući artiljerija.

Početak napada

Sve grupe otpočeće sa napadom 27. VI. 44 god. u 23 časa. Do toga vremena sve jedinice moraju podići na jurišno odsto-
janje svojih pravaca.

Znaci raspoznavanja

Borbeni znaci: za 27. VI. — Naša pobjeda
za 28. VI. — Zora sviće

Zvučni znaci: 27. VI. jedan dugi i dva kratka zvižduka
28. VI. dva duga i dva kratka zvižduka.

Sanitet

I, II i III grupa odrediće mjesta brigadnog previjališta, pripremiti dovoljan broj prevoznih i prenosnih sredstava kao i potrebno za ranjenike, a referent saniteta divizije odrediće mjesto hirurške ekipe.

I i II grupa evakuisaće ranjenike pravac Prnjavor, a III grupa zadržavaće ih kod sebe i po uspostavljenoj vezi sa V ili XIV brigadom evakuirati ih za Prnjavor.

Evakuacija

Evakuaciju plijena vršiće za to određene komisije koje će odrediti štabovi grupe. I i II grupa evakuisaće plijen u pravcu Glogovca gdje će zadržati jednog odgovornog druga koji će biti odgovoran za sve evakuisane stvari.

Skrenuti pažnju borcima na samovoljno i nepravilno uzimanje stvari iz privatnih kuća. Vojničke stvari, oružje, municiju i spremu najhitnije evakuirati u određenom pravcu. Zdobiveni plijen u akciji podjeliće se srazmjerno na sve jedinice prema brojnom stanju učestvovanja u akciji, prema tome za svako samovoljno uzimanje plijena bez odobrenja komisije koja bude za to odgovorna najstrožije će se uzimati na odgovornost. Zarobljenike slati u Glogovac.

Ishrana

Štabovi grupa pripremiće za akciju rezervnu suhu hranu tako da svaki borac bude snabdjeven za jedan dan.

Komandno mjesto

Stab divizije će se nalaziti u Kalendarovcima kod škole, a štabovi grupa izabraće sami komandna mjesta. Stab V brigade da javi svoje komandno mjesto kako bi div. vod za vezu mogao uspostaviti telefonsku vezu.

Ovu zapovjest dobro proraditi sa svim borcima koji će učestvovati u akciji.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

"^olit. komesar, ppukovnik:	Zamj. komandanta, ppukovnik:
B. ^s Durićić	P. ⁹ Durin

(M. P.)

DOSTAVLJENO:

Štabu V, XIV, XVIII i bataljonu XII K. brigade,
Teš.—Teslićkom odredu i bataljonu XVIII hrv.
brigade koji se nalazi u Cečavi.

BR. 95

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 27. NOU DIVIZIJE UPUĆEN 26. JUNA 1944. ŠTABU 3. KORPUSA NOVJ¹

STAB
XXVII NOU DIVIZIJE
br. 57
26. juni 1944.

ŠTABU III KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Dostavljamo petnaestodnevni izvještaj — izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1. — 15. juna 1944. godine.

U ovom vremenskom periodu u sastavu divizije bile su slijedeće jedinice: XIX. Birčanska NOU brigada, XX. NOU brigada, Srebrenički p. odred i Kladanjski p. odred. XVI. Muslimanska NOU brigada nalazila se privremeno pod komandom XVII. NOU Divizije.²

Divizija se sa gore pomenutim jedinicama nalazila na prostori Birča i Srebrenica — Bratunac.

⁸ Blažo
• Predojević

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 15—7. k. 1111.

^a O tome vidi knj. 25, dok. br. 114 i 159.

XIX Birčanska NOU brigada:

I. — 6. VI. U ovom vremenskom periodu brigada se nalazila na prostoriji Gojkovići — Vlasenica sa zadatkom zatvaranja pravca od Milan planine, kontrolisanja drumova Vlasenica — Sekovići te zatvaranja pravca Vlasenica — Zvornik i Vlasenica — Han Pijesak. Istovremeno brigada je vršila i garnizonsku službu u Vlasenici. Preduzete su akcije čišćenja četničkih bandi na Malom Polju i u Donjem Zalukoviku. Jedna četa ove brigade koja je pratila bolesnike i invalide u Srebrenički kraj imala je sukob sa ustašama.³ U borbi je poginuo jedan naš borac, dok je jedan ranjen. Izgubljen je jedan p. mitraljez »Breda«. Neprijatelj je imao više gubitaka.

5. VI. Formiran je III. bataljon ove brigade.

6. — 15. VI. Brigada se nalazila na prostoriji: Bunarić — Mekote — Rakino Brdo sa zadatkom zatvaranja pravca od Zivinica i Gračanice, kontrole ceste Kladanj — Tuzla, zatvaranje pravca od Tupkovića i Spreče, te kontrole ceste Tuzla — Zvornik. Zadatak brigade je nadalje bio mobilizacija. III. bataljon je ostao u Vlasenici kao posada te sa zadatkom zatvaranja pravca Zvornik — Vlasenica i Vlasenica — Han Pijesak.

9. VI. Jedna četa brigade je vršila akciju na zelenokadrovka sela Prnjavor, Patavru i Jajiće. Ubijena su 3 zelenokadrovca, zaplijenjene 3 puške sa municijom te 2 konja. Naših gubitaka nije bilo.

II. VI. Održan je zbor u Spreči, na kome je vršena mobilizacija. Mobilisano je 52 mladića.

12. VI. Jedna četa upućena preko ceste radi prikupljanja hrane. U ovoj akciji je ubijeno 8 nepr. vojnika a 8 je ranjeno. Zaplijenjen je 1 njemački pikavac i nešto bombi.

14. VI. Jedna neprijateljska kolona sastavljena od zelenokadrovaca i SS-ovaca⁴ pokušala je iz Tupkovića prodrijeti prema Rakinom Brdu, ali je odbačena natrag preko Spreče.

Zaključak

U ovom vremenskom periodu naši gubitci su bili: 1 mrtav, 1 ranjen.

Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih, 8 ranjenih.

Mobilisano je: 52 borca.

Dezertiralo je: 3 borca.

³ Vidi dok. br. 27, napomenu br. 10.

⁴ Vjerovatno je riječ o dijelovima 13. SS legionarske divizije »Handžar« (vidi dok. br. 19, napomena br. 2).

XX NOU brigada:

1. — 4. VI. Brigada se nalazila na prostoriji Dvorišta — Močevići — Osmače, sa zadatkom razbijanja legijskih grupa Omera Mustafića te prikupljanja hrane za diviziju. U sastav brigade je došla i divizijska bolnica. U ovom vremenskom periodu dijelovi brigade su vršili akciju na legiju u Toplicama i razbili je. Ubijeno je 6 legionara. Također je vršena i manja akcija na četnike preko Drine.

4. VI. Udruženim snagama legija i ustaše su napale Srebrenicu i Bratunac. Uslijed nadmoćnosti neprijatelja, naše jedinice su napustile pomenute gradove.⁵ Poginulo je i nestalo 9 drugova. Ovom prilikom je poginuo i zamjenik komandanta brigade.⁸ Izgubljen je priličan broj oružja i municije.

5. VI. Brigada se skoncentrisala sa glavninom i bolnicom u selo Dvorišta. I. bataljon je kod Srebrenice bio otsječen od glavnine brigade i otišao je prema Milićima. Uslijed jake neprijateljske koncentracije, brigada je noću izvršila pokret na prostoriju Podravno — Stedra. Na ovoj prostoriji brigada je ostala u toku 6. VI. Jedna naša patrola se sudarila sa jednom patrolom legionara i ubila trojicu.

7. — 10. VI. U ovom vremenskom periodu brigada se nalazila na prostoriji Pomol, gdje je u sastav brigade došao i I. bataljon koji je bio otsječen od brigade. U ovom vremenu vršene su dvije akcije na ustaše i legiju u selima Podgaj — Vučinović — Vidovo Brdo, — Zedanjsko — Sućeska. Ubijeno je 15 ustaša a ranjeno 18. Naši gubitci su 1 mrtav i 6 ranjenih.⁷

10. — 13. VI. Brigada je bila smještena na prostoriji Milići — Vukovići — Rajići. U sastav brigade je došla i četa koja je išla u Vlasenicu po saveznički materijal. Djelovi brigade su vršili akciju na sela Slatina — Šušnjari u cilju razbijanja tamošnje legije i prikupljanja hrane. U ovoj akciji je zaplijenjeno preko 100 komada krupne i sitne stoke. Divizijska bolnica je upućena u Vlasenicu.

12. VI. U Kravici su pronađena tri teška bacača, koje su Italijani bili zabazirali. Zaplijenjeno je nešto žita i stoke.

⁵ Riječ je o dolasku 22. bojne 1. stajaćeg djelatnog zdruge i o borbama protiv nje. Međutim, prema bojnoj relaciji tog zdruge, 22. bojna stigla je u Srebrenicu 2. juna bez borbe, a narednih dana vršila je aktivna dejstva u ovom rejonu. Opširnije o tome vidi bojnu relaciju 1. stajaćeg djelatnog zdruge, Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57.

⁶ Mihailo Bjelaković.

⁷ U bojnoj relaciji 1. stajaćeg djelatnog zdruge za 7. juni piše da su dijelovi 22. bojne u izviđanju u okolini Sućeske ubili 3 partizana (Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

14. VI. Izvršen je napad na ustaška uporišta Vučinović — Vidovo Brdo — Viogor, Zedanjsko — Sućeska i Slatina — Bulogovina. Neprijatelj je pobjegao u Srebrenicu.

15. VI. Brigada je napadala na Srebrenicu. Poslije kraće borbe naše jedinice su se povukle na položaje zapadno od Srebrenice: Rosulje — Gradno — Rehovići. U ovim borbama zaplijenjen je priličan broj stoke.⁸

Za ovo vrijeme su manje jedinice brigade išle nekoliko puta u Vlasenicu po saveznički materijal. Tako je jedna četa, sprovodeći saveznički materijal, upala u ustašku zasjedu. Neprijatelju su nanešeni osjetni gubitci i to 16 ubijenih ustaša. Materijal je spašen a naše jedinica nije imala gubitaka.

Zaključak:

Neprijateljski gubitci: 46 mrtvih, 36 ranjenih.

Zaplijenjeno: 2 puške, 200 metaka, 3 bombe, 200 komada stoke.

Pronađeno: tri teška bacača i 5 mina.

Naši gubitci: Poginulo i u borbi nestalo 10 drugova, ranjeno 7, dezertiralo 12 drugova.

Izgubljeno: 4 p. mitraljeza, 40 pušaka, 1 pikavac, nekoliko pištolja, više hiljada municije.

Napomena:

1 Na sektoru Srebrenica — Bratunac naše jedinice nisu mogle postići vidne rezultate u borbi protiv neprijatelja iz slijedećih razloga:

a) Neprijatelj brojno mnogo nadmoćniji.

b) Neprijateljski borci dobri poznavaoi terena.

c) Domaća legija, koja je prilično brojna, učestvuje organizovana od neprijatelja u jedinicama i kao posebne gerilske grupe.

d) Obzirom na brojno nadmoćnu snagu neprijatelja na ovom sektoru, većina muslimanskog stanovništva bila je neprijateljski raspoložena prema našoj vojsci a privržena neprijatelju što je omogućilo brojnu mobilizaciju sa ovog terena u neprijateljsku vojsku.

2. Za ovo vrijeme održano je nekoliko vojno-političkih sastanaka po bataljonima i četama. Održano je nekoliko kulturnih priredaba za vojsku i narod.

⁸ U bojnoj relaciji 1. stajaćeg djelatnog zdruza ništa se ne govori o napadu na Srebrenicu, a za 16. jun piše da su 1. i 2. sat 22. bojne krenuli iz Srebrenice pravcem Gradno — Bukovik — Rasulja, a 3. sat iste bojne pravcem Veliko Seoce — Cumavići — Babuljice, iznenadili partizane i nanijeli im gubitke od 58 mrtvih i 42 ranjena (Arhiv VII, reg. br. 6/2—23. k. 57).

3. Srebrenički p. odred. Odred je uslijed velikog broja dezerterstva brojno oslabio tako da se nije mogao upotrebiti ni za najlakše vojničke zadatke.

4. Kladanjski p. odred. Odred se nalazio na prostoriji Trnovo — Grabovica — Doli — Dopasci sa koje je prostorije vršio sitnije akcije koje su se uglavnom sastojale u proganjanju pljačkaških bandi. Kontrolisan je putem patrolnih izviđanja drum Kladanj — Tuzla.

Od 10. VI. odred je bio zadužen sa pokretnom bolnicom XX. NOU brigade, koja je bila smještena u Popovićima.

Odred je zaplijenio 2 puške sa nešto municije i 2 para cipela.

5. Prema programu Štaba III. Korpusa NOVJ održan je u vremenu od 12 do 24. VI. o. g. pri Štabu ove divizije niži sanitetski kurs. Kurs su posjetile 28 drugarica i to 9 iz XIX. Birčanske NOU brigade, 15 iz XX. NOU brigade i 4 iz divizijske bolnice. Sve drugarice su završile kurs sa uspjehom, jer su pokazale veliko interesovanje za sanitet a sem toga su cio program uspjele da dobro prorade. Naročito su dobar uspjeh pokazale drugarice iz XX. NOU brigade, kako na teoretskom tako i na praktičnom radu. Pored programa sa samog kursa, drugarice koje nisu znale čitati i pisati naučile su i to.

6. Stab divizije u ovom vremenskom periodu se jednim svojim dijelom nalazio sa XX. NOU brigadom a drugim dijelom sa XIX Barčanskom NOU brigadom.

— *Opšti zaključak:*

Neprijateljski gubitci: 57 mrtvih, 44 ranjena.

Zaplijenjeno: 4 puške, 200 metaka, 2 para cipela, 200 kom. stoke.

Pronađeno: tri teška bacača i 5 mina.

Novomobilisanih: 52 druga.

Naši gubitci: 11 mrtvih, 8 ranjeno, 15 dezertiralo.

Izgubljeno: 4 p. mitraljeza, 40 pušaka, 1 pikavac, više hiljada municije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar:

Z.¹⁰ Škerović

Komandant — ppukovnik

Kosorić Pero

(M. P.)

⁹ To jest: pohađale.

¹⁰ Zarija

IZVJEŠTAJ ŠTABA 2. VOJVOĐANSKE BRIGADE OD 26.
JUNA 1944. ŠTABU 16. NOU DIVIZIJE O BORBAMA PROTIV
ČETNIKA U REJONU PREVIJA — PODSIJELOVO¹

uc

STAB
II BRIGADE XVI NOU DIVIZIJE
26 juna 1944.

ŠTABU XVI NOU DIVIZIJE

Zapovešću štaba XVI divizije od 22 o. m., II brigada dobila je zadatak da se sa prostorijske sela Vukovine — Gare — Kablovac rano ujutru 23 o. m. prebaci na prostoriju s. D. i G. Brijesnica, D. i G. Cavaljuša (sektor Ozrena).

Na liniji Prevoja — Podsijelovo postavile su se jače neprijateljske četničke snage, pojačane sa izvjesnim snagama zelenog kadra iz Seone, u cilju sprečavanja i onemogućavanja prodora naših jedinica na sektor Ozrena (četnički sektor).

Četničke snage koje su držale liniju Prevoja — Podsijelovo bila su četiri četnička bataljona (I, VI, VII i VIII bataljon) sa jednim teškim i jednim lakim bacačem pod komandom zamjenika komandanta Ozrenskog [četničkog] odreda.

Po dolasku IV bataljona koji je bio u prethodnici brigade u visini sela Borovci, obezbeđujući delovi bataljona naišli su na isturena izviđačka četnička odeljenja, koja su brzo i energično likvidirana i proterana ka grebenu Podsijelova, koja je u stvari bila neprijateljska glavna odbranbena linija.

Jasno je bilo da izvjesne četničke snage drže položaje Podsijelovo, ali jačina i broj istih potcenjene su, smatrajući da je jedan naš bataljon dovoljan da iste bande s lakoćom protjera. Preduzet je napad sa jednim bataljonom (IV bataljonom) i to napadajući s jednom četom bočno preko s. Jasike — Prevoja — Podsijelovo, drugom četom frontalno na Podsijelovo, dok je treća četa napadana na k. 781.

Cete lagano podilazile su ka neprijateljskim položajima, a da je neprijatelj vrlo slabo otvarao vatru stvarajući i dalje po vatrenom izražaju (vjerovatno zbog pomanjkanja municije) sliku da je neprijatelj brojno slab. Četa koja je napadala bočno preko Prevoja potpomognuta frontalnim pritiskom ostalih četa

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 14—3, k. 951.

uspjela je neprijatelja isterati iz rovova i ovladati Previjom potiskivajući ga ka Podsijelovu.

Ovladavanjem Previjom koju je posjeo i držao VI-sti četnički bataljon, neprijatelj, dobivši pojačanje i uočivši našu brojnu slabost, pribrao se i skoncentrisao izvršivši kontranapad sa celim bataljonom i u ludom i energičnom jurišu potisnuta je četa IV bataljona koja posle kraćeg žestokog otpora nije mogla izdržati pritisak neprijatelja, te se četa morala prilično u neredu povući.

Sada je jasno bilo da se tu radi o jačim neprijateljskim snagama i odmah izdato je naređenje i preduzet je napad sa tri bataljona.

III bataljon napadao je bočno preko Previjske, IV bataljon frontalno na greben Podsijelova, a II bataljon napadao je ka k. 781.

Napad bataljona uspješno je potpomagan minobacačkom i vatrom iz teških mitraljeza, štiteći podilaženje i podvlačenje naših boraca neprijateljskim rovovima.

Neprijatelj, videći brojnu jakost i vatrenu nadmoćnost naših jedinica, a i imajući priličan broj gubitaka, popustio je u upornosti, tako da je III bataljon uspeo lako ponovo ovladati Previjom i prodirati ka Podsijelovu, kada su i IV i II bataljon svojim napadnim pravcima preduzeli napad i jurnuli zbacivši neprijatelja s položaja, ovladavši u 12 časova potpuno grebenom Podsijelovo — Previjska.

Naši gubici u ljudstvu su: 4 mrtva i 5 ranjenih drugova. Gubici neprijatelja su oko 20 neprijateljskih vojnika izbačenih iz stroja.

U ovoj borbi četa IV bataljona na koju je VI četnički bataljon izvršio kontranapad izgubila je 2 puškomitraljeza.

Nedostaci uočeni su sledeći:

— slabost ob. službe u brigadi, tako da štab brigade a ni štabovi bataljona nisu imali tačnu sliku situacije i stanja neprijateljskih snaga u neposrednoj blizini brigade i sektora u kom pravcu brigada vrši pokret s jedne strane, i potcjenjivanje prikupljenih podataka preko ob. službe od strane štaba brigade s druge strane;

— potcjenjivanje od strane štaba brigade vrednosti četničkih snaga na sektoru Ozrena, smatrajući iste nedostojne i nesposobne da se upuste u ozbiljniju borbu sa našim jedinicama.

Borbenost, upornost i rešenost boraca i rukovodilaca za izvršenje postavljenog zadatka i ovog puta pokazala se na dostojnoj visirfi.

Manevarska sposobnost, izvježbanost boraca da se bore po danu, kombinacija vatre i pokreta u toku podilaženja i na-

pada za vreme ove borbe pokazalo se da je po ovome problemu učinjen izvjestan napredak i da je pojačani vojnički rad u brigadi dao pozitivne rezultate.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polikomesar:	Načelnik:	Komandant:
P. ⁴ Kapičić	kapetan Rebula'	kapetan Sava Sogić
	(M. P.)	

BR. 97

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (LIČKE) BRIGADE OD
26. JUNA 1944. ŠTABU 6. PROLETERSKE DIVIZIJE »NIKO-
LA TESLA« O RASPOREDU I ZADACIMA BRIGADE'

STAB III PROLET. BRIGADE
VI PROLET. DIVIZIJE »NT.<
26. VI. 1944 g.

ŠTABU VI PROLET. DIVIZIJE »NIKOLE TESLE«.

Raspored naših snaga je sada sledeći: I bataljon će danas, tj. 26 ov. mj. u 14 časova, krenuti iz Škadimovca na prostoriju Stipićeve Košanica, Brnićeve Kosanica i Duvnjakove Košanice, sa zadatkom da ispita i postavi zasjedu na cesti od Borove Glave pa do kote 960, sjeverno od Šujice. Pored toga da ispita stanje gdje neprijatelj drži uporište i da na manja neprijateljska uporišta napadne i likvidira, zatim da ispituje stanje u Šujici i u pravcu Livna.

III bataljon se nalazi u Bajramovcima i on će u toku ovoga dana preći u Lubi-dol, sa zadatkom da bude kao rezerva ili pak prema situaciji i prilikama da potpomogne I bataljon u slučaju likvidacije nekih uporišta.

IV bataljon će 26 ov. mj. u 15 časova krenuti iz Lubi-dola na Malovanske Poljane, sa zadatkom da dejstvuje na komunikaciji Gornji Malovan, Donji Malovan pa do kote 930.² te da

³ Pavle
Eduard

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 19—2, k. 797.

² Nije nađena na karti 1:100.000.

vrši ekonomske akcije u pravcu Sujice i da napadne po mogućnosti neprijateljsko uporište ispod G. i D. Malovana.

U tu svrhu je jutros rano ob. oficir Brigade sa dve izviđačke grupe krenuo da ispita stanje u pravcu Sujice — Borove Glave — Zagoričana — Potočana, a također isto zamj. komandanta IV bataljona sa jednim vodom je upućen na izviđanje u pravcu G. i D. Malovana. Po prikupljenim podacima bićete obavešteni o stanju na ovoj komunikaciji.

Mislimo da će bataljoni sutra veče postaviti zasjedu na komunikaciji, a možda i IV i u toku sutrašnjeg dana.

Potrebna uputstva data su Štabu II Bataljona IX Krajiške Brigade da u zajednici sa djelovima Kupreškog Odreda i Janjskog Odreda postave zasjedu na cesti Kupres — Bugojno i da budu što aktivniji na toj cesti.³

Prema obaveštenjima sa kojima sada raspolažemo jače neprijateljske snage odlaze u pravcu Travnika. Neprijatelj se nalazi u Kupresu sa nepoznatom jačinom, te kotama oko Kupresa u pravcu Olova. Većinom u Kupresu je motorizacija, pješadije imade manji deo. Također neprijatelja imade u G. Malovanu u Čemaliću, te na vrhu Malovana (trig. 1828), u D. Malovanu, u Šujici, te istočno od ceste Šujica — Kupres u brdima. Jučer su saveznički avioni mitraljirali cestu i zapalili su dva kamiona ispod Malovana.

Akcija koja je jučer izvođena na četnike u Škadimovcu nije uspjela jer su četnici pobjegli uz vrlo malu borbu. Četnici su pobjegli u pravcu Šujice. Od četničkih familija je uzeto 100 komada janjaca i oko 14 konja.

Zdravstveno stanje dobro. Borbena sposobnost Brigade je dosta dobra. Bataljoni na određene sektore su krenuli i djeluju što aktivnije na toj komunikaciji. Štab Brigade sa III bataljonom i djelovima pri Štabu je ostao u Lubi-dolu, te će se po potrebi prebaciti u pravcu I bataljona.

Ishrana brigade je dobra. Stanje u jedinicama je zadovoljavajuće. Kod I bataljona se pojavilo dezerterstvo dok kod ostalih bataljona nema slučajeva. U toku posljednja ova tri dana je iz I bataljona dezertiralo 7 drugova i to u jednoj grupi trojica dok kod ostalih dana grupa po dvojica. Noćas je dezertirao sovjetski zarobljeni oficir i jedan prekomorac. Poduzete su potrebne mjere da se spreči to dezerterstvo.

Za bataljon IX Krajiške brigade potrebno bi bilo da pošaljete 1200 metaka za Bren, te miņa za teški bacač i municije za engleske i njemačke šmajsere. Štab te Brigade sa ostala tri

³ O dejstvu 9. krajiške NOU brigade vidi Arhiv VII, reg. br. 25—3. k. 854, a o dejstvu Kupreškog NOP odreda izvještaj Štaba odreda od 28. juna 1944. u Arhivu VII, reg. br. 24—3, k. 854.

bataljona se nalazi sa one strane Vrbasa. Ovaj bataljon se nalazi sa Štabom u Blagaju, dok četa i pol se nalazi u Janju na osiguranju bolnice. Ovaj bataljon će krenuti na određeni mu sektor.

U vezi naređenja da se pošalju tri druga koja su ranije bila na straži pri Štabu Divizije, jedan je drug u II bataljonu i poslaće se iz tog bataljona izravno kod Vas, jedan drug je ranjen, a jednoga upućujemo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, major,

Komandant, major,
L. Radaković

BR. 98

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. KRAJIŠKE BRIGADE OD 26. JUNA 1944. ŠTABU 4. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA BRIGADE NA PROSTORU LJUBIJA — KOZARAC — DOBRLJIN¹

Š T A B

XI. KNOU. BRIGADE

Str. Pov. br. 256

Dne 26. juna 1944. g.

Predmet: Mjesečni operacijski
izvještaj dostavlja

ŠTABU IV. NOU DIVIZIJE — OP —

Izvještaj o akciji ove brigade u junu mjesecu.

- 26. V. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
- 27. V. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
- 28. V. 1944 — Snage II. bataljona vodile su borbu sa neprijateljem, koji je nastupao sa jačim snagama prema Starom Majdanu, tj. prema položajima

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 34—4, k. 776 A.

loga bataljona.¹⁾ Borba je trajala oko 4 sata i neprijatelj je protjeran na polazne tačke u Ljubiju. U toj borbi neprijatelj je imao 5 mrtvih i više ranjenih. Naši gubitci 2 mrtva i 1 ranjen.

Snage III. bataljona sukobile su se sa neprijateljem u Bačinu i nakon kraće borbe neprijatelj je protjeran uz gubitke od 2 mrtva. Naša 3 lakše ranjena.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

29. V. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

30. V. 1944 — Snage III. bataljona postavile su zasjedu neprijatelju na komunikaciji Prijedor — Kozarac, gdje su dočekale neprijateljsku jaču kolonu. U borbi koja je trajala oko 2 sata neprijatelj je imao 24 mrtva i 8 ranjenih. Naši gubitci ni ranjenih nisu imali.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

31. V. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

1. VI. 1944 — Patrole I. bataljona sukobile su se sa neprijateljem u šumi kraj Stare Rijeke, gdje je neprijatelj postavio zasjedu našim snagama. Nakon kraće borbe neprijatelj je protjeran. Gubitci ni ranjenih ni na jednoj strani nije bilo. Plijen: 3 kg. eksera, 10 kg. brašna i 1 šatorsko krilo.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

2. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

3. VI. 1944 — Snage II. bataljona vodile su borbu sa neprijateljem koji je pošao sa jačim snagama prema položajima toga bataljona iz uporišta Ljubije. U borbi koja je trajala oko 2 sata neprijatelj je odbijen uz gubitke od 2 mrtva, 20 ranjenih

¹⁾ i • O neprijateljevim snagama na ovom sektoru vidi knj. 25, dok. br. 125 i dok. br. 108 u ovoj knjizi.

i 2 živa zarobljena. Plijen: 2 karabina i 500 metaka. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

4. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

5. VI. 1944 — Snage I. bataljona na prolazu kroz selo Rake-
lice doznale su za četničku pretstražu i čim
su je počele opkoljavati četnici su pobjegli.
Plijen: 3 karabina, 140 metaka, 4 para cipela,
1 čizme i 2 opasača.

Snage IV. bataljona vršile su akciju na nepri-
jateljsko uporište Musi. Ljubiju. Borba je tra-
jala oko 1 sat, neprijatelj je bio protjeran iz
nekoliko rovova, ali se uporište nije moglo
preuzeti zbog jakih snaga neprijatelja.³ U toj
borbi neprijatelj je imao oko 10 mrtvih, a na
našoj strani jedan drug lakše ranjen. Plijen:
1 redenik za »rongu«, 1 pribor za čišćenje o-
ružja, 1 ranac, 1 čebe, 2 porcije. Uništena su
2 mosta.

Na položaje IV. bataljona naišla su 2 neprija-
teljska vojnika (Nijemci) kod Miške Glave, od
kojih je 1 ubijen, a 1 živ zarobljen. Na našoj
strani mrtvih ni ranjenih nije bilo. Plijen: 1
karabin, 1 pištolj, 50 metaka, 2 opasača, 1 fi-
šeklija, 2 para cipela, 2 hlače, 2 koporana, 2
para veša i 2 torbice.

6. VI. 1944. — Snage IV. bataljona vodile su borbu sa nepri-
jateljem koji je pošao iz uporišta Ljubije pre-
ma Miskoj Glavi položajima toga bataljona.
Borba je trajala oko 4 sata i neprijatelj je pro-
tjeran na polazne tačke. U toj borbi neprija-
telj je imao 10 mrtvih i 10 ranjenih. Naši gu-
bitci: 1 poginuo i 1 lakše ranjen. Plijen: 1 ša-
torskno krilo, 2 šaržera za šmajser i 60 metaka.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa
neprijateljem.

7. VI. 1944 — Patrola III. bataljona naišla je na neprijatelj-
sku zasjedu u selu Mahovljanima, gdje je po-
ginuo 1 naš borac.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa
neprijateljem.

8. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
9. VI. 1944 — Snage II. bataljona sukobile su se sa neprijateljem na Mikanovom Brdu. Borba je trajala oko 1 sat i neprijatelj je protjeran uz gubitke od 15 mrtvih i 6 ranjenih. Naši gubitaka nisu imali.
Snage III. bataljona u sadejstvu (sa snagama) Karansko-Kozarskim Odredom⁴ vršile su akciju na neprijateljsko uporište Kozarac. Borba je vodena oko 5 sati, ali se uporište nije moglo preuzeti zbog jako utvrđenih zgrada odakle je neprijatelj pružao jak otpor. U toj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih.
Naši gubitci: 1 lakše ranjen.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
10. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
11. VI. 1944 — Snage IV. bataljona vršile su akciju na četničke bande u selu Baltinim Barama. U toj akciji zarobljena su 2 četnika. Naši gubitci: 1 poginuo. Plijen: 1 karabin, 2 brdska kazana, 1 šinjel, 2 porcije i 1 cipele.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
12. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
13. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
14. VI. 1944 — Patrole III. bataljona sukobile su se sa neprijateljskim patrolama kod Vranića. U toj borbi ubijen je 1 neprijateljski vojnik, a na našoj strani 2 druga ranjena. Plijen: 12 okvira za puškomitraljez.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
15. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

16. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
17. VI. 1944 — Snage III. bataljona u sadejstvu sa snagama Karansko-Kozarskog Odreda sa tri nagazne mine digle su u zrak neprijateljski voz na pruži između Volinjskog mosta i Dobrljina.⁵ Tom prilikom uništena je lokomotiva, 11 vagona, 1 tenk i 3 kamiona. Pošto je neprijatelj u vozu imao 3 tenka, a ubrzo mu je i stigla pomoć sa dva blindirana vlaka iz Volinje, te iz toga razloga voz se nije mogao preuzeti. Od naših mina i u borbi koja je vođena sa neprijateljem ubijeno je oko 40 neprijateljskih vojnika, kao i više ranjenih. Naši su imali 4 ranjena. Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
18. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
19. VI. 1944 — Obaveštajni oficir I. bataljona naišao je na neprijateljsku zasjedu u selu Volaru, gdje je ranjen i živ zarobljen od strane neprijatelja. Snage III. bataljona sukobile su se sa neprijateljem u selu Vraniću, gdje su ubijena 3 neprijateljska vojnika. Naši gubitci: 1 poginuo. Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
20. VI. 1944 — Snage III. bataljona na komunikaciji Prijedor — Banja Luka dočekale su neprijateljsku kolonu i u borbi koja je trajala pola sata neprijatelj je imao 13 mrtvih i 11 ranjenih, među kojima i jedan oficir. Zbog jake artiljerijske vatre naši su se morali povući. Na našoj strani gubitaka nije bilo.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
21. VI. 1944 — Snage II. bataljona napravile su zasjedu neprijatelju kod Tromede i Runjevice, gdje su došle u sukob sa neprijateljem. U toj borbi neprijatelj je imao 3 mrtva i 6 ranjenih. Na našoj strani 1 ranjen.
Snage IV. bataljona postavile su zasjedu neprijatelju na Briševu i između Oštre Luke i

⁵ Vidi dok. br. 140.

Rasavaca, gdje su došle u sukob sa neprijateljem. U toj borbi neprijatelj je imao 10 mrtvih i 15 ranjenih. Naši gubitaka nisu imali. Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

22. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
23. VI. 1944 — Snage II. bataljona postavile su zasjedu neprijatelju na Tromedi kod Runjevice, gdje su došle u sukob sa neprijateljem. U toj borbi neprijatelj je imao 12 mrtvih i oko 15 ranjenih. Na našoj strani 1 teže ranjen.
Snage III. bataljona na komunikaciji Prijedor — Kozarac dočekale su neprijateljsku kolonu,⁶ koja je pošla za Kozarac. U toj borbi neprijatelj je imao 7 mrtvih vojnika. Na našoj strani gubitaka nije bilo. Plijen: 80 puščanih metaka.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
24. VI. 1944 — U toku noći 23/24 ov. mj. snage III. bataljona postavile su 2 nagazne mine na pruzi Prijedor — Brežićani, gdje je 24. ov. mj. naišao neprijateljski voz. Uništena je 1 lokomotiva i 8 vagona punih neprijateljske vojske. Neprijatelj je pretrpeo velike gubitke u ljudstvu, ali se taj broj za sada nije mogao ustanoviti. Plijena nije bilo.
Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
25. VI. 1944 — Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

JEDINICE OVE BRIGADE U TOKU JUNA MJESECA IMALE SU SLEDECE:

1) Gubitci:

- a) neprijateljski: 168 ubijeno
 106 ranjeno
 5 zarobljeno

279 svega izbačeno iz stroja.

b) vlastiti: 6 poginulih
 15 ranjenih
 1 zarobljen

22 svega izbačena iz stroja.

2) Plijen:

- a) oružja: 7 karabina i 1 pištolj.
- b) municije: 830 komada puščane.
- c) opreme: 7 pari cipela, 1 čizme, 2 opasača, 1 fišeklija,
2 para odijela, 2 para veša, 1 šinjel.
- d) ostalo: 3 kg. eksera, 10 kg. brašna, 2 šatorska krila,
1 ranac, 1 redenik za »rongu«, 1 pribor za
čišćenje oružja, 1 čebe, 4 porcije, 2 torbice,
2 šanžera za šmajser, 2 brdska kazana, 12
okvira za puškomitraljez i 1 cijev za puš.
mitralj.

3) Uništeno: 2 lokomotive, 19 vagona, 1 tenk, 3 kamiona i 2
mosta.

4) *Raspored jedinica*: Štab brigade nalazi se u Podvidači.
I. bataljon u Radomirovcu.
II. i IV. bataljon na prostoriji Tromeda
— Stara Rijeka.
III. bataljon na Kozari.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar, major
Joca Marjanović

(M. P.)

Komandant,
Žarko Zgonjanin

IZVJEŠTAJ ŠTABA 17. MAJEVIČKE BRIGADE OD 26. JUNA
1944. ŠTABU 38. NOU DIVIZIJE O BORBAMA U REJONU
SREBRENICE¹

ŠTAB
17. MAJEVIČKE BRIGADE
26. VI. 1944.

ŠTABU 38. N.O.U. DIVIZIJE.—

Dostavljamo izvještaj o borbi kod Srebrenice na dan 20. VI. 1944.— Plan za napad: I. i II. bataljon preko Pasmulića — Čičevca do Karaule kreću, gdje na Karauli ostaje II. bataljon na zasjedi prema Osmaci, a I. bataljon kreće u napad preko k. 539, III. bataljon preko Rajna i Bojina napada na Srebrenicu. Djelovi XX. brigade od Fojhara na Srebrenicu koncentrično napadajući.²

Međutim, radi kratkoće u vremenu štab brigade mijenja plan za I. i II. bataljon, te I. bataljon upućuje u napad preko Rajne i Bojina, a II. na zasjedu u šumarcima na k. 582; III. bataljon upućuje u napad od Bojina do k. 562 prema Srebrenici. Početak napada određen [je] u 2^h 20. VI. 1944. Prije početka napada trebala uslijediti jaka koncentrična vatra bacača. Bataljoni krenuli oko 21 sat prema određenim polaznim položajima sa k. 810, sjeverno od s. Sarači.

Radi teškoće terena i radi nemanja vodiča I. i II. bataljon stigli tek oko 4^h na određene položaje.

Bacači pošto nisu bili isprobani nisu potpomagali napad onako kako je bilo predviđeno, niti je priprema napada sa njima izvršena kao što je trebalo.

Nešto iza 4^h I. bataljon krenuo prema Rajnama i Bojinom, a III. bataljon, bez jedne čete koja je ostala kao osiguranje bacača i štaba brigade, krenuo u napad na sektor od Bojina do k. 562.

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 4/1, k. 1259.

² O dejstvu 20. romanijske brigade vidi izvještaj Štaba 27. NOU divizije od 6. jula u 27. knj.

Ustaško uporište pred Srebrenicom bijaše u vidu gubokih rovova na Bojinom posjednuto po grupicama sa jednim teškim bacačem i nekoliko puškomitraljeza. Jačina neprijatelja na tom sektoru bijaše 1 — 2 satnije ustaša.³

Postepenim i upornim napredovanjem, uz žilav otpor ustaša, I. i III. bataljon uspjeli su da protjeraju neprijateljske zasjede i pretstraže između Rajne i Bojinog i da neprijatelja istjeraju iz nekoliko rovova na Bojinom. Najžilaviji otpor dao je neprijatelj na bezimenim čuvicima na Bojinom zadržavši napredovanje I. bataljona na Bojinom, a III. bataljona na k. 562, sa koje je kote neprijatelj bio prisiljen da odstupi.

Napad III. bataljona je bočno potpomagala njegova III. četa sa Biljega, koja je bila na osiguranju bacača, kao i bacačka vatra odatle i kuriri štaba brigade, gdje su se nalazila dva člana štaba brigade.

U najvećoj borbi, kada su bataljoni bili zaustavljeni neprijateljskom jakom flankirajućom vatrom oko 9^h, III. bataljonu bijaše ponestalo municije i postepeno se počeo povlačiti ne obavjestivši I. bataljon, koji je bio desno od njega. U međuvremenu je neprijatelj, koji je bio sakriven kao rezerva u šumi na k. 691 istočno od Srebrenice udario u bok i leđa I. bataljonu i na djelove II. bataljona. Jačina te rezerve bijaše jedna satnija ustaša.

Neprijatelj na Bojinom, vidjevši otstupanje III. bataljona i udar ustaške rezerve, izvršio je protivnapad i uspio je na Bojinom da razdvoji 2. i 3. četu I. bataljona i da sa oko 50 ustaša probije našu liniju. Tako su oba bataljona bila prisiljena da se povuku prema s. Orahovici i polaznim položajima izvlačeći se ka k. 810.

U tom protivnapadu neprijatelj je bio veoma drzak i brzim kombinovanjem vatre i pokreta gonio je naše otstupajuće dijelove sve do jaruge između Rajne i Orahovice. U Rajni selu neprijatelj se je zaustavio vidjevši da su naši ipak blagovremeno zaposjeli nadvišavajuće kote, te se je nakon izvjesnog vremena povukao na Bojino.⁴

³ U Srebrenici se tada nalazila 22. bojna 1. stajaćeg djelatnog zdru-
ga (Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

⁴ U bojnoj relaciji 1. stajaćeg djelatnog zdru-
ga od 9. septembra 1944. o borbama oko Srebrenice piše:

»19 lipanj

Prilikom napada XX i XVII majevičke brigade sa jednim djelom
proleterske brigade na Srebrenicu, jedna sat držala je postav na koti
Bojna« (vis 479), te usljed sve težeg napada neprijatelja sa pritiskom na
sat prema izdanoj zapovjedi pošla je neprijatelju za leđa, time da ga
izbaci sa postava, na kojem se utvrdio i spremao se na juriš da zauzme

Gubitci naši: mrtvih 3
ranjenih 8
nestalih 7 drugova i 2 drugarice
ostao ranjen 1.

Gubitci u materijalu naši: 2 puškomitraljeza zbrojovke (sa jednom poginuo puškomitraljezac, a sa jednom iznemogao vodnik koji ju je nosio i ostao), 1 mali njemački bacač, 12 pušaka, 3 rezervne cijevi za puškomitraljez.

Gubitci neprijatelja: 12 mrtvih prebrojanih i 22 ranjena. Po pričanju seljaka neprijatelj je sutradan kolima vozio ranjene ustaše u Zvornik.

Zaključak: Napad neuspio. Razlozi: nije napad proveden po predviđenom planu divizije radi nedostatka u vremenu, ljudstvo preumorno i iscrpljeno dugim marševima, preopterećeni nošenjem municije i puškomitraljeza, borci slabo hranjeni, greška II. bataljona, koji nije budno osmatrao teren nego je udaren sa boka od strane neprijatelja bio iznenađen i dozvolio neprijatelju da udari u bok i pozadinu I. bataljona, prevremeno povlačenje III. bataljona radi nedostataka municije a da pri tome nije izvijestio I. bataljon i napokon: napad bataljona nije bio na vrijeme potpomognut bacačkom vatrom, a neprijatelj je bio ukopan u dubokim rovovima, te samo automatsko oružje nije bilo u stanju riješiti borbu. —

U borbi je učestvovalo svega 5 četa, donekle potpomognute jednom četom III. bataljona koja je bila na osiguranju bacača, što bi okruglo iznosilo 180 boraca, a neprijatelja je bilo preko 300, dodavši pri tome da je isti imao roveve i organizovan položaj. Ovdje ne uračunavamo naš II. bataljon, koji je bio na zasjedi, a nije skoro ništa učestvovao u borbi. Dakle, snaga premalena, ako se uzme u obzir da smo mi bili napadači, a neprijatelj bio obavješten o našoj blizini. —

Srebrenicu. Sat se neopaženo privukla neprijatelju iza leđa te u snažnom jurišu protjerala neprijatelja, koji je iznenađen uzmakao ostavivši na bojištu 62 mrtva (prebrojano) i oko 70 ranjenih (procijenjeno). ... Vlastitih gubitaka nije bilo.

20 lipanj

. . . [uslijed ispravljanja nije se mogla utvrditi cifra, ali je vjerovatno XX] i XV [vjerovatno XVII] partizanska Majevička brigada napala je na Srebrenicu. Odlučnim protunapadajima djelova XXII bojne i zaobilaženjem i udarom 2. sati XXIV bojne u leđa neprijatelja partizani su na mjestu borbe ostavili 45 mrtvih i oko 40 ranjenih. Poslije ovih gubitaka neprijatelj je razpršen. Plien: 1 mali bacač, 1 strojopuška i 14 pušaka. Vlastiti gubitci: 3 ranjena« (Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

Moral neprijatelja je bio veoma dobar, stari ustaški zlikovci dobro su koristili oružje i zemljište u ovoj borbi,

Moral naših boraca je bio također dobar, ali navedeni razlozi doveli su do neuspjeha.

S. F. — S. N!

Za politkoma,
Mile

Načelnik, kapetan
Radeljković

Komandant, major,
Egić Dušan

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I BORBENIH
SREDSTAVA PODGRMECKOG NOP ODREDA NA DAN 26.
JUNA 1944. GODINE¹

Š T A B
PODGRMECKOG N.O.P. ODREDA

Str. pov. Broj: 175
26-VI 1944 g.

BROJNO

Ljudstva, oružja, municije,
za vezu i minerske opreme

Redni broj	Jedinice	ljudstva		o r u ž j a										
		po spisku	na licu	topova		bacača		pušaka	puškomi- traljeza	teških mitra- ljeza	strojnica	pištolja	ručni bombi	protivkolskih pušaka
				brdskih	protiv tenkov.	teških	ručnih							
1.	Štab sa za- štitom	49	40					38	1		3	6	9	
2.	I. bataljon	153	123				1	73	6	2	3	5	33	1
3.	II. bataljon	177	143			1	1	74	5	2	3	7	14	
4.	Diverzant. četa	20	18					16				1	12	
5.	Vod za vezu	16	8					8					2	
6.	Intendan- tura	25	20					17		1	1	1	2	
7.	Svega	440	352			1	2	226	12	5	10	20	72	1

Politički komesar:
R- Mandić

¹ Original (pisan mastiljavom olovkom, ćirilicom, a brojevi masti-
lom) u Arhivu VII, reg. br. 34 3—5, k. 1630.

⁵ Rade

STANJE

komore, materijala
na dan 26-VI-1944 g.

m u n i c i j e						V e z a			komora		minerska oprema	
za topove bacače				puščane	za protiv. kol-pušku	kablo	telefona		jahaćih konja	tovarnih konja	eksploziva	nagaznih mina
brdske	protiv tenkov.	teške	ručne									
				500					3	1		
			3	4.470	45				1	8		
		12	6	3.620					1	8		
				600						2	kg. 15	2
				100		km. 2		5				
				320						4	kg. 40	
		12	9	9.610	45	km. 2		5	5	23	kg. 45	2

Zamj. Komandant, kapetan:
Lazar¹

NAREDBA ŠTABA 5. KORPUSA NOVJ OD 27. JUNA 1944.
0 POHVALI 1. BATALJONA 6. KRAJIŠKE BRIGADE ZA
HRABROST I POŽRTVOVANJE U TOKU DRVARSKOJE OPE-
RACIJE¹

N A R E D B A broj 47

Štaba 5 Korpusa NOV Jugoslavije od 27 juna 1944 g.

25-V-1944 g. Nijemci sa domaćim izdajicama započeli su svoju VII ofanzivu sa namjerom da unište snage NOV u Bosanskoj Krajini, kako bi oslobodili svoja leđa od udaraca u slučaju savezničkog iskrcavanja na Balkan. Ali umjesto uništenja NOV, odveli su s sobom hiljade svojih ranjenika i ostavili na bojištu i našim cestama na stotine leševa, sagorjelih i slupanih tenkova i kamiona, dok su naše snage ostale sačuvane nanoseći i dalje udarce neprijatelju.

U ovoj ofanzivi, kao i poslije ofanzive, jedinice ovog korpusa vodile su i sada vode neprekidne i jake borbe protiv združenih snaga Nijemaca, ustaša, legionara i četnika. U svim ovim borbama naročito se je istakao svojom požrtvovanošću, smjelošću i udarnošću I bataljon 6 krajiške NOU brigade, nanijevši neprijatelju u više juriša velike gubitke u ljudstvu i materijalu.² Između ostalih, svojom smjelošću, hrabrošću i vješt tim rukovođenjem naročito se je istakao kapetan drug Kovačević Stevo, koji je u jednom jurišu ranjen.

Radi pokazane hrabrosti i požrtvovanosti u zadnjim borbama

p o h v a l j u j e m o

I bataljon 6 krajiške NOU brigade na čelu sa kapetanom drugom Kovačević Stevom, ističući ih kao primjer ostalim jedinicama u hrabrom držanju i vještom rukovođenju.

Naredbu pročitati svim jedinicama pred strojem.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik
I. Došen

K o m a n d a n t,
general-major,
S. Rodić

(M. P.)

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 40—14, k. 459 A.

² O borbama ovog bataljona vidi dok. br. 108.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 11. NOU DIVIZIJE ŠTABU 5. KORPUSA
NOVJ O NAPADU DIVIZIJE NA NEPRIJATELJEV GARNI-
ZON U DERVENTI¹

Operacijski izveštaj
dostavlja.—

ŠTABU 5 KORPUSA — OP.

Dana 27 juna 1944 godine u 23 sata otpočeo je napad na neprijateljski garnizon u Derventi, u kojem su učestvovala ove naše jedinice: V. KNOU, XIV. SBNOU i XVIII. hrvatska brigada i bataljon XII. KNOU brigade, kao divizijska rezerva. Neprijatelj je branio grad sa 1.500 vojnika, od kojih 150 Nemaca, 50 ustaša, a ostalo domobrani 4 lovačke pukovnije.²

Zadatak naših jedinica: Sa većim delom snaga neopaženo upasti u grad, iznenadnim napadom rastrojiti neprijatelja i na taj način onemogućiti organizovanu odbranu i rukovođenje borbom na vanjskim i unutrašnjim uporištima, likvidirati otpor u gradu i temeljito iskoristiti zalihe oružja i ratnog materijala, preseći sve komunikacije koje vode kroz grad, a sa preostalim snagama likvidirati istovremeno sistem vanjskih otpornih tačaka. Jake snage trebale su da obezbede evakuaciju plena i spreče intervenciju od Doboja i Bos. Broda.

Dva bataljona V. brigade uspela su neopaženo da se provuku u grad, kroz vanjsku odbranu grada, i otpočela ulične borbe, u kojima se neprijatelj pokazao kao žilav protivnik. Jedan bataljon V. brigade uspeo je na juriš da likvidira uporište Hep-ting. Nakon ovog uspeha pridružio se bataljonima u gradu i potpomagao uništavanje neprijatelja po gradskim uporištima. Sva tri bataljona V. brigade likvidirali su sve neprijateljske tačke otpora u gradu, sem gimnazije, do 3 časa 28 juna i započeli likvidaciju uporišta na pravcu nastupanja XVIII. hrvatske brigade, čija pojava na borbenoj pozornici je potpuno izostala.

Dva bataljona XIV. brigade neopaženo su se provukla kroz spoljne odbrane grada, prešla reku Ukrinu i otpočela likvidaciju uporišta u gradu. Druga dva bataljona iste brigade rasterala su neprijateljsku miliciju u uporištima Agići — Ku-

¹ Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 47—3, k. 866.

² O neprijateljevim snagama vidi dok. br. 94, napomenu 3.

ljenovci — Gradac — Bjelo Brdo — Šemsibegovi — Mulabegovi, potrgala mostove na potoku Žirovini i postavili se prema eventualnoj intervenciji od Bos. Broda.

XVIII. hrvatska brigada [trebalo je] da se sa tri bataljona provuče između uporišta Plehan i Šušnjari, preko Piskovice, sa leve i desne strane komunikacije Dobož — Derventa, i da prođe u grad sa jugoistočne strane. Jedan bataljon trebao je da napadne neprijateljska uporišta Plehan i Šušnjare. Ovaj bataljon nije uopšte poduzimao napad. Brigada je izvršila pokret linijom Leskova Voda — Crnča — Kojići — Dažnica. Uspela je neopaženo da se provuče između Plehana i Šušnjara i da u 1 sat 28 juna stigne do Zivinica. Ovde je štab brigade doneo odluku da se [brigada] povuče, jer navodno nije čuo borbu niti je vidio zapaljene zgrade u Derventi. Nakon toga su snage ove brigade usiljenim maršem prešle komunikaciju Dobož — Derventa i postavile zasedu prema Dobožu... Štab brigade je priznao da je učinio veliku grešku i da snosi svu odgovornost za samo delimičan uspeh akcije na Derventu.

Snage V. i XIV. brigade vodile su borbu sa neprijateljem u gradu i potpuno likvidirale sve tačke otpora osim zgrade gimnazije, koja se već nalazila u plamenu i čiji se pad očekivao svakog časa, ali je tada naišao oklopni voz sa jednom bojnom od strane Doboža i iznenađene naše trupe povukle su se iz grada.

U ovoj akciji zapazilo se da naš niži komandni kadar nije dorastao za brzu i pravilnu procenu situacije, koja je neophodno potrebna u zamašnjim i složenijim pothvatima, a od koje često zavisi uspeh cele akcije. Druga slaba tačka, koja se naročito ispoljava u složenijim akcijama, je pomankanje potrebne povezanosti, unutar same jedinice, kao i veze sa susednim jedinicama, što onemogućava višim štabovima potrebno učestvovanje u akcijama. Dalje, jedinice nikako ne uspevaju da u potpunosti ostvare koordinaciju svojih delatnosti, bilo u napadu ili odbrani. Ovo je posledica višemesečnih sitnih borbi sa četnicima, u kojima je niži komandni kadar izgubio veštinu izvođenja koordiniranih operacija.

Gubitci neprijatelja: Ubijeno 400, ranjeno 215. Naši gubitci: 19 mrtvih, 47 ranjenih i 20 nestalih.

Plen: 2 brdska topa 65 mm sa 100 granata, 1 protivkol-ski top 37 mm, 1 teški bacač sa 200 mina, 92 puške, 3 t. mitraljeza, 9 puškomitraljeza, 5 parabela, 3 pištolja, 50.000 metaka, 12 konja, 5 vojničkih kola, 2 motorcikla, 1 radio stanica, 7 telefona i 1 telefonska centrala.

Uništeno: 1 brdski top, onespособljeno za dejstvo 8 topova raznog kalibra, 2 bacača mina, 2 t. mitraljeza, 2 kamiona, 2 limuzine, razorena 2 mosta, zapaljena željeznička stanica, električna centrala, srez, gimnazija i 4 vojna magacina sa ratnim materijalom.³

Raspored jedinica nakon akcije:

V. KNOU brigada:

- I. bataljon Cerani — Drijen.
- II. „ Jelanska — Osinja,
- III. „ Strpci (2 čete na Kozari),
- IV. „ Detlak — Kalenderovci.

Snage ove brigade zatvaraju pravac prema Derventi i uporištima prema Doboju.

XIV. SBNOU brigada:

I. bataljon Smrtići — Tromeda, zatvara pravac prema Derventi.

II., III. i IV. bataljon na liniji Devetine — Matrinac — Srbac, zatvaraju pravac prema Banjoj Luci i Klačnicama.

XVIII. hrvatska brigada:

Svi bataljoni na liniji Leskove Vode — Stanari — Rastuša — Čečava. Zatvaraju pravac prema Doboju, Jelahu i Tesliću.

Da bi se naš komandni kadar mogao osposobiti za vršenje komplikovanijih zadataka, potrebno bi bilo osloboditi snage divizije od kontrolisanja prostranog područja prema dolini Vrbasa. Snage divizije bi bile znatno kompaktnije i mogle bi preduzimati čitav niz složenijih zadataka, što bi u znatnoj mjeri povećalo naše uspehe i podiglo komandni kadar na jedan znatno viši nivo. Ako vojnička situacija dozvoljava, kontrolu spomenutog područja mogla bi preuzeti XXXIX divizija,⁴ kako je to i ranije bilo predviđeno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik,

Zamenik komandanta,
ppukovnik,

Prilozi: Operativna zapovest.⁵

Skica sektora Derventa.

Opširnije o napadu na Derventu vidi dok. br. 94, 114, kao i izvještaj Štaba 14. krajiške NOU brigade od 1. jula 1944 (Arhiv VII, reg. br. 38—4, k. 866).

¹ O njenom rasporedu i dejstvima u junu 1944. vidi u knj. 27. izvještaj Štaba divizije od 3. jula.

⁵ Vidi dok. br. 94.

OBAVJEŠTENJE KOMANDANTA 3. PROLETERSKE (KRAJ-
JIŠKE) BRIGADE OD JUNA 1944. KOMANDANTU 6. PRO-
LETERSKE DIVIZIJE »NIKOLA TESLA« O DEJSTVU BRI-
GADE¹

*Doko,*²

Šaljem ti iz dnevnika (operativnog) podatke koje sam o-
bećao.

3

2. juna u zoru krenuli smo bespućem — kako sam ti is-
pričao i do 17,00 prešli preko Mliništa gdje su I i XIII br. I
div. jedva zadrž. nepr. od Mrkonjića i Glamoča da se ne spoje.⁴

U borbi u rejonu Bjeljevine ubijeno je oko 90 nepr. voj.
i 12 zarobljeno. Naših 8 ranjenih i 9 mrtvih.

Tad brig. od 3 do 7 juna ostaje kao zaštitnica i dijelom
bočno obezbjeđuje VS. od Janja, kreće preko ž. st. Čardak, Vi-
torog pl. i preko Janja, zatim prelazi Kupreško Polje i po-
stavlja se na Mala i Velika Kupreška Vrata i Stožer. Napomi-
njem da u zaštitnici nije vodila borbe, sem sa jednom grupom
kod ž. st. Čardak, izgleda s njihovim izviđačkim djelovima. Noću
5/6 VS. je otišao na Vis.⁵

6—14 juna brig. na Kupr. vratima i Stožeru.⁶ Sa tih po-
ložaja upućuje djelove — do b[ataljo]na na liniji Bugojno — G.
Vakuf. Na toj liniji iz zasjede u dva maha uništila je 6 kami-
ona sa municijom i opremom, jedan oki. automobil, zarobila 1
top 75 mm (brdski), ubila 160 nepr. voj., zarobila 80 pušaka i 8
p. mitr. Tih dana uspio se probiti jedan »Bandentrup«⁷ jačine

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 9—6,
k. 458 a.

² Đoko Jovanić, komandant 6. proleTERSKE divizije.

³ Pošto je objavljen izvještaj brigade za maj 1944 (vidi dok. br. 39),
redakcija je iz ovog obavještenja izostavila dio koji govori o dejstvima
od 25. do 31. maja.

⁴ O dejstvima 1. i 13. proleTERSKE brigade vidi dok. br. 16. i Arhiv
VII, reg. br. 25—2, k. 729 a.

⁵ Podatak nije tačan. Vrhovni štab je prebačen u Bari noću 3/4.
juna 1944 (vidi knj. 25, dok. br. 111, napomena br. 3).

* Zadaci brigadi za ovaj period postavljeni su naredenjima Štaba
1. proleTERSKE divizije od 5. i 7. juna (vidi dok. br. 24 i 32).

⁷ Odnosi se na grupe, jačine od 40 ljudi, specijalno obučene za dej-
stvo u pozadini jedinica NOV i POJ formirane koncem 1943. pri svim
većim njemačkim jedinicama u Jugoslaviji. Opširnije o tome vidi knj. 20,
dok. br. 27.

30 voj. — koristeći maglu — od Bugojna i doći kod Štaba brig. u selo Kukavice — j. i. od Kupresa. Svi su uništeni. Zarobljeno 15 mašinki, 2 pm., 4 puške i 2 r/s[tanice].

14. juna brig. kreće preko Vukovskog, Raduše i Kobile pl., prelazi put G. Vakuf — Prozor i 15 juna postavlja se na zapadne padine Pogorelice i Zec pl. Ovo je učinila cijela div. jer je nepr. već bio prodro od Bugojna i spojio se sa onim od Livna i Šujice dok je drugim snagama išao od Duvna i Prozora da se spoji na Ravnom i da nas okruži.⁸

17 juna brig. kreće na vrhove Zeca — Vitreuše da zatvori pravac od Fojnice i Busovače. Na Vitreuši je vođena borba 4 sata jer je nepr. već bio stigao i posjeo visove. Uspjeli smo da ga zbacimo, no on je izvršio nekoliko juriša i ponovo zauzeo Zec — Vitreušu. Ovom borbom omogućeno je da se glavina div. prebaci na Vraniću prelazeći ispod izvora Vrbasa. U ovoj borbi ubijeno je 70 nepr. voj.

17/18 brig. se prebaci na Vraniću.

Radi konc.[entracije] pr-[otivni]ka i pripreme našeg opkoljavanja sa pravca Busovača, Fojnica, Solakova Kula, Prozor, G. Vakuf, Divizija kreće preko Vraniće ka Vlašiću u namjeri da se prebaci u C.fentralnu] Bosnu.

22/23 juna brig. je osvanula na Cr.fnom] Vrh (istočno od Polje Bašarinac u trouglu Bugojno, Travnik, G. Vakuf). Istog jutra nepr. nas napada sa namjerom da nas opkoli. On je već posjeo G. Vakuf, Bugojno, D. Vakuf, tj. dovukao one snage koje su htjele da nas opkole na Vranići i htio da zatvori pravac G. Vakuf — Travnik.⁹

Borba počinje u 6 a završava se u 21h. Jednovremeno napada I brig. od D. Vakufa i Bugojna.⁵⁰ Meci ispaljeni na I brig. padaju u naš borbeni poredak i obratno. Ovo je najkrvavija borba III br. i u njoj ni korak nije ustupila. Odbila je 7 juriša na . . . „n a vatra ni za 10 min. nije prekidala. Stab div. stavio mi je na raspoloženje prateći b-[ataljo]n VS¹² i u 14 časova izvukao sam još dva b-na svoje brig. i sjeverno od Crnog Vrh obrazovao kolonu sa ovim snagama, bolnicom brig. i div. i komorom brig., div. i korpusnom koja je bila sa nama u namjeri da — ako neprij. uspije potisnuti naše snage, da se probijemo nazad na Vraniću.

U 20h ova kolona je krenula preko ceste Travnik — G. Vakuf, razbila manje snage koje su bile na cesti i produžila

⁸ Opširnije o tome vidi dok. br. 54.

⁹ O neprijateljevim snagama vidi dok. br. 123 i 156.

¹⁰ Vidi Arhiv VII, reg. br. 16—2, k. 713.

¹¹ Nećitko

¹² Vidi dok. br. 92.

na Vraniću. Bataljoni koji su vodili borbu i I brig. polako su se slivali u kolonu i do zore 24 juna bili smo na vrhovima Vraniće (Sarajevska Vrata) i Zeca.

U borbi na Cr. Vrh u ubijeno je 380 nepr. vojnika — na bojištu je sahranjeno 350, što je docnije izbrojano od jednog k-[omandan]ta bat.faljonaj koji je ostao sa jednim vedom jer je bio upućen preko pruge Travnik — D. Vakuf na Vlašić za izviđanje prije borbe. Naši gub. 40 ranjenih i 31 mrtav.

26 juna brig. sa Zeca pl., preko Pogorelice na Bitovnju pl.

27 juna brig. zauzela ž. st. Brđane i Kanine i neprij. garnizon Podorašac među tim stanicama, na pruži Sarajevo — Konjic i 28 juna do 12 časova izbija na južne padine Bjelasice. U ovim borbama ubijeno 130 i zarobljeno 45 nepr. vojn., spaljeno skladište od 2 vagona bac. i pušč. mun. i uništena stanica i pruga.

Naši gub. 13 mrtvih i 18 ranjenih, od kojih 3 člana štabova b-na na jurišu.

Sa ovim se ustvari završava 7 of. za I div.

Izvini Đoko za ovakvu aljkavost i prepričavanje, znaj da mi je malo vremena.

Poz. Bajić.

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 28. JUNA 1944. ŠTABOVIMA BRIGADA ZA ODMOR, PODIZANJE FIZIČKE KONDICIJE I UDARNE MOĆI JEDINICA¹

» A V A L A «
28 juna 1944
u 19 časova

»DUNAVU«, »BOSNI« i »SAVI«²

Posle uspešnog manevra, borbi i forsiranja mostarske komunikacije naše jedinice su se otkočile od glavnine neprijateljske ofanzivne grupe i izbile na novu povoljnu prostoriju.

U cilju predstojećeg dejstva našoj jedinici dat je opšti pravac Kalinovik — Foča.

Pred nama se postavljaju neposredni zadaci da ishranom i potrebnim odmorom podignemo fizičku kondiciju boraca i da učvrstimo i uzdignemo udarnu sposobnost jedinica.

U tom cilju

n a r e đ u j e m o :

1. — U toku današnjeg dana i sutra do 8 časova sve jedinice zadržati na dostignutoj prstoriji, s tim što obezbediti svoje sektore od svih pravaca koji vode od neprijateljskih posada na liniji Konjic — Ivan Sedlo — Sarajevo.

2. — »Dunav« će 30. o. m. do mraka isbiti na prostor Šabanci — Dejčići — Ledići — Dujmovići sa zadatkom razbijanja milicije na celom tom sektoru.

Sutra 29.o.m. uputiće »Vukadina« i X bataljon tako da do mraka istog dana stignu u s. Lukovac gde će ih primiti »Bosna«.

3. — »Bosna« će sutra 29. o. m. u 8 časova krenuti za prostor Umoljani — Brda — Lukovac — Kramare — Rakitnica ostavljajući na prostoru Kovačevac — Raška Strana — Jagodina — Šišin Dol — Hajvazi — Dugo Polje svoja dva bataljona za zatvaranje pravaca sa zapada i severa.

Na sadanjoj prostoriji primiće nosila i konjanike »Save«, koje će u s. Lukovac priključiti »Vukadinu« koji će dalje ostati sa »Bosnom«.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 44'1, k. 712.

² O šifrovanim nazivima štabova i jedinica 1. proleTERSKE divizije vidi dok. br. 92.

Na prostori Umljana nalazi se grupa od najviše 150 milicionera čiju će likvidaciju izvršiti u toku sutrašnjeg dana jedinice »Bosne«. Odmah po tom uputiti potrebnu jedinicu u s. Lukovac za prihvata »Vukadina«.

4. — »Sava« će sutra u 8 časova izvršiti pokret do na prostor Mirakovac — Dubrava — Vrtoče — Dubočani odakle će 30. o. m. preko Visočica pl. napasti i likvidirati miliciju u s. Odžaci (Bjelečić). Ta milicionarska grupa je jača i dobro naoružana te likvidaciju dobro pripremiti i sigurno izvršiti. Sa ove prostorije ispitati situaciju na liniji Ulog — Obalj — Kalinovik i o tome najhitnije izvestiti.

Još odmah, a najkasnije sutra do 8 časova uputiti svoja nosila i konjanike »Bosni« tako da u s. Kovačevac budu predati najkasnije 29. o. m. do 8 časova.

5. — Na novim prostorijama odmoriti i dobro nahraniti borce u prvom redu³ konfiskujući neprijateljsku imovinu. Potpunu konfiskaciju izvršiti milicionerima iz Bjelečića ako budu davali otpor. Rekvizicije pravilno izvršiti. Najenergičnije i korenito suzbijati pojavu pojedinačnog snabdevanja i snabdevanja po bataljonima što je u poslednje vreme primećeno kod svih jedinica. Na novim prostorijama ima dovoljno mogućnosti za dobru ishranu koju samo treba pravilno organizovati.

6. — Posle potrebnog odmora sve jedinice krenuće opštim pravcem našeg dejstva. Predviđamo — ako uslovi budu povoljni likvidaciju Kalinovika i Trnova. Te akcije bi organizovali jednovremeno s tim što bi na Kalinovik dejstvovala »Bosna« i »Sava« (»Sava« bi dala obezbeđenje ili bi direktno likvidirala event. neprijateljske posade ka Obalju i Ulogu), a na Trnovo »Dunav«. Ovo ćemo blagovremeno narediti jedinicama.⁴

7. — Na temelju dosadanih borbi i uspeha jedinica i pojedina vojnički i politički učvrstiti i uzdići jedinice za nove pretstojeće zadatke.

8. — Razviti obaveštajnu službu, slati duboko izviđačka odelenja i što pre prikupiti i dostaviti obaveštenja sa svih pravaca, naročito hitro sa pravaca našeg predviđenog dejstva.

9. — U koliko se delovi »Dunava« nalaze na prostoru Megara — Vukovo Polje naredićemo im da 29 u 8 časova krenu na prostor s. Rakitnica, a odatle da 30.o.m. u sklopu akcije »Dunava« izbiju na prostor s. Ledići.

10. — »Avala« i »Cer« biće na pravcu »Bosne«.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. Ščekić

Vase Jevanović

³ Riječi »u prvom redu« dopisane su mastilom.

⁴ Naređenje za dalja dejstva Stab divizije izdao je 30. juna (vidi dok. br. 111).

NAREĐENJE ŠTABA 29. NOU DIVIZIJE OD 28. JUNA 1944.
ŠTABU 10. HERCEGOVAČKE BRIGADE ZA ZATVARANJE
PRAVCA KOJI IZVODE OD NEVESINJA KA PLANI I DA-
BARSKOM POLJU»

STAB
XXIX UDARNE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. službeno
28 juna 1944. godine
Hrgud (s. Čukova Greda)

ŠTABU X HERCEGOVAČKE N.O.U. BRIGADE.—

Primljen je Vaš izveštaj Pov. Br. 357 od 27 jula t. god.

U Stocu se nalazi oko 100 do 150 Švaba i oko 30 četnika sa nešto artiljerije. U s. Trijebanj ima oko 45 ustaša, u Aladinici oko 15 ustaša, a u Domanovići oko 40 ustaša. U Blagaj se prema najnovijim vestima nalazi štab »vražje« i oko 250 do 300 vojnika.² Milicija koja se nalazi u ostalim selima na prostoru Dubrave — Domanovići — Blagaj nije prema nama neprijateljski raspoložena.

XIII brigada nalazi se na prostoru Hrgud — Podkom, a njeni bataljoni su smešteni u Kamenom Oboru, Cukovoj Gredi i u s. Podkomu.³ Cim je brigada došla na ovu prostoriju izvršila je blokadu podkomske pećine u kojoj se nalazi oko 50 bandita, a verovatno i više, među kojima ima oko 10 bradonja i priličan broj stranaca. Bande ne žele da se predaju iako im je davat rok za predaju. U pećinu su bande unele veće količine ljudske hrane, a po svemu izgleda da imaju priličnu količinu vode. Sem gore navedenog broja uterano je u pećinu 40 članova familija onih bandita koji se nalaze u pećini. U toku današnjeg dana biće uterano u pećinu još nešto članova četničkih familija. Ova pećina se treba likvidirati pa makar se i duže vremena držala u blokadi.

XII brigada je orijentisana prema Bileći i potpomognuta je u s. Pilatovci i na Mosku sa tri bataljona II dalmatinske brigade.⁴

¹ Original (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 8,8, k. 1143.

² O neprijateljevim snagama u Hercegovini vidi dok. br. 91.

³ O dejstvima 13. hercegovačke brigade vidi relaciju njenog Štaba od 2. jula 1944. Štabu 29. NOU divizije (Arhiv VII, reg. br. 1—7, k. 1152 I).
⁴ Vidi dok. br. 3, 4 i 57.

XI brigada se nalazi na prostoru Njivice — Slivice — Galešine — Dulići — Vratkovići i zatvara pravac od Gacka ka Bileći.[®]

Jedan bataljon Južnohercegovačkog odreda je u Hrasnom a druga dva su u dalmatinskim selima i ovih dana će se vratiti na prostor sreza Ljubinje sa zadatkom da ga očiste od škripara. Navodno se govori da je tamo došao bandit Gutić⁶ i Šakota da vrše mobilizaciju, a imaju u svojoj pratnji oko 40 bandita.

U vezi vaših daljih zadataka i zadataka XIII brigade i Južnoherceg. odreda

N A R E Đ U J E M O :

1. Ostaćete na sadašnjoj prostoriji zatvarajući pravac od Nevesinja ka Plani i od Nevesinja ka Dabar[skom polju], ne dozvoljavajući bandama iz Nevesinja da se pokrenu ka Plani ili pak da intervenišu ka podkumskoj pećini. Na sadašnjoj prostoriji manevrišite i po potrebi ofanzivno djelujete ka Nevesinju.

Detaljno ispitajte stanje u Nevesinju jer je ono potrebno radi našeg daljeg rada.

2. Redovno ćete nas izveštavati na Hrgud o stanju kod vas radi eventualne intervencije, a ovih dana ćete dobiti naređenje za dalji rad. Ako bude nešto naročito važno, tada ćete nas odmah izvesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik načelnika major
Drago Đukanović

KOMANDANT
general-major
Vlado Šegrt

⁵ O dejstvima 11. brigade vidi dok. br. 11, 18 i 29 i Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1150 I.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 3. PROLETERSKE (KRAJIŠKE) BRIGADE OD 28. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE DIVIZIJE O BORBAMA VOĐENIM PRILIKOM PRELASKA PRUGE SARAJEVO — MOSTAR¹

»B O S N A«²
28 juna 1944 god.
u 18 čas.

» A V A L I «

Izveštaj o noćasnoj akciji.

27. ov. mj. u 20,30 časova 21, 22, 23, 25 i 26 bataljon⁸ krenuli su u napad na selo Podorašac, te željezničke stanice Kanine i Brđani.⁴ Prilikom spuštanja do cilja, usled gubljenja puta, 25 bataljon se je isprečio pred kolonu, te je tako napad zakasnio za pola sata, tj. napad je otpočeo u 23 časa umjesto 22,30. Borba je bila vrlo žestoka i neprijatelj je davao vrlo jak otpor. Nakon jedan sat borbe 22 bataljon je likvidirao selo Podorašac i uz pomoć 21 bataljona, stvorio mogućnost za prolaz neboračkih djelova. Na željezničkim stanicama Brđani i Kanine borba je trajala sve do 3 časa [28] ov. mj., u koje vreme je likvidirana i zapaljena željeznička stanica Kanine. Željeznička stanica Brđani nije likvidirana, mada su zauzeti svi bunker i oko iste. Konačnu likvidaciju stanice Brđani ometao je oklopni voz koji se nalazio u stanici.⁵ Pokidana je pruga na više mjesta i bačena su u vazduh dva propusta od po 5—6 metara. Uništeno je i jedno skladište od dva vagona bacačke i puščane municije, te jedan manji sa raznom vojničkom spremom.

U ovoj akciji ubijeno je, što je sigurno provjereno i nađeno, 29 neprijateljskih vojnika, zarobljeno 19 i jedan doktor.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—5, k. 712 a.

² i ® Šifrovani nazivi za jedinice i štabove 1. proleterske divizije. Bliže o tome vidi dok. br. 92.

⁴ U selu Podorašac na obezbeđenju pruge bila je 2. satnija 1. bojne 2. gorske pukovnije.

⁵ U mjesečnom izvještaju 3. satnije oklopljenih vlakova, za juni 1944. o tome se kaže:

» ... U istom dnevniku II poluvlak krenuo je za Brđane — Podorašac gdje je u 23 sata došao u dodir sa odmetnicima na koje je otvorio vatru. Borba je ovom prilikom vođena 4 sata. Tada su odmetnici prekinuli prugu na 2 km od Brđana... « Vidi dok. br. 6/2—11, k. 57, u Arhivu VII.

Zarobljeno je oko 20 pušaka, nekoliko dvogleda, 100 ručnih bombi, 50 komada bacačkih granata, koje su borci iznijeli po jednu u rukama, oko 20—30 pari odijela i ostale sitne spremne.

Naši gubitci u ovoj akciji su sledeći: 2 mrtva i 29 ranjenih, od kojih su 2 umrla. Među ostalim ranjenim ima nekoliko za nosila, dok su ostali lakše ranjeni, a 4 su ostala u jedinici.

Svi naši ranjenici su izneseni i sada se nalaze u sanitetu. Naši poginuli su zakopani

Usled brzine prebacivanja, nije se mogla zaplenjena municija iskoristiti, izuzev što su borci ponijeli po jednu bacač<-granatu i to jedna četa bataljona iz zaštitnice. Magacin sa municijom je temeljito sav izgorio.

Džon-bul bacači su isprobani i vrlo efikasno dejstvuju na bunkere čiji zid ili beton nije jači od 80 cm. Prilikom tučenja jednog betonskog bunkera čiji je zid jak 120 cm., eksplozija se povratila i lakše ranila nišandžiju na džon-bulu.

Utrošak municije u ovoj akciji je bio veliki, ali je nado-knađen u toku same borbe.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Bajić

P.S. Namjeravamo večeras poslije 9 časova prebaciti jedinice na prostoriju određenu vašim naređenjem,⁶ s tim što će jedan bataljon ostati u Gornjim i Donjim Staninama, radi kontrolisanja puteva koji izvode od pravca komunikacija ka našim položajima. Obavjestite nas ukoliko mislite da je potrebno da ostane više snaga na ovom položaju.⁷ Sad smo dobili vaše naređenje i upućujemo jedan bat. na gredu kod s. Džepa.

Bajić

Još 3 domobrana i doktor su produžili sa 21 bat. ka Hajdučkom dolu. Njih ćemo naknadno uputiti.

⁶ Vidi dok. br. 93.

⁷ Tekst koji slijedi dopisan je mastilom, latinicom.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. PROLETERSKE BRIGADE »RADE
KONČAR« OD 28. JUNA 1944. ŠTABU 1. PROLETERSKE
DIVIZIJE O PREBACIVANJU PREKO ŽELJEZNIČKE PRU-
GE SARAJEVO — MOSTAR¹

»SAVA«²
28. juna 1944 godine
u 16.50 sati

ŠTABU »AVALA«

1. — Upućujemo vam hiruršku ekipu na vaše traženje.
2. — Naša »Sava« uspela se prebaciti preko pruge sva pod manjom borbom. Sa »Džon Bulom« koji je efikasno došao do izražaja uništili smo bunker koji nam je bio na putu. Ubijena su dva neprijateljska vojnika, 4 ranjena, koji su pobjegli, dva zarobljena i to: Jedan domobran kojemu je »Džon Bul« odsjekao ruku i nakon saslušanja smo ga streljali i jednog željezničara kojega puštamo. Zarobljeno je nešto ratnog materijala i jedan telefon. Mi smo imali jednog ranjena teže, kojemu je amputirana noga. U pokretu propalo nam je dosta konja koji su ostali na putu.
3. — Poslije prebačaja preko komunikacije stigli smo do s. Vrdolja gde smo morali da snage odmorimo kao i marva da se nahrani. Otpočeli smo ovog momenta sa pokretom sa svim jedinicama na sektor kojega smo dobili od vas.³ Raspored »Save« je: Jarene (k. 1277) — Buben kamen — Jeličin bunar — M. Straište (k. 1406) — **Stubo** (k. 1334) — Pod Lovincom — Stuparovice — Radobolje — Kovačevac. Stab »Save« nalazi se M. Straište.
4. — Izveštaji slede naknadno opširniji dok dobijemo od štabova bataljona.
5. — U 39 jedinici⁴ imamo jedna nosila i 6 konjanika koje bi trebali prebaciti u »Avalu« bolnicu. Molimo vas da nam javite gde se ista nalazi.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 5—1, k. 727.

² Sifrovani naziv za 13. proletersku brigadu »Rade Končar« (vidi dok. br. 92).

³ Vidi dok. br. 93.

⁴ Sifrovan naziv za sanitet brigade.

6. — Radio-telegrafista našeg »Goluba« Branko Stanojlović izostao je još od Vrbasa koji se do sada nije priključio našoj jedinici. U koliko imate jednog sposobnoga radio-telegrafistu, molimo vas da nam uputite.

7. — Preko nekih civila obavešteni smo da je neprijatelj krenuo iz Konjica prema Zagorici. Mi smo odmah uputili ob. oficira sa grupom letećeg odeljenja da se tačno provjeri.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zeželj

BR. 108

IZVJEŠTAJ ŠTABA 6. KRAJIŠKE BRIGADE OD 29. JUNA 1944. ŠTABU 4. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA BRIGADE U ZAHVATU KOMUNIKACIJE BOSANSKA KRUPA — BIHAĆ — BOSANSKI PETROVAC — DRVAR¹

Š T A B
VI. KRAJIŠKE N.O.
UDARNE BRIGADE
Pov. br. 139/44
Dne 29-VI-1944 god.

Mjesečni operacijski
izvještaj dostavlja.—

ŠTABU IV DIVIZIJE 5. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

P o l o ž a j

Dostavlja vam se izveštaj o akcijama za vrijeme od 25/V do 26/VI 1944 godine.

25/V-1944 g. Snage IV bataljona bile su na položaju na cesti Bihać — Petrovac. U 14 časova naišao je neprijatelj, primita borba sa istim koja je trajala dva sata. Ubijeno je 39 neprijateljskih vojnika, i 15 ranjeno. Naši gubici: jedan lakše ranjen.²

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 38—2. k. 774 A.

² Opširnije o tome vidi dok. br. 25.

- Za 26 i 27/V Izveštaj o dodiru sa neprijateljem dostav-
1944 god. ljen vam je u prošlom mjesečnom izveštaju.—³
- 28, 29, 30 i Snage ove brigade nisu imale dodira sa ne-
31/V-44 g. prijateljem.
- 1-VI-1944 g. Neprijatelj je izašao na Mijačicu, gde ga je
dočekala I četa IV bataljona i povratila u Brav-
sko. Neprijatelj je imao 4 mrtva i 5 ranjenih. Naši
bez gubitaka.
- 2-VI-1944 g. Jedna grupa formirana od našeg III bata-
ljona napravila je zasjedu neprijatelju između
Bihaća i Bos. Krupe, na koju su naišla dva nepri-
jateljska automobila. Obadva su auta uništena, i
ubijen je 21 Nijemac. Plijen: 3 karabina, 1 pištolj
1000 metaka i još nekih sitnih stvari. Naši bez
gubitaka.
- 3-VI-1944 g. Jedinice ove brigade nisu imale dodira sa
neprijateljem.
- 4-VI-1944 g. Naš I bataljon imao je pokret od Crkvenog
do Pecke, gde ga je neprijatelj napao (Njemci i
četnici), i posle pola sata borbe naši su uspjeli da
protjeraju neprijatelja. Neprijatelj je sa motori-
zacijom prebacio veći dio snaga našim s boka tako
da su se naši morali povući. U toku ove borbe ne-
prijateljski gubici su slijedeći: 11 mrtvih i 16 ra-
njenih Njemaca i četnika, među četnicima ubijen
je 1 oficir. Naši gubitci: 1 ranjen i 1 potrešen od
bacača. Plijena nije bilo.
- 5-VI-1944 g. Dijelovi snaga našeg J i IV bataljona vodili
su borbu sa neprijateljem na cesti Mrkonjić —
Glamoč kod Jasenovih Potoka. U ovoj borbi na-
neseni su neprijatelju sledeći gubici: 18 mrtvih i
više ranjenih. Naši gubitci: 7 ranjenih i 1 potre-
šen od bacača.
- 6-VI-1944 g. Snage I i IV bataljona napadnute su od stra-
ne neprijatelja u selu Peckoj, gde je borba tra-
jala jedan sat. Pošto je neprijatelj bio puno nad-
moćniji (u jačini oko 2000 vojnika), naše su se sna-
ge povukle do Busija, skoncentrisali obadva bata-
ljona, i ponovo napadnemo neprijatelja u vrlo blis-
kom odstojanju, tako da su se borci bili izmješali
sa neprijateljem. Za vrijeme ove borbe neprija-

teljski gubitci su: 60 mrtvih i 67 ranjenih. Naši gubitci: 3 mrtva, 9 ranjenih i 2 potrešena od bacača. Plijen: 7 pušaka, dva para cipela, 1 šinjel i 500 komada puščane municije. Istog dana naš II bataljon dobio je zadatak da zadrži neprijatelja koji je nadirao cestom prema Ribniku,⁴ dok se ranjenici i komora ne prebace preko vode Sane. Prihvaćena je borba i neprijatelju su naneseni sledeći gubitci: 12 mrtvih vojnika i 10 konja ubijeno. Naši gubitci 5 ranjenih drugova, od kojih tri lakše.

7, 8 i 9/VI 1944 god. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

10-VI-1944 g. Dvije čete III bataljona doznale su da se neprijatelj nalazi na čuki zv. »Visoko« i privuku se istom na blisko odstojanje a da nisu bili primjećeni, i otvore mitraljesku vatru, pobačaju bombe i ubiju 45 neprijateljskih vojnika. Naši bez gubitaka. Plijen se nije mogao izvući zato što je neprijatelj odmah intervenisao.

od i 1 do 16/VI 1944 godine. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

16-VI-1944 god. Snage I i IV bataljona napravile su zasjedu na cesti Petrovac — Oštrelj, na koju je naišla neprijateljska kolona sa 17 motornih vozila, od kojih 3 kamiona sa vojskom, a ostali ratni materijal, hrana, municija i ostalo. U toku pola sata uništena su sva motorna vozila, među kojima je bio i jedan blindirani automobil, kao i sav materijal koji su vozili.⁵ Evakuacija materijala nije se mogla izvršiti iz razloga što je neprijatelj u jačini od jedne satnije koja se je nalazila u Oštrelju udario sa leđa. U ovoj zasjedi ubijeno je 60 neprijateljskih vojnika, i nepoznat broj ranjenih. Naši gubitci: 2 mrtva i 5 ranjenih. Plijen: 3 šatorska krila, 2.000 puščanih metaka, 5 pari odjela, 7 torbica, 6 karabina, 8 čebadi, jedne nišanske sprave i tri doboša municije.

17-VI-1944 g. Nije bilo dodira sa neprijateljem.

⁴ Vjerovatno je riječ o 2. bataljonu 13. SS puka 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi dok. br. 123).

⁵ Vidi dok. br. 141 i 144.

18-VI-1944 g. Snage II bataljona bile su u zasjedi u Gradini, gde je neprijateljska prethodnica naišla na zasjedu, koja je otvorila vatru i ubila im 10 vojnika, i jednog konja. Glavnina neprijateljskih snaga odmah je intervenisala, i naši su se morali povući. Naši gubitci: dva lakše ranjena. Plijena nije bilo.

19. i 20-VI-44 Nije bilo dodira sa neprijateljem.

21-VI-1944 g. Snage I bataljona vodile su borbu sa četnicima u gornjoj i donjoj Vodenici. Neprijateljske snage bile su u jačini od 70 vojnika. Naši su ih gonili prema Petrovcu i nanijeli im gubitke od 9 mrtvih i 10 ranjenih vojnika. Naših gubitaka nije bilo. Plijena nije bilo.

22-VI-1944 g. Snage I i III bataljona napravile su zasjedu na komunikaciji Petrovac — Vrtoče — kota 625. Neprijatelj u jačini od 120 vojnika naišao je na zasjedu.⁶ Borba je trajala 2 sata. Ubijeno je 60 ne-

⁵ i ⁸ Franc Srami u svom djelu »Hrvatsko ratište« (Franz Schraml Kriegssclauplatz Kroatien«, Kurt Vowinchel — Verlag, Neckargemünd, 1962) na str. 193—198, o rasporedu i dejstvu 373. divizije u to vreme piše: »O akciji »Reselšprung« vidi i specijalno naređenje divizije od 18.6. na strani 195.

Poslije akcije komandno mjesto 373. divizije premješteno je u Drvar. Osujećeni su pokušaji koje je neprijatelj sljedećih dana preduzeo da varoš ponovo zauzme; divizija je sa svoje strane preduzela još jedan napad na visoravan istočno od grada, pri čemu je poslije višednevnih žestokih borbi pošlo za rukom da se zauzmu prilazi visoravni.

29. i 30. 5. Amerikanci su napali Drvar iz vazduha, ali nisu pričinili velike štete. Prilikom prvoga napada (oko 35 bombardera) između ostalih ranjen je i komandant batalj. za vezu major Herbet (naslijedio ga je kapet. Evald Sreter koji je sa svojim adutantom nestao 7. 11. na jednoj vožnji motociklom od štaba div. u Ostrošcu ka Cazinu) . . .

»Za sve vrijeme dok se IIL384. nalazio u Drvaru, njegov glavni zadatak je bio osiguranje puta. Stoga je po jedna četa na smjenu bila na prevoju Oštrelj (1004 m). Osim jednog teškog noćnog napada koji je uspješno odbijen, ovaj položaj je u svemu bio miran. . . .

Osim ovoga ojačane čete su od Bos. Petrovca često preduzimale pojedinačne akcije. Uz to je bila moguća borba u pokretu koja je djelimično bila sasvim uspješna. Tako je između ostalog ojač. 5,384. pošlo za rukom da na obroncima Grmeča (sjeverno od Bos. Petrovca) zarobi jedan neprijateljski štab brigade. [Nije utvrđeno zarobljavanje bilo kog štaba brigade — prim. red.] Naše jedinice su više puta zaplijenile — saznali smo znake raspoznavanja — oružje (puškomitraljeze i automate) i municiju koje su noću bacili engleski avioni za snabdijevanje. I manje divizijske grupe divizije »Brandenburg« su takođe od Bosanskog Petrovca uspješno preduzimale akcije rušenja pruge i mostova. (Kapetan Vestfal).

prijateljskih vojnika, i 23 zarobljeno. Naši gubitci: 1 mrtav i 7 ranjenih. Plijen: 6 puškomitraljeza, 34 puške, 11 pištolja, 3 raketna pištolja, 6

5. jun: a) Dnevni izvještaj XV brd. arm. korp.: »373: Bande su zauzele visove oko našeg uporišta na putu Sučevići — Gračac i iz Velebita prodiru u prostor zapadno od Zrmanja Vrela. Sjeveroistočno od Cazina ustaše pod njemačkim zapovjedništvom odbacili bandu srednje jačine: poginula 3 partizana, zarobljeno 3. b) Poslije rušenja željezničke pruge Bos. Novi — Prijedor dijelovi 1/383. prodrli od Prijedora do Martin-brda. Došlo je samo do manjih sukoba.

c) Kasno po podne oko 24 bombardera izvršili napad na Cazin. U gradu se nalazila samo jedna domobranska jedinica i komora izviđač, bataljona (sam bataljon se nalazi u akciji kod Drvara). Bombe su pale uglavnom na stanovništvo koje je pobjeglo u polja i nanijele su velike gubitke. Samo Nijemaca je napad koštao 30 poginulih.

g) Pri drugom napadu na Bos. Novi odletjeli su u vazduh jedan municijski voz i jedan voz sa pogonskim gorivom, željeznička stanica je potpuno razorena.

6. 6. K-dant Jugoistoka izvještava OKH: Bezuspješni napadi bandi na Prijepolje.

12.6. a) Redovni voz Kostajnica — Bos. Novi naišao na minu i na isti partizani izvršili napad. Željeznička prateća protivavionska artiljerija odbila napad. Poginulo 6 partizana.

b) Dnevni izvještaj korpusa 2. oki. armiji: Južna grupa »Prašuma 10.6. u pronađenoj banditskoj bolnici zaplijenila puške i zavojni materijal. Između ostalog uništeno i 170.000 puščanih metaka. Dalje pročešljavanje od strane Južne grupe bezuspješno. Namjera: Svim dijelovima grupe »Prašuma« iz prostora Potoci — Drvar ponovno pročešljavanje u pravcu Drvara, 1. lovač. puk nastupanje i čišćenje zapadno od Vrtoča (sasvim sjeverno od Drvara)«.

Narednik Slagner izvještava o jednom prepadu na voz izvršenom ovih dana u prostoru Bos. Novi — Bihać.

»Kratak niz vagona tandrče i škripi svim svojim sastavcima. Uslijed dotrajalosti slaba Hančel-lokomotiva, koja ispred sebe gura nekoliko osiguravajućih otvorenih vagona punih kamenja, mučno se probija kroz jutarnju maglu. Tako se putuje kilometrima. Ljudi koji spavaju sjedeći naglo se stresuše. Iznenada sprijeda, iz pravca lokomotive, odjeknu tupa detonacija za kojom je nastala praska kamenja koje je padalo. U istom trenutku stravično zaškripaše kočnice i voz naglo stade. Zemljaci se instiktivno mašiše svoga oružja i municije. Ni sekundu prerano. . . Napolju odjednom nastade luda pucnjava. Na voz je otvorena vatra iz najveće blizine, i to, kako izgleda, sa svih strana...

Tek sada se može sagledati nanescena šteta. Prvi osiguravajući vagon voz koji je svojom težinom izazvao paljenje veoma osjetljivog eksplozivnog punjenja bio se otkinuo i sada sa delovima mosta i kamenim kvaderima leži u klancu. Na žalost, i mi smo imali gubitke: poginula su 2 vojnika a nekoliko ih je ranjeno. Zadržavanje je trajalo do posle podne kad je s druge strane porušenog mosta stigao voz iz Bos. Broda. On je dovezao delove jedinice za obezbeđenje i jednu građevinsku kolonu. Ova kolona se odmah dala na posao oko raščišćavanja i opravke.« ...

Početkom akcije »Reselšprung« 373. div. je u junu ponovo napustila zauzeti Drvar. Kao osiguranje u Bos. Petrovcu (35 km sjeverno od Drvara) ostao je 2. bataljon pod komandom majora Srajblera (kasnije komandanta 373. dopun. batalj.). Malo docnije na Petrovac je sa sjeverozapada izvršen noćni napad. Na ovoj strani mjesta desno od puta za Bihać

strojnica, 1 talijanski mali bacač, 5500⁷ talijanskih puščanih metaka, 25 ručnih bombi, 2 aparata za pronalaženje nagaznih mina, 3 kare i sva spremna minerskog voda.

23-VI-1944 g. Neprijatelj je sa jačim snagama nadirao od Petrovca prema Smoljani na položaj koji je držao naš III bataljon.⁸ Snage III bataljona primile su borbu, ali pošto je neprijatelj bio nadmoćniji morao se je povući sa svoga položaja. Na ovaj napad neprijatelja odmah je intervenisao naš II i IV bataljon, i borba se je vodila od 8 do 18 časova. Neprijateljski gubitci u ovoj borbi su slijedeći: 18 mrtvih i 14 ranjenih. Naši gubitci: 2 druga i 2 drugarice ranjene. Plijena nije bilo.

JEDINICE OVE BRIGADE U TOKU OVOGA MJESECA IMALE SU:

1) Gubitci:

- a) neprijateljski: 373 ubijeno
141 ranjeno
24 zarobljeno
538 svega izbačeno iz stroja.
- b) vlastiti: 12 poginulo
48 ranjeno
3 nestalo
8 potrešeno od bacača

nalazili su se domobrani a lijevo četnici. Odmah poslije prvih neprijateljskih pucnjeva domobrani su napustili svoj položaj, tako da je i radio-stanica, koja se nalazila na ovoj istočnoj ivici, morala bježeći da napusti svoj položaj da ne bi bila okružena. Četnici su na svome položaju zauzeli položaj za oružanu odbranu koji su održali do sljedećeg jutra kada su se partizani povukli.

Pošto je Petrovac trebalo držati kao čvrsto uporište a veza telefonskim kablom je zbog čestih prekidanja bila suviše nesigurna, 1. četa 373. batalj. za vezu dobila je početkom avgusta zadatak da duž puta Bihać — Petrovac uspostavi ukupno 55 kilometara dugačku stalnu telefonsku liniju (na telegrafskim stubovima). Jedan vod pod rukovodstvom p.por. Brinikea (Brünicke) izvršio je ovaj zadatak i uznemiravan došao do Petrovca. Sljedeće noći, dok se vod p.por. Brinikea vraćao, sve posade uporišta koja su se nalazila na putu Bihać — Petrovac, a koje su bile sastavljene od domobrana — prebjegle su neprijatelju. Njemački instruktori kod domobrana su dijelom iznenađeni na spavanju i ubijeni, dijelom odvedeni kao zarobljenici, a u nekoliko slučajeva ostavljeni da spavaju. .. Pošto poslije masovnog bjekstva domobrana put više nije bio siguran i time više nije bio obezbijeden dotur za Petrovac, Petrovac je morao uskoro da bude napušten.« (Narednik Brakman.)«

⁷ U originalu je najprije napisano 2500, pa je preko toga naknadno napisano 5500.

2) Plijen:

- a) oružje: 59 pušaka, 6 puškomitraljeza, 8 strojnica, 14 pištolja, 1 mali bacač, 4 raketna pištolja, i 25 ručnih bombi.—
- b) Municija: 9600 puščanih metaka
- c) Oprema: 27 pari cipela, 1 par čizama, 26 komada čakšira, 19 koporana, 2 ranca, 17 ćebadi, 20 šatorskih krila i 13 šinjela.
- d) Ostalog: 1000 cigareta, 20 paklića duvana, 2 ručna sata, 5570 kuna, 3 kare, 2 aparata za pronalaženje mina, 2 dvogleda i sav minerski alat.—

3) Uništeno:

1 tenk — ubijeno 11 konja.⁹ 18 kamiona, od kojih 1 sanitetskog materijala, 1 benzina u kojem je bilo oko 4 do 500 litara, 2 kamiona topovskom, minobacačkom i puščanom municijom, i sedam kamiona sa životnim namirnicama. 7 šaraca, 3 topa, 20 pušaka, 20 ćebadi i jedan automobil konzervi.

4) Raspored jedinica:

I i III bataljon, nalaze se na položaju Koprivna — Briševo, a II i IV nalaze se u pokretu Smoljana — Sanski Most.

5) Zaključci:

Sto se tiče akcija i uspjeha ove Brigade za proteklih mjesec dana, s obzirom na pokrete koje je Brigada imala i premorenosti ljudstva, uzimajući u obzir gubitke kod neprijatelja, kao i uništeni ratni materijal, može se reći da je Brigada u tom periodu vremena imala uspjeha.

TAKTIKA NEPRIJATELJA:

Sto se tiče neprijateljske taktike, u posljednje vrijeme konstatovano je da je neprijatelj primjenio novi način borbe, na komunikacijama prodirući motornim vozilima — tenkovima i munjevitom brzinom želi da u što kraćem roku prodre duboko u pozadinu. U planinskim predelima i šumama, gde je udaljeno od komunikacija, sa jačim snagama kreće se kolona iz više pravaca i ugrožava naša krila i bokove i na taj način primorava naše snage na povlačenje, a često puta da i ne dođu u kontakt sa neprijateljem.

S obzirom na taktiku neprijatelja, koju je primjenio na komunikacijama, jedini način odbrane je takvih položaja ma-

⁹ Riječi: »1 tenk — ubijeno 11 konja« dopisane mastiljavom olovkom, ćirilicom.

sovno rušenje ceste, barikade i nagazne mine. Ovakav način odbrane može samo da nam koristi, za dobitak u vremenu, a nikako se ne može računati da neprijatelja možemo spriječiti da ne prođe na onim sektorima na kojima upotrebi veliki broj tenkova, jer još ne raspolažemo sa dovoljnim brojem protiv-tenkovskog oružja i artiljerije, sa kojim bi mogli efikasno tući tenkove i braniti prepreke.

S obzirom na neprijateljsku taktiku koju je u posljednje vrijeme primjenio u planinskim mjestima i šumama van komunikacija, moglo se je zaključiti da ni u tim mjestima ne možemo spriječiti neprijatelja u njegovim namjerama, na pravcima na koje upotrebi jače snage, a nama otežava borbu to što smo tako reći uvijek bili primorani da izvestan sektor moramo braniti radi evakuacije bolnica, intendantura i drugih raznih ustanova, što nama onemogućuje koncentraciju većih snaga na sektoru gde neprijatelj nadire sa jednom kolonom, u kom slučaju bi mu mogli nanijeti najveće gubitke. Napominjemo da u planinskim mjestima i šumama, gde neprijatelj ne može upotrebiti tenkove, najefikasniji način borbe je, ne ograničiti se na razvlačenje naših snaga i [ne] težiti da se zatvore svi pravci kojima neprijatelj nadire, već skoncentrisati jače snage i tući jednu kolonu neprijateljsku.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar major,
Ratko Novaković

Komandant major,
Mile Kolundžija

(M. P.)

IZVJEŠTAJ ŠTABA 9. KRAJIŠKE BRIGADE OD 29. JUNA
1944. ŠTABU 10. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA NA SEK-
TORU VAGAN — GERZOVO — BLAGAJ — VITOVlje¹

STAB
IX KR. NOU. BRIGADE X DIVIZIJE
Br. —
29. juna 44

Mjesečni operacijski izvještaj dostavlja

ŠTABU X DIVIZIJE 5 KORPUSA NOVI

U toku prošlog mjeseca naša brigada je imala slijedeće pokrete i dodire sa neprijateljem:

29. maja 44 I i II bataljon su krenuli iz s. Podgore za Jasenove Potoke, IV bataljon se je nalazio i dalje u Kupresu, dok je štab brigade sa III bataljonom izvršio pokret Blagaj — Vagan — Strojica — Podgora. U toku dana nije bilo dodira sa neprijateljem.

30. maja 44 I i II bataljon su krenuli u pravcu s. Vrbljana sa namjerom da napadnu neprijatelja, koji je zanočio u s. Vrbljanima.

Po dolasku u pomenuto selo, naša dva bataljona nisu našla neprijatelja,² koji je ranije bio produžio u pravcu s. Busije. Tada je naišla neprijateljska komora, koju smo napali, pobivši tom prilikom 10, a ranivši 15 njemačkih vojnika.

Isto tako, zarobljena su 3 njemačka vojnika. Zaplijenjeno je 53 konja sa cijelom opremom, 10 pušaka, 1 tromblon, 8 pari odijela, 5 ranaca, 20 šatorskih krila, 10 pari cipela, te oko 1.000 metaka. Naši nisu imali gubitaka. Istoga dana bataljoni su se povratili u s. Podgoru, gdje su se smjestili radi odmora. Štab brigade, kao i III bataljon, nalazili su se također u s. Podgori.

31. maja 44 I i II bataljon nalazili su se u s. Podgori, zajedno sa štabom brigade, dok se je III bataljon nalazio u Gerzovu sa zadatkom da zatvori pravac od Mrko-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 25—3, k. 854.

O neprijateljskim snagama vidi knj. 25, dok. br. 111 i 137, i dok. br. 123.

njića. IV bataljon se je i dalje nalazio u Kupresu sa zadatkom da zatvori pravac Kupres — Bugojno, Kupres — Sujica.

1. juna 44 Sa tri bataljona i štabom brigade izvršili smo pokret i to: sa dva bataljona i štabom brigade pravcem: Podgora — Strojica — Vagan, dok je III bataljon krenuo pravcem: Gerzovo — Pljeva, gdje je i zanoćio. IV bataljon nalazio se je na istoj prostoriji i sa istim zadatkom. U toku dana nije bilo dodira sa neprijateljem.
2. juna 44 Stab brigade nalazio se je u s. Vaganu, I bataljon u s. Podobziru sa zadatkom zatvaranja pravca od Vinca i D. Vakufa, II bataljon nalazio se u s. Strojici, kao brigadna rezerva, dok je III. bio u pokretu od 2 do 4 juna iz s. Pljeve do Blagaja i Kukavica. IV bataljon nalazio se i dalje na istom mjestu.
3. juna 44 I bataljon se je nalazio na istoj prostoriji i sa istim zadatkom. U toku noći prebačena je 1 četa toga bataljona na desnu stranu Vrbasa radi sakupljanja hrane. Istu četu pratio je jedan vod istoga bataljona, kome je na povratku u s. Ipotu napravljena zasjeda, kojom prilikom smo imali 2 mrtva i 2 ranjena borca. II, III i IV bataljon su se nalazili na starim položajima i u toku dana nije bilo dodira sa neprijat.
- 4 juna 44 I, III i IV bataljon nisu imali dodira sa neprijateljem i nalazili su se na istim položajima i sa istim zadacima. II bataljon se je također nalazio na istoj prostoriji, napravivši sa jednom četom zasjedu na komunikaciji Jajce — D. Vakuf. Na našu zasjedu je naišao 1 neprijateljski kamion, koji je uništen. Tom prilikom pobijeno je 10 neprijateljskih vojnika i oficira, dok je toliki isti broj ranjen. Akcija nije u cijelosti uspjela, radi brze intervencije od Jajca. Zarobljeno je: 2 puške, 7 bombi, 5 odijela, 1 pisaća mašina, 6 šatorskih krila, te ostale razne spreme.
5. juna 44
6. juna 44 Svi bataljoni su se, kao i štab brigade, nalazili na istim položajima, osim II bataljona, koji se je premjestio u s. Pribeljci, zatvarajući pravac od Krive Jelike i D. Vakufa. Jedan vod I bataljona napravio je 2 zasjede na komunikaciji Jajce — D. Vakuf, pobivši prvoga dana 17, a drugoga dana 35 neprijateljskih vojnika. Srušena su 4 kamiona.

7. juna 44 Snage ove brigade nalazile su se na istim prostorijama i nisu imale dodira sa neprijateljem osim
 ti. juna 44 jedne čete I bataljona, koja se je nalazila na desnoj obali rijeke Vrbasa, gdje je u toku 8 i 9 juna
 9. juna 44 napravila 2 zasjede na komunikaciji Jajce — D. Vakuf. Tom prilikom oštećena su tri kamiona, pobijeno i ranjeno 25 neprijateljskih vojnika. Zbog neprijateljske nadmoćnosti nije akcija u cijelosti uspjela, jer se nije moglo preći i materijal zaplijeniti.
10. juna 44 I i III bataljon nalazili su se na istim položajima, s tim što je III bataljon povučen na liniju Kupres — Bugojno. Istog dana nijesu ova 2 bataljona imala dodira sa neprijateljem. U 14 časova snage II i IV bataljona, sa 2 člana štaba brigade, izvršili su pokret pravcem: Vagan — Strojica — Kozila, gdje su se jedinice odmorile i pripreman plan za napad na četnike na prostoriji Dragnić Podovi — Potkraj — Sokolac — Gerzovo, kao i Trnovo, gdje su bile skoncentrisane veće snage.
11. juna 44 Izjutra u 4 sata snage II i IV bataljona napale su četničke bande na gore spomenutoj prostoriji, gdje se je nalazilo oko 700 četnika. Borba je trajala do 13 časova, kada su četničke snage na Trnovu, Gerzovu, Sokocu i Potkraju razbijene i rastjerane, dok je na Dragnić Podovima četnicima uspjelo da potisnu naš IV bataljon i probiju se za s. Podgoru. U ovoj borbi četnici su imali 16 mrtvih i 8 ranjenih, a jedan zarobljen, dok je na našoj strani bilo 1 mrtav i 1 teže ranjen, koji je docnije umro od dobivenih rana.³ Istoga dana sa oba bataljona povukli smo se na liniji Pljeva — Pljevski Podovi.
12. juna 44 I i III bataljon nisu imali dodira sa neprijateljem. Na položajima I i III bataljona, koji su se nalazili na starim položajima, nije bilo nikakvih promjena, niti dodira sa neprijateljem. Snage II i IV bataljona izvršile su pokret iz Pljeve u s. Strojice i s. Vagan, gdje su se jedinice smjestile.
13. juna 44 I bataljon se je u s. Podobziru, zatvarajući pravce od Vinca i D. Vakufa, II bataljon se je nalazio

³ Prema izvještaju Komande Bosansko-krajiškog četničkog korpusa od 15. juna 1944. u toj borbi učestvovala je 3. brigada ovog Korpusa. Opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-10520.

u s. Strojici, IV bataljon u s. Vaganu, dok je III bataljon i dalje bio na liniji Kupres — Bugojno. U toku dana nije bilo dodira sa neprijateljem.

14. juna 44 Sa I i IV bataljonom napravljena je zasjeda na komunikaciji D. Vakuf — Jajce. Naišla je neprijateljska kolona od 8 kamiona i 1 tenka, koje smo iz zasjede napali. Tom prilikom oštećeno je 6 neprijateljskih kamiona, dok je 1 zapaljen. Pobili smo 20 neprijateljskih vojnika, a zaplijenili 2 šarce, 1 strojnicu, 2 radio stanice, 1 kabl mašinu, 12 šatorskih krila, 17 pari odijela, 14 torbica, 10 pušaka, nešto municije i ostale spremne. Po povratku sa zadatka I. bat. se je smjestio u s. Podobzir — Ljuša, a IV bataljon u s. Pribeljci. II. bat. nije imao dodira sa neprijateljem, dok je na položaj našeg III bataljona preko Hrbline — Blagaja izbio neprijatelj sa jačim snagama. Došlo je do borbe između 1 čete toga bataljona, i neprijatelja koji je imao 12 mrtvih i 4 ranjena vojnika. Naš 1 ranjen. U toku noći neprijatelj, potpomognut sa četnicima, izbio je u Pljevu — Pljevske Podove — Mujdžice, koje je popalio i nadirao dalje prema Strojici i Vaganu, koji pravac je zatvarao naš II bataljon.

15. juna 44 Snage našeg II i III bataljona nalazile su se na liniji Blagaj — Kupres, Blagaj — Janj, gdje su dočekale neprijateljsku kolonu, koja se je kretala iz Janja za Blagaj. Neprijateljske snage su bile 1.700 vojnika iz »Princ Eugen« divizije⁴ i četnika. U ovoj borbi neprijatelj je imao 39 mrtvih i ranjenih, dok smo mi imali 2 mrtva i 1 lakše ranjenog borca. I bataljon se je nalazio na liniji Ljuša — Podobzir, zatvarajući pravce od Vinca i D. Vakufa. IV bataljon se je nalazio na istom položaju.

Prilikom neprijateljskog povlačenja iz Janja krenuli smo sa 2 čete IV bataljona, kao i pratećom četom štaba brigade, kao i 2 člana štaba brigade za neprijateljem koji je nadirao prema Blagaju.⁵

⁴ Riječ je o 2. bataljonu 13. brdskog puka 7. SS divizije »Princ Eugen« (opširnije o tome vidi dok. br. 123).

⁵ Prema Operacijskom dnevniku 2. bataljona 13. brdskog puka 7. SS divizije, toga dana u 1900 časova primljena je pukovska zapovijest, prema kojoj je bataljon imao zadatak da što prije stigne u Kupres (vidi dok. br. 123).

Na Prosjeku između Blagaja i Janja pristigli smo neprijateljsku komoru, koju smo napali, oteli opljačkanu stoku, pobili 2 neprijateljska vojnika i zaplijenili slijedeći materijal: 20 ranaca sa spremom, nekoliko torbica, 1 tromblon, 1 minu, 700 komada pušćane municije, 22 komada goveda, kao i ostale spreme. Istoga dana na večer skoncentrisane su snage II, III i IV bataljona u s. Blagaju.

- 16. juna 44 I bataljon se je nalazio na istim položajima i sa istim zadatkom, dok smo sa snagama II, III i IV bataljona krenuli iz Blagaja za Janj, gdje smo jedinice odmorili i pripremili za pokret preko Vrbasa.
- 17. juna 44 Do 18 časova izvršili smo koncentraciju snaga u Ljuši, izvršili pripreme za prebacivanje jedinica preko Vrbasa. Stab brigade zajedno sa bolnicom, intendanturom i I, III i IV bataljonom izvršio je pokret preko Vrbasa, dok je II bataljon ostao u Janju kao zaštita divizijske bolnice.⁶
- 18. juna 44 I bataljon se je nalazio u s. Grdovu, zatvarajući pravac od Jajca. III bataljon je bio u Božikovcu, dok je IV bataljon, kao štab brigade, bolnica i intendantura bila u s. Brvancima. U toku dana nije bilo dodira sa neprijateljem.
- 19. juna 44 U toku dana nije bilo dodira sa neprijateljem.
- 20. juna 44 U toku dana snage ove brigade su se smjestile u Vitovlju i Dnoluci. IV bataljon se je smjestio u s. Dnoluka sa zadatkom prikupljanja hrane i zatvaranja pravca od Jajca. I i III bataljon su se smjestili u s. Brdo i Dol.
Stab brigade sa intendanturom i bolnicom nalazio se je u s. Melićima. U toku dana naš II bataljon je u Blagaju vodio borbu sa neprijateljskom motorizacijom, koja je nadirala od Kupresa, kojom prilikom je pobijeno i ranjeno 10 neprijateljskih vojnika. Mi smo imali 1 lakše ranjenog.
- 21. juna 44
- 22. juna 44 Bataljoni su se nalazili na istim položajima i nije bilo dodira sa neprijateljem.

* Detaljnije o rasporedu i dejstvima jedinica 10. NOU divizije u to vrijeme vidi u 27. knjizi Operativni izvještaj Štaba divizije od 12. jula.

23. juna 44 Bataljoni su se nalazili na starim položajima. Neprijatelj, jačine 200 vojnika iz 1 bataljona IV regimente Brandenburške divizije⁷ napao je položaj našeg IV bataljona u s. Kruščici. Neprijatelj je bio potpomognut artiljerijskom i bacačkom vatrom, te je uspio da odbaci naše jedinice sa prvobitnih položaja. Neprijatelj je imao 10 mrtvih i ranjenih vojnika. Radi neuspelog napada od 20. o.mj. neprijatelj je u toku dana, rano ujutro izbio sa jačom motorizacijom u s. Blagaj, gdje je napao na položaje našeg 11 bataljona. Borba je trajala 8 sati, kada je neprijatelj oko 12 časova uspio da prodre u selo i da ga zapali (spaljeno je oko 500 šljemeni). Neprijatelj je imao 20 mrtvih i ranjenih, dok kod nas nije bilo gubitaka.
24. juna 44
25. juna 44 U toku ova dva dana nije bilo dodira sa neprijateljem i bataljoni su se nalazili na starim mjestima, osim što se je IV bataljon povukao i smjestio u s. Bukovik — s. Bučići sa zadatkom da zatvori pravac od Jajca.
26. juna 44 Na položajima našeg II, III i IV bataljona nije bilo nikakvih promjena ni dodira sa neprijateljem. I bataljon je izvršio pokret na prostorijsu s. Brvanaca, odakle je uvečer sa jednom svojom četom i četom Jajačkog odreda izvršio prebacivanje žita za Janj.
27. juna 44 U vezi prebacivanja žita za Janj dvije čete I bataljona napravile su zasjedu na komunikaciji Jajce — D. Vakuf. Naišla su 2 neprijateljska kamiona, praćena 1 tenkom i 1 bornim kolima. Ista kolona je napadnuta, gdje je pobijeno 10, a ranjeno 5 neprijateljskih vojnika. Tom prilikom je zarobljen jedan njemački vojnik. Zaplijenjeno je: 1 šarac, 1 strojica, 2 puške, 3 pištolja, kao i više razne ratne spremne. Na položajima ostalih bataljona nije bilo promjena.
28. juna 44 Na položajima naših jedinica nije bilo nikakvih promjena.

⁷ O toj jedinici vidi knj. 25, dok. br. 184 i u 27. knjizi Zapovijest njemačke 369. legionarske divizije od 11. jula 1944.

Jedinice ove brigade u toku mjeseca juna imale su:

1. Gubitci: a) neprijateljski: 153 poginula
115 ranjenih
4 zarobljena
272 ukupno izbačena iz stroja
b) vlastiti: 6 mrtvih
7 ranjenih
2. Plijen: a) oružje: 19 pušaka, 2 tromblona, 20 bombi, 3 šarca, 2 strojnice, 3 pištolja,
b) municije: 1.700 komada municije
c) opreme: 25 odijela, 10 pari cipela, 32 šatorska krila,
d) ostalo: 53 konja sa opremom, 22 goveda, 5 ranaca, 1 pisaća mašina, 2 radio stanice, 1 kabl mašina, te ostale sitne spreme.
3. Oštećeno: 14 kamiona i 1 zapaljen.
4. Raspored jedinica:
Štab brigade sa bolnicom i intendanturom se nalazi u s. Melićima u Vitovlju, a II bataljon se nalazi u Janju kao zaštita Diviz. bolnici. I bataljon se nalazi u s. Brvancima i zatvara pravac od Karaule i Travnika, IV bataljon se nalazi u s. Bukoviku, zatvarajući pravac od Jajca, dok se III bataljon nalazi u Brdima, kao brigadna rezerva.
5. Zaključci: U toku prošlog mjeseca imali smo dosta dodira sa neprijateljem protiv kojega smo napravili velik broj akcija. Akcije smo izveli sa našim veoma malim brojem žrtava i bez osjetnih gubitaka. U akcijama nismo imali velike uspjehe radi slabe snalažljivosti nižeg rukovodstva, kojemu se posvećuje velika pažnja, a od kojeg smo već neke smijenili. Uspjesi su uglavnom prošloga mjeseca postignuti partizanskim ratovanjem, tj. napadima iz zasjede, napadima bočno i iza leđa na neprijatelja. Uglavnom vodili smo borbe sa neprijateljem iz »Princ Eugen« divizije i sa dijelovima »Brandenburške« divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — major,

Zam. komandanta — major,

Štabu X divizije 5 korpusa NOVJ

U vremenu od 29 juna do 4 jula o.g. naša brigada izvršila je 4 uspješne akcije na komunikaciji Jajce — D. Vakuf i D. Vakuf — Travnik. Tom prilikom je pobijeno i ranjeno 47 neprijateljskih vojnika i oficira, i više desetina konja, zarobljena 2 njemačka vojnika iz Brandenburške divizije, te zaplijenjena 2 puškomitraljeza, 6 pištolja, 20 pušaka, 20 konja, 30 pari komplet odijela, mnogo ranaca i druge razne spreme. Isto tako zaplijenjene su 3 strojnice. Mi nismo imali gubitaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — major,
Pero Morača

Zam. komandanta — major,
Veljko

BR. 110

IZVJEŠTAJ ŠTABA 13. KRAJIŠKE BRIGADE OD 29. JUNA 1944. ŠTABU 39. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA BRIGADE¹

S T A B
XIII. KRAJIS. NOU BRIGADE
X NOU DIVIZIJE
Op. Br. 141
29. VI. 44.

Operativni izvještaj za period
od 15. VI. do 30. VI. dostavlja.—

ŠTABU 39 DIVIZIJE 5 KORPUSA NOVJ-e

Položaj

Izvještaj o akcijama ove brigade u periodu od 15. VI. do 30. VI. 1944 godine.¹

15. VI. 1944 g. I. i IV. bataljon bivakovao na prostoru Blatina Glava — Kuk. Izvršena smotra bataljona ko-

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 16—4, k. 1281.

joj je prisustvovao komandant 39 divizije pukovnik drug Todorović Vojo.

III. logorovao u s. Dolovi.

II. bataljon logorovao u s. Selište.

Udarne čete bivakovala je iznad s. Vulinje.

Stab brigade nalazio se je u s. Vulinje.

Dodira sa neprijateljem nije bilo.

16. VI. 1944 g. I. i IV. bataljon oko 1 č. (po ponoći) uputili su Udarne grupe na prostor s. Marčete — Pavlova Ravan i Sljeme — Palež. Ujutro snage I. i IV. bataljona i Udarne čete krenule su u pravcu Lokvari — Lusići — Stričići, sa zadatkom čišćenja toga prostora. U ovoj kombinovanoj akciji ubijen je jedan četnik i 3 ranjena. Plijen: 2 puške, 1 pištolj, 1 par odjela, 2 para fišeklija sa opasačima. Vlastitih gubitaka nije bilo.

Jedna četa II. bataljona na prostoru s. Graci, vodila je borbu sa četnicima. Ubijen je 1 četnik, bez vlastitih gubitaka. Poslije podne ceo bataljon izvršio pokret preko Graca i Dimitora za s. Mednu.

III. bataljon nije imao dodira sa neprijateljem.

17. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

18. VI. 1944 g. Udarne grupe I. bataljona, na prostoru s. Račune, ubila je 1 četnika bez vlastitih gubitaka.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

19. VI. 1944 g. Udarne grupe III. bataljona, koja je u noći od 18/19. VI. krenula na prostor Rogolje — Mrkonjić, sa zadatkom izviđanja, sukobila se je kod s. Jovandići sa manjom grupom četnika. Ni neprijatelj ni mi nismo imali gubitaka.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

20. VI. 1944 g. Dvije čete III. bataljona vodile su borbu sa četnicima na prostoru Graci — Podrašnica. Pred večer stigli su četnicima u pomoć izvesne grupe Njemaca. U noćnoj borbi neprijatelj je odbačen i progonjen do Rogolja. Ranjeno je 4—5 nepr. vojnika. Naši gubici: 1 ranjen.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

21. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

22. VI. 1944 g. Snage II. bataljona vodile su od 11 do 20 časova borbu (sa jakom koncentracijom četnika)-na prostoru Štrbina — Podrašnica. Neprijatelj je bio razbijen i progonjen u pravcu Mrkonjića. Ubijeno je 4 a ranjeno 9 četnika. Naši gubici 1 teže ranjen.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

23. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

24. VI. 1944 g. Udar na grupu II. bataljona, na prostoru s. Graci, ranila je 1 četnika bez vlastitih gubitaka. Ostale snage brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

25. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

26. VI. 1944 g. Udar na grupu I. bataljona krenula u pravcu B. Luke. Ista je na prostoru Vodičkog Vrh vodila borbu sa neprijateljem, kojeg je protjerala i krenula dalje. Budući da se do danas, tj. do 29. o. mj. ista grupa nije povratila u sastav ove brigade, rezultat te borbe kao i borbi koje je eventualno vodila u periodu od 26. do 29. o. mj. nije poznat.

Ostale snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

26. VI. 1944 g. Udar na grupu II. bataljona, u sadejstvu sa još jednom četom istog bataljona, dočekala je iz zasjede grupu četnika na prostoru s. Rogolji. Ubijena su 2, ranjena 4 i 5 zarobljeno (od kojih naknadno ustanovljeno, 2 su civili koji su išli sa četnicima). Vlastitih gubitaka nije bilo. Plije: 9 pušaka, 1 p.mitraljez »Brno« 1000 metaka, 10 bombi. 4 fišeklije, 5 opasača, 1 šinjel i 1 koporan.

27. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

² Riječ je o jedinicama Bosansko-krajiškog četničkog korpusa (vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-10520).

28. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.
29. VI. 1944 g. Snage ove brigade nisu imale dodira sa neprijateljem.

JEDINICE OVE BRIGADE U PERIODU OD 15. DO 30. JUNA IMALE SU:

1. Gubitci a) neprijateljski: 9 ubijenih
21 ranjen
3 zarobljena
33 svega izbačeno iz stroja
- b) vlastiti: 2 ranjena
2. Plijen: a) oružje: 11 pušaka, 1 p. mitraljez, 1 pištolj
- b) municija: 1070 metaka, 10 bombi,
- c) oprema: 2 koporana, 1 hlače, 1 šinjel, 6 fišeklija, 7 opasaka.
3. Uništeno:
4. Raspored jedinica: Stab brigade nalazio se u s. Babici.
29. VI. 1944 I. bataljon, s. Okruglice. Udarne grupe is-
u 10 sati tog bataljona, koja je dne 26. o. mj. krenula u
pravcu B. Luke, nije se još povratila.
- II. bataljon, s. Graci.
- III. bataljon, s. Dolovi.
- IV. bataljon, s. Maleševići.
- Izviđačka četa, s. Ilići.
- Brigadna intendantura i ambulanta, s. Vujnovići.
5. Zaključak: Budući da su četnici osjetili naše udarne grupe, isti se na prostoru Manjače više ne zadržavaju već su se povukli ka Mrkonjiću i B. Luci, dok u Manjaču upućuju manje grupe koje su vrlo oprezne, te je dejstvo protiv istih vrlo otežano, i gubici koji su mu nanešeni minimalni.³

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. Politkomesar, Komandant, kapetan:
Miladin⁴ (M. P.)

Načelnik štaba, kapetan:
Slavko S. Komarica

¹ Kraj rečenice, počev sa »i gubici«, dopisan je mastilom, latinicom.
⁴ Vujošević

NAREĐENJE ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 30. JUNA 1944. POTČINJENIM JEDINICAMA DA SAVLADAJU NEPRIJATELJEVE SNAGE U ŠIREM REJONU KALINOVICA*

» A V A L A «
30 juna 1944
u 12,30 č.

»DUNAVU«, »BOSNI« i »SAVI«

Prema do sada prikupljenim ali neproverenim obaveštenjima na sektoru Kalinovik — Dobro Polje — Obalj — Ulog nalazi se oko 500 četnika čija je glavna baza Kalinovik.² Na sektoru Trnovo nalazi se oko 250 milicionera i sasvim mali broj četnika.

U sklopu naših predviđenih ofanzivnih operacija na dan 2 jula izvršićemo likvidaciju tih neprijateljskih grupa na ce- loj liniji Trnovo — Dobro Polje — Kalinovik — Obalj — Ulog. Likvidaciju otpočeti označenog dana tačno u 22 časa.

Za izvršenje ovog

n a r e đ u j e m o '

1. — »Dunav« će na dan 2 jula počev u 22 časa preduzeti likvidaciju milicije i četnika na sektoru Trnovo — Dobro Polje. Temeljito porušiti cestu Sarajevo — Kalinovik na više mesta po dubini, više pogodnih mesta eksplozivom zarušiti i unapred cestu ka Sarajevu minirati. Posle toga »Dunav« će se zadržati na prostoriji Trnovo — Dobro Polje zatvarajući pravce od Sarajeva ka Kalinoviku.

2. — »Bosna« će sa glavninom, sa »Avalom«, »Cerom«, X bataljonom i »Vukadinom« krenuti 1 jula pravcem Rakitnica — Miljevići — Slimena — Kljusina — Rupe — Konjik do na prostoriju Vrhovina — Martin Laz — Djevojačko Vrelo, gde će se u toku ovoga dana zadržati.

Dva svoja bataljona uputiti pravcem Predavice — Borekovci Brdo — Poljice — Ledenica — Trokulsko Vrelo — Crno

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 45—1, k. 712.

² Vjerovatno je riječ o Kalinovičkoj četničkoj brigadi. Saznavši za nastupanje naših snaga u tom pravcu, komanda Nevesinjskog četničkog korpusa preduzela je više mjera. Tako je njen 3. uloški bataljon posjeo Obalj da zadrži pokret 1. proletherske divizije (opširnije o tome vidi Operacijski dnevnik Nevesinjskog četničkog korpusa u Arhivu VII, reg. br. BH-V-9336).

Jezero — Spasovača i zadržati se na prostoru Gvozno Polje — Crveni Klanac (k-1569) i 1590 — Suha Lokva — k. 1445. Ova dva bataljona na dan 2 jula izvršiće dalji pokret preko Borijske tako da do 22 časa izbiju na položaj Sirova G. (k. 1207) — Vratio — k. 1092 — s. Drače sa zadatkom obezbeđenja od pravca Foče. U pravcu Foče cestu temeljito porušiti i minirati je.

Glavnina »Bosne« na dan 2 jula izvršiće nastupni marš ka Kalinoviku koga će u 22 časa napasti sa severa i istoka na sektoru desno: potok koji vodi kroz Vasilice (između k. 1125 i k. 1185), pa levo do linije Jelašca — k.1074 — cesta do Kalinovika (sva ova mesta zaključno).

3. — »Sava« će na dan 1 jula pomeriti se do na prostor Hotovlje — Kutine, a 2 jula preduzeti nastupni marš tako da sa napadom na liniju Obalj — Ulog — Kalinovik otpočne tačno u 22 časa. U ovom napadu glavnina »Sava« napasće Kalinovik sa zapada i juga na sektoru desno: linija Jelašca — k. 1074 — Kalinovik, a levo potok koji vodi kroz Vasilice u Kalinovik.

Sa dva bataljona napasti Obalj i odmah produžiti ka Ulogu koje mesto po mogućnosti brzo likvidirati. Ova dva bataljona će na desnoj obali Neretve organizovati položaje za zatvaranje pravca od Nevesinja ka Kalinoviku. Cestu i sve objekte na njoj dobro porušiti i minirati.

4. — Prostorija Kalinovika potrebna nam je za izvesno vreme naročito zbog aerodroma koji se tamo nalazi. Po završenoj akciji preduzećemo raspored i dejstvo naših jedinica u cilju potpunog obezbeđenja kalinovičkog sektora. U tom cilju: »Dunav« će zatvoriti pravce od Sarajeva držeći glavninu istočno od komunikacije koja ide tim pravcem; »Bosna« će dejstvovati ka Foči i dolini Drine jednovremeno obezbeđujući kalinovički sektor sa te strane; »Sava« će dejstvovati u dolini Neretve držeći svoju glavninu na njenoj desnoj obali i zaštićujući kalinovički sektor od Nevesinjskog i Gatačkog Polja.

5. — Akcija na likvidaciji četnika i milicionera na liniji Trnovo — Dobro Polje — Kalinovik — Obalj — Ulog organizovati tako da se neprijatelj obuhvati i uništi. Zarobljenike predavati organima OZNE³ koji će ih detaljno ispitati.

U toku sutrašnjeg dana prikupiti sve potrebne podatke te napad dobro organizovati.⁴

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

V. Šćekić

Moma Đurić

³ Odjeljenje zaštite naroda

⁴ O dejstvu jedinica divizije po ovom naređenju vidi izvještaj Štaba 1. proleterske divizije od 13. avgusta 1944 (Arhiv VII, reg. br. 1/6, k. 712 A).

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, STOKE I NAO-
RUŽANJA 29. NOU DIVIZIJE NA DAN 30. JUNA 1944.
GODINE¹

P R E G L E D

Brojnog stanja i naoružanja²
Na dan 30./VI. 1944

I.

Ljudstvo

	Oficira		Podoficira		Boraca		Politkoma		o a D
	po spisku	u rash.	po spisku	u rash.	po spisku	u rash.	po spisku	u rash.	
Drugova	197	5	217	1	1907	53	188	11	2570
Drugarica	4	.	13	.	133	.	.		150
Svega	201	5	230	1	2040	53	188	11	2729
PRIMJEDBA:									

II.

Oružje i municija

1. — Brdskih topova —, municije za njih —, granata —, šrapnela	
2. — Protivk. topova —, municije za njih —, udarnih —, pancirnih	
3. — Teških mitraljeza »Breda«	12 municije za njih 28.200
4. — Teških mitraljeza »Fiat«	2 municije za njih 2.400
5. — Sa aviona teških mitraljeza	8 municije za njih 980
6. — Teških mitraljeza drugog tipa	— municije za njih
7. — Teških mitraljeza »Švarcloze«	2 municije za njih 700
8. — Puškomitraljeza »Brno« (»S. L.«)	70 municije za njih 5.100
9. — Puškomitraljeza »Šarac«	43 municije za njih 2.800
10. — Jugoslovenskih i njemačkih pušaka	1644 municije za njih 15.000
11. — Italijanskih puškomitraljeza	34 municije za njih 3.000
12. — Italijanskih pušaka	140 municije za njih 1.100

¹ Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom, a brojke upisane olovkom) u Arhivu VII, reg. br. 2/5—7, k. 1143 A.

² Odnosi se na brojno stanje i naoružanje 29. NOU divizije. Dokumentat je priložen izvještaju Štaba 29. NOU divizije od 21. jula (vidi Arhiv VII, reg. br. 2—7, k. 1143 A).

13. – Puškomitraljeza »Šoša«	– municije za njih	–
14. – Sovjetskih puškomitraljeza	– municije za njih	–
15. – Engleskih puškomitraljeza	5 municije za njih	3.400
16. – Puškomitraljeza drugog tipa	– municije za njih	–
17. – Engleskih pušaka	48 municije za njih	300
18. – Sovjetskih pušaka	– municije za njih	–
19. – Tromblona za njemačku pušku	– municije za njih	–
20. – Teških bacača 81 mm	11 municije za njih	200
21. – Teških bacača 100 mm	– municije za njih	–
22. – Teških bacača drugih	2 municije za njih	200
23. – Lakih bacača italijanskih	14 municije za njih	480
24. – Lakih bacača njemačkih	– municije za njih	480
25. – Lakih bacača drugih	– municije za njih	–
26. – Protivkolskih pušaka sovjetskih	– municije za njih	–
27. – Protivkolskih pušaka engleskih	4 municije za njih	140
28. – Mašinki sovjetskih	9 municije za njih	8.000
29. – Mašinki engleskih	7 municije za njih	500
30. – Mašinki njemačkih	24 municije za njih	1.400
31. – Mašinki ustaških	19 municije za njih	900
32. – Revolvera jugoslavenskih	78 municije za njih	900
33. – Revolvera njemačkih	79 municije za njih	1.000
34. – Revolvera italijanskih	74 municije za njih	650
35. – Revolvera engleskih	– municije za njih	–
36. – Revolvera sovjetskih	– municije za njih	–
37. – Revolvera drugih modela	35 municije za njih	490
38. – Signalnih revolvera	10 municije za njih	29
39. – Ručne bombe italijanske	490	
40. – Ručne bombe Jugoslavenske	210	
41. – Ručne bombe njemačke	68	
42. – Ručne bombe engleske	594	
43. – Nagazne mine ¹	300	
44. – Ručne bombe ostale	4	

III.

Stoka

Konja: 62 jahaćih, 235 tovarnih, / teglećih.

Politički komesar Načelnik štaba Komandant

³ Riječi: »Nagazne mine« napisane su mastilom, latinicom.

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA, STOKE I NAO-
RUŽANJA 3. PROLETERSKE (KRAJIŠKE) BRIGADE NA
DAN 30. JUNA 1944. GODINE¹

LJUDSTVO

Brojno stanje »Bosne« na dan 30. VI-1944 godine

J e d i n i c a :	N a i c u		U r a s h o d u		P o s p i s k u	
	mušk.	žensk.	mušk.	žensk.	mušk.	žensk.
„ B O S N A "	28	2			28	2
21. bataljon	163	21	10	1	173	22
22. bataljon	116	15	76	7	192	22
23. bataljon	133	27	51	3	184	30
24. bataljon	147	24	17	2	164	26
25. bataljon	165	22	37	1	202	23
26. bataljon	96		120		216	
27. bataljon	119	6	17		136	6
28. bataljon	39	4	1	.	40	4
29. bataljon	28	20		.	28	20
Topovski vod	16	1	1	.	17	1
Tehnička četa	40	6	11	.	51	6
Četa za vezu	52	5			52	5
S V E G A :	1142	153	341	14	1483	167

Simo

Bajić

¹ Original (pisan na mašini, latinicom, a cifre mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 12—5, k. 714.

STOKA

Brojno stanje »Bosne« na dan 30-VI-1944 godine

J e d i n i c a	Jahaćih konja	Tovarnih konja	
		Bojna komora	Komora
„ B O S N A "	6	—	
21. bataljon	1	18	10
22. bataljon	2	16	6
23. bataljon	2	11	10
24. bataljon	2	11	14
25. bataljon	2	8	8
26. bataljon	2	10	5
27. bataljon	2	6	5
28. bataljon	4	11	10
29. bataljon	1	—	19
Topovski vod		7	2
Tehnička četa		.	19
Četa za vezu		—	4
S V E G A :	24	98	112

Simo

Bajić

NAORUŽANJE
Brojno stanje »Bosne« na dan 30-VI-1944 godine

S a d r ž a j :	Bosna	21. bat.	22. bat.	23. bat.	24. bat.	25. bat.	26. bat.	27. bat.	28. bat.	29. bat.	Top. vod.	Teh. četa	Četa za vezu	Svega
Puška 7,9 mm.	5	67	69	43	58	70	9	59	6	8	11	14	16	435
Puška 6,5 mm. . . . ²	3	22	11	18	24	13	44	23	13	2	3	9	16	201
Puškomitraljeza 7,9 mm.		7	7	11	7	8	.	1	.	.	.	.	1	42
Puškomitraljeza 6,5 mm.		.	1	.	2	.	10	1	1	.	.	.	.	15
Puškomitraljeza engleskih . . .		1	2	1	.	2	.	4	.	.	.	1	.	11
Lakih mitraljeza 7,9 mm. „Šarac“		4	3	5	4	6	.	1	.	.	.	.	.	23
Lakih mitraljeza 6,5 mm.			.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Mitraljeza „Breda“ 8 mm. . . .		.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Strojnice . . .	5	15	8	10	9	10	2	27	5	3	.	.	9	103
Teški bacač 80,81 . . .		1	1	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	5
Laki bacač 45 mm. . . .		.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	2
Tromblonske puške . . .	.	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
Revolveri . . .	15	14	15	20	13	22	4	8	8	2	1	3	3	128
Bombe defanzivne	3	108	77	90	178	99	48	28	4	4	4	5	6	664
Bombe ofanzivne	2	4	22	11	28	15	21	20	6	—	2	—	4	135
Raketni pištolji . . .	—	1	1	.	2	.	.	.	.	.	.	.	.	4
Protivkolska puška . . .	.	1	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	4

^s Na mjestima označenim s tri tačke redakcija je izostavila rubrike bez podataka (kojih ima 15) i podatke o brojnom stanju municije.

S a d r ž a j :	Bosna	21. bat.	22. bat.	23. bat.	24. bat.	25. bat.	26. bat.	27. bat.	28. bat.	29. bat.	Top. vod	Teh. četa	Četa za vezu	Svega
Bacač protivkolski . . .	.	.	1	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	3
Protivkolski top 47 mm. . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
Telefoni	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7	7
Radio-stanice . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1
Eksplzivna kg.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	80	.	80

Simo

Bajić

BR. 114

IZVJEŠTAJ ŠTABA 5. KOZARSKE (KRAJIŠKE) BRIGADE
OD 30. JUNA 1944. ŠTABU 11. NOU DIVIZIJE O NAPADU
NA DERVENTU¹

Š T A B
V K K N O U B R I G A D E
Br. Str. pov.
30 juni 44 god.

Š T A B U X I N O U D I V I Z I J E •

P o l o ž a j

Predmet: operacijski
izveštaj.—

27 o. m. u 23 sata otpočela je akcija na neprijateljski gar-
nizon Derventa.²

U ovoj akciji učestvovali su I, II, IV bataljon i tehnička
četa.

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
24—2, k. 870.

² i ⁴ Vidi dok. br. 94.

Garnizon su branile jedinice IV lovačke pukovnije, nešto Njemaca i nešto Čerkeza.³

Zadatak naših jedinica je bio da glavninom svojih snaga prodru u grad a meinjim djelovima da likvidiraju spoljna utvrđenja na pravcu nastupanja naših jedinica. U tome smo uspjeli.⁴

Pred naše jedinice bilo je postavljeno da neopaženo prodru sa desne i lijeve strane rijeke Ukrine u grad i napadnu uporište Kukavice, Potočane, most, zatim da prodru dalje u grad čisteći pred sobom sva uporišta na svojim pravcima. Pred jedan bataljon postavljeno je da očisti spoljna uporišta Jabukovac, Hepting, Osojci.

Naš IV bataljon nastupao je pravcem Miškovci, Derventski Lug u tri pravca — jedna kolona išla je samom cestom pošto je čitava kolona zaobilazila neprijateljsku posadu u Agićima (miličija), sa tim bataljonom išla je diverziona grupa i jedan protivkolski top. Pred samim mostom jedna četa na čelu sa diverzionom grupom nastupala je preko mosta a dvije čete lijevo od mosta gazeći Ukrinu sa namjerom da napadnu neprijatelja bočno. Diverziona grupa uputila se je prema mostu. Na mostu se je susrela sa neprijateljskom patrolom, pomoću znakova uspjela je da dođe do patrole, pohvata patrolu i posadu na mostu i da čitava grupa i četa pređu preko mosta. U tome su i dvije čete druge prešle preko Ukrine i počeli da čiste uporišta. Neprijatelj je odstupao u pravcu gimnazije i kasarne. Neprijatelj je bio protjeran do te dvije zgrade. Takođe se neprijatelj branio na žel. stanici gdje je imao pancir.⁵ Nakon dvosatne borbe pancir je krenuo u pravcu Broda, stanica je zapaljena. Jedan vod istog bataljona ostao je [na] mostu da štiti mostobran.

Za jedinicama IV bataljona naišle su jedinice XIV brigade⁶ koje su imale zadatak da uđu u grad.

Oko 5 sati taj bataljon dobio je zadatak da krene u pravcu kasarne i pravcu Broda za eventualnu intervenciju od toga pravca. Bataljon je krenuo, ali ga je pancir presjekao i on je sa jednom četom i protivkolskim topom krenuo u pravcu želj. stanice, međutim uslijed pojačanja koje je stiglo bataljon se je povukao na lijevu stranu rijeke Ukrine.

Naš I bataljon dobio je zadatak da pravcem Zobište — Slatina izbije u Potočane i Kukavice i nastupa dalje i čisti grad. Bataljon je prošao tim pravcem, bacivši jednu četnu na Kukavice gdje su bila dva brdska topa i dvije satnije neprijateljskih vojnika, a sa dvije čete nastupao je pravcem Potočana ka gimnaziji. Na prelazu preko pruge presjekao je kolonu pancir koji

» O neprijateljevim snagama vidi dok. br. 94, napomenu br. 3.

³ Riječ je o oklopnom vozu.

⁸ Odnosi se na 14. srednjobosansku brigadu.

je došao iz Lupljanice u grad. Bataljon je nastavio u grad koristeći znake, razoružao sve patrole u pravcu Potočana i grada. Neprijatelj je davao žilav otpor i provlačio se u pravcu gimnazije. Vrlo brzo neprijatelj je protjeran do gimnazije. Četa koja je napadala na Kukavice silnim naletom razbila je obe satnije, djelomično [ih] pobila i zarobila odmah topove. Četa je ostala na Kukavicama da pretraživa isto i da služi kao zaštita od pravca Lupljanice.

Bataljon je dobio zadatak da blokira gimnaziju. Međutim neprijatelj ga je protjerao jer je oko gimnazije u stvari imao samo jednu četu. Četa jedna bila je na Kukavicama, jedna rasuta u patrolama, sprovodeći ranjenike, mrtve i topove. Četa je protjerana od intervencije koja je stigla u zoru. Bataljon se je povukao na Potočane.

II bataljon dobio je zadatak da likvidira neprijateljska uporišta Jabukovac, Hepting, Osojci. Brzim naletom bataljon je u roku od 5 minuta likvidirao sva ta uporišta, progonio neprijatelja prema gradu i ukopčao se u čišćenje grada.

Bataljon je dobio zadatak kasnije da jednu četu drži prema Vrhovima, Kamenu, Lupljanici na pravcu Heptinga. Sa jednom četom sa druge strane pruge da krene u pravcu Lupljanice, a jedna četa da bude u rezervi; ta četa je dobila kasnije naredbu da krene u pravcu XIV da izvuče topove.

Svi bataljoni izvršili su vrlo brzo svoje zadatke. Glavina naših snaga sa dva topa, tj. sa tri topa, bila je koncentrisana oko gimnazije i kasarne. Pred zoru te su snage razređivane kako ne bi gomilali ljudstvo oko uporišta i kako bi trpili što manje gubitke. Uporištu gimnazije moglo se je prići i minirati, ali nismo imali mina, jer je naša tehnička četa išla sa XIV brigadom. Pred samo povlačenje snage I bataljona benzinskim flašama zapalili su i gimnaziju.

Tehnička četa išla je sa jedinicama XIV brigade sa zadatkom da poruši mostove prema Brodu. U potpunosti je izvršila zadatak.

Borci naše brigade i sve jedinice držali su se za vrijeme ove akcije na visini i imali su pred sobom jedini cilj likvidaciju neprijatelja koji je još preostao. Nije bilo nikakvih izgreda niti pljačke osim par slučajeva. Za vrijeme borbe popaljeni su magazini želj. stanice, gimnazija, srez.

Komesar brigade kretao je sa I bataljonom, pom. pol. komesara kretao je sa II bataljonom, ostali članovi kretali su za pravcem IV bataljona. Drugovi komesar i pomoćnik bili su odmah u početku u gradu dok su ostali članovi oko 3 sata stigli u grad. Po dolasku sa štabom XIV smo se sporazumjeli da se nastavi uporna borba, sa štabovima bataljona u samom gradu održali smo kratki sastanak i sporazumjeli se da IV krene ka

kasarni u pravcu Broda, I da preuzme blokadu gimnazije, a II da štiti pravac od Lupljanice.

Moglo bi se reći da je naša brigada u potpunosti izvršila zadatak i da bi ga dokončala da nije bio izvučen II bataljon na pravac Lupljanice i da je IV bataljon bačen prema Plehanu, te da je kompletan I bataljon bio za blokiranje uporišta. Naši borci još uvijek misle i sigurnije se osjećaju ako su nagomilani oko uporišta.

Nismo bacili bataljone u tom pravcu jer smo računali na XVIII brigadu s tim da ako već se napada da će neprijatelja prikovati za tamošnje uporište.

Neprijateljski gubitci bili su oko 160 mrtvih, oko 100 ranjenih.

Mi smo imali 9 mrtvih i 27 ranjenih, od čega 20 lako ranjenih, dosta ih nije prošlo ni kroz brig. ambulantu. Među ranjenima je ranjen i zamjenik komandanta IV bataljona drug Đuro Ljubičić i dva komesara četa. Poginuo je jedan vodnik, dva desetara.

Plije: dva brdska topa sa oko 100 granata, jedan teški bacač sa 200 granata, 3 teška mitraljeza, 6 puškomitraljeza, 1 protivkolski top, 60 pušaka, oko 50.000 metaka, 5 šmajsera, nešto pištolja, 12 konja, 5 vojničkih kola, dva motora, jedna radio stanica, odjeće i obuće, postolja za teške mitraljeze i bacače, telefona 6 i centrala.

Uništen jedan top brdski, dva teška mitraljeza i dva teška bacača.

Zapaljeno: želj. stanica, srez, gimnazija, tri magacina sa spremom.

Poslije akcije bataljoni su raspoređeni:

I bataljon: Jelanska — Osinja

II bataljon: Cerani — Drijen

IV bataljon: Detlak — Kalenderovci

četa III bat. Strbci

Tehnička četa Pojezna

Stab brigade Glogovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar — major,
Maša⁷

(M. P.)

Komandant — major,
Ranko⁸

⁷ Narodni heroj Mahmut Ibrahimpašić Mašo. Poginuo 17. oktobra 1944. u Ripnju pod Avalom u borbi protiv Nijemaca.

⁸ Narodni heroj Ranko Sipka. Poginuo 7. novembra 1944. u automobilskoj nesreći na putu između Travnika i Zenice kao potpukovnik, zamjenik komandanta 4. NOU divizije.

IZVJEŠTAJ ŠTABA 12. KRAJIŠKE BRIGADE OD 30. JUNA
1944. ŠTABU 11. NOU DIVIZIJE O DEJSTVIMA BRIGADE
NA SEKTORU KOTOR-VAROŠ — SKENDER-VAKUF¹

Š T A B
XII KRAJIŠKE NOU BRIGADE
Str. Pov. op. br, 75/44
30 juna 1944. godine
P o l o ž a j

Mjesečni operacijski
izvještaj — dostavlja. —

ŠTABU XI DIVIZIJE 5. KORPUSA NOV JUGOSLAVIJE

Izveštaj o akcijama ove brigade u junu mjesecu 1944 go-
dine:

1. VI. 1944 g. *Snage II. bataljona* nalazile su se na polo-
žajima Zivinice, Viševice i Radići, sa zadatkom:
zatvaranja pravca Kotor Varoš — Skender Va-
kuf i čišćenje tih sektora od četnika. Istog dana
jedna četa ovog bataljona bila je napadnuta sa
dva bataljona Vrbaske četničke brigade, koji su
pokušali da protjeraju ovu četu sa položaja Zivi-
nice. U toj borbi ubijen je 1 četnik a 3 ranjena.
Naši bez gubitaka. Plijen: 1 karabin. Istog dana
jedna četa istog bataljona vodila je borbu sa ne-
prijateljem, gdje je naišla na 1 bataljon Vrbaske
brigade u selu Goliću. Tom prilikom ova četa us-
pjela je neprijatelja razbiti i protjerati. Gubitci
neprijateljski su nepoznati. Na našoj strani nije
bilo gubitaka. Plijen: 2 kazana, 1 konj, 50 metaka
i 2 četnička kuvara živa uhvaćena. —
3. VI. 1944. g. *Snage II. bataljona* izvršile su akciju na
milicionersko uporište u selu Jakotini u kojem je
bilo 50—60 neprijateljskih vojnika. Prilikom o-
voga napada neprijatelj je uspio da pobjegne. Gu-
bitci neprijatelja 2 mrtva i 3 ranjena. Naši bez
gubitaka. Plijena nije bilo. Istoga dana snage o-
vog bataljona odnosno 1 čete napala je ustašku

¹ Original (pisan na mašini, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
12—4, k. 876.

zasjedu u Sokolinama jačine 20—25 ustaša i milicionera. Tom prilikom neprijatelj je imao 3 ustaše mrtve i 4 ranjena. Naši gubitci: 1 mrtav. Plijen: 2 puške, 3 bombe i 70 metaka, 1 par cipela i 1 konj.—

Snage IV. bataljona, nalazile su se na položajima: Hrvaćani i Savići sa 2 čete, sa zadatkom kontrolisanja sektora prema Kotor Varošu. Jedna četa krenula je sa intendantom brigade u Zupu radi sakupljanja žita za naše jedinice, gde se sukobila sa četnicima u selu Drijenu. U ovoj borbi neprijatelj je imao 2 mrtva i 2 ranjena. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.— Jedna grupa četnika napala je na položaje u Hrvaćanima. U ovoj borbi poginuo je 1 četnik i nepoznat broj ranjenih. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo.—

11. VI. 1944. g. *Snage III. bataljona* nalazile su se na položaju: Postolje, Stol i Dabovci. Jedna četa u zaštiti brigadne ambulante. Jedna četa ovoga bataljona postavila je zasjedu neprijatelju u crkvi u Vrbanjcima i Postolju. Tom prilikom naišla je 1 satnija ustaša i milicije u Vrbanjce i Postolje, gdje ih je zasjeda dočekala. Tom prilikom neprijatelj je imao 12 mrtvih ustaša i milicionera i 9 ranjenih.² Naši bez gubitaka. Plijen: 2 karabina sa municijom, 1 par cipela i 1 odijela.—
12. VI. 1944. g. *Snage II. bataljona* vodile su borbu sa Vrbaskom četničkom brigadom u Aginom Selu, kojom prilikom je neprijatelj imao: 6 mrtvih i 7 ranjenih.³ Naši gubitci: 1 mrtav. Plijen: 1 karabin, 50 metaka.—•
20. VI. 1944 g. *Snage I. bataljona*, smijenile su položaje II. bataljona na Viševicama i Zivinicama. Istog dana ovaj bataljon je bio napadnut od Kotor Varoša sa ustašama i milicijom, te izvjesnim brojem četnika od Javorana i Čemernice⁴ čije su ukupne snage iznašale oko 1.200 vojnika. Među istim se nalazio i izvjestan broj Nijemaca sa 2 minobacača i većim

² Vidi dok. br. 153.

³ Prema izvještaju Vrbaske četničke brigade od 13. juna 1944. u borbi su učestvovali 1, 2. i 3. bataljon, a poginuo je jedan četnik (opširnije o tome vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-11905).

⁴ U napadu na Prvi bataljon učestvovali su Vrbaska četnička brigada, dijelovi Leteće brigade i Opsenički bataljon. Bliže o tome vidi Arhiv VII, reg. br. BH-V-11911 i 11929.

brojem automatskog oružja. Borba je trajala oko 3 sata.— Neprijatelj, osjetivši jak otpor, povukao se u paničnom bjekstvu na polazne položaje. U ovoj borbi neprijatelj je imao 18 mrtvih i 8 ranjenih. Naši bez gubitaka. Plijena nije bilo, jer se neprijatelj izvlačio pod zaštitom minobacača i automatskog oružja.—

21. VI. 1944. g. *Snage II. bataljona* nalazile su se na položajima: Stol, Postolje i Dabovci. Neprijatelj sa oko 250 ustaša i milicije napao je ove položaje, pomoću minobacača i većim brojem automatskog oružja. Dvije čete ovog bataljona dočekale su neprijatelja u Postolju i Vrbanjcima, kojom prilikom su neprijatelju nanešeni gubici: 11 mrtvih i 6 ranjenih vojnika. Naši bez gubitaka. Plijen: 200 metaka. Neprijatelj je od poginulih pod zaštitom jake vatre iz automatskog oružja i minobacača uspio izvući oružje.—

22.—30. VI.
1944. godine

Nije bilo naročitih sukoba sa neprijateljem. — *Snage III. bataljona* u toku ovoga mjeseca postavljale su više puta neprijatelju zasjedu po noći, na koju neprijatelj nije naišao, jer neprijatelj ima jaka obaveštenja preko civila u okolici Kotor Varoša, koji takode kontrolišu te sektore.—

JEDINICE OVE BRIGADE U TOKU JUNA MJESECA IMALE SU:

- 1) *Gubitci*: a) neprijateljski: 56 ubijeno
42 ranjeno
3 zarobljeno
101 svega izbačeno iz stroja.—
b) vlastiti: 2 poginulo.—
- 2) *Plijen*: a) oružje: 6 pušaka.—
b) municija: 370 metaka.—
c) oprema: 2 para cipela i 1 odijelo.—
d) ostalog: 2 kazana i 2 konja.—

3) Raspored jedinica:

30. VI. 1944. godine

Stab brigade sa zaštitnicom nalazi se u selu Maslovarama.—

I. bataljon nalazi se pri štabu divizije, a po povratku dobiće svoj raspored — i to: Hrváčani — Savići sa 2 čete osiguravati sektor prema Kotor Varošu.

II. bataljon: Stol, Postolje i Dabovci, kontrolisati sektor prema Kotor Varošu.—

III. bataljon Zivinice — Viševice, zatvarati pravce Skender Vakuf — Kotor Varoš i progoniti četničke bande na tim sektorima.—

IV. bataljon u zaštiti divizijske bolnice.—

4) Zaključci:

U svim ovim borbama naše jedinice nisu imale izrazitih uspjeha, jer komandni kadar naših četa još nije dovoljno samoinicijativan. Našim jedinicama potrebne su češće akcije, da se uvlače u borbu protiv organizovanog neprijatelja, da bi se privikavali ratnoj vještini, kako borci tako i komandni kadar.—

Na ovim sektorima neprijatelj je prilično aktivan, kako ustaše i milicija tako i četnici s njima u sporazumu, radi čega je otežano vršiti akcije kao i postavljanje zasjeda, jer je veći broj civila naklonjen neprijatelju.—

O stanju neprijateljskih garnizona izvjestićemo posebnim aktom.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar major,
(si. otsutan)

Komandant⁵ major,
Mile⁵

⁵ Vučenović

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I BORBENIH
SREDSTAVA 12. KRAJIŠKE BRIGADE OD JUNA 1944.
GODINE¹

P R E G

O brojnom stanju ljudstva, oružja, municije, komore i ostale

Redni broj	J e d i n i c a	Ljud- stva		O r u ž j a										
		Po spisku	Na licu	Topo- va		Bacača		Pušaka	Puško mitraljeza	Teških mitraljeza	Protiv tenk. puš.	Stroj- nica	Pištolja	Ručnih bombi
				Br- dskih	Pro- tiv tenk.	Teških	Ručnih							
1	I. bataljon	168	157	—	—	—	—	127	12	—	—	5	14	42
2	II. bataljon	203	197	—	—	—	—	166	15	—	1	4	9	63
3	III. bataljon	188	176	—	—	1	—	124	13	1	—	4	7	55
4	IV. bataljon	183	176	—	—	—	—	145	13	—	—	5	4	30
5	Intendantura	35	34	—	—	—	—	24	1	—	—	1	1	3
6	Ambulanta	18	18	—	—	—	—	9	—	—	—	—	1	2
7	Štab sa zaštitnicom	80	74	—	—	—	—	56	3	—	—	13	12	19
S v e g a :		875	832	—	—	1	—	651	57	1	1	32	48	214

K. Pov. broj: 75/44-'
Politkomesar major,
(si. odsutan)

¹ Original (tabela pisana na mašini, cifre upisane mastilom) u Arhivu VII, reg. br. 12—4, k. 876.

^a Vidi dok. br. 116.

L E D

vojne opreme 12. krajiške brigade na dan 30. juna 1944. godine

M u n i c i j a						V e z a		Ko- mora		Miner- sko od.		P r i m j e d b a
Za to- pove		Za ba- cače		Puščana	Za protivt. pušku	Kabla	Telefona	Jahaćih konja	Tovar. konja	Eksploziva	Nagaznih mina	
Brdske	Protiv tenk.	Teške	Rušne									
—	—	—	—	15260	—	—	—	2	10	—	—	
—	—	—	—	15000	—	—	—	1	16	—	—	
—	—	6	—	12540	—	—	—	4	18	—	—	
—	—	—	—	14000	—	—	—	2	11	—	—	
—	—	—	—	2000	—	—	—	1	10	—	—	
—	—	—	—	500	—	—	—	—	6	—	—	
—	—	—	—	3500	—	3 km	3	4	6	—	—	
—	—	6	—	62800	—	3 km	3	14	77	—	—	

Komandant major,
Mile

IZVOD IZ KNJIGE PREDATIH I PRIMLJENIH RADIO-
GRAMA ŠTABA 1. PROLETERSKOG KORPUSA NOVJ ZA
JUNI 1944. GODINE'

1. VI — 11.30h I P 277 od I div.

Znamo da nema neprijatelja u Jase-
novim Potocima, Baračima i Podgoriju, sem
četničkih grupa.

II P 278

Još vodimo borbu oko Mliništa. Ispred
Mliništa došla tri tenka i jedan kamion. Z i
— i — imo dju² cestom Vučije planine,¹
u njoj je učestvovalo 200 nepr. vojnika.⁴
Zbog pošumljenog terena neprijatelj se ne
može osmotriti.

III P 279

Izvršen napad⁵ i odbijen neprijatelj sa
Mliništa. Nastavljamo sa gonjenjem ka Gla-
moču.

IV P 280

Obavešteni smo da neprijatelja nema
u Vrbljanima i Lisini.

V P 281

Hotić⁶ javlja da [su] u Bugojnu, Jajcu
i Duvnu garnizonske snage. Kupres, Sujica,
G. Vakuf i Prozor u našim rukama.

VI P 282

U Travniku i dolini Neretve nema pro-
mena.

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br.
27—1, k. 372.

² j M Nejasno je napisano u originalu.

³ Vjerovatno Vučje poljane.

⁴ i ¹³ Odnosi se na djelove 7. SS divizije »Princ Eugen« koji su uče-
stvovali u drvarskoj operaciji. Opširnije o tome vidi dok. br. 123 i knj. 25,
dok. br. 184.

⁵ U napadu su učestvovala jedinice 1. i 13. proleterske brigade (vidi
dok. br. 5 i 48).

⁶ Mesud Hotić, načelnik Štaba 10. NOU divizije.

VII P 283

Stab X divizije u Kukavici kod Kupresa.

VIII P 284

Obavešteni smo da je 29. iz Livna došlo u Glamoč do 80 vozila; izgleda i nešto pešadije. Sutradan vratilo se 29 vozila.

IX P 285

Po tome obaveštenju kod raskrsnice saveznički avioni uništili 12 vozila.

X P 286

Trideset prvog ka Vagnu je bilo krenulo 40 motornih vozila. Sa Vagna su tukli artiljerijom položaje Obijaj i naše položaje.

1. VI — 11.30h

XIDDD P 1

Večeras nam je bacan materijal.⁷

XII P 2

Od jutros se vode borbe iznad Perduhova Sela pravcem Mliništa. Dejstvuje jedan tenk cestom do Savića, južno od Mliništa.

XIII P 3

Peti korpus nam javlja da je treći bataljon Trinaeste kod njih u Ribniku.⁸

XIV P 4

Kod čete izbili na Mliništa.

XV S od VI div.

12.30h

Hranu možemo primiti u Hrnjadima. Javite znakove.

XVI S

Cijela divizija, sem dva bataljona na prostoru Bastasi — Otaševac.⁹

⁷ Riječ je o savezničkoj pomoći.

⁸ i ¹¹ Odnosi se na 3. bataljon 13. proleTERSke brigade »Rade Končar« (vidi dok. br. 39).

⁹ i ⁵¹ Bliže o rasporedu i dejstvu jedinica 6. proleTERSke divizije, vidi dok. br. 56, napomenu br. 3.

XV S

Neka se bataljoni Treće¹⁰ prebace u Trubar. Đoko,¹¹ Gruborski Naslon.

XVI

Danas nema nikakvih pokreta neprijatelja.

13h

XVII

od X div.

U Bugojnu, D. Vakufu i Travniku veći broj neprijatelja sa jačom motorizacijom. U Prozoru neprijatelj, oko G. Vakufa vode se borbe.¹² Hotić.

18h

XVII S

od VI div.

prim. 3. VI. 9h

Tako ni u toku jučerašnjeg dana nije bilo saobraćaja cestom Petrovac — Drvar ni obratno. Đoko, Gruborski Naslon.

XVIII S

Potreban nam je rad. tehničar za opravku -radiostanica. Molimo pošaljite ga.

2. VI — 7h

I P 13

od I div.

Sinoć iz Livna došlo sedamnaest kamiona u Glamoč.

II P 14

Obavešteni da se u Glamočkom polju i ka Vagnu nalaze jače snage i da dejstvuju ka Šatoru. U Glamočkom polju imaju prilično vozila.

III P 15

Juče neprijatelj odbačen do V. Gradine gde se zadržao na organizovanim položajima koje od pravca ceste čuvaju tri tenka.

¹⁰ Vidi dok. br. 23.

¹¹ Đoko Jovanić, komandant 6. proleTERSke divizije.

¹² Borbe su vodile jedinice 10. NOU divizije protiv djelova 7. SS divizije. Opširnije o tome vidi izvještaj Štaba 10. NOU divizije od 12. jula u knjizi 27.

IV P 17

Vozila nisu došla do Mliništa. Ispred njih je porušen put. Sinoć ispaljena crvena raketla kod Ovčara.

V P 22

Juče naša odeljenja videla da kroz Baraće idu u pravcu Mliništa pet kamiona i jedan tenk. Ispred njih išla jedna manja kolona.¹³

VI DDD

Hitno krenite na žandarmerijsku st. Mliništa.¹⁴

17h

VII P 25

Vežu sa nama imate na Presedlu.

VIII P 26

Krenite preko Vučje Poljane za Bubenjeve Poljane.

2. VI. — 7h

I P 1 DDD za I div.

Juče naišli na neprijatelja između Bjelevine i Obršine. Nismo mogli proći.

II P 2

Obezbedite nam prelaz južno od železn. stanice Mliništa.

III P 3

Javite šta znate o neprijatelju. Koča.¹⁵

IV P 4

Oko petnaest sati počelo prebacivanje na istočnu stranu drumu.¹⁶

V P 5

Javite situaciju između Mliništa i Perduhova Sela.

¹⁴ i ¹⁸ Odnosi se na kolonu Vrhovnog štaba. O njenom kretanju vidi knj. 25, dok. br. 111, objašnjenje br. 3.

¹⁵ Koča Popović, komandant 1. proletarskog korpusa.

VI P 6

Naša namera bila ka Bubnjevoj Polani.

VII P 7

Hotić juče javio o jačoj koncentraciji u Travniku, Bugojnu i D. Vakufu. Borba bila u toku kod G. Vakufa.

VIII P 8

Vašu Treću¹⁷ bismo za sada postavili na prostor Podgorija — Pljevski Podovi, ako situacija ne zahteva drukčije. Koča, Lalinac.

3. VI — 10.30h

I DDD od V korpusa

Petocifrene depeše tranzitirati za V. 5.

12.30h

II S 28 od VI div.

Prvog juna pošao od Petrovca za Knin veći broj motornih vozila i Devedeset drugi puk.¹⁸

III S 29

Juče saobraćaj i u jednom i u drugom pravcu.

IV S 30

Naša zaseda na cesti otkrivena i nije imala uspeha.

V S 31

Slabiji saobraćaj cestom Bihać — Lapac — Knin.

VI S 32

Iz Drvara izvršila ispad jedna četa i nanijela im gubitke, zarobili jednog.¹⁹

¹⁷ Odnosi se na 3. proletersku (krajishku) brigadu, koja je tada obezbedavala Vrhovni štab NOV i POJ. Opširnije o tome vidi dok. br. 103 i knj. 25, dok. br. 111.

¹⁸ Riječ je o njemačkom 92. motorizovanom puku (vidi knj. 25, dok. br. 112, objašnjenje 4, 5 i 6).

¹⁹ U to vrijeme u Drvaru je bio 384. puk njemačke 373. legionarske divizije »Tigar« (vidi dok. br. 108).

VII S 33

Za Hrnjadima, zapadno od Drvara, možemo primiti materijal. Javite znakove.

VIII S 34

Prva [brigada] prostor Zaglavice, druga Boboljuske, treća Trubar. Mi Boboljuske.

IX S 35

Sa jednim bataljonom Treće nemamo veze.

X S 36

Nemamo veze sa Rodićem.²⁰

XI S 37

Vaš telegrafista se skoro nikad ne javlja.

3. VI — 8h

I !Š 1 za VI div.

Javite situaciju i gde ste.

II S 2

Imate li vezu sa dva zaostala bataljona vaše Treće.²¹

III S 3

Javite odmah mesto za bacanje materijala.

10h

IV D 1 za X div.

Juče naša Prva vodila teške borbe ist. od Mliništa sa jakim neprijat. koji je prodirao od Glamočkog polja i Podgorije.²²

V D 2

Javite situaciju, pokrete i snage neprijatelja.

10.30h

VI VK 1 za V korpus

Javite situaciju kod vas.

²⁰ Slavko Rodić, komandant 5. korpusa NOVJ.

^{**} Odnosi se na 1. proletersku brigadu. Opširnije o njenim dejstvima vidi dok. r. 16 i izvještaj Štaba brigade od 9. jula u knj. 27.

VII VK 2

Mi smo sa Prvom. Ona je jučer vodila teške borbe ist. od Mliništa sa jakim neprijateljem, koji nadirao od Glamočkog polja i Podgorije.

VIII VK 3

Ako je kod vas mirno treba da se aktivizirate da biste nas rasteretili.²³

IX VK 4

Po naređenju odozgo odmah oslobodite bataljon Trinaeste brigade.²⁴

X K 1 za VIII korpus

13h Javite situaciju kod vas.²⁵

3. VI — 13h XII S 4 za VI div.

Dok ne dobijete druge znakove sa aviona koji bacaju materijal upotrebljavajte kako sledi: avion daje g (dve crte tačka). Sa zemlje odgovor e (tačka). Osam vatri raspoređenih u vidu latinskog slova Z (cet).

4. VI. I V.K. 23 od V korp.

Mi ponovo ušli u Ključ, Bravsko i Ribnik.

Zarobili 1 top, 7 šaraca, 2 bacača i drugi materijal. Gonimo neprijatelja prema Klokovcu gde je i štab »Princ Eugen«. Druge naše snage dejstvuju u leđa neprij. preko Resenovača — Lisina — J. Potoci radi olakšanja Vama.²⁶

II V.K. 24

U Jablanicu i Ramu došle 2 bojne Vražje Divizije.²⁷

" O tadašnjem rasporedu i dejstvu jedinica 5. korpusa NOVJ vidi dok. br. 12.

« O tome vidi dok. br. 61.

^M Opširnije o tome vidi izvještaj Štaba 5. korpusa NOVJ za juni od 23. jula 1944. godine u knj. 27.

¹⁷ Misli se na bataljone njemačke 369. divizije »Vražje«. Opširnije o rasporedu i dejstvu njenih jedinica vidi knj. 25, dok. br. 96 i 154 i zapovijest njenog Štaba od 11. jula 1944. u knj. 27.

Obalni pojas Dalmacije i Like proglašen okupacionim područjem i uvedena vojna uprava.

4. VI. I. od VI. div.

Juče manji pokreti cestom od Petrovca prema Drvaru. Cestom Bihać — Knin slab noćni promet.

II.

Imamo vezu sa svima snagama.

4. VI. III. od VI div.

Zarobljen Nemač iz »Tigar« Divizije. Kaže da se divizija vraća za Bihać, kad je smeni »Princ Eugen.«²⁸ Đoko, Boboljuske.

4. VI. DDD I. za III. Krajišku

Juče neprijatelj vršio do pola noći napade na desno krilo Prve.

II

Juče nepr. snage nalaze se od žel. st. Čardak do Presedla.

III

Prema Čardaku i Presedlu mora biti najmanje jedan vaš bataljon za zatvaranje pravca starom štrekom koja vodi od Presedla za brdo Smiljevac.²⁹

IV

Neposredno južno od te stare štreke imate vezu sa desnim krilom Prve.

V

Javite se diviziji u šesnaest i u devetnaest časova.

VI

Najhitnije uputite sva vozila i konjanike od Podova preko Đuletske livade za Ku-

Tokom juna do smjene ovih jedinica nije došlo.
» Vidi dok. br. 103.

pe³⁰ (severoistočno od Pribelja). Vaso,³¹ Kovačevićovo Polje.

5 VI.

I. S 74 od VI div.

Očekujemo sutra napad na područje divizije sa raznih pravaca.

II. S 75

Da koncentrišemo noćas snage: Druga sa bolnicom Mazin, Treća Dabašnica, Prva s nama Očijevo. — Đoko, Boboljuske.

I. S 89

Na prostoru Drvar — Srb cela »Tigar« Divizija.³² Stab u Drvaru. Na cesti Srb — Lapac Deseta pukovnija.

II. S 90

Juče i noćas velika motorizacija od Petrovca prema Grahovu.

III. S 91

Zarobljenici izjavljuju, da se očekuje dolazak dvije divizije iz Mađarske.³³

IV. S 92

Juče u Kamenici zapaljen jedan kamion sa benzinom, ubijeno nekoliko vojnika. Zaplijenjeno oružje.

5 VI.

V. S 93

Kod Drvara ubijen Nemač iz Pz. gr. erzdjbun.³⁴ Doka.

VI. S 94

Nije nam bačen materijal. Đoko, Boboljuske.

5/VI 109

I od VI div.

Delovi »Tigar« div. iz Srba otišli danas za Bihać.

" Vjerovatno omaška. Treba: Rupe.

³¹ Vaso Jovanović, komandant 1. proleTERSKE divizije.

" O rasporedu te divizije vidi dok. br. 108.

" Dolazak tih divizija nije uslijedio.

- 110 II.
Saveznici mitraljirali Drvar, zapalili nekoliko kamiona.
- 111 U centru Drvara logor nekih zarobljenika. Nema ih u okolnim selima. Đoko, Boboljuske.
- 5/VI I *od V Korpusa*
28 — Dijelovi 39. div. izbili na prostoriju Čađavica — Sitnica, Ponor.³⁵
- II
30 — Napašćemo komunikaciju Mrkonjić — Mlinište na kojoj je saobraćaj dosta živ.
- III
31 — Sa bataljonom vaše 13 upućena i inžinj. četa 4 maja.
- IV
29 — (Sa bataljonom vaše XIII) Druge naše snage nastupaju pravcima Ribnik — Jasenovi Potoci — Mliništa.
- V
Da li telegrame za V.Š. da šaljemo preko vas — Rodić.
- 23 VI
Na cesti Bihać — Krupa spaljena 2 kamiona. Ubijeno 77 nepr. vojnika.
- 34 VII
Garnizonske snage iz Ljubije i Prijedora napravile ispad u pravcu S. Mosta. Od-bijen uz gubitke 27 mrtvih i više ranjenih.³⁶

³⁵ Opširnije o rasporedu i dejstvu jedinica te divizije vidi izvještaj njenog Štaba za juni od 3. jula 1944. godine u 27. knj.
^M Borbe je vodila 11. krajiška brigada. Bliže o tome vidi dok. br. 98.

5. VI — 15h

II. V.K. 11 za V. Korp.

Hitno se povežite sa Milanom i Vašom Trikićem po pitanju obezbeđenja, a naročito ishrane teških ranjenika.

I. S 5 za VI. div.

Povežite se sa teškim ranjenicima i javite situaciju kod njih.

II. S 6 za VI div.

Povežite se sa Milanom i Vašom Trikićem. Oni treba da preko V. korpusa obezbede hranu za teške ranjenike.

5. VI.

III. VK. 12 za V. Korp.

Neprijatelj juče 4.o.m. ušao od Glamoča u Pribelju sa 13 tenkova, 40—50 kamiona sa 800—1000 pešaka.

IV. VK 13

Odlučili smo da se otkačimo od neprijatelja. U tome treba da nam pomognete aktivizacijom vaših jedinica pravcima Mrkonjić, Mliništa, Glamoč.

V. VK 14

Idemo kod Milorada³⁷ a zatim ćemo nastaviti dalje. I Doki smo naredili da krene za nama.

5. VI.

VI. VK 15 za V. korp.

Javite situaciju kod Vas. Takođe ako Vam je poznata situacija kod Boška Siljegovića.³⁸ Pišemo opisno, jer nije isključeno da neprijatelj dešifruje naše telegrame.

VII. VK 16 za V. Korp.

Bataljon XIII. proletherske, koji je bio kod Vas, treba da krene dalje ka Vukovsko — Ravno.

³⁷ Milorad Mijatović, komandant 10. NOU divizije.

³⁸ Boško Siljegović je u to vrijeme bio politički komesar 8. korpusa NOVJ.

III. S 9

Večeras prelazimo cestu blizu onog mesta gde je poginuo Dugalić,³⁹ iz Mutapove brigade.⁴⁰

IV. S 10

Pišemo opisno, jer nije isključivo da neprijatelj dešifruje naše telegrame.

V. 5 11

Vaš zadatak je da dođete na istu onu krajnju prostoriju. Vreme polaska, etape i maršrutu odredite sami, prema tome, gde se bude nalazio neprijatelj, sa kolikim snagama i koliko aktivan.⁴¹

VI. S 12

Poželjno je da nam se što pre pridružite.

U datom pravcu razvijte izviđačku i obaveštajnu službu.

VII. S 13

Ako neprijatelj na putu pred Vama bude gust i aktivan, a i inače radi brzine pokreta, preporučujemo kretanje u više kolona i izbegavanje borbe protiv iole jakih nepr. snaga ili garnizona.

VIII. S 14

Radio vezu ćemo stalno održavati i međusobno se obaveštavati.

5. VI.

I. S 15 VI div.

Za Vas ugovoreno bacanje hrane i municije za peti, šesti i sedmi ovog meseca.

³⁹ Dušan Dugalić, narodni heroj. Poginuo 14. jula 1942. u s. Oborcima kod D. Vakufa kao komandant 3. bataljona 2. proleTERSke brigade.

⁴⁰ Dragoslav Mutapović je avgusta 1942. bio komesar 2. bataljona 2. proleTERSke brigade. Međutim, naknadnom depešom (vidi depešu br. I od 6. juna za 6. proleTERSku diviziju), data je ispravka, prema kojoj nije riječ o mjestu pogibije Dugalića.

⁴¹ O kretanju i rasporedu ove divizije vidi dok. br. 56.

III. S 17

Vatre na zemlji u vidu slova X (iks) od devet ognjišta. U centru i sa svake strane po dva.

5/VI.

I. S 18 za VI. div.

Osoblje i samo najlakše ranjenike našeg Korpusa iz obadve bolnice Otaševac — Klekovača priključite Vašem sanitetu.

II. S 19

Nepokretne ranjenike i bolesnike ostavite Dr Tatliću,⁴² tj. V. korpusu. Dr Altarica⁴⁸ ostavite V. Korpusu.

IV. S 20

Kompletirajte potpuno iz bunkera Otaševac sve tri hirurške ekipe i povedite sa sobom.

5/VI.

I. S 21 za VI. div.

Nastojte izmanervisati očekivani napad i izbeći teške borbe.

II. S 22

Izvlačenje nastojte upraviti u pravcu Vašeg daljeg pokreta na ovamo.

III. S 23

Hitno odredite novo mesto za prijem materijala, ako ranije mesto otpada.

6/VI

DDD 39 II Od V Korpusa

U Podgrmeču se nalazi oko 100 naših avijatičara. Ranije su bili pri V.S. Kuda da ih uputimo. (4/VI)

40 III

20 sav. [ezničkih] avijat. koji su se spasili iz oštećenih aviona nalaze se u Podgrme-

⁴⁸ Mehmed

" Redakcija nije uspjela utvrditi njegovo ime.

ču. 3 su ranjena. Kuda da ih uputimo. Pitajte V. S.

41 IV

3. ov. m. V brig. uništila teretni voz na pruzi Doboj — Derventa.⁴⁴

V od X div.

Iz Prozora i Gor. Vakufa neprijatelj povraćen. Garnizoni Bugojno, D. Vakuf, Travnik promjenljivi. Saobraćaj od Travnika ka D. Vakufu i Bugojnu živ. Sa pravca Travnika nepr. nadire ka s. Rastovu sa nepoznatim snagama. Hotić⁴⁵

42 V

IX brigada od 26 maja do 1 juna vodila borbu na sektoru Podgora — Mlinište — Vranjani. Ubijeno 51 nepr. vojnik. Zaplijenjena komora sa 63 konja, 20 pušaka i ostale spremae.⁴⁶ Prenesite za V. S. Juzević.

43 VI

Pod pritiskom naših snaga nepr. napustio 2 juna Kozila — Drinić — Oštrelj — Srneticu i povukao se ka [Bos.] Petrovcu.⁴⁷

DDD 44 — ne može se dešifrovati

DDD 45 — „ „

46 —

> » jt

(traženo da se ponove)

6/VI

136 I Od VI diviz.

Glavni i težak problem je ishrana. Ljudstvo iscrpljeno. Veliki broj nesposoban za borbu.

135 II

Razumeli depeše o pokretu.

⁴⁴ O tome vidi dok. br. 127 (izv. br. 156) i izvještaj Štaba 11. NOU divizije za juni od 4. jula 1944. u knj. 27.

⁴⁵ Na toj prostoriji dejstvovao je tada Brzi zdrav (vidi dok. br. 156).

« O dejstvima te brigade vidi dok. br. 109.

⁴⁷ Opširnije o dejstvima jedinica 5. korpusa NOVJ vidi izvještaj Štaba za juni od 23. jula 1944. godine u knj. 27.

137 III

Noćas nismo dobili ništa. Treba nam hrane, municije za teške bacače i džon bul.

138 IV

Danas nepr. napada od Drvara u pravcu Bastasa. Vode se borbe.⁴⁸

139 V

Ponovite depešu predatu petog u 19^h.
(Ponovljeno)

146

Razumeli znakove za avione.

147

Teški ranjenici na starom mjestu. Pisali Rodiću da ih prebaci na drugo mesto.

148

Neprijatelj izgleda napustio Ključ, Bravsko, Ribnik i još neka mesta.

149

Odbijen manji napad od Drvara.

150

Krenućemo kad primimo hranu. Doka.

6/VI

I S 24 Za VI div.

U jučerašnjoj depeši umesto Dugalić treba Šolaja.⁴⁹

II S 25

Jeste li razumeli znake za bacanje iz zraka.

⁴⁸ U operacijskom dnevniku Štaba 6. proleterske divizije o tome se kaže:

»6. VI. 1944. god.

... Iz Drvara u pravcu Bastasa neprijatelj jačine dve satnije je bio krenuo. Snage našeg II i III bataljona su ga napale i ubile su 30 neprijateljskih vojnika i više ranile. Neprijatelj se povukao nazad u Drvar.« (Arhiv VII, reg. br. 14—3, k. 797).

** Simo Šolaja, narodni heroj. Poginuo 15. avgusta 1942. u borbi za Kupres, kao komandant bataljona »Iskra« 3. krajiškog NOP odreda. Vidi i objašnjenje br. 40 u ovom dokumentu.

4/VI

I

Za V Korpus

Nemate više potrebe da održavate radio vezu sa I div. Sve što se tiče nje predajte preko nas.

II

Vaši jučerašnji radiogrami nama i I div. protivurečni su.

Javite ponovo tačnu situaciju. Naša VI nalazi se na staroj prostoriji.

III

Svaki vaš telegram treba da ima datum i broj.

IV

Juče se nastavila borba s jačim nepr. istočno od Mliništa.

6/VI

I

2

Za V.S.

(nije predano)

2 ov. m. vodene uporne borbe na prostoru istočno od Mliništa. Jačina nepr. oko 3 bat. i devet tenkova. Kod VI bez događaja.

II

3

Trećeg ovog meseca po podne vodene uporne borbe protiv jakih nepr. snaga koje ovladale linijom ž. stanica — Čardak i Presedlo.⁵⁰

III

4

Vašu depešu br. 2 nismo mogli dešifrovati. Samo: sretno smo stigli.⁵¹ Upotrebljen je i kod a nismo ugovorili oznaku koda. Javite mi o tome i ponovite istu depešu.

⁵⁰ Borba je vođena između jedinica 1. proleterske divizije i dijelova 7 SS divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 123 i izvještaje 1. i 3. proleterske brigade za juni od 8. i 9. jula 1944. u 27. knjizi.

⁵¹ Riječ je o odlasku Vrhovnog štaba na otok Vis. Opširnije o tome vidi tom IV, knj. 25, dok. br. 111, objašnjenje br. 3.

IV 5

U toku 4 ov. m. po podne neprijat. sa 13 tenkova i bornih kola i oko 40 kamiona prodro u Pribelju i Rupe.

V 6

Gubici neprij. vrlo veliki. Za dva dana uništeno 3 tenka i 2 borna kola.

VI 7

Saveznici bombardovali Bugojno, D. Vakuf, Jajce, Turbe, Mrkonjić sa vrlo dobrim rezultatima.⁵⁸

Blizu Mrkonjića navodno poginuo Drenović⁵⁸ sa delom pratnje.

VII 8

Zarobljeni Nemač izjavljuju da se očekuju dve divizije iz Mađarske.

VIII 9

Prošle noći evakuisani svi teži ranjenici.⁵⁴

Glavnina Prve prešla drum.⁵⁵

IX 10

»Tigar« divizija otišla sa prostorijske Srb — Lapac u Bihać.

6/VI

I S 26 za VI diviziju

Od petog o. m. Prva div. bez borbe.

II

Obavezno uspostavite radio i kurirsku vezu sa Petim korpusom. Mi sa njima imamo radio vezu.

⁵² O dejstvu savezničke avijacije vidi dok. br. 131, 132 i 133.

⁵³ Uroš

⁵⁴ Tada su ranjenici avionima sa Kupreškog polja evakuisani u Italiju.

⁵⁵ Odnosi se na 1. proletersku diviziju, koja je tada prešla komunikaciju: Sujica — Kupres — Bugojno (vidi dok. br. 21).

DDD III S 27

Ni Arso⁵⁶ ni mi nemamo vezu sa Osmim korpusom. Obavezno se povežite preko kura sa njima. Do ponovnog uspostavljanja direktne veze, Osmi neka nas obaveštava preko vas.

IV S 28

Ponovo smo urgirali bacanje materijala za vas.

V S 29

Izvestite kad predviđate pokret sa nama. Mi za sad ne krećemo dalje.

BR. 118

IZVOD IZ KNJIGE POSLATIH DEPEŠA ŠTABA 3. KORPUSA
NOVJ ZA JUNI 1944. GODINE¹

- 1.VI Vlasenica, Srebrenica, Bratunac i Drinjača u našim rukama.-¹ Preduzeli mere u duhu vaše direktive. Za zaposedanje sektora Kalinovik — Foča mogla bi doći u obzir XVII Div. ako nema momentalno neki operativni zadatak.³ K.⁴ V.⁵
- 7.VI Vodimo žestoke odbranbene borbe na sektoru Drinjača — Srebrenica sa ustašama, koji pokušavaju ponovo da zauzmu ta mjesta.⁶ Zajedno sa vojvođanskim jedinicama prešli smo u ofanzivu na sektoru Tuzla — Zvornik u pravcu Brčkog i Bijeljine.⁷ K. V.

⁵⁸ Jovanović

¹ Original (pisan mastilom, latinicom) u Arhivu VII, reg. br. 1/8/1, k. 408 A. Depeše su upućene Vrhovnom štabu NOV i POJ.

² Prostorom Srebrenica — Bratunac ovladala je 20. romanijska NO brigada u borbama od 25—28. maja 1944. Opširnije o tome vidi dok. br. 27.

³ O rasporedu i zadacima 17. NOU divizije vidi dok. br. 62.

* Košta Nad, komandant 3. korpusa NOVJ.

⁵ Vladimir Popović, politički komesar 3. korpusa NOVJ.

⁸ O tim borbama vidi dok. br. 95.

⁷ U ovoj ofanzivi angažovane su 16, 36. i 38. NO divizija (vidi dok. br. 19).

- 10.VI U žestokim borbama na sektoru Srebrenica — Bra-
tunac sa jednom bojnom II-og ustaškog zdru⁸ i do-
maćim ustašama 3 i 5 ov. mj. naša 20 B[riga]da nanela ne-
pr. 30 mrtvih i više ranjenih. U ovoj borbi pao je heroj,
smrću kapet. Mihailo Bjelaković, zamjenik kdta XX
Bde. Borbe se nastavljaju. K. V.
- 10.VI U ofanzivnim operacijama prema Majeveci naše je-
dinice likvidirale nepr. uporišta na pravcu Tuzla — Zvor-
nik. Zauzeli Prnjavor — Miljanovce, Hrasno — Seljub-
lje — Busiju i tom prilikom ubili više ustaša, četnika i
SS-ovaca.⁹ Zaplenile više ratne sprema kao i jednu radio-
-stanicu. Borbe se nastavljaju po planu. K. V.
- 10.VI Za umješno vođenje i pokazatu hrabrost u borbi
predlažemo za unapređenje u čin. p. puk. majora Marka
Peričina, kdta XXXVI Vojv. div., u čin majora kapetane:
Zvonka Radeljkovića, načel. štaba XVII Majevec. Bde.,
Minića Mitra, kdta. XX Bde, i Petra Borojevića, heroja
— zam. kdta XVII Majevec. Bde. U čin p. puk. Dra Herlin-
gera Ivu, bio aktiv. kap. Jugos. voj., sada refer. saniteta
XVI Div., u čin kapetana Dra Dragića Đorda, rezer.
oficira biv. jugosl. voj., u čin poručnika p. poruč. Kova-
čević Relju, kdta pratećeg bat. pri štabu III. Korpusa, i
Buljubašića Serifa, intedanta XXXVIII Div. K. V.
- Naše jedinice uspješno nastavljaju operacije prema
Majeveci. U žest. borbama zauzeta Sapna, Rastošnica,
Priboj, Zlo Selo i Jablanica. Nepr. pretrpio osjetne gu-
bitke. Borba se nastavlja.¹⁰
- 10.VI Jedna naša kolona u svom nadiranju na sektor Teo-
čak — D. Pilića¹¹ vodi borbe i sa srbijanskim čet. koji su
se prebacili iz Srbije preko r. Drine K. V.
- 10.VI U ofanzivnim žestokim bojevima na Majeveci XVI
Div. zauzela Lopare nakon 7h teške borbe. Ubijeno 150
Nemaca i preko 200 vojnika i oficira 13 S.S. Div. Zapple-
njeno 8 teških dalekometnih topova, 50 teških kamiona

⁸ Riječ je o 22. bojni 1. stajaćeg djelatnog zdru⁸ (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

⁹ i⁹ si j so o neprijateljevim snagama na Majeveci vidi dok. br. 19, 122 i 154 i Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57.

io_j n> so } 32 Opširnije o ovim borbama vidi dok. br. 119; Arhiv VII, reg. br. 14—2, k. 1240 i izvještaj Štaba 3. korpusa od 11. jula 1944. u 27. knjizi.

¹¹ Na tom pravcu dejstvovala je 3. vojvodanska brigada (vidi ope-
rativni izvještaj njenog Štaba za taj period u Arhivu VII, reg. br. 18—1, k. 1243).

sa gusenicama, 10 velikih ambulantnih automobila, 5 teretnih auta, više motocikla i r. stanica. Plen se dalje prebrojava.¹²

K. V.

10.VI Jedna Bda razbila jake snage SS-ovaca i četnika na Požarnici. Nepr. naneti veliki gubitci.

K. V.

10.VI Na liniji Teočak — Bare — Piliće 36 div. u jakim borbama pobila 120 SS-ovaca i četnika i ranila oko 200 nepr. vojnika i oficira.¹³ Na jednoj gomili nađeno 60 mrtvih. Zaplenjeno 5 šaraca, 1 t-bacač, 4 r. stanice i mnogo ostale ratne spreme. Ofanziva se nastavlja.

K. V.

10.VI Mesto za primanje pošiljki je selo Čanići, kraj Sekovića. Najpotrebnija nam je odjeća, obuća, automatsko oružje i municija. Od Engleza smo primili u poslednje vreme 48 aviona [pošiljki],

K. V.

10.VI U Loparama, pored navedenog, zaplenjeno: preko 20 p. m., više t. i lakih bacača, ogromne količine artiljerijske, bacačke i puš. municije, nekoliko magazina odeće, hrane i dr. ratnog materijala, oko 30 mazgi, veće količine strojnica, pušaka, revolvera i dr.

10.VI U bitci za Lopare nizali su se juriši za jurišima. Borci su se gušali. Bojište je preplavljeno nepr. leševima. Naša teška artiljerija tuče uporišta Celić i Koraj. Borbe se svom žestinom nastavljaju. Nepr. dovlači pojačanja iz Tuzle i Brčkog i ubacuju [u borbu] tenkove i avijaciju.¹⁴

K. V.

10.VI Za sjajnu pobjedu na Loparama predlažemo za pohvalu jedinice XVI Div. na čelu sa štabom.

K. V.

10.VI Na sektoru i. Bosne u 7 ofanzivi učestvovala su sledeće nepr. jedinice:¹⁵ 13 B. H. S. S. div., 7 njemačka S. S. div. »Princ Eugen«, djelovi 100-te njemačke div.¹⁶ uz sadejstvo pripadajuće motorizacije i avijacije, 3-ći lovački zdrug (5 i 8 pukovnija) iz Tuzle, 2-gi stajaći ustaški zdrug iz Sarajeva i ustaška milicija sa prostora Kladanj — Tuzla.

K. V.

10.VI Takozvani Cerski čet. korpus, Majevički četn. korpus pod komandom vojvode Kerovića i Leke Damjanovića, Sarajevski četn. korpus (pod komandom Derikonje)¹⁷

¹² Vidi dok. br. 119.

u i 37 Opširnije o dejstvu 36. NOU divizije vidi izveštaj Štaba divizije o njenom dejstvu u istočnoj Bosni od 1. juna do 4. avgusta 1944 (Arhiv VII, reg. br. 14/2, k. 1240).

" Redakcija nije raspolagala dokumentima o dejstvima 100. njemačke divizije na teritoriji Jugoslavije.

i? Savo Derikonja

i Kosorića) i Nedićevi odredi¹⁸ sa linije Zvornik — Ljubovija i Bajina Bašta. K. V.

11.VI U daljem prodiranju 17. Majev. Bda 38 Div. zauzela Tobut. Kod Priboja razbila veću nepr. kolonu i nanijela joj osjetne gubitke. Zarobili 3. t. bacača, 2 radio stanice, jednu komoru sa mnogo razne municije i dr. rat. materijala. Borbe se nastavljaju.¹⁹ K. V.

11.VI Situacija na prostoru i. Bosne: Na sektoru Posavine, Majevici i Sember. stacioniraju delovi 13 BH S.S. div. ojačane sa četnicima i ustaškom milicijom. Na ovom sektoru ofanzivne operacije sa 16, 36 i 38 Div. Operacije se izvode po planu o čemu vas obaveštavamo.²⁰ 38 Div. nije se usled 7 nepr. ofanzive formacijski sredila. K. V.

12.VI Sprečka dolina: nepr.-delovi 13 S.S. div. i ustaška milicija, jačine oko 3500 vojnika sa slabom motorizacijom. Ove snage povremeno aktivne prema Majevici. Pravci Tuzla — Zvornik i Tuzla — Kladanj neaktivni. Ozren, Krivaja: nepr. — četnici, ustaška milicija i Njemci neaktivni, obezbeđuju ž. prugu dolinom Bosne i izvoz drveta iz Krivaje za Zavidoviće²¹ K. V.

12.VI Sektor Vareš — Olovo — Sokolac — Rogatica: nepr.-djelovi 2. ustaškog zdruga, ustaš. milicija, četnici i manji delovi 7 njemač. S. S. div. »Princ Eugen«.²² Obezbeđuju put i ž. prugu Sarajevo — Višegrad. Jedinice II ustaškog zdruga od Sokolca aktivne prema Srebrenici. Borbe se vode. K. V.

12.VI Prostor Birča — Srebrenice, dolinu Drine i dio Romanije kontroliše 27 Div.²³ bez XVI Mus. Bde, koja se nalazi kod XVII Div.²⁴ Sektor Foča — Goražde — Kalinovik — nepr. sastava — četnici, ustaška milicija i djelovi 7 njemač. S.S. div., obezbeđenje ž. pruge i puta Sarajevo — Višegrad vrše Njemci i ustaše.

12.VI Prebacivanjem Gliga²⁵ na novi sektor, prostor Foča — Kalinovik — Goražde, drum i ž. prugu Sarajevo — Višegrad ne kontrolišu naše snage. Ustaše, ustaška mili-

¹⁸ Riječ je o jedinicama Srpske državne straže čiji je komandant bio Milan Nedić.

¹⁹ Vidi dok. br. 60.

²² Odnosi se na dijelove 14. SS puka ove divizije. Opširnije o tome vidi knj. 25. dok. br. 191.

²³ Vidi dok. br. 95.

²⁴ O tome vidi dok. br. 62, napomene br. 17 i 21.

²⁵ Mandića, komandanta 17. NOU divizije. Ovdje se misli na prebacivanje te divizije na novi sektor. Opširnije o tome vidi dok. br. 62.

cija i četnici bez jačih njemačkih snaga nesposobni za manevre i vojničke akcije. U vezi nove situacije ima znakovna kolebanja i neslaganja kod četnika.²⁸ K. V.

12.VI Nepr. angažuje prema našim jedinicama jake snage 13 S. S. div. iz Brčkog, Tuzle i Bijeljine, ojačane sa četnicima i ustašama. Naše jedinice vode žestoke borbe. Utvrđeno je da nepr. brani Savski mostobran, Posavinu, Majevicu i Semberiju jakim snagama i da ima namjeru da ga drži. Hitno je potrebno bombardovanje Brčkog, Bijeljine i Tuzle. K. V.

12.VI U žestokim borbama na sektoru Lopare — Celić jedna naša jedinica²⁷ zarobila 4 p. mit., 4 l. bacača, 4 r. stanice, 1500 pari odeće i obuće, 200 konja i mnogo municije i ostale spreme. Nepr. dovlači pojačanja od Brčkog i Tuzle. Žestoke borbe nastavljaju se. K. V.

12.VI U borbama na sektoru Priboj — Tobut (Majevica) 17. Maje. Bda istrebila 150 vojnika i oficira 13 S. S. div. i zaplenila mnogo ratne spreme, oružja i municije.²⁸ K. V.

12.VI U borbama 9 juna na sektoru Srebrenice naše jedinice²⁹ istrebile 35 ustaša — crnokošuljaša. K. V.

12.VI U Sedmoj ofanzivi na nas napadali 13 S.S. div. u jačini od 18.000 vojnika, jedna regimenta 7 nem. S. S. div. »Princ Eugen« u jačini od 4000 vojnika, jedna regimenta 100 njemač. div. u jačini od 4000 vojnika, jedan bataljon Ruskog dobrovoljačkog korpusa u jačini od 800 vojnika i oko 4000 nedićevaca sa njem. motorizacijom i artiljer. koja je formacijski pripadala 13 S. S. div.³⁰ K. V.

13.VI Jedinice 3-eg lovačkog zdruza (5, 8, 9 pukovnija i 7 artilj. sklop) prebačeni iz Istočne Bosne u Njemačku.³¹ K. V.

14.VI Sektore Posavinu, Majevicu i Semberiju uporno drži i brani 13 S. S. div. sa 27 i 28 rgt-om ojačana četnicima i zjelenim] kad. Po pitanju Majevice nepr. brzo interve-

²⁶ Vjerovatno je riječ o uticaju priprema za sklapanje sporazuma Tito — Šubašić na stanje u četničkom pokretu.

²⁷ Na ovom sektoru borbe su vodile jedinice 16. NOU divizije. Opširnije o tome vidi dok. br. 119.

⁴⁹ Vidi dok. br. 60.

²⁹ Na ovom sektoru dejstvovala su snage 27. NOU divizije (vidi dok. br. 95).

³⁰ O tome vidi relaciju 2. zbornog područja za juli 1944. u Arhivu VII, reg. br. 7/1—9, k. 60.

niše iz Tuzle i Brčkog. Naročita topografska odeljenja reperišu sav ovaj prostor.

14.VI U šestodnevnom bojevu na Majevecu, naše jedinice izbacile iz stroja 1500 nepr. vojnika i oficira od kojih 800 mrtvih.³² Štab 27 njemač. rgt. na Kozjaku za malo umakao dok je arhivu i ostali štapski materijal digao u zrak.

14.VI Pored zaplenjene sprege, oružja i municije u Loparama i okolini naše jedinice uništile i zaplenile: 3 hiljade pari odela, 5 hiljada pari plan. cipela, 15 radio stanica, 60 velikih automobila, sve sprave za topografsko premjeravanje i jednu modernu moto-mehanizovanu radionicu. K. V.

14.VI U borbama na Majevecu Njemcima su sadejstvovali i četnici pod komandom vojvode Kerovića. Pored mnogo ubijenih i ranjenih zarobljeno je 15 četnika, dok je sam Kerović jedva uspio da umakne. K. V.

15.VI Usled većeg nagomilavanja nepr. snaga i materijala na sektoru Posavine, Majevice i Semberije deo naših snaga orijentisan na sektoru Tuzla — Doboj, lijeva obala Spreče a deo snaga na sektoru Srebrenica — Drina izvodi ofanzivne akcije.

16.VI U borbama sa četnicima 13. okt. jedinice naše 17. Div. zauzele Foču.³³ Tom prilikom ubijeno i ranjeno više četnika i zarobljena četnička komora. XVI Muslim. Bda u borbama sa četnicima i ustašama zauzela Čajniče. Nepr. pretrpio veće gubitke. K. V.

16.VI Jedinice naše XVII Div. zauzele su Ustikolinu. Ubijeno 10 nepr. vojnika, zarobljena 3. Zaplenjen 1 p. mitr., dva kamiona hrane i više pušćane i bacačke municije.³⁴ K. V.

17.VI Naše mjesto za spušćanje: sekcija Zvornik raz. 1 : 100.000 kopirana kod Engleza. Kvadrat koga čine uporednici 92 i 93 sa meridijanima 80 i 81 južno od k. 705. Zemljište ravno, dužine oko 700 m, širine 150—200 m. Pojedinačno mogu aterirati 3 komada. Isto mjesto vrlo podesno za spušćanje padobranaca. K. V.

17.VI Za P.K. BiH. Javite koji sektor u centr. Bosni kontrolišu naše snage. Kad Majo i dr. moraju biti tamo i gde

⁵³ Foču su zauzele 2. krajiška i 6. istočnobosanska brigada (vidi dok. br. 62).
M Vidi dok. br. 62.

ih možete prihvatiti: Sektor Doboj — Samac ne dolazi u obzir, jer je tamo 13 S. S. div. Omladinska delegacija još nije stigla. K. V.

19.VI Ni jednu depešu od 132. gr. nismo primili za Gl. štab.³⁵

21.VI Jedinice XVI Div. izvršile uspješan napad na nepr. u dolini r. Krivaje. Potpuno razbijen njemačko-policijski bataljon »Kroacija«. Ubijeno 60 a zarobljeno 12 Njemaca. Broj zarobljenih se povećava.³⁶ K. V.

21.VI U toku ove borbe zaplenjeno je: 12 t. mitr., 2 protiv-avionska mitr., 3 l. mitr., 4 p. mitr. 3 l. bacača, 50.000 p. metaka, 150 granata za bacač, 400 pari uniformi i drugog ratnog materijala. K. V.

21.VI Pruga Zavidovići — Olovo na deonici od Hrge do Stjepin Hana potpuno uništena, svi mostovi porušeni, nastavlja se temeljito uništavanje ove pruge. Svi njemački logori na ovom dijelu pruge uništeni. K. V.

22.VI Ogromne količine naslaganog drveta upaljene. Rušenje pruge u dolini Krivaje od velikog je značaja, jer u posljednje vreme organizacija »Tot« punom parom je izvozila drvo sa ovog dijela, radi potreba vojski i industriji. K. V.

22.VI Jedinice 36 div. razbile četnike i z. kadar na sektoru Orahovica — Podsijelovo. Borbe se nastavljaju na pravcu Tuzla — Doboj.³⁷ K. V.

22.VI Na sektoru Zvornik — Srebrenica naše jedinice vode stalne i neprekidne borbe sa ustašama gde nepr. trpi osjetne gubitke.³⁸ Dijelovi jedne naše Bde uspješno izvođe akcije na liniji Tuzla — Zvornik, gdje je ubijeno više četničkih vođa i ustaša i zaplenjeno više oružja, municije i dr. spremne. K. V.

22.VI Naša bolnica ima veći broj teških ranjenika iz svih jedinica. U cilju lečenja i sigurnosti ranjenih drugova nameće se hitna potreba evakuacije ovih drugova u naše bolnice kod Saveznika.

³⁵ Vjerovatno se misli na Glavni štab za Vojvodinu, koji se u to vrijeme nalazio u istočnoj Bosni.

³⁶ Opširnije o borbama 16. NOU divizije na ovom sektoru vidi dok. br. 119.

³⁸ O tome vidi izvještaje štabova 27. i 38. divizije od 6. jula 1944. u 27. knjizi.

- 22.VI Da bi se izvela evakuacija ranjenika, potrebno je likvidirati Sokolac i Rogaticu.³⁹ Pošto za izvršenje ovog zadatka nemamo raspoloživih snaga, te ako niste Gligu angažovali, mi vam predlažemo da ga upotrebimo mi,⁴⁰ da sadejstvuje našim ostalim snagama, kako bi osigurali aerodrom kod Sokolca. Molimo da nam po ovom pitanju odgovorite. K. V.
- 22.VI OP.⁴¹ Dva pokušaja nepr. da iz Zavidovića i Olova prodre na oslobođenu teritoriju odbijeni uz teške gubitke po nepr. Četnici pod komandom advokata Stakića napadaju zajedno sa Njemcima. K. V.
- 24.VI Jedinice XVI div. razbile 4 t.zv. četnička bataljona na Ozrenu. Četnici zajedno sa Njemcima osiguravaju želj prugu Doboj — Sarajevo. Nepr. pretrpio osjetne gubitke. K. V.
- 25.VI Razbili Ozrenske četnike⁴² i naneli im gubitke na sektoru Omerova voda — Jankova voda i Rudina, porušili prugu i mostove između Zavidovića i sela Krivaje. Nepr. artiljerija iz Zavidovića vrlo aktivna. Uzduž Drine između Zvornika i Bajine Bašte vodimo neprekidne borbe. Na cesti Tuzla — Zvornik uništen jedan kamion sa vojnicima. K. V.
- 25.VI Na čelu četnika koji sarađuju sa Njemcima ističe se pored Stakića i Cvijan Todić. K. V.
- 25.VI Spremili smo aerodrom u Birču, molimo pošaljite nam stručnjaka. K. V.
- 27.VI Pretsjedništvo Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine. Pozdravljamo drugo zasjedanje ZAVNOBiH-a. Slažemo se i prihvaćamo sve odluke koje se na drugom zasjedanju donesu. Članovi ZAVNOBiH-a iz Istočne Bosne: Vojo Ljujić, Tomo Majkalović, Cemerlić Asim, Kosorić Pero, Stevo Popović, Mujo Hodžić, Miloš Skorić, Fazlija Alikalfić, Brano Savić, Enver Mešković, Rade Jakšić, Usović Abdulah, Zora Nikolić, Andrija Marković, Grujo Novaković, Nikola Bilić, Minić Mitar. Ignjat Radojčić, Miloš Zekić, Matija

" U Sokolcu i Rogatici nalazili su se dijelovi 1. stajaćeg djelatnog zdruga (vidi Arhiv VII, reg. br. 6/2—23, k. 57).

⁴⁰ Riječ je o angažovanju 17. NOU divizije, koja je privremeno stavljena pod komandu 2. udarnog korpusa NOVJ. Opširnije o tome vidi dok. br. 62.

⁴¹ Operativnom odjeljenju Vrhovnog štaba NOV i POJ.

⁴² Vjerovatno je riječ o dijelovima Ozrenskog četničkog odreda.

Knežević, Dušan Jovanović, Gruhonjić Osman, Cvijetin Mijatović.

- 27.VI Stigao kod nas seržant Mak Gregor. K.
- 28.VI Jedinice XVI Div. zauzele Puračić i porušile most na Spreči kod Puračića. Na ovom sektoru razbijene veće grupe ustaša, četnika i SS-ovaca. K. V.
- 28.VI Ako imate kombinaciju da XVII Div. ostane izvesno vreme na sadanjoj prostoriji, nameće se potreba reorganizacije. Naše je mišljenje da bi bilo dobro ostaviti XVI Musi. Bdu u sastavu XVII Div. a da XV Majevičku Bda uđe u sastav XXVII Div. Time bi ozbiljnije mogli prići rešavanju situacije na Majevidi, a Muslim. Bda bila bi na terenu gde momentalno ima najviše uslova za rad i ojačanje.
- 28.VI Radi davanja konkretnih direktiva za rad na terenu i rešavanja unutarnjih pitanja, potrebno je da precizirate komandovanje nad XVII Div. dok se nalazi u i. Bosni. K.V.
- 28.VI Predlažemo da neko od nas dođe prvom avionskom vezom do vas, ili da vi nekoga pošaljete. To bi bilo od velike koristi za nas i za dalji razvoj na ovom sektoru. Molimo, javite vaše mišljenje. K. V.
- 29.VI U sporazumu sa engleskom misijom kod nas transport naših ranjenika može početi 1-og jula. Imamo aerodrome za transportne avione u dolini Spreče kod Osmaka. K. V.
- 30.VI Naše jedinice na sektoru Sokolovića razbile jače četničke snage. Nepr. pretrpio osjetne gubitke. Zaplenjen propagandni materijal. Na putu Tuzla — Zvornik kod Međaša ubijeno 17 ustaša. Zaplenjeno više ratne spremne.
- 30.VI U borbama sa ustašama na sektoru Srebrenice ubijeno 45 ustaša, 22 i više ranjeno. K. V.
- 30.VI U borbama sa ustašama na sektoru Bratunac nepr. pretrpio osjetne gubitke. Dignut je most na Drinjači i prekinuta veza Zvornik — Bratunac. Ubijeno 6 a ranjeno 12 četnika. K. V.
- 30.VI Drugarica Dr Kecmanovića smeštena na sigurno mesto kod Bijeljine, ćerka kod nas. K. V.

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 16. NOU
DIVIZIJE ZA JUNI 1944. GODINE¹

- I. VI. 44.
s. Garići
I brig. Nalazi se na istoj prostoriji.²
I—V b. U toku dana nije bilo ništa novo.
- II. brig. Brigada se nalazi na istoj prostoriji.³ U toku dana
I—V. b. nije bilo ništa novo.
- IV brig. Dva bataljona nalaze se na prostoriji s. Repnik. U
I—V. b. toku dana nije bilo ništa novo.
- Bataljoni sa spremom od Saveznika stigli
danas na prostoriju s. Podgorja, a potom smešteni
na prostoriju s. Repnika.
2. VI 44.
u 15 čas.
pokret za
s. Gvozdo-
vić
I brigada Brigada se nalazi na istoj prostoriji. U 16h sa sa-
I — V bat. stila se na prostoriju s. Džebar—Gladojevići—Na-
seoci.
- II brigada Brigada se nalazi na istim položajima. U 18 časova
I—V. b. sa sadašnje prostorije brigada izvršila pokret i
smestila se na prostoriju Zukići—Katani—Duna-
jevići. U toku dana nije bilo ništa novo.
- IV brig. Brigada se nalazi na istoj prostoriji. U 19 časova
I — V b. brigada izvršila pokret za s. Matijevice. U toku
dana nije bilo ništa novo.
- 5.VI.1944
pokret za
s. Raševo
I brig. Brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriji:
I — V b. Kamenjak — k. 700 — k. 758 — Tulova grana.
U toku dana nije bilo ništa novo.

¹ Original (pisan mastilom, ćirilicom) u Arhivu VII, reg. br. 59—3, k. 951.

² i ³ Prostoriju na kojoj su raspoređene brigade vidi u knj. 25, dok. br. 168.

⁴ Redakcija je izostavila tekst od 3. do 5. juna, jer u njemu nema značajnijih događaja.

II brig.
I — V b. Brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriji: Potrk (trig. 842) — k. 731 — Liješća pl. U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brig.
I — IV bat. Brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriji: Bišina i dalje na pravcu od Bišine ka Raševu. U toku dana nije bilo ništa novo.

6.VI.1944
s. Raševo
I brig. Brigada se nalazila na istoj prostoriji. U toku dana vršena je priprema za smotru divizije koja je trebalo da se održi na Bišini. Smotra se nije održala usled nailaska neprijateljske avijacije. Ovaj dan bio je vrlo značajan jer je objavljena vest da je otvoren drugi front na Zapadu. U 18 časova brigada je izvršila pokret u cilju prebacivanja preko ceste Tuzla—Zvornik na sektor Majevice.

II brigada. Brigada se nalazi na istoj prostoriji. U toku dana vršena je priprema za smotru divizije, ali usled nailaska neprijateljske avijacije smotra se nije održala.—

U 19 časova brigada izvršila pokret u cilju prebacivanja preko ceste Tuzla — Zvornik na sektori Majevice.

IV brigada Brigada se nalazi na istoj prostoriji. U toku dana vršena je priprema za smotru divizije, ali usled nailaska neprijateljske avijacije smotra se nije održala. U 18 časova brigada izvršila pokret u cilju prebacivanja preko ceste Tuzla — Zvornik na sektor Majevice.

7. VI. 1944
prebacili se
na sektor
Majevice i
smestili se
u s. Livade. I brigada:
U toku prošle noći brigada se prebacila preko ceste Tuzla — Zvornik i do 11 časova postavila se na liniji Ploča — Busija — Draganovac.⁵ — U toku ovoga pokreta, koji je bio dug i naporan, brigada je imala manje pripucavanja sa zelenim kadrom kod Hrasnog. IV bat. vodio je manju borbu sa grupom SS-ovaca u blizini Sokoluše, južno od Hrasnog, kojom prilikom je zarobio 1 radio stanicu. Neprijatelj je imao 5—7 ranjenih vojnika. Naši gubitci 2 ranjena druga.

U toku dana jedinice su se uglavnom nalazile na prostoriji Busije. Neprijatelj je posle kra-

⁵, • i ' Opširnije o zadacima brigada vidi dok. br. 30.

čeg vremena osetio prisustvo naših snaga a naročito četnici, i vršio manja nasilna patrolna izviđanja u pravcu položaja brigade. Svi takvi pokušaji bili su odbijeni.

II brigada U toku prošle noći brigada se prebacila preko ceste Tuzla — Zvornik i produžila pokret do prostorije Busija — Draganovac, produžujući dalji pokret preko Ploče i drumu G. Tuzla — Lopare — Božići za Jablanicu.⁶ Prilikom prolaska preko drumu G. Tuzla — Lopare jedan bataljon je određen da postavi obezbeđenje na drumu od pravca Lopara naišao je na neprijatelja na 1000 m. od mesta prebacivanja brigade. Bataljon je primio borbu sa neprijateljem zadržavajući ga borbom dok se nije prebacila cela brigada, te pošto se brigada prebacila bataljon se povukao u zaštitu brigade. Na drumu su dignuta u zrak 2 mosta.

IV brigada U toku noći, po prolasku jedinica I i II brigade, brigada je krenula pravcem Prnjavor — Hrasno — Seljublje — Cifluk — Banj brdo (k. 694), gde su se jedinice smestile i pripremile jedan obrok hrane, a potom izvršile pokret i zauzele položaje: Draganovac — Busija — Ploča — Zlatovo — Livade.⁷ U toku dana nije bilo ništa novo.

8. VI 1944 I brigada rano ujutro pomerila se sa Busije na do liniju Petkovići — Zlatovo — Livade — Ploča, 10. VI. 44 odakle su u toku dana preduzeta izviđanja prema u s. Livade, Priboju, Tobutu, Zajednicama i Loparama.

a 11. VI pokret do s. U toku noći 8'9. VI. 1944, brigada je dobila Panduri zadatak da u zajednici sa II brigadom očiste i likvidiraju sva neprijateljska uporišta na liniji Zajednice — Lopare.⁸ U Zajednicama se prema netačnim podacima nalazi oko 300 SS-ovaca sa 2 brdska topa.⁹

U 18 časova sa četiri bataljona brigada je krenula u napad na neprijatelja u Zajednicama u dve kolone. Desna kolona kretala se pravcem Zlatovo — Trnjaci, odakle je trebala da izvrši napad na Zajednice sa pravca severa i istočno od linije Priboj — Zajednice — Lopare. Ovu kolonu sačinjavao je IV i V bataljon, levu kolonu sačinjavao

⁸ Vidi dok. br. 30.

⁹ i ¹¹ Vjerovatno ie riječ o dijelovima 13. SS divizije »Handžar« (vidi dok. br. 122).

je I i III bat. i ona se kretala iz G. Lipovica preko Labucke sa zadatkom napada na Zajednice sa južne strane i krilnog obuhvata Zajednica sa zapadne strane, tj. sa unutrašnje strane linije Zajednice — Lopare. II bat. upućen je direktno u napad na Lopare pravcem Labucka — Lopare.

Približavanjem kolona neprijateljskim uporištima i angažovanjem jedinica u borbi videlo se da je neprijatelj mnogo jači i brojniji u ljudstvu i naoružanju, nego što se predvidelo. Stanje neprijatelja bilo je: na kosama iznad Priboja nalazi se oko 300 četnika Kerovića¹⁰ sa oko 120 SS-ovaca, na Zajednicama je bilo veći broj kamiona, jedna dalekometna baterija topova 150 m/m. sa dve kompanije, ukupno oko 300 vojnika SS-ovaca, na Brezovači nalazi se jedna baterija haubica 100 m/m sa oko 200 SS-ovaca, u Loparama bilo je oko 300 SS-ovaca.¹¹ Brigada je pristupila izvršenju postavljenog zadatka. IV i V bat. na svom pravcu pokreta stupili su u borbu sa četnicima i SS-ovcima u blizini Priboja. Prvim napadom ovih bataljona nije se uspelo proterati neprijatelja, iako je borba bila vrlo žestoka. Neprijatelj je imao dominantne položaje i pristup je bio vrlo težak. U toku noći bataljoni su vršili dva napada na neprijatelja, ali se nije uspelo istog proterati. Sutradan IV bat. po naređenju štaba brigade došao je na Zajednice, dok je V bataljon ostao i dalje prema neprijatelju, kad je oko 12 časova uz sadejstvo XVII Majeve brigade¹ uspeo da protera neprijatelja sa položaja iznad Priboja. U ovim borbama neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci su bili 1 mrtav i 24 ranjena druga.

Leva kolona kretala se prikriveno od G. Lipovice preko Labucke u pravcu Zajednica. Kolona je izbila čelom na kosu iznad Mitrovića kod Labucke. Bilo je 19 časova. Neprijatelj je držao od Zajednica kosu iznad Labucke, gde je imao rovove. Napad na Zajednice otpočeo je u 20 časova. Spuštanjem jedinica u Labucku neprijatelj je uočio pokrete i otpočela je uvodna borba. Artiljerija sa Zajednica tukla je dolinu reke Labucke i kose iznad samog sela,¹³ kuda su prolazile naše jedinice.

Radivoj
Vidi dok. br. 60.
Odnosi se na sele Labucku.

Spuštala se noć. I bataljon ušao je u zonu neprijateljske mitraljeske vatre. Borba se već vodi sa isturenim neprijateljskim položajima. I bat. sa 4 čete nastupa u streljačkom stroju. Vodi se borba za prve bunkere 800—1000 metara od haubica. Rovove su posle jednočasovne borbe likvidirali bombaši i p. mitraljesci. Neprijateljska artiljerijsko-minobacačka vatra je strahovita i ubitačna. Neprijateljske haubice tuku naš streljački stroj položenom putanjom na odstojanju 5-800 metara. Prvi rovovi su u rukama I bataljona. Nastaje momentalno zatišje, koje je moralo nastupiti usled prilično izbačenih drugova iz streljačkog stroja. Taj predah iskorišćen je na brzo sređivanje jedinica, dodeljivanje daljih zadataka i određivanje napadnih pravaca. Ponovo se prelazi u dalji odlučni napad. Bombaši i p. mitraljesci igraju najveću ulogu. Oni rešavaju uglavnom sve dalje zadatke i nezadrživo savlađuju sve prepreke. Neprijatelj je i pored krvavog otpora isteran iz sledećih rovova u blizini haubica. Naši su već na 50—100 met. od haubica i glavnog neprijateljskog uporišta na Zajednicama.

III bataljon koji je desno od I batalj. vodi jaku borbu sa neprijateljskim istaknutim delovima, ali se po vatri oseća da još nije se uspeo ovladati neprijatelj, glavnim položajima.

I. bataljon, iako prilično proređen, uspeva da u trećem naletu stigne i zauzme haubice. »Haubice su u našim rukama«, prenosi se preko streljačkog stroja. Taj momenat ulio je kod boraca još veću odlučnost i požrtvovanost za dalje protjerivanje neprijatelja. Neprijatelj se još uvek drži i daje žilav otpor kod kamiona u bašti na Zajednicama, kao i na položaju iznad Zajednica u blizini groblja. Čitava dva časa vodi se oštra i teška borba prsa u prsa na prostoru i odstojanju 50—100 met. Neprijatelj je i dalje drzak i uporan i ne gleda na svoje žrtve.

I bataljon se ponovo sređuje, borci i p. mitraljesci zauzimaju svoja prva mesta u streljačkom stroju. Zam. komandanta I. bat. Muhamed već se nalazi sa nekoliko boraca kod haubica i počinje da tuče neprijateljske položaje i rovove kod kamiona i na Svijetiljki iznad Zajednica. Haubička vatra

je poražavajuća za neprijatelja koji je udaljen od cevi 50—100 metara.

Neprijatelj se priprema za kontra-juriš. Naši to osećaju i jakim p. mitraljeskom vatrom i ručnim bombama uspevaju da ukoče neprijateljski juriš. Naši su ponovo spremni da izvrše odlučujući juriš i navalu na neprijatelja.

Jedna četa I bat. sa komandantom bataljona izbila je na cestu između Zajednica i Brezovače u nameri da napadne neprijatelja sa leđa, te da mu onemogućiti bežanje prema Loparama. Odlučujući napad je otpočeo. Naše haubice, bombaši i p. mitraljesci su aktivni. Uraganska vatra traje svega pola sata. Neprijatelj je slomljen i potpuno razbijen. Naši su ovladali svim položajima. Tri čete I bataljona i jedna četa III bataljona produžile su sa gonjenjem neprijatelja prema Brezovači, dok su ostali delovi vršili evakuaciju ranjenika i hvatali ostale neprijateljske vojnike kojih je bilo mnogo.

Neprijateljski gubitci u ovoj borbi su ogromni. Neprijatelj je imao oko 150 mrtvih i ranjenih vojnika i oko 30 zarobljenih . . .

Naši gubitci 20 mrtvih, 83 ranjena i 5 nestalih drugova.

Zaplenjeno je: 4 haubice 150 m/m, vagon granata, 6 šaraca, 2 laka bacača sa 300 mina, 300 mina za t. bacač, 50 pušaka, 8 radio stanica, 20000 mauzer municije, 5 pištolja, 34 kamiona, 6 luksuznih automobila, 2 motorcikla, 4 dvogleda, 100 pari cokula, 100 pari odela, oko 20 konja, kao i ostale ratne spreme. Zaplenjeni kamioni i automobili su spaljeni, a 4 haubice su kasnije uništene. Neprijatelj se držao na položajima Brezovača između Lopara i Zajednica.

U 14.30 časova organizovan je napad na neprijatelja kod Brezovače. U napadu su učestvovali II i III bat. i jedna četa IV bataljona. Napad je potpomognut našom jakim bacačkom i haubičkom vatrom. Neprijatelj je u roku od jednog časa isteran iz rovova i naši su zauzeli njegove položaje i topove. Na Brezovači se nalazio ogroman materijal, tako pored 4 haubice 100 m/m bilo je 2 vagona artiljerijske i bacačke municije, 200—300 konja, 200—300 dvokolica za municiju, nekoliko stotina pari odela i obuće, prilična količina hrane, 2 motor-

cikla — i 1 luksuzni automobil. Osim toga bilo je i druge vojničke spremne.

Naši su uspeli da unište 2 haubice, luksuzni automobil, 2 motorcikla. Jedinice su sobom uzele: 10 pištolja, 20.000 mauzer metaka, oko 100 pari cokula, 100 pari odela, 30—40 konja i manju količinu druge vojne spremne.

Neprijatelj je osetio težak udarac koji mu je nanet u toku ove borbe i u poslednjem momentu pred sami mrak uspela je jedna kolona jačine do 200 vojnika da se privuče zauzetim položajima i da iste povрати. Naše jedinice za to vreme bile su delom u pokretu na nove položaje u cilju osiguranja pravca od Čelića i zatvaranja ceste Lopare — Čelič, dok su se manji delovi pripremali za evakuaciju zaplenjenog materijala.

Naši novi kontra napadi nisu uspeli. Takva je situacija ostala u toku noći i do zore.

Kao što je u početku rečeno rasporedom jedinica II bataljon sadejstvovao je u napadu na Lopare zajedno sa jedinicama II brigade.¹⁴ Napad je uspeo i bataljon je izvršio svoj zadatak, kada se po padu Lopara vratio u sastav brigade i kasnije učestvovao u napadu na Brezovaču.

U borbama koje su vodile naše jedinice na Brezovači i Loparama neprijatelj je imao oko 80 mrtvih i ranjenih vojnika.

Naši gubitci na Loparama i Brezovači iznose 6 mrtvih i 12 ranjenih i 2 nestala druga.

Oko 10 časova 10. ov. mes. neprijatelj je preduzeo snažan napad od Lopara prema Zajednicama. U upornoj i teškoj borbi I i II i delovi III bat. su uspeli da neprijatelja zadrže i vrate nazad. Nešto kasnije IV bataljon takođe vodio je borbu sa jednom neprijateljskom kolonom koja je izbila preko Vukosavaca na Kameniti breg. I ova neprijateljska kolona bila je potučena i vraćena natrag.

U ovim borbama koje su vodile naše jedinice 10. o. m. neprijatelj je imao oko 50 mrtvih i ranjenih vojnika.

Posle podne situacija se izmenila. Neprijatelj je jačim kolonama došao od pravca Tuzle i Čelića.

Opširnije o dejstvu 2. vojvodanske brigade vidi dok. br. 66.

Nekoliko kolona spustilo se od Vakufa ka Mačkovcu i Loparama, a sa izvesnim snagama neprijatelj je poseo i drži Međednik. Osetila se aktivnost neprijatelja i na sektoru Zutavka — Udri-govo — Arapovići.

U vezi sa novonastalom situacijom, a prema odluci i zapovesti štaba divizije,¹⁵ brigada se u toku noći do zore 11.o.m. postavila na prostoriju Potraš — Draganovac.

Naši gubitci u oružju u svim ovim borbama iznose: 1 p. mitraljez, 1 pikavac i 12 pušaka. U toku noći brigada se postavila na prostoriju G. Lukavica.

II brig. U 22 časa brigada je imala zadatak da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Lopare u zajednici sa jednim bataljonom I brigade.

Posada koja je branila Lopare bio je jedan bataljon SS-ovaca u jačini 1000 vojnika, koji su imali dobra fortifikaciska utvrđenja na brdu Prljugu (s. Kozjak).

Napad otpočeo je sa izvesnim zadocnjenjem tek oko 23 časa. Neprijatelj brojno jak i tehnički vrlo dobro opremljen pružao je vrlo jak i žilav otpor, dok su naše jedinice ne obazirući se na neprijateljsku vatru, pod zaštitom sopstvene vatre i vatre iz minobacača prodirale postupno napred bliže ka neprijateljskim rovovima. Po prispeću naših jedinica na jurišno odstojanje i po izvršenoj pripremi sledio je juriš. Neprijatelj jakim i planskom vatrom iz šaraca i 1 bacača odbio je naš juriš.

Posle kraćeg zastoja ponovo otpočeto je sa drugim napadom koji je potpomognut vatrom peš. bacača nanoseći neprijatelju osetne gubitke. Jedna četa IV bataljona uspela je posle ogorčene borbe uz pomoć bombaša da istera neprijatelja iz prvih rovova i da iste odmah zaposedne, odakle su produžili dalju borbu za svaki rov. Ostali bataljoni po uskakanju čete IV bat. u prve rovove izvršili su silovit i uspešan juriš i konačno posle žestoke i žilave četvoročasovne borbe, uspjeli su neprijatelja moralno pokolebati i iskasapljenog isterati iz rovova i naterati u bekstvo preko Lopara

¹⁵ Vidi dok. br. 42.

u pravcu Čelića, ostavivši na položaju veći broj mrtvih vojnika i ogromni ratni materijal. Neprijatelj u svom povlačenju zapalio je dva magazina — skladišta municije i opreme.

Jedan sat kasnije, tj. po zauzeću Lopara, neprijatelj, koji je odstupao u pravcu Čelića, zaustavio se, pribrao se i krenuo natrag u pravcu Lopara i Kozjaka u cilju izvršenja kontra-napada na naše jedinice koje su gospodarile Kozjakom. Neprijatelj pod gustom jutarnjom maglom privukao se blizu položaja II bataljona koji je držao položaj na padinama Kozjaka iznad Jablaničke reke, kontrolišući drum Lopare — Čelić i most.

Posle jednočasovne borbe uz bočno sadejst. IV bataljona, II bataljon uspeo je da potpuno razbije neprijatelja i protera ga daleko ka Čeliću i posedne Kokošinjac i Zivkovo brdo. Neprijatelj u toku dana nije više intervenisao tim pravcem.

U isto vreme dok je II i IV bataljon odbijao neprijateljski kontra napad usmeren na Kozjak, jedna jača neprijateljska kolona kretala se od Strnče preko Bašća ka Međedniku, drugom kolonom od Brđana preko Vidovića, dok trećom kolonom od Narančića preko Bosnika ka Gradini. Kolona koja se kretala od Brđana preko Bašća i kote 508¹⁶ zaobišla je Međednik s južne strane i sa iste napala, dok su ove dve druge kolone frontalno napadale.

Pošto je Međednik bio zaposednut sa vrlo malim snagama (jedna oslabljena četa), za kratko vreme borbe neprijatelj je uspeo da zauzme Međednik. Po zauzeću Međednika od strane neprijatelja, izvršen je na istog kontra napad od strane naših jedinica, ali isti nije uspeo. Naše jedinice su zauzele položaj na nižim kosama ispod Međednika frontom okrenute ka zapadu, jugu i severu.

Oko 12 časova jedna jača neprijateljska kolona nastupala je od Navioka preko Vakufa kosem ka Loparama. Sa Vakufove kose neprijatelj iz brdskih topova tukao je oko dva časa preciznom art. vatrom položaje naših jedinica na padinama Kozjaka, za vreme dok je neprijateljska'

pešadija vrlo lagano i prikriveno podilazila ka Kozjaka u tri napadne kolone. Naše snage koje su branile Kozjak bile su svega dve čete I bataljona. Neprijatelju [je] posle borbe od jednog časa uspeo da zbací naše jedinice sa položaja i potisne ih ka Ceriku u kom pravcu neprijatelj nije pokušavao sa napadom, već se zadržao na Kozjaku do mraka.

Situacija koja je sada vladala na sektoru brigade bila je vrlo teška (neprijatelj je izbio na Međednik i Kozjak, jak pritisak vrši od Strnče preko Bašća) tako da je štab brigade doneo odluku da se sa brigadom prebaci u toku noći 8/9. o.m. sa istočne strane drumu Lopare — G. Tuzla na prostoriju s. Labucka.

Noću 9/10.VI. brigada prebačena na sektor Busija — (dva bataljona). Oko 11 časova neprijatelj (SS-ovci i četnici) krenuo je od Površnice u dve napadne kolone ka Busiji u cilju napada na naše jedinice — položaje i posedanje istih.

Neprijatelj vrlo uspešno potpomognut artiljeriskom vatrom sa Požarnice, vešto podilazio je ka samom vrhu — Busije, potisnuvši I bataljon sa prvih položaja isturenih unapred ispred vrha.

Bataljon posle jednočasovne borbe pod jačom neprijateljskom vatrom bude izbačen sa položaja.

Neprijatelj po zauzeću vrha Busije, zastao je izvesno vreme na samom vrhu u cilju sređivanja svojih jedinica da bi odmah produžio sa napadom. Ovaj zastoj kod neprijatelja iskoristio je V bataljon koji je u jednom silovitom naletu izvršio juriš na neprijatelja i uz pomoć bombaša neprijatelja zbacio sa maločas zauzetih položaja i neprijatelja otpočeo poniti ka Površnicama.

U toku dana neprijatelj nije poduzimao nikakve napade, sem što je povremeno artiljerijom sa Površnice tukao položaje naših jedinica.

Oko 15 časova brigada je krenula pravcem Hrasno — Dubnica i u toku noći prebacila se na prostoriju Gračanica.

Naši gubitci u svim borbama na Majevici bili su 31 poginuo, 79 ranjenih i 19 nestalih drugova.

Gubitci neprijatelja oko 150 vojnika izbačenih iz stroja.

Zaplenjen je 1 m. bacač sa 120 mina, 2 pikavca, 3 pištolja, 10 pušaka, 80 pari odela, 40 šatorskih krila, 30 tov. konja, i velika količina ostale ratne spreme. Izgubljena su 2 p. mitraljeza.

IV brigada. I bataljon koji se nalazio na kosi prema kolimerskom groblju i na samoj Busiji imao je u toku dana pripucavanja sa četničkim bandama.

Na sektoru II, III i IV bataljona oko 16 časova četnici u zajednici sa SS-ovcima u jačini 150—160 ljudi napali su na samu Busiju. Ceta koja je bila u rovovima održala je položaj. Neprijatelj je bio protjeran i zaposjednuta je kosa prema Cviljevini.

Naši gubitci u ovoj borbi iznose 1 mrtav i 4 ranjena. Gubitci neprijatelja nepoznati.

Sutra ujutro oko 3 časa IV bat. ojačan jednom četom I bat. krenuli su u ekonomsku akciju u s. Cviljevinu. Neprijatelj ih nije uznemiravao, te je ova akcija nesmetano izvršena.

10 VI oko 3 časa ujutru grupa od 150 — 200 SS-ovaca, koja je bila opkoljena i razbijena kod Priboja, došla je preko Ploče i pokušala se uspeti na Busiju, ali je naišla na IV bataljon i posle kratke i odlučne borbe neprijatelj je proteran i razbijen u pravcu Požarnice.

I i II bat. u toku dana vodili su manja pripucavanja sa četnicima.

Vlastiti gubitci u toku celog dana iznosili su 3 ranjena. 3 nestala druga. Neprijateljski gubitci 9 mrtvih, 1 zarobljen i nekoliko ranjenih.

Zaplenjen je 1 šarac, 1 pikavac, i dr. sprema.

11. VI.44 U 2 časa V brigada, zajedno sa div. bolnicom, izvršila pokret pravcem Busije — Draganovac — Banj brdo — Hrasno i dalje preko Kiseljaka i Prnjavora preko ceste i Spreče, gde se smestila na sektor s. Gojčina. U toku dana nije bilo ništa novo.

12.VI.1944 I brigada nalazi se na istoj prostoriji. U toku dana nije bilo ništa novo.

s. Panduri 11 brigada nalazi se na istoj prostoriji. U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brigada nalazi se na prostoriji: Javor — Bijelo Polje — Mitrovići. I bat. otpratio teške ranjenike

- za centralnu bolnicu. Putem nestalo 16 drugova sa 2 p.mitraljeza.
- 13.VI.1944. I brigada izvršila pokret i smestila se na prostori-
u s. Zepići. riju Naseoci — Gladojevići — Džebar. U toku
dana nije bilo ništa novo.
II brigada izvršila pokret i smestila se na prostori-
riju Zukići — Katanići — Dunajevići. U toku
dana nije bilo ništa novo.
IV brigada nalazi se na istoj prostoriji. U toku
dana nije bilo ništa novo.
- 14.VI.44 I brigada rano ujutro izvršila pokret i smestila
pokret za se na prostoriju Repnik — Hrvati. U toku dana
s. Nasubaslce nije bilo ništa novo.
II brigada u toku dana izvršila pokret na prostori-
riju Tulovići — Grivice — Omazići. U toku dana
nije bilo ništa novo.
IV brigada u toku dana izvršila pokret i smestila
se na prostoriju Odorovići — Višća, do dolaska
jedinica 36. div. na taj sektor, a po dolasku jedi-
nica 36 div. brigada izvršila pokret i smestila se
na prostoriji Kasumovići — Odžak — Garići —
Zeljova. U toku dana nije bilo ništa novo.
- 18.VI.44. I brigada u zoru izvršila pokret i smestila se na
s. Garići prostoriji Mušići — Kasumovići, sa zadatkom
kontrole pravaca koji izvode sa linije r. Oskove
na tu prostoriju. U toku dana nije bilo ništa novo.
II brigada izvršila pokret i smestila se na prostori-
riji Nurkovići — Pribitkovići — (Banovići) sa za-
datkom obezbeđenja od linije Ribnica — Zavi->
dovići.
- IV brigada U toku dana izvršila pokret na prostoriju Zeljova
— Vrana, sa zadatkom ispitivanja neprijateljskih
položaja na Kapetanovom Brdu, uporišta na Rib-
nici, kao i sektora Ribnica — Olovo. U toku dana
nije bilo ništa novo.
- 19.VI.1944 I brigada dobila je zadatak da sa svoja dva ba-
pokret taljona učestvuju u zajednici sa II i IV brigadom
za s. Zeljo- pri napadu na Ribnicu i čišćenje doline r. Kri-
vu vaje.¹⁸ Ostala tri bataljona smešteni su na pod-

¹⁷ Redakcija je izostavila tekst od 15. do 17. juna, jer u njemu ne-
ma značajnih događaja.

¹⁸ Vidi dok. br. 79.

ručju s. Zeljove, kao brigadna rezerva. Sa II i IV bataljonom krenulo se sa linije Crnjevo u dve kolone prema Kršu. Pokret je izvršen u 16 časova i već u 19 časova bataljoni su se nalazili na Kršu. U toku pokreta bataljoni su imali manja pripucavanja sa zelenim kadrom koji je ubrzo likvidiran.

Po dolasku na Krš II bataljon je sa svog sektora sadejstvovao sa jedinicama IV brigade u konačnom progonjenju neprijatelja iz Ribnice.

Neprijateljski gubitci iznose 3 mrtva i nekoliko ranjenih.

Naši gubitci 1 mrtav.

II brigada Brigada je u toku dana dobila da napadne i likvidira neprijateljsko uporište Vozuću i da uništi prugu koja vodi Zavidovići — Olovo.

Napad je otpočeo u 16 čas. u tri napadne kolone. Prvu kolonu sačinjavao je III i V bat., ona se kretala preko Visa — Sikira prema Kablovcu. Pošto se neprijatelj nije nalazio na pomenutim položajima, bataljoni su bez borbe ušli na Kablovac i postavili se na određenim položajima, druga kolona koju je sačinjavao II bat. krenula je sa Visa u napad prema Podzborištu. Posle kraće borbe neprijatelj je bio najuren i bat. je uspeo da prođe do određenog cilja, tj. do pruge, koju je odmah otpočeo rušiti. Treća kolona koju je sačinjavao I bat. kretala se prema Vozući. Neprijatelj je davao kraći, ali žešći otpor.¹⁹ Bataljon je posle kraće borbe najurio neprijatelja koji je pobjegao željeznicom za Zavidoviće, posle čega je nastavljeno sa rušenjem pruge.

Na ovom sektoru porušeno je 10 km. pruge i 11 mostova.

Naši gubitci u ovoj akciji, kao i borba na Visu u jučerašnjem delu, iznose 5 mrtvih i 11 ranjenih. Gubitci neprijatelja 3 mrtva i veći broji ranjenih. Zaplenjen 1 šarac, 200 metaka i dr. ratne sprema.

IV brigada. U toku dana dobila je zadatak da likvidira neprijatelj. uporište Ribnicu. Napad je izvršen u 16 časova. I bataljon dobio je zadatak da preko Smajlovića napadne neprijat. uporište Mrgan, a potom

¹⁹ O neprijateljevim snagama vidi dok. br. 154.

da krene preko k. 313 i sadejstvuje u napadu na Ribnicu. Ovaj bataljon je u potpunosti svoj zadatak izvršio.

.II bataljon dobio je zadatak da likvidira neprijatelja na Kapetanovom Brdu i potom da krene u napad na Ribnicu. Bataljon je svoj zadatak izvršio u potpunosti.

III bataljon dobio je zadatak da likvidira neprijatelja na Jedinu, i potom se postavi u zasedu prema Olovu i poruši prugu na tom pravcu. Bataljon nije porušio prugu iz razloga što je zadocnio.

Likvidacija Ribnice izvršena je u potpunosti, neprijatelj je delom uništen, delom rasturen: Gubitci neprijatelja: 50 mrtvih, 10 ranjenih, 15 zarobljenih vojnika i oficira. Naši gubitci 5 mrtvih i 7 ranjenih. U ovoj akciji poginuo je načelnik štaba IV brigade, drug Senker Rade.

Zaplenjeno je: 12 t. mitr. »Breda«, 3 laka mitr. »Maksim«, 1 šarac, 2 laka bacača, 2 šoš, 30 pušaka, 10 pištolja, 34.000 municije, 50 pari odela, 30 pari čizama, 25 pari cipela, 100 čebadi i drugog ratnog materijala.

20.VI.1944.
Pokret za
s. Osječane

I brigada, po likvidaciji i proterivanju neprijatelja, se smestila na sledećoj prostoriji: Ribnica — Osječani, dajući obezbeđenje prema Tuzli i liniji Zeljova — Vrana — Viševac i prema Olovu na sektoru Predražića. U toku dana nije bilo ništa novo.

II brigada, po izvršenju postavljenog zadatka, se smestila na prostoriju Vukovine — Gare, dajući obezbeđenje prema Doboju i uništavajući prugu na sektoru Vukovine — Hrge. U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brigada po likvidaciji i proterivanju neprijatelja se postavila na prostoriji s. Vozuća (na lijevoj obali r. Krivaje). Dajući obezbeđenja Drema Varešu i liniji Zavidovići — Zepče, uništavajući prugu na sektoru Osječani — Vukovine. U toku dana nije bilo ništa novo.

20

23. VI. 44
Kesten

I brigada izvršila pokret na prostoriju Prolom — Musi. Svinjašnica — Tunik, sa zadatkom kontrole i izviđanja linije Zavidovići — Krivaja.

⁵⁰ Redakcija je izostavila tekst od 21. i 22. juna, jer u njemu nema značajnijih podataka.

Prilikom izbijanja na prostoriju Svinjašnica brigada se sukobila sa zelenim kadrom, SS-ovcima i četnicima.

Ukupan broj neprijateljskih vojnika bio je 3—400. Posle dvočasovne borbe brigada je uspela da bez vlastitih gubitaka protera neprijatelja i očisti teren: Podsijelovo — Perovići — Hajderovići. Neprijatelj je pobjegao u pravcu Zavidovića i preko Krivaje. Iste noći porušen je 1 km. željezničke pruge i 2 propusta na prostoru između Krivaje i Stoga.

II brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriju Čavaljuša — G. i D. Brijesnica — Rečane, sa zadatkom kontrole pravaca od Ozrena.

IV Brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriju Krčevine — Jasike — Ravne — Rijeka — Gradina, sa zadatkom izviđanja sektora Ribnica.

U toku dana nije bilo ništa novog.

24. VI. 1944. I brigada u 5 časova izvršila pokret i smestila se na prostoriju Omerova voda — k. 588 — Jankova voda — Rečane sa zadatkom ovlađivanja pomenutom prostorijom.²¹ U toku dana nije bilo ništa novo, sem manjeg pripucavanja sa četnicima, koji su brzo razjureni i povukli se na druge položaje.

II brigada do 6 časova postavila se na prostoriju G. i D. Čavaljuša — G. i D. Brijesnica, sa zadatkom kontrole Podsijelova.²² Na ovoj prostoriji brigada služi kao rezerva I brigadi.

U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brigada do 6 časova postavila se na prostoriji Tunik — Sjenokos — Borovci, sa zadatkom kontrole Podsijelova na otkoku od k. 781 — 709 — Previća (trig. 648).²³ U toku dana nije bilo ništa novo.

25. VI 1944 I brigada u 6 časova izvršila pokret i smestila se na prostoriji Bukovica — Mićijevići — Vasiljevci, obezbeđujući se od pravca Ozrena i Maglaja.

Oko 1 čas, četnici u jačini tri bataljona izvršili su napad na naše jedinice. Posle kraće ali žestoke borbe isti su bili odbijem i proterani u pravcu Rakovca i Ozrena. Gubitci neprijatelja oko 30 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci su 2 mrtva i 9 ranjenih.

II brigada u 6 časova izvršila pokret na prostoriju D. Brijesnica — Rosulje — Selište, sa zadatkom zatvaranja pravca koji od Puračića i Milina Sela izvode ka Selištu.

U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriju Tumare — Vrbak, sa zadatkom kontrole Cerova brda.

U toku dana nije bilo ništa novo.

26. VI. 44
Tubići

I brigada izvršila pokret na prostoriju D. Brijesnice, sa zadatkom obezbeđenja od pravca Ozrena.

U toku dana nije bilo ništa novo.

U 21.30 čas. sa tri bataljona brigada izvršila akciju na z.k. uporište Devetak, u cilju prikupljanja namirnica i stoke za prehranu jedinica. Brigada je sa tri bataljona ušla u Devetak bez borbe. U ovoj akciji brigada je pribavila manju količinu hrane i vratila se na stare položaje.

II brigada izvršila pokret i smestila se na prostoriju Prav. Orahovica — Ovađžije — Dukanovina — Brdo, sa zadatkom posedanja Orahovičkog brda — Plavetnog brda, kontrolišući pravce koji sa Ozrena izvode na pomenutu liniju.

U toku dana nije bilo ništa novo.

IV brigada

izvršila pokret i smestila se na prostoriju Turija — Musi. Babice, sa zadatkom obezbeđenja od pravca Puračića.

U 21.30 čas. sa svoja tri bataljona.,²⁴ brigade izvršila akciju na zelenokadrovsko uporište Puračić, u cilju prikupljanja namirnica i stoke za prehranu svojih jedinica. Neprijatelj je davao kraći i žestok otpor, posle čega je bio razbijen i proteran iz Puračića. Zarobljen je 1 SS-ovac. Gubitci neprijatelja nepoznati. Naši gubitci 1 mrtav i 1 ranjen. Zaplenjeno je: 12 vreća pšen. brašna, 50 kg. kukur. brašna, 2 vreće pasulja, 54 vreće kukuruza, 4 vreće zobi, 6 vreća pšenice, 30 kg. soli, 7,50 kg. potkivačkih eksera, 18 tuba konopaca.

^M Tekst u originalu nečitak.

27. VI. 44 I brigada u 14 časova izvršila pokret i smestila se
s. Garići na prostori s. Banovića. U toku dana nije bilo
ništa novo.
II brigada u 14 časova prebacila se na prostori s.
s. Repnik — Hrvati. U toku dana nije bilo ništa
novo.
IV brigada u 14 časova prebacila se na prostori s.
s. Zeljove (sa 2 bat.) i na prostori s. Repnik (sa
2 bat.). U toku dana nije bilo ništa novo.

²⁵ Redakcija je izostavila tekst od 28. do 30. juna, jer u njemu nema značajnijih podataka.